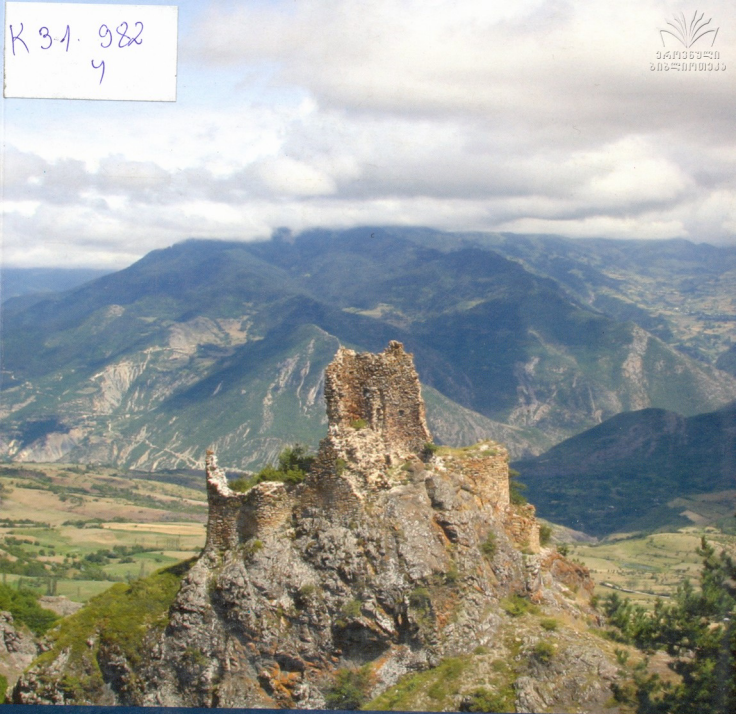

K 31. 982
7

საქართველოს ისტორიის
ტრანზიტიზმი
II

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია
ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოლოგიის კომისია

საქართველოს ისტორია ტოპონიმიაში

(საქართველოს ისტორიული ტოპონიმების კორპუსი)

ტომი მეორე

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2010

UDC(უაკ)91.014(479.22)+94(479.22)

ს-323

„საქართველოს ისტორია ტოპონიმიაში“ წარმოდგენს XIX და XX საუკუნე-
ებში ქართველ მეცნიერთა მიერ გამოცემულ ისტორიულ დოკუმენტთა კრებულე-
ბიდან ამონაწერ ისტორიულ ტოპონიმთა სრულ კორპუსს: ტოპონიმები ამოწერი-
ლია შესაბამისი კონტექსტით და დალაგებულია ქრონოლოგიურად, რაც იძლევა
ცალკეული გეოგრაფიული პუნქტის (სოფლის, მონასტრის, ციხე-სიმაგრის და ა.შ.)
ისტორიული ევოლუციის სურათს. ნაშრომი განკუთვნილია მეცნიერების სხვადა-
სხვა დარგის სპეციალისტებისა და სტუდენტებისათვის.

შემდგენლები: ქდ. ბერძენიშვილი, მ. კანდელაკი, დ. მუსხელიშვილი,
მ. სურგულაძე, ნ. შიოლაშვილი, გ. ჭეიშვილი

რედაქტორი: დავით მუსხელიშვილი

რეცენზენტები: ზ. ალექსიძე, ნ. ხაზარაძე

1/31-982

ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და სოციალური
მეცნიერებების ფონდი
რუსთაველის ფონდი
Rustaveli Foundation
for Georgian Studies, Humanities and Social Sciences

აღნიშნული პროექტი განხორციელდა ქართველოლოგიის, ჰუმანიტარული და
სოციალური მეცნიერებების ფონდში (რუსთაველის ფონდი) მოპოვებული გრანტის
მეშვეობით (NC-07-1340-1-100). წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი
მოსაზრება ეკუთვნის ავტორს და შესაძლებელია, არ ასახავდეს ქართველოლოგიის,
ჰუმანიტარული და სოციალური მეცნიერებების ფონდის (რუსთაველის ფონდის)
შეხედულებებს.

This project has been made possible by financial support from the Foundation for Georgian
Studies, Humanities and Social Sciences (Rustaveli Foundation) (Grant NC-07-1340-1-100). All
ideas expressed herewith are those of the author, and may not represent the opinion of the
Foundation itself.

www.rustaveli.org.ge

კომპიუტერული უზრუნველყოფა: ანა რუაძე, მარიამ ბუტიკაშვილი

გამომცემლობა „ნ603პრსალი“, 2010

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 22 36 09, 8(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-17-035-5
ISBN 978-9941-17-045-4

საქართველოს პარლამენტის
ეროვნული ბიბლიოთეკა

ნანაკისევი — იხ. ნაპანკისევი

ნაბადა. გურია

ნაბადა 1614 — იხ. აჭი

ნაბადის სერი. გურია

ნაბადის სერი 1614 — იხ. აჭი

ნაბარევი — იხ. ნობარევი

ნაბახტევი. შიდა ქართლი

ნაბახტევი 1401-1415 — იხ. ულუმბა

ნაბახტევი 1451 — იხ. ულუმბა

ნაბახტევი 1685 — ჩუენ... კელმწიფემან ... გიორგიმ ... თქვენ ... შანშეან-მარტეროზისშვილის ბეგთაბეგისა ... მოგიბოძეთ ისრევ თქვენი მკუდრი და ნასყიდი სოფელი ნაბახტევი ნორაშნითა, კვერცხობითა, კლდის წყაროთა, მთითა, ბარითა, ველითა... (ქსძ, II, გვ. 227-229).

ნაბახტევი 1725 — ჩვენ ... ბატონმან ბაქარ ... თქვენ ... ცალქალამანიძეს გივს ... თქვენი წილი ნაბახტევი ასე გითარხნეთ, რომ არაფერი საჩვენო გამოსავლები და სათხოვარი არა ეთხოვებოდეთ-რა... (სს, III, გვ. 155).

ნაბახტევი 1734 — [ქალბალი-ხანის ბრძანება]: ამირეჯიბმა ასპანმა მოგვას-სენა, რომე იმისი სამკვიდრო მამულები ბეგთაბეგიშვილსა და ზოგი თავის განაყოფს დავითს ძალათ უჭირავს. ბეჟან იასაულო, მიდი ნაბახტევსა, აღ-სა, უზღვეს და წადელს, მალძე რომ ამის კერძი იყოს, კელი აუმართე და მიიბარე; და მიდი იქიდამ ფრცას ... წყოდელს ... და აბანოს ... და ულუნბას ... და არადეთს, რაც ამის ნაქონი ნაძალადევი ვისმე ეჭიროს, კე-ლი აუმართე და თამამ-ქამალად ამავე ასპანს მიიბარე (ქსოის, გვ. 45).

ნაბახტევი 1736-1744 — იხ. მოხისი

ნაბახტევი 1791 — იხ. სიღნაღი

ნაბახტევი 1796 — იხ. გორი

ნაბოსლევი. იმერეთი

ნაბოსლევი 1545 — იხ. გელათი

ნაბოსლევი 1673-1696 — იხ. გელათი

ნაბოსლევი 1749 — იხ. გოდოგანი

ნაბოსლევი 1778 — იხ. ოხოშირა

ნაბოსლევი 1784 — ... იმერთა მეფემან ... დავით ... ესე ... წყალობით წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ ... ოჯახისა ჩვენისა ხაბაზებს ნაბოსლევეს ხუჯაძენს... გე-ლათის ხახულისა მღთისმშობლის მეხერგე და ჩვენი მემკვიდრე ხაბაზები ყოფილხართ... და ჩვენც დაგიბტყიკეთ... არცა არაფერი ჩვენგან გეთხოვე-ბოდეს ხაბაზობის მეტი... (დსსს, II, გვ. 82-83).

ნაგარევი. იმერეთი

ნაგარევი 1787 – იხ. ოკრიბა

ნაგები. კახეთი

ნაგები 1447 – იხ. მცხეთა

ნაგვაზაო // ნაგუაზაო // ნაგვაზაური. სამეგრელო

ნაგვაზაო 1595-1600 – ... შემოგწირეთ ჩვენ, ლიპარტიანმან გიორგიმ ... თქვენ, საშინელსა ბიჭვინტისა ღვთისმშობელსა სასახლე ნაგვაზაო რვის კვამლის კაციითა... (სმ, II, 1925, გვ. 193).

ნაგვაზაო 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ნაგვაზაო 1616-1639 – იხ. ხაუყელი

ნაგვაზაო 1712 – იხ. ხორგა

ნაგომარი. კახეთი

ნაგომარი 1790 – იხ. ხოდაშენი

ნადაბურა. იმერეთი

ნადაბურა 1744 – იხ. ვერტყვილა

ნადაბურა 1782 – იხ. იმერეთი

ნადაბური. შიდა ქართლი

ნადაბური 1713 – იხ. ჭვარები

ნადარბაზევი. იმერეთი

ნადარბაზევი 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ნადარბაზევი. კახეთი

ნადარბაზევი 1712 – იხ. პატარძეული

ნადარბაზევი. ქვემო ქათლი

ნადარბაზევი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ნადარბაზევი. შიდა ქართლი

ნადარბაზევი 1429 – იხ. კასპი

ნადარბაზევი 1513 – იხ. სამთავისი

ნადარბაზევი 1678-1696 – იხ. სამთავისი

ნადარბაზევი 1717 – [წყალობის წიგნი მეფე ბაქარისა ჯავახიშიდ როინი-სადმი]: შენი წილი ნადარბაზევი გამოგართვით და იმისად სანაცვლოდ შენის წილის მამულის საშავარდნო გაპატივეთ... (სს, II, გვ. 297).

ნადარბაზევი 1766 – იხ. გორი

ნადვალევი // ნადვალეთი // ნადვალათი // ნადვალეთი. ქვემო ქართლი

ნადვალევი 1392 – იხ. ტფილისი

ნადვალევი 1543 – იხ. სხალნარი

ნადვალევი 1546 – ... გამოიღებს ახალქალაქელი თავი კაცი ორნი მოყალ-ნენი ერთს ფურბერწსა და ერთს ცხუარს... ნადვალევს დღიურზედ ღალა სამი კოდი... (დსსი, I გვ. 6).

ნადვალევი 1712 – იხ. ურბნისი

ნადვალევი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ნადვალევი XVIII ს. – ბატონიშვილი ლევან უზედაესთა მოგახსენებთ და უქვედაესთა გიბძანებთ... მერმე ნადვალეთი ჩვენი კვლდებული არის, ფა-ზაშვილის შოშისათვის მიგუბარებია, იქ მსახლობელს კაცთან, ნურავის... კელი ნუ გაქუთ... (სს, I, 1899, გვ. 353).

ნადიგორი. იმერეთი

ნადიგორი 1497 – იხ. ღუერკი

ნადირაანთ კარი. კახეთი

ნადირაანთ კარი 1722 – იხ. მარტყოფი

ნადირაული. გურია

ნადირაული 1614 – იხ. აჭი

ნადოკრა – იხ. ნოდოკრა

ნაესძის მიწა. შიდა ქართლი

ნაესძის მიწა 1247-1260 – ... მე, ბეგამან სურამელმან, თქუენ, ტოტებაისა [შვილნი] ... დაგსხენ ესე ნაესძისა მიწათა, ჩემსა ნასყიდსა ზედა მოგეც, რაიცა დემნაისადა მიმეცა და ესე ნაესძისა მიწაი არს ყუელაი: კარსა ზე-და ვენაჭი და წყალი საწისქუილე... და ვინ და რამანცა გუარამან კაცმან ... შეგიცვალოს დაწერილი ესე, პრისხავსმცა ... წმიდაი გიორგი კავთისაი ... (ქისკ, I, გვ. 137-138).

ნავაზა – იხ. ნაოზა

ნვარძეთი. იმერეთი

ნვარძეთი 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ნვარძეთი 1515-1535 – იხ. კაცხი

ნვარძეთი 1627 – ... ამაშუეკელმან ავთანდილ ... მოგყიდეთ მამული ნვარ-ძეთს ჩემი კერძი სასახლე ... შენ, ბატონს წინამძღუარს წერეთელს ევდე-მონს... მე კაცხის დეკანოზსა გერმანეს დამიწერია და მოწამეცა ვარ (სკ, III, გვ. 61).

ნვარძეთი 1625-1639 – ... მეფეთ-მეფემან ... გიორგი ... თქუენ, ბატონს მთა-ვარეფისკოპოზს ... გიბოძეთ ნვარძეთს, რაც ხოხუას მაჭავარიანს ჩუენგან გლეხი და მამული ჰქონდა... (სს, III, გვ. 537).

ნვარძეთი 1627 – ... ჩუენ ... მეფემან ... გიორგი ... თქუენ ... აბაშიძეს პაა-ტას ... და წინამძღუარსა წერეთელს ევდემონს ... გიბოძეთ ნვარძეთს – მა-მუკას ამაშუეკელის კერძი გლეხი და პარტახები... ასრე რომე კაცხის საყ-დრისა და მაცხოვრისათვის შეგვიწირავს... (სკ, III, გვ. 50-51).

ნავენახევი // ნავენაგვეი. იმერეთი

ნავენაგვეი 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ნავენახევი 1545 – იხ. გელათი

ნავენახევი 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ნავენახევი 1616-1639 – იხ. ხაუელი

ნავენახევი 1673-1696 – იხ. გელათი

ნათელუდი // ნათლუდი. თბილისი

ნათელუდი 1779 – [ლენ ბატონიშვილის ხარჯის ნუსხა]: ... ნათელუდის ეკლესიის სალოცავად – რვა აბაზი... ქოდალის დეკანოზს მივე ერთი მანათლუნი... მელანის მღვდელს მივე ერთი მარჩილი... ბოდბელს საწირავათ ერთი თუმანი... ვეჯინის ღთაების ეკლესიას რვა აბაზი... გურჯანს სალოცავათ ორი აბაზი. (მსეი, I, გვ. 67).

ნათელუდი 1786 – ... მეითრიშვილები ამბობენ: ნათელუდს აქეთ, ჩრდილოეთის მხარეს, მეფურისშვილის დავითას ჩემის მამულისა რამდენსამე დღის მიწა ტყუილად უჭირავსო... [მსაჯულებმა] ასე გავსინჯეთ, ავლაბრის მამულიდამ რომ წავა ნათელუდისაკენ, შევა ღომელაურის მამულში, ღომელაურის მამულს რომ გაივლის, ნათელუდის სოფელს ახლო მიადგება ერთს კეკს; ეს კევი სულ ზეიდამვე მოსდევს ღარზედ ამ მეითრიშვილებსა, და ღომელაურის მამულს ჰყოფს და მტკვარს შეერთვის. რომელიც მისის უმაღლესობის მეფის ბრძანებამ და ადგილის მდებარეობამ ეს კევი მიჯნად დაამტკიცა, რომ იმას იქით ნათელუდის სოფლამდის მიჯნა აღარ არის... ოსმალობას და ყიზილბაშობას და იმ დროებში, მანამდის ... მეფის ირაკლის მფლობელობას ქვეშ შევიდოდა საქართველომ წინაპარს დროებში მეითრიშვილებს მთლად თავისი მამული ნათელუდი, ბაღი, აბანო, ყუელა წართმეული ჰქონიათ... (ქსძ, V, გვ. 341-344).

ნათელუდი 1789 – [ერეკლე II-ის ოქმი]: ჩვენის ციხის მოურაო მსაჯულმდივანო სოლომონ და ჩვენის ციხის ნაცვალო გოგიაჲ! ... ნათელუდს ზემოთ არაშენდა სოფელი რომ ყოფილა, ის სოფელი ამ მეითრიშვილებისა არის. იმ სოფლის სამზღვარი არის: აღმოსავლეთის მხრისაკენ საყდარი რომ არის, დასავლეთის მხრისაკენ ღომელაურის ზევი არის და ჩრდილოეთის მხრისაკენ საკახეთო დიდი შარა არის... (ქსძ, VII, გვ. 820-821).

ნათელუდი 1791 – იხ. დიდობი

ნათელუდი 1799 – [ბრძანება გიორგი XII-ისა]: ... ნათელუდის მოურავო ნინიაჲ, მერმე, ყარაიდამ მოკიდებული თქვენს მამულამდის, ვისაც საფინჯულო ჰქონდეს და ან ოჩხი, ათზე ერთი დალა უნდა გამოართო და ჩვენ მოგვართო... (მსეი, III, გვ. 130).

ნათელუდი 1800 – ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, ნათელუდელებმა ჯირაშნის-შვილმა ბერუამა და გალუსტაშვილმა გოგიამა, თქვენ, გოსტაშაბისშვილს დავითს, ასე რომე, თქვენს ყმას წერაქველს თათულას ... თავდებსა სოხოვდით, ნათელუდს დგანანო, იქიდან არ აიყარნენ და არსად წავიდნენ... (სს, I, 1920, გვ. 166).

ნაზარქანთი. ქვემო ქართლი

ნაზარქანთი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

ნაზარქანთი 1791 – იხ. შინდისი

ნაზირი. ქვემო ქართლი

ნაზირი 1707 – იხ. წრაუთი

ნათლისმცემელი // ნათლისმცემლის მონასტერი // ნათლისმცემლის უდაბ-
ნო. კახეთი

ნათლისმცემელი 1698 – ჩუენ ... ყარაბაღის ბეგლარბეგმან, კახეთის აქიმ-
მან, სარდალმან ქალბალი-ხან ... უდაბნოს ნათლისმცემლის ბერებს ... გა-
აოჩინეთ: ჯამაგირი სამი თუმანი თეთრი ფაგაბაშიდამ; ასი კოდი პური და
ათი საპალნე ღვინო; მარტყოზიდაჲ ნიადაგ წელიწადში გაურჯელად მო-
გეცემოდეს... (ქსოის, გვ. 35).

ნათლისმცემელი 1702 – ჩუენ ... უდაბნოთა ქართლისა, კახეთისა, სამცხე-
საათაბაგოს მაკურთხეველმან, დიასამიქემ პატრონმა ევდემოზ, გაუჩინეთ
გამოსავლად უდაბნოს ნათლისმცემელსა, ჩუენს მოძღუარს ხარიტონს და
მას შიგან მყოფსთ მღვდელმონოხნებსა და ბერებსა: პური კოდი 20, ღვინო
საპალნე 3, სანთელი ლიტრა 1, ზეთი ლიტრა 3, შუღო ჩარექი 1. პური და
ღვინო საგარეჯოდამ მოგერთმოდეს... (ქსძ, III, გვ. 636).

ნათლისმცემელი 1704 – მე, ტფილელ-მიტროპოლიტმან ... პავლემ ... ესე
წიგნი ... მოგეცით თქვენ, გარეჯის მრავალმთის ნათლისმცემლის მონას-
ტრის წინამძღვარს ბატონს ხარიტონს... მეფემან პატრონმან ლევან ... საბა-
ტონიშვილოს სასახლიდამ ადგილი მოგიჭრეს და თქვენთვის სამყოფად
გიბოძეს, რომე რომელიც თქვენი მონაზონი ან მღვდელი აქ ქალაქს ჩამო-
ვიდეს, მათთვის სადგომად განუჩინეს და წმინდას ნათლისმცემელს შესწი-
რეს (იხ, V, გვ. 55).

ნათლისმცემელი 1704 – იხ. საგარეჯო

ნათლისმცემელი 1705 – იხ. ტფილისი

ნათლისმცემელი 1707 – იხ. უზნარიანი

ნათლისმცემელი 1708 – ... ჩვენ ... საქართველოს ჯანიშინმან ბატონიშვილ-
მან ... ვახტანგ ... თქვენ ... უდაბნოს მყოფს ორბელიშვილს მონაზონს სა-
ბას ... გიბოძეთ ქალაქს ჯომარდანთ მკერვალი დემეტრე... და შევსწირეთ
მრავალმთის მონასტერს ნათლის მცემლისას ბიძის ჩემის, გიორგი მეფის
სულისა ... სახსრად... (იხ, V, გვ. 18).

ნათლისმცემელი 1708 – იხ. კახეთი

ნათლისმცემელი 1708 – იხ. უზნარიანი

ნათლისმცემელი 1710 – იხ. ბაღბიანი

ნათლისმცემელი 1711 ახლო – იხ. ჩახრიალა

ნათლისმცემელი 1714 – იხ. ბაღბიანი

ნათლისმცემელი 1719 – იხ. კარწახი

ნათლისმცემელი 1724 – იხ. ჭვიროსი

ნათლისმცემელი 1741 – იხ. ახრისი

ნათლისმცემელი 1746 – იხ. ხაშმი

ნათლისმცემელი 1748 – იხ. ქალაქი

ნათლისმცემელი 1749 – იხ. ჭვიროსი

ნათლისმცემელი 1756 – იხ. ალვანი

ნათლისმცემელი 1760 – ... ჩვენ, მეფემ თეიმურაზ და მეფემ ირაკლიმ და საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარქმან იოსებ, ვინებეთ მბრძანებელთა კვალად პირველსავე მგზავსად მიცემა წმინდის ნათლისმცემლის უდაბნოსი ნინოწმინდლისათვის ტუსისშვილის საბასა, რომელიც რომ ძველადვე ... განეწესათ ათორთ უდაბნოთ ... არქიმანდრიტელად. და ახლა თქვენც, წმინდანო კრებულნო, გიბრძანებთ, რომ ნინოწმინდლის ხელქვეშ იყვნეთ და იხსენებდეთ და ამ ნინოწმინდლისაგან იკურთხეოდეთ, როგორც დავით-გარეჯის და დოდოს უდაბნოები ემორჩილება... (ქსმ, III, გვ. 843).

ნათლისმცემელი 1761 – იხ. თვალი

ნათლისმცემელი 1768 – იხ. ზიარი

ნათლისმცემელი 1772 – იხ. საგარეჯო

ნათლისმცემელი 1774 – იხ. თვალ-საგარეჯო

ნათლისმცემელი 1777 – ... ვისმინეთ ვედრებაცა ნათლისმცემლის მონასტრის მამისა ... და ... ჩვენ, სომხითისა მელიქ გვარობითა ... შემოგწირეთ ჭოჭონელი სარუხანაშვილი თამაზა... და გვევდრებით ყოველთა მამათა და ძმათა წმიდისა მონასტრისათა, გარეჰსჯა-მრავალმთა ნათლისმცემლისა უდაბნოსათა, რათა მარადის დაუვიწყებლად მოგვიხსენებდეთ... (წმსი, I, გვ. 74-75).

ნათლისმცემელი 1777 – ... ერთი რუვი თავს არის, შიგ ნათლისმცემლის ეკლესიის ეზოში გამოვლის; ეს რუვი ეკლესიის ყმათ ბერიანთ სჭერიათ და ზემო მონასტრის რუვს ეძახიან. მეორე რუვი იმას ქვემოთ არის გამოტანილი, ის ხატიათ უჭირავთ და იმას ბულაღასშვილის რუვს ეძახიან თითონ ბერიანი. ერთი რუვი ქვემოთ სოფელს ახლო არის გამოტანილი და ეს ნოდარიანთა აქეთ და სასახლის რუვს ეძახიან. ამ სასახლის რუვს მონასტრის ყმანი ეცილებიან ნოდარიანთ, ჩვენი ყოფილათ და თქვენ წაგირთმევიათ... (ქსმ, V, გვ. 31-32).

ნათლისმცემელი 1777 – იხ. ხაში

ნათლისმცემელი 1778 – იხ. ბალბიანი

ნათლისმცემელი 1778 – იხ. დოდოს მონასტრი

ნათლისმცემელი 1781-1782 – იხ. ქალაქი

ნათლისმცემელი 1782 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ეშიკადაბაშო გარსევანი! მერმე, ვისაც ელების კაცთ ნათლისმცემლის უდაბნოს მამულში ცხვარი ყვენოსთ და იათაღები ჰქონდესთ, სანამდინ ამათს საბაღახის საქმეს გავარჩევდეთ, წლეულობით თითო ჯერი ცხვარი ყველამ უნდა მოუწველონ (MIITCBT, I, გვ. 59).

ნათლისმცემელი 1783 – იხ. ჭვიროსი

ნათლისმცემელი 1784 – იხ. სამაჩხეთი

ნათლისმცემელი 1790 – წმინდის ნათლისმცემლის ყმა თანდილა ჩიოდა: მე ერთი ქალი მყუანდა და იმ იმერელს სვიმონს მივე, ზედსიქედ შემოვიყვანე

და ნათლისმცემლის მონასტერს ევმო... [გნჩინება]: უძლიერესი საბუთი ეს უფროა, რომ ქალაქის დავთარი ვნახეთ და ესე ეწერა: ნათლისმცემლის მონასტრის ყმა სვიმონა მეხაშეო... (ის, V, გვ. 109).

ნათლისმცემელი 1792 – იხ. ხაშბი

ნათლისმცემელი 1794 – იხ. წიქარაული

ნათლისმცემელი 1800 – ჩვენ ... დედოფალი მარიამ ... შემოგწირავ [ნათლისმცემელს] ... რომელი დაბასა შენსა სამღებრო არის... (ქმეის, გვ. 175-176).

ნათლისმცემელი XVIII ს. II ნახ.– [მინაწერი იმამყულიხანის 1710 წლის სიგელზე]: ამაში რომ სამეგელი არის გამოცხადებული, ახლა მეფითა, კათალიკოზითა და კრებითა ნათლისმცემლის მონასტერი ნინოწმინდელს დარჩა, იმის ეკლესიას. ამაღ რომე, ძველადაც ნინოწმინდლის ეკლესიისა ყოფილიყო... (ის, V, გვ. 23).

ნათლისმცემელი. კოლა

ნათლისმცემელი 1392 – იხ. ტფილისი

ნათლისმცემელი. ქვემო ქართლი

ნათლისმცემელი – იხ. ბედნის ნათლისმცემელი

ნათლისმცემლის გორა. კახეთი

ნათლისმცემლის გორა 1701 – იხ. ნაპანკისევი

ნათლისმცემლის უდაბნო. გურია

ნათლისმცემლის უდაბნო 1770 – იხ. მეწია

ნათლისმცემლის უდაბნო 1779 – საიმერეთოს მეფის ძემ, ალექსანდრემ, ეს წიგნი და პირობა მოგერთვათ ნათლისმცემლის უდაბნოს მამასა წმინდას ეფთვიმეს... (გუჯრ, 92-93).

ნათლისმცემლის უდაბნო 1786 – იხ. საჭილაო

ნათლული – იხ. ნათლული

ნაიონჯარი. თბილისი

ნაიონჯარი 1645 – იხ. ქართლი

ნაიონჯარი. კახეთი

ნაიონჯარი 1756 – იხ. აღვანი

ნაიონჯევი. შიდა ქართლი

ნაიონჯევი 1634-1658 – იხ. ნაციხვარა

ნაკალოები. რაჭა

ნაკალოები 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ნაკარევი. ქვემო ქართლი

ნაკარევი 1661 – იხ. მშაენი

ნაკასრეველი. სამცხე (?)

ნაკასრეველი XIII-XIV სს. – შევავდე ... ერთი ყანა ნაკასრეველსა... ტაბიკისა კარიდან ... ერთი ლიტრა სანთელი და საკმეველი. ერთი ლიტრა ზე-

თი რურუთა... ზეთი ტაბიკას კერათ ღარსანი და ვინცა საფლავზედა იდა-
გეს ზეთსა და სანთელს არ გამოიკლებდეს მადარასა ჭაღათ გუერდი
იმავე ხუცესს ჰქონდეს სამლოცველოდ... (სსიმ, II, გვ. 47).

ნაკეფეჰის გზა. შიდა ქართლი

ნაკეფეჰის გზა 1713 – იხ. ჭვარები

ნაკვარახსო (?). სამეგრელო

ნაკვარახსო 1770 ახლო – ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, ხაინდრავებმა ...
თქვენ [ხონელს] მთავარეფისკოპოსს მაქსიმეს, ასე რომე ბატონმა დადიან-
მა ხატის მამული ნაკვარახსო ძველათაც წმიდის გიორგის ყოფილა და
ხელ ახლათ ხატს მიართვა... მერმეთ თქვენ მობძანდით ... და წყალობა
გეიყავით... არის ამისი მოწამე ... სულ ერთობით სახაინდრაო და ხონელო
ჯოხაძე თამაზა (დსსს, II, გვ. 175).

ნაკუერცხალა. კახეთი

ნაკუერცხალა 1579 – იხ. მცხეთა

ნაკურაღეში. ღეხუმი

ნაკურაღეში XVI ს. მიწ. – იხ. ჩხუტელი

ნაკურაღეში 1700-1714 – იხ. ცაგერი

ნამარნევი. რაჭა

ნამარნევი 1591 – იხ. ხონჭიორი

ნამარნი. იმერეთი

ნამარნი 1684 – იხ. კაცხი

ნამაშევი. იმერეთი

ნამაშევი 1545 – იხ. გელათი

ნამაშევი XVII ს. I ნახ. – „ნამაშევს ოთხი კუამლი კაცი ჭოლაძენი. ექვსი
კუამლი კაცი და ერთი სასახლე ზადლ ლაღიძისა შეწირული ბიჭვინტისა
ღმრთისმშობელისა გოდოგანს (სმ, II, 1925, გვ. 194).

ნამგალა. შიდა ქართლი

ნამგალა 1695 – იხ. დოესი

ნამგალა 1800 – [არზა ვახუშტი მდივანბეგისა]: ... ახლა ციცისშიელები,
რომელიც მეფეს ვახტანგს ჩვენი მამულები და ხოდაბუნები ჩვენთვის გა-
უყვია და წილში გვრგებია, იმას ახლა თავეთთვინ იყოფენ... ჩემს მამულს
– ნამგალას ნუ გაიყოფენ უბატონოთ... (ქსმ, VIII, გვ. 615).

ნამკაშური. ღეხუმი

ნამკაშური 1758 – იხ. ყუღრეში

ნამორეთი. ტაო

ნამორეთი XV-XVI სს. მიჯნა – იხ. ხავაღი

ნამურაკანი. ტაო

¹ შემწირველის ვინაობა „ბიჭვინტის იადგარის“ ამ მინაწერიდან არ ჩანს.

დული ქართლიდან ეიშონეთ, მათი ძირი მამული და ადგილი ბატონმან
გიორგი ლიპარტიანმან და დედოფალმან გვიბოძა... (ქსძ, VIII, გვ. 675-677).

ნაპარკავი 1712 – იხ. ხორვა

ნაპარკავი 1733 – იხ. ბარისსთავი

ნაპირი // ნაპირა // ნაპირნი. კახეთი

ნაპირი 1392 – იხ. ტფილისი

ნაპირი 1428 – იხ. საგარეჯო

ნაპირი 1722 – იხ. სარუსთველო

ნაჟანეური // ნაჟანეული // ნაჟანევი // ნაჟანეო. ოდიში

ნაჟანეური 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ნაჟანეური XVI ს. მიწ. – იხ. ხორი

ნაჟანეური 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ნაჟანეური 1616-1639 – იხ. ხაუშელი

ნაჟანეური XVII ს. I ნახ. – [მინაწერი აფხაზეთის საკათალიკოსოს 1621 წლის დავთარზე: ... ეს უჩაქოჩი მათისა ცოლ-შვილითა და ნაჟანეურს ხუცის მახარობლის სიკუტეისას დაგუყენებია და ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლისათვის შეგუწირავს (ქსძ, III, გვ. 421, შენ.).

ნაჟანეური 1661-1680 – ... ესე პირი და წიგნი ... მოგართვით ყვაპუ და ქერეკი შერვაშიძეებმა აფხაზეთის კათალიკოს დავითს ... რომელ ნაჟანურელი და ხორიული კაცები ... შეუცოდებლად და თქვენდა უკითხავად აღარც გაყვიდოთ ... და კარგად შემოუაროთ... (სს, I, 1920, გვ. 36).

ნაჟანეური 1696-1704 – ... ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, შერვაშიძემ ყვაპუმ ... თქვენ ქათალიკოს ბატონს გრიგოლს... ჟამსა ვითარობით ქვეყანა ამოწყდათ და საქათალიკოზო ნაჟანეური და ხორიული კაცები – ზოგიერთი ჩვენ მოვარჩინეთ... (დსსს, II, გვ. 88).

ნაჟანეური 1706 – იხ. ხორვა

ნაჟანეური 1712 – იხ. ხორვა

ნარა. დვალეთი

ნარა 1780 – საქართველოს მეფის ბაქარის შვილმან ... ალექსანდრემ, შენ ნარელს აზნაურიშვილს ეფხის შვილს ჯაშეს, ეს წყალობისა და ჯამაგირის წიგნი გიბოძეთ (МИТСВГ, I, გვ. 50).

ნარა 1784 – ... პავლე პოტემკინს მდაბლად მოვახსენებთ კავკასიის მთაში, არადონის წყალზე თავს მოსახლე ნარელი სტარშინანი და სულ ხალხნი: ... არადონის წყალზე ბოლოდამ თავამდისინ ურმის გზაც გააკეთებინოთ და საცა მოგეწონოსთ, ყარაულები ზარბაზნებითა დააყენოთ... თქვენის ... უუმაღლესმსველელობას უბძანებია, ნარელების სტარშინების თქვენთან ხლება... გლოლიდამ წიგნი მოგუწერია ისიც არ მოგვივიდა... [კონვერტზე წარწერილი მისამართი]: ნარიდამ (МИТСВГ, I, გვ. 137).

ნარიბილი. კახეთი

ნარბილი 1711 – იხ. აკურა
ნარბილი 1786 – იხ. აკურა
ნარბილის ახო. კახეთი
ნარბილის ახო 1711 – იხ. აკურა
ნარგიზის წყარო. ქვემო ქართლი
ნარგიზის წყარო 1799 – იხ. ვაშლოვანი
ნარეკვავე // ნარეკვალი. შიდა ქართლი
ნარეკვავე 1527-1558 – იხ. მუხრანი
ნარეკვავე 1778 – [ლეონ ბატონიშვილის ხარჯის ნუსხა]: ... ნარეკვალში
ათი თუნგი ძველი ღვინო და ოცდაათი თუნგი მაჭარი, და ამის წასაღები
– ქირა შვიდი მინალთუნი და ათი შაური... (მსეი, I, გვ. 66).
ნარიყალა. ქვემო ქართლი
ნარიყალა 1730 – იხ. დმანისი
ნარიყული. ქვემო ქართლი
ნარიყული 1732 – იხ. პატივანი
ნარუალა. შიდა ქართლი
ნარუალა 1699 – იხ. გორი
ნასაკირალი. იმერეთი
ნასაკირალი 1570 – იხ. ხონი
ნასაკირეული. იმერეთი
ნასაკირეული 1684 – იხ. კაცხი
ნასამარხოვალი. კახეთი
ნასამარხოვალი 1790-ანი – იხ. დოდოს მონასტერი
ნასაძროხალი. კახეთი
ნასაძროხალი 1775 – იხ. გულგულა
ნასახლარი. კახეთი
ნასახლარი 1786 – იხ. ახალდაბა
ნასახლარის სერი. ქვემო ქართლი
ნასახლარის სერი 1700 – იხ. ვანეთი
ნასაჯოგუ. სამეგრელო
ნასაჯოგუ 1777-1788 – იხ. ჭკედირი
ნასიბლუ. ქვემო ქართლი
ნასიბლუ 1783 – იხ. ნახიდური
ნასოვი. შიდა ქართლი
ნასოვი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი
ნასომხარი // ნასომხარნი. კახეთი
ნასომხარი 1722 – იხ. მარტყოფი

ნასომხარი 1743 – ... ესე ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ ჩვენ ... ამბა-ალა-ვერდელმან ნიკოლოზ, შენ ... იმერელს ბაკურაძეს იასეს... იმერეთს აბაშიძის აზნაურშიელი ყოფილიყავ, აბაშიძისგან თავი დაგეხსნა, იქითგან ჩამოხვედით და ჩვენ გვიახელით... ჩვენ წმიდას გიორგის ალავერდს შეგწირეთ და გიბოძეთ ნასომხარში ფარეშიშვილის დემეტრეს ნაქონი ვენახი... (ქსძ, III, გვ. 773-775)².

ნასომხარი 1781 – ... რომაქიშვილს ქაიხოსროს უწივლია ჩემთვის [ონანი-აშვილისთვის] ჩემს ყმას ჯაღუგისშვილს მამული წაართო... ჯაღუგის-შვილს ნასომხარში მამული რათ ექნება, ჯაღუგისშვილი მკვიდრი ბაკურ-ციხელია და ნასომხარი სხვა სოფელია (ქსძ, VII, გვ. 524).

ნასომხარი 1789 – იხ. ბოდბე

ნასომხარი 1798 – [არზა იოსებ დეკანოზიშვილისა]: ... ერთი კაცი ჯავახეთიდან ... პაპაჩემს შეუნახამს თავისის ხარჯით რამთვენიმე წელიწადი და მერმე ჯორხელს მამულზედ დაუყენებია... პაპაჩემი რომ თქვენის ჭირის სანაცულო შექმნილა, ჩვენს მტრებს მოუხსენებიათ ზენონ ალავერდლისათვის, რომ ნასომხარს რომ აშენებას უპირებთ, ჯავახი გახლავსთ, ეკლესიის ხიზანი არისო და ისიც იქ დააყენეთო. აუყრიათ და ნასომხარში დაუსახლებიათ... (ქსძ, VIII, გვ. 487-488).

ნასპარსევი. შიდა ქართლი

ნასპარსევი 1658 – ... ესე ... წიგნი დაგდევით ჩვენ, წინამძღვარმან ყანჩაელმან მელქისედეკ... ამილახორს ბატონს გიეს შევეხუწენით, რომე წმიდის შიოს უდაბნოსა ამილახორის სამლოცველოდ ... ნასპარსევეს სადეკანოზოს მარანში [ქვევრები] ჩაგვედგა. ისმინა მოხსენება ჩვენი... კიდევ თუერნაგის ერთის ზურისა ასეთი დასტური გვიბძანა, რომ რასცა წინამძღვარს უნდოდეს, სოფელს არ ელოდეს, მოაკრეფინებდეს და იმავე ქვევრს აავსებდეს... (ის, III, გვ. 55).

ნასპარსევი 1766 – იხ. გორი

ნასტაგისი. შიდა ქართლი

ნასტაგისი 1580 – იხ. შიომღვიმე

ნატარალევი სასახლე. რაჭა (?)

ნატარალევი სასახლე XVI ს. – ... მე ჟორჟოლაძემ ჩალათამა ... შენ, ჩემსა მწირველსა მახარებელსა ... მოგეც ნატარალევი სასახლე და ახისენაული საფლავი შექერნალს, ნახევარი კოკას, ჩემი მოძმისეული საყანის ნახევარი, ველას ერთი საყანე... ისრევე კოკას ჭაღას ლუკუფხანას ნახევარი... ამისა გათავებისა თავაზად გადმომიცემია მაცხოვარი ჭუენისა, ნათლიმცემელი სხმარტლას... (სს, II, გვ. 518).

ნატბევი. შიდა ქართლი

ნატბევი XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

² ეს ფაქტი 1786 წლის საბუთშიცაა აღნიშნული (ქსძ, V, გვ. 336).

ნატბევი 1700 – ... ველმწიფეთაგან შეწირულობა არცა ჩვენ [ანა დედოფალს] მოგვიშლია და კვალად დაგვიმტკიცებია, და ლუბრუმისაკენ, ნატბევეში, ორს ველს შუა ხოდაბუნი შემოწირული ჰქონებია იტრიის მღთის-მშობელსა... თორმეტის დღის მიწა იმ ხოდაბუნს მოსჭროდა და ჩვენ ისრევ მოგართით... (სს, III, გვ. 131-132).

ნატბევი 1737 – ... მე, გლაშაძემ თამაზასშვილმა ზაქარიამ ... შენ, შაბათას-შვილს ბაღუასა ... მოგყიდეთ ჩვენი მამის ნაქონი მიწა ნატბევეში... (იდსეშ, გვ. 174).

ნატბეურას თავი. ქვემო ქართლი

ნატბეურას თავი 1714 – იხ. კოდა

ნატყუითეს ყანა. სვანეთი

ნატყუითეს ყანა XIV ს. II ნახ. – ... მთავარმოწამისა სეტიისა თაუსდებობითა... დაგიწერეთ ... დაწერილი ესე გარდაწყვედილობისა, ჩვენ, სავიანთა თქვენ ... დუდილას და არჯევანს მას ჟამსა, ოდეს ... ნატყუითეს ყანა ერთსასა და სასაქონლო... (სწდ, I, გვ. 177).

ნაფარეული. კახეთი

ნაფარეული 1756 – იხ. ალვანი

ნაფარაული 1780 – იხ. გულგულა

ნაფარეული 1784 – [ნიკოლოზ ალავერდელის არზა]: ორსავე საქართველოს მეფეს მათ უმაღლესობას ყოვლად უმაღლესი მოხსენება. ნაფარეულში რომ სოფელი აშენებულა თქვენის უმაღლესობისაგან, იმ სოფელს ნეკრესელი მოსჭიდებია სამწყსოდ... ის ალაგი სამწყსოდ ჩვენსა უფრო ნიშნავს და თქვენის სიმაღლის ოქმიცა გვაქვს, ღდელიც ჩვენგან მისცემით და ხალხიც ჩვენის მამულიდამ გასულან. ჟამთა ვითარებისაგან სხვის სამწყსონი მოსულან და ჩვენს სამწყსოში სახლობენ: ბოდავიდამ ბოდაველნი, თიანეთსა და ერწოდამ ერწოელნი, ახმეტას და სხვანიც იმყოფებიან აქავე; იქიდანვე მოსდევენ და დღესაც უჭირავსთ... ენისელი და ჭიაური ჩვენი სამწყსო არის და ნეკრესლის სამწყსოში რომ დგანან, მისთვის ნეკრესელს უჭირავს... ამ ზემოთ სხენებულს ნაფარეულთან ნეკრესელს ხელი არა აქვს, ამისათვის რომ სამწყსოს ალაგობითაც ჩვენია და ხალხიც ჩვენიდამ არის გასული... (ქსდ, VII, გვ. 614).

ნაფარეული 1784 – ჩუენ ... მეფემან ირაკლი მეორემან და ... საქართველოს პატრიარქმან ანტონი ... მოვისმინეთ და გამოვიძიეთ სარჩელი ... ამბა-ალავერდელის ნიკოლაოზისა და ... ნეკრესლის დოსითეოსისა, რომელთა აქუნდაც ცილობა სამწყსოსათვის ეკლესიისა. და ვინათგან ძველი იყო ჟამი იგი და დროი, რომელსა აცხადებდა ნეკრესლის კერძი იგი წერილი, და ნიშნინდა ნაფარეულს და გარემო რაოდენსამე აღვიღებს შტორას ქუევით ნეკრესელის სამწყსოდ... რომელსაც მიუგებდენ ალავერდელის კრებულნი: რა მეფედ ალავერდელი კახეთში ყოვლად სამღუდელოთა შორის პატივით გაუპირველებით და სამწყსო შეუმზადებიათ, ხიდისყურს ზეით ყოვლის კაცი-

საგან უცილებელად აღავერდლისათვის დაუნებებიათ და მას აქეთ ვეკონია სამწყსოდ და აქამდის არც დავა გაგვიგონიაო... (ქსდ, V, გვ. 262-263).

ნაფარეული 1784 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ქეშიქიბაშის ნაიბს თამაზს... ერთი ჩემი კაცი ამეყარა და ნაფარეულში გავიდა და იქ დადგა... უნდა ამეყარა [მაგრამ] მოურავმა და სოფელმა არ დამანებეს... (ქსდ, VII, გვ. 638-639).

ნაფარეული 1793 - [არზა ნოდარიშვილებისა ერეკლე II-სადმი]: ... ნაფარეულსა და გრემს შუა ორი-სამი სასოფლო ალაგი არის. და ზურაბის ჩაღის ბოლოში ქუდურზედ რომ საყდარი დგას, თუ თქვენი ნებაც იქნება, იქ სოფლის აშენება გვინდა... ჩვენსას მოგართმევთ და თქვენს ყმათ იქ დავასახლებთ, იქ სოფელს ავაშენებთ, ყმანი თქვენი იყვნენ, ვინც იქ დავასახლოთ და სახელოთ ჩვენ გვიბოძეთ... მგონია ორმოცამდინ კომლი დასახლდეს... (ქსდ, VIII, გვ. 186).

ნაფარეული 1794 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ერთობით ნაფარეულელთა. ოთხი საპალნე ღვინო შემოუწერიათ და რვა თუნგი არაყი. ნახევარს კაცს ერთი ვაზი არ დაურგავს და კიდევ სამი ოქრო ნახევარი შემოუწერიათ შიღდისა და ყვარელის... ამას გარდა, თქვენს ბედნიერს თვალს უნახავს, როგორი საკირე არის. მოურავი შიგა გვიდგს და გვაძუშავებს... ზაფხულ-ზამთარ ციხის შენება ჩვენ დაგვედვა, დიად, შევწუხდით. ერთს ამას გევედრებით, ღალისყური და ართანა შემოგვაწიოთ... (ქსდ, VIII, გვ. 312).

ნაფარეული 1797 - ... მეფემან ირაკლი მეორემან ... შენ ... კახეთის თავადს ... ჭავჭავაძეს ... გარსევანს ... გიბოძეთ ჩვენი სახასო სოფელი ნაფარეული სამეკიდროდ, რაც დღეს ნაფარეულში კაცნი სახლობენ თავეთის მიწაწყლითა... აღმოსავლეთისაკენ ახლა რომ არაკლია სოფელი დავასახლებთ, ამათის მამულის მიჯნამდინ, დასავლეთის მხარეს ლოპოტის მდინარემდის, სამხრეთისაკენ ალაზნამდის და ჩრდილოეთისაკენ მთამდის... დღეს რომ ამ ნაფარეულში ქოთახევის ღვთისმშობლის გლესნი სახლობენ, ეკლესიის მემკვიდრენია თუ სამართლით ამ გლეს კაცთ ქოთახევის ... წინამძღვარი მოინდომებს და აყრის, რომელიც ამ კაცებს ჭირნახული ნაფარეულში იქმნება ... რაც სამართლით განესჯებათ ამ გლესთ, ის უნდა მიეცესთ და მუშული სამეკიდროდ შენივე იქნება. და თუ სამართალი არ აყრის და იქავ ნაფარეულში დამკვიდრებიან, მაშინ იმათი გამოსავალი რაც იქმნება, ნახევარი ეკლესიას მიეცემა და ნახევარი შენი იქნება... ამას გარდა, კიდევ გვიბოძებია ... ყმა იორზედ მსახლობელნი ჩვენი სახასო მუდანლოელები თათრები... (ქრონ, III, გვ. 437-438).

ნაფარეული 1799 - ... ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ნოდარიშვილი გრიგოლისა და დავითისა. ნაფარეულში ჩვენი ათი კომლი დავთრის კაცი გახლავს... ამ მოწყალებას ვითხოვ, იმ ათი კომლი კაცის სახელი დავთრიდამ ამოიშალოს... (ქსდ, VIII, გვ. 583).

ნაფარეხლის მიწა. კახეთი

ნაფარეხლის მიწა 1781 - იხ. ჭიჭუჭურის მიწა

ნაფაღაური. იმერეთი

ნაფალაური 1787 — იხ. სვერი

ნაფეტვარა. კახეთი

ნაფეტვარა 1786 — იხ. ახალდაბა

ნაქალაქარი. კახეთი

ნაქალაქარი 1793 — იხ. ახალქალაქი

ნაქალაქევი. იმერეთი

ნაქალაქევი 1540 — ... შუამდგომლობითა ხახულისა ... ღვთისმშობლისათა, შეგვიწირავს ჩვენ, მხეციძეს ჯანგაზს და ფირანს ესე შესაწირავი ნაქალაქევი — ექვსი კვამლი... ამისგან გამოიღებდეს და ... გვიწირვიდეს ბატონი გენათელი... (დსსს, I, გვ. 12).

ნაქალაქევი. ქვემო ქართლი

ნაქალაქევი 1543 — იხ. სხალნარი

ნაქალაქევი 1727 — იხ. ეგრისი

ნაქალაქევი. შიდა ქართლი

ნაქალაქევი 1766 — იხ. გორი

ნაქალაქევი 1796 — იხ. დირბი

ნაქალაქევი. ჯავახეთი

ნაქალაქევი 1031-1033 — იხ. მცხეთა

ნაქორდალი. ქართლი (?)

ნაქორდალი 1756 — ... ჩვენ... მეფეთ-მეფემან ... თეიმურაზ ... ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ შენ ... პოპიაშვილს სერგია ქევხას... ჩვენ ლაშქრად ჭარში შევედით და იქ დავგიმარცხდა... შენ ერთგულად და თავდადებით მოგვიდეგი... ახლა ამ სამსახურის სანუქჟოდ ... გიბოძეთ ... ნაქორდლისა ... კარაშვილის ბერო და ნასყიდას ნაქონი მამული... (სს, III, გვ. 160-161).

ნაქულბაქევი // ნაქულბაქევი. შიდა ქართლი

ნაქულბაქევი 1447 — იხ. მცხეთა

ნაქულბაქევი 1516-1535 — იხ. დიდკარი

ნაქულბაქევი 1559 — იხ. სხალდიდი

ნაქურდევი. ქვემო ქართლი

ნაქურდევი 1461 — ... მე. ბატონმან ბარათამან, შენ ... ბუქდულაშვილსა თევდორეს ... მოგეცით ნაქურდევი მისითა მზღრითა, თეთრობთა აქათითა და მისითა სახოვითა, დიდსა წლებსა ქუეთი, ურთხნალსა ქუეშეთით... (ქსძ, VIII, გვ. 818-819).

ნაქურდევი 1724 — ... ჩვენ ქავთარისშვილის მანუჩარის ქალმან მარიამ ... თქვენ გოსტაშაბიშვილს ამიღლაბარს ... მოგყიდეთ ... ნაქურდევიში ოტიაშვილის ნაქონი მიწები... (სს, I, 1920, გვ. 85).

ნადღვალათი — იხ. ნადვალევი

ნაშალთველი. კახეთი

ნაშალთველი 1786 – იხ. ახალდაბა

ნაშარობი. კახეთი

ნაშარობი 1790 – იხ. ხოდაშენი

ნაშკაშური. ლეჩხუმი

ნაშკაშური 1669 ახლო – იხ. საცაგერლო

ნაციხვარა. იმერეთი

ნაციხვარა 1548 – იხ. ონჭონა

ნაციხვარა XVI ს-ის 20-იანი წლები – იხ. ყურსები

ნაციხვარა // ნაციხვარი. შიდა ქართლი

ნაციხვარა 1487 – იხ. შოროს ციხე

ნაციხვარა 1634-1658 – [განჩინება როსტომ მეფისა ჯავახიშვილებისა და შალიკაშვილების საქმეზე]: ... ნაციხვარას სისხლის³ საქმეზედა, თუ პატამ კაცი შეაფიცოს, როჭიკა ნულარ ეცილება... იტყუილაშვილის სასახლის საქმეზედა თუ როჭიკამ ერთი სკრელი მემკუიდრე კაცი შეაფიცოს პატასა, ასრე რომე სკრა [მის] ყოფნაში არ მიეყიდოს ... პატა ნულარ ეცილება... საბატის საქმეზედა, თუ გიორგიმ დაიფიცოს, რომ მისი იყოს, პატა ნულარ ეცილება... სალაპოს მიწისა პატამ უკეთ იცის, როგორც ერჩივნოს ისრე გუარეოს.. [მინაწერი]: ამ წიგნში ნაციხვარასი, საბოტისა, ნაიონჯევის საქმე დარწმუნებულა, სხვა გარდაწყვეტილა... (სს, II, გვ. 124-125).

ნაციხვარი. ქვემო ქართლი

ნაციხვარი 1730 – იხ. დმანისი

ნაცრისგორი. შიდა ქართლი

ნაცრისგორი 1714 – ... ჩვენ, შალბელიქის-შვილმა გიორგიმ ... თქვენ, ამილახორისშვილს ბატონ დავითს ... მოგყიდეთ ... ნაცრისგორს კოდაბუნი... (დსსი, I, გვ. 164).

ნაცხავატევი. გურია

ნაცხავატევი 1701 – ... ესე ... წიგნი დაგიწერე ... ჩვენ ... გურიელმა მამია ... ქრისტეს საფლავის ყმანებს ... ჩეხედნლებს ხომერიკებს და მოლქვაძეებს და ჯაშებს, ობოლს და ნაცხავატევს იესე ქარცივაძეს ... ამა პირსა ზედა, რომე გადამიწერია თქვენთვის საქვეყნო მოსავალი სალიანი... (იდ, I, გვ. 146).

ნაცხავატევის სერი. გურია

ნაცხავატევის სერი 1614 – იხ. აჭი

ნაცხვრევის არხა. ქვემო ქართლი

ნაცხვრევის არხა 1714 – იხ. კოდა

ნაძვა. იმერეთი

ნაძვა 1660 წ. ახლო – იხ. ნოღა

³ სასახლის?

ნაძვი⁴. ხეობა

ნაძვი 1756 – ავაღისშვილი შალვა ავაღას ნაძვს და კორტანეთზედ უჩივლეს (სამდ, გვ. 30).

ნაწალკოტევი 1798 – ბერძნიშვილი ბეცია უჩიოდა თავის განაყოფს ბერძნიშვილს იოანეს: ამას წინათ ... მეფემ სამართალი გვიყო... გორელი ქეთხუდები, ქცხინვალის მამასახლისი და ქცხინვალის ქეთხუდები გამოგზავნა და როგორც იმ განაჩენში ეწერა, მამულები გარჩევით თითო-თითოდ დაწერეს და ისე მისცეს ნინიასაო... ახლა თავისის მძლავრებით წაგვართვა ნინიამ სასაფლაო... კიდევ წაგვართვა ნაწალკოტევი ათის დღის მიწაო... ნინიამ ასე უპასუხა: ... მამაჩემი როდესაც დაკარგულა, პაპაჩემი ზაგრაღის მამული არაგვის ერისთავიანთ მირზაშვილებისათვის რომ მიუციათ და თქვენც მიგიყიდნიათ, მოსულან და სწორეთ იმ წმინდის გიორგის ეკლესიასთან დამდგარან და ვინც მოჰკდომიათ შიგ დაუძარხავსთ... ის წმინდის გიორგის ეკლესია ნახევარი უღაპარაკოდ ბერძნიშვილს ნინიას დავანებეთ... ეს ნაწალკოტევი ნახევარი ნინიასია და ნახევარი გოგიასი, რომ ბეციას საქმე არა აქვს... (ქსდ, VI, გვ. 72).

ნაწრეტი. შიდა ქართლი

ნაწრეტი 1766 – იხ. გორი

ნაწრეტი 1776 – იხ. ზემო ქართლი

ნახარბო.⁵ სამეგრელო

ნახარბო 1771 – ... ჩვენ ... ცაგერელ მიტროპოლიტმან ანტონიმ ... ეკლესიასა საირმისასა უდაბნოთა შინა ... რომელიცა ჩვენი მოგებული რამ იყო ისიც ყოველი შემოგწირეთ... და ნასყიდი ძმისა ჩვენისა დადიანისა კაციასაგან ... ნახარბოის სასახლე მისის ეკლესიის კარით და წყლით, ტყით და ... მამულით... ძმისა ჩვენისა გიორგისაგან კვალად ქრთამით მოცემული ხუნწს ერთი გლეხი მოგვაძე... (დსსს, II, გვ. 43-44).

ნახახულევერი. იმერეთი

ნახახულევერი 1782 – იხ. მათხოჯი

ნახიდი. შიდა ქართლი

ნახიდი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ნახიდი 1781 – იხ. ისროლისხევი

ნახიდი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ნახიდური // ნაჯიდური. ქვემო ქართლი

ნახიდური 1619 – [ორბელიანთ ყმებს ედოთ ტკბილა და და კულუხის გადასახადი შემდეგ სოფლებში]: ნახიდურში, მუხრანში, ბალახაურში, შუა ბოლნისში, ქვემო ბოლნისში, წულრულაშენში, ტანძიაში, ჭალაში (ტალაში?), ჯანაზიანში, მესეფრიანში, ვარდისუბანში (ქრონ, II, გვ. 443).

⁴ ნეძვი?

⁵ ნახარბაო

ნახიდური 1646 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ შენ ... ყარჩილასა ... ნახიდურის მოურაობა [გიბოძეთ]. და ვითაც ვენახი არ იყო ამ ალაგსა, შე-
გიწყალეთ და გიბოძეთ ქუემო ბოლნისს კეჭუაშვილის ნაქონი ვენახი...
(ქსის, გვ. 195).

ნახიდური 1654 – ... ნაციდურელნი და სვეტისცხოველის ყმანი თამგურგა-
ლენი მიწებზედ ცილობდენ... მოგუარებულის საქმით გარდუწყუიტეთ: თავს
კურიცხოველის ბოლოს რომ აბრამიშვილის ნაზურევი⁶ რომ არის, იმის
ბოლოს, რასაც ქუაყრილი გაიტანს, ქუემო ქალაქის შარა რომ გაივლის,
იქიმიდი, იმას იქით დოლოვნის სამძღურამდი, იმას აქათი კვირაცხოველისა-
კენ, – ნაციდურელთ დარჩა და თამგურგუალელთ ჴელი ნუ აქუსთ. და
იმას იქით სვეტისცხოველს დარჩა და ნაციდურელთ ჴელი ნუ აქუსთ... (ის,
IV, გვ. 35).

ნახიდური 1696 – [ბრძანება ანა დედოფლისა]: ჩვენის ბრძანებით, ნახიდუ-
რი პაპუას ჰქონებოდა და ახლა ჩვენთვის დაგვიტყერია და ნახიდურის მოუ-
რაობა კელშეუალათ პაპუასათვის გვიბოძებია. და რაც ნახიდურის მოსა-
ვალი იყოს, უკლებლად ჩვენს ქარხანაში მიაბარებდენ... (სს, II, გვ. 261).

ნახიდური XVII ს-ის II ნახ. – იხ. წრათი

ნახიდური XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ნახიდური XVIII ს. შუაწლ. – იხ. ზემო ბოლნისი

ნახიდური 1783 – [ერეკლე II-ის განჩინება]: ნახიდურელნი და ნახიბლელე-
ბი და აღბაბალოელნი წყალზე ლაპარაკობდენ... ახლაც ასე გაგარიგეთ:
რაც იმ არხში წყალი გამოვიდეს, ამ წესით უნდა გაიყოს: შვიდი წილი ნა-
ხიდურელთ, ექვსი წილი ორბელიანთ სოფლებს – აღბაბაალუსა და სამი
წილი ნახიბლუში მსახლობელთ... (ქსმ, V, გვ. 216-217).

ნახიდური 1787 – დმერთმან ... დედოფლის ჴირი მოსცეს ოფრეთელს ...
არუთენას. სამი თვე თქვენის ბძანებით ნახიდურს ყარაულად გახლდი.
იქილამ გაიხელ. ახლა მორიგესა მთხოვენ... [დარეჯან დედოფლის ბრძანე-
ბა]: სამოცი ქრისტიანე გვიდგას ქოლაგირშია და იმათი ყარაულია მუდა-
მათა... (ქსმ, VII, გვ. 737-738).

ნაციდურის რუ 1696 – იხ. გამოღმა ნაციდური

ნახშირგორა // ნახშირის გორი. შიდა ქართლი

ნახშირგორა 1633 – ... ჩუენ მეფეთ-მეფემან როსტომ ... ესე ... წყალობის
წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... სახლთხუცეს ბარათაშვილს ქაიხოსროს... სო-
ფელი ნახშირის გორის ჴევში ... თქუენი სამეკიდრო მამული ყოფილიყო...
და გიბოძეთ ვერის ჴევში სოფელი ნახშირის გორი, ჴვემოთ უბანი და ჴე-
მოთ უბანი... (ქსის, გვ. 106-107).

ნახშირგორა 1744 – დმერთმან ... ხელმწიფის ჴირი ... საამ უზბაშს მომ-
ცეს... უმდაბლესად ვითხოვთ ებრძანოს: ზუროლეთმან ნახშირგორელეთან

⁶ აბაშისშვილის ნაზურევი (სს, I, გვ. 412).

ერთად, როგორც ამას წინათ ყოფილან, ახლაც მსახურის მიცემაში მოგვიდგეს... ჩვენი მოხსენებისამებრ ებრძანოს, რომა ერთად მისცნენ ამ ორმა სოფელმა - ნახშირგორმა და ზუროლეულმან. ნახშირისგორს მარტო მიცემა არ შეუძლია (ქსძ, VII, გვ. 20).

ნახშირის გორის ტყე. შიდა ქართლი

ნახშირის გორის ტყე 1633 - იხ. ნახშირგორა

ნახშირის დელე. იმერეთი

ნახშირის დელე 1659 - იხ. რველი

ნებერილი. შიდა ქართლი

ნებერილი 1505-1525 - იხ. დიღომი

ნებისოფელი. იმერეთი

ნებისოფელი 1502 - ... მეფეთა-მეფემან ალექსანდრე ... მოგართვით თქვენ [გელათს] ... ნებისოფელი... რაც ძველად გქონდა, იმაზედან დაიურევბდე... შეგვიწირავს წყალწითელა რიონ შუა... (სს, II, გვ. 516).

ნებისოფელი 1519 - იხ. ბალახვანი

ნელობირი. იმერეთი

ნელობირი 1711 - იხ. ქვიშხეთი

ნედლეთი. შიდა ქართლი

ნედლეთი XVIII ს. - ... ჩვენ, ტირიასშიღმა შაბათამ ... თქვენ ფალავანდისშიღს ... ღუარსაბს ... მოგყიდეთ ... ნედლეთში დავითასსეული მიწა... (იღსეშ, გვ. 184).

ნეკრესი. კახეთი

ნეკრესი 1722 - იხ. სარუსთელო

ნეკრესი 1741 - [თეიმურაზ II-ის წიგნი ნეკრესლის ბისონით კურთხევის შესახებ]: ნეკრესი ქალაქიც ყოფილიყო, და ათორმეტი მამათავანი წმინდა აბიბოს მის ქალაქის ეფისკოპოზი ყოფილიყო, და მისი მოსაყდრე ბისონიანი უნდა ყოფილიყო... და რადგან გიორგის მონასტერი ალავერდი ჩვენს მამა პაპათ აემადღებინათ, და უმეტეს კახთ ეფისკოპოზისაგან განედიდა და გეორგიეოსსან ექმნა ალავერდელი, მისი წინააღმდეგი და უნდომი და დაუმოწმებელი კახთ ეფისკოპოზების კურთხევა არ იქნებოდა... (სადრ, გვ. 149).

ნეკრესი 1785 - იხ. შილდა

ნეკრესი 1788-1811 - იხ. საქართველო

ნეკრესლის სამწყსო // სანეკრესლო. კახეთი

ნეკრესლის სამწყსო 1784 - იხ. ნაფარეული

ნეკრესლის სამწყსო 1785 - იხ. ფაშანი

ნეკრესლის სამწყსო 1799 - იხ. შილდა

ნემსიაური (მამული). არაგვის ხეობა

ნემსიაური მამული 1512 - იხ. კუნელი

ნენწელი. სვანეთი

ნენწელი XV ს. — იხ. ლახამლა

ნერბუთი. შიდა ქართლი

ნერბუთი 1718 — იხ. ზენადრისი

ნეფის წყარო. კახეთი

ნეფის წყარო 1579 — იხ. მცხეთა

ნიაბი. შიდა ქართლი

ნიაბი 1392 — იხ. ტფილისი

ნიაბი 1447 — იხ. მცხეთა

ნიაბი 1449 — ... მეფეთა-მეფეჲმან გიორგი ... საპატრიარქოსა საყდრისა დედაქალაქისა მცხეთისათუის ... შეეცწირენ ... ნიაბის ბოლოს გომნი, სოფელი სრულად და უკლებლად, მათითა მზღვრითა... ძუელითგანცა მცხეთისანი ყოფილიყვნეს და ჟამთა გამოცვალებისაგან შეჰშლიყო და აწ ჩუენ ახლად შემოგწირენი ... ახალსა იერუსალიმსა (იხ, III, გვ. 30-32).

ნიაბი 1470 — იხ. მცხეთა

ნიაბი 1504-1511 — იხ. მცხეთა

ნიაბი 1504-1516 — იხ. მცხეთა

ნიაბი 1559 — იხ. სხალდიდი

ნიაბი 1562-1565 — ... ქართლისა კათალიკოზ-პატრიარქმან პატრონმან ნიკოლას ... მოგეცით თქუენ, მაღალასძესა ქადაგსა გედეონს ... ნიაბს კანანასძის გივისეული მამული... (ქსძ, III, გვ. 276-274).

ნიაბი 1566 — ... ჩუენ, მეფეჲმან სვიმონ ... შეეცწირეთ [მცხეთას] ნიაბის ბოლოს სოფელი გომნი სრულიად... (ქრონ, II, გვ. 408).

ნიაბი 1610 — ... ყოვლისა საქართველოსა მამამთავართ-მთავარმან, კათალიკოზმან ... ზებედე ... თქუენ, მაღალაძეთა ხუციასა ... გიბოძეთ ნიაბს კუამლი კაცი ორმოცი... (ქსძ, III, გვ. 388-389).

ნიაბი 1720 ახლო — იხ. თრიალეთი

ნიაბი 1729 — ესე წიგნი ... მოგეცით ... მაღალაშვილებმა ... სახლთხუცესს ამიღბარს... ნიაბი და ჩოჩეთი დაეთარდრისაგან თქვენ აგელოთ და რვის თუმნისა და თორმეტის ყურუშის თამასუქი მოგეცათ... იმათი ... თუ რაც ჯარიმა იყოს, ან გამოსავალი, ყველა აიღვეით... (დსეი, გვ. 37-38).

ნიაბი 1736-1744 — იხ. მოხისი

ნიაბი 1738 — იხ. მეტეხი

ნიაბი 1783 — იხ. ბორტა

ნიაბი 1793 — ... ერგო [ფირალიშვილს] ფირალას და გოგიას ერთ წილათ ვენახი ნიაბის რუს ქვეით... ამას გარდა მისაქციელში ერგოთ იქით ჯორაშვილის მიღგმამდინ, აქეთ დავითას სამანამდინ. ამას გარდა ხანდაკს ერგო ნაფუძარი სოფლისაკენ აქეთ დავითას სამანამდინ... (ქსძ, V, გვ. 627-628).

ნიაზარი — იხ. ნიაწარი

ნიალისყური. ჯავახეთი

ნიალისყური XVI ს. დას. — იხ. ჯავახეთი

ნიაწარი. ქვემო ქართლი

ნიაწარი 1720 — ... ჩვენ მეფეთ-მეფემან ... პატრონმან ვახტანგ ... თქვენ ... ზაზუნაშვილებს ... გიბოძეთ ბიძის თქვენის წილი ნიაწარს... ქვათეთრის, რაც ფალანხოსოსაგან ბარათით წილი გამოგყოლოდეთ... საკეცეს ტარი-კაძე, ცხნარს ღომშერა... ეწოს რაც ღურმიშხანის წილი მამულია... ცხერის ტბელისას შვილი... ბუჯღუღეთს სასახლე და იქივ ზვარი, ახალ-შენს აღუაშვილი; ბეთენიას ბერუა; ჭანდარს რაც ბიძის თქვენის წილი მამული იყოს... (სს, I, 1920, გვ. 84).

ნიაწარი 1725-1735 — იხ. ვერხვანალა

ნიაწარი 1727 — იხ. გერისი

ნიაწარი 1732 — ავიღე მე, თაყაშილმა დემეტრემ თქვენ, ყაფლანის შვილის ... ელისბარისაგან ორ თუმანნახევარი ახალი თეთრი... ამის გირაოთ ჩემი წილი ნიაწარი და ქვათეთრისი ... გქონდეს... (სს, II, გვ. 367).

ნიაწარი 1736 — [ნასყიდობის წიგნი ზაზა ზაზუნაშვილისა ელიზბარ ორბელიანისადმი]: ... ჩვენი სამკვიდრო ნიაწარს ბერის შვილის ხოსიტას მამული ... დღეს რისაც მქონებელი იყოს ... ნიაწარს თუ ქვათეთრისს, ყოვლის თავისის სამართლიანის სამძღვრითა თქვენთვის მოგვიყიდი... მე, ფიტარეთის დეკანოზს, დამიწერია და მოწამეცა ვარ ამისი... (სს, II, გვ. 388-389).

ნიაწარი 1740 — ... მე, ეშიკაღასბაშმა ელიზბარ ... ჩემს დას თამარს ეს ბიჭი თვისი ცოლით ... ორნივე ჩემი ნასყიდი ზითეფში მიმიცემია... ერთი ნიაწარელი გოგო წყაღულული... (სს, III, გვ. 421-422).

ნიახურა. კახეთი

ნიახურა 1783 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ლუარსაბ ონანაშვილს... ერთი ნასყიდი კაცი მყვანდა; ორნი ძმანი გახლავან... ახლა ის ერთი ძმა აყრილა და ნიახურაზედ ჩამოსულა. მოწყალებას ვითხოვთ, რომ ... ის კაცი არ დამეკარგოს. მოგეხსენებათ, ჩალაუბანი ასე სავსე ქვეყანა არ არის, რომ კაცი არ დააკლდეს... (ქსმ, VII, გვ. 588-589).

ნიახურა 1800 — იხ. გურჯაანი

ნიგალის ხევი

ნიგალის ხევი XVI ს. დას — იხ. ყვიბისი

ნიგალის ხევი 1789 — იხ. სურამი

ნიგეზის მიწა. ქვემო ქართლი

ნიგეზის მიწა 1751 — იხ. ახალშენი

ნიგოზა. შიდა ქართლი

ნიგოზა 1392 — იხ. ტფილისი

ნიგოზა 1736-1744 — იხ. მოხისი

ნიგოზათი. ქართლი

ნიგოზათი 1619-1626 — ... მოკლეს ამილახორი იმერელი ბატონი იმერეთი-
დადმ, კახი ბატონი კახეთიდადმ... იმერელი ბატონი და ლიპარტიანი მცხე-
თამდი ჩამოჰყუნენ. ჩვენ ნიგოზათს ვესახლეთ, ავიყარენით და ცხირეთს გა-
მოვედით. და ზურაბს სააკაძეს ატენი სამოურაოდ ქონდა, ჩემი სიძე იყო.
იმერლისა და დადიანის ღაშქარი შეამობრუნდა მცხეთიდადმ დავიკაზმე-
ნით... [ჩემი] აზნეუშვილი ბლორძელი იორამ დაკოლეს... (იღ, I, გვ. 23).

ნიგოზათ მიწა. შიდა ქართლი

ნიგოზათ მიწა 1675 — იხ. კარსანი

ნიგოზანი. შიდა ქართლი

ნიგოზანი 1447 — იხ. მცხეთა

ნიგოზანი 1559 — იხ. სხალდიდი

ნიგოზეთი. კლარჯეთი

ნიგოზეთი 1392 — იხ. ტფილისი

ნიგოზეთი. შიდა ქართლი

ნიგოზეთი 1783 — იხ. ბოზნავი

ნიკორწმინდის მონასტერი // ნიკოლწმიდის მონასტერი // ნიკოლწმიდა //
ნიკოწმიდა. რაჭა

ნიკორწმინდის მონასტერი 1544 — ... ჩვენ, მეფეთ-მეფემან ბაგრატ ... ჴელ-
ყავით აღშენებად დაკინებულისა მონასტრისასა ნიკოლწმიდასა და შეე-
ქმენ საყდრად და საეპისკოპოსოდ და დავადგინე ... მღვდელთ-მთავარეპის-
კოპოზი წმიდა და მეუფე მანუელ... დავეუნჯენ მას შინა და შეეწირენ და-
ბანი და სოფელნი ნიკოლწმიდას: ... საკუთრეულზედან მჴედლიძე კვამლი
ერთი; უყვეს დონაძენი... თლულს ჴელმოკლიძე... ზემო თლულს კობახიძე...
ხოტევეს კობახიძე... იწას ჴანაძე... დვარდას მოწონელიძე... ბაჯს მეგრელი
ერთი... დადისს ხიხაძე... შავრას დვალიძე ერთი; მეტეხარას ფარჯანაძე...
ზნაკვას კიკაულიანი... ხონჭიორს ბუაძე... გაუჩინეთ სამწყსონი და საკურ-
თხენი თოთენდაურს მთას აქადა, ოკრიბის მთას აქადა, ნაკალოებსა აქა-
და, მუხურის მთას აქადა, კვეშლეკას, ერწოს, საჯვარეს აქადა, მთა დვა-
ლეთისა, დები, გლოლა, ყისონ გამომდინარე რიონი და სრულად რაჭა ას-
კის წყალს გამოღმა... ვინცა ... მშლელად და მქცევლად გამოჩნდეს, - ანუ
სხვათა ადგილთა პატრიაქნი, ანუ აფხაზეთის პატრიაქი, ანუ ქართლის
პატრიაქი... ანუ შარვანისა და სომხითისა ერისთავთ-ერისთავნი; და გინდა
ერისთავნი, და ანუ რაჭისა ერისთავი, ანუ ციხისთავნი, ანუ ნაცვალნი, და
ანუ ტანუტერნი, ანუ ამირათამირა ... კრულმც არს... (ქსძ, VI, გვ. 649-654).

ნიკორწმინდის მონასტერი 1548 (?) — მეფემან ბაგრატ განაახლა და კუა-
ლად აღაშენა ეკლესია წმიდის მღვდელთმოძღვრის ნიკოლოზის... და და-
მადგინა მე განმგედ და ეფისკოპოსად უღირსი ... მანოელ; და განუჩინეს
რაჭის შესავალი ... წმიდის ნიკოლოზის საყდარს: შემოსწირა სარაჭოს
გზას აქეთ, წმიდის გიორგის მთის საჯინიბოს აქეთ, ღართისს და ბიტას⁷

⁷ ბუჯას? (სბკ, გვ. 4)

შემოდმა, ამ ეკლესიის არის ჯელშეუღალდ... ეკლესია ეს ბაგრატუამან ღმრთისმოყრემან--- განაახლა და აღაშენა და მთის წმიდის გის მთავარმოწამეს შემოსწირა--- ძმუისი, წყნორი, კაციოთი ს-ქლ-რცხილათი სდ. ასრე რომე, ამ სამს სოფელში არას კაცს ჯელი არა აქუსრა და ... (სბკ, გვ. 4-5).

ნიკორწმინდის მონასტერი 1591 – მეფეთ-მეფემან ... გიორგი ... შემოგწირეთ ნიკოლწმიდას წმიდასა ნიკოლოზს ... ზეღვარდიას ვაწაძე დავითაი და ბეეროზაი; ქუეღვარდიას ნარიმანაული პარტახტი... ხუენიფუს ზაქარიას ნასახლევი... ღვარდიას მამუა ბერაძე; ხოტევეს ნონია დაჩიბერიძე... მეტახარას ხიზნია ოშიაძე... (ქსძ, VI, გვ. 658-659).

ნიკორწმინდის მონასტერი 1660 – იხ. ბაჯი

ნიკორწმინდის მონასტერი 1696-1700 – იხ. რაჭა

ნიკორწმინდის მონასტერი 1796 – იხ. ქედისუბანი

ნიკოფსი. ჯიქეთი

ნიკოფსი 1125 შემდეგ – [ანდერძი დავით მეფისა]: ... გარნა განბჭო მართლად მსაჯულობამან ღმრთისამან და, ესე-რა, მიწოდა მე და უწოდა მაგას მეფობად, მამული და ახლად მოგებული ღუაწლითა ჩემითა და თქუენითა, ნიკოფსითგან დარუბანდისა საზღურამდე⁸ და ოვსეთიდგან სოერად და არეგაწადმდე... დუკატი და ბოტანიტი ატენისა საჭურჭლისა, ივცია ჩემითა სისხლითა მოგებული, თუ ელეოდეს მეფე დიმიტრი, ყოველი მისცეს მოძღურსა (ქისკ, I, გვ. 62-63).

ნილოცი. ქვემო ქართლი

ნილოცი 1792 – იხ. ბალიჭი

ნინოწმინდა // ნინოწმინდის მონასტერი. კახეთი

ნინოწმინდა 1597 – იხ. აკურა

ნინოწმინდა 1651 – ჩვენ ... ქართლისა კათალიკოზმა პატრიარქმან ქრისტეფორე ესე ... გარდაწყუეტილობის წიგნი და პირი დავდევეთ; ასრე რომე ნინოწმიდელნი და თვალელნი საცოვბის ჭალაზედ ცილობდენ და ... მოვედით თვალზედ... შევაგდევეთ თვალელთ ფიცი და შემოიყარნენ ერთობილნი თვალელნი და აისვენეს ხატი წმიდის ნინოსი და წაგვიძღვენ საცოვბის ჭალას... და დავდევეთ საცილობელს აღაგზედა... და მივედით ნაწისქუილევეთანა და ორმა ქურუხულმა... დაიფიცეს ერთობით თვალელთა და სულ საცოვბის ჭალას ასრე გამოიფიცეს, რომე მკვიდრათ და შეუცილებლათ სვეტის ცხოვლისა და თუაღური იყოს. და ... ვერა ნინო წმიდელი და ვერა მისი ყმა ვერ შემოიცილოს საცოვბის ჭალასა... არიან ამისი მოწამენი ... სამცხეთოს სარდალი გედაონის შეილი პაპუნა... ერთობილნი გარეჯელნი. დაიწერა წიგნი და ბძანება ესე... მას ჟამსა, ოდეს მეფემა როსტომ რომ სანადიროთ შირაქზედ გაილაშქრა... (იხ, IV, გვ. 33-34).

⁸ ...დარუბანდისა ზღუადმდე (ქსძ, II, ჰვ. 19).

ნინოწმინდა 1654 — ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... მოგახსენეთ თქუ-
ენ წმიდას ნინოს, მას ჟამსა, ოდეს ბატონს თეიმურაზს თქუენის მამულისა
და გასადევრისა, ან წინათ ქვეყანასა და ან უკან სამამულოში ცხუარი, ან
თათრისა, და ან ლეკისა აიღებოდეს, თვითო ცხუარი ფარისთავს თქუენ-
თვის შემოუწირავს. ახლა ... ჩუენც იმავე წესით თქუენთვის შემოგვიწი-
რავს და ფარისთავს თვითოს ცხუარს ბატონის ბოდბელის მოსაქმეთ ნუ
დააკლებენ და მოაბარებდნენ... (ქქეის, გვ. 4).

ნინოწმინდა 1668 — იხ. გარისი

ნინოწმინდა 1750 ესე წიგნი მოგართვი მე ... ღარიბაშა ... ჩემს ბატონს ნი-
ნოწმინდელს საბას... ახლა თქვენ ... ქალაქიდაშ ... ამყარეთ ცოლითა და
შვილითა და იქ წმინდას ნინოს მიმიყვანეთ. მე იქ ვერ გავსძელ და შემო-
გეხვეწინით აქვე ქალაქს წამოსულასა... თქვენ ... დასტური დამეცით და აქ
ქალაქს ჩამოველ და ახლა მე ეს პირობა და წიგნი მოგართვი: ნიადაგ წე-
ლიწადს საბზობოდ წმინდას ნინოს მოვიდოდე და ერთს ლიტრას სანთელ-
სა და ერთს თუნგს ზეთს და ერთს ჩარექს საკმელს წმინდას ნინოს მი-
ვართმევდე... მე დემეტრე სიონის მღუდელს დამიწერია და მოწამეცა ვარ...
(ის, V, გვ. 71-72).

ნინოწმინდა 1776 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ჩხერელს ჩიკო-
რიძეებს... ჩვენის ხიზნით ავიყარენით იმერეთიდან და თქვენს საფარველს
მოვატანეთ. ხიზანი ზოგი ნინოწმიდაში გვეყავს და ზოგი ველისციხეში მო-
ვასხით. თუ თქვენი ნება იქნებოდეს, პატარძელში დაგვაყენეთ. [ერეკლე
II-ის ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის ზაად ზეგნის მოურაო! მერმე ამ იმერლებ-
მა მანდ ზეგნელბთან დგომა მოინდომეს და ამათ მანდ მამული უნდა
მოსცე. და თუ მამული არ იყოს, ტყე ხომ ბევრი არის და ტყე მოეც... (ქსბ,
VII, გვ. 332-333).

ნინოწმინდა 1778 — იხ. დოდოს მონასტერი

ნინოწმინდა 1781-1782 — იხ. ქალაქი

ნიტრია — იხ. იტრია

ნიქოზი // ნიქოზები. შიდა ქართლი

ნიქოზი 1565 — ... ჩვენ, ფავნელიშვილთა ... შემოგწირეთ ხატსა ამაღლები-
სასა, ნიქოზს სამეუდრებელსა და სამარხსა ჩუენთასა ... სოფელი ზემო
ნიქოზი, პირველადცა ღტივგურგუნოსანსა ... ვახტანგ გურგასლანსა, სა-
ნატრელსა აღმაშენებელსა წმიდისა საყდრისა თქუენისასა, შეეწირა სოფე-
ლი ზემო ნიქოზი და სხუანიცა მრავალნი სამწყსონი და ადგილნი. და
ჟამთა სიგრძეთა და ვითარებისაგან მოშლოდეს, ზოგი რომელიმე პქონდეს
კუალად წმიდასა ტაძარსა თქუენსა და რომელიმე ჩუენთა ნათესავთა გაე-
ყო და თუის-თუისად დაეჭირა, ხოლო ჩუენ ... შემოგწირეთ, რაცა სახასოდ
გუქონდა: აზნაურისშვილი, მსახური და მოყალნე... (წმსი, I, გვ. 77-78).

ნიქოზი 1720 ახლო — იხ. თრიალეთი

ნიქოზი 1745 — [სამართალი თეიმურაზ II-სა]: ქართველობაში ქრცხინვა-
ლელს მურადაშვილს და იმის მეზობლებს ნიქოზს, რხვითს, მამული კყი-

დათ... ამ წელიწადს მოსულიყო ფავენელიშვილი: ნიქოზი ჩემი არის, ამ მამულის ბარას მე ავიღებო, ძალით წაერთმიათ. მოვიდენ სამართალში ილაპარაკეს... სამართლით ის მამული დარჩათ ქრცხინვალელთ (დსსი, I, გვ. 326).

ნიქოზი 1759 – იხ. ძევერა

ნიქოზი 1766 – იხ. გორი

ნიქოზი 1771 – [ერეკლეს ბრძანება რევაზ ამილახურისადმი თეთრის აკრეფის თაობაზე]: ... დიდებულის კელმწიფის ჯარმა რომ ყირიმის ქვეყნები სრულიად აიღეს, ოცდათორმეტი ათასი ჩვენი ტყვე ცოლით და შვილით აუყრიათ და გამჟღავნიათ. ამათ მიშველება უნდათ, დიდი შესამატია საქართველოსათვის... ამათ ხარჯები მოუნდებათ... მეკომურხედ ოთხი აბაზი გვითხოვია და აყრილხედ შაური... ზემო ქართლი შემოგვჩვიის: იასაული არ გვინდა, რასაც გვთხოვთ, მოგართმევით. ახლა თქვენთვის გვიბძანებია... ნიქოზლებმა მინალთუნი შვიდი, აბაზი ერთი... თირის მონატრის ყმამ აბაზი რვა... ღირბმა მინალთუნი თექვსმეტი, რუისს სამეგრელომ თუშანი ორი, რუისს სახასომ მინალთუნი ხუთი, აბაზი ორი... ურბნისმა აბაზი თორმეტი... (სეიძ, II, გვ. 110-111).

ნიქოზი 1777 – ... ნიქოზელ ეპისკოპოსს დავითს წმინდის მღვთაების ეკლესიის მამულის საჩივარი მოეხსენებინა... ჩვენ [მღვიანებეი] მოვედით ნიქოზს მის მაღალ ხელმწიფობის ბრძანებით, მონასყიდებიც აქ ჩვენთან მოვასხით... ზემო ნიქოზს ... ყველას კულუხი და ბარა დაედგათ, რომ წმინდას ეკლესიას და მის ღირსებას ნიქოზელ ეპისკოპოსს დავითს მიერთვას (ქსძ, V, გვ. 39-41).

ნიქოზი 1780 – [საყვარელიძეების არზა ერეკლე II-ისადმი]: ... რაღაც მამული მეჭორა, დიდის გივისა და გიორგი ამილახურისაგან ნასყიდი გახლამს... რა ... თქვენი მიწა შევიქენით, ნიქოზსა, ტბეთს, თამარაშენს რაცა გუქონდა, სულ წაგვართვეს, ვინც წამოგვიარა... (ქსძ, VII, გვ. 479).

ნიქოზი 1782 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... საყვარელიძეს შიოშსა... ფალენიშვილსა ბიძინას და ზაზასა ჩემთვის უჩივლიათ ზედგინიძის ნასყიდს მამულებზე ნიქოზსა და ტბეთსა... ასე უსამართლო მჭირს ამათგანა, რომ ცხილვანს ხმლით იწივა, სიკვდილს მიპირობდა... (ქსძ, VII, გვ. 567).

ნიქოზი 1783 – ყოვლის საქართველოს პატრიარხი, მეფის ძე ანტონი ლოცვა-კურთხევას მოგიწერ ბატონო ფავენისშვილებო! მერმე ნიქოზელი რომ არ დამარხეთ თავის ეკლესიაში და რაც რომ ჰქონდა წაიღევით, რაც წაგიღიათ ყველა ისევ უკან უნდა მისცეთ... ჩვენ, დიად კარგად ვიცით, რომ თქვენ დიდის გვარისაგან ხართ გამოსულნი – მხარგრძელნი, სანანიდამ ფავენის მისულნი და ფავენისიდამ მანდ ერედვს გასულნი და დასახლებულნი. და სასაფლაოდ როგორ მოგცემიათ ნიქოზის ეკლესია ან ნიქოზის ეკლესიის ყმათ რა პსდებიათ, ან დიდის ლუარსაბ მეფის წიგნი გექნებათ ან იმის მამისა და ან სვიმონ მეფისა; ამის ზევით კი აღარავისი იქნება... (ქსძ, III, გვ. 943).

ნიქოზი 1784 – ღმერთმან... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... ნიქოზელს იულის... ნიქოზის ეკლესიისათვის მამულის წყალობა გიქნიათ ... და ამაზედ

ოქმი გიბოძებიათ... გლეხკაცებს ოსმალობას უპატრონობით სჭერიათ, ეკლესიას პატრონი არეინ ჰყოლია. როდესაც თქვენ მოგიკითხავსთ ეს საქმე, ამილახვარს და დიასამიძეს ხელი აუშართავთ და ეკლესიისათვის დაუწებებიათ... ნიქოზლის სიკვდილის შემდგომად გლეხკაცთ ეს მამულები ისევ დაუჭერიათ... (ქსძ, VII, გვ. 613).

ნიქოზი 1785 – იხ. ქემერტი

ნიქოზი 1786 – ... ნიქოზელი ამას ჩიოდა: ეკლესია ... მეფისა არისო და მე ეპისკოპოსად დაუდგენივარო. მამულებისაგან ასრე გაძრცვილიაო, რომ აღარაფერი აღარა აქვსო... ფავლენიანი მიუგებდნენ: ეკლესიაც ჩვენთვის არის ბოძებულიო... ეკლესიის ყმაც ჩვენი შეწირულიაო... [განჩინება]: ის ეკლესია ღმრთის მსახურის მეფისაგან არის აშენებული. და თქვენ [ფავლენიშვილები] ახალი ხანია ქართლში გარდმოსულხართ. თქვენს მოსვლას აქეთ თუ მეფეებისაგან მოგცემიათ ნიქოზის ეკლესია, ნიშანი გვაჩვენეთ... და კიდევ ხვითს რომ ბიჭია დავით ნიქოზლის მესხრე ... ნიქოზელს მიაბარეო... (ქსძ, V, გვ. 325-332).

ნიქოზი 1791 – ღმერთმან ... ხემწიფის ჭირი დავითაშვილს ზაალს მოსცეს... [ზარდიაშვილმა] თავიც წამართვა, ყმა და მამულიცა და კიდევ მკლამს... დაუჟინა [ამილახვრის გამოგზავნილ] იასაულს ზარდიაშვილმა: აყარე, საერისთოში გავეყვანო. არც თქვენი ბძანება იყო, არც იასაული ყაზულობდა – თავისის მამულიდამ როგორ ავეყარო, ამ მამულით ზაალს მიბარებიაო... კიდევ არ მოუშვა, ნიქოზში კაცს რას ვაქნემ, საცა მე ვარ, იქ წავიყვანო... (ქსძ, VIII, გვ. 108-109).

ნიქოზი 1792 – იხ. ტბეთი

ნიქოზი 1796 – ღმერთმან ... მეფის ძის იულონის ჭირი ციცისშვილს ... გოგიას მოსცეს... ამ არეულობაში ქალაქს რომ გახლდით, ერთი ჩემი ხაბაზი ... გამოქცეულიყო ... და ნიქოზეში ერთს ქართველს და ერთს ოსს ის ჩემი ბიჭი კი დაეჭირათ ... [და] წავეყვანათ და თოთხმეტ ხარათ მირზაშვილის სამოურაო ოსებში გაეყიდათ... (ქსძ, VIII, გვ. 363).

ნიქოზი XVIII ს. მიწ. – [სამგორის არხზე მუშაობის ნუსხა]: სათისჭაღლეებს მიეცა სამუშაო თერთი – 21 მინალთუნი; ნიქოზელს მუშას – ორი მინალთუნი... ქიწნელს მუშას ცხრა აბაზი... რეხელს მუშას ორი მინალთუნი... ახალდაბელ მუშასა ... ოთხი აბაზი... ნაფარეულელს მუშას ექვსი აბაზი... ზერტელს მუშას თერამეტი შაური... ტირძნელს მუშას ერთი მინალთუნი, სობისის მუშას მინალთუნი... ყელქცეულს ორი მინალთუნი... ახალსოფელს ორ მუშას ოთხი მინალთუნი... ქვემო ნიქოზელს ორი მინალთუნი, ქვარხითიდან მუშას ორი მინალთუნი, სურამელთ ორ მუშას ოთხი მინალთუნი... ოსიაურელს მუშას ორი მინალთუნი... ხაშურელმა მუშამ... ჩოჩეთიდან მუშას... საცხენელ ორ მუშას... უფლისციხელს მუშას... მადრანელს მუშას... ფიხხოვნელს... კავთისხეველს, ბროწელეთელს მუშას... მერეთიდან მუშას... აბისელს მუშას... ქვერედამ მუშას... კარბიდან მუშას – ოთხი მინალთუნი (მსკე, I, გვ. 154-155).

ნიშარაძეულის ნასახლარი. კახეთი

ნიშარაძეულის ნასახლარი 1579 – იხ. მცხეთა

ნიზბისი // ნიზფისი // მიზბისი // აზნიმბი. შიდა ქართლი

ნიზბისი IX ს. II ნახ. – იხ. ცხევერი

ნიზბისი 1073 – იხ. თრიალეთი

ნიზბისი 1170 – იხ. სხალტბა

ნიზბისი 1664-1673 – იხ. წყნეთი

ნიზბისი 1671 – იხ. ყინწვისი

ნიზბისი 1700 – იხ. წერაქვი

ნიზბისი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ნიზბისი 1702 ახლოს – სარდლის პაპუნას შვილი ზაად და მისი ძმისწულის, ზაზას შვილი უთრუთ ზემო ციციშვილსა და პაპუნასა და ედიშერს ... სამწყერადოს მამულს ... შეეცილნენ... ერთმანეთს ამგვარად შეჯერდნენ, რომე მადრაძე და სამყერადო მამული, ისევ პაპუნასა და ედიშერს დაანებეს და იმათ თავეთის წილის მამულიდამ ნიზბისს დაუდევს ზაადსა და უთრუთს: მახარა ხიმშიაშვილი, შიო და ივანე, ოხერას დემეტრაშვილის მამული სახასოს მამულიდამ სამის დღის მიწა. კიდე ედიშერის წილიდამ ნიზბისს ... ერთი საკომლო გოგიჩაური... (ქსძ, VI, გვ. 634).

ნიზბისი 1703-1724 – [ოქმი ვახტანგ VI-ისა]: ... ჩვენი ბძანება არის საციცია-ნოს მებალახენო, მერმე ნიზფის სარდლისშვილების ყმანი თარხანია და ... საბალახეს ნუ სთხოვთ (დსსი, I გვ. 125).

ნიზბისი 1720 ახლო – იხ. თრიალეთი

ნიზბისი 1753 – იხ. ზიარი

ნიზბისი 1791 – ზაზა [მალალაშვილი] ასე ჩიოდა: მამაჩემი ჭარში ლეკებს მოუკლავს, მე ერთის წლისა ვერცკი დავრჩომილვარ, ჩემი ყმა და მამული და ეს კაციც ამათ [დავით მალალაშვილის სახლს] დაუჭერიათ, ჩემი ყმა და მამული დამანებეს ამ კაცს კი არ მანებებდნენ... მალალაშვილმა მღუდელმა ადამმა ასე იმოწმა: მამუკას ფირან ქალაქს მიეყანდა, ციციან-ნი გადაუდგნენ ნიზბისს, გამოართვეს... ამათის ლაპარაკის მოსმენით და ამ მოწამეთ მოწმობით დარჩა ეს წინარეხელი ბიძინაშვილი თევდორე და მისი ძმისწული ამ მალალაშვილს ზაზას ყმად... (ქსძ, V, გვ. 531-533).

ნიზბისი 1792 – იხ. ხაშმი

ნიზბისი 1799 – იხ. გამოღმა მხარი

ნობარევი. იმერეთი

ნობარევი 1509 – ...მეფეთა მეფემა ალექსანდრე ვიგულებთ... ესე შესაწირავი... ღიდისა მონასტრისა გელათისა ... [ხატსა] ხახულისა ღმრთისა მშობელსა შემოვსწირეთ ნობარევი⁹ გაღმა გამოღმა რაეახმელასა¹⁰ მარგვე-

⁹ ნობარევი (ქრონ, II, გვ. 326-327).

¹⁰ რაეარახმელა (ქრონ, II, გვ. 326-327).

ლასშვილები მათითა შესავალითა... პატრონისა მამისა ჩუენისაგან აშენე-
ბული და შემოწირული... (დსსს, I, გვ. 3-4).

ნობი. ქვემო ქართლი

ნობი 1792 — იხ. ბაღიჭი

ნოდოკრა // ნოდოტრა. კახეთი

ნოდოკრა XII ს. მიწ. — იხ. რაბზნი

ნოდოკრა 1392 — იხ. ტფილისი

ნოდოკრა 1405 — იხ. ძაგნაკორნა

ნოდოკრა 1447 — იხ. მცხეთა

ნოდოკრა 1503 — იხ. მცხეთა

ნოდოკრა 1532 — იხ. მცხეთა

ნოდოკრა 1579 — იხ. მცხეთა

ნოდოკრა XVIII ს. I მეოთხ. — თვალი

ნოდოკრა 1722 — იხ. სარუსთველო

ნოდარის სათიბი. კახეთი

ნოდარის სათიბი 1712 — იხ. ჭანდრისხევი

ნოზაური ევნახი. შიდა ქართლი

ნოზაური ევნახი 1693 — იხ. შინდარა

ნონეს ქედი. შიდა ქართლი

ნონეს ქედი 1799 — იხ. ურბნისი

ნორაშენი. თბილისი

ნორაშენი 1678 — ... ჩუენ, ნორაშნის ხუცესმან ტერ-მიკირტიჩამ ... შენ ჯუ-
ღელს ისაიას ... მოგყიდე ზარაფხანასთან ციხის კერძო ორის სახლის
აღაგი... (დთი, I, გვ. 31).

ნორაშენი 1785 — დადაშანთ საფარას შვილისშვილი მენაღარე სანგელა
ჩიოდა: პაპის ჩემის საფარას საკუთარი ნასყიდი ნორაშნის უბანში ერთი
დუქანი არის ... [ამის] სიგელი ხელთ მიჭირამს... სიგელი წავიკითხეთ, ასე
ეწერა: მოგყიდე ბარხუდარაშვილმა აღაზადამ თქვენ, დადაშანთ ოჰანა
შვილს საფარას, შვილსა შენსა ოსეფას, ხარაზხანის ბაზრის თავს ნო-
რაშნის საყდრისაკენ რომ ბაზრის შარა ჩაივლის, ხოჯა გუღინას და ნა-
ზარას დუქნის შუა არის, უკან ბატონის ქარვასლის მოკიდებით არის, წი-
ნათ ბაზრის შარა... (ქსძ, V, გვ. 314-316).

ნორაშენი. შიდა ქართლი

ნორაშენი 1685 — იხ. ნაბახტევი

ნორიო // ნორია. კახეთი

ნორიო 1505 — იხ. ოროტა

ნორიო 1722 — იხ. მარტყოფი

ნორიო 1800 – ყოვლად სამღვდელოს რუსთველს სტეფანეს რომ ნორიელნი სახნავს მიწებს ეცდებოდენ, რომელიც ძველთა მეფეთაგან გუჯრით ღმრთაების ეკლესიის შეწირულია ჭოპარტის სოფელნი და მამულები, რუსთველი იმას არ სჯერდება და ჩვენ მამულებს გვართმევსო. ჩვენ, მეფის ძემან იოანე, მდივანბეგი სოლომონ, მარტყოფის მოურავი ზაალ ... მარტყოფელნი და ნორიელნი გვერთ ვიახელით, ყოვლად სამღვდელოს რუსთველს სტეფანეს მოუწოდეთ... ეკლესიის გუჯარი მოვსთხოეთ და ჭოპარტის მთაზე ამოვედით... სწერს ღმრთაების ეკლესიას გუჯარში: ლილოს მთაზე რომ საყდარი დგას და სერები მოსდევს და ჭოპარტის წვერს გადმოხედავსო, იმას ზეით ღმრთაების ეკლესიას ანებებს... [განაჩენი]: ჭოპარტის წვერი პირდაპირ ლილოს მთამდის სისწვრივ გადმოსჭრის, იმას ზეითი უცილებლად ღმრთაების ეკლესიას და ქვეითი ნორიელთ... (ქსბ, VI, გვ. 221-222).

ნორიოს ჰევი. კახეთი

ნორიოს ჰევი 1722 – იხ. მარტყოფი

ნოსორნად. კახეთი

ნოსორნად 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ნოსტე // ნოსტევი. შიდა ქართლი

ნოსტე XIII ს. მიწ. – ... სოფელი ნოსტე, მიწობლისძეთაგან შემოწირული ... იყო უსაქმოი და საქმეუდებელი. სურამელთა და ჟამთა სიავისაგან უდები დასდებოდა... [ქაქანამან] მოვაკსენე ჩემსა ქმარსა მიქელს [ბეგა სურამელის ძეს], და გამოვიღე ჩემითა კელითა ნაქმარი საფასი თეთრი და მოვაკსენე იგი და გამოვიღე ნოსტე ... შეუვალად სურამელთა და მათთა ჩამომაველთად, კითა არაი ვის რაი საქმე სდებია ქვათაჴევის ღმრთისმშობლისაგან კიდე... (ქისკ, I, გვ. 194-195).

ნოსტე 1412 (1482) – იხ. კავთისხევი

ნოსტე 1588 – იხ. ერთაწმინდა

ნოსტე 1620 – [განჩინება სვიმინ II-ისა გიორგი სააკაძისა და ქაიხოსრო ჯავახიშვილის სასისხლო საქმეზე]: ... სარჩლა ბატონმა მოურავმან: ... ბატონს დედაჩემს ყოველი კაცი იცნობთ, ფეკშიშველა, შვილითა, მუახლეებითა, მოსამსახურეებითა ღებთ-იმერით გარდამიგდეს და დამიკარგეს... კიდე თავსიდვა ქაიხოსრო, რომე: დასტურად მინდორიდამა ნოსტური, ახალ-შნური. და სომეხთ ნახირი ჩემის ქმნილობით წამოვასხიო. ჩვენ მოკითხული ვქენით; და არც ნოსტის სასახლეს მიჴჯდომოდა და არც სოფლიდამ წამოვსხა, ... მესამეს დღეს წაზღვომოდეს ბატონის მოურავის ყმანი, რაც ამათი პირუტყუი ქაიხოსროს წამოვსხა და ზოვდეს მიესხა, ბატონის მოურავის ყმათ თავისიც წამოასხეს და ქაიხოსროს ყმისაც თან გამოუტანებია... კიდევ ქაიხოსრო ამას ჩიოდა: ... მამიკდეს სასახლეშიო ... და ცოლი და შვილიც ძლივ გარდვახუეწო და ... მესამეს დღეს ვერეს ვიპოეთო... სარჩლა კიდევ ბატონმან მოურავმან: რომე სასაფლაოხედ მამიკდესო, ეს-

ტაწმედური¹¹ ნახირი წაასხესო... ქაიხოსრო ესტაწმედს მივლომისასა ... ამას უპასუხებდა: ბედნიერი ყაენიც აქ ქართლს იყო ... და არცარას მის საქმეს შუა ვარო... ჩუენ ამისი ასრე გავაჩინეთ: ... თემის პირიღამა ქაიხოსროს შეკითხულობით მანაგაძესა ორი პირი ცხუარი ბატონის თამარი-სა წამოესხა, რაც იმ ცხუარს დაჰკლებოდეს, ქაიხოსრო ისრევ შეაქციოს... კიდევ ბატონი მოურავი ფელის დარბევას ჩიოდა, რომე ჩემი ციხე და სიმაგრე ის იყო და ქაიხოსრო გამიტეხა და დამირბივავო. ქაიხოსრო ამას უპასუხებდა: გორგაძე ბერუკას ყმა იყო, ფელელთ იმისი ცხენი ემართავო, წავიდა გორგაძე და მისი ცხენი წამოიყუანაო... სარჩლა კიდევ ბატონმან მოურავმან: ... ხუთი ჩემი მსახური ... დაატყუებინა... ქაიხოსრო ამას უპასუხებდა: ... ავად ვიყავო, არდაშელისშვილს დავეთხოვეო, შინ გამამიშო და კავთისკვეამდის თან გამამატანაო, კავთისკვეს მოვასხიო. იმ ღამეს ყუეღანი თავის სახლში მივიდესო. დილას [მოურავის მსახურმა] ჩივამე კარგი სადილი მაჭამაო... კიდევ სარჩლა ბატონმან მოურავმან: ... იმას ასრე ეგონაო, რომე წაუტდენელს არ გაუშვებდიო, აიყარა და სურამისაკენ წავიდაო; ... ისრევ დავაბრუნე და ... სრული საციცისშვილო კელთ ჩაუგდე... ბატონი თეიმურაზ რომ ქართლს ჩამოვიდაო და სურამს იდგაო, მე ... ჩემს მამულში მოველო... წავიდა ქაიხოსრო და ფარსადანთან მივიდაო, რომე მოურავი თავის მამულში ნოსტეს მოსულაო, ლაშქარი მამეცო, წავალ, თავს დავესხმიო... [სააკაძე ეს ამბავი რომ შეიტყო] ავდეგ, გავეცალე და ხანდაკს ჩამოველო... სარჩლა ... მოურავმან, რომე: ... ერთი შვილი მეყუანდაო და ლიხთ-იმერით ტყუედ იყო... (ქსმ, IV, გვ. 56-63).

ნოსტე 1654 – იხ. ერთაწმინდა

ნოსტე 1722 – იხ. ერთაწმინდა

ნოსტის ოძისი. შიდა ქართლი

ნოსტის ოძისი. ქართლი 1642 – ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... ბარათაშვილს ხოსიასა... ნოსტის ოძისი თავად ამაწინათ თქვენის სახლისკაცი ჯავახიშვილის --- და სანახშირედ დაღებული გქონებია და მას უკან კიდევ ყვენის უღურზედ ციხე აგელო და კაცნი დაგროშია... აწ ამისად სამუქთოთ და საჯილდაოდ, რაც ნაძალადევად ბიძათქვენს ქაიხოსროს ... ოძისსა ჰქონდა ულუმბესაშვილიანად, ესეები ისრევ თქუენ შეგიწყალეთ და გიბოძეთ მითთ ბარამდის, რისაც მქონებელი ოძისი ყოფილიყოს... (ქსის, გვ. 226-227).

ნორტე. შიდა ქართლი

ნორტე XVII ს. – იხ. ციხისძირი

ნოლა. იმერეთი

ნოლა 1644 – იხ. ქუთაისი

ნოლა 1660 ახლო – ჩვენ ... დედოფალთა-დედოფალმან ნესტანდარეჯან და ძემან ჩვენმან მეფემან ბაგრატ ... გკადრეთ ... გენათისა ღთისმშობელ-

¹¹ ერტაწმინდური (სს, II, გვ. 55)

სა... ოდეს ... მეფე ... ალექსანდრე ... გარდაიცვალა ... მისთვის სააღაპოთ ... შემოგწირეთ ... გაენათსა: ნოდას სასახლე მისის მოჯალაბითა ... მამულითა და სახასოს ალაგებითა... [აგრეთვე] რიონს... სორმონს... ოკრიბას... ნაძვას... დღნორისას... აპორეთს... გურნას... ჯვარისას... (იდ, I, გვ. 32).

ნოხუდენი. სამეგრელო

ნოხუდენი 1470-1474 – იხ. მსხულები

ნოხუდენი 1611-1657 – იხ. ხობი

ნოჯა. კახეთი

ნოჯა 1392 – იხ. ტფილისი

ნოჯა 1579 – იხ. მცხეთა

ნოჯიკეთი // ნოჯიკეუნი // ნოჯიკები. კახეთი

ნოჯიკეთი 1392 – იხ. ტფილისი

ნოჯიკეთი 1532 – იხ. მცხეთა

ნოჯიკეთი 1465 – ... თქუენ... კათოლიკე მცხეთისა საყდარსა და ... ქართლისა ... კათალიკოსსა მარკოსს, ჩუენ შაბურისძეთა ერისთავმან ვამიყ ... შემოსწირეთ ... ჩუენი მკუიდრი ... მამული ნოჯიკეთთა ნოჯისთავი, ეკლესია მისითა მიმდგომითა... და რაცა ნოჯიკეთთა ჩუენი სახასო იყო ... ჩუენი მკუიდრი და მოუღევარი ნოჯიკეუნი მამული, გქონდეს და გიპედნიეროს ღმერთმან... (იხ, II, გვ. 16-18).

ნოჯიკეთი 1579 – იხ. მცხეთა

ნოჯისთავი. კახეთი

ნოჯისთავი 1465 – იხ. ნოჯიკეთი

ნოჯიხევი. სამეგრელო

ნოჯიხევი 1706-1712 – იხ. ნაპარკავი

ნუა. შიდა ქართლი

ნუა 1392 – იხ. ტფილისი

ნუგზარას სოფელი. შიდა ქართლი

ნუგზარას სოფელი 1754 – იხ. დიღომი

ნუკრიანი. კახეთი

ნუკრიანი 1768 – იხ. ჩალაუბანი

ნუკრიანი 1770 – იხ. ჩალაუბანი

ნუკრიანი 1790 – [არზა პაატა თოფჩიბაშისა გიორგი ბატონიშვილისადმი]: ... აიღემურს ნუკრიანში თქვენთვის არზა მოერთმევინა და მოესხენებინა, რომ ჩემი მამული თოფჩიბაშის კაცმა წამართვაო... ტყუილად მოგახსენათ... (ქსმ, VIII, გვ. 47).

ნული. შიდა ქართლი

ნული 1451 – იხ. ულუმბა

ნული 1596 – მეფეთ მეფემან სიმეონ ... გიბოძეთ [წყალობის წიგნი] თქვენ, დავითაშვილთა რამაზს და დავითს ასრე რომე, ნული ხერხაულიძეს ში-
ოშს უბოძეთ და ფარვანაც მიეცეთ. აწ ისრევე თქვენ გიბოძეთ და ამ
ფარვანამ ის ფარვანა გააცუდოს... (ქსის, გვ. 49).

ნული XVII ს. დას. – [ხემო ქართლის აღწერის დავთრის ნაწყვეტი]: ... იქავ
ნულს აყრილი მამული მჭედლიშვილისა... დვერთეთს მსახლობელი კვამლი
ქიტიაშვილი ადუა... თორმანეულს მსახლობელი კაცი კვამლი რიკაძე... თიხ-
რევს სახასო მსახლობელი მჭედლიძე პატა... ქრცხინვალს ხოჯაშვილი ბე-
რა. ბროწლეთს მსახლობელი კვამლი ჯოხაძე... რუის რშამიაშვილი ხუცე-
სი... ფცასა სახასო მსახლობელი კაცი ბოუაძე... აბანოს მსახლობელი კაცი
კვამლი ტაბატაძე... ქინძათს მსახლობელი კვამლი მაზმნი ზურაბა... ტკოცას
მსახლობელი კვამლი ზეინკლიშვილი... სატიევს მსახლობელი კაცი კვამლი
ათანასე გელიაშვილი... კლდისწყაროს მსახლობელი დათუნა ხუცესი... წაბ-
ლუანს მსახლობელი კაცი კვალაძე... (სეიძ, II, გვ. 83-87).

ნული 1634 – იხ. ბროწლეთი

ნული 1680 – ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... გიორგიმ ... დავითიშვილის დავითი-
სა და სამადანისშვილის სეხნიას სარჩელი ... გაეცინჯეთ. დავით ილაპარა-
კა: როდესაც ჩემის სახლის -- წყალობა დამართა და ნული -- მისცემია
ნულელთაო. ამისი ასე გავაჩინეთ, წადგეს ტატიშვილი ნულელეთითა, თუ
ასე შევიცოხ: ოდესაც ნული მომცემოდესო, სამწყალით მომცემოდესო...
(სს, II, გვ. 427).

ნული 1750 – იხ. თორმანეული

ნული 1750 – ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, დავითიშვილმა გიორგიმა... ვალათ აე-
ლო ჩემ ძმას ედიშერს შენ, ლასურისშვილის ბერისაგან სამი თუმანი... ამის
თავდებათ და გირაოთ ნულს მამასახლისი მაზია მოგვიცია... (დსსი, I გვ. 352).

ნული 1750 – [წილის ბარათი]: ... ერთწილად ნულს საყვარელიძე გიორგი,
დღეს რისაც მამულის მქონებული იყო, თავისის მამულით ერგო ბერს...
(მსეი, III, გვ. 161).

ნული 1750 ახლო – [წილის ბარათი]: ... ერთწილად ნულს ერთპირად სუ-
ხიაშვილები თავისის ნაცრისგორითა, დღეს რისაც მამულის მქონებული
იყოს, ერგო ელიზბარს (მსეი, III, გვ. 162).

ნული XVIII ს. I ნახ. – იხ. ღვერთეთი

ნული 1781 – [არზა ელიზბარ დავითიშვილის ერეკლე II-ისადმი]: ... ჩემი
ბიძები და მამაჩემი უბატონოდ გაყრილან. ტატისშვილი ბაღათარ ნულში
მამაჩემს რეგებია... (სს, II, გვ. 494).

ნული 1784 – იხ. ფცა

ნული 1797 – იხ. ფცა

ნული 1799 – იხ. სადავითისშვილო

ნული 1800 – ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ზაალ დავითისშვილის
ყმის ნულიდამ გლახა ჭავჭავაძესი: ... ჩემი შვილები ყმაწვილი კაცნი გახ-
ლანან... აყრილიყვნენ და წამოსულიყვნენ... მეც ჩემს შვილებს უკან გაე-

ყვე... ახლა ზაად გურამისშვილი ავჭალას თავს არ გეანებებს, რომ წავიდეთ... (ქსძ, VIII, გვ. 623).

ნული XVIII ს. – [ზემო ქართლის სადროშოს ღაშქრის ნუსხა] ნულსა: მა-
მაცასშვილი მამუკა, ფარ-ხმლითა... ღვართეის მჭედლისშვილი ბასილა,
თოფითა... აბანოს: ქავთარასშვილი დემეტრე, თოფითა. ფცასა: ბოჟაძე, თო-
ფითა... ტკოცას კოკაძე პატა, თოფითა. თორმანეულს: კიტრაძე მამუკა,
ფარ-ხმლითა... სურნის: ოთარის ყმა... ძვიმღეთს: ტატიშვილის ოთარის ყმა
გოგილაშვილი პაპუნა, შუბით... ქვემო ძვიმღეთის: ქიტანასშვილი მეღია,
თოფითა... მერისშვილს: მამულით, ბარნაბე მღვდელი გაგნიძე, ფარ-ხმლი-
თა... თიხრევს: მჭედლიძე ნასყიდა, შუბითა (სადრ, 135-136).

ნული XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ნუნისი // ნუნის მონასტერი. იმერეთი

ნუნისი 1711 – იხ. ქვიშხეთი

ნუნისი 1794 – იხ. წიქარაული

ნურკელი. სამეგრელო

ნურკელი 1733 – იხ. ბარისთავი

ნუხი. ჭარ-ბელაქანი (აღმოსავლეთი კახეთი)

ნუხი 1785 – ღმერთმან... ხელმწიფის ჭირი არეშიშვილს შავერდას მოსცეს...
ჩემი ბიძისა შვილი პაპა ნუხს გახლავს სავაჭროთ... (ქსძ, VII, გვ. 652).

-(რ)-

ობაუალი. კახეთი

ობაუალი 1785 – ობოლაშვილი ფირო და მათეშვილები ოთარი და მათე
ობაუალში საკნავს მიწაზედ ჩიოდნენ. და მოვიდნენ ჩუენ, ყოვლად სამღუ-
დელოს ბოდბელს დავითთან... (ქსძ, V, გვ. 317).

ობოლიძე // ობლიძე. კახეთი

ობოლიძე 1738 – იხ. ხორხელი

ობლიძე 1770 – იხ. ოჟიო

ობლიანი. ქვემო ქართლი

ობლიანი 1714 – იხ. კოდა

ოდიში // ოდიშის ქვეყანა

ოდიში 1519 – იხ. ბალახვანი

ოდიში 1544-1545 – ... ჩუენ, ... პატრონმან ბაგრატ ... გიბოძეთ სასისხლო
სიგელი [კალანდაძე გიორგის]... აფხაზეთისა და ქართლის ქათალიკოზო
და ეპისკოპოზონო და ... ქუთათისა ეპისკოპოზონო, ქუთათელო და წინამ-
ძღვარნო და ... ოდიშისა ეპისკოპოზონო, მოქველო, ბედიელო, ცაიშელო,

ჭყონდიდელს და სხვანო ეპისკოპოსონ ... ჩუენგან ბოძებული სიგელი თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ და გაუთავეთ. სხვანო კარისა ვეზირნო, ერისთავთ-ერისთავო და სვანთ ერისთავო ... თქვენცა ასრე გაუთავეთ... (სმ, II, 1924, გვ. 36-37).

ოდიში 1659 – ... ჩუენ ... დადიანმან ... ვამეყ ... შემოგწირეთ შენ, ... ბიჭვინტისა ღმრთისშობელსა სენაკს საწინამძღრო საყდარი და სასახლე სრულად მისის მამულითა და ორის სასახლითა ოლუაწითა და ღვის ტყითა... დაგველაპარაკა ბატონი გენათელ კათალიკოზი ზაქარია ქუარიანი... სრულად ოდიშს ერთი საყდარი ასეთი არა ქონდა კათალიკოზს, რომე დღესასწაული გარდაეხადა და ხან ერთს ეპისკოპოსს ჩაუდგებოდა შინ და ხან მეორეს... ამისთვის შევსწირეთ რომე, როდესაც კათალიკოზი ოდიშს მობრძანდებოდეს, ხატსა და ჯუარსა და ომფორს იქ საყდარს დაასვენებდენ... (ქსძ, VI, გვ. 665-666).

ოდიში 1661-1680 ოდეს ბატონი ლევან დადიანი მიიცვალა, მეფე ალექსანდრე ... ოდიშს ჩამოვიდა, ვამეყ ლიპარტიანი გააბატონა... მე, ლევან დადიანის ძმისწულმან ... შამანდავლემ ქართლით წავედი. ქართველმა ბატონმან ... ყაენს შემახუწა... დიდის ღაშქრით იმერეთს ჩამოვედით. იმერეთი მეფემან მისთვის დაიჭირა... ოდიშს ჩამოვიდა ... [და] ჩუენ გუბოძა... მოკითხული ვქენით წაჩხურის... გუბოძებია პაპუნა, რატიასათვს, ხომადღები სადაც დადგეს, ტყაყურს და მორკვლას, ანაკლიას, ხორგას, მდივნობად, მებაჟეობად, ჩწნი სახლის მოღარობად... ჯერ არის ხატის ერდგული და შეწირული მთავარანგელოზისა, და მერმე ჩუენი სახლისა ერდგული არის (სს, II, გვ. 81-83).

ოდიში 1673 – ... ჩუენ, დადიანმან ... ლეონ, კათალიკოზს ნეესაძეს ბატონსა დავითს ... ბატონის მეფის ნებადართულობითა კათალიკოზობა მოგართვით... ასრე რომე, რომელიცა სხვას კათალიკოზს დადიანისაგან კითხოდეს ამ ოდიშის ქუეყანას, აგრევე ჩუენც ისრე გკითხოთ და არც უთქუენოდ ევისკოპოსსა და წინამძღვარს გაუწყრეთ (ქსძ, VI, გვ. 677-678).

ოდიში 1679 – ... ესე ... წიგნი ... გიბოძეთ ჩვენ, მეფეთ მეფემან ... ბატონმა ბაგრატ ... თქვენ, საყვარელიძე მთავარეპისკოპოსს სვიმონს და შენს ძმისწულს პატას... მოხდა მაგვარად საქმე, რომ გარდავარდით და ოდიშს წახვედით. მერმე, რადგან მოხვედით და ჩვენი ერდგული შეიქენით, ისრევე თქვენ მოგეცით მეჯინიბეთუხუცესობა ჩვენის სახლის... (სმ, I, 1925, გვ. 212).

ოდიში 1682 – იხ. იმერეთი

ოდიში 1701 – იხ. ცაგერი

ოდიში 1708 – იხ. ბოლნისი

ოდიში 1733 – იხ. ბარისთავი

ოდიში 1738 – [პირობის წიგნი ალექსანდრე მეფისა პეპუნა ჩიჩუასადმი]: ... მოჩხუბარსა დაეხედვინებია, რომ ვითამ ოდიშსა ის ქალი ქსნის ერისთვის, სხვისთვის მოგვემღომბინოს. აწ რადგან ჩვენ ჩვენი დაჲ შენ მოგეცით,

არას გზით ის ქსნის ერისთვის ქალი ცხენის წყალს გაღმა არავის არ მივსცეთ, და კიდეც შენი კარგის მდგომი ვიყოთ... (სს, II, გვ. 397).

ოდიში 1766 – იხ. საირმე

ოდიში 1767 – იხ. მარტვილი

ოდიში 1770 – [წყალობის წიგნი სოლომონ I-ისა ფუტკარადისადმი]: ... ღო-
ლაბერიძე ბერს ოდიშს ეშოვნე და დაეხსენი და ჩემს მიწა ადგილს და
წყალზედ დაესახლებინე ჯიხაიშს. და მე მევედრა შენი ბატონი ღოლაბე-
რიძე ბერი და წყალობა გიყავი... რაც სახელმწიფო გარდასახადი მოყოი-
დეს ჯიხაიშს, არასფელი არ გეთხოვოს... (სმ, V, გვ. 172).

ოდიში 1788 – იხ. გლდანი

ოდიში 1789 – იხ. ახალციხე

ოდიშ-ლენხუმი

ოდიშ-ლენხუმი 1758 – იხ. ყუდრეში

ოდიშ-ლენხუმი 1771 – იხ. ცაგერი

ოზურგეთი. გურია

ოზურგეთი 1660 – იხ. აჭი

ოთაროს ტყე. გურია

ოთაროს ტყე 1780 – იხ. ბაილეთი

ოთხთვალი // ოთხთვალა. კახეთი

ოთხთვალი 1701 – იხ. ნაპანკისევი

ოთხთვალა 1756 – იხ. ალვანი

ოთხთვალი 1779 – იხ. კაკაბეთი

ოთხთვალი 1795 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის გიორგის ჭირი მოსცეს
ოთხთვალში მსახლობელს კაკაბლიშვილს გოგიასა და ივანეს. დიდხან
მოსულია მამაჩენი და თქვენს საფარველში გახლდით, მაღრანს, თქვენს
სახასოშია. და ახლა ოთხთვალში გახლავართ. ერთი საგინაშვილია ბაგ-
რაძე, თქვენ გახლავსთ, მოგახსენებთ, ჩემი ყმანი ხართო. რადგან მაგისი
ყმა ვართ, რა სიტყვა გვაქვს, ბატონს სამსახური უნდა. ახლა გვეუბნება,
მანდელამ აიყარენითო, ხორხელში გამოდითო... სახლით კარით გამართუ-
ლი ვართ; და თუ ხორხელში გამოვიდეთ, დაგვცადებს, დავიხოცებით... ნუ
აგვეყრიო... ნუ დაგვხოცე უჟამოდ... (ქსმ, VIII, გვ. 332).

ოკაპი. შიდა ქართლი

ოკაპი 1392 – იხ. ტფილისი

ოკაპი 1527-1558 – იხ. სამთავისი

ოკაპი 1600/1603¹² [მეფეთ-მეფე გიორგი უახლებს შიომღვიმის უდაბნოს სო-
ფელ ოკაპის შეწირულობას]: პირველითგანცა თქვენი ყოფილიყო და ჟამთა

¹² 1605 (პალ, I, გვ. 251); 1658-1675 (გუჯრ, 72).

ვითარებისაგან თქვენსა უდაბნოსა აღარა ჰქონებოდა... და ჩუენ მოგაცხენოთ ოკამი, მეშუელანნი¹³... (ქრონ, II, გვ. 431, 434).

ოკამი 1658 – იხ. შიომღვიმე

ოკამი 1678-1696 – იხ. სამთავისი

ოკამი XVII ს – იხ. ციხისძირი

ოკამი 1766 – იხ. გორი

ოკრიბა. იმერეთი

ოკრიბა 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ოკრიბა 1529 – იხ. გელათი

ოკრიბა 1659 – იხ. რველი

ოკრიბა 1660 ახლო – იხ. ნოღა

ოკრიბა 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

ოკრიბა 1700-1714 – იხ. ცაგერი

ოკრიბა 1700 ახლ. – ... ესე წიგნი ... მოგართვით თქვენ ბიჭვინტისა ... და გელათის მონასტერს წმიდას გიორგის ... ჩვენ, მხეიძემან ... ფირან... ღთის-მშობლის კაცს საკათალიკოზოს სამოურაო მოსაგრებულ რკინა ემართა ოკრიბას... ბატონის კათალიკოზის ბძანებას ვერა ურჩ ვექმენ და ... შემოგწირეთ ჩვენთვის საღვთგებდლოთ... (დსსს, I, გვ. 100).

ოკრიბა 1706 – იხ. ხორგა

ოკრიბა 1712 – იხ. ხორგა

ოკრიბა 1733 – იხ. ბარისთავი

ოკრიბა 1755 – იხ. გელათი

ოკრიბა 1776 – იხ. ბარი

ოკრიბა 1776 – იხ. გელათი

ოკრიბა 1778 – იხ. ოხოშირა

ოკრიბა 1787 – ... შემოგწირეთ ... თქვენ, წმინდის ნიკოლოზის სახელზედ აღშენებულს გელათს ... საყდარს ჩვენ ... გენათელ მიტროპოლიტმა ეფთვიმიძე... აღრიდგან [ტაძარი] ჴელმწიფეთაგან ქსნის ერისთავს ქონდა ნაბოძები სასაფლაოთ... შევსწირეთ ... ამ ქსნის ერისთავის სასაფლაოს ოკრიბას საწირეს თავის მამულ ადგილით ოთხი მოსახლენი გლეხნი... ამას გარდა ორი გლეხი გელათს იქავ საყდარს მახლობლად ბაკურაძენი... ერთი გლეხი ნაგარევეს... გოდოგანს ერთი მოსახლე... აღიწერა ქალაქსა ქუთათისასა... [დამტკიცება]: ჩვენ ყოვლისა საიმერეთოფსა მეფე დავით ... ვამტკიცებთ... (დსსს, II, გვ. 85-86).

ოკრიბა 1789-1813 – ... ნიკოლოზ ღორთქიფანიძე და გოგნის წინამძღვარი მოსე გავაშჴვეთ. ნიკოლოზმა უჩივლა: ჩვენმა ხელმწიფემ ... ოკრიბას იაშვილისოული გლეხები და იაშვილის სასახლის ადგილი და მისი შემაჯავ-

¹³ მეშუელანი // მეშუელანთა (გუჯრ, 72-74).

ლი მთა და ბარი მიბოძა... მასუკან შენ ბატონისთვის ტყვილი მოგეხსენებია და ის ჩემი ადგილები უდაბნოსთვის შეგიწირვინებია... თუ [ნიკოლოზ ლორთქიფანიძემ დაიფიცოს], არას ემართლება; რაც ბატონის შეწირულობაშიდ უწერია, უდაბნოს დარჩეს. (ქსძ, VI, გვ. 461-462).

ოკრიბის მთა

ოკრიბის მთა 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ოლე. კახეთი

ოლე 1791 – იხ. გიორგიწმინდა

ოლთისი. ტაო

ოლთისი XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ოლთისი 1638 – იხ. მცხეთა

ოლოზი. შიდა ქართლი

ოლოზი 1487 – იხ. შოროს ციხე

ოლოზდვარები. ქართლი

ოლოზდვარები 1733 – ... ჩუენ ... ბატონიშვილმან ... გიორგიმ ... გიბოძეთ ... ბატონს ამილდაბარს ... ოლოზდვარებს გაცემულ-გაუცემელი; დავითს მარტამდის ქონდეს, მარტს უკან თქვენივე იყოს... (სს, I, 1920, გვ. 89).

ომანის სასაკლავო. კახეთი

ომანის სასაკლავო 1579 – იხ. მცხეთა

ომნიაშვილის // ომანაშვილის სასაკლავო. კახეთი

ომნიაშვილის სასაკლავო 1654 – იხ. საგარეჯო

ომნიაშვილის სასაკლავო 1654 – იხ. წინსაგარეჯო

ონეთის ქედი. კახეთი

ონეთის ქედი 1722 – იხ. მარტყოფი

ონი. რაჭა

ონი 1503 – იხ. რაჭა

ონი 1787 – ... შემოგწირეთ ... ესე ... გაენათს სასაფლაოსა ჩუწნსა ... ჩუწნ ... ქსნის ერისთვის ძემან ელისვარ, მოურავმან ქუთათისისამან... მოვიყვანეთ ონიდამ და დავისახლეთ ქუთათის ურია ისრაელაშვილი აბრამა... რაჭის ერისთავმა გიორგიმ მომცა და მე შენ შემოგწირე წმიდაო ნიკოლოს... (დსსს, II, გვ. 87).

ონი 1793 – იხ. მოდინახე

ონჭალა. კახეთი

ონჭალა XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი

ონჭევი. რაჭა

ონჭევი 1432 – ... აბესალომ [კოტრიძე] მოკლა ჭარულიძემან ... და კოტრისძეთა სამი სოფელი დაურბიეს ჭარულიძესა: ონჭევი, სორღითი და ჭურისთავი. შეიქნა საქმობა და ... მოვიდნეს ქუთათისსა ჭარულიძენი და ბაქრის-

ძენი და კოტრიძენი მეფეთ-მეფისა ვახტანგ გორგასლისა წინაშე... დას-
ხნეს მართალნი მოურავნი: ქართლისა ერისთავი ქუენიფნეველი, სულაი
ქავთარიძე, ... წირქუალიძე დავით უჯარმელი... [ჭარულიძეებმა კოტრიძეებს
მისცეს] სოფელი ჭურისთავი, სამნი განაყოფნი ... და წყისერს – ფუტურაძე
ბერი... ღუნდას ეკლესიის წყლითა და საფლავითა... სორს ... ერთი ჯაჭვი
მოწყობილი მისითა ყოვლითა... (ვახ. უცნ. გვ. 9-10).

ონჭონა. იმერეთი

ონჭონა 1548 – ... გენათის ღმრთისმშობლის მთავარეპისკოპოზმან მეღქი-
სედეკმან ... წყალობის სიგელი გიბოძეთ ... ივანეს ცირდილაძესა... მას ჟამ-
სა, ოდეს ივანე წკეპლაძე ამოსწყდა უნათესაოთ მისეული მამული გიბო-
ძეთ... ამის გარეთ მოგეცით: ოდაქმან ადგილი დამიდვა ონჭონას და მოგე-
ცით ისიც იმავე ონჭონას, გამეზარდასა და ფადლაძისეული მამული... აგ-
რევე ლობიუასეული მამული, ტყე მამიცემია ნაციხვარას ქუშეთ ნახევარი.
ამას გარეთ გიბოძა მეფეთ-მეფემან ბატონმა ბაგრატ გოდოგანს ორი ფუძე
კაცი ... [და] ჩუენც ... დაგიტკიცეთ... ბატონმან მეფეთ-მეფემანც ახალითა
სიგლითა შევიწყალა და გიბოძა მეღვინეთ-უხუცესობა და გელათისა და
კურსებისა და გოდოგანისა... არა დაგაკლდებოდეს კურსებით ჩუენი სახასო
ბეგრისაგან ოცი ღორა ღვინო და რაც პარტახტი იყოს ათისთავი ღვინო
არ დაგაკლდეს... (ქსძ, III, გვ. 260-262).

ოპიზა // უპიზა. კლარჯეთი

ოპიზა 1054-1072 – იხ. ქუთაისი

ოპიზა XIII ს. II ნახ. – იხ. ვალე

ოჟიო. კახეთი

ოჟიო 1670 – იხ. ალავერდი

ოჟიო XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალთ

ოჟიო 1770 – [წყალობის სიგელი ზენონ ალავერდელისა]: ... განგიახლეთ
კელმეორეთ თქვენი სამკვიდროს ყმისა და მამულისა და საკელოს წიგნე-
ბი თქვენ ... ანდრონიკეს ძეს ბოქალთუხუცესს ფარემუხს... ოჟიო: გბოძე-
ბიათ ზვრათა გრიგოლ ალავერდელისაგან ორი საკომლო ბეთალმანი ნა-
ოხარი მამული... ამ ალავერდელის ზვრის გვერდზე რომ ძველი რუკი ჩამო-
ვა და ძველს რუკს ზევიდამ შარა გაივლის და რიყეს შემოეყრება, აქადამ
რომ მზის ამოსვლისაჲკენ საოჟიოო წყალი რომ ჩამოვა და თვალიანთ კარ-
ზე რომ ჩამოივლის ხოდაშნიდამ, იმ რუკსა და რიყეს შუა რაც მსახლობე-
ლი კაცია და მამული, სულა შენია... საკუთრად თქვენი ყოფილა და არის
დღესაცა. ეს ზემოწერილი მამულები და ზვარი სულ ზემო უბანშია... ეს
საწისქვილო ჩაბინანში გაქვსთ – ესეები სულ გრიგოლ ალავერდელის წყა-
ლობა არის. ენდრონიკაშვილს დიდს ნიკოლოზ ალავერდელს უბოძებია
ხორხელი სამოურაოთ, ბოქალთუხუცობა, ხევისთაობა სულ საყდრის ყმი-
სა, თიანეთს გარდა; ხორხელში ყოველად წმინდის საყდარი კარიპქითა, სა-
საფლაოთი... ახაშენს რაც ალავერდელის ყმა სახლებულა, ისიც სამოურა-
ოდ უბოძებია. ამავე ნიკოლოზ ალავერდელსა ახაშენს, ხოშახევის გამოღმა,

შარას ქვევით, ორმოცთ საყდარი, ნაციხვარი და ერთი ნავენახობი რვის დღის მიწით, - ესენი ნიკოლოზ ალავერდელის წყალობა ჩოლოყაშვილისა ... მეფის თეიმურაზის ბრძანებით, ზაქარია ალავერდელს უბოძებია ჳორ-
გელში ასიტაშვილის ნაქონი ბეითალმანი მაშული - ვენაჭი, თავისის სას-
ხლავით... კიდევ ... მეფის თეიმურაზისაგან გბოძებოდა ჳორგელი და ობ-
ლიძე სამოურავოდ. ეს მეფეთაგან და ალავერდელთაგან წყალობით გჭი-
რებოდათ და წიგნები დაგწოდათ. ჩვენც შენი ვედრება შევისმინეთ და
განგიახლეთ და წყალობა გიყავით და გიბოძეთ... (ქსძ, III, გვ. 885-888).

ოჟიო 1789 - ღმერთმან ... პატრიარქის ჳირი დავითიშვილს მოსცეს... ერთი
ჩემი კაცი, ხუციშვილი გიორგი, ოჟიოს გახლდათ... ის ჩემი კაცი ალა-
ვერდს ჩასულა, თავს შეეწირამო. იასაულს თქვენის მორიდებით იქ ხელი
ვეღარ შეუხია... (ქსძ, VII, გვ. 806-807).

ოჟიო 1791 - [არზა ღმიტრი საგინაშვილისა ერკლე II-ისადმი]: ... ან ოჟი-
ოს და ან ახატელში მოვასხა ჩემი კაცნი და იქ დავასახლო... ერთი ოქმის
წყალობა დამმართეთ თქვენს შვილს ალექსანდრეზედ, რომ რომელნიც კა-
ხეთში ჩემი კაცნი გახლავან, ისინი გამიყრევენოს... (ქსძ, VIII, გვ. 88).

ოჟიო 1796 - იხ. ვარდისუბანი

ორანაკელი. ქართლი (?)

ორანაკელი 1765 [არზა ალიხანა არღუთაშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ...
სულ ცხრაოდ კომლი კაცი არის [ჩემი გარდაცვლილი ბიძაშვილისა]... ჳო-
გი ქართლსა არის, ჳოგი კახეთსა... ეს კაცნი სომხისა არიან, ამათი სოფ-
ლის სახელი ორანაკელი და ბულაქარელნი არიან (ქსძ, VII, გვ. 96).

ორბეთი. შიდა ქართლი

ორბეთი 1392 - იხ. ტფილისი

ორბეთის ძირი. ქვემო ქართლი

ორბეთის ძირი 1392 - იხ. ტფილისი

ორბეთის ძირი 1504-1516 - იხ. მცხეთა

ორბელიშვილის ნაფუძარი. ქვემო ქართლი

ორბელიშვილის ნაფუძარი 1751 - იხ. ახალშენი

ორბოძალი. შიდა ქართლი

ორბოძალი 1766 - იხ. გორი

ორდო. ქართლი (?)

ორდო 1796 - [არზა ყარამან და აფრიაშ გურგინაშვილებისა ერეკლე II-
ისადმი]: ... თქვენ რომ განჯას წაბძანდით, ორნივ ძმანი თქვენს უმაღლესო-
ბას ვახლდით... სამი კომლი განჯელი ციხიდან გამოვიყვანეთ ... და ოთხი
კომლი კაციც ყარაბაღელიც ... გამოვიყვანეთ და ორდოში მოვასხით. ურ-
მები ვიქირავეთ და ქალაქს მოვიყვანეთ... (ქსძ, VIII, გვ.395).

ორვილი. კახეთი

ორვილი 1710 - იხ. კაწარეთი

ორთად. პალაკაციო

ორთაძე 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ორთაშუა. ქვემო ქართლი

ორთაშუა 1656 – იხ. გარისი

ორთაშუა 1681 – [განჩინების წიგნი, როსტომ მეფის დამტკიცებული]: გარი-სიდაძე პარუნ სარქისას შვილები ბროლძელს ორთაშუა მიწებს შესარჩლე-ბოდენ... ბროლძელმა ეს განაჩენი წიგნი მოიტანა... ჩუენც [მდივანბეგებმა] ... ორთაშუა მიწები ბროლძელს დავანებეთ... (სს, II, გვ. 84).

ორთაშუა 1800 – ... მათის მეფობის უმაღლესობისათვის ორთაშუა სო-ფელს ტერ-ოჰანეზას ღორელობით არზა მიერმევიანა: მე ღორელი სახასო ვარო და ბარათაშვილი იასეს შვილები ყმობით მედავებთან, დაც წამარ-თვეს და თავეთს ბიძაშვილს მზითევეში გაატანესო... ბარათაშვილი იასეს შვილი ვახტანგ მიუგებდა: შენ ორთაშუა სოფელი ხარ და ბიძის ჩვენის ვახტანგისათვის ყვარელის ციხეში შესვლის საჯილდაოში უბოძებინარ ... მეფეს ირაკლის, და ბიძა ჩვენი ვახტანგ რომ მიცვალებულა, კურთხეულს მეფეს იმისი ყმა და მამული ჩვენთვის უბოძებიაო... (ქსძ, VI, გვ. 170-171).

ორთაჭალა // ორთაჭალის ბაღი. თბილისი

ორთაჭალა 1733 – ... მე, კრწანელმა ჯანიაშვილმა ბაბაჯანამა ... შენ, ჩიგო-ანთ ზურაბასა ... მოგყიდე ორთაჭალაში ჩემი შიგნით ბაღი... (დთი, I, გვ. 159).

ორთაჭალა 1753 – ... მე, ქოთუანთ პაპალას შვილმა გაღოამა ... შენ, იხანთ აკოფას შვილს სტეფანას ... მოგყიდე ჩემი ორთაჭალის ნახევარი ბაღი. ზემო თავი შტოს აკრავს; ბოლო მამასახლისი ანტონას ქუჩამდინ; ერთი გვერდი გაპოანთ ბაღს აკრავს; მეორე გვერდი ხენთან ბაღს აკრავს თავისი რასათის ნახევარი წყლითა... (დთი, I, გვ. 261).

ორთაჭალა 1777 – ... ჩვენ, ყოვლისა საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარ-ხმან ... ანტონი, შენ, სახასოს არუთინას ამ წიგნის წყალობა გიყავით... შენ სიგელი გქონდა, რომელიც ... მამის შენის ბაღდასარასგან ორთაჭა-ლას ბაღის სყიდვას აცხადებდა ჩვენის ყმის მატინას შვილის პაპასგან... (ქსძ, V, გვ. 26-27).

ორთაჭალა XVIII ს. II ნახ. – 1781 – [დანახარჯის ნუსხა ლევან ბატონიშ-ვილისა] ... აბაზი ორთაჭალის მენავეს მივე. აბაზი ბაღიდან რომ მობრძან-დებოდა, გლახებს უბოძა (მსეი, I, გვ. 65).

ორთაჭალა 1781 – ... ორთაჭალაში მოქალაქე გაღუას ბაღი ჰქონდა ნასყი-დით: ნახევარი ჩვენ [იეზანთ სტეფანეს ქვრივს] მოგვეყიდა და ნახევარი თა-ვისთვის დაიტვირაო... (ქსძ, V, გვ. 139).

ორთაჭალა 1784-1790 – იხ. ქალაქი

ორთაჭალა 1798 ახლო – იხ. მარაბდა

ორთაჭალა 1799 – იხ. კრწანისი

ორთაჭალის ბაღი 1796 – იხ. გოგისოფელი

ორთელი. ქართლი

ორთელი 1782 – [განჩინება ბასილაშვილებისა და გელაშვილების მამულის საქმეზე]: ბასილაშვილმა დათუნამ და იასემ უჩივლა გელაშვილს დემეტრეს და ელიზბარს: ჩემი სახნავი მიწა უჭირავსო, არ მანებებსო, ორთელის ბოლოსაო... (ქსძ, V, გვ. 187).

ორიშიში. იმერეთი

ორიშიში 1578 – იხ. ქუთაისი

ორიშიში 1773 – იხ. ქუთაისი

ორკოშინი // ორკოშინი. კახეთი

ორკოშინი 1428 – იხ. საგარეჯო

ორკოშინი 1597 – ... ჩუენ ... მეფეთ მეფემან, პატრონმან აღექსანდრე ... ესე ... სიგელი გკადრეთ და მოგახსენეთ თქუენ ... წმიდასა ნინოს... ჟამსა ... ვითარებისაგან თქუენი ტაძარი მოშლილი და დაქცეული იყო და ... მეფემან პატრონმან ლეონ ახლა მეორედ აღაშენა... დასუა ეპისკოპოზი და შესწირნა სოფელნი და აგარაკნი: ორკოშინს რაცა სომეხი მსახლობელი არის; და კიდევ თქუენს ტაძარს გარეშემო მსახლობელი რაცა ქართველი, ანუ სომეხი არის; აგრევე თუაღძე, რაც თქუენთუის შემოწირული მსახლობელი ყმა არის; ამის გარეთა ვიწრონი, მისის ზუარითა, აგრევე საცოხბოს ჭალა თავს ჳევი რომე ჩაიარს და ბოლოს დელე რომე ჩაიარს, იმის შუა საცნავი და საწისქუილე; კიდევ საკანს სააბრეშუმე სოფელი ბიქივლი, აგრევე სარჯულადად წინა-უკანა საგარეჯო მთისა და ბარისა; და ჩერქაზნი უთქანელამდის. ესე ყოვლითურთ ... შემოწირული იყო ... და ჩუენცა ... სიგლითა ამით დაგიმტკიცეთ... (ის, III, გვ. 90-91).

ორმოცთ ეკლესია. ქვემო ქართლი

ორმოცთ ეკლესია 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ოროზმანი. ქვემო ქართლი

ოროზმანი XVII ს. II ნახ.– იხ. წრაუთი

ოროზმანი 1707 – იხ. წრაუთი

ორომაშენი // ჰორმესშენი. ქვემო ქართლი

ორომაშენი 1241-1244 – [წყალობის წიგნი მიქელ კათალიკოსისა]: ... მოგვცით სამამულოდ შენ, ვაჩე გვარამისქესა, ჩვენსა მსახურთხუცესსა ... ხატი სოფელი ორომაშენი ყოვლითა მისითა. მზღვრითა... [დამტკიცებები]: ... ესე, ვითა ... ქართლისა კათალიკოსსა მიქაელსა გუარამისქე ვაჩე შუეწყალებია და კთოლიკე ეკლესიისა მკუიდრი დმანისის პირს სოფელი ორომაშენი მისთუის სამამულოდ და საყდრისა სასამსახუროდ უბოძებია, მტკიცე ყოს ღმერთმან... მე ... არსენი, ქართლისა კათალიკოზივე, ვამტკიცებ (ქისკ, I გვ. 115-117).

ორომაშენი 1392 – იხ. ტფილისი

ორომაშენი 1774 – იხ. ლიპი

ოროტა // ოროტად. კახეთი

ოროტა 1392 – იხ. ტფილისი

ოროტა 1447 – იხ. მცხეთა

ოროტა 1464 – იხ. ფოსვი

ოროტა 1505 – ... მეფემან ალექსანდრე ესე ... წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ, ჭარმაულთა, მღელსა იოვანეს და თქუენსა ძმასა ავთანდილს: მას ჟამსა ოდეს მცხეთის შვილად დაგსხენით და გიბოძეთ ოროტა მისითა შესავლითა... მისი მძღუარი ძუელითგან გაჩენილი იყო: ლაკუას ჩავლით, ვარდოვანს ჩავლით, დიდუნალს ჩავლით, საბჰელად ამოვლით, ბეგის წუერ ამოვლით, საქალაქოს შარამდის წამოღმა, შარა-შარა ნორიოსაკე, ფხაკს მთამდი... აწე ახლად ჩუენ ... გაგისამძღურეთ: მოლამურთა თავსა რომე ჯუარი ასუენია, იქით მოლამურთა ჩამოტანებასა, მუხრაულთა პირპირ გოგიას გევამდი, უნაგირას ქვასა ქუეით გარდაკუეთილამდი, იქით წამოღმა ჩრდილთა წუერ-წუერ წამოვლით, სადა უფრო მაღალი ქედი არის იქით, კურიჩხთავე რომე თელანი დგანან იმას ჩავლით, სადა გრდნული შარა გარდაუქცევს, შარა-შარა წამოვლით, სადა დიდნი ნასახლარნი დგანან იქამდინ, ნიშანძურის ნასახლარამდე, დღეუ შემოტანებასა, სამანაშვილის მიწის თავსა რომე იფნი დგანან, სამის კომლის ნასახლარნი ოროტასათუის დარჩეს, იქით ახალუბანს ჩატანებით ქაცუთა თავსა ქვანი სხენან, იქით ქაცუთა ჩატანებით კევამდის, სადა სანახირო შარა გაეა იმის ამოვლით ნასახლარამდი, ფხაკას ქედის ბოლომდი. ამის შუა რაცა არის ყუელა გუიბოძებია და სიგელითა ამით დაგუიმტკიცებია... (ის, III, გვ. 42-43).

ოროტა 1532 – იხ. მცხეთა

ოროტა 1560 – მეფის ლეონის ძემან გიორგი ესე [სიგელი] მოგახსენეთ [მცხეთას] და კათალიკოზს პატრიარქსა დომენტის მას ჟამსა, როდეს ჟამთა ვითარებისაგან ძუელთაგან თქუენი მკუიდრი სოფელი ოროტა წაგდებოდათ, აწე ისრევე მოგაცხენეთ... რა რიგადაც მარტომყოფელთა მსახური ჩუენ გუმსახურებდეს, ისრევე ოროტელთა თქუენ გამსახურონ... (ქრონ, II, გვ. 402).

ოროტა 1579 – იხ. მცხეთა

ორპირი. სამეგრელო

ორპირი 1720-1742 – იხ. საჭილაო

ორჭოშანი // ორჭაშანი // ორჭაშენი. შიდა ქართლი

ორჭოშანი 1754 – იხ. დიდომი

ორჭოშანი 1756 – [საამილახოროში საუფლისწულოს გარიგების წიგნი]: ... მინბაშს რევაზსა და უზბაშს ნიკოლაოზს დავანებეთ საუფლისწულოთ ორჭოშანი და ავაზანი მისის მიწა-წყლითა და სამძღვრითა... მინბაშის რევაზის და ნიკოლაოზის საუფლისწულოში ლეკის შიშით ვენა არ არის. სანამ იმ ადგილს მიუდგებოდეს, მანამდისინ ჩვენს სახასოს რევაზე და გოხაზე და ჭათოლეში უპატრონოს კაცის მამული მოვნას, ბარას არა ვთხოვთ... ავაზანზე რომ კასპური ვენაჯი ედვა, ის ნავენაკები ისრევე მინბაშს რევაზსა და ნიკოლაოზს დავანებეთ. მინბაშში რომ ხუთას თუმანს გორის ბაჟზე ლაპარაკობდა, იმაზე აღარ უნდა ილაპარაკოს... (მსკი, 33, გვ. 128-129).

ორჭოშანი 1759 – იხ. ძევერა

ორჭოშანი 1789 – იხ. ტირიფონა

ორხოფია. ჯავახეთი

ორხოფია 1393 – იხ. ვანისქვაბები

ორჭევი. კახეთი

ორჭევი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი

ორჭევი 1392 – იხ. ტფილისი

ორჭევი 1710 – იხ. კაწარეთი

ორჯოხის მთა

ორჯოხის მთა XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ოსათი. სამეგრელო

ოსათი 1616-1639 – იხ. ხაუშელი

ოსარო. შიდა ქართლი

ოსარო 1780 – იხ. დოესი

ოსეთის გზა // ოსეთისა გზა

ოსეთის გზა XIV ს. II ნახ. – იხ. მესეტია

ოსეთის გზა 1771 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ჩვენი ბრძანება არის, ეს ჩვენმა მებაჟემ ასე იცოდეს: რაც ოსეთის გზაზე საქონელი მოვა და იმაზე ბაჟი აიღება, იმის მესამედი ნეტარხსენებულს მამას ჩვენს სვეტიცხოვლისათვის მიერთმია და ჩვენც მივართვით ... (ქსდ, VI, გვ. 720).

ოსეთის გზა 1780 – იხ. დარიედას ციხე

ოსთუბანი. შიდა ქართლი

ოსთუბანი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ოსიაური // ოსეური. შიდა ქართლი

ოსიაური XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

ოსიაური 1629 – ... ჩვენ ... დედოფალთა-დედოფალმა ... ხორეშან ... მოგახსენეთ თქვენ ... სუეტსა ცხოველსა ... ზემო ქართლის სოფელი ოსიაური მათისა სამართლიანითა მითთა, ბარითა, წყლითა... შემოგუიწირავს თუნი-ერ რაცა იტრიის შეწირული არის... (ის, IV, გვ. 13-14).

ოსიაური 1712-1717 – [ბრძანება ვახტანგ VI-ისა]: ჩვენი ბძანება არის აბაშიძე ბატონო ვახუშტი. მერმე, სურამის ჭალაში ოსიეურისსაკე ოცდაათი საკეამლო მიწა და იმ ნაპირს კაცები რომე დასახლებულა, შიგ მსახლობელის კაცით, ქაიხოსრო წერეთლისათვის გვიბოძებია. და ეს მიწაც მოუჭერ და კაცებიც მიაბარეთ... (იდ, I, გვ. 50).

ოსიაური 1735-1747 – იხ. გადმა მხარი

ოსიაური 1756 – იხ. ზემო ქართლი

ოსიაური 1775 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს ოსიაურელს ეულს მახარას... სამჯერ დაკარგული ვარ... ერთხელ ახალციხიდან გამოვიპარე.

ოსიაური რომ აიღეს, შვილით და თავით დაეჭყვევდი. ახლაც დავისხენ თავი თორმეტ თუმნათ... (ქსდ, VII, გვ. 293).

ოსიაური 1783 – გერმანოზის შვილები მირზა იბრეიმის შვილს, გოგიას, ერთს კომლს კაცზედ გოვშის შვილს მახარაზედ უჩიოდნენ: მირზა იბრეიმის შვილი გოგია ამას ამბობდა: ეს კაცი, **ოსიაური** რომ წახდა ლეკისგან და წვეიდა, ქიტეს ნალეკარმა მაიყვანა ამ მხარს... ბატონს ოქმი ებოძებინა: ვინც ამ კაცს იყიდის, იმისი ყმა იყოს. ეს ბატონის ოქმი ... რომ ვნახე ... ვიყიდეო... (ქსდ, V, გვ. 204-206).

ოსიაური 1783 – იხ. ცხინვალი

ოსიაური 1784 – [არზა ოსიაურელთა ერეკლე II-ის ოქმით]: ... ოსიაურის ერთი მხარე, მახნული, ნიკოლოზ აბაშიძემ წაგვართო მძლავრობით... (ქსდ, VII, გვ. 619-620).

ოსიაური 1789 – [ერეკლე II-ის ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის ნასაღჩიბაშის ნაიბო გიორგი! მერე ამ არზით რომ ასე მოგიხსენებია, ოსიაური სოფელი შენი არის, ჩემგან წყალობად ბოძებული. და იქიდან ერთი კაცი – სადალაშვილი დავითა ბატონს ანახანუმს დედოფალს ახლდა და ამისის მიზეზით ის სადალაშვილი დავითა ჩვენგან სოფლის ხარჯიდან გათარხნებული იყო... (ქსდ, VII, გვ. 817).

ოსიაური 1792 – [არზა გოგია ნასაღჩიბაშის ნაიბისა]: ... ჩხეიძეები ოსიაურში მამულს მელავებთან. ჯერ ერთი ეს, რომ ჩემს კაცებს სულ ნასყიდი აქვს; მეორე, ამას გარდა ეს საბუთი მაქვს, რომ სანატრელს ცხებულს მეფეს ბატონს ჩამოურთმევია... (ქსდ, VIII, გვ. 169).

ოსიაური 1793 – [არზა ნასაღჩიბაშის ნაიბის გოგიასი]: ... ჩემი და ციციანთ დავა ხომ მოგეხსენებათ, ამ ოსიაურის წყალზე და მიწაზედ, რომ თქვენს პალატაში სისხლიც დამადვრევენეს... (ქსდ, VIII, გვ. 202).

ოსიაური 1793 – ... მათმა უმაღლესობამ ოსიაური თავის სამძღვრებით მე რომ მიბოძა და ჰელი მოეპყიდეო, გიორგი [ნასაღჩიბაშის ნაიბი] ჩიოდა, რამდენსამე წელიწადს უკან ამ დათუამ [გვერდწითელმა] დავით მოურავს უთხრა: გაღმა ოსიაურისაკენ წყლის პირი და ჭალა ჩვენი არისო, ძალით წაგვართოო, კაცნი გამომატანე, რაც გაღმიდამ ღალა აუღია, წავართოო... (ქსდ, V, გვ. 606-610).

ოსიაური 1794 – [არზა გოგია ნასაღჩიბაშის ნაიბისა ერეკლე II-სადმი]: ... თერთმეტი წელიწადი არის, ერთს წისქვილის რუს ვთხრი. სურამელს კაცს ოსიაურში მიწა აქვს, იმ მიწის სამოცი ადლი სიგრძე და რვა ადლი სიგანე მოაკლდა... ჩემი კაცები სურამს მოახელა ტერტერამ, დამილახა, დაუშინა, აქ აღარ გაგატარებთო, ვინც იმის კაცნი იქნებითო... (ქსდ, VIII, გვ. 270).

ოსიაური 1799 – [განჩინება]: გიორგი ნასაღჩიბაშის ნაიბი თავის ყმას ოსიაურელს სადალაშვილს ნონიას ... უჩიოდა... ამ სადალაშვილმა ნონია ყოველს თავის მამულზედ სამკვიდროსა თუ ნასყიდზედ ოსიაურისა თუ სუ-

რამში რისაც მამულის მქონებული არის, ყველაზედ ხელი აიღო და ამ გიორგის ვეზირისშვილს დაანება (ქსძ, VI, გვ. 91).

ოსიაური 1799 – იხ. თელავი

ოსიაური XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ოსინანთ მიწა. შიდა ქართლი

ოსინანთ მიწა 1711 – იხ. ოქუანთეული მიწა

ოსკევანა. ქვემო ქართლი

ოსკევანა XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ოტათლოანი. შიდა ქართლი

ოტათლოანი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ოფრაყალა.¹⁴ ქვემო ქართლი

ოფრაყალა 1727 – იხ. ეგრისი

ოფრეთი. ქვემო ქართლი

ოფრეთი 1717 – ... მოვედით ჩვენ, დედოფლის ეშიკადასი თავყელიშვილი ხოსიტა, სააკაძე, შანშიაშვილებისა და ელიარაშვილებისა და ოფრეთელთ სამძღვრების გასარიგებლად. შევეყარეთ იმ ხეობის მამასახლისები, უფროსნი კაცნი და ქეთხუდები... რადგან ელიარაშვილებისა, შანშიაშვილების შუა ოფრეთელნი იყვნენ, მამულიც იმათი იყო. შუაში ოფრეთელისა და ოფრეთელთა და შანშიაშვილის სამძღვარი: თავს კაჭაჭკუტის გადუკიდამ რომ სომხითისაკენ გზა გარდმოვა, სომხითისა რომ გარდმოიხედავს, წინ ერთი სერი არის, სახელი ურაცთაღა ქვიან, იმას გადმითაც ერთი სერი არის კაჭაჭკუტისაკენ. რაც ამ ორს შუა ჳევი ჩამოვარდება ჳიპექის წყლამდის, რასაც ჳიპექის წყალი ჩამოიტანს, მანამდის დამღალუს წყალში ჩამოვარდება, ამ ორის წყლის შესაყრის სისწორ სერი რომ შემოივლის თავს საბაჟოს ქვის ყრილობა, იმასთან ელის შარა რომ შემოივლის, გზის კლდე ნადავლეთის სამძღვრამდის დარჩა შანშიაშვილებს გადმით. იმის გამოდმა დარჩა ოფრეთელთ (ქსძ, IV, გვ. 273-274).

ოფრეთი 1781 – იხ. სომხითი

ოფრჩხეთი. იმერეთი

ოფრჩხეთი 1791 – ... იმერთა მეფემან ... სოლომონ ... ერთობით ავალიანებს ... წყალობა გიყავი და ამოუკვეთე ოფრჩხეთს და ჟონეთს მოსახლეს გლეხკაცს, თქვენი კაცი არის თუ სხვისი ... საური... (სმ, V, გვ. 179).

ოფშკვითი // ოფისკვითი // ოფისკეტი // ოფისკუჯი // ოფისკუჯი. იმერეთი

ოფშკვითი 1578 – იხ. ქუთაისი

ოფშკვითი 1616-1639 – იხ. ხაუჯელი

ოფშკვითი 1708 – იხ. ბოლნისი

ოფშკვითი 1773 – იხ. ქუთაისი

¹⁴ ეახუშტის სოფელთა სიაში თოფრაყალა.

ოფშეკვითი 1784-1796 – ... ვახუშტიმ [წერეთელმა] უჩივლა [ქაიხოსრო აგიაშვილს]: ბატონმა მეფე სოლომონ ბიძაჩემსა და მამაჩემს ოფშეკვითს გლეხები უბოძა და გვყავდა. მეფე სოლომონ რომ მიიცვალა, მას უკან შენ გყავს ის ჩვენი გლეხები... აგიაშვილმა უპასუხა: მართალია, ის გლეხები შენ გყავდა ბატონის წყალობით, მაგრამ ისევე იმ ბატონმა გამოგართვათ. მე და ჩემი ძმა ბატონს ჩაქვს ვახლდით ... და მისთვის ის გლეხები ბატონმა მეფე სოლომონ მე მიბოძა და მყავს (ქსძ, V, გვ. 690).

ოფხა. იმერეთი

ოფხა 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ოფხა 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი

ოფხა 1673-1696 – იხ. გელათი

ოფხა 1766 – ... მე, ბარათაშვილმა თამაზამ, თქვენ, ჩხეიძეს ბანას და ბეჟანს ... მოგყიდე ოფხას მარგველასშვილისსოული პარტახი მისის ყოვლისფერით... (იდ, I, გვ. 113).

ოფხა 1776 – იხ. ბარი

ოქლითი. კახეთი

ოქლითი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნა

ოქონა // ოქონის საყდარი. შიდა ქართლი

ოქონა 1382 – [შეწირულების წიგნი დავით მეფისა] მას ჟამსა ოდეს საყდარი ოქონისა ... თამარ დედოფალსა აღეშენა ქალაქსა გორის სანახებსა ... შეეწირა სოფელი ხიდისთავი ... სამძღვრითა ამითა: ფარის ჯვარის წვერი სამკვეამდინ, მის დამართებით ზემო წითელი კლდე, მისდა პირისპირ ქათაგაურის ბოლომდინ, კიმიკიშურის პირისპირ დიდ რუსხმულამდინ, რუსხმულის დაპირისპირებით კოდათ კვეამდის ამისითა რუთა, წყლითა, მიწითა და ჭაღითა. გვიბოძებია და შეგვიწირავს ხატისა ოქონისათვის: ზემო რეკას ათი საკუამლო... აგრევე გარეჯურის ღომსათუბანი მისითა ... სამძღვრითა და სამნითა ამით: თამარ დედოფლის რუმდის, ქვემოთ რეხის ფშამდინ, გვერდით ხელთუბნის სამნამდინ, მარჯვნივ თორტოიზის ფშნამდინ; რუისს უმეკაშვილი მისის მამულითა, ... ეკლესის კარითა და ორის თავის ვენახის სახასო... ატენს მამული ერთი ჩიფიკაძისა... აგრევე გორს ვაჭარნი ექვსნი მათითა სახლ-კარითა... დიდგამს თავს თეთრაძენი ... მიგვირთმევია და შეგვიწირავს ხატისა ოქონისათვის... (წმსი, I, გვ. 138).

ოქონა 1451 – იხ. ულუმბა

ოქონა 1488 – კულავე მე, მეფეთ მეფესა აღექსანდრეს მიბოძებია ოქონა ნასისხლად მოცემული მარტო ამირანისაგან [გაბელიძისგან] მონასტერი და სოფელი სხვითა ეკლესიებითა, გლეხნი მისითა საფუძვლითა და სასახლითა ... და ... მისითა ერთობილითა სამძღვრითა... ჰქონდეს ფალავანდიშვილთა ნასისხლად... დაიწერა სიგელი ... ესე ... ქუთათის... (სმ, II, 1924, გვ. 23-25).

ოქონა 1779 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ოქონელს ფალავანდისშვილს ერეკლეს ყმას გვილიკაშვილს ბეროს. შარშან მთიბათვეში ძა-

ღინას მივდიოდით გიორგი ფალავანდიშვილი, ერთი იმისი კაცი, ერთი როსტომის კაცი და ერთი მე. ეს ოთხნი მაჩაბლის ოსებმა დაგვიჭირეს ... და ... გაგვეიდეს... (ქსძ, VII, გვ. 437-438).

ოქონა XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

ოქრომჭედლების ბაზარი. თბილისი

ოქრომჭედლების ბაზარი 1743 — ... მე, ყამაზანთ ზურაბას შვილმა მიდღი-
სი საპაკამ ... შენ ჩემის ძმის ოსეფას შვილს ზურაბას ... მოგვიდე ... ჩვენი
პაპეული სახლ-კარი. ამ სახლების ერთი გვერდი ... ოქრომჭედლების ბაზა-
რი და წინ კარი ჩვენის ქუჩისაკენ თავის სიგლებითა... (დთი, I, გვ. 193).

ოქროს ქედი. გურია

ოქროს ქედი 1764 — იხ. ერკეთი

ოქროს ქედი 1767 — იხ. გურია

ოქროყანა. შიდა ქართლი

ოქროყანა 1787 — იხ. გარეთუბანი

ოქროყანა 1791 — იხ. დიდოში

ოქუანთეული მიწა. შიდა ქართლი

ოქუანთეული მიწა 1711 — გარსევანაშვილები ... ერთმანერთს ეყრებოდნენ.
მოვიდნენ ჩვენთან, ვალაპარაკეთ ... ერთ წილად ოქუანთეული მიწა რუს-
კენ ერგო სვიმონს ნახევარი. ერთ წილად რუს პირი თხილარში ნახევარი
ერგო სვიმონს ... ერთ წილად დამპალაში ოსინანთ მიწისაკენ გზას იქით
რიყიანზედ აძეს ჭაობისაკენ, ფარდად ერგო ჩემს ბიძაშვილს სვიმონს...
ერთ წილად ბადაბეთის რუს გამოდმა ბაგა თავის საწნახლითა და თაღ-
რითა და ბადის თავს მიწა ერგო სვიმონს და მის ძმათა... გარეჯურული
პარკაძისეული ნახევარი სვიმონს და მის ძმებს. კიდევ პარკაძისეული ქვე-
მო რებს ერგო სვიმონს და მის ძმებს. მაჩაბლისეული თვისის წისქვილით
გარეჯვარს ერგო სვიმონს და მარკოზს... (ქსძ, IV, გვ. 234-236).

ოღნიანი // ოღოიანი. კახეთი

ოღნიანი 1746-1749 — იხ. გრემი

ოღრიკა. შიდა ქართლი

ოღრიკა 1413-1442 — იხ. ძაღისა

ოღუაწკი. სამეგრელო

ოღუაწკი 1659 — იხ. ოდიში

ოღუზი. ქვემო ქართლი

ოღუზი 1707 — იხ. წრაუთი

ოჟოლდაში. სვანეთი

ოჟოლდაში XIV ს. შუაწლ. — იხ. იონაში

ოყურეში. ლეჩხუმი

ოყურეში XVI ს. მიწ. — იხ. ჩხუტელი

ოყურეში 1656 — იხ. უსახელო

ოყურეში 1657 ახლო — ... წმიდაო გიორგი სებასტიანო; ჩვენ ... ცაგერელმან მამათ-მთავარმან ჩიქოანმან გაბრიელ შემოგწირე ... **ოყურეშს**: სასახლე გაწყოილი საჯვარიტა, სახლკარიტა, ჭურმარნიტა, ზურიტა... ის ალაგი ოდიშს რომ ქვარიანი არის, ძველათ იმისი ყოფილა; ტყედ და უკაცურად იყო და მე გაგაკეთე... ამ ქვეყნის ქვარიანს იმასთან ჳელი არა აქვს; ამისთვის რომ თუმც მე არა, ასეთი დრო იყო, ის ალაგიც და სრულათ **ოყურეში** სადადიანოდ შეიქმნებოდა... მომარდაშვილი ხუცესი მეთევზე მეფის იყო და ტბა ბაბუშერი; მერმე ერთი ცოლ-ქმარა კაცი აიყარა და მეფეს შეეხვეწა, ისიც მივართვი და იმითი მიშოვნია... ცაგერისა ღმრთისმშობელო, წმიდა გიორგი თქვენი შემოწირული არის და მისი მამულიც და ჩემგან შეწირულიც თქვენი იქნების და გუჯარიც თქვენთვის მომირთმევია (ქსძ, III, გვ. 521).

ოყურეში 1700-1714 — იხ. ცაგერი

ოშკის მონასტერი. ტაო

ოშკის მონასტერი XVI ს. დას. — იხ. სამცხე

ოჩლაური. შიდა ქართლი

ოჩლაური 1470 — იხ. მცხეთა

ოცხანა. გურია

ოცხანა 1525-1550 — იხ. ბიჭვინტა

ოცხანა 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ოცხანა 1616-1639 — იხ. ხაუჟელი

ოცხანა 1673-1696 — ... ჩუენ ... ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კათალიკოზმან ... დავით შემოგწირეთ თქვენ ... ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა **ოცხანას** გლეხი ცხუედიძე გიორგი... **ხორგას** ერთი კვამლი აზნაურისშვილი გიგიბერია მორდებუ ორის მისის გლეხებითა... (ქსძ, III, გვ. 611).

ოცხე. სამცხე

ოცხე 1648 — იხ. ქართლი

ოცხენა — იხ. ოცხანა

ოძისი. ქვემო ქართლი

ოძისი 1699 — იხ. მანგლისი

ოძისი. შიდა ქართლი

ოძისი 1454 — იხ. ცხირეთის გვერდი

ოძისი 1465 — [ალევის ტაძრის სიგლის პირში მოხსენიებულია შეწირულობა ერისთავის შალვასი... სოფ. ოძისში] (ქრონ, II, გვ. 287).

ოძისი 1588 — ჩუენ ... მეფეთა-მეფემან სვიმეონ ... თქუენ ... საკასძეს მუსაპიბსა სიაუშს ... გიბოძეთ ჯავახიშვილის შალვასა და მის ძმათა კერძი ოძისი სამართლიანის მისის ჳელითა ... [და] სამართლიანის სამძღვრითა... (ქსის, გვ. 36).

ოძისი 1663 — [კეთილმოყვრობის წიგნი ქაიხოსრო ჯავახიშვილისა თარხან იორამ სააკაძისადმი]: ... ცოტა რამ თქვენი სამკვიდრო მამული მეპატრონე-

თაგან ჩვენ სახლს ეშოვნათ, და რადგან ახლა მოყვარენი შევიქენით ...
თქვენი სამკვიდრო ოძის ნახევარი, რისაც მქონებული ჩვენ ვიყვენით,
სრულ და უკლებლად ... თქვენთვის მოგვიცემია... (სს, II, გვ. 89-90).

ოძისი 1669 – იხ. წილკანი

ოძისი 1692 – [წყალობის წიგნი ერეკლე I-ისა მოურავისშვილ თარხან გი-
ორგისადმი]: ... ოდეს გაგვიჭირდა და ციხეში შამოვედით, შენცა აიყარე
და ერთპირად ჩვენთან ჩამოხველ... აწე ჩვენცა ... გიბოძეთ ყანისა და ჩვე-
ნი ორგულისა და უკუდგომილის ჯავახიშვილების ოძისს გლეხები... (ქსო-
ის, გვ. 33).

ოძისი 1693 – იხ. შინდარა

ოძისი 1781 – იხ. ისროლის ხევი

ოძისი 1712-1714 – იხ. ჯავახეთი

ოძისი 1751 – [ბრძანება თეიმურაზ II-ისა]: ... რაც თარხნისშვილის ზაზას
ნასყიდი ყმა და მამული არის ოძის, სასირეთს და თუქმის ზვარი ნასყიდი
და, რაც წელს ზაზას თავისის სახასო ხოდაბუნებში პური და ქერი უთესია,
ყველა ზაზას ჯავახის დარეჯანისათვის გეიბოძებია... (დსსი, I, გვ. 353).

ოძისი 1778 – იხ. შინდარა

ოძისი 1793 – [არზა სოლომონ მეითრისა]: ... ამ ჩემს სახლის კაცებთან სა-
დაო მამული მაქვს... მაქვს დავა კავთისხევში ჩვენს სამკვიდროში. მაქვს
ჩემს სამკვიდროში ოძისში დავა. მაქვს მუხათის სოფელში დავა, რომ ჩემი
სამკვიდრო მამული შერთო. ლისს მაქვს დავა რომ ჩემი სამკვიდრო არის.
მაქვს დავა ერთაწმინდას და ცხირეთს. ახალქალაქსა და ნოსტეს მაქვს
დავა (ქსბ, VIII, გვ. 217).

ოძისის ხევი. შიდა ქართლი

ოძისის ხევი 1590 – იხ. ზემო ცხირეთი

ოხირი. შიდა ქართლი

ოხირი XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

ოხოშირა // ოხუამირა. იმერეთი

ოხოშირა 1545 – იხ. გელათი

ოხოშირა 1673-1696 – იხ. გელათი

ოხოშირა 1706 – იხ. ხორგა

ოხოშირა 1712 – იხ. ხორგა

ოხოშირა 1778 – ჩვენ პონტოს ჩრდილოით აფხაზ-იმერთა და ყოვლისა ქვე-
მოისა ივერიისა კათოლიკოს მამათმთავარმან აბაშიძემან მაქსიმე... ვიგუ-
ლისმოღვინე, რათამცა გელათს საკათოლიკოსო წმიდის გიორგის ეკლე-
სია თავისის წინამძღვრითა გამოყოფით თავისუფალ მექმნა ... და რაიცა
მამული ეპყრა ყოველივე დავანებეთ და მიუძღვანეთ ეკლესიასა: ოხოშირას
სოფელში... ნაბოსლეგს სოფელში... სორმონს სოფელში... სოინს სოფელ-

მი¹⁵... ხრესილის სოფელში... წყალწითელას სოფელში... ახალდაბას სოფელში... ძვერს სოფელში... სანავარდოს სოფელში ... [ჩამოთვლილია ამ სოფლების ყმა-გლეხთა ბეგარა]. ესე ყოველნივე ერთბაშად ამა ეკლესიისათვის დამინებებია და მიმირთმევია... კიდევ, რაც სორმონსა და ოკრიბაში კათოლიკოსის ყმა არის ... ამათი ბეგრის სანთელიც ... წმიდის გიორგის საყდრისათვის მოგვეთრმევიან... [სანავარდოს მოსახლე] ბერი სომეხი დობუაშვილი და მისი ძმა ქართლით აღელნი არიან... (ქსძ, III, გვ. 923-927).

ოხპნჯანანთ შარა. შიდა ქართლი

ოხპნჯანანთ შარა 1789 - ... დავსხედით ჩვენ ... გორის მამასახლისი თაყინასშვილი ზაალ ... [და] ზურაბ და ამის ბიძაშვილი აფრასიობ ... გაეჰყარეთ... ერგო აფრასიობას: დარბაზი ... **ოხპნჯანანთ შარისაკენ** რომ ქვითკირის გაღავანია, იმის მიდგომამდინა... კიდევ ... ტინისხიდს თავიანთი სამი თვალი წისქვილის ნახევარი... კიდევ ... **ახალსყდრის შარისაკენ** ... ორი ღუქანი... კიდევ ... რუისში, წინაუბანს, რაც მამული აქვს - ურწყავი თუ სარწყავი ... და მელის სორების მიწაც სრულათ... ზურაბას ... ამ წილს აქვს პაიჭაურში ექვსის დღის მიწა... ამ [მეხუთე] წილს აქვს სართი - დამპალაში რაც მიწები აქვსთ თავის სიგლებითა... [მეექვსე] წილს აქვს სართი - ტინისხიდს ორდღის ნავენახარი ღამის მიწა და სვერნეთს მიწაცა... ამას გარდა უწილოდ მიეცეთ ზურაბას საუმფროსოთ ახაშენი სოფელი... **ახალშენი სოფელი** ... საკუთრათ ზურაბასი არის... მას გარდა, საციციანოში რაც მამული აქვსთ მტკვარს გაღმა, ის გაუყოფელი არის... (ქსძ, V, გვ. 459-462).

ოხტველი. სამცხე

ოხტველი XIV-XV სს. - იხ. კოკოლეური მამული

ოჯოლა. ლეჩხუმი

ოჯოლა 1656 - იხ. უსახელო

ოჯოლა 1758-1765 - ... თქუენის ეკლესიის, ცაგერის სათავესაოთ საბეგრო გლეხები ოჯოლას სახლებულიყო და ჟამ ცველილობისა ... საერისკაცოდ გამხდარიყო... ცაგერელ მიტროპოლიტი ღირსი ანტონი, დაგვეაჯა [კაცია დადიანს] და ... ვისაც თქუენი სათავესთაო ყმები ყავდა, გამოვართვით და ... ოჯოლას შემოგწირეთ მათის ადგილ-მამულით... (დსსს, II, , გვ. 28).

ოჯოლა 1778 - იხ. ლეჩხუმი

ოჯოლა 1787 - იხ. სვერი

¹⁵ რიონს სოფელში (დსსს, II, გვ. 64).

პავლეურთკარი // პავლეთკარი. შიდა ქართლი

პავლეურთკარი 1774 - იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

პავლეურთკარი 1781 - იხ. ისროლის ხევი

პავლეურთ ციხიძირი. არაგვის ხეობა

პავლეურთ ციხიძირი 1732 - იხ. თრუსო

პავლეური. არაგვის ხეობა

პავლეური 1781 - [არაგვის საერისთავოს ბარის სოფლების აღწერის დავთარი]: პავლეურიდამ: ... ბოგანო ჭართაღელი ბაჩუას შვილი... აქავ ბურდულის სახელო... ხიზანი ხარჭაშნლის ყმა სისოური, აქავ არდუთაშვილის ყმა... ციხისძირს: ... ბოგანო ებნისელი ცოტიაშვილი... ბურდულის სახელო ბურდული... ავენის: ნათელიძე როსტევეანის შვილი... ანანურს: ბრაჭული დეკანოზის შვილი... კიკო კობიაშვილის ყმა, ბოგანო ხევსურის შვილი, ადამ ქუმსის შვილის ყმა... ბოგანო ხადელი ქეიციური... ხიზანი მირტაშნელი ალავერდას შვილი... ხიზანი ბნავისელი გულას შვილი... ხიზანი ენაგელი აბრამას შვილი... ჟინვალს: ჯაბნიაშვილი... ავთანდილ კობიაშვილის ყმა... ხიზანი მიწობლიძის ყმა... ხიზანი სამცხეთო კარსნელი ბერიკას შვილი... ქასისხევი: ფისაძე პეტრეს შვილი... ზალ ტერის შვილის ყმა... ხიზანი ქსნისხეველი ბუნტური... არანისს: აზნაურშვილი ოტიაშვილი... ამისი ყმა... ხიზანი გერმანოზის შვილის ყმა ოქროპირის შვილი, ხიზანი სახასო მადაროელი შინჯიას შვილი... ხიზანი ლიყურელი ზურაბ სუფრაჯის ყმა ღარიბას შვილი... აზნაურშვილი ზანდუკელი იორამის შვილი, ამისი ყმა... ეთვალის: თარხანი ჩხუტის შვილი... უნდილანთ კარს: უნდილაძე როსტევეანის შვილი... ბოგანო ცხატოელი ფოცხვერის შვილი... არაგვის პირს თარხანი: ბიხლიგაური მახარას შვილი... იორს მჭედელიძე ოსიყმეს შვილი... იორს ელისბარის შვილი... თიანელი მათურელი ივანე ყვავილს: ჭონქაძე ვაიძის შვილი ... მოურავი ზაზა... ხიზანი ქსნისხეველი შერმადინი, ხიზანი დიმიტრი ემიკადასის ყმა რევაზას შვილი ზაად... აშს: ოდიშელიძე ბერის შვილი ... მოურავი გიორგი იასე... ბოგანო ძეველური ავთანდილის შვილი... ბოგანო ებნისელი დათუნას შვილი, ბოგანო სანდოელი ნადირას შვილი, ბოგანო ჯაფახი ვაშლობელი, ბოგანო დათოელი შიოს შვილი, ბოგანო ხანდოელი ივანეშვილი, ბოგანო ხადელი ხოსროს შვილი... აფხაგს: ქარაული სიხარულის შვილი... ბოგანო ფასიტა კობიაშვილის ყმა... ბოგანო ხანდოელი, ბოგანო ქსნისხეველი პირცეცხლის შვილი, ბოგანო ცხატოელი ელისბარას შვილი... იწრის: აზნაურშვილი ჭილას შვილი... ამისი ყმა შამშადილიდამ მოყვანილი... ბოგანო ერევნიდამ მოყვანილი, ხიზანი დიდმელი გიორგის შვილი... ხიზანი ყაიყულელი ბელათას შვილი... ხიზანი ადიბეგ ყორღანას შვილის ყმა თრიალელი ასილა... ხიზანი ყაზახელი... ბოდორნას წმინდის ღთისმშობლის ყმა: ... ბოგანო ანანურის ყმა მახარებლის შვილი... ხიზანი ძაგნაკორელი შერმაზანას შვილი... ხიზანი სახასო რუისელი... ხი-

ზანი სახასო ჯავახეთიდან მოსული... ხიზანი საკათალიკოზო ბიწმინდელი ... საშაბუროს სახასო: ბუჩას შვილი... ბოგანო პავლეური ბერის შვილი... ბოგანო ხანდოელი თათარას შვილი... აზნაურშვილი შაბურის შვილი, ამისი ყმა... ხიზანი სახასო თრიალელი ბეშქენაძე... ხიზანი სახასო დათოელი მგელიაშვილი... ხიზანი ამილახვრიანთ ყმა ბეჟანას შვილი ამათი ყმა თელეთელი გიორგი... ხიზანი მცხეთელი მამუკას შვილი... ბაზალი: პირმისაშვილი... ტონა გრემისხევეს სახასო: ტოტიკას შვილი... აზნაურშვილი ტერის შვილი... ამისი ყმა მანშულაშვილი საკარული ... აზნაურშვილი მიქელის შვილი, ამისი ყმა... მთიულთ კარს: მთიული ბიბილაშვილი... ბოგანო გუდამაყრელი, ბოგანო ხანდოელი ... არღუნს: ბიბილას შვილი... ზენდუშეთს: პირმიშას შვილი... ანანურის ყმა ნინიკას შვილი... ბოგანო ხანდოელი... აქავ ხიზანი ქსნისხეველი წიპტაური, ზენდუშეთს წითლიაშვილი, ამისი ყმა ახალუბნელი ბუზალაძე... ჭილურტს: გიგაური ბეჟანის შვილი... აზნაურშვილი ჩრდილელის შვილი... ამისი ყმა... დუშეთს: აზნაურშვილი ყარანგოზის შვილი... ამისთან სახასო ბოგანო ხადელი ირიაული... აქავ სახასო ბურდულის სახელო... აქავ სახასო ბოგანო სომხითელი... აქავ ხანდოელი ბოგანო ვაჟის შვილი... აქავ ხიზანი სიონის ყმა ოთარას შვილი... აქავ ხიზანი ქსნისხეველი გამხიტას შვილი, აქავ ხიზანი საგურამოელი, აქავ ხადელი ხოსროს შვილი... სასახლის დუშეთს სახასო: ფოლადას შვილი... ბოგანო ახალუბნელი ბუზალაძე, ბოგანო იმერეთიდან გარდმოსული... ბოგანო ხანდოელი გოგიას ობოლი, ბოგანო ვანათელი პატარკაცის შვილი... ბოგანო ტაველური მახარას შვილი, ბოგანო ხადელი სეთურიძე, ბოგანო ქავთარაძე ცხატელი... ბოგანო გუდამაყრელი ჩობალაური... ხიზანი დიდმელი ლაზარეს შვილი, ხიზანი წინწაროელი წიწუას შვილი, ხიზანი სადელოფლო ოფრეთელი ტერტერაშვილი... ხიზანი სადელოფლო ტალავრელი კირაკოზას შვილი... ხიზანი ავჭალელი კოზალას შვილი... ხიზანი კათალიკოზის ყმა უფლისციხელი... წინდუშეთს სახასო: ბოგანო მციქური... აზნაურშვილი კობიაშვილი... ამისი ყმა... ამასთან ხიზანი ჯვარელი პაპუნას შვილი... ამისივე [კობიაშვილის] ყმა ჯვანშირიდან მოყვანილი... ხიზანი სახასო ყაზახელი ახვერდას ობოლი... ხიზანი დემეტრე ეშიკალასის ყმა დმანისელი კომლი... ხიზანი საკარელი... ხიზანი სიონის ყმა ჭონდავითას შვილი ... ბოგანო გუდამაყრელი ბექაური... ბოგანო ხანდოელი დათოს შვილი... სახასო არაგველი ბოგანოს ბუჩას შვილი... აქავ ბოგანო პატარკაცის შვილი ნაოზელ კომლი... [მინაწერი] ქკს უფთ. ამ წელს ... არაგვის საერისთავოს ბარის სოფლების აწერის დავთარია. ამისი პირი გადმოწერილია (სეი, I, გვ. 120-139).

პაიჭაური. შიდა ქართლი

პაიჭაური 1789 – იხ. ოხნჯანანთ შარა

პალავრაძე. შიდა ქართლი (?)

პალავრაძე 1031-1033 – იხ. მცხეთა

პალაკაციო

პალაკაციო XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

პანკელთ ნაკალოვარი. კახეთი

პანკელთ ნაკალოვარი 1756 – იხ. ალვანი

პანკისი. კახეთი

პანკისი 1579 – იხ. მცხეთა

პანკისი 1702 – ... მეფემან ... იმამყული-ხან ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... ყოდალაშვილს გარსევანს... მეფის თეიმურაზისაგან პანკისისა და თუშეთის მოურაობის სანაცვლოდ ბიძა შენს იორამს ნახევარი კახეთის მდივნობა მისცემოდა... (სს, III, გვ. 148-149).

პანკისი 1704 – იხ. მაღრანი

პანკისი 1722 – იხ. სარუსთვლო

პანკისი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

პანკისი 1737 – იხ. ალვანი

პანკისი 1785 – იხ. მარიღისი

პანკისი 1788 – თუშთ მოურავი ჯიმშერ და პანკელები წინა ბახტრიონზედ ლაპარაკობდნენ, ჩიოდნენ... თუშთ მოურავი თუ ამისი სახლისკაცი ერთერთი წადგეს, იმ წინ ბახტრიონს შემოუაროს, გაიფიცოს, რომ: „მართალია უწინ წამრთმევიაო [მეფეთაგან] და ბოლოს მაჰმადყული-ხანს ჩემთვის უბოძებიაო აქამდისაო“; თუ ასე დაიფიცოს, პანკელებს ხელი აღარ აქვს (ქსძ, V, გვ. 431-432).

პანკისი 1797 – ... ბატონს დედოფალს ... ებძანებინა ოქმით... ჩვენს მთაში პანკისში, ხაშმურსა, პატარბეულელსა და ნინოწმინდურს მეღორეებს ღორი ჰყოლიათო ... [და ჩვენი მოხელეებისთვის] საბაღახე ... არ მიუციათ... (ქსძ, VI, გვ. 43).

პანკისი 1797 – [არზა რევაზ ყოდალაშვილისა გიორგი ბატონიშვილისადმი]: ... ჩემი მამული პანკისს გახლავთ, კუწახტას რაც რომ სახნავ-სათესი მაქვს, ის მამულები ახმეტელებს უხნავსთ... ამას გვეყდრები ... ღალა მამეცეს (ქსძ, VIII, გვ. 411).

პანკისის ციხე. კახეთი

პანკისის ციხე 1479 – იხ. მცხეთა

პანკისის კეობა. კახეთი

პანკისის კეობა 1722 – იხ. სარუსთვლო

პანშაკი. ქართლი (?)

პანშაკი 1795 – Письмо царевича Георгия: «Мелик Шакро! пришли 800 р., ты получишь их из податей с **Паншаки** ...»(ГКГ, გვ. 60).

პაპისგორი. ქვემო ქართლი

პაპისგორი 1661 – იხ. ენაგეთი

პაპისგორი 1671 – იხ. ტბისი

პაპისგორი 1679 – ... ჩვენ, ყორღანასშვილმა რამაზამან თქვენ, ჩვენს განაყოფს როსტომას ... მოგვიდეთ ჩვენი მემკვიდრე ყმა ზეგელა, მისი შვილი ...

ჩვენის ნასყიდის ვენახით და ათის დღის მიწით; ოთხის დღისა პაპის გორ-ში შარის პირსა და ექუსის დღისა, სადაც გინდოდეს არადასუბანს შარამდე... (დსსი, I, გვ. 63).

პაპისგორი 1695-1703 – იხ. ლამის ხევი

პაპისგორი 1701 – იხ. ენაგეთი

პაპისგორი 1751 – იხ. ახალშენი

პაპიძისოული პარტახი. იმერეთი

პაპიძისოული პარტახი 1763 – იხ. გუნდეთი

პარაკეველეს მღვ. ქართლი (?)

პარაკეველეს მღვ. 1741 – ... მე, ტერ-ფილიპე, თქვენ, ჩემს ბიძაშვილებს ... მოგიღე ჩემი პარაკეველეს მღვ. და მათეს ნავენახევი... (დსსი, II, გვ. 37).

პარიზის-გეობა – იხ. პარიზის ხეობა

პარკაული მამული. შიდა ქართლი

პარკაული მამული 1693 – იხ. შინდარა

პარკიამკიდე. შიდა ქართლი

პარკიამკიდე 1700-1719 – იხ. ხევთუბანი

პარტახევი. იმერეთი

პარტახევი 1776 – იხ. მორბგეთი

პარხალი. ტაო

პარხალი XVI ს. დას. – იხ. სამცხე

პარხლის მონასტერი. ტაო

პარხლის მონასტერი 1518 – იხ. სამცხე

პატარა გარეჯვარი. შიდა ქართლი

პატარა გარეჯვარი 1772 – იხ. ხეობა

პატარა გარეჯვარი 1795 ახლო – იხ. აღიანი

პატარა გარეჯვარი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

პატარა გომარეთი. ქვემო ქართლი

პატარა გომარეთი 1763 – იხ. დიდი ეგრისი

პატარა გორი. კახეთი

პატარა გორი 1756 – იხ. აღვანი

პატარა ეგრისი. ქვემო ქართლი

პატარა ეგრისი 1714-1727 – დავით სუფრაჯის შვილი ნოდარ სუფრაჯის ავთანდილის ყმას იფნარელს ვათიაშვილს ეცდილებოდა – ჩემის სოფლის პატარა ეგრისული მამული არისო, ჩვენს გარდაცარდნას უკან უფლობით აგებრუნებიაო... (ქსდ, IV, გვ. 334).

პატარა ეგრისი 1727 – იხ. ეგრისი

პატარა ღიახევი, მდინარე (შიდა ქართლი)

პატარა ღიახვი 1678 – იხ. მარანა

პატარა ღიახვი 1716-1724 – იხ. ხევთუბანი

პატარა ღიახვი 1772 – იხ. მუხრანი

პატარა ღიახვი 1779 – ჩვენ ... ირაკლი მეორემან ... საფიცრის წიგნი გი-
ბოძეთ თქვენ, ერთობით თქვენ პატარა ღიახვის ხეობის აზნაურშიღთა,
მოხელთა, მსახურთა, გლეხთა და ოსთა და ეგრეთვე გვიდისისა და ფოტ-
რისის ოსთა, თღველთა და ჩიფრანტთა, ასე რომე, თქვენ ძველთაგან
ქსნის ერისთავიანთ ყმანი იყავით, გიორგი ერისთავმან ჩვენ გვიმუხანათა,
უკუგვიდგა ... და ამავების მიზეზით ჩვენს სახასოდ დაგდევით... (ქრონ, III,
გვ. 371-372).

პატარა მარიაში. ქვემო ქართლი

პატარა მარიაში 1543 – იხ. სხალნარი

პატარა მეღვრეკისი. შიდა ქართლი

პატარა მეღვრეკისი 1392 – იხ. ტფილისი

პატარა ტამალია. ქვემო ქართლი

პატარა ტამალია 1676 – იხ. ვანქი

პატარა ტყემლიანა. კახეთი

პატარა ტყემლიანა 1786 – იხ. ახალდაბა

პატარა ფაშატი. შიდა ქართლი (?)

პატარა ფაშატი 1769 – იხ. კაჭუერული

პატარა ჯავახეთი

პატარა ჯავახეთი 1785 – [Оружейный мастер округа и сыновья его ... дали ... Ивану
Мухранскому ... грамоту]: «Мы пришли сюда из **Малой джавахетии** и некоторое время
жили в **Тифлисе** свободно... Я пришел к вам и просил выкупить у армянина моего сына...
Вы... заплатили... Таким образом, мы теперь ваши крестьяне... (ГКГ, გვ. 45).

პატარძელი

პატარძელი 1392 – იხ. ტფილისი

პატარძელი 1604 – ... მეფე დავით და ... დედოფალი ქეთევან (წა) ... ოთხს
კვამლს გლეხს სწირავენ ნინოწმიდას პატარძელში... (ქრონ, II, გვ. 434).

პატარძელი 1638 – იხ. საგარეჯო

პატარძელი 1690-1694 – იხ. გარეჯა

პატარძელი 1708 – იხ. თვალი

პატარძელი 1708 – იხ. მცხეთა

პატარძელი 1710 – იხ. კაწარეთი

პატარძელი 1712 – ... ჩუენ ... მაჭუტაძე ონოფრე ... წინამძღვარმა ... ადვა-
შენე უდაბნოსა შინა საყდარი იოვანე მახარებელისა და ... კლდის სახლე-
ბი, გაღავანი და კოშკები... რაც პატარძელს და თვალზე წმიდა დავითის
ყმა და მამული მომებარა, იმას გარდა, [შეეძინე] ჩემგან ნასყიდი და შემე-
ტებული მამულები: პატარძელს ... [და] თვალზე... ამას გარდა, ახაშანს

დუდაურები წმიდის დავითისა ყოფილიყვნენ, მაგრამ ძუელთაგან დაკარგული შექმნილიყვნენ. კახეთს განჯის-ხანი აბაზყულიხან ბატონობდა. რადგან თათრობა იყო, სყიდვისაგან უფრო ნამეტნავი ხარჯი დამემართა, ღმრთის ძალით ამოვიღე დიდის გარჯით... აკურა ძველთაგან სამკვიდრო წმიდის დავითისა ყოფილიყო. ქსნის ოხრობასა და უბატონობაში ოხი-ყორჩიანთ დაეჭირათ და ეშოვნათ. მეფის ერეკლეს შვილი, მეფე იმამყული-ხან, კახეთს ბატონად მობრძანდა. მოვახსენე და ძველი გუჯრები ვაჩვენე და წყალობა გვიყო აკურაცა და ვანთას საკვამლოები და ნაზვერევი და სამეზვრეო მამული; და კიდევ ერთი დიდი ზვარი მე ჩაყვარე აკურას, გვი-ბოძა კახმა ბატონმა... თვალზე ორი ზვარი და ორი მარანი დიდის გარ-ჯით ნაშოვნი და აშენებული დამიგდია და ქართველ ბატონისა და კახი ბატონის ჯამაგირის წიგნები, და ნადარბაზეზე საყდარი ამიშენებია წმი-დის პეტრესა და პავლეს სახელზე... (ქსძ, III, გვ. 680-692).

პატარძეული 1714 – იხ. ბაღბიანი

პატარძეული 1720 – [იმამყულიხანის წერილი უსეინ ყულიხანისადმი] ლე-კის ჯარი ... პატარძელს მოუწდენ. სოფელი უწინვე გამაგრებული გვქონ-და... ვერც ტყვე, ვერც საქონელი ვერა წაიღეს რა... ამრიგად გაბრუნდენ... რადგან ორსავ საქართველოს ბატონებს შუა ჩამოგვიცვიდენ, თქვენზედაც ასრე ახლოს მოვიდენ და ჩვენზედაც, თუ ახლა ამათ ასე უკმლოდ გაუშ-ვებთ, სხვას უარესს საქმეს გაბედვენ... (ქეწ, გვ. 46-47).

პატარძეული XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

პატარძეული 1730-1739 – იხ. თვალი

პატარძეული 1737-1747 – ... ერთი იკორთელი კაცი პატარძელს ჩამოსული-ყო მეარაყე მამუკა, ცოტა რამ მამული ეყიდა და წმინდის დავითისათვის შეეწირა... (ქსძ, IV, გვ. 371).

პატარძეული 1746 – იხ. მარტყოფი

პატარძეული 1760 – Царевич Леон пишет мдивану Манучару: «вчера...мы прие-хали в селение Патардзули, а сегодня прибудем в Тифлис. Как только начнет светать, мы двинемся отсюда. Ты должен распорядиться, чтобы приготовили нам обед...». (ГКГ, стр. 34).

პატარძეული 1761 – იხ. სურამი

პატარძეული 1768 – [არზა საბა ნინოწმინდელისა ერეკლე II-ისადმი]: ... პატარ-ძელს არის საკვამლო ოთხი. თვალზედ არის ორი. ეკლესიაც თქვენია და იმისი მამულიც და მეც თქვენი მლოცველი გახლავარ... (ქსძ, VII, გვ. 127-128).

პატარძეული 1780 – ... სრულიად ქართლისა და კახეთის მეფემ ირაკლიმ ესე მოწყალებით წიგნი გიბოძეთ ... თქვენ, ქურთელს ხაბარელი სოღომონიშე-ლებს და პატარძელს ჩვენს სახასო ყმათ დაგასახლეთ... (დსსი, II, გვ. 108).

პატარძეული 1788 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის ჭირი მოსცეს პატარძე-ულს ხიზნათ მოსახლესა ღვთისავარსა... წმინდის დავით გარესჯის მად-ღმა შვილი მომირჩინა. ჩემი თავიცა და შვილიც იმ მონასტრისათვის შე-მიწირავს... (ქსძ, VII, გვ. 751).

პატარძელი 1788 – იხ. ჯავახეთი

პატარძელი 1791 – იხ. სასამებლო მამული

პატარძელი 1797 – იხ. პანკისი

პატარძელი 1798 – Царевич Георги пожертвовал крестьян в селении **Патардзеули** и **Марткоби** и предоставил монастырю [Иоанна Крестителя] право взимать пошлину за право торговли в его деревнях (ГЦГ, стр. 85).

პატარძელი 1798-1800 – Царь Георгий... предоставил монастырю [Иоанна Крестителя] право заводить красильни от селения **Патардзеули** до селения **Марткоби** (ГЦГ, стр. 85).

პატარძელი 1799 – [არზა მეთოდისა გიორგი XII-ისადმი]: ... ჩემი თანგადმოყოლილი იმერლები პატარძელს, სამი წელიწადია, აღარ უმსახურიათ რა. ერთი მსახური მეყანდა, ისიც მამპარეს... (ქსძ, VIII, გვ. 538).

პატივანი // პატიმანი. ქვემო ქართლი

პატივანი 1728 – ... მე, ისპაშვილმა მაჰმად-ალამ თქვენ, გოსტაშაბიშვილს იესესა [მოგყიდეთ] ... თაყაშვილის დემეტრესაგან მოსყიდული მისი სასახლე პატივანშიდ თავისის შესავალ-გასავლითა... (სს, I, 1899, გვ. 451-452).

პატივანი 1732 – ... მე, თაყაშვილმა ქაიხოსრომ ... შენ აგუდანელს მეთიაშვილს ივანს ... მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო მამული პატივანს... ერთის დღისა მამულის საყივარს რომა გავა გზას ქვეით. კიდევ ორის დღისა ნარიყულს გაღმა... კაცთაგან ამისი მოწამე ... ფარსადანიშვილი როსტომი კაკელათელი ... და კაკელი ხუცესი ბასილა... (სს, I, 1920, გვ. 134-135).

პატივანი XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია

პატრების საყდრის უბანი. თბილისი

პატრების საყდრის უბანი 1733 – ... ჩვენ, ლოიანთ ასატურამა ... თქვენ, ბაციკანთ რამაზას შვილსა ოპანეზასა ... მოგყიდეთ პატრების საყდრის უბანში ჩვენი სახლები. (დთი, I, გვ. 162).

პატრებიანთ უბანი 1768 – ... [თოხათელ ანტონამ ოსეფა ენიბეგაშვილს] მოგყიდე ... პატრებიანთ უბანში მთლივ ჩემი სახლ-კარი... (დთი, I, გვ. 320).

პატრიკეთი // პატრიქეთი // პატიქეთი. იმერეთი

პატრიკეთი 1578 – იხ. ქუთაისი

პატრიკეთი 1669-1725 – ჩვენ ... ქუთათელ-მიტროპოლიტმან ბატონმან ევდემონ, მოგეცით ... წიგნი თქვენ, აგიაშვილს პაპუას. ასე, რომე: ჩემი ორგული კაცი მექმარიაშვილი ესახლა პატრიკეთს; და ის... აბაყრევიანე; და ყველა მე მომგვარე და მომეცით... (ქსძ, III, გვ. 710).

პატრიკეთი 1740-1750 – იხ. გელათი

პატრიკეთი 1773 – იხ. ქუთაისი

პატრიკეთი 1787 – იხ. სვერი

პატრიკეთი 1793 – იხ. გელათი

პატრიკეთი 1795 – იხ. ტყაჩირი

პატრიკეთი 1798-1811 — ... იაშვილმა [როსტომ] უჩივლა [იოვანე მესხს]: ... პატრიკეთს ჩემი კაცი დამიკავე, სამოცდათუთხმეტი კოკა ჩემის ჭირეულის ღვინო წამართვი... (ქსძ, VI, გვ. 444).

პატრიკეთი 1789-1811 — იხ. გეგუთი

პაძისი. ქართლი

პაძისი 1712 — ... პატრონმა ვახტანგ ... თქვენ ... გაბაშვილს ინდოსა ... გიბოძეთ შენი წილი ... პაძისი თავისის სამართლიანის სამძღვრითა ... [და] ათის წლის სითარხნითა. ათი წელიწადი რომ გამოვიდეს, მასუკან როგორც წაგველნი გამოიღებდენ, იმ წესით გვაშსახურებდეთ (სს, III, გვ. 151).

პეტრაული მიწა. შიდა ქართლი

პეტრაული მიწა 1633 — იხ. კავთისხევი

პილწათუბანი. შიდა ქართლი

პილწათუბანი 1451 — იხ. ულუმბა

პიპილეთი. რაჭა

პიპილეთი 1287-1288 — იხ. შორაპანი

პირაქეთ საგარეჯო // პირაქათ საგარეჯონი. კახეთი

პირაქეთ საგარეჯო 1392 — იხ. ტფილისი

პირაქეთ საგარეჯო 1637 — იხ. შიგნით კახეთი

პირმისანი. არაგვის ხეობა

პირმისანი 1800 — იხ. ბრაჭულთკარი

პირმიწეთი. ქვემო ქართლი

პირმიწეთი 1756 — იხ. ცხეკვი

პიტინის გვეი. იმერეთი

პიტინის გვეი 1578 — იხ. ქუთაისი

პიტლოვანი // პიტლოანი. კახეთი

პიტლოვანი XII ს. მიწ. — იხ. რაბუნა

პიტლოვანი 1392 — იხ. ტფილისი

პიტლოვანი 1532 — იხ. მცხეთა

პიტლოვანი 1579 — იხ. მცხეთა

პიტლოვანი XVII ს. მიწ. — დავსხედით ... ბატონის კათალიკოზის ყმათა და ხიმშიასშვილთ საქმის გასაჩენლად. პიტლოვნისა ასე გავანინეთ: ხიმშიანი ... სადამდისცა დაიფიცონ, იქიმდისი დავანებეთ. და თუ ვერ დაიფიცონ კათალიკოზისა არის (ქსძ, IV, გვ. 188).

პოლვეის ტყე. იმერეთი

პოლვეის ტყე 1519 — იხ. გელათი

პონტოს ზღვა

პონტოს ზღვა 1777 — იხ. ხობის წყალი

პუყულდაში. სვანეთი

პუყულდაში XIV ს. I ნახ. — იხ. ლატალი

-ქ-

ქალეთი. კახეთი

ქალეთი 1722 – იხ. სარუსთვლო

ქალეთი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ქალეისი 1789* – იხ. ატოცი

ქაშური. შიდა ქართლი

ქაშური XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ქაშური 1792 – იხ. ღამისყანა

ქაშური XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

ქატი. კახეთი

ქატი 1590 – Царь Александр с супругою своею Тинатиною пожертвовали монастырям [Гареджийским]: а) Давида – селение Шатни ... б) св. Додо – селения Тазрети, Матани и четыре дыма крестьян в селении Уджарм (ГЦГ, стр. 67-68).

ქატი 1711 ახლო – იხ. დავითგარეჯა

ქატი 1752 – ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, ჟატელმა პეტრიამა თქვენ, ბატონს წინამძღვარს ონოფრეს... თქვენ წაგიველ... მამული გასასყიდლად მოვინდომე; საყდრისა იყო, არ დამანებეთ... იმ ჩემს ნაქონს და საყდრის მამულთან გელი არა მაქვს... (ქამეის, გვ. 87-88).

ქატი 1792 – [არზა არქიმანდრიტ იოაკიმისა მეფისადმი]: ... თქვენის ... მამა-პაპათაგან წმიდის მონასტრის შემოწირული სოფელია მთაში ქატი თავის სამძღვრით მითით. ის სოფელი და იმის მთა პატარძეულელთ ღორს მოაჭამეს... [ერეკლე II-ის ოქმი]: ქატი სოფელი წმიდის დავითგარესჯის მონასტრის შემოწირული არის... პატარძეულელთ თუ სხვათ ... უნდა ... საბაღახე აართვათ და ამ არქიმანდრიტს მოაბაროთ (ქსმ, VIII, გვ. 135).

ქაშქუაი. რაჭა

ქაშქუაი 1287-1288 – იხ. შორაპანი

ქვანეთი 1656 – იხ. უსახელო

ქინვალი // ქინვანი // ქინოვანი. არაგვის ხეობა

ქინვალი 1189 – ... მე, მანდატურთახუცესმან და ამირსპასალარმან ჭიაბერმან ... მოვაკსენე ... მეფეთა-მეფესა თამარს და მათ მიერ ბრძანებითა ... მოვაკსენე ... უდაბნოსა მღუიმესა ... ქინოვნით მიხითარაისქენი დავითის შვილნი ... მათითა სახლითა და მამულითა... არა შეგეცვალოს ჩემგან, არცა შემდგომად ჩემისა ქინოვნისა მქონებელთაგან... მე, შოთაი, ჩემს ქინოვნისა ქონებასაცა შიგან ამას ვამტკიცებ, ვითა ამას შიგა სწერია (ქისკ, I, გვ. 96-97).

ქინვალი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი

ქინვალი 1297-1298 – იხ. ღაუშა

ქინვალი 1392 – იხ. ტვილისი

ჟინვალი 1669 – იხ. წილკანი

ჟინვალი 1781 – იხ. პავლეური

ჟინვალი XVIII ს. II ნახ. – იხ. კისისხევი

ჟინოვნის პირი // ჟინვანისპირული. არაგვის ხეობა

ჟინოვნის პირი 1297-1298 – იხ. ლაუშა

ჟინოვნის პირი 1566 – ჩვენ, კირაულისძეთა ... ესე სიმტკიცის წიგნი ... მოგაცხენეთ თქვენ ... ქართლისა კათალიკოზსა ... ნიკოლოზს; მას ჟამსა როდესა ჟინვანისპირულით მამულითა და ბარაუნულით სოფლითა მეფეთ მეფის პატრონის გიორგისა მოაღაპენი და მეეკუდრენი ვიყვენით ბატონის წილკნელის სახელეულნი ერთობით და ჩუენ ორის მამის შვილნი იქით ავიყარენით და ... პატრონისა მარიამისა საეკუდრო დავიჭირეთ და მისსა საფლავსა ზედან აღავერდს აღაპი ... და აღავერდლისა სამსახური დავიდევით. ბარაუნული სოფელი, პატრონისა გიორგის აღაპი, მცხეთისა და კათალიკოზის სამსახური, წილკნელსა და მისთა შვილთა დავანებეთ. ამას გარეთ ჟინვანისპირული ჩუენი კერძი მამული ვენაცს გარეთ რარგინდარა ჩუენი წილი იყოს მამის მამული თუ ნასყიდი ... ყველა ... მცხეთას თახტზედან მჯდომისა კათალიკოზ პატრიარქისა ნიკუალოზისათუის ... შეგუიწირავს... ჩუენი კერძი, რაც ხანდაკს მამული იყოს, ორთავე ჩუენთა განაყოფთ გაისწორონ... (დსსი, II, გვ. 2-3).

ჟოშხა. ლექსუმი

ჟოშხა 1766 – ... ბაეურაძემ გაბრიელმან ... თქვენ, ჩუენს მოურავს გელოვანს ქაიხოსროს ... მოგყიდუ ჟოშხას გოგი გელუანის მონაყიდი მამული – მაღალა სალუქაძისოული... კაცთაგან არის მოწამე ... ჭყვიშის მოვრავი გიორგი ჩიქუანი... ლეშკაშელი ნასია... დაიწერე წიგნი ესე ... პატრონობასა დადიანის კაცობას (იდ, I, გვ. 112-113).

ჟოშხა 1766 – იხ. საირმე

ჟოჟოლიანების ადგილი. იმერეთი

ჟოჟოლიანების ადგილი 1766 – იხ. მაღლაკი

რაბუნი. კახეთი

რაბუნი XII ს. მიწ.¹⁶ — [დაწერილი საკათალიკოსო სოფლების შესავლისა]: რაბუნს შედგომად; ვეცხლი დრამად სამი; ქრთილი კაბიწი ბ. უდილის სადგომი არა; დრამად ა. ბოდავს შედგომად, ... ჟინოვანს დგომად... წირდალს დგომად არა... ციდარს შედგომად... წობენს შედგომად... გუგუმჯუარს შედგომად... შეყენებულისჯუარს შედგომად... იკორდნს შედგომად... ახალდაბას შედგომად... ნოკორნას შედგომად... ძაგუს შედგომად... ანეშს შედგომად... დართს შედგომად... შიგონასძის ქედს შედგომად... ჩორდმანს შედგომად... ნოდოკრას შედგომად... ახალდაბას შედგომად... ამტანს შედგომად... შეხუშტილას შედგომად... თრანს შედგომად... ვაგრანეთს შედგომად... ხაჯლიოსძისსა შედგომად... ღართას შედგომად... ონჭალას შედგომად... ხინჭებს შედგომად... ყუდროს შედგომად... ზედიქურნას შედგომად... ორკვეს შედგომად... ბუშატს არდგომად... ივლას შედგომად... წიაბეთს შედგომად არა... ილს დგომად... ზედუბანს შედგომად... ივანწმიდას შედგომად... ახალკალოს არდგომად... თოლევს შედგომად... გორანას შედგომად... პიტლოვანს შედგომად... (ქისკ, I, გვ. 74-75).

რაბიწა. აფხაზეთი

რაბიწა 1525-1550 — იხ. ბიჭვინტა

რავახმელა // რუახმელი. იმერეთი

რავახმელა 1509 — იხ. ნობარევი

რავახმელა 1519 — ... მეფეთა-მეფემან ბაგრატ... შემოგწირეთ გელათს ყოვლად წმიდა ღთისმშობელსა პატრონისა მამისა ჩვენისა აღექსანდრესთუს... მათისა სულისა შესანდობლად... რუახმელი სრულიად მარგველაშვილები... (ქრონ, II, გვ. 343).

რაკინა. შიდა ქართლი

რაკინა 1392 — იხ. ტფილისი

რამაზანას იათალი. კახეთი

რამაზანას იათალი 1697 — იხ. ბერთუბანი

რამაზიანი. კახეთი

რამაზიანი 1693 — იხ. კაკაბეთი

რაჟიანთ ეკლესია. კახეთი

რაჟიანთ ეკლესია 1579 — იხ. მცხეთა

რარაიმა. ქვემო ქართლი

რარაიმა 1653 — იხ. ბელენი

რასტაბაზარი. თბილისი

¹⁶ ქსძ, III, 233-237 ათარიღებს XV ს-ით (?) და მიიჩნევს ერწო-თიანეთის საეპისკოპოსო გამოსაღების წიგნად.

რასტაბაზარი 1679 - ... მე, აბესალამანთ მურადაშვილმა ხოჯინამა ... შენ, ბატონისშვილს აშოთანს ... მოგყიდე ჩემი სახლები... არის სამძღვარი მისი: ერთი გვერდი შაჰოათ სახლები, უკან რასტაბაზარი... (დთი, I, გვ. 33).

რასტაბაზარი 1683 - ... ნასყიდობის წიგნი ... დაგიწერეთ ... ჩვენ, ქალაქის მოურავის, მეითარ მანუჩარის შვილმან პატბეგ ... თქვენ, ქალაქის მამასახლისის გიორგის... როსტომ ნეფის დროში თქვენი მამითა და პაპითა მკვიდრი მამული იყო რასტაბაზრის ჩასუსაშია, თქვენსა ღუქნებსა წინა... ტახტებად ავაშენეთ... [როცა გაირკვა] თქვენი მკვიდრი მამული იყო, ჩვენც ... ისი ალაგი, ოთხი ტახტის ადგილი ... მოგყიდეთ... (დთი, I, გვ. 36).

რასტაბაზარი 1689-1693 - ... ჩვენ, შერგილას შვილმა ნაცვალი დავითამ ... შენ, გოშპარანთ ნაღბანდ ბაინდურას ... მოგყიდე რასტაბაზარში ერთ ჩვენი ქულბაქი თავის ფასდუქნით... (დთი, I, გვ. 49-50).

რასტაბაზარი 1708 - ... ეს საგამყრელო წიგნი ... მოგეცი მე, მაღდისი ამირჯანათ ბაღდინას შვილმან ... შენ, ჩვენს ძმას ზაღინასა... ჩვენ ხუთ ძმათ, ჩვენი ნება-წადილობით რომ დედა ჩვენს რასტაბაზარში შაროანთაგან ნასყიდი ღუქანი სამარხი მივეცა, ამ ღუქანს გარდა ... დედას ჩვენს მივეცით ჩვენის დის ზითვის ფასი... (ქსბ, IV, გვ. 226).

რასტაბაზარი 1719 - ... მე, აღზამანთ გასპარას შვილმან მარტიროზამ ... შენ, ნარიმანთ ბაღდასარას შვილსა ოსეფასა ... ციხას თათრისაგან ... ნასყიდი ერთი ღუქანი რასტაბაზარში ... მოგყიდე... (დთი, I, გვ. 116-117).

რასტაბაზარი 1723 - ... მე, ყუზანთ მიღდისი გოგინას შვილმა ასატურამა ... შენ, მანგუანთ გასპარას შვილებსა ... [მოგყიდე] ჩვენი ალალი მამისეული ქულბაქი რასტაბაზრის თავშია... (დთი, I, გვ. 127-128).

რასტაბაზარი 1724 - [გასამყრელო ოქრომჭედელ გარსოას შვილებისა]: ... პეტროზას შვილებს ერგო: მაჩკინთაგან ნასყიდი სახლები, რასტაბაზრის ღუქანი... (დთი, I, გვ. 132).

რასტაბაზარი 1749 - იხ. ციხის მეიდან

რასტაბაზარი 1758 - იხ. მეიდან

რასტაბაზარი 1758 - ... [ალაღარასმა მკრტუმას] მოგყიდეთ რასტაბაზარში ... ღუქანი... (დთი, I, გვ. 281).

რატევანი. ქვემო ქართლი

რატევანი 1468 - იხ. ქვეში

რატევანი 1527-1558 - იხ. ყორანთა

რატევანი 1537-1538 - იხ. დმანისის ციხე

რატევანი 1706 - ... ჩვენ ... საქართველოს ჯანიშინმან ბატონიშვილმან ... ვახტანგ ... თქვენ ... ბარათაშვილს იოთამიშვილებს ... ოთარს ... გიბოძეთ შენის ბიძაშვილის ღუარსაბის წილი მამული რატევანს ზვარი, წრაუთს ყანდიაშვილი... (დსსი, I, გვ. 130).

რატევანი 1746 - იხ. ხაშმი

რატევანი 1778 – ღმერთმან ... ჯელმწიფის ჭირი იოთამისშვილებს და ქავთარისშვილებს მოსცეთ... ბოქაულისშვილს ნიკოლოსს თქვენთვის არზა მოერთმევა ... რომ რატევანში წილი მაქვსო და ოქმი მოგვიტანა: წილი მიეცითო... სომხით-საბარათაშვილო ... ჰკითხეთ, თუ ამათ ან ამბავთ გაგონოსთ, რომ გურჯი რევაზის შვილს რატევანში საქმე ჰქონოდეს რამე... (ქსბ, VII, გვ. 404-405).

რატევის ჭალა. ქვემო ქართლი

რატევის ჭალა 1447-1459 – იხ. ყორანთა

რაფაქეთი. ქვემო ქართლი

რაფაქეთი 1792 – იხ. ბალიჭი

რაჭა.¹⁷ რაჭა

რაჭა 1591 – იხ. ხონტორი

რაჭა

რაჭა 1259-1293 – იხ. მაღლაკი

რაჭა 1287-1288 – იხ. შორაპანი

რაჭა XV – იხ. კვაშიეთი

რაჭა 1503 ... დაგუიწყეთ მტერობა თქვენ, ჯაფარიძემან სარგის და აღარც გაგუიშეთ საჯამაგიროდ, აღარც რაჭას და ლეჩხუმს სამუშირაოდ გამოგუიშეთ. შუიღს წელიწადს ასრე ვიყუენით, რომ სრულიად სუანეთის ქუეყანასა საზიარებლად ველარ ვიშოვებდით და არც ვის მარილის გემო გუინახავს. მერმე ... ჩამოვედით ლეჩხუმს და რაც სავაჭრო გუახლდა გაგყიდეთ და ვისაქმეთ. ავჰიდეთ ღუინო და წამოვედით... თქვენ სრულიად რაჭველნი შეგეყარა და ასრე მოსულიყვენით რეხტაშიგა, რომ ჩუენ ... ვერ შევიტყუეთ... ეს ყუელა კაცნი დაგუტოცეთ და ოთხასი ცხენი ... მისის საპალნით წაგუართუთ. ამას გარეთ ... ასი სუანი დვალეთისაკენ გავიპარეთ, კახეთს საჯამაგიროდა წავედით... შინისაკენ რომ შემოვიქცეთ, იმავ დვალეთზედ წამოვედით, - დაგუხუდით გლოლას და ჭიორას შუახედან და მოგუიჭირეთ ჯელთა ... [და] ჩუენის მონაგებიანად ონს მოგუასხით... ვიყუენით სრულად ეცერს აქეთ რაც სუანეთი არის თორმეტს წელიწადს ასრე შეწყუდეულნი, რომ ვერც კახეთისაკენ ვიშოეთ საჯამაგირო გზა, ვერც სამცხისაკენ და ვერც გურიისაკენ, ვერც ვიმუჩირეთ... მივედით ეცერს, რუჩაგინასა და დაღიშკელიანსა შევეხუეწენით და დადიანთან გავგზავნეთ [მეფესთან საშუამდგომლოდ]... ასრე ებრძანა მეფეთ-მეფესა პატრონსა აღექსანდრეს თუ, ჯაფარიძისთანა თავადი რაჭას არა მყავსო ... და სრულიად რაჭველნი და ლეჩხუმელნი დამეკარგუიანო... მივედით დადიანთან სრულიად ჩენილები. წამოგუიძლუა ... ბატონი დადიანი და გეგუთს მივედით. შეიქნა საქმობა და სანახშირე გუთხოვს ჯაფარიძეთა... და მივაცემინეთ ლაშხეთს სოფელი და ციხე, ხერბას ცხრა კუამლი კაცი, და ერთი მომცრო მონასტერი წმიდის გიორგისა... ამას გარეთ მოგეცით ოსეთის პი-

¹⁷ ეს რაჭა შესაძლოა პუნქტს აღნიშნავს და არა მხარეს.

რად მთიულეთს ხიდურას ოცი გლეხი, ერთი კარგი ციხე, ორი მონასტერი... იქივე ხიდურას ერთი აზნაურშვილი სოსაგიძე მისითა ციხითა, თორმეტი კუამლი კაციოთა. სხუა - მთიულეთს ციხე და სოფელი ბრილი, ოცდაოთხი კუამლი კაცი, ერთი ეკლესია... თევარეშოს - თექუსმეტი კუამლი კაცი და ციხე სხუა, და არიშიძე ლომი მისით ციხითა, ორმოცით კუამლით კაციოთა. ზედ-ქალაქსა კარგი საბატიო გუმბათიანი საყდარი ჯუარცმისა საეფესკოპოზო ... ასის კუამლით კაციოთა. და ღებს - ორი აზნაურშვილი გიგაშვილები მისით ციხითა და სამოცდათორმეცით კუამლით კაციოთა. შოდას - წმიდის გიორგის ეკლესია და სოფელი, ოცდახუთი კუამლი კაცი და ციხე. ჩუეშოს - ციხე და შუიდი გლეხი. ჭიორას - ციხე და სოფელი, თექუსმეტი კუამლი გლეხი. ბუბას - კარგი ეკლესია, ციხე და სოფელი; ეკლესია კარგისა ჯუარ-ხატიოთა, ოცდახუთი გლეხი... სხუა - ღების შესავალი სოფლები... სამი საშავარდნე სხუა, ყოვლის დღის სანადიროები საჯიგვე, ზოფახითო, კირტიშო, ედენ, გილოინა, რიონის სათავე... რომე თქუენი სწორი კაცი სუანეთს არ იყო ... სრულიად სუანთა ეცერს აქათ ... თქუენი ბაჟი დავიდევით, სრულად მულახელთა და მულახის შესავალთა, ლატარელთა და ლატარის შესავალთა, უშკულელთა და უშკულის შესავალთა. აწე მოგუიგსენებია გლოლას ზედათ, ცენას იქით, ოსეთს აქათ, სრულად მთიულეთის თემი, მათით სამართლიანით მითითა, ბარიოთა... აწე გკონდეს მეკიდრად, სამამულოდ ჭიდროთას ზედათი, და გლოლას ზედათი, სუანეთს იქით, ოსეთს აქათი, სრულად მთიულეთი ოთხასი კუამლი აზნაურ-შვილიანად, გლეხიანად (სწმ, I, გვ. 113-115).

რაჭა 1544 - იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

რაჭა 1696-1700 - ... ჩვენ ... წულუკიძემან ბატონმან მერაბ ... მას ჟამსა ოდეს ... კათალიკოზი პატრონი გრიგოლი რაჭას მობრძანდა და სასაფლაოს ჩუენსა ნიკორწმიდას აღვიდა ... მაშინ შემოგწირეთ აქ რაჭას ... ორი კუამლი კაცი ... და ყმად ბატონის კათალიკოზის გრიგოლისთვის მიგვიერთმევათ. ხიმშს ვენახი პეტრე დონაძისეული ჩუენს მზვარეს აკრავს, ისიც შემოგვწირავს... (დსსს, I, გვ. 85).

რაჭა 1752-1784 - ... პაპუნამ [წერეთელმა] უპასუხა [საჩინო ბარათაშვილს]: ... ურია გავაგზავნე რაჭას, ორ მტყვე თათარი წავატანე გასაყიდლად და ასი მარჩილი თეთრი. დახვდი წინ, მტყვეებიც წაართვი, თეთრიც... (ქსმ, V, გვ. 276).

რაჭა 1756 - ... რაჭველმან ურიამ დავითამ სურამელს ქუჩუმადნელს უჩივლა ხუთი ფლური და ორი რუბი... (სამდ. გვ. 29).

რაჭა 1776 - [იასე თაქთაქიშვილის მოწმობის წიგნი]: ... რაჭიდამ მეტრეველები ჩვენ მოგსლია და ამ ერთს მეტრეველისთვის მამული ვერ უშოვნეთ. აზატობის წიგნი მოგვიცია... (დსსი, II, გვ. 98).

რაჭა 1784 - მეფეთ სრულიად იმერეთისა დავით ... იაშვილს ნიკოლოზს მრავალის სიყვარულთ მოგიკითხავთ. მერმედ არის და ღუთის ნებით თავიანთი მამულები რაჭას ყოველივე უკლისად ამ ჩსენ დისწულებს მოვეცით და გვიწყალობებია. და ღვეან გამყრელიძე თან წამოგვიტანებია (იხპს, გვ. 10).

რაჭა 1786 – ... იმერთა მეფე-მეფეთამან დავით ... გიბოძეთ [წყალობის წიგნი] ... წერეთელს ბეჟანს... წერეთელმა პაპუნამ გვიღალატა ... ლეკისა და თათრის ჯარს ჩამოუძღვა რაჭას, და მრავალი ღა აურაცხელი ქრისტიანი დაატყვევა, უღაბნოები გასტყეს და ძელი ცხოვრებისა ჩვენისა დაარღვია... და ომი გეიყო... გავიმარჯვეთ და ახლა შენ გიბოძეთ საწერეთლოსა ... უფროსობა... (მსკი, 31, გვ. 183-184).

რაჭა 1790 – [არზა ბერო კილარიძისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს რაჭილამ გადმოსულს ზაქარიას შეილს კილარიძეს ბეროს... ჩემს ქვეყანაში აზნაურშვილი გახლდი. ახლა თქვენს საფარველს მოვაშურე და შალვაურში ვსახლობვარ... გევედრები ... რომ ჩემი აზნაურიშვილობა არ ამოიხოცოს... (ქსბ, VIII, გვ. 68).

რაჭა 1793 – [წერეთლების სახლისკაცობის რიგი]: ... რაჭას თუ იმერეთს, რომელიც მგზავრი ჩვენს გზაზედ დაიარება, ცალიერს კაცს ბაჟი სულ არ ეთხოვოს, არც გამეღელს არც გამომვლელს... რაჭას თუ იმერეთს სამკვიდრო თუ ნაშოვნი მამული თუ ციხე, რომელიც გვაქვს, სადღო თუ უღღო, შესავალი თუ გამოსავალი, ერთი იყოს. ასე რომ, საჩხერის ბაჟი მესამედი ჩვენს ძმას ბერს ქონდეს; წელიწადში ასი მარჩილი რაჭილამ ბერს ერგოს... შემდგომად ამ ჟამისა ჩვენმა საერთო კაცმან იმერეთშიდ თუ სხვაგან რაც იშოვნოს, ფანჯიაკი, როგორათაც ძმობის რიგი არის, ისე გაეიყოს... (ქსბ, VIII, გვ. 923-925).

რაჭა 1794-1795 – [ბეჟან ავალიშვილის წერილი იოსებ ამილახვარისადმი]: ...ბატონი რაჭას ბძანდებოდა... მეფე ქუთაისზე წაბძანდა და მე აქეთ არგვეთსა და ზემო მხარში მიბძანა სამსახური და მზადება... ქუთაის ზეითს კვამლის კაცს ვამზადებ... ამებში ამ თქვენს კაცებს რაჭაზე გარდევლოთ და ქუთაის მეფეს ხლებოღნენ... იქილამა გამოიარეს და თქვენი წიგნი ამოვლილმა, აქ, საზანოს მამიტანეს... (სს, III, გვ. 366).

რაჭა-ლენხუმი

რაჭა-ლენხუმი 1745 ახლო – [მინაწერი სიგელზე]: მონა ღუთისა, სარდალი რაჭა-ლენხუმისა, წულუკიძე მერაბ (იდ, I, გვ. 76).

რაჭის მთა

რაჭის მთა 1529 – იხ. გელათი

რაჯაჯი. კახეთი

რაჯაჯი 1579 – იხ. მცხეთა

რგანი. იმერეთი

რგანი 1515-1535 – იხ. კაცხი

რგანი 1615 – იხ. კაცხი

რგანი 1680-1696 – იხ. კაუის სამანი

რევაშენი. ქვემო ქართლი

რევაშენი 1543 – იხ. სხალნარი

რევაშენი 1688-1703 – იხ. მარაბდა

რევაშენი 1702 — ... ჩვენ, გერმანოზიშვილმან ვარაზამ ... თქვენ, ორბელიშ-
ვილს ... ერასტის ... მოგვიდეთ ჩვენი ალალი სამკეიდრო მამული რევაშენს
ვაზინაშვილის საკომლო... (სს, II, გვ. 188).

რევაშენი 1727 — იხ. ეგრისი

რევაშენი 1763 — იხ. დიდი ეგრისი

რევაშენი 1792 — იხ. ირაბა

რეველი — იხ. რველი

რეკა. ოდიში

რეკა 1628 — იხ. ღალიძგა

რენე. შიდა ქართლი

რენე 1766 — იხ. გორი

რეხა // რეხი // რეკი. შიდა ქართლი

რეხა 1513 — იხ. სამთავისი

რეხა 1516-1535 — იხ. კუნელი

რეხა 1632-1658 — იხ. ხელთუბანი

რეხა 1651 — იხ. ბიბლიანთ უბანი

რეხა 1700-1719 — იხ. ხვეთუბანი

რეხა 1701-1703 — [განჩინება ციციშვილების გაყრის საქმეზე]: ... ერთ წი-
ლათ რეხას ხახუნაშვილი ტატია, რისაც მამულის მქონებული იყვნენ, ერ-
გო ედიშერს (ქსძ, VI, გვ. 632).

რეხა 1701-1703 — იხ. მძოვრეთი

რეხა 1736-1744 — იხ. მოხისი

რეხა XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯვარი

რეხა 1754 — ... ამილახორი ამირინდო და ამისი ბიძაშვილები ... თავის ბი-
ძაშვილებს დემეტრესა და დათუას მამულზედ ელაპარაკებოდნენ... ამათი
საჩივარი გაეშინჯეთ და ასე გაეარიგეთ... რეხზედ ზილფი ყარასშვილი და
მანისშვილი საერთო არის... (ქსძ, IV, გვ. 433).

რეხა 1754 — იხ. დიღომი

რეხა 1756 — იხ. ორჭოშანი

რეხა 1759 — ... ოთარ მდივანს რეხას ნასყიდი წისკვილები ქონია. იმ წის-
კვილის უკან თუმანისშვილი პაპოას ცოტა რამ ადგილი გაუყიდნია რე-
ხელს თანდღლაზე. ის მდივნის ნასყიდი წისკვილის უკან სხვა წისკვილის
გაკეთებას აპირებს სადმე... (ქსძ, VII, გვ. 40).

რეხა 1759 — ნიკოლოზ ამირახორისშვილს ერგო საუმცროსოთ ბაღი და
სასახლე... რეკის ზვარი ნიკოლოზს დიდი ზერისაკენ ერგო, რევაზს ნაუშ-
ვილის ვენაჭისკენ (ქსძ, IV, გვ. 470).

რეხა 1759 — იხ. ძევერა

რეხა 1762 — იხ. ენაგეთი

რეხა 1766 – [განჩინება დემეტრე ამილახერიშვილის და მისი სახლისკაცების გაყრის საქმეზე]: ... რეხზე და ცხვილოს სამი ხოდაბუნი და სამი ნახვრევი არის, ამის მერვედი ბატონისა არის (ქსძ, IV, გვ. 520).

რეხა 1766 – იხ. გორი

რეხა 1768 – იხ. ქვენა ტოცა

რეხა 1770 – იხ. გომი

რეხა 1772 – იხ. ხეობა

რეხა 1774-1783 – იხ. ვარიანი.

რეხა 1786 – [არზა როსტომ ერისთვისშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ეხლა რომ ახალციხეს გახლდი, იოსებ თულაშვილი თან მყვანდა. და ჩემს იქ ყოფნაში [შანშე ერისთვისშვილს ყმა-მამული დაუტაცია]... რაც რეხის ხნულები ქონდა, იმას დაუფარცხავს... [ერეკლე II-ის ოქმი]: თულაშვილს იოსებს რაც მთაში მამული გამოერთვა, რეხა ჩვენის ბძანებით იმის სამაგიეროდ მიეცა... (ქსძ, VII, გვ. 698-699).

რეხა 1787 – [ერეკლე II-ის ოქმი]: ... დიასამიძე მორდალო იესე ... თულაშვილს იოსებს ... მთაში რომ თავისი სამკვიდრო მამული გამოერთვა, რეხა იმის სამაგიეროდ მიეცა ჩვენის ბძანებით... (ქსძ, VII, გვ. 735).

რეხა 1792 – [არზა ეგნატი თუმანიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... თუმანიშვილს ნიკოლაოზს ... საიდამაც ჩვენის მიწებიდან ან რეხიდან და ან ახალდაბიდან ღალა წაეღოს და მოეტაცნოს, ის უკლებრათ გამოგვირთვას და მოგვეცეს... (ქსძ, VIII, გვ. 168).

რეხა 1796 – [არზა ნიკოლოზ თუმანიშვილისა იულონ ბატონიშვილისადმი]: ... რეკს მამუკელაშვილმა და სულთაშვილმა ორის კომლის კაცის ნასახლარები და მარანი გამოჭრეს, წისქვილის რუ გაიყვანეს, ქვევრები ამოყარეს და გაბიფუჭეს... მთელმა ზემოთმა რეკამ იცის, საცა იმათი სათავე არის წისქვილისა... ერთის იასაულის წყალობა იყოს, რომ მოვიდეს თორტიზიდან და ზემო რეკიდან კაცი მოიყვანოს, გაშინჯონ... (ქსძ, VIII, გვ. 386-387).

რეხა 1799 – [ნიკოლოზ თუმანიშვილის არზა ფარნაოზ ბატონიშვილისადმი]: ... რამდენიმე წელიწადია ჩემს მამულში რეკს იდგა კოშაძე. მერმე ჭელთუბანს მოვიყვანე, დავასახლე... მერმე ისევე რეკს მოინდომა დგომა. ისევე ჩემს მამულში დავაყენე. ახლა აყრას აპირებს... (ქსძ, VIII, გვ. 587).

რეხა XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

რეხა XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

რეხა XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. თელეთგორი

რეხის გზა. შიდა ქართლი

რეხის გზა 1651 – იხ. ბიბლიანთ უბანი

რეხის ჭევი. შიდა ქართლი

რეხის ჭევი 1392 – იხ. ტფილისი

რეხის ჭევი 1559 – იხ. სხალდიდი

რეხტა. ლენხუმი

რესტა 1503 — იხ. რაჭა

რესულა // რეკულას წყალი, მდინარე. შიდა ქართლი

რესულა 1731 — იხ. ქსანი

რესულა 1772 — იხ. მუხრანი

რეელი // რეელი. ხეობა

რეელი XIV — იხ. მორბოდაოლი მიწა

რეელი 1659 — ... ესე ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ ჩვენ, სრულიად იმერ-
თა, აფხაზთა, სვანთა და დვალთა ოსთა მჰყრობელმან ... მეფეთ-მეფემან
ალექსანდრემ ... შენ ... ომათმადიდეს ციხისთავს იოვანეს ... [გიბოძეთ] რაც
რომ მამაშენს, ციხისთავს არმაბეგს სჭირვია და ქონებია ქართლის საზ-
ღვარს აქეთ, რველს აქეთ და აწყვერის საზღვარს აქეთ — ვახანის ციხე,
ქვები, ბაბი, მოღითი, რაც რომ მისი შემავალი იყო... ამას გარდა ... გვიბო-
ძებია გურნას ბედან ყიფიანი... კუალად გიბოძეთ გონა ყიფიანის (sic) მისი
ოცდახუთის მოსახლე კაცი, ალაგ მამულით სანაოს ქედით, შქერნა-
ლით... ორმოცდახუთი მოსახლე კაცი... ოკრიბასა და ვაკეში... სეფეულას
მიდორს აქეთ, სეიპიას ღელესა და გორმახვილის შუა, ჯოდლარდუნიანთ
სანჯაბის ღელეს აქეთ, ჯავშიანთ გვიმბრალის ბოლოზე, ჭანხურას ღე-
ლეს ზეით, ნახშირის ღელესა და ჭიშურას შუა ჭიშურას ჩასართავამდი...
(სმ, I, 1925, გვ. 91-92).

რეელი 1796 — [არზა იესე თაქთაქიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... რეელი
და რევეელი კაცნი და ქვემო ზეითს ჩემი წილის ნახევარი მებოძა. ეს რეე-
ლელები სულ აყრილნი არიან და სხვა სოფლებში დგანან... ორი კომლი
კაცი ... ჭაღას არიან. ერთი კომლი ... აბისს არის... ორი კომლი ... ბრეთს
დგანან... ორი კომლი ... მუხრანს არის. ერთი კომლი ... ძეგარას არის...
(ქსმ, VIII, გვ. 371).

რიკაძე // რიკაძეები. შიდა ქართლი

რიკაძე 1634 — ... გამოიფიცა დავით [დავითიშვილმა] და გამოიტანა ფიცითა
... სოფელი წაბლოვანა, სოფელი სტკოცა და რიკაძეები მათის მამული-
თა... (ქსმ, IV, გვ. 69).

რიკაძე 1715 — იხ. წაბლოვანა

რიონი. იმერეთი

რიონი XV ს. — იხ. კვაშხიეთი

რიონი 1545 — იხ. გელათი

რიონი 1644 — იხ. ქუთაისი

რიონი 1660 ახლო — იხ. ნოღა

რიონი 1673-1696 — იხ. გელათი

რიონი 1706 — იხ. ხორგა

რიონი 1712 — იხ. ხორგა

რიონი 1764 — იხ. ზარათი

რიონი 1776 — იხ. გელათი

რიონი 1778 – იხ. ოხოშირა

რიონი 1787 – იხ. სვერი

რიონი 1797 – [სოლომონ II-ის შეწირულების ნუსხა ქრისტეს საფლავის ეკლესიისადმი]: ...В селении **Риони** – Морчадзе Хахута... В селении **Патрикети**: Вачиберაძე и Захарий с сыновьями... В селении **Парцханаканеви**: Тевдორაძე Мамистვალი и его братья... (ГЦГ, стр. 118-119).

რიონი, მდინარე

რიონი 1470-1474 – იხ. მსხულები

რიონი 1529 – იხ. გელათი

რიონი 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

რიონი 1578 – იხ. ქუთაისი

რიონი 1611-1657 – იხ. ხობი

რიონი 1798 – იხ. საჭილაო

რიონის სათავე. სვანეთი

რიონის სათავე 1503 – იხ. რაჭა

რიყიანი. შიდა ქართლი

რიყიანი 1711 – იხ. ოქუანთეული მიწა

რიყისუბანი. შიდა ქართლი

რიყისუბანი 1451 – იხ. უღუმბა

რკვია // რკუია. იმერეთი

რკვია 1604-1620 – იხ. კაცხი

რკვია 1610-1630 – იხ. კაცხი

რკინის ჯვარი // რკინის ჯუარი. იმერეთი

რკინის ჯვარი 1515-1535 – იხ. კაცხი

რკინის ჯვარი 1680-1696 – იხ. კაჟის სამანი

რკონი // გრკონი // კრკონი. შიდა ქართლი

რკონი 1260 – იხ. ხოვლე

რკონი 1412-1442 – ჩუენ, მეფეთ-მეფესა აღექსანდრეს ... ესე წიგნი ამა ზე-და მოგვიცხენებია ... კრკონისა ღმრთისმშობელისათჳს: ვნახეთ თქუენისა ხოვლისა სიგელია და ... არა ეწერებოდეს არასთანა სათხოვარი ... არა გორიდაღმან და არა ატენით... (ქისკ, I, გვ. 157).

რკონი 1446-1464 – ... მეფეთა-მეფემან გიორგი ესე წიგნი ... მოგუივცხენებია ... რკონისა ღმრთისმშობელისა... ვნახეთ თქუენი ხოვლისა სიგელი... ჟამთა ვითარებისაგან ატენის ციხის სათხოვარი რაიმე შესრულიყო ... და არა რომელთა მეფეთაგან არა გწერებოდა. და აწ, ჩუენ, ახლად დაგიმტკიცეთ და გაგიახლეთ [შეუვალობა]... ამა გაჩენილსა ... რამანცა კაცმან მოუშალოთ: ... ატენისა მოურავთა, ანუ ატენისა ციხუანთა და ანუ რკონისა პატრონთა, შენ, რკონისა ღმრთისმშობელო ... იგი გაიკითხე... (ქისკ, I, გვ. 157-158).

რკონი 1527-1558 – იხ. ქვეშელის ციხე

რკონი 1595 — ... მეფემან-მეფეთამან სუიმეონ ... შემოგწირეთ ... მანგლისისა ღმრთისმშობელსა, საჯავახიანოში როსაბისეული მამული... როსაბ უშვილო გარდაიცვალა; და მისეული მამული შემოგწირეთ და მოგაცსენეთ [ყმა-მამული]: გრკონს... ზაკუს... ფიცეს... ზესს... ხოვლეს — ზუარი და სამი დღის ხოდაბუნი... დაიწერა სიგელი ... კელითა ქუთაჯევისა წინამძღრისა... (ის, III, გვ. 85-86).

რკონი 1624 — იხ. თავა

რკონი XVII ს. I ნახ. — ... ჩუენ, პატრონმან ჯავახისშილმან იესე შენ, პატროსანსა რკონისა ღმრთისმშობელსა ... შემოგწირეთ ... დეკანოზისშივლინი პეტრე და მისნი ძმები... (ქისკ, I, გვ. 158).

რკონი XVII ს. შუახ. — ... ჩუენ, ჯავახისშილმან პატრონმან როინ თქუენ ... რკონისა ღმრთისმშობელსა ... შემოგწირეთ ... სრულად ჩუენი კერძი რკონს, რისაც ყმის მქონებელნი ყოფლვიყუნეთ (ქისკ, I, გვ. 158-159).

რკონი 1721 — იხ. საჯავახიანო

რკონი 1724 — ჩუენ ... კათალიკოზ-პატრიარქმან ... დომენტიმ წყალობის წიგნი გიბოძე თქვენ, ერთობით კრკონელთ... კალმახი უნდა მოგეტანათ, ამისთვის დრამა ამოეკვეთათ და ამ დრამას გარდაცა სამის წყლის სიგელებიცა გექონდა, რომ სვეტის ცხოველისა არის: ხევძნელა, სამაჭხეველო და სარჩელა, ესენი ჩვენგან ყორული იყო (ქისკ, I, გვ. 159).

რკონი 1727 — ... ჩვენ, ჯავახისშილმან, პატრონმან როვინ ... შემოგწირე შენ, რკონისა მღთისმშობელსა ჩემგან გაკეთებული წისკვილი თავის შესავლით, გასავლითა... (სს, II, გვ. 341).

რკონი XVIII ს. — იხ. ხოვლე

რკუია — იხ. რკვია

რობა. სამეგრელო

რობა 1753 — იხ. გულუხეთი

როკეთი. შიდა ქართლი

როკეთი 1712 — იხ. ურბნისი

როკითი. იმერეთი

როკითი 1578 — იხ. ქუთაისი

როკითი 1773 — იხ. ქუთაისი

რომანაული პარტახტი. იმერეთი

რომანაული პარტახტი 1550-1570 — ... მე, ვახუშტი აბაშიძემან გკადრეთ ... ჩემის უბრალოს თეთრით ნასყიდი მამული და ალაგი ... თქუენ, სამეკვიდრებელსა ჩემსა წმიდასა მონასტერსა¹⁸... შემოგწირეთ ცელისტარასშილის მოსყიდული ვენაჯი და ალაგი მეექვსტრეს ... და თაყას მოსყიდული რომანაული პარტახტი მისის სამზღურითა... ღვერეს სასახლე მისის მოსახლითა და სამზღურითა... საზაფხულო სასახლე ხუმაღალს მისის მოსახლითა

¹⁸ იგულისხმება გელათის საკათალიკოსო წმ. გიორგის ტაძარი.

საზღურითა ზუარის მუშაობაზედა... ღვინო უნდა მისცენ მეზურესა აძილ-
ბართულზედა... ალიბარულის სამზღურასა იქით და ჩხერისმელემდი და
ძირულამდი გუველესიანების სამზღურამდისი; ტყე და მინდორი ღოდური
მისის საზღურითა, სვიმონაური და ფარსმანაული მისის საზღურითა,
წყლისაგან ყარინება ჩხერისმელემდი; ჩხერისმელე ძირულამდი, ძირულას
ნახევარი, ბურთულს ზედათ გუველესიანის სამზღურამდი. არის კიდევ შე-
წირული... ერთი სასახლე მისის საზღურითა, კაპარჭინაშვილს ზედათ სა-
ხასო ტყე და ალაგი მისის სამზღურითა, უბიანი მისის საზღურითა... ჭიჭი-
ლაურზედა ოთხი კუამლი კაცი გამოიღებდენ სააღაპოდ... თეთრ წყარო-
დადმან რასაც კუამლი ამოსდიოდეს ოროლი ჩარეკი სანთელი... არის მი-
საცემი კუამლზედა ... ელაზნურთა, ჭართლელთა, ფარცხნელთა, თეთრაწ-
ყაროელთა ფაქუთელთა, წიფლელთა, კუადაურელთა, საბელთა, სასუმე-
თელთა, ხორთელთა, საწერეთლოელთა, საყდრის ყმათა, ნატობეურელთა,
მლაშელთა, აჭარელთა, წეველთა, ილმელთა, თურინელთა, ქორეთელთა,
ზესტაფონელთა ერგების ჭიჭაღაურზედა ოთხის კუამლის კაცისაგან...
არის შეწირული ... წმიდის გიორგის წვეისათვის... ღომნის მოსყიდული
პარტახტი ტაბატაური ერთ გლეხად... რაც სხუას წვეელს კაცსა მართებს,
ისი ამათ მართებს... ესე ფარემუზ მაჭავარიანმან და მისმან ნათესავმან
აჭარელმან, წეველმან და ილმელმან კელოსანმან ისაქმონ. არის შეწირუ-
ლი ... საწერეთლოს მახარებლი ხუცესი ... ქორეთს ხუცის სახლი... მლა-
შეს იამანიძისეული მამული... ფაქუთს ფერისცუადლობას გამოიღებდეს სა-
თუთური მამული ერთს ცხუარს... წმიდის გიორგის კოდის წართათვის
ჭარტალს, გამოიღებდეს ერთი ოქსაძე ერთს ცხუარს... ერთი ხორითელთა
საყდრის ყმამან და ნატობეურელთა... (დსსს, I, გვ. 22-26).

რომნეთი. იმერეთი

რომნეთი 1762 — იხ. ძულუხი

რორო. არავის ხეობა

რორო 1795 — ღმერთმან ... მეფის ძის ვახტანგის ჭირი ბურღულს აღდგო-
მელს მოსცეს. მერე გიორგი ერისთვისგან ნაბოძები მამული გვაქვს რორო-
სა... ახლა ბედოისძეები გადმოიქციდნენ მძლავრობითა ჩემს წილს ტყეში
ახოს იღებენ... [ოქმი]: ბატონიშვილი ვახტანგ გიბძანებ მთიულეთის მოურაო
ზაალ! მერე ... სამართლიანის საქმით მანდ მოარიგე... (ქსძ, VIII, გვ. 331).

როტაშაული მამული. ჯავახეთი

როტაშაული მამული 1393 — იხ. ვანისქვაბები

როტინანთ ქუჩა. თბილისი

როტინანთ ქუჩა 1767 — იხ. მეხაშეების რიგი

რუახმელი — იხ. რაეახმელა

რუეთი // რუვეთი. შიდა ქართლი

რუეთი 1170 — იხ. სხალტა

რუეთი 1189-1200 — იხ. დაოთი

რუეთი 1200 ახლო – [დაწერილი მღვიმის კრებულისა ზოსიმესადმი]: და თქვენ დიდი ჭირი ჰნახეთ, და სახლი მოაშენეთ... საკურთვევლისა ვენახსა ზედა აგარას თორმეტისა დრაჰკანისა ვენაკი იყიდეთ კვირიკადსიგან... რუეთს საკურთხეველისა საგლეხოსა ვენაკსა ზედა კაცნი ვინმე სხდომილ იყვნეს არა მემამულენი, მიწაი ვენაკად აეშენა და იგინი კაცნი კიდე წავიდეს. ნაშენებისა მათისა ნაცვლად, იოვანეს გამზრდელსა გარისელადსქეს თექუსმეტი დრაჰკანი მიეცა მათ კაცთათუს... და კულა მასვე ვენაკსა საგლეხოსა ზედა იოვანეს ... ნაკადლოები მჭედლურა ყვიდა და ზედავე მოეკიდა... და კულა შენისა გამზრდელისა იოვანეს მამასა – მუშერს კვრიკაული მიწაი აელო საშენებლად... და კულა შენ, ზოსიმეს რუეთელისა მჭედლისძისგან გეყიდა ორისა დღისა მიწად, ქანდაურსა ქუშშეთ რუსა... ვინცა-ვინ ესე დაწერილი შეცვალოს ... უდაბნოხსამცა მღვმისა ლოცვად წყევად ... მოექცევოს... (ქისკ, I, გვ. 89-91).

რუეთი 1230-1235 – იხ. აგარა

რუისი // რუვისი. შიდა ქართლი

რუისი 1392 – იხ. ტფილისი

რუისი 1447 – იხ. მცხეთა

რუისი 1491 – მეფეთ-მეფისა კოსტანტინესგან... [აღბულა ფანიაშვილს] ... მიუბოძეთ რუის, საყდრის უბანს, ელიასშვილი მისითა მამულითა... დაიწერა ... სიგელი ესე ... კელითა მცხეთის ქადაგისა მახარბელისათა... (სს, III, გვ. 475-76).

რუისი 1511 – ... [მეფეთ-მეფემ ბაგრატმა ფანასკერტელს ზაქარიას, ციცის და თაყას] მიუბოძეთ რუვის თვალთაშვილი მისით მამულით... ზერის ბოლოს ნაზერევი ზუთის დღის მიწა და წინებანს ოთხმოცდათხუთმეტის დღის მიწა, სხვა სახასოსგან ტინისციდი თაქალაშვილისეული ბახჩიაშვილი და მისნი განაყოფინ... (სმ, II, 1924, გვ. 28-29).

რუისი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

რუისი XVII ს. დას. – იხ. ნული

რუისი 1609 – იხ. ბებნისი

რუისი 1634 – ... ჩვენ, დედოფალთა-დედოფალმა ... მარიამ ... თქვენ, ლარაქს ზემბოადს ... გიბოძეთ რუისს აღიყულებების ნაქონი ოთხი კომლი კაცი ... მათისა ნასყიდითა მითთა, ბარითა... (დსსი, I, გვ. 25).

რუისი 1656 – იხ. ქვემო ნიქოზი

რუისი 1658 – მეფემან ... როსტომ ... მტკიცე და მოუშლელი წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ – მამაცაშვილს რობამს... მას ჟამსა, ოდეს თქვენს სამეკიდროს რუისს ღმრთაების საყდრის შეწირულ მექუდისშვილის მამულსა და მათედ მსახლობელსა და კერჩხაქს მისის მამულითა, ციციშვილი შემოგეცილა... (ქსბ, VI, გვ. 591).

რუისი 1664-1673 – იხ. წყნეთი

რუისი 1666 – ჩვენ, მეფეთ-მეფემან ... შაჰნავაზ, ურბნელისა და რუისელთ სალაპარაკო საქმე გაგისიჯეთ. რაც ურბნული წმინდარსისა და წმინდის სტეფანეს მიწა რუისელთ მოჰყნან, ურბნელს ჰკითხევდენ. იმისთვის რომე,

ხატის მამული არის. ურბნელი ნურც ქრთამსა და ნურც ძღვენს ნუ სთხოვს და ნურც რუისელნი ღალასა დაუმაღვენ... (ის, IV, გვ. 44).

რუისი 1687 – იხ. მცხეთა

რუისი 1688-1691 – ... მეფეთ მეფემან ... ერეკლემ ... ურბნის პირველმოწამეს სტეფანეს და შენს ტახტსა ზედა მდევს ურბნელ ეპისკოპოსს ჯავხიშვილს იოსებს ... შემოგწირეთ და მოვახსენეთ რუის ხუთი კვამლი კაცი... (სს, I, 1899, გვ. 326).

რუისი 1700 – იხ. ურბნისი

რუისი XVII ს. II ნახ. – იხ. სატივე

რუისი 1701-1703 – იხ. მოვრეთი

რუისი 1707 – იხ. მოხისი.

რუისი 1708 – იხ. ბოლნისი

რუისი 1708-1710 – ... მანგლელ ეპისკოპოზი ნიკოლოზ რუისს მღთაების საყდრის გარიგების საქმეზედ მივედით, მამულების გასყიდულობაზედ. და მოკითხული ვქენით და ცოტა რამ მამული გორელის თაყინასშვილის ყმას ივანას უყიდა... (დსსი, I, გვ. 138-139).

რუისი 1710-1724 – ... რუისის ღვთაების სყდარი დავითისშვილების სასაფ-
ლო ყოფილიყო და მამაცაშვილები და შუდანისშვილები მკუდრები შეეცა-
ნათ და შიგ საყდარში დაემარხათ... (ქსბ, IV, გვ. 302).

რუისი 1712 – ჩვენი [მეფე ვახტანგ VI-ის] ბძანება არის მუსხელაშვილო
დათუნავ! მერმე რუის ყვიჟინადის გიორგის ნაქონი მამული ... დავითიშვი-
ლის ელიზბარისა ყოფილა ... და ამას მოაბარეთ... (სს, II, გვ. 452).

რუისი 1712 – იხ. ურბნისი

რუისი 1714-1727 – [განჩინება იესე მეფისა]: ციციშვილის ედიშერის შვილ-
მან ნოდარ შემოგვჩივლა: რუისს ერთი კომლი კაცი ყვიჟინაძე ტვილელმან
დომენტი მამა ჩემს მოჰყიდაო... (ქსბ, IV, გვ. 319).

რუისი 1715 – იხ. ბროწლეთი

რუისი 1736-1744 – იხ. მოხისი

რუისი 1737 – იხ. სვენეთი

რუისი 1738 – ღმერთმან ... საქართველოს ვალის ჭირი ... ურბნელს ნიკო-
ლოზს მოსცეს... რუისს ცოტა რამ ნასყიდი მამული მაქვს და იმისი მახ-
ტაც ჩემზე სწერია. და ერთის რაყმის წყალობა მიყავით, რაც რუისს ჩემი
ნასყიდის მამული იყოს, იმისი დაღა-კულუხი მე ავიღო... (ქსბ, VII, გვ. 15).

რუისი 1738 – [სურსათის ჩაბარების წიგნი]: მოვიდა თუმანიანთ სურსათის
სალიანი რუისიღამ, ახალდაბიღამ და გარეჯვრიღამ პური, ლიტრა ორასი...
(სს, III, გვ. 448).

რუისი 1740 – [ათანასე პროველის ერთგულების წიგნი დომენტი კათალი-
კოზისადმი]: ...ძველადგან რუისს ღმრთაების საყდარსა მატრაპოლიტი არ
კურთხეულიყო, საეფისკოპოზო იყო... [თქვენ კი] მიტრაპოლიტობის კურ-
თხევა მოიდევით... (ქსბ, III, 753).

რუისი XVIII ს. I ნახ. – იხ. ღვერთეთი

რუისი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

რუისი 1754 – ამილახორი ამირინდო ... თავის ბიძაშვილებს ... მამულზედ ელაპარაკებოდნენ... ჩვენ ... ასე გავარიგეთ... პაპუას შვილი რუისს არის, რაც იმან წილი გაიტანოს, ვისთანაც სახლისკაცათ არის, თითონაც და მამულიც საერთო არის... (ქსძ, IV, გვ. 432-435).

რუისი 1754 – იხ. დიღობი

რუისი 1756 – მთავარევისკოპოზმან რუისელებს მამულის ღალა-ყულუხი უჩივლა (სამდ. გვ. 38).

რუისი 1756 – იხ. ზემო ქართლი

რუისი 1757 – [არზა ივანე დაფქვიაშვილისა თეიმურაზ II-ისადმი]: ... რუისს ცოტა რამ ნასყიდობა მაქვს, წყლითა და გზით მიყიდე, კელმწიფესაც მოესენება რუისის წყლის გაჭირვება... [ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის რუისის მოურაო მოხელენო და მერუენო! ამ არზის პატრონს დაფქვიაშვილს რომ ნასყიდი მიწა ქონია, მიწა უწყლოთ სარწყავი არ იქნება... (ქსძ, VII, გვ. 37-38).

რუისი XVIII ს. – იხ. ტკოცა

რუისი 1759 – იხ. ძევერა

რუისი 1766 – იხ. არადეთი

რუისი 1767 – ღმერთმან თქვენი ჭირი მოსცეს საბრალოს ელისბარ დაეთიშვილს... ერთი ბეთაღმანი მამული მაქვს რუისს და სახნიაშვილი აღარ მანებებს... ერთი ესეც მოგახსენო... სურამს ღილი გაგავზავნეთ გასასყიდლათ, და ყბია-ყრიას დაეტყუენა, ის ღილი გამომიგზავნეთ... (ქსძ, VII, გვ. 124).

რუისი 1767 – იხ. მეღვრეკისი

რუისი 1768 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს ... მამაცაშვილს, ადამ ნაზირის შვილს, იოანეს... ჩვენ პატარა ობლები დავრწომილვართ, და იმერეთს ხიზნობაში დავსდილვართ. და ახლა თქვენის დოვლათით რუისს გახლავართ უმამულოთა... (ქსძ, VII, გვ. 131).

რუისი 1770 – რუისს მარტულიშვილი და მახარასშვილები – ეს ორი კომლი კაცი უწინ ბატონებისაგან რატიშვილს წყალობათ სჭირებოდათ, რომ მეფის ვახტანგის დროს რომ გაყრილიყვნენ და გაეყოთ, იმ განაჩენშიაც ეწერა... (ქსძ, IV, გვ. 607).

რუისი 1771 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს დაფქვიასშვილს იოანეს... თელავს ... დედა თქვენმა დაიხსნა... მტრისგან მეშინოდა და რუისს გაღაგანზე შორს ვესახლე... ახლა ოთხი წელიწადი არის თქვენის დოვლათით ერთი საკირე დავსწვი, კოშკის საძირკველი ჩავდგი და ერთი კაცის სიმაღლეთ მიწას ზევით ავაშენე. სადაც ვინც ქართლში სიმაგრე გააკეთა, სულ თქვენის წყალობითა და თქვენის ნაწყალობევის მუშით გააკეთეს. მე ერთი კომლი კაცი მყავს, ხან არაშენდას წამართმევენ, ხან ამირეჯიბისათვის საღოლაშენს წამართმევენ, ხან ხიდისთავს – თვენის ბძანებითა და ჩემს საქმეს კი ვეღარას მივსწდომივარ... ... ხემწიფეს ამას ვევედრები, ერთი კომლი კაცი ჩემი მყავს და ერთი კომლი კაცი ღმერთე ციციშვილისა

არის, ის მეხმარება, ახლო მეზობელი არის. ამ ორის კაცის წყალობა მაინც დამეხმართოს... [ოქმი]: მდივნებო, დაფქვიაშვილს უნდა ეს მუშა მოუტრათ, რადგან თვითონაც კოშკს მუშაობს. მაგრამ რაც მუშა ან ქარელისთვის გვიპატივებია და ან ამართვის სახიდისთავე მუშა, სხვას ადგილიდამ უნდა შეასრულოთ (ქსძ, VII, გვ. 171-172).

რუისი 1771 – [არზა იუსტინე ურბნელისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ურბნელის იოსებისთვისაც ოქმი გიბოძებიათ და ერთი ნაკადელი წყალი გიბოძებიათ რუისის რუდამა და ძველადაც მუდამ ჰქონიათ ერთი ნაკადელი წყალი... (ქსძ, VII, გვ. 189).

რუისი 1771 – [სამართალი ლეონ ბატონიშვილისა]: საბატონისშვილოს რუისელ მღებრის-შვილის ბაღდასარას ... მეფისათვის არზა მიერთმევინა... ბაღდასარამ სამართალში ასე ილაპარაკა: რუისიდან მამა ჩემი აყრილაო, გორს მოსულაო... ამას წინათ ქალანთარმა გვიჩივლაო, აყრას გვიპირობდაო... რა მამა ჩემი აქ გორს მოსულაო, სამოცი წელიწადი იქნებაო... ამისი სამართალი ასე გაგანინეთ ამ რუისელ ბაღდასარასთან ... [რომ] გორს უნდა იდგენს საბატონისშვილოთ... (დსსი, II, გვ. 76-77).

რუისი 1771 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა რევაზ ამილახვრისადმი]: რუისს სამეფოლომ თუმანი ორი [გამოიღოს]. რუისს სახასომ მინალთუნი ხუთი, აბაზი ორი (სეიძ, II, გვ. 110-111).

რუისი 1771 – იხ. ნიქოზი

რუისი 1771 – იხ. ტინის ხიდი

რუისი 1772 – იხ. ვარიანი

რუისი 1772 – იხ. ხეობა

რუისი 1774-1783 – იხ. ვარიანი.

რუისი 1775 – [არზა სულხან თუმანიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... რუისში ოსმალობისა და ყიზილბაშობის დროს რომელთაც თქვენი სახასო მამულნი ეყიდნათ, იმისი ჩამორთმევა და ისევ სახასოთ დადება ბძანეთ... რუისს მეც საკომლო მამული მქონდა ნასყიდი და ისიც გამომერთვა... (ქსძ, VII, გვ. 278).

რუისი 1775 – [არზა გიორგი ბუზიაშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... რუისისათვის რომ მადანის შაგირდი გეძახნათ, ათის წლის შვილი მეყუანდა, სოფელმა მითხრა, შენი შვილი მიეც მადანის შაგირდათაო, მამულსაც მოგცემთ და კიდევ გათარხნებთო. შვილი შაგირდათ მოგართვით, მაგრამ ადარც მამული მომცეს და არც მათარხნეს... (ქსძ, VII, გვ. 302).

რუისი 1778 – ... რუისს მახარაშვილი, რომელიც სამართლით ამას წინათ ბეჟან რატისშვილს დარჩა და განაჩენიც მიეცა, ამაზე ფანიაშვილმა კიდევ ლაპარაკი დაიწყო და რუისიდან რამდენიმე მოწამე წარმოაყენა, ისინი ასე მოწმობდნენ: მეფის ვახტანგის დროს ეს მახარაშვილი სულ ფანიაშვილს ეჭირაო... (ქსძ, V, გვ. 64).

რუისი 1780¹⁹ – [ნასყიდობის წიგნი გიორგი მაჩაბლისა ზაად დავითიშვილისადმი]: ... ბიძაშენმა დავით რუის რაზმიაშვილი კიკოლა თავისის შვილითა და თავისის სახლისკაცი ბერძენას მამულით მამყიდა... მღთაების ეკლესიის ყმა იყო... ამისი მოწამე ... გორელი ბაბალაშვილი ავთანდილა... დაიწერა ქრცხინვალს... მე, ატოცის დეკანოზიშვილი მღვდელი ანდრია ამისი მოწამე ვარ (დსსი, II, გვ. 110-111).

რუისი 1781 – ... დავესხეთი ჩვენ, გორის მამასახლისი ზურაბ, ნაცვალი ქარშიძე გარსევან და გორის ქეთხუდები ზაალისშვილების გაყრაში... ავთანდილს ერგო ... ქარმიშასეული ნასახლარი თავისის სიგლითა... კიდევ ერგო: რუისს რაც მამულები ჰქონდა, სულ ხელიერთპირათ... (ქსძ, V, გვ. 162).

რუისი 1782 – [არზა გიორგი ციციშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... რუისს ოთხი ვენაჰი გვქონდა ბეითალმანი. მე შარშან თქვენს სამსახურზედ გახლდი და ჩემს სახლისკაცებს უჩემოდ გაეყოთ... (ქსძ, VII, გვ. 562).

რუისი 1783 – [არზა ფარემუზა ბუშის შვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ღვექში დავიკარგე, ოცი წელიწადი თურქმანის ქვეყანაში ტყვეთ გახლდი... ისევ რუისს გაიხელ... რუისს მხთეების კარზე გახლავარ... (ქსძ, VII, გვ. 580).

რუისი 1783 – იხ. ატენის წყალი

რუისი 1783 – იხ. ბობნავი

რუისი 1784 – ღმერთმან ... ჯელმწიფის ჭირი მოსცეს ... რუისის ღმრთაების კრებულთ. ეს მეექვსე წელიწადია, რომ თქვენი ოქმები გეგებოდა, რომ თქვენის ეკლესიის შეწირულს ქალაქის სასახლეში რაჭის ერისთვის ხიზანი რომ დაგვიყენებია, ამის ქირას ეკლესიას მივართმევთ... (ქსძ, VII, გვ. 616).

რუისი 1784 – იხ. ზემო ქართლი

რუისი 1785 – Давид Цицианов пожертвовал один дым крестьян в Руиси [Руисской Преображенской церкви] (ГЦГ, стр. 45).

რუისი 1787 – იხ. გარეჯვარი

რუისი 1787 – იხ. ზემო ქართლი

რუისი 1787 – იხ. საამილახვრო

რუისი 1787 – იხ. ქალაქი

რუისი 1787 ახლო – იხ. მდევრეკისი

რუისი 1788-1811 – იხ. საქართველო

რუისი 1789 – [არზა ნიკოლოზ თუმანიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... მერმე ოქმი აუღია მანუჩარ მდივანს; პეტრე ავაღისშვილი იასაული არის, რუისს ვენაჰზედ ჯელი აუმართო და სიგლებიც წაართვით. სამოცდათხუთმეტის წლის ნასყიდობის სიგელი ერთი მაქვს, ორმოცდათხუთმეტის წლის სიგელიც ერთი არის. ორი წელიწადია ის ვენაჰი გამოვიტანე... (ქსძ, VIII, გვ. 20).

¹⁹ დსსი, I, გვ. 65 საბუთს შეცდომით 1680 წ. უზის.

რუისი 1789 – [არზა იუსტინე ურბნელისა დარეჯან დედოფლისადმი]: ...რუისს ერთი კომლი კაცი რევაზა თავის ნასყიდის მამულებით ჩემის ეკლესიის შეწირული ყოფილა... იქავ რუისში მახარაშვილის მამულები ჩემის ეკლესიის საღალღებო და ამირაღაშვილმა იყიდა... [ოქმი]: მამაცაშვილო იოსებ! ... შენ უნდა რუისიდანაცა და ურბნისიდანაც, რომელმანც კარგად იცოდეს ამისი საქმე ... სულ ერთად შემოჰყარე და ურბნელთან უნდა მიიყვანო... (ქსძ, VII, გვ. 811-812).

რუისი 1789 – [არზა მანუჩარ ლაშქარნივისისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ჩემი ბიძაშვილის ნიკოლოზისაგან ... უსამართლობა მჭირს... ახლა ერთი ვენახი გაუყიდნია რუისს და გორელს ტერტერაშვილს ზურაბას უყიდნია... (ქსძ, VII, გვ. 829).

რუისი 1789 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძისა და თვით ჩვენის ხელმწიფის იულონის ჭირი ერთობით სამროვლო გლეხს კაცებს მოსცეს. რაც ამ ხელად ჯარისაგან მარტო სამროვლო აოხრდა, თქვენს უმაღლესობას მოხსენებული ექნება. სამი წელიწადია რუისში ხის ნაყოფი თვალით არ გვინახავს... (ქსძ, VIII, გვ. 15).

რუისი 1789 – ... საქართველოს დედოფალს დარეჯანს ... ბატონისშვილის დავითისათვის ებძანა რუისის ზემო რუისი და ქვემო რუისი განრჩევა... ზემო რუ წამოვა შინდისიდან, ეს რუ შიგ საქაშეთში ჩამოივლის, ციხეს წინ ჩამოუვლის, სასირეთზე გადავიდის, რუისის მთის ძირს დააკრამს და ურბისს ჩავა. ქვემო ფხვინისს თავიდან წამოვა, ფხვინისს შუა ჩამოივლის, შინდისს ნაპირს გამოუვლის, დასავლეთისაკენ თვალათუბანს შუა გამოუვლის, შიგ საქაშეთში გაოივლის ... და სასირეთის ვენახებს თავს გადაუვლის ... და რუისს ჩავა... ზემო რუზე სამყოფი წყალი აღარ დენილიყო... თვალათუბანსა და საქაშეთს შუა ცოტა რამ საქაშეთს ზემოდამ საქაშნელებს რუ გაეჭრათ, ქვემო რუდამ წყალი წამოეყვანათ და ზემო რუსათვის შეეყარათ და საქაშეთში წისქვილები აებრუნებინათ... ამავე საქაშეთის თავიდან ერთი ნაკადული არაშენდელთ წაედოთ. და საქაშნელებს ამ ქვემო რუს წყალი რომ ზემო რუსათვის შეეყარათ, ამ წყლით რაც მამული აღმოსავლეთის მხარეს საქაშეთს, არაშენდას და ღელისთავს შუა იყო, იმით დაეწყით რწყვა. ეს საქმე ასე რომ მომხდარიყო, რუისელს მის უმაღლესობას ბატონს დედოფალთან ეჩივლა... [წისქვილი] დავაქცივეთ და ქვემო რუს წყალი ისევ ქვემო რუს შევრთვეით. და ზემო რუზედ რადგან ჯერ საყოფი წყალი არ მოდიოდა, ამგვარად განვაწესეთ: უნდა შეიყაროს რუისი, ურბნისი, სასირეთი, საქაშეთი, სასირეთი, შინდისი, ღელისთავი, არაშენდა და შინდისის სათავე გააკეთონ... რაც ქვემო რუს ზევიდამ სარწყავია, ამით უნდა მოირწყოს რუისის ბოლოს, ბატონის დედოფლის ხოდაბუნები უნდა მოირწყოს; და მერმე ურბნელებმა უნდა იხმარონ... რაც წყალი საქაშეთს დასცილდეს ... სამათ უნდა გაიყოს წყალი: ერთი წილი სახასოს ზვარსა და ხოდაბუნსა და ეკლესიის ყმათ უნდა მიეცესთ, მესამედი წილი საციციანოს ყმათა დაგარეშე კაცთ... (ქსძ, V, გვ. 468-470).

რუისი 1789 – იხ. გორი

რუისი 1789 – იხ. ოხპნჯანანთ შარა

რუისი 1789 – იხ. სამროვლო

რუისი 1790 – ღმერთმან ... ჯეღმწიფის ჭირი თქვენგან შეწირულს რუისის მღთეების ყმას გასიტაშვილს იასეს მოსცეს... ამ წყალობას ვითხოვ: საციციანო მოხელეებს ჩემთან ხარჯი სათხოვნელათ ჯელი არა ჰქონდესთ, რისაც შემძლებელი ვარ, ეკლესიის საყმოში ვემსახურები... (ქსბ, VIII, გვ. 51).

რუისი 1790 – [ერეკლე II-ის ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის, იასაულო... მერე, მანუჩარ ღაშქარნივისის სახლისკაცს რუისს რომ ვენახი გაუყიდნია, მანამ არ გაიყრებიან, მანამდის არცერთის მამულის გასყიდვა არ შეუძლიანთ... (ქსბ, VIII, გვ. 67).

რუისი 1790 – ღმერთმან ... ჯეღმწიფის ჭირი ღაშქარნივისის მანუჩარს მამცეს... მერე ჩემს ყმას აღიხანას რუისს ერთი ნავენახობი ჰქონდა. ახლა შევიტყე, რომ ის ნავენახობი გაუყიდნია. წყალობას ვითხოვ, რომ ... ჩემის ყმის ნავენახობი არავინ იყიდოს... (ქსბ, VIII, გვ. 84).

რუისი 1790 – ... ჩვენ ... შეგვმან ირაკლი ესე წყალობის სიგელი ... გიბოძეთ შენ, გასიტაშვილს იასეს... ზაქარია ციციშვილის ყმა იყავ და აღრევე ... რუისის ეკლესიას შეიზნოდით. როდესაც ზაქარია ციციშვილმან გვიმუხანათა და იმისი ყმა და მამული სახასოდ დაიდვა ... რუისის ეკლესიის შეწირვას დაგვეაჯე ... და ზაქარიას მიცემულის ორის ღლის მიწით შეგწირეთ რუისს... (ქრონ, III, გვ. 416).

რუისი 1790 – იხ. ჯავახეთი

რუისი 1791 – ღმერთმან ... დედუფლის ჭირი მოსცეს ერთობით რუისელთ – სახასოს, სადედოფლო, სამროვლოთ, საციციანოს და გარეშე რუისს მსახლობელთ... თქვენი ოქმი მოუვიდა ქალაქის მოურავს: რუისის რუ გააკეთებინე როგორც ძველთაგან ყოფილიყოს და რიგიც ისე მიეც... წასულიყო ზაზა მაღალაშვილი, ის რუ ასე წაგვიხდინა ... ზოგი არაშენდას წაიყვანა წყალი და ზოგი მინდორს მისცა. დაერჩით უწყლო... ვენახი და ფეტვი და სიმინდი რომ მოვრწყოთ, რასაკვირველია, აღარ გვექნება... მოგესხნებათ, არც არაშენდა ყოფილა და არც ღელის თავი; არაშენდა მიტომ ქვიან, არც აქეს წყალი და არც წისქვილი. ახლა ორი სოფელი გააკეთეს, წყალი წავგართვეს და წაიყვანეს... [გვედრებით] ერთი გზა მოგვეცით და მოგვიბრეთ რამე... [ოქმი]: მაღალაშვილს რომ კათალიკოზისათვის მოუხსენებია და რუისის რუ წაუხდენიათ, როგორც აქამდინ ის რუ ყოფილიყოს, ახლა ისევ ისრე გააკეთებინე, ის რუისის რუ და მერე არაშენდელეები და ... რუისელნი ... აქ ჩამოვიდნენ, ჩვენთან ილაპარაკონ... (ქსბ, VIII, გვ. 114-115).

რუისი 1793 – ღმერთმან ... ჯეღმწიფის ჭირი ... რუისის მღთეების ყმას გასიტაშვილს იასეს მოსცეს... ზაქარიას რაც ყმა ჰყამდა რუისში და ანდუყვარს რომ ებოძა, მღთეების შეწირულს გარდა, მიბოძებია... ორი ღლის ნასყიდი მიწა მქონდა ... ისიც წამართვა [ღუა წინამძღვრისშვილმა]... [ოქმი]: ეს გასიტაშვილი იესე ... რუისის ეკლესიის მღთეებას სიგელი შევსწირეთ უმამულოდ. ამასთან ეკლესიას გარდა საბატონყმოთ ხელი არავის აქვს... (ქსბ, VIII, გვ. 201).

რუისი 1793 — ... ციცისშვილს პატასშვილს გოგიას და ივანესშვილს ესტატეს ერგო რუის მოსახლე აზნაურიშვილი ნაფქვიას-შვილი ივანე ... რისაც ყმისა და მამულის მქონებელი არის... (დსსი, II, გვ. 208).

რუისი 1795 ახლო — იხ. ქარელი

რუისი 1796 — ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი მომცეს ... გვარამაძე სოლომონს... რუისს უმაჟულოთ გახლდით და თქვენგან და ბედნიერის ბატონისაგან წყალობა გვებოძა რუისს დეგოთისთვის მიწის წყალობა... და კიდევ ახლა ხელმეორედ ბატონს რუისს მროვლის იუსტინესთვის ოქმი ებოძებინა, რომ სახლკარიც ააშენებინეო და იმ მიწას ამათ შეუკითხავათ ვერავენ მოხნავსო... [ოქმი]: როგორც მის უმაღლესობას ... ამ გვარამაძის სოლომონისა და გრიგოლისათვის ოქმი უბოძებია დეგოთის მიწისა, ჩვენც ისე წყალობა გვიქმნია... (ქსბ, VIII, გვ. 388-389).

რუისი 1796 — იხ. არადეთი

რუისი 1796 — იხ. გორი

რუისი 1797 — იხ. გორი

რუისი 1798 — იხ. ბანბაკი

რუისი 1799 — ... ჯელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... რუისელი გამსახურდაშვილი ივანესი... მამა-პაპათ აქაური მემკვიდრე და ფერისცვალების ხატის ეკლესიის ყმა გახლავარ. ზაზას მანუჩარის შვილს მოტყუებით ოქმი აუღია და ყმობას შედაგება. მიბრძანებთ, მთელის რუისელების მუჯჯალამას მოგართმევ, რომ იმას ჩემთან საქმე არა ჰქონდეს... (ქსბ, VIII, გვ. 590).

რუისი 1799 — იხ. ვაჟა

რუისი 1799 — იხ. ურბნისი

რუისი 1799 — იხ. ცხინვალი

რუისი 1800 — ... ჯელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... მროვლისა. ეს გამსახურდაშვილი რუისის მღთეების ყმა გახლამსთ. თუმცა ავის დროს მიზეზითა ... ქსნის ერისთვის მამულში მდგარა ქიწნისს, იქ ცოლი შეურთავს, დამდგარა იმათ ყმათა... [მოწმობა]: ჩვენ, რუისში მსახლობელნი კაცნი, რუისის ეკლესიის მღთეების ყმანი, სახასონი და საციციანონი ... ვფიცამთ ... რომ გამსახურდაშვილი ... მემკვიდრე გლეხია ამ ჩვენის მღთეების ეკლესიისა... (ქსბ, VIII, გვ. 618).

რუისი 1800 — იხ. ცხინვალი

რუისი. XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

რუისი XVIII — იხ. ტკოცა

რუისი. ხეობა

რუისი 1747-1749 — იხ. ძამის ციხე

რუისის მთა. შიდა ქართლი

რუისის მთა 1789 — იხ. რუისი

რუისპირი. კახეთი

რუისპირი 1594 – იხ. იყალთო

რუისპირი 1703 – [წყალობის წიგნი ნაზარაღი-ხანისა ქაიხოსრო მაყაშვილისადმი]: ... გიბოძეთ ... რუისპირს ბაჩიაშვილი პაპუნა მისით მამულით... (ქსის, გვ. 404).

რუისპირი 1746 – იხ. მარტყოფი

რუისპირი 1762 – იხ. იყალთო

რუისპირი 1779 – იხ. კაკაბეთი

რუისპირი 1780 – იხ. კახეთი

რუისპირი 1792 – [განჩინება ერეკლე II-სა]: ... ჩვენს უწინარესთ მეფეთაგან წყალობის წიგნები გივმა ჩოლაყაშვილმა დათუნა ესიტაშვილს რუისპირს დაუწო და ზოგი კი გადაურჩენია, რომ ჩვენც გვინახამს. მარტყოფის მოურავი ქაიხოსრო რომ კედებოდა, ესიტაშვილები კიდევ გვეხვეწნენ სარწმუნოს კაცის პირით: ... ჩვენი მოძღვარი მეტეხის დეკანოზი იესე იმისიცი მოძღვარი იყო და მიცვალების ჟამს იმის პირით ვკითხეთ და ფიცით შემოეთვალა, არც გამოგონია და არც ვიცი მეფეებს გარდა მებატონე ესიტაშვილებს ჰყოლოდესო... (სს, I, 1899, გვ. 421).

რუისპირი 1792 – ღმერთმან ... მეფის ძის ვახტანგის ჭირი მოსცეს ... მაყანათ... თქვენი რისხვა გეჰონდეს, თუ ჩვენს ცხვარს ყორჩიბაშიანთ მთა ეძოვოს... ბატკანი წამოიყვანა დიმიტრიმ რუისპირიდამ... (ქსძ, V, გვ. 561).

რუისპირი 1793 – ... ჩვენ კახეთს [მსაჯულნი] ... ბძანებისაებრ მეფისა მოვედით რუისპირს... ვიწვევეით ამათი [როსებ მნაყაშვილისა და მისი ყმის] საქმის გამოძიება... (ქსძ, V, გვ. 598).

რუისპირი 1796 – იხ. ვარდისუბანი

რუისპირი 1799 – [არზა დათუა მაყაშვილისა გიორგი XII-ისადმი]: ... სასახლე არ გვეძლევა, რუისპირის ბოლოს სასახლეს გვაძლევს და დაკარგვას გვიპირობს ბიძაჩვენი... (ქსძ, VIII, გვ. 512).

რუისპირი 1800 – ვარდისუბანი

რურუთა. სამცხე (?)

რურუთა XIII-XIV სს. – იხ. ნაკასრეველი

რუსაბუჯი. იმერეთი

რუსაბუჯი 1684 – იხ. კაცხი

რუსთავი. კახეთი

რუსთავი 1722 – იხ. მარტყოფი

რუსთავი 1783 Руставский епископ Кирилл, сын Енисельского моурава, купил Безземельных крестьян и водворил их на земле Руставской церкви (ГЦГ, стр. 6).

რუსთავი. შიდა ქართლი

რუსთავი 1712 – იხ. ურბნისი

რუსთავი 1783 – მავდისთავი

რუსხმული რუ. შიდა ქართლი

რუსხმული რუ XV-XVI სს. – იხ. ახატანი

რუშა. სამეგრელო

რუშა 1720-1742 – იხ. სატილო

რუხი // რუხუ. სამეგრელო

რუხი 1706-1712 – იხ. ნაპარკავი

რუხი 1712 – იხ. ხორგა

რუხმელას წყალი. გურია

რუხმელას წყალი 1780 – იხ. ბაილეტი

რცხილათი. რაჭა

რცხილათი 1510-1565 – მეფეთ-მეფემან ბაგრატ ... მოვიკითხეთ წმინდის ნიკოლოზს შეწირული სოფელნი და ვითაცა ... შეწირული ყოფილიყო, ისე ჩვენ დაგიმტკიცეთ და განგიახლეთ შენ მღვდელმთავარ ეფისკოპოზს ამბროსეს: რცხილათი ბუჯას აქეთ, სრულად სამნი გვარნი მოსახლენი... (სბკ, გვ. 10).

რცხილათი 1775 – ... წმიდაო მღვდელმთავარო ნიკოლოზ, ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან პატრონმან სოლომონ ... ვიგულსმოდგინეთ და ვინებეთ, ასე რომე რცხილათი სოფელი პირველ ჩვენთა მამა-პაპათაგან თქვენთვის შემოეწირათ, მერმე ჟამთა ვითარებისაგან ... სოფელი საერისკაცოდ გამხდარიყო... კვალად განგიახლეთ გუჯარი ესე და თქვენდავე შემოგვიწირავს... (დსსს, II, გვ. 49-50).

რწმანი. იმერეთი

რწმანი 1720-1738 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემ ... აღექსანდრემ, ესე წყალობის საფიცარი გიბოძეთ თქვენ, წერეთელს პაპუნას... რწმანი პირველათ თქვენი ყოფილა და ჩემა ძმამ მამუკამ მეინდომა და კოშკი ააშენა და თავისთვის დეიჭირა... ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და გიბოძეთ ასევე თქვენი სამკვიდრო [რწმანი]... (იდ, I, გვ. 67).

რხეთი. შიდა ქართლი

რხეთი 1573 – იხ. ზემო ნიქოზი

რხეთი 1646-1655 – [ნასყიდობის წიგნი როსტომ შალიკაშვილისა არსენ აღავერდელისადმი]: ... მეფემა პატრონმა როსტომ ამოწყუეტილის იოთამის ფანელიშვილის კერძი მამული გუიბოძა სამკუიდროთ და საბოლოოთ. და იმას ერთი იმერელი მოსლოდა და რხეთის მეზურეთ დაეყენებინა, აიყარა... აღავერდს შემოიხვეწნეს. და [ჩვენც] ... მოგყიდეთ... თუ ქართლისაკენ წა-მოვიდეს, ისევე მოგართვათ... ამისი მოწამე დვანელი გოგია... სულ სააღა-ვერდორნი... (დსსი, I, გვ. 366-367).

რხეთი 1745 – იხ. ნიქოზი

რხეთი 1769 – [არზა მელაძეებისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ქსნის ერისთვის ყმა გია მოვიდა და სამ თუმნათ რხეთსა ხუთის დღის მიწა დაუგირავე კათალიკოზის ყმის ხახანაშვილის ოსეფას პირითა... (ქსბ, VII, გვ. 146).

სააბაშიო. იმერეთი

სააბაშიო 1711 – იხ. ქეიშხეთი

სააბაშიო 1727 ახლო – ... [ვახუშტი წერეთელს] ... ორას ორმოცი მარჩილი რაჭველების მემართა, სხვა კიდევ სააბაშიო კაცის ბევრი მემართა... (დსსი, I, გვ. 462).

სააბაშიო 1776 – იხ. ჯავახეთი

სააბრეშუმო თემი. ქართლი

სააბრეშუმო თემი 1580 – ... ჩვენ პატრონმან იასე ... მოგეცით თქვენ, სააკაძეს სიაუშს ... ჯილდოდ სააბრეშუმოსა თემისაგან... დაიწერა სიგელი და ბძანება კელითა თბილისისა (მთავარეპისკოპოსისა) ბრძანებასითა (სკ, IV, გვ. 71).

სააგურის მიწა. შიდა ქართლი

სააგურის მიწა 1774 – იხ. ვარაზის კვეი

საავალიშვილო. ხეობა

საავალიშვილო 1740-1741 – იხ. სადგრის ხეობა

საავალიშვილო 1747-1749 – იხ. ძამის ციხე

საავალიშვილო 1784 – იხ. სატივე

საათაბაგო // საათაბაგიშვილო // სამცხე-საათაბაგო

საათაბაგო 1516 – იხ. მცხეთა

საათაბაგო 1562 – იხ. ქართლი

საათაბაგო 1638 – იხ. მცხეთა

საათაბაგო 1645 – იხ. ღოღეთი

საათაბაგო 1712 – იხ. შავი ზღვა

საათაბაგო 1769 – იხ. ახალციხის ქვეყანა

საათაბაგო 1769 – იხ. ქართლი

საათაბაგო 1787 – ავალიშვილები ასე ჩიოდნენ. ეს ელიაშვილები მკვიდრნი ჯავახნი არიანო და საათაბაგოს დიასამიძის ყმანიო (ქსძ, V, გვ. 383).

სააკაშენი. თბილისი

სააკაშენი XVIII ს. I ნახ. – იხ. ქვემო უბანი

საალავერდო. კახეთი

საალავერდო 1775 – იხ. გულგულა

საალავერდო 1788 – იხ. ახმეტა

საალონო. კახეთი

საალონო 1756 – იხ. ალევანი

საამი. კახეთი

საამი XVIII ს. II ნახ. — იხ. კისისხევი

საამილახერო // საამილახორო. შიდა ქართლი

საამილახერო 1656 — ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ ... გიბოძეთ თქუენ, ... ამილახორს ... მკვიდრი, ნათესავთა თქუენტა ნაქონი დროშა ამილახრობისა, საამილახოროს მამულიან, აზნაურშიელიან, გლეხიანად... გიბოძეთ და დაგიმტკიცეთ მოურაობა გორისა... უკლებლად გვიბოძებია, აგრეთვე, ზემო ქართლის თქუენის დროშის სარდლობა... (სადრ, გვ. 128-129).

საამილახერო 1692 — ესე სიგელი გიბოძეთ ჩვენ, მეფეთ-მეფემან გიორგიმ ... თქვენ — ამილახორს ბატონს გივს... მას ჟამსა, ოდეს თქვენი ძმისწული ოთია და ავთანდილ ... ქართლსა, კახეთს და იმერეთს ... ორგულებას ეცადა, თქვენც ... გიმუხანათა ... და დაჯოცა მოინდომა; და ერეკლე მეფისაგან ერთპირათ თავისთვინ საამილახოროსი სარდლობისა, გორის მოურაობისა საფიცრები აელო და თქვენი საქართველოდამ ამოღება დაესკვნა... ჩვენ საქართველოში მოვბძანდით და ბედნიერმან ყვენმან გვიბოძა და ჩვენი საბატონო დაეჭირეთ, არაგვის ერისთავი, ქსნის ერისთავი და სულა ქართველნი შუა ჩამოიყენა... აწე ჩვენ თქვენთან ეს წყალობა გვიქნია, რომე ერთპირათ საამილახოროთ ზემო ქართლის სარდლობა, გორის მოურაობა და რასაც ალაგს მამულის მქონებელნი იყენეთ, უკლებლად თქვენთვინ ... გვიბოძებია... (ქსმ, VI, გვ. 679-681).

საამილახერო 1703 — ჩვენ... ამილახორი ბატონი ავთანდილი, ჩვენი ბიძაშვილები... და ჩვენის სახლიკაცობა ასრე [გავრიგდით], რაც საამილახოროს კაცისაგან და საამილახორო მამული, რაც მამის ჩვენისაგან და ან ჩვენგან ნასყიდი იყოს ... უნდა სასახლოთ დაედვათ, აღარც კელახლა ვიყიდით (ქსმ, VI, გვ. 687).

საამილახერო 1723 — [პირობის წიგნი ვახტანგ ამილახორიშვილისა ბეჟან ამილახორიშვილისადმი]: ... რაც საამილახოროდამ გამოვიდეს საკლავი, პური ან ღვინო, ყველა მისის მართებულით არცეთი დაგაკლოთ. სამხრითი-დამ ბრინჯისა და ხავისაც წილი გარგინოთ, თუ ბატონთან წახვიდეთ, ნუზლის საქმე ჩვენ გაგირგოთ. ბეშუთს კვიწინაძის მამულიც და ციციანაშვილიც მოგცე... (მსკი, ნაკვ. 33, გვ. 119).

საამილახერო 1749 — ესე წიგნი მოგართვი მე, ბატონმა ამილახორმა ამირნოდომ ჩემს ბიძაშვილებს... რაც საამილახეროში ან პური, ან საკლავი, ან თეთრი გამოვიდოდეს, ორი წილი მე უნდა ავიღო და ერთი წილი დიმიტრის უნდა მივსცე... (ქსმ, VI, გვ. 702).

საამილახერო 1756 — იხ. ზემო ქართლი

საამილახერო 1787 — [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ... ამ სიით ამილახერის სასარდლოს ჯარის კაცი შესწერდა: ერთობით საამილახერომ აზნაურიშვილით და გლეხით. გორის სახასომ და ვისიც ყმა არის... ღირბმა ერთობით... მელვრეკის მონასტრის ყმამ... ატოცელებმა ერთობით... რუისს სამროვლომ. რუისს სახასომ, აზნაურმა და გლეხმა და ურბნისმა... სამთავრომ აზნაურმა და გლეხმა... ალელეებმა... სვენეთმა... ცხინვალს თარხნებმა... (სე-იძ, II, გვ. 148-149).

საამილახვრო 1789 – იხ. გორი

საამილახვრო 1796 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი ამილახვარიშვილს მინბაშს ბეჟანს მომცეს. ჩემი ძმისწულები გამეყარნენ და ამ თქვენგან წყალობა ეგაძე საუფროსოთ აიღო. ჯერ საამილახვარო გაუყოფელი არის და ჩვენი წილი საუფლისწულო იმდენი არ არის, რომ საუფროსო აიღებოდეს. როდესაც საამილახვრო გავიყოთ, თუ ერგება საუფლისწულო მაშინ აიღოს (ქსძ, VIII, გვ. 373).

საამილახვრო 1797 – იხ. გორი

საამირეჯიბო. იმერეთი

საამირეჯიბო 1684 – იხ. კაცხი

სარწივის ხევი. ქვემო ქართლი

სარწივის ხევი 1635 – იხ. ენაგეთი

საატენო. შიდა ქართლი

საატენო 1650 – იხ. წედისი

საახატლო შარა. კახეთი

საახატლო შარა 1775 – იხ. გულგულა

საახოტო მთა. ქვემო ქართლი

საახოტო მთა 1705 – იხ. ახოტა

საბათგორი. შიდა ქართლი

საბათგორი 1796 – იხ. კავთისხევი

საბაღიანო. კახეთი

საბაღიანო 1791 – [განჩინება ერეკლე II-ისა]: სახლთხუცეს გრიგოლს სამთავროველნი ერწოველნი საბაღიანოს მიწებს ეცილებოდნენ, რაც თხრილი ავლია იმას... ეს სამართალი უყავით: სამთავროს გუჯარი ნახონ, თუ იმათ უწერია, სახლთხუცესს სიტყვა აღარ ექნება. თუ არც გუჯარში უწერიათ, სახლთხუცესმა უნდა ორი თავისი მოთაბარი კაცი შემოატაროს იმ საბაღიანოს მიწებს, დაიფიცონ, რომ: „ეს მამული ნასყიდოც იყოსო სახლთხუცისაგან და არც სამთავროს კაცს ჳელი ქონებოდესთო“... (ქსძ, V, გვ. 544).

საბანელა. იმერეთი

საბანელა 1271-1272 – ... ჩუენ, დავით ბაგრატიონმან, ძემან ... რუსუდანისაგან ... ვიყიდე სოფელი საბანელა... სათნო ვიჩინე მოჴსენებად დიდს მონასტერს, სახულის ღმრთისმშობელს... და არც ქუთათისის მეგერგილეთა და ამირათაგან რა ეწყინებოდეს... (ქისკ, I, გვ. 175-176).

საბანელა 1776-1784 – გენათელმა [იოვანე აგიაშვილს] უჩივლა: საბანელა დავთარში მიწერია, იქ ნამოსახლის კაცის მიწას მართმევ... იმ ადგილის საზღვარი ... მეფემ [სოლომონ I-მა] ... რომ ნახა, – საბანელას ხიდი, ხიდს გადმა ზღვარი და ჭიშურას ხიდი არის, – ამას დაბლა ხელი არა აქვს აგიაშვილს... ამახუდა სამართალში პირველ შამორებულზედ აგიაშვილმან ადგილი მოუმატა. ბატონმა მეფემ თვითან დაიარა ის ადგილი და ამისი ასე გააჩინეს: ... [აგიაშვილის მოწმეებმა] ჭიშურას ხიდიდამ ზღვარზედ გა-

იაროს, ბატონმა რომ დღეს თარჯეზედ გაიარა, იმაზედ გაიაროს, ზეით შარაზედ გაიაროს გაჭრილს კლდეშდის და ასე შეფიცოს: ეს აღგილი მის-დღემშიდ არც გელათის დავთრის ყოფილიყოს, არც საბანელას მიწა ამა-შიდ იყოს, არც გელათის ყმის ყოფილიყოს... (ქსმ, V, გვ. 282-283).

საბანელას ხიდი. იმერეთი

საბანელას ხიდი 1776-1784 – იხ. საბანელა

საბარათაშვილო // საბარათიანო // საბარათო. ქვემო ქართლი

საბარათაშვილო 1562 – იხ. ქართლი

საბარათაშვილო 1586 – იხ. ჩინჩხორი

საბარათაშვილო 1608 – მეფემან ... ლუარსაბ ... თქვენ... სააკაძესა ... გიორ-გის ... გიბოძეთ საბარათიანოში სოფელი კრწანისი... მთას აქეთ ჯავახიშ-ვილის გამრეკელის კერძი, ცხირეთს ურუმ ბენაშვილი გოჩია კომლი ერთი საჯავახიანოს ხანდაკს ჯავახიშვილის გამრეკელის კერძი მამული, რისაც მქონებელი ყოფილიყოს (სს, II, გვ. 50).

საბარათაშვილო 1636 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... თქუენ ... ხმა-ლეძესა მოღარეთ-უხუცეს შიოშს ... გიბოძეთ საბარათაშვილოში საგინაშვი-ლი პაატა მისის მამულითა, ყორღანაშვილი ბაინდურა და ნურალა ამოვარ-დნილის კერძი სოფელი ვაშლოანი, სომხითს მამხუტი, დმანისს ალიყულიბე-გის კერძი მამული სოფელი კრწანისი, კლდესა – ორივე კარაქები და სამ-შვილდის სასახლე და საჯელოდ სამშვილდე და დიდომი... (ქსის, გვ. 133).²⁰

საბარათაშვილო 1637 – ... ჩუენ, მეფემან ... როსტომ ... თქვენ ... სოლოდაშ-ვილს ... საბარათაშვილოში ... კაბერეთის ... თქვენი სამკვიდრო და სასაფ-ლაო მონასტერი [გიბოძეთ] (ქსის, გვ. 135).

საბარათაშვილო 1643 – ... ჩუენ მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... ბარათაშვილს იოთამს... საბარათაშვილოში სო-ფელი კრეფა თქუენი სამკუიდრო უცილობელი იყო. შეგიწყალეთ და გიბო-ძეთ ... მათის სამართლიანი საძღვრითა... (ქსის, გვ. 178).

საბარათაშვილო 1643 – [როსტომ მეფის წყალობის წიგნი გერმანოზ ბარა-თაშვილისადმი]: ... მას უამსა, ოდეს ... თქუენის მამის და პაპის სამკუიდ-როს საბარათაშვილოში სოფელს ცოვრეთს დაგუეაჯენით, ჩუენცა თქუე-ნის ... სამკუიდრო სოფელი ცორვეთი და გუდარეხის მონასტერი სასაფ-ლოთ დაგიმკუიდრეთ და გიბოძეთ... და ვითაცა ნოდარზედა გავიმარჯვეთ და ცორვეთი გამოგართუით, და ბატონისშვილსა გიორგის მივეცით თქუენი სამკუიდრო, მასუკან ჩუენს სიკუდილსა და ღალატში გაერივა, იმას ყაზბი უყვით და ... ცორვეთი ისრევე თქუენ დაგიმკუიდრეთ... (ქსოის, გვ. 23).

საბარათაშვილო 1675-1688 – [ბრძანება გიორგი XI-ისა]: ... საბარათაშვი-ლოს თავადნო, აზნაურნო და გლეხნო... საბარათაშვილოს მებალახობა ამასალად ორბელიშვილის ვახუშტისათვის გვიბოძებია... (სს, II, გვ. 154).

²⁰ სპარსული ტექსტი აზუსტებს: „... სოფ. ზემო კარაქა; სოფ. ქვემო კარაქა...“ (ქსის, გვ. 134).

საბარათაშვილო 1677 – ... ჩუენ თუთ ხელმწიფის შვილმან ... გიორგიმ ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ, ორბელისშვილს პაპუნაბეგს ... [და] სარდარს საბარათაშვილოსა და სომხითისასა თამაზს, გიორგის... ანჯიყა-ვაშვილები თავისის მამულით თქუენის სამკუიდროს სასაფლავს ფიტარეთის მღთისმშობლისა შეწირული ყოფილიყო, ჟამთა ვითარებისაგან გამოგ-როთმეოდათ... მამამა ჩუენმა ... ქართლისა და კახეთისა მპყრობელ-მქონე-ბელმა ხელახლად შესწირა [მონასტერს]... (ქსის, გვ. 327).

საბარათაშვილო 1688 – ესე წიგნი მოგართვი მე, მიქელაძემ გიორგიმ, შენ გოშტაშაბისშვილს პაპუნასა... საბარათაშვილოში დურმიშხანის მამული გვიბოძა ბატონმა... და აღგეთხე წისკილი და მისი გარეშემო რომ გეჭი-რათ, იმაზე კელი აგვიღია... რაც ჩუენ იქ დასაფქვავე პური გვიწოდეს, თქვენ იმისი მინდი არ უნდა გვთხოვოთ (სს, I, 1920, გვ. 72-73).

საბარათაშვილო 1703-1724 – [ბრძანება ვახტანგ VI-ისა]: ...როგორც ამას წინათ ბიძიჩუენისა და მამის ჩუენის დროს ხუვისთავი ყოფილიყოს და ესა-მართლებინოს, ახლაც ისრე ყოველს ალავს საბარათაშვილოში მივიდნენ და სამართალი ქნან (ქსმ, VI, გვ. 694).²¹

საბარათაშვილო 1719 – ... კელმწიფეთა გუჯრები გქონდათ [კათალიკოსს] და ჩუენცა [ვახტანგ VI-მ] კელახლა ამითი გაგიახლეთ და შემოგწირეთ: რასაც ალავს თქვენი მამული არის ქალაქსა, თუ გორსა, სომხითსა, საბა-რათიანოში ... არაფრისთანა საჩუენო არა ეთხოვებოდეს რა არას ნიუთისა-გან (ქსმ, VI, გვ. 688).

საბარათაშვილო 1720 ახლო – იხ. თრიალეთი

საბარათაშვილო 1723 – ... ჩუენ მეფემა ... მაჰმადყულისხან ... თქვენ ... ყაფ-ლანისშვილს ელიზბარს ... ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ. თუ ღმერთმან და კელმწიფემ ჩუენის სამკვიდროს მამულის საქართუელოს ბატონობის წყალობა გვიყოს, შენ საბარათიანოს სარდრობის და შენის მამულის უფ-როსობა და შულავერის მოურაობა წყალობა გიყოთ... (ქრონ, III, გვ. 91).

საბარათაშვილო 1731 – [ისპაყფაშის წერილი-ბრძანება ელიზბარ და ვახ-ტანგ ყაფლანიშვილებისადმი]: საბარათაშვილოში რომ ოთხი მირის სოფ-ლები გიბოძეთ, რაც იმ სოფლებს დავთარში მირი ეწეროს, ის მირი ჩუენს მაჰმად-ბეგს მიაბარე, რომე საბარათაშვილოს სოფლები იმას აუღია დაე-თარდრისაგან და სოფლები ოთხივე შენ ზაენი ქენ (ქაწ, გვ. 74).

საბარათაშვილო 1735 – [აიდერბეგის ბრძანება ქაიხოსრო ყაფლანიშვილი-სადმი]: ... საბარათაშვილოს მებაღახობა შენთვის გვიბოძებია, როგორც კელავ საბაღახე აღებუდიყოს, ახლაც ისრე აიდუვი. კათალიკოზის მა-მულს არც კელავ გამორთმევია საბაღახე, ნურც ახლა გამოართვამ, მაგ-რამ, კათალიკოზი სოფლის მამასახლისებს მურაღლა გამოართვი, რომ სხვა სოფლების ცხვარი არ შეიხიზნონ... (სს, II, გვ. 376).

საბარათისშვილო 1750 – [ბრძანება თეიმურაზ II]: ჩუენი ბრძანება არის, ვინც საბარათისშვილოს დროშაზედ ... სწერიხართ... ორს ცხვარს ჩუენის

²¹ ამავე შინაარსისაა 1750 წლის საბუთიც (სს, I, 1899, გვ. 459).

მეწინავეს ჯარის სპასპეტს ორბელიანს ბატონს რევაზს სარდალს მიარ-
თმევდეთ (ქსის, გვ. 453).

საბარათაშვილო 1796 – [დარეჯან დედოფლის წერილი იოსებ ყორღანაშ-
ვილისადმი]: ... ახლა თუ შეგეძლოს ქოლაგირში შენი წასვლის დრო კი
არის, მანამ ძალიან არ დამცხარა, და ბატონიც ხომ ქალაქს მიბძანდა...
ბატონსაც იახლები და... პოლკოვნიკს საიდუმლოთ ესეც უამბე სულემან
ფაშის ყოფაქცევა... მაგ ფაშის დროს სომხითი, საბარათო და ქართლი
რომ სოფლების გლეჯით ააოხრე²², ესენიც ყველა წვრილათ უამბე (სს,
III, გვ. 248).

საბარათაშვილო 1798-1800 – რევაზს, ასრე და ამა პირსა ზედა ... რომ სა-
ბარათაშვილოში რაც მამული გექონდეს ... ორი წილი თქვენ მოგართოთ
და მესამე ჩვენ სამთ ძმათ... ახპატის მამულისაგან მესამედი ჩვენს სამს
ძმას და ორი წილი თქვენ... ახპატის მოურაობა დედა ჩვენს რომ სოფელი
აქუს, ის მოუშლელად ჩვენ გექონდეს (სს, I, 1899, გვ. 436).

საბარკლეთი. შიდა ქართლი

საბარკლეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

საბატე // საბოტე. შიდა ქართლი

საბატე 1634-1658 – იხ. ნაციხვარა

საბატე XVIII ს. შუაწლ – იხ. გარეჯვარი

საბაწმიდა. კახეთი

საბაწმიდა 1579 – იხ. მცხეთა

საბაწმიდა. ქვემო ქართლი

საბაწმიდა 1392 – იხ. ტფილისი

საბაწმიდა // საბაწმინდა. შიდა ქართლი

საბაწმინდა 1795 – იხ. სვერი

საბაწმინდა 1795 ახლო – იხ. ერედვი

საბეგანო. ქვემო ქართლი (?)

საბეგანო 1778 – ჩვენ ქართლისა და კახეთის მეფემ პატრონმა ირაკლიმ
ესე წიგნი გიბოძეთ შენ, ოსეს ძეს იესეს მსაჯულს... საბეგანო როგორც
უწინ გვებოძებინა, ახლაც შენთვის ... გვიბოძებია. აგრეთვე დიღომს სოფ-
ლები ოცის დღის მიწა... კიდევ ერტიზ აბდულაბეგს გოსტაშაბის შეილები-
საგან ნასყიდი მამული რომ ჰქონდა შენთვის წყალობა გვიქნია... პაპის
ჩვენისაგან გამოღმა მხრის კოდის პურის ამღებლობა ... გვიბოძებია და
დაგვიმტკიცებია... (სმ, II, 1924, გვ. 191).

საბედიანაშვილო. შიდა ქართლი

საბედიანაშვილო 1799 – იხ. ცხინვალი

საბი. იმერეთი

²² ტექსტში შეცდომა უნდა იყოს – ალბათ იქნებოდა „ქართლი რომ სოფლების
გლეჯით ააოხრეს“.

საბი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

საბოდბლო. კახეთი

საბოდბლო 1777 – იხ. ბოდბე

საბოე – იხ. საბუე

საბოლოვე. შიდა ქართლი

საბოლოვე XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

საბროწლე // საბროწლეთი. ქვემო ქართლი

საბროწლე 1663 – ბარათაშვილები უბრუნებენ მცხეთას ნასოფლარ საბროწლეს (ქრონ, II, გვ. 481).

საბროწლე 1697 – იხ. თრიალეთი

საბროწლე 1720 ახლო – იხ. თრიალეთი

საბუე // საბუეე // საბოე. კახეთი

საბუე 1568 – [წყალობის წიგნი თეიმურაზ ბატონიშვილისა მაქსიმე ბოდბელისადმი]: ... მაყანთ ყმებსა საბუეეს მსახლობელთა გუიაჯენით... მოგიბოძეთ ბოცოსეული კუამლი კაცი... (დსსი, I, გვ. 358).

საბუე 1722 – იხ. სარუსთელო

საბუე XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

საბუე 1746-1749 – იხ. გრემი

საბუე 1756 – იხ. ალვანი

საბუე 1758 – გურამიშვილები რომ საბუის ბოლოს თავიანთ მამულზე დედაჯანზედ ლაპარაკობდნენ, ჩვენ მეფე ერეკლემ ასე გაუსამართლეთ... თუ რომ საბუელნი, ალმატელნი და გრემელნი რაზი შეიქნან და დანებონ გურამიშვილებს, ის იქნება... (სს, III, გვ. 427).

საბუე 1775 – იხ. კვეტერა

საბუე 1785 – იხ. გაღმა მხარი

საბუე 1787 – ... შარშან მდივანბეგები საბოეს ყოფილიყვნენ. ამ ხატიანთ ეჩივლათ და ეს სამართალი მიეცათ: ქაიხოსროს [რუსისშვილს] რაც ნასყიდობის წიგნში ეწეროს, ის მიწები უნდა მისცეთო (ქსძ, V, გვ. 355).

საბუე 1789 – ... რაც საბუეს მამული აქვს კარჭაულს, ამათი არის. თუ ნაფარეულში დგომა უნდოდეს, მამული აქვს იქა გარსევანის ყმა იქნება და იქ დადგეს... (ქსძ, VIII, გვ. 580-581).

საბუე 1798 – იხ. გრემი

საბუე 1798 – იხ. ვეფხის ციხე

საბუე 1799 – იხ. შილდა

საბუე 1800 – ხელმწიფის ძის ბაგრატის წინაშე მოსახსენებელი ენისელო მოურავის შვილის ზურაბისაგან... მისის უმაღლესობას ბძანება გვქონდა ტყვია-წამლისა, არც ის მოგვცემია და ვისზედაც უღუფა გვქონდა არას გვაძლევენ. მშვიერები გახლავართ. და რაც თქვენი ბძანება იყო საბუეზე არცრას ისინი გვაძლევენ (ქსძ, VIII, გვ. 665).

საბურაული პარტახტი. იმერეთი

საბურაული პარტახტი 1583 — იხ. დიმი

საბძელი. კახეთი

საბძელი 1505 — იხ. ოროტა

საგაგულიო. სამეგრელო

საგაგულიო 1628 — იხ. დალიძეა

საგარეჯო. კახეთი

საგარეჯო 1428 — ... მე, მეფეთ-მეფემან აღექსანდ ე... დედა-ქალაქის მცხეთისათვის ... შევსწირეთ ... საგარეჯო მთასაქათი და მთას იქითი სოფლები: ორკოშინი, ბერთუბანი, თუაღნი, გიორგი-წმინდა, ტაზრები, არივლი, ვერენა, კეხთა, თოღეჯი, ხუდაშენი, ვანთა, ვაკურა მისითა უდაბნოთა, კალაური, ნაპირა, ჯიმიითი, ხუდაშენი და ვეძისხევი... ჩუენთა პაპათა და ნათესავთაგან გამართულნი უდაბნონი გარესჯისანი ჟამთა ვითარებითა აგარიანთ ხელისაგან მოშლილ იყო და ჩუენ... სანაცვლო მამული დავიჭირეთ და თქუენ საგარეჯო მოგახსენეთ და დაგიმტკიცეთ... (ქრონ, II, გვ. 281).

საგარეჯო 1548 — ჩუენ ... მეფემან ლეონ ... ესე სიგელი ... მოგახსენეთ ... [მცხეთას] და ქათალიკოსს სვიმეონს... მოგახსენეთ მთას აქეთ საგარეჯო სრულიად ასრე და ამა წესსა ზედა, რომე ... გონბორს გარეთ ნახევარს ცხურის საბალახეს აქეთ სხუა ჩუენი ხელი აღარა შემოვიდოდეს და ჩუენი კერძი შესაწევარი... იორის საბალახე და რაც იქაური გამოსავალი იყოს, სრულიად თქუენ აიღებდეთ... (ქრონ, II, გვ. 388).

საგარეჯო 1575 — მეფე აღექსანდრე და თინათინ უბრუნებენ მცხეთას საყდარს საგარეჯოს (ქრონ, II, გვ. 416).

საგარეჯო 1638 — ესე წიგნი ... მოგართვით ჩუენ, ჩოღაყასშვილმან ... ბიძინამა თქუენ (მცხეთას) ქათალიკოზს ქრისტეფოროეს... ასე რომე ... არც ზამთარ საგარეჯოს არ დავდგეთ, არც პატარძეულსა, არც ბერთუბანს, არც თვალზე და არც გიორგიწმინდას... არც დავითგარესჯის წილი რამ დავხარჯოთ არაფერისთანა (ქრონ, II, გვ. 453).

საგარეჯო 1638 — იხ. მცხეთა

საგარეჯო 1648 — იხ. ქართლი

საგარეჯო 1654 — ... დავიფიცეთ ... ქათალიკოსმა ქრისტეფოროემ, საგარეჯოს მოურავმან ჯანდიერის შვილმან გივმან... ომფორის მოღარემ გაბრიელის შვილმან თინიამ... სრულიად მცხეთელთა და წინ საგარეჯოელთა ერთ პირობითა, უკან საგარეჯოელთა ნაცვალმა მანველაშვილმან თამაზამ... ჯიმიოთელიც და ახაშნელნიც თან გვახვდენ, დაიფიცეს. მოვედით შაშიანთ თავსა მთავარანგელოსთან... მივედით მარმაროვანთ, სამზღურამდინ და მივედით მოდამნახის ციხეზედა, დავიფიცეთ. თითონ მოდამნახის ციხე სამზღურაია და მივედით, წავდექით გოგას-წყაროს სამზღურამდინ და იქით დევთ ნასახლარზედ და დევთ ნასახლარიდამე ომანაშვილის სასაკლამდინ, ეს სამზღურები გომთ წყალზედ მივიდა და სადაც გომთ წყალი ჭერემის წყალს შეერთვის, იქამდისინ მთა და ბოლო სრულ გამოგ-

ვიფიცავს. ვანთა, ბუშატი სვეტის ცხოველის სახასო სოფელი... არც ჯან-
დიერისშვილს აქვს ხელი, არც ვანაძესა და არას კაცს. მამული სახასო
კათოლიკოზისა არის, სამოურაო ჯანდიერისშვილისა. იქით კისისხვევლნი
ხოდაშენელთ ცოტას ალაგს მთაზედ ცილობდნენ... მთაწმიდის მამა ბატონი
გერმანე, მოლარე ბახუტა ... და კისისხვევლნი ვილაპარაკეთ... კისისხვევლ-
ნი გაამტყუვნეს... საგარეჯოს მთა საგარეჯოს დარჩა... ხოდაშენელთ წი-
ნანდლის ბოლო და სადგომის ალაგი ... გამოვიფიცეთ... ყველა ასრე ...
გარდასწყდა ... მეფის როსტომის ბრძანებითა. ერისთვის ზაალის ბრძანებო-
თა... (დსსი, II, გვ. 7).

საგარეჯო 1689 - იხ. დავითგარეჯა

საგარეჯო 1690 - [ბრძანება ნაზარალი-ხანისა]: ... ჩვენ მაგიერად საგარე-
ჯოს მოურავს ასე მოახსენეთ და მოკვლევებს უამბეთ, რომე წმიდის დავი-
თის ყმები ახლაც ყალბათა წამოგისხამთ. ხანმაც წიგნი უბოძა - ლაშქა-
რობა ამოუკვეთა. წმიდის დავითის საფლავს ხან ლეკი ანჯღრევს და ხან
თათარი... დაესხენით... (ქკმეის, გვ. 12).

საგარეჯო 1693 - ... ჩუენ კახეთის ბატონმან ... აბაზყულიხან ... წიგნი ... გი-
ბოძეთ თქვენ, ერთობით წმიდის დავითის ყმათ საგარეჯოთ (ქსის, გვ. 365).

საგარეჯო 1696 - ესე სიგელი გიბოძეთ ჩუენ ... ყარაბაღის ბეგლარ-ბეგმან,
კახეთის აქიმმან ბატონმან ქალბალიხან თქუენ ... კათალიკოზს იოანეს...
ვითაცა პირველადვე სხუათა მეფეთაგან საგარეჯოს მამულები სუეტის
ცხოველისა შემწირული ყოფილიყო ... ჩუენც ისე სიგლითა ამით დაგიმტკი-
ცეთ... (ქრონ, II, გვ. 516).

საგარეჯო 1704 - ... ესე წიგნი მოგართვით ჩუენ, დავით გარეჯის წინამ-
ძღვარმან ონოფრემ, დოდოს წინამძღვარმან ზაქარიამ და ნათლისმცემლის
წინამძღვარმან ხარიტონ, თქვენ, ... მეფეთ-მეფეს პატრონს ერეკლეს ... ასე და
ამა პირსა ზედან, რომე პირველითგანვე მამა-პაპათა თქვენთაგან საგარეჯოს
გამოსავალი ამ სამს უდაბნოს შემოწირული ყოფილიყო ... და ... ისევ საგარე-
ჯოს გამოსავალი იმავე უბადნოებს შესწირეთ... (ქკმეის, გვ. 19-20).

საგარეჯო 1708 - იხ. მცხეთა

საგარეჯო 1709 - ... შეიქმნნეს ... მონასტერნი ათორმეტნი თვის-თვისით წი-
ნამძღვრითურთ. და ესენე ყოველნი იყუნეს სამწყსო და მორჩილ ... მთავა-
რებისკაოზისა ნინოწმინდლისა; და რომელნიცა უფლებდეს და განაგებ-
დეს საგარეჯოს წმიდის ნინოს მონასტერსა, მათიცა ჯერ-არს პერობა და
კურთხევა ამათი... [მტერთა შემოსევების გამო] უდაბნონიცა ესე გარეჯისა-
ნი ... აოკრდეს და მრავალჟამ და მრავალწელ დაშთა უმკვიდროდ კაცთა-
გან. და არღარა ვინ იყო ბერთაგანი ადგილსა მაგას წმინდასა, ვიდრე ყო-
ვალ ჩვენდა და იყო უმკვიდროდ კაცთაგან... თქუენ ... წინამძღვარი მარ-
კოზ, ზაქარია და სხვანი ძმანი ... გამოხვედით სოფლით და შენებად იწ-
ყეთ მონასტრის მაგის ... დოდოსით... და მოიწივნით წინაშე ჩვენსა... და
ჩვენ ... ნინოწმიდელ მთავარეპისკოპოსმან ვანაძემ იოსებ ... თანა შემწე
გექმენ შენობასა მაგას მონასტრისასა... და შევსწირეთ ... იორზედ წმიდის
ნინოს ნაზერევი მინდორი, იქავ საწისქუილო ზევიდამ რომ ჭევი ჩამოვარ-

დების და შარაც ჩაივლის და წისკილის რუს მიადგების; და კიდევ ზემოთ რომ ქედური ჩასდევს, საწნახელი რომ დგას; ბოლოს – ჭიაურელის მიწის სამძღვრამდინ, ისე სწორად ჩაივლის და წისკილის რუს მიადგების, და ამოჰყვება ის რუხი წისკილამდ; და იმ რუს შიგნით ყველა ნახურვეი იყო წმიდის ნინოსი. და თქუნენ რომ არ გქონდათ-რა სოფელში მამული, ამისთვის თქვენს მონასტერს შევსწირეთ... (ქსძ, III, გვ. 659-662).

საგარეჯო 1710 – იხ. კაწარეთი

საგარეჯო 1711 – ... ჩვენ, ჩოლაყაშვილმან, საგარეჯოს მოურავმან სუფრამა გიორგიმ ... თქვენ, დოდოს წინამძღვარს ზაქარიას ... [ჩვენი] თვალზე ნასყიდი ვენაჭი ... მოგეცით... (ქემეის, გვ. 39).

საგარეჯო 1717 – იხ. ხაშმი

საგარეჯო 1720 – იხ. კალაური

საგარეჯო 1722 ახლო – ...საგარეჯოს ნაცვალო და უფროსნო კაცნო: მერმე, ბატონი ნინო წმინდელი და ონოფრე წინამძღვარი დოდოველთა და მგალობლის გასარიებლად გამოვგზავნეთ და თქვენც შევეყარებით: პაპიას კერძი დოდოველთ გურჩივეთ და დათუნას ერთი ბერასშვილის ბეითაღმანი მგალობელს მიაბარეთ... (ქემეის, გვ. 82-83).

საგარეჯო 1733 – ... ჩვენი [თეიმურაზ II-ის] ბძანება არის საგარეჯოს მოურავო, მერმე წმინდის დავითის ყმა არც უწინ ყოფილან ლაშქარს და ახლაც ჰელი ანუ გაქვს... (ქემეის, გვ. 94).

საგარეჯო 1733 – ... მეფემან თეიმურაზ ... შემოგწირე შენ წმიდასა ნინოს ჩვენი ბეითაღმანი საგარეჯოს თვალს ამოწყვეტილის ყორღანაშვილის აბრამას ნაქონი სადგომის ვენახი თავის სამძღვართი სამძღვრამდის... ეს სადგომის ვენაჭი მისი გარეშემო ძველადგან წმიდის ნინოს მამულად თქმულიყო... როდისაც ჩვენ ბატონობა კახეთისა დავიპყართ ... ისევ წმინდას ნინოს შევწირეთ... ლეკისაგან და ურუმისაგან კახეთი აოჭრდა და რაღაც საგარეჯო და ნაპირის ადგილის კაცი დარჩომილიყო, ჩვენმა ძმამ მეფემ კოსტანტილემ წმიდის ნინოს გაღაფანში დააყენა და ამით წმიდის ნინოს ზვარი და სულ მისის ყმის ვენაჭი სულ გაოჭრდა... და ეს ვენაჭი მისთვის მისად სანაცლოდ ზღვად შევსწირეთ წმიდას ნინოს და მოვართოეთ... ვაჩნაძე ნინოწმიდელს იოსებს... (ის, V, გვ. 46-47).

საგარეჯო 1751 – იხ. გიორგიწმინდა

საგარეჯო 1747 – იხ. არაკალი

საგარეჯო 1749 – ... ყოველთავის სახმართა ეკლესიისა საეპისკოპოსოსისა წმინდის ... ნინას ეკლესიისათა, რომელ არს საგარეჯოსა შინა, ეპქმენით გამოძიება ... ჩვენ, ირაკლი მეორემა, მეფემან ყოვლისა ზემოძესა საქართუმ-ლოსამან... (ქრონ, III, გვ. 205).

საგარეჯო 1754 – ... რადგანც ნინოწმინდელს ძველადგან მეფეების წიგნი ქონია და საგარეჯოს ბაშის მესამედის წყალობა სჭირებია, ჩვენც ისევ წყალობა უყავით... რაც საგარეჯოს ბაჟი ავიდოდეს, მესამედს ამას მისცემდენ... (ის, V, გვ. 73).

საგარეჯო 1754 - ... ჩვენ, თუშთ მოურავი ზურაბი საგარეჯოს მოვედით. წმინდის დავითის ყმასა, ელიზბარს წივა თუში აუაშვილიანთა დაეკრა... (ქკმეის, გვ. 105).

საგარეჯო 1756 - საგარეჯელმან კაცმან თავის მეზობელს ამხანაგობაზედ უჩივლა (სამღ. გვ. 31).

საგარეჯო 1761 - იხ. ვაქირი

საგარეჯო 1764 - ჩვენ... კათალიკოზ-პატრიარქმა ... ანტონი ესე წიგნი მოვართვით ... მრავალმთის მონასტერს ნათლისმცემელს... საგარეჯოლამ ჩვენის სარგოლამენ წელიწადში ორი საპალნე ღვინო მოერთმოდეს ნათლისმცემლის მონასტერსა; და ოცი კოდი პური ჯიშითილამე ჩვენის კოლის პურილამენ მოერთმოდეს... (ქსძ, III, გვ. 854).

საგარეჯო 1767 - ღმერთმან მეფის ჭირი მოსცეს ნინოწმინდელს საბას... საგარეჯოს რისაც ფერის ბაჟისა მესამელი წმიდის ნინოს ტაძრის შეწირული არის, მეფეთაგან გუჯრებიცა მაქვს მათის წყალობისა... მანამდინ ყალუაშვილს გიორგის და მილდისას კახეთს ბაჟი ეჭირათ, თქვენის ბძანებით და ოქმით საგარეჯოს ბაჟილამ ჩემს მესამელს ბაჟს მთლიათ მაძღვედენ... (ქსძ, VII, გვ. 116-117).

საგარეჯო 1772 - ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ დავით-გარესჯის მონასტრის ... არქიმანდრიტმან გერმანე ... თქვენ, წმიდის ნათლისმცემლის მონასტრის ... არქიმანდრიტს სიმეონს... ნათლისმცემლის მონასტრის მამული მოოკრებული იყო ჟამთა ვითარებისა და მტრისაგან და ამის მიზეზითა ... მეფემან ირაკლი და ... მიტროპოლიტმა ... ნინოწმინდელმან საბა გიბოძესთ საგარეჯოსა ადგილი და მამული... (ქსძ, III, გვ. 89).

საგარეჯო 1772 - იხ. კალაური

საგარეჯო 1778 - ღმერთმან ... მეფის და ... პატრიარქის ჭირი მოსცეს ... ნინოწმინდელს. წმიდის ნინოს ეკლესიას საგარეჯოს მესამელი ბაჟი შეწირული აქუს, და თქვენგან გუჯრებიც დამტკიცებული არის, და ოქმიც ბერჯელ მებოძა თქვენგან მებაჟეებზედა... მათგან ვერა გამოვიტანე რა... (ქსძ, VII, გვ. 409-410).

საგარეჯო 1779 - იხ. კაკაბეთი

საგარეჯო 1781 - იხ. დავითგარეჯა

საგარეჯო 1786 - [წერილი მილახვარ-ბაში ოსეფასი მიშკარ-ბაშისადმი]: საგარეჯოს ქურუხულის სახლში ბძანდება ბატონი. მერე ეს ახალ-ქალაქელი ონანა გიახლეშათ მანდა მისის უმაღლესობის მეფის წიგნიცა აქვს ბატონიშვილის იულონთანა და დედოფლისაცა ... (სხ, III, გვ. 23).

საგარეჯო 1788 - აფხაზისშვილი ნიკოლოზ ... და ... ჩხიკვეთელი სამუტაშვილი ოსიყმე ... სამართალში ვალაპარაკეთ. ნიკოლოზ ასე ჩიოდა: ოსიყმე ჩემი ყმა იყო, საგარეჯოს ესახლა, მამაჩემს ემსახურებოდა... (ქსძ, V, გვ. 424-425).

საგარეჯო 1789 - იხ. ხატისთელეთი

საგარეჯო 1790 - [არზა ფარსადან ნაზარაშვილისა გიორგი ბატონიშვილისადმი]: საგარეჯოს აღებ-მიცემაზე გახლავარ და ბატონს ჩემსაც იმითი

ვემსახურები და ჩემს სიზანსაც იმიით ვარჩენ, თითო-ორიოლს ქოშა ვკერავ... (ქსბ, VIII, გვ. 57).

საგარეჯო 1791 – ... ესე წიგნი მოგართვი თქვენ, ბატონს დავით გარესჯის წინამძღვარს არსიმანდრის იოაკიმს. მე იმერეთიდან გიახელ. აქ, საგარეჯოს, თქვენი მონასტრის ყმა გახლდათ ღასურაული დავით, ობოლი... თავისი და მე მომცა და ... მამულშიაც წილი მომცა... და ჩემი თავი წმიდის დავითისთვის შემოწირავს... (ქმეის, გვ. 159-160).

საგარეჯო 1791 – იხ. მარტყოფი

საგარეჯო 1796 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა] ... ბატონს ამილახვარს ოთარს მრავალი მოკითხვა ეუწყოს... საჩქაროდ შენი სასარდლო, მემკვიდრე და ხიზანი, კომლზედ კაცი უნდა შემოიყრო და ორმოცის დღის ნუზლით საგარეჯოს და ან მანავს ბოლოს არჩილის სასახლესთან ჩვენ და რუსებს უნდა შემოგვეყარნეთ... (ქსბ, II, გვ. 532).

საგარეჯო 1796 – იხ. ახპატი

საგარეჯო 1797 – იხ. ტანაჩინი

საგარეჯო 1800 – [არზა იმერელ პეტრესი გიორგი XII-ისადმი]: ... საგარეჯოს მსახლობელთა იმერეთიდან რომ მოვსულვარ უდაბნოში ვყოფილვარ და თავიც წმიდის დავითისთვის შემოწირავს. ცოტა რამ სახასო მამული დავიგირავე... [ოქმი]: საგარეჯოს მოურავს ორბელიანს ვახტანგს და ნაცვალს გოგიას ასე ეუწყოს... [პეტრემ] წმინდა დავით გარესჯის მონასტრის უნდა მსახუროს (ქსბ, VIII, გვ. 616).

საგარეჯო 1800 – ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი საამ კელივიძისა. ძველთაგან სვიმონ მეფისაგან აზნაურშიელი გახლავარ. მერე არეულობა მამხდარა. ამ მიზეზით ჩვენი ალაგიდამ ჩვენცა მოვშლილვართ. საგარეჯოს კურთხეულს მეფეს ოთხის დღის მიწა უბოძებია ჩვენთვის და აზნაურშიელობის სიგლით იმაზედ დაუსახლებივართ... (ქსბ, VIII, გვ. 701).

საგარეჯოები. კახეთი

საგარეჯოები 1730-1739 – ... საგარეჯოს მოურავს დემეტრეს ... მოახსენეთ; აწე, რადგან ბატონმა საგარეჯოები უდაბნოებს შესწირა, რაც რამ მანდური გამოსავალი იყოს, თუ ამ წინამძღვრების ბარათი არ მოგივიდესთ, ნურვის მისცემთ... (ქმეის, გვ. 83).

საგენათლო // საგელათო. იმერეთი

საგენათლო 1616-1621 – [კათალიკოზ მაღაქიას მოლაშქრე კაცთა ნუსხა]: ...არის მოლაშქრე კაცები კათალიკოზის გურიელის შვილის მაღაქიასი: თავს წავენახევს ბუჟან ლადიქე და იოთამ, მათ-მათის მსახურებითა... საგენათლოშიან 5 მსახური, ქუთათისს, ჯიმიშტარას 2 მსახური, გეგუთს, ფარცხანაყანევს 1 მსახური, ხონს, ჯუთობანს 6 მსახური, მანთხოჯს 19 მსახური, საქუჩულორიოს 3 მსახური, ნაგავაზაურს 4 მსახური, ხიბულას 30 მსახური, ჯგალს 38 მსახური, საცაიშლოს 63 მსახური, დარჩელის 85 მსახური, ჭალას 2 მსახური, ჩოხათს 5 მსახური, ნაჟანეულს 35 მსახური, ხორს 22 მსახური, მუხურს 30 მსახური, სახაუქელოს 15 მსახური, თილითს, ჭა-

ლას 13 მსახური, ხეთას 30 მსახური, წყარიგზას, სენაკს 4 მსახური, ღარ-
ხუთს, 30 მსახური ღესას, ჯუმათს, ბაილეთს 18 მსახური, ქობულეთს, ჩა-
ქუს 5 მსახური, ოცხენას 9 მსახური... (ქსმ, III, გვ. 480-481).

საგველეს ქვა. კახეთი

საგველეს ქვა 1791 – იხ. ბეჟანბაღი

საგლარაო. შიდა ქართლი

საგლარაო 1413-1442 – იხ. ძაღისა

საგოგატაშვილო მამული. შიდა ქართლი

საგოგატაშვილო მამული 1648 – იხ. ზემო ქართლი

საგოდოგნო შარა. იმერეთი

საგოდოგნო შარა 1519 – იხ. გელათი

საგოროს გზა. შიდა ქართლი

საგოროს გზა 1604 – იხ. იკორთა

საგრემო. კახეთი

საგრემო 1756 – იხ. ალვანი

საგრემო შარა. კახეთი

საგრემო შარა 1756 – იხ. ალვანი

საგუბარის პირი. ქვემო ქართლი

საგუბარის პირი 1706 – ... მე ... ვარაზასშვილმა ლუარსაბ, თქვენ ჩემს ბი-
ძაშვილს იასეს ... მოგყიდეთ ოთარისა და პაპუას წილი სასახლე, მარანს
გარდა, საგუბარის პირს რომ ღოღი ძეს იქამდისი... გუგუნას ბაღის ბოლოს
რომ გზა გაივლის ბურჟღულეთისკენ, იმას ქვეით კიდევ ქვეით ტბური გზა
რომ გაივლის იმას ზეით საგუბართან რომ ღოღი ძეს, იმის შემოსორ, ამ
სამძღვრებით ეს სასახლე მამიყიდნია... (სს, I, 1899, გვ. 391-392).

საგუდე. შიდა ქართლი

საგუდე 1392 – იხ. ტფილისი

საგუდე 1531 – იხ. მალეთა საკონე

საგუდე 1559 – იხ. სხალდიდი

საგუდე 1736-1744 – იხ. მოხისი

საგველეს ქვა. კახეთი

საგუელეს ქვა 1579 – იხ. მცხეთა

საგურამო. კახეთი

საგურამო 1392 – იხ. ტფილისი

საგურამო 1579 – იხ. მცხეთა

საგურამო 1631 – [სიგელი თეიმურაზ I-ისა]: ... წყალობისა წიგნი ... გიბო-
ძეთ საგურამოს თქვენ, ჯუბჯაურს ბერუასა... საკველმწიფოს გამოსაღების
თარხანი ყოფილიყუენით და ჩუენც გათარხნეთ... (სს, III, გვ. 540).

საგურამო 1722 – იხ. მარტყოფი

საგურამო 1779 – [მეფე ირაკლი II-ის წერილი შოშია გედევანიშვილს: ... გუშინაც წიგნი მოგწერეთ და ჯვრით საგურამოს დაგიბარეთ, ახლაც ამას გწერთ, რომ ... საჩქაროდ წამოხვიდეთ, და ამ თვის ოცს უთუოდ საგურამოს უნდა გამოხვიდეთ... (სს, I, 1899, გვ. 277).

საგურამო 1779 – იხ. ავჭალა

საგურამო 1798 – [არზა ზაალ გურამიშვილისა]: რაც საგურამოში არაგველთ და ან სხუათ ცხვარი უყენიათ, შვიდი წელიწადია იმათს საბაღახეს ჩემის სახლის კაცნი იღებენ და მე არას მაძლევენ. შარშანაც მცხეთელებს ღალა იმათ გამოართვეს... (ქსძ, VIII, გვ. 504).

საგურამო XVIII ს. – [მინაწერი ჭიაბერის დაწერილზე]: საგურამოს სამი კომლია მოაღაპისა (ქისკ, I, გვ. 98).

სადადიანო

სადადიანო 1689-1701 – იხ. ხორვა

სადადიანო 1792 – ესე ... წიგნი მოგართვით თქვენ ... იმერთა მეფეს ... სოლომონს ... მე, დადიანმა გრიგოლ, ესევითარად რომ ... [იმერეთის] სამეფოს და სადადიანოს შუა ქურდების და ავი, უსამართლო კაცის მოკითხვა ინება და ერთმანეთის სამართლის მიცემა და ნაქურდალის გარდახდევინება... ჩუენ რომ მათხოჯს გავიმარჯვეთ, იმ დღეს აქეთ ნაქურდალი იმერეთის კაცის ჩემს საბჰანებელშიდ თუ გამოჩნდეს ... გარდაახდევინონ... (ქსძ, II, გვ. 528).

სადავითისშვილო. შიდა ქართლი

სადავითისშვილო 1673 – იხ. თღვავი

სადავითისშვილო 1798 – იხ. აბანო

სადავითისშვილო 1799 – ... მეფის გიორგის განჩინების ბრძანებით ... სადავითისშვილოს სამი წილი ზაალისათვის [დავითიშვილისთვის] უნდა მიეცათ და მეოთხედი შანშე მილახვრისათვის უნდა მიეცათ... ჩვენ [მოსამართლენი] ავნევს მივედით და ზაალ დავითაშვილს მისის უმაღლესობის განაჩენი ... გამოუცხადეთ და შევსთვალეთ: თუ დაგვიბარებთ, მანდ ნულს გვახლებით და ... თუ გინდათ, ფცას გადვიდეთ... (ქსძ, VI, გვ. 55-96).

სადახლო. ქვემო ქართლი

სადახლო 1785 – იხ. ბელაქანი

სადგერი. ხეობა

სადგერი XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

სადგერი 1709 – ...შუა მდგომლობითა... წმინდის გიორგის სადგრისა, წმინდის გიორგის გორის ჯვარის, წამინდის გიორგის მოღნინითა, წამინდის გიორგის თელეთითა.. ეს... წიგნი მოგეცი მე, ოჰნეზანთ მეჩაჩურე ვასოამა ... შენ, უდაბნოთ ნათლისმცემლის წინამძღვარს ხარიტაონს... მას ჟამს, როდეს ... მოგეყდე ჩვენი ალალი მამული სახლ-კარი ... ავიღე თქვენგან ფასი, ნათლისმცემლის თეთრი... (ის, V, გვ. 19-20).

სადგერი 1740-1741 – ბატონს კათალიკოზ-პატრიარქს ბატონისშვილს დომენტის საავალიშვილო სადგრის ხეობა და ბაგინეთ-გუჯარეთი ურბნელ

ეპისკოპოსის ხერხეულიძე ნიკოლაოზისათვის სამწყსოდ მიეცა, რომე საქართველოს ეპისკოპოსთ არავის ამაში ხელი არ ჰქონდათ და წმინდას სტეფანეს შესწირა. ამაში მროველი ეპისკოპოზი წამოეცილა... ჩვენ [მთავარეპისკოპოსმა კირილემ და ევთიმე ტფილელმა პატრიარქის ბრძანებით] ამათი სიტყვა გავსინჯეთ, მროველს არაფერი საქმე ჰქონდა... (ქსძ, III, გვ. 762).

სადენური ნასახლევანი. შიდა ქართლი

სადენური ნასახლევანი 1459 – იხ. ვირშისტავე

სადიღმო შარა. შიდა ქართლი (?)

სადიღმო შარა 1635 – იხ. ენაგეთი

საენდრონიკო. კახეთი

საენდრონიკიანო 1720 – იხ. ქიზიყი

საენდრონიკო 1722 – იხ. მარტყოფი

საენდრონიკო 1739 – იხ. კაწარეთი

საენდრონიკო 1773 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: გარსევან ეშიკადათბაშო! მერმე, რაც ქაიხოსრო სუფრაჯს საენდრონიკოში მამული და ყმა ჰყვანდეს, სულ იოანე აბაშიძისათჳს გვიბოძებია. ხელი აუმართე და იოანე აბაშიძეს მოაბარე. ჩვენ ქაიხოსრო ავალიშვილს სხვას გზას მივსცემთ... (იღ, I, გვ. 79).

საენდრონიკო 1788 – იხ. ვეჯინი

საერისტო. გურია

საერისტო 1770 – ... ჩრდილოსა აფხაზეთისა და ყოვლისა იმერეთისა კათოლიკოს ... იოსებ ... შემეწირავს [ბიჭვინტის ღმრთისმშობლისათვის] ძორათ საერისტო ... ასორმოც მარჩილათ ნაყიდი ხუცესი მეგრელიძე ზაქარია და მასთან სამაჭუტაო კაცი გაბრიელ სირაძე... (დსსს, II, გვ. 41).

საერისტო. ქართლი

საერისტო 1775 – იხ. წადელი

საერისტო 1780 – ... ადამ [ყარაგოზიშვილი] ამას ჩიოდა: ბარძიმ ერისთავმან ჩემი მამა-ბიძანი გარდაყარა... მამაჩემი კახეთს გარდავარდა... მამული წართმეული ქონდა... მეფე ერეკლემ შეგვიწყალა... მოვედით საერისტოს, ჩვენი მამულები დავიჭირეთ (ქსძ, V, გვ. 126).

საერისტო 1783 – საქართველოს მსაჯულთშეკრებულება მოგიწერთ ხერხეულიძე ავთანდილს. მერმე შარშან რომ ზაალ და ელისბარ ჩიოდნენ და ამათი განჩინებას ვარჩევდით, ელისბარმა თქვა: საერისტოს და კახეთში ორი კაცი არისო, იმათ მე მოვეკრი ზაალსაო და მივაბარებო... (ქსძ, VII, გვ. 590).

საერისტო 1789 – იხ. თიღვა

საერისტო 1790 – [არზა ერეკლე ფალავანდიშვილისა]: ჩემო ხელმწიფეე... თითო-ოროლა კაცები მყავს აქა-იქ დაფანტული. ერთი კომლი ფარქოსაძე საერისტოში თავის მოყვრებში არის... (ქსძ, VIII, გვ. 53).

საერისტო 1790 – [არზა ზაალ დავითაშვილისა]: ... ზარდიაშვილი ჩემი ყმა არის, მაგრამ მძლავრობით წართმეული მყამს... ახლა, ჩემო ხელმწიფეე,

საერისთოდამ მამულსა და ყმას მეცილეება, თუ ზარდიაშვილი წამერთმევა, ყმასა და მამულს ხომ ვერ გავატან თანა (ქსძ, VIII, გვ. 62).

საერისთო 1791 – იხ. ნიქოზი

საეწაღე. იმერეთი (?)

საეწაღე 1492 – იხ. სახადი

სავანეთი. კლარჯეთი

სავანეთი 1392 – იხ. ტფილისი

სავანეთი. შიდა ქართლი

სავანეთი 1392 – იხ. ტფილისი

სავანეთი 1559 – იხ. სხალდიდი

სავანეთი 1707 – იხ. მეღვრევი

სავანეთის მთა. შიდა ქართლი

სავანეთის მთა 1529-1530 – იხ. ვეძისი

სავანეთო. ქვემო ქართლი

სავანეთო 1646-1658 – იხ. ჭრეში

სავანაძო. კახეთი

სავანაძო 1720 – იხ. ქიზიყი

სავანაძო 1770 – იხ. ჩალაუბანი

სავანაძო 1773 – ... უნდა გამოიღონ ამ რიგად სავანაძომ შემოწეულის ჯარისათვის ხარჯად... კოლაკმან... ჩალაუბანმა... ბაკურციხედამ... კარანეხმან... (სეიძ, II, გვ. 113-114).

სავანაძო 1787 – იხ. ველისციხე

სავანაძო 1788 – ... წიგნი ... მეფის კონსტანტინესი, რომელშიაც სწერს: გიბოძეთო ნახევარი დათუნა აფხაზის წილი, რაც გამოეტანოს მამული სავანაძოს... (ქსძ, V, გვ. 421).

სავანაძო 1788 – იხ. კარდანეხი

საველე. არაგვის ხეობა

საველე 1628 – ...ჩუენ ერისთავმან ბატონმა ზურაბ შემოგწირეთ... სუეტსა ცხოველსა ... საველე მისითა სამართლიანისა მზღურითა... საფურცლე ძეგლითანვე თქუენი ყოფილიყო და მუხრანის ბატონს თეიმურაზს და ქაიხოსროს წაერთმანათ და ჩუენ ... ჳალმით ვიშოვნეთ და ... თქუენი მკვიდრი მამული ისრევე თქვენ შემოგწირეთ... (იხ, IV, გვ. 12).

სავენახე კლდე. თბილისი

სავენახე კლდე 1445 – იხ. ქალაქი

სავეძო. კახეთი

სავეძო 1585 – იხ. მცხეთა

საზანო. იმერეთი

საზანო 1619 – ... ჯვარსა და წმიდა გოლგოთასა ჩუენ, მეფეთ-მეფეჲმან ...
გიორგი ... შემოგწირეთ საზანოს სამი კვამლი გლეხი მათის ყოვლისფ-
რით... (იდ, I, გვ. 22).

საზანო 1775 – იხ. კაცხი

საზანო 1787 – იხ. სვერი

საზანო 1789 – იხ. ბოსლევი

საზანო 1797 – ესე ... წიგნი მოგართვით ჩვენ საზანოს მოურავმა ავალის-
შვილმა ბეჟან და ერთობით საზანოველებმა აზნაუშვილმა ... თქვენ ... გაე-
ნათელ მიტროპოლიტს ეფთვიმის და ... ბოსლევს მოსახლეს ერთობით
ჭუმბურიძეებს... ხახულისა და გაენათის ღთისმშობელ შემოსწირა და იმ
ადგილებზედ შამოგედევით... ზეით სამანს დაბლა, ჯვარიან მუხას დაბლა
და დარჩიას წყაროს დაბლა ჩვენ უნდა დაგვჩვენოდა... უფიცრათ მოვრიგ-
დით, სამნები ჩავეყრეთ... (დსსს, II, გვ. 113).

საზაროს ეკლესია. იმერეთი

საზაროს ეკლესია 1545 – იხ. გოდოგანი

საზვერელი. შიდა ქართლი

საზვერელი XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

საზვერელი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

სათაღგმისი // სათაღგმენი. შიდა ქართლი

სათაღგმისი 1447 – იხ. მცხეთა

სათაღგმისი 1516-1535 – იხ. კუნელი

სათაღგმისი 1559 – იხ. სხაღდიდი

სათარხანო. შიდა ქართლი

სათარხანო 1795 – [იოსებ ყორღანაშვილი მოახსენებს დარეჯან დედოფალს]:
... თუ სათარხანოში ოქმი არ მიწერეთ, რომ დოშამის ხე იქ დახეცხონ, აქ
არც ხე იშოვება და არც მხერხავი... ორმოცამდის კომლი მოქალაქე ... ქა-
ლაქს გიახლენ და ხვალაც ბევრი არიან მოსასვლელნი... (სს, III, გვ. 357).

სათარხანო 1797 – იხ. ტანაჩინი

სათარხანო 1800 – [ჯარის შეწერა]: ამ სიით გამოდმა მხარს სათარხანოს და
საციციანოს გიორგი სარდლის სასარდლოს ჯარი შესწერდა და ასე უნდა
გამოიყვანოთ: ციციშვილის ქალაქის მოურავის ყმამ კაცი ოთხი... ხიდის-
თავს საბატონოშვილთა ატენელებმა კოშარიძემ კაცი ოთხი... კავთისხევს
ქვაბთახევის ეკლესიის ყმამ კაცი ორი... (სს, III, გვ. 260-261).

სათევზე მთა. კახეთი

სათევზე მთა 1785 – იხ. მარილისი

სათელაოს შარა. კახეთი

სათელაოს შარა 1773 – იხ. ჩობახური

სათიბი. შიდა ქართლი

სათიბი 1392 – იხ. ტფილისი

სათიბი 1540 – იხ. ზერტი

სათისჭალა – იხ. სართიჭალა

სათიხარი // სათივარი. შიდა ქართლი

სათიხარი 1392 – იხ. ტფილისი

სათიხარი 1447 – იხ. მცხეთა

სათიხარი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

სათიხარი 1559 – იხ. სხალდიდი

სათიხარი 1574 – იხ. ყურისუბანი

სათიხარი 1610 – იხ. ერედვი

სათიხარი 1728 – ... [ქაიხოსრო გედევანიშვილმა გედეონ გედევანიშვილს] მოგვიდე სათივარს ღომაური ადირაშვილები ... თავისის ... მამულითა... (დსსი, I, გვ. 225).

სათიხარი 1795 ახლო – იხ. გორი

სათივე. ქართლი (?)

სათივე. ქართლი 1415 – ... თქვენ, კათოლიკესა საყდარსა [მცხეთას] ... მე, ვაჩიშისძემან გუგუნამან ... გაადრეთ ... ჩემი მკუდრი [მამული] სათივეს და კურძეულისა ბოლოსა... (ქრონ, II, გვ. 223).

სათივე კლდე. ქართლი

სათივე კლდე 1669 – ... მოგვიდე მე ხატისშვილმან პაპიამან ... შენ ჩემს განაყოფს ხოსიტასა ... ჩვენი მამული ღვინიაშვილის კარის წინათ სათივე კლდეშდისი და კოტორაშვილის კალოშდისი... (სს, II, გვ. 91).

საინასარიძო. ლეჩხუმი

საინასარიძო 1701 – იხ. ცაგერი

სათბილელო

სათბილელო 1635 – იხ. ფიცხისი

სათოვლე მთა. შიდა ქართლი

სათოვლე მთა 1392 – იხ. ტფილისი

სათორნეთი. ქვემო ქართლი

სათორნეთი 1717 – იხ. ჩხიკეთა

სათუთური მამული. იმერეთი

სათუთური მამული 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

სათუმანიშვილო. შიდა ქართლი

სათუმანიშვილო 1735-1738 – იხ. ხიდისთავი

სათუმანიშვილო 1742 – ამ ხარჯის ჯამი ... სათუმანისშვილოდამ უნდა ადგეს და პატრონებს მოგვეცეს (მსეი, I, გვ. 2).

სათუმოს გზა. იმერეთი

სათუმოს გზა 1616-1621 – იხ. ცაიში

საიმერეთო

საიმერეთო 1784 – მეფე სრულიად საიმერეთოსა დავით ჩვენთა ერთგულად ნამსახურთა ერთობით რაჭის მოხელეთა, საპატიოთა აზნაურთა და მსახურთა სამღვდელთა და საეროთა მოგიკითხავთ მრავლის სიყვარულით... წყალობა ვყავით და ამ ჩემს დისწულებს თავეთი სამკვიდრო რაჭა მითითა და ბარითა უნაკლულოდ მივეცით... (ისპს, გვ. 10).

საიმერეთო 1785 – იხ. ილორი

საირეკები. კახეთი

საირეკები 1781 – იხ. ჭივჭურის მიწა

საირმე // საირმის უდაბნო // ლენხუმის საირმე. ლენხუმი

საირმე 1758-1765 – მე. დადიანმან ... კაცია ... ვინებუ და აღვიშენე უდაბნო საირმეს და შევესწირე ეკლესიასა საწინამძღრო ლაბეჭინა [და ყმა-მამულ-ი]... ამასთანა გენდუში მთლათ, რაც კოზიძისესეური იყოს საყანინან მამულიან გულისთავს გადმოღმა რაც არის გენდუში. ამასდა გარდა შემომიწირავს რაც ლენხუმს ან პური, ან ღვინო, ან მჭადი, ან ბეგარა და ან მოსავალი მომივიდეს, ყველას ათისთავი... და ან რასაც ქვეყნიდამ მომივიდეს ლენხუმიდან ოდიშით, ან სხვა ქვეყნიდამ ... ყოველი ცხენის, ხარ ზროხის, ცხვრის და თხის ათისთავი. ამას გარდა შემომიწირავს ოდიშს საბაჟო და ორმოცდაათი ქილა მარილი წელიწადში... წინამძღვრად და უდაბნოს თავად დაგვიდგინებია დაყუდებული გერმანე... დადიანმა კაციამ მე უნდოს არხიმანდრიტს ... ღოღაბერიძეს სილივისტროს მიბრძანა ამ უდაბნოს მამობა და შემოსწირა ... ოთხი მოსახლე სომეხი ლაილაშ და ერთი მოსახლე მეთევზე კოპალეის შვილი საჭილაოშიდ. ღვინო ორმოცი გორა ჭყვიშს... (დსსს, II, გვ. 29-30).

საირმე 1766 – ... მჰყრობი სვანეთ-ლენხუმისა და შავზღვით ოდიშისა, დადიანის ოტიას ძე მეორე კაციამ... პირველ ნამყო ჟამისა უდაბნოდ სახელდებულ იყო და შემდგომად ... ოხერ და უშენ ქმნილ იყო... წადიერ ვიქმენ, რათა სრულ მექმნა და არ წარმეწყმიდა ნამუშავევი მამა-დედათა ჩემთა ... და ვეძიებდი მამასა უდაბნოსასა და ვპოვე ... ღოღაბერიძე არხიმანდრიტი სილივისტრო და ვაწვიე რამ მანცა ჯერიჩინა მამობა უდაბნოსა ამის ადგილობით ლენხუმის საირმედ სახელდებულისა... და სიგელი ესე დავსდევით და განვაწესეთ შესაწირავი უდაბნოსა ამის. პირველად მამა-დედა ჩემს განწესებინა და შეეწირა საწინამძღრო ეკლესია ლაბეჭინის და მისი შეწირული გლეხები მამულ-ადგილი სამრევლოთა... შემდგომად გენდუშს კახიძისოული სასახლე მამულ-ადგილ ტყით... ახლა მე, ეს რაც შეწირული იყო, ესეც განწესებუ და შევსწირე უცილობელად... ლაილაშს ოთხი კვამლი სომეხი ვაჭარი, რომელიმე ქრისტიანი არის... ამას გარდა კიდევ შევესწირე სანაეარდოს საჭილაოშიდ ჩიტია, ბუჭუა, გორგელა... ამას გარდა კიდევ შევესწირე ჟოშხას კარგი გლეხი გორდუძიანი გაბრიელა... და მივაბარეთ ასკის წყალში საკაკაბოზე უცილობლად და უდაბნოს შევესწირე... ასკის წყალშიდ სათევზედ არავინ ეცილებოდეს... ამას გარდა განუწყესეთ და შევესწირეთ წლის მოსავალი ლენხუმის პურ-ღვინის, ცერც-ღომ- სიმიდის ათისთავი და ორმოცი გორო ღვინო ჭყვიშიდგან... (დსსს, II, გვ. 30-32).

საირმე 1771 – იხ. ნახარბო
 საირმე ხოდაბუნი. შიდა ქართლი
 საირმე ხოდაბუნი 1796 – იხ. გორი
 საირხე. იმერეთი
 საირხე 1789-1810 – იხ. ჩიხა
 საკაგასიძო. ტაო
 საკაგასიძო XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი
 საკაკაბო. ლეჩხუმი
 საკაკაბო 1766 – იხ. საირმე
 საკანი. კახეთი
 საკანი 1584 – იხ. ენისელი
 საკანი 1597 – იხ. ორკოშინი
 საკანი 1710 – იხ. კაწარეთი
 საკაფი. არაგვის ხეობა
 საკაფი 1799 – იხ. მისაქციელი
 საკარი. ქვემო ქართლი
 საკარი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე
 საკახეთო
 საკახეთო 1670 – იხ. ენჩო
 საკახეთო 1742 – [არზა ბედან თუმანიშვილისა]: ჩემი გლეხნი აყრილან და საკახეთოში და ზოგი სხვაგანა დაფანტულიან... [ოქმი]: მერმე ვისაც კახეთში ამისი ყმა ყვანდეს, მოეცით... (ქსძ, VII, გვ. 18-19).
 საკახეთო შარა. ქართლი
 საკახეთო შარა 1789 – იხ. კახეთი
 საკახეთო გზა. კახეთი
 საკახეთო გზა 1781 – იხ. ჭიჭუჭურის მიწა
 საკეკეთლის მიწა. შიდა ქართლი
 საკეკეთლის მიწა 1690 – იხ. ჭვიროსი.
 საკერვე. კახეთი
 საკერვე 1786 – იხ. ახალდაბა
 საკეცე. ქვემო ქართლი
 საკეცე 1720 – იხ. ნიაწარი
 საკეცე 1725 – ... მე, თაყაშვილმა დიმიტრიმ ... შენ, ყაფლანისშვილის ... ლუარსაბის კარის მღვდელს ფილიპეს ... მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო ღხაკეცეს²³ ღარიბაშვილის საკომლო მამული მიწა და ამას გარდა ჩემი ნახუ-

²³ ქციის ხრამში არის სოფ. საკეცე, რომლის დამახინჯება უნდა იყოს ღხაკეცე.

რევი მისის ნიგუზნარიტა, თუთნარიტა, საწყლისპიროტა... არის ამისი მოწამე ... ცხნარს ბეღიაშვილი მდღელი იორდანე... ფიტარეთის დეკანოზი ნიკოლაოზ... ღიეურეთის დეკანოზი... პავლე მგალობელს დამიწერია თბილისის ქალაქსა და მოწამეცა ვარ ამისი (სს, II, გვ. 329-330).

საკეცე 1725-1735 – იხ. ვერხენალაღა

საკეცე 1728 – იხ. ცხნარი

საკეცე 1728 – ... მდღელმან ფილიპემ ... ორბელისშვილის ... შვილსა, ბატონს ვახტანგს [მოგეიოდეთ] ... თაყაიშვილის დემეტრესაგან საკეცეს ... ნასყიდი ერთი საკეამლო მამული... არის ამის მოწამე დბანელი ევისკოპოზი ელისე, წინამძღვარი ონოფრე... ფიტარეთის დეკანოზი ნიკოლაოზ... (სს, II, გვ. 345-346).

საკეცე 1729 – იხ. ცხნარი

საკეცე 1730 – ... ჩვენ, ზაზუნასშვილის გიორგის შვილმა ზაზამ ... თქვენ, ორბელისსვილს ელისბარს ... მოგეიოდეთ საკეცეს ჩვენის მამა-პაპათ სამკეიდროთ წილში გამოყოლილი ზერის ნაჭერი, ხარებასშვილის ნაქონი ვენაჯი... მე, სიონის კანდელაკს, ესაიას მდღელს, დამიწერია... (სს, II, გვ. 365).

საკეცე 1730 – იხ. ცხნარი

საკეცე 1732 – [ნასყიდობის წიგნი ზაზუნაშილ ზაზასი ორბელისშვილ ელიზბარისადმი]: ... ჩემს წილს გარდაისად საკეცე სულ თქუენი ნასყიდი იყო, მოველ მეცა და მამა-პაპათ გამოყოლილი ჩვენი წილი ხარებასშვილის საკომლო და ან სხვა რაც რამ გვაქუს და გვიჭირავს, სულ თქუენთვის მოგეიყიდა... არის ამისი მოწამე: მტბევეარ მიტროპოლიტი დმანელი ელისე... ფიტარეთის დეკანოზი ნიკოლაოზ... (სს, II, გვ. 366-367).

საკიკნაძეო. შიდა ქართლი

საკიკნაძეო 1780 – ... ზემო აბაზაძე და ქვემო აბაზაძე ტოლიანასთან მიწებზე და ზოგს ტყეზე შეცილებულიყვნენ. ქვემო აბაზაძემ აშორი უთხრა: არც იყოს სახასო კიკნაძისაც იყოსო და კიდევ საკიკნაძეოს უძახდნო, სამნებიც ძველი იყოსო (ქსდ, V, გვ. 115-116).

საკირე. სამცხე

საკირე XIV ს. II ნახ. – ... შემოგწირე ... ღეთისმშობელსა ნიოფორისას და აღისა მთავარმოწამეს: – საკირეს ილარიონისა შვილინი... მე ბოცოს ძე შალვასა ჩემითა კელითა დამიწერია... (სსიმ, II, გვ. 51).

საკირე XIV ს. II ნახ. – ... შემოვიტანე მე, სარგის ბოცოს ძემან, საკირე ჩემი მკუიდრი მამული ... ასრე რომე, რაცა ბეგარა გამოვა, იგი სამონასტროდ გამოვიდოდეს... ჰაღს რაც ღვინო არს მოსაღებელი, მასაც სამონასტროდ მოიღებდენ და ასოცსა თეთრსა წელიწადსა შიგან საშეშედ გამოიღებდენ და მერესა პატრონსა ნულარა უზიდვენ... (სსიმ, II, გვ. 42-43).

საკირე. შიდა ქართლი

საკირე 1392 – იხ. ტფილისი

საკირის სოფელი. ქვემო ქართლი

საიკრის სოფელი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე
საიკრის ხევი. შიდა ქართლი
საიკრის ხევი 1788 – იხ. ერეკლე
საკვიტაურო. ოდიში
საკვიტაურო 1640 – იხ. ქიანი
საკოეთი
საკოეთი 1031-1033 – იხ. მცხეთა
საკოკია ჭალა. შიდა ქართლი
საკოკია ჭალა 1470 – იხ. კავთისხევი
საკორინთლო. შიდა ქართლი
საკორინთლო 1791 – იხ. ცხრაზმა
საკორინთლო 1795 ახლო – იხ. ალაიანი
საკორინთლო XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი
საკრულავი. კლარჯეთი
საკრულავი XVI ს. მიწ. – იხ. ყვიბისი
საკუთრეული. რაჭა
საკუთრეული 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი
საკურწე. იმერეთი
საკურწე 1515-1535 – იხ. კაცხი
საკურწე 1678 – იხ. წირქვალი
საკუტალიო. სამეგრელო
საკუტალიო 1733 – იხ. ბარისთავი
საკუჭეიძო. ლენხუმი
საკუჭეიძო 1669 ახლო – იხ. ცაგერი
სალათუბანი. იმერეთი
სალათუბანი 1789-1810 – იხ. ჩიხა
სალალაქის წყლის გზა. თბილისი
სალალაქის წყლის გზა 1785 – [განჩინება]: ... მარიმანაანთ ავთანდილას
და მანდენაანთ ... სტეფანეს სალალაქის წყლის გზის მიზეზით ერთმანეთ-
თან სალაპარაკო აქვსთო ... და ამათ ჭეშმარიტი სამართალი მიეცითო...
(ქსძ, V, გვ. 301).
სალალი // საღალელი // საღალისი. ქვემო ქართლი
სალალი 1770 – იხ. ქესამანი
სალალი 1785 – იხ. ფოიღო
სალალი 1787 – [ყაზახის აღადარების წერილი ერეკლე II-ისადმი] თქვენ
რომ ყაზახში ჩამობრძანდით მამად შარიფიშვილები ... გაიქცნენ და ზოგი-
ერთი კაცნიც გაჰყვნენ. ფანა აღა და თავისი შვილი ... არ გაიქცნენ, თუმ-

ცა დანაშაულის პატრონები გახლდნენ. ამათის მიზეზით საღალი წახდა და ახლაც ხდება. მოგეხსენებათ, რომ საღალი წასახდენი არ არის. ჩვენი მოხსენება ეს არის: ... ფანა აღას ებძანოს წავიდეს საღალაში და საღალს მოუაროს, გაქცეულნიც მოიყვანოს და ისინიც დაამშვიდოს (MIITCBF, II, გვ. 86).

საღალი 1787 – იხ. ბანბაკი

საღალი 1789 – იხ. ყაზახი

საღახ-ხაჩი. ქვემო ქართლი

საღახ-ხაჩი 1792 – იხ. ბალიჭი

საღები. ქვემო ქართლი

საღები 1751 – იხ. ახალშენი

საღიახვო. შიდა ქართლი

საღიახვო 1778 – იხ. წიფორის მთა

საღიპარტიანო. ღეჩხუმი

საღიპარტიანო 1701 – იხ. ცაგერი

საღორო. ქვემო ქართლი

საღორო 1657 – იხ. ტაშირი

საღოლაშენი – იხ. საღოლაშენი

საღხინო. შიდა ქართლი

საღხინო 1687 – იხ. მცხეთა

სამაგარა. ქვემო ქართლი

სამაგარა 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

სამადაანთ კარაქა. ქვემო ქართლი

სამადაანთ კარაქა 1543 – იხ. სხალნარი

სამარილო მთა. კახეთი

სამარილო მთა 1785 – იხ. მარილისი

სამასონაური მამული. შიდა ქართლი

სამასონაური მამული 1624 – იხ. თავა

სამაღრანო. კახეთი

სამაღრანო 1756 – იხ. ალვანი

სამაყნო. კახეთი

სამაყნო 1721 – იხ. გავაზი

სამაჩაბლო. შიდა ქართლი

სამაჩაბლო 1772 – იხ. მუხრანი

სამაჩაბლო 1772 – იხ. ხეობა

სამაჩაბლო 1780 – ფალავანდიშვილის ფეშანგის შვილისშვილები ბერი და იაკობ უწოდნენ მაჩაბლის იესასა და გიგიას და ბარძიმის შვილებს:

მძლავრობით მამაჩვენის ფეშანგის ძალი დაატანა და ავენეს სისტიურაშვი-
ლი ნასყიდობით გამოართვაო... მამაჩვენები შეუძლებელნი იყვნენო... სამა-
ჩაბლოში ხიზნად იდგნენ თქვენის ხელის მაყურებელნიო... ზურაბ ავალიშ-
ვილს მიუწერია: ... ჩაყალიბებმა რევაზ [ფალავანდიშვილი] აწყურს ჩამოიყ-
ვანო, იესე მანაბელმა თავი დაიხსნა... რევაზ ჩაყალიბებს მისცა... (ქსძ, V,
გვ. 109-114).

სამაჩაბლო 1783 – იხ. მავდისთავი

სამაჩვეთი. ქვემო ქართლი

სამაჩვეთი 1665 – იხ. ასურეთი

სამაჩვეთი 1751 – იხ. ახალშენი

სამაჩვეთი 1784 – [მეფე ერეკლეს ბრძანება]: ჩვენ მაგიერად დარბაზბატონს
სახლთუხუცეს იოანე მუხრანის ბატონს და მდივნებს ასე უამბეთ. მერე
იარალიშვილის სოფელი სამაჩვეთი ... ნათლისმცემლის მონასტრისათვის
მიგვირთმევია... ეს სოფელი ასე უნდა გაჰყოთ: ორი წილი საჩვენოთ უნდა
სახსლოთ დაზღვათ და მესამედი ნათლისმცემლის მონასტრის არქიმან-
დრიტს ეფთვიმეს მიაბარეთ... (იხ, V, გვ. 104)²⁴.

სამაჩური. ქვემო ქართლი

სამაჩური 1751 – იხ. ახალშენი

სამაჩურის ბილიკი. ქვემო ქართლი

სამაჩურის ბილიკი 1751 – იხ. ახალშენი

სამაჭავარიანო. იმერეთი

სამაჭავარიანო 1684 – იხ. კაცხი

სამაჭეხელო. შიდა ქართლი (?)

სამაჭეხელო 1724 – იხ. რკონი

სამგლიათა. იმერეთი

სამგლიათა XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. კაცხი

სამგორი. კახეთი

სამგორი 1447 – იხ. მცხეთა

სამგორი 1579 – იხ. მცხეთა

სამგორი 1722 – იხ. სარუსთველო

სამგორი 1797 – იხ. უჯარმა

სამება. კახეთი

სამება 1707 – ... სადუნისშვილი აბრამ ღდელი ქართლიდამ გამოსულიყო
და წმინდას სამებას შესწირვია და გოსტაშაბიშვილი სამებელს წამოზღა-
ვებოდა. აბრამ ხუცესი აღავერდს ჩვენს პაპა-ბებიათა და ჩვენის სახლის

²⁴ სამაჩვეთის შეწირულობა ნათლისმცემლისადმი აღნიშნულია 1789 წლის საბუთ-
შიც (იხ, V, გვ. 108).

ჯელმწიფეთ საფლავს შეხვეწოდა... რადგან ის მღვდელი წმინდას სამებას შესწირვოდა, ჩვენც ისევე მის ტაზარს შევსწირეთ და სამებელს მივეცით... თუ კახეთში მყრელობა მოგდეს, ამას ნურავინ აყრის... (ის, V, გვ. 9).

სამება 1722 — ის. სარუსთვლო

სამება XVIII ს. I მეოთხ. — ის. თვალი

სამება. შიდა ქართლი

სამება 1597 — ის. ცხირეთი

სამება 1607 — ის. ცხირეთი

სამების საეპისკოპოსო. კახეთი

სამების საეპისკოპოსო 1770 — ის. ქიზიყი

სამეგრელო

სამეგრელო 1784 — ... დადიანი კაცია ... აღვიწერთ ყოველთა მკვიდრთა სამეგრელოსა და სამფლობელოსა ჩვენისათა ზოგად ყოველთა სამღვდელთა და საეროთა... ჩვენ ... მოვიყვანეთ ჩვენდავე ჩრდილო აფხაზ-იმერთა კათალიკოზი მაქსიმე და დავადგინეთ სამოციქულოსა კათედრასავე თვისსა... (წმ, გვ. 28-29).

სამეგრეთ. ქვემო ქართლი

სამეგრეთ 1457 — ის. არწევანი

სამეგრეთ მამული. შიდა ქართლი

სამეგრეთ მამული 1527-1558 — ის. ქვეშელის ციხე

სამთავარანგელოსო. კახეთი

სამთავარანგელოსო 1756 — ის. ალვანი

სამთავისი. შიდა ქართლი

სამთავისი XV ს. I ნახ. — უნდა მიერთმოდეს... სამთავისის ღმრთაების საყდარს პირველად: ყანჩეთიდაღმე პური დ, დრამა ი, სამი კაბიწი სამარხო... სამეგრეთს... ამზარგეულთა მუჯაეთს მოართვან... ივეფნელთა ქვათახევს მიიღონ... ცხავატს... ღარგუისს... დგიმს, ლოგობეთს, შველეთს, მორღუანი, ლოგობეთს... და ერუფაელმან და საქორელმან ნასოვს... დადანეთს... ზოდებს... თხოთას... მახიერეთს... დაბაკნეთს... სოსმალეს... სოსხეგოს... დასწყაროს... კლდეთს... ბელელეთს... წინუბანს... ყველდაბას... კარაბელს... ჭორჭოხს... ახალდაბას... ანრაწმიდულს... ქარჩუხს... ჟამურს... კვერიეთს... ძაგოეთს... ვოზოთს... გოგოეთს... გავაზს... ყობელეთს... შოროეთს... ჭურთას და ჭურთის ხევს... საღორეთს... წითროლეთს... საბარკლეთს... კვცხოვეთს... დვალიეთს... არდის... წალდეკს... ისროლს... ჯავახთას... ეკლესიის სოფელთა მთაწმიდას მივიდეს, შობტროვანს ჩამოდგეს, ქვითკირით მოვიდეს მღვდელთა და მამასახლისთა ბეგარი... ბოსელთა... ღუდს... თრუსოს... მთაწმიდის ბოსელთა... ქოლოთს... ვანს... ქვიტკირთა... ჩრდილათთა... ფითესა... წოდეს... ზელოვანს...²⁵ არმაზს... წინზახორს... უკანწირს... წირს... ქვემო წირს... ქარტოს...

²⁵ ლელოვანს (სეიბ, II, გვ. 11)

კორსალს... ტბეთს... გოლგოთას მოვიდეს სამთავნელი, მიეგებნენ წინა ძმან... უამი აწირვინონ, გამოუსუნონ, დალოცნეს და წამოვიდეს. ძველის გუჯ-რისაგან ესე ოდენ შევიძლეთ გადმოწერა (ქსბ, III, გვ. 198-204).

სამთავისი 1513 – [სამთავისის სიგელი]: ჩუენ, ამილახორმა თაყამან და ჩემმა ძმამან ... შემოგწირეთ თქუენ ... საყდარსა სამთავისისასა ... სოფელი ნადარბაზევი მისითა შესავლითა... და კასპს ორი ვენახი ... და კიდევ რესს ვენახი გარეყანული ნასყიდი მოუდევარი... (ქრონ, II, გვ. 332).

სამთავისი 1527-1558 – ... პატრონი ერეკლე და ამილახორი ბარძიმ სამთავისისა და ოკმურს სამზღვარზედა ირჩოდეს. ამას წინათაც კურთხეულ ბატონი ბაგრატ და კურთხეული ამილახორი თაყა ამავე სამზღვარზედა გაბრჭობილი იყუნეს... შეაფიცოს ბატონმა ამილახორმა ბატონს ერეკლეს ... ორი მისი აზნაურისშვილი, რომელიც უკეთესი იყო თორმეტი გლეხი სამთავისელი, სხვილოსელი და იგოელი, რომელიც მემკვიდრე თავის გლეხი იყოს. დაიფიცეს ასრე ... „როდეს ამილახორმა მამაჩემმა ამილახორმა თაყამან ოკამი შენ მოგცა მაშინ, ამა ბრინჯის ხეცსა და რაც ამას იქით ჩავიარ ჩანგილარის საზღვრამდინ, ამას ქუეშეთი შენ მოგცა და ამას იქითი მამან ჩუენმან დაიჭრა საოკმო არის სასამთავისო არ არის... (ქსბ, IV, გვ. 35).

სამთავისი 1665 – იხ. კასპი

სამთავისი 1678-1696 – ...კათალიკოზი ქართლისა ამილახურის ძე ნიკოლაოზ, დავსდებთ საუკუნოდ მოსხენებასა ... ღმრთის მსახურთა მეფეთასა, რომელთაცა ... ინებეს შეწირვად დიდისა ეკლესიისა სამთავისის... ნეტარმან მეფემან გიორგი, მამამან ალექსანდრე მეფისამან უსიტყვე სოფელი მამული დიდი ნაქონი დიმიტრი ბაგრატოვანისა... ხოლო ... ალექსანდრე ... მიუძღუნა ... სახასო თვისი სოფელი დიდი ნადარბაზევი... მეფე გიორგი რომელმანც მთართუა ძღუნად წმიდასა მამასა შიოს ... დიდთა გუჯრითა სახასო სოფელი ოკამი, მეშველდანი დიდნი გლეხნი ... მოხელენი და მოღვაწენი და შემწენი დიდისა მონასტრისა მღვიმისანი... (ქსბ, III, გვ. 616).

სამთავისი 1775 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს მიმბაშს გიორგის... სამთავისის სამღებროს იჯარა ჩემი და დიმიტრი ამილახორის შვილისა იყო... ახლა დემეტრეს უკან კაციც ამილახორისა დგას და იჯარასაც ის იღებს... (ქსბ, VII, გვ. 279).

სამთავისი 1780 – ღმერთმან ... მეფის ძის ლეონის ჭირი მოსცეს ... სამთავნელს პაისიოსს. სამთავისის ეკლესიის და წმიდის შიოს ყმანი სამი კაცი გახლავსთ – ორი სამთავისის და ერთი ბიჭი ჭალას... (ქსბ, VII, გვ. 470-471).

სამთავისი 1787 – კუტის მარიამის შვილს პაპუნას ... დედოფლისთვის არზით მოესხენებინა და სამთავისის მსახლობელის ამილახორის აზნაურისშვილის ზაალისშვილის ნიკოლზისთვის ეჩივლა, რომ: მე ერევნელის კაცის სარქისას შვილი ვარო. მამაჩემი სარქისა ავის დროს მიზეზით სამთავისის მისულა, იქ ცოტას ხანს მოჯამაგირედ სდგომიო, და ამისის მიზეზით ყმად მეჭიდებო, და სამართალი მაღირსეთო... [თუმანიშვილების მოწმობა]: ეს დედაკაცი და ობოლი ჭელთუბანს მოვიდნენო, ოცდარიო წელიწადი ჭელთუბანს იდგნენო, არავის ზღავებიო... (ქსბ, V, გვ. 393-394).

სამთავისი 1795 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ამილახურის-
შვილს ერასტის... ჩემი ერთი შვილი გავეზაენე... სამთავისსა რომ მისული-
ყო, ეგაძე შემოპყროდა — ბეჟანის კაცი. ცხენის რთმევა დაეწყო... (ქსძ, VIII,
გვ. 328-329).

სამთავისი 1795 ახლო — იხ. აღაიანი

სამთავისი 1796 — ... ყოვლად სამღუდელომ სამთავნელ ეპისკოპოსმან გერ-
ვასიმ, ქარუმიძე კასპის მოურავმა ... მსხველღის მოურავმა გიორგიმ ...
ყანჩაელმან ბიძინამ და ზაალ ... ვეცადენით, რომ ამილახორის ოთარის
რიგზედ სახლისკაცების უმცროს-უფროსობა და შეერთება მომხდარიყო...
მივედით სამთავისს ყოვლად სამღუდელო სამთავნელი გერვასი წინ მივიმ-
ძღუარეთ... ყოვლად სამღუდელო სამთავისისა, ქსნისა წინამძღუარი მღვი-
მისა გერვასი... (მსკი, ნაკვ. 33, გვ. 135-137).

სამთავისი 1796 — აბულაძეები ... მამულზედ ვერ მორიგებულებენ. ჩვენ,
ყოვლად სამღუდელო სამთავნელ ეპისკოპოსი გერვასი მაჭავარიანი, მოვე-
დით კარიანის სოფელში; რადგან ეს აბულაძეები სათავისის წმიდის ეკლესი-
ისი ყმანი იყვნენ, ამათი სადაო საქმე გამოვიარეთ... ერთიანი მიწა იყო ოც-
დახუთის დღისა, ერთი თავი ედგა შინდისის მამულის მიდგამდინ; მეორე
გვერდი საზენაქროდ მირზაშვილის მიწის მიდგამდინ... (ქსძ, V, გვ. 683-684).

სამთავისი XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

სამთავრო. კახეთი

სამთავრო 1722 — იხ. სარუსთელო

სამთავრო 1791 — იხ. საბადლიანო

სამთავრო. შიდა ქართლი

სამთავრო 1247-1250 — იხ. გავაზელნი

სამთავრო 1775 — იხ. გორი

სამთავრო 1781-1782 — იხ. ქალაქი

სამთავრო 1787 — იხ. ზემო ქართლი

სამთავრო 1787 ახლო — იხ. მეღვრეკისი

სამთავრო 1788 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... მთავარეპისკო-
პოსს პაისიოსს... რადგან თქვენის დოვლათით სამთავროს შენობა გაჩნდა,
თავისი მამული თითონვე ეკლესიას მოუნდება. მცხეთელები ეკლესიას მა-
მულს ართმევენ, ხვწენ და დალას არ გვაძლევენ ჩვენის მიწისას... (ქსძ,
VII, გვ. 777-778).

სამთავრო 1797 — ღმერთმან პატრიარხის ... ჭირი მოსცეს მთავარეპისკო-
პოსს პაისიოსს... სამთავროს გარეშემოს მიწებს მცხეთელნი ხვწენ — დღი-
ურში ერთს კოდს პურს გაძლევენ (ქსძ, VIII, გვ. 406).

სამთავრო 1799 — [არზა მთავრეპისკოპოსს პაისიოსისა მეფე გიორგი XII-
სადმი]: ... ორი იმერელი სამთავროს ყარაულად ჯამაგირით მეყენა, დიდი
ხანი იყვნენ, მცხეთას რომ ჭირი გაჩნდა, სამთავროს შევიდნენ, იქაც ჭირი
გაუჩნდათ, სხვანი გამოვიდნენ, ორი კომლი ჭირნახადნი სამთავროს დარ-

ჩნენ. ერთს ჩემს იმერელს შეეყარა, მოკვდა, ერთი იმერელი კი მორჩა და გაიქცა... (სს, I, 1899, გვ. 280-281).

სამიქაო. სამეგრელო

სამიქაო 1795 — ... ესე წიგნი დაგიწერე... მე, დადიანმა გრიგოლმა ... თქვენ, იოსელიანებს, სეხნიას შვილიშვილებს... პაპაჩემს ბეჟანს პაპითქვენი სათვის მრავალი ავი ექნა... მერმეთ ისეთ შეეწყალებინა და ... სამიქაოს კვანტალიანები ებოდებინა... როდესაც მე მრავალთა ჩემმა კაცებმა მიორგულა ... მაშინ ქუთაისიდან გელათს ამოვედი სალოცავად. და იქ მიჩვენა [იოსელიანმა] წიგნი და ერთგულებასაც ... შემპირდა, ამისათვის ... ნაბოძებს წიგნს ვამტკიცებ... (ისპს, გვ. 23-24).

სამიქელაო. იმერეთი

სამიქელაო 1733 — იხ. ბარისთავი

სამნე. შიდა ქართლი

სამნე 1451 — იხ. ულუმბა

სამნი ჯუარნი. რაჭა

სამნი ჯუარნი 1071-1080 — იხ. ზნაკვა

სამოთხე. სამცხე

სამოთხე XIII ს. II ნახ. — იხ. ქვემო ტიკანნი

სამოქალაქო. იმერეთი

სამოქალაქო 1545 — იხ. გელათი

სამოქალაქო 1621 — იხ. ბარი

სამროვლო. შიდა ქართლი

სამროვლო 1789 — იხ. რუისი

სამსწყალი. კლარჯეთი

სამსწყალი XVI ს. დას. — იხ. ყვიბისი

სამუხრანო. შიდა ქართლი

სამუხრანო 1800 — იხ. მუხრანი

სამღერეთი. ქვემო ქართლი

სამღერეთი 1580 — ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან სვიმეონ ... თქვენ ... სააკაძესა ფრიდონის შვილთა და იოვანეს ... გიბოძეთ თქუენი კერძი ... სოფელი სამღერეთი, ახალშენი და აბალია მათითა სამართლიანითა სამძღურითა... აწე გიბძანებთ ზრამის მოურავნო და მეღიქნო ... თქუენცა დაანებეთ... (ქსის, გვ. 1).

სამღერეთი 1643 — [როსტომ მეფის სიგელი]: სამღერეთს და ახალშენს და ღორისთავს სააკაძის გოდერძის და შერმაზანის მამას შიოშს მისის განაყოფის ბუასანის მამისგან რაც წილი მიხუდომოდეს ... და ახლა ბუასანს და მისთა შვილთ ნაძალადევად ქონდეს რამე ... შერმაზანისა და გოდერძის შუილისთუის გუიბოძებია (სს, II, გვ. 66).

სამღერეთი 1715 — [წყალობის წიგნი ნიკოლოზ მროველისა]: ... ჩემო ... რძალო, ბატონო მარიამ ... ჯერ რომ საჯელო არა მქონდა, მაშინდელი ნასყი-

დი სამღერეთს მთიულის მამული შენთვის მამირთმეგია... იმ მამულში
შენს მაზლს ვახტანგსაც წილი უდევს, ორთავესია... (მსეი, III, გვ. 155).

სამშვილდე // სამშუილდე // სამშულდე. ქვემო ქართლი

სამშვილდე 1466-1472 - იხ. ყორანთა

სამშვილდე 1587 - იხ. ყორანთა

სამშვილდე 1636 - იხ. საბარათაშვილო

სამშვილდე 1643 - იხ. მამხუტი

სამშვილდე 1693-1694 - ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... ნაზარალიხან ... თქვენ
... ბარათაშვილის აბაშის-შვილს ბატონის დედოფლის სუფრაჯს ავთან-
დილს ... გიბოძეთ სულ სამშვილდე, კრწანისი ჩალისა ციხითა და სულ
ხელშეუვალად, საღირაშენი სამკვიდროდ და საბოლოოდ ... სამართლიანის
სამზღვრითა... (ქსის, გვ. 362).

სამშვილდე 1778-1787 - [ერასტი გოსტაშაბისშვილის ხარჯის ნუსხა]: ორი
შაურის წამლები უყიდე ზურაბსა, კახეთიდან რომ მოვიდა... ერევანს რომ
მივდიოდი, მივეც ერთი აბაშის ნენოას... სამშვილდიდან რომ ჩამოველ, ზუ-
რაბას უყიდე ქოშები... მოურავს და მამასახლისს მარაბდას ამოუსხით
ორი წვეილი ქალამანი... ბოლნისს რომ წაველ, ნენუას უყიდე ქოშები...
(მსეი, III, გვ. 224).

სამშვილდე 1787 - თქვენ, ბატონისშვილს იულიონს, ესე მუწალგა მოგარ-
თვით ჩვენ კალატოზებმა... თქვენის ბჰანებით წავედით სამშვილდეს, იქ
თვრამეტი დღე ვიმუშავეთ. ჩვენი სამუშაო სამი ოსტატის და სამი შვეირ-
დის ოცდაოთხი მინალთუნი და ექვსი შაური (ქსბ, VII, გვ. 716).

სამშვილდე 1793-1795 - იხ. საყაფლანიშვილო

სამშვილდის კრწანისი 1634 - ... ჩუენ მეფემან პატრონმა როსტომ ... თქვენ
... მოღარეთუხუცესს შიოშს ... გიბოძეთ საბარათაშვილოში სამშვილდის
კრწანისი მისის მართლის სამართლიანის ... სამძღვრითა... (ქსის, გვ. 110).

სამცვივარა // სამცვარა. იმერეთი

სამცვივარა 1684 - იხ. კაცხი

სამცვარა 1730-1740 - იხ. მორბევეთი

სამცხე

სამცხე 1407-1412 - [წყალობის წიგნი კონსტანტინე მეფესი დავით მორჩი-
ლისძესადმი]: ... მეფემან გიორგი მამულისაგან განგყარა და სამცხეს წავე-
ინება ... მეფემან ჩუენი მამული კვალად ჩუენვე გუიბოძა (ქრონ, II, გვ. 216).

სამცხე 1453-1459 - ... ესე წიგნი ... გკადრეთ თქვენ ... ქართლისა კათალი-
კოსსა დავითს, მე, ღასურისძემან კუმურდოელმან იოანე, მის ჟამისა შე-
დებად, ოდეს მაწყურელი და სამცხისა ებისკოპოზნი თქუენგან უჯუარო
და შეუნდობელნი იყუნეს საფარისა თავზედა; და თქვენ დიდითა ხუაიშნი-
თა მაკურთხეთ. აწ დღისიდან წაღმა... ვიყო თქუენი და თქუენისა საყდრი-
სა ერთგული... (ქსბ, III, 196-197).

სამცხე 1503 - იხ. რაჭა

სამცხე XVI ს. დას. – ... საპატრიარქოსა ეკლესიისა ძუელთგან საქონე-
ბელნი და სამწყსონი სამცხეს თავადნი და სოფელნი: კავკასისძე, მისითა
მამულითა, პარხალი, მისითა შესავლითა და აზნაურისშვილებითა საყ-
მოდ... მონასტერი ოშკი მისითა შესავლითა, დიდი და პატროსანი ვარძიის
მონასტერი მისითა შესავლითა და ეკლესიის შვილებით უნაკლულოდ...
(ქსძ, III, გვ. 242-244).²⁶

სამცხე 1518 – ჩუენ ... ათაბაგ-ამი-სპასალარმან ყუარყუარე ესე წიგნი გკად-
რეთ ... საყდარსა მცხეთასა და ... ყოვლისა საქართველოსა პატრიარქსა ქა-
თალიკოსსა ბასილის... პატრონი მეფე და პატრონი ბიძა ჩემი შემედურდეს
და მან სამცხის საეპისკოპოსონი უკუიჭირნა; აწ იპრიანა ... რაცა ჩუენსა
საბატონოშიგან ეპისკოპოსონი იყუნენ პატრონისა კათალიკოზისა მორჩილნი
იყვნენ და კათალიკოზისა ხელითა იკურთხეოდენ. ვარძიის მოძღუარი და
ვარძიის შესავალი, მღვდელნი და დიაკონნი ძუელადაც მცხეთას კურთხეუ-
ლან და აწცა კათალიკოზისაგან იკურთხეოდენ და რაცა ჩუენსა საბატო-
ნოშიგან მცხეთის საყრისათვის შეწირული ყოფილა, ანუ პარხალის მონას-
ტერი და ანუ სხუა მამული და გლეხნი, რაგუარცა ძუელად ყოფილა, ისიცა
ამვე წესითა მოგუიხსენებია და შემოგვიწირავს... (ქრონ, II, გვ. 335).

სამცხე 1519 – იხ. ბალახვანი

სამცხე 1519-1529 – ესე წიგნი ... მოგახსენეთ ჩუენ ... მანუჩარ ... ათაბაგმან
... თქუენ ... მცხეთისა საყდარსა და ... ქართლისა კათალიკოზსა ბასილის...
[თუ] იპრიანოს ღმერთმან და ჩუენი საბატონო მამული ჩუენვე დავიჭიროთ
... როგორაცა ძუელთგან და პაპის და მამისა ჩუენისა ჟამშიგან მცხეთის
საყდრისა მამულნი ყოფილიყვნენ და ეფისკოპოსონი და მაწყურელი თქუ-
ენგან საკურთხეველი ყოფილა და სხუანი სამცხისა ეფისკოპოსონი, ყოველ-
ნივე ისრე თქუენნი სამცხისონი იყუნენ და ისრე დავიმორჩილეთ ... და რაც
საათაბაგოშიგა მცხეთისა საყდრისა მამულნი იყვნენ, არც ისი დავიჭი-
როთ და მოგანებოთ (ქრონ, II, გვ. 346).

სამცხე 1565 – ... ფილიპე შაქარაშვილი ... წარმოვედ ქუეყანათ ჩუენით სამ-
ცხით ... წმიდად ქალაქად იერუსალიმად... ას ფლურად გოლგოთას კანდე-
ლი დაუკიდე საუკუნოდ... გერეთვე საბას ლავრას ჩასაწერილი და აღაპები
უყავ... ერთი წელი და ნახევარი იერუსალემს ჯუარის მონასტერში დაეყავ...
ამისა შემდგომად წარმოვედ ქალაქით და წმიდასა ამას მთასა ათონისსა
მშვიდობით მოვიწიე, მონასტერსა ... ქართველთასა... (ქრონ, II, გვ. 406-407).

სამცხე 1635 – [წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა პაპუნა ბარათაშვილ-
გოსტაშაბიშვილისადმი]: ... მას ჟამსა ოდეს მამა თქუენი სამცხეს დიდი-
სათვის გავგზავნეთ, წავიდა და ყარა მაჰმადაშვილი ... დაიჭირა... (ქსონი,
გვ. 13).

²⁶ ზოგ ნუსხას ერთვის ქართლ-კახეთის სამცხეთო სოფლების ნაკლული სია
„სამეხათა ოთხი კუამლი კაცი ძმარისულა კიდარელსა. სამეხათა აქეთ ჰვეი
რომ ჩამოვიღის მზღურად იორის პირისაკე... ქართლს – მცხეთის ჯუარი... ნაო-
ზა მისით სამხედურითა არაგუამდის... ჯავახეთს – საცორველა და სხუა სოფლე-
ბი“ სსიმ, I, გვ. 32-33).

სამცხე 1645 – იხ. ღოდეთი

სამცხე 1648 – იხ. ქართლი

სამცხე 1662 – იხ. ქალაქი

სამცხე 1667-1668 – ნასყიდობის სიგელი ... მოგეც მე ტერტერაშვილმა ბეროამა თქვენ ... ტერ-ზაქარა შვილს მამიჯანასა... მას ჟამსა, როდესაც სამცხიდამ ქართლით გარდმოვედით ... მოვედი თქვენთან და გეყმევ... (ქსბ, VIII, გვ. 846).

სამცხეთო // სამცხეთო მამული

სამცხეთო 1488 – იხ. თელოვანი

სამცხეთო 1720 – იხ. ზემო ქართლი

სამცხეთო 1749 – იხ. ზემო ქართლი

სამცხეთო 1750 – იხ. ყაზახი

სამცხეთო 1771 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ... სარდარო შოშიავ და სახლთხუცესო გლახავ! მერე რუსების მოსასყიდლათ სამცხეთოს ორმოცი ხარვარი პური შეხვდა... მეტეხმა და გომმა თავეთი წილი გორს ამბარდანს მიაბარონ, და სხვა ქართლში რაც ყმა ჰყავთ, იმათ თავეთი წილი სურამს უნდა მიიტანონ... (სს, I, 1899, გვ. 344).

სამცხეთო 1783 – იხ. გოროვანი

სამცხეთო 1788 – იხ. ახალქალაქი

სამცხეთო 1789 – ჩუენ ... ანტონი კათალიკოს-პატრიარქი ... გაძლიევთ ... მოწყალებისა წიგნსა ამას შენ ... მაღალაქს ჩუენსა სახლთხუცესსა ამილბარს... [საქართველოს მეფეებს და კათალიკოსებს] ებოძნეს თქვენთვის სახლთხუცობა ყოვლისა სამცხეთოსა ქართლსა და კახეთსა შინა... ბრძანებს პაპის მამა ჩუენი: „ჩუენ, მეფემან ირაკლი ... შენ ... მაღალაშვილს ამილბარს ... გიბოძეთ სახლთხუცობა სუეტის ცხოვლისა და ჯანიშინობა ამ წესით, რომ: პირიქით საგარეჯოსა და პირაქეთ საგარეჯოს, ჯიმითს, ახალშენს, ვეისტევს, ერწოს, ბიწმენს, საგურამოს, რაც სუეტისცხოვლის მამულები არის და ჯვარს სახასო მამულები, სოველს თქვენ აიღებდეთ... აგრევე კიდევ გვიბოძებია მცხეთას მანქათელას კონი და საფინხულე და ზერტის მელალობა და დიდგორზედ მოხისის მოურავობა...“ მეფის იმაჟუფლიხანისაგან ბოძებული სიგელი ბრძანებს: „გიბოძეთო შენ ... შაბადინისა და აზამბურის მოურავობა...“ ბრძანებს ... კათალიკოსი დომენტი: „გიბოძეთო შენ ... ნაჭუღბაქევის მოურავობა“. ბრძანებს ... კათალიკოსი ანტონი: „... გიბოძეთ ჩვენს სახლთხუცესს ამილბარს ... ტფილისის ქალაქს მსახლობელთ ჩუენის ეკლესიის ყმათ მოურავობა, ჭაშნიკი; და ქალაქს გარეთ ავლაბარსა და გარეთუბანს მსახლობელთ მემკვიდრეთა და მოსულთა ... მოურავობა. და აგრევე ანჩისხატში სასახლის ადგილი და თქვენის ბიძაშვილის ამოწვევტილის ზურაბის წილი ყმა და მამული...“ კუაღად სხვასა სიგელსა შინა ბრძანებს უწმიდესობავე შენ: „გიბოძეთ თქვენ, მაღალაქს სახლთ-ხუცესს ამილბარს ... ჩვენის სოფლის ალაიანის მოურავობა, ამოწვევტილის ჭარმეულის ნაქონები, რომელიც ვერანა ყოფილიყო და შენ აგე

შენებინა“. კუალად ბრძანებს უწმიდესობავე მისი: „გვიბოძებია სამი უმამუ-
ლო კაცი: ერთი მეკარვისშვილი, მეორე ჯავახი იესეს ბიჭი და მესამე ხი-
ზაბარელი თევდორე და მახარა...“ (ქსძ, III, გვ. 985-988).

სამცხეთო 1800 – იხ. კრწანისი

სამცხე-საათაბაგო – იხ. საათაბაგო

სამწე. იმერეთი

სამწე 1433 – ... ჩუენ ... მეფეთა-მეფემან თამარ ... თქუენ, იაკობიძეთა ... გე-
ლათის წინამდგომთა ... გაგინეთ ას ოცი ათასი კილმანაური თეთრი
სრული სისხლი... ოდეს შენი გუარის კაცი ოქროპირი ციხისთავმან ფულა-
რიანმან მოკლა ... გიბოძე სამწეს თორმეტი გლეხი (სს, II, გვ. 372-373).

სამწევრისი // სამწვრისი. ქვემო ქართლი

სამწევრისი 1670 – იხ. ზემო ბოლნისი

სამწევრისი 1683 – ბატონიშვილი ლევან სამწევრისის მესთვლეობას აძ-
ლევს ოთარ მაჭუტაძეს (ქრონ, II, გვ. 484).

სამწევრისი 1703 – ... ჩვენ, მდივანმა ... გივმან ... თქვენ, ყმასა ჩვენსა ბერ-
დიკელს რამინას ... გიბოძეთ ობოლას ნაქონი ვენახი... ერთი მიწა სარწყა-
ვისა სამწევრისის პირდაპირ ... რამინასა და მისის შვილებისათვის საკუთ-
რივ მოგვიცია... (დსსი, I, გვ. 121).

სამწევრისი 1703 – იხ. თელისწყარო

სამწევრისი 1716 – იხ. ზემო ბოლნისი

სამწევრისი 1739 – [არჩილ მეფის ოქმი ავთანდილ შანშიას-შვილისადმი]: ...
ვისაც უნდოდეს, მოვიდეს და სამწვრისის ჩვენს მამულში მოხნას. დაღას
რვაზე ერთს გამოვართვამთ... (დსსი, I, გვ. 286).

სამწევრისი. შიდა ქართლი

სამწევრისი 1392 – იხ. ტფილისი

სამწევრისი 1443-1466 – იხ. წყალს-იქითი

სამწევრისი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

სამწევრისი 1785 – იხ. თელეთი

სამწყალი. შიდა ქართლი

სამწყალი 1680 – იხ. ნული

სამწყერადო. შიდა ქართლი

სამწყერადო 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

სამწყერადო 1702 – იხ. ნიზბისი

სამწყრის წყალი. კლარჯეთი

სამწყრის წყალი 1054-1072 – იხ. ქუთაისი

სანავარდო. იმერეთი

სანავარდო XVII ს. — მოვიდა ბატონი მთავარებისკოპოზი სვიმონ ჩიჯავაძე სანავარდოს, ჩვენი სამწყსო შეიქმნა. როდისად ეფისკოპოზი მობრძანდებოდეს, თითოს ზუთხს კორძეები მოსცემდეს... (ქსძ, III, გვ. 368).

სანავარდო 1774 — ჩუენ ... აფხაზ-იმერთა ... კათოლიკოზ მამამთავარმან ... იოსიბ შენ, ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა შემოგწირეთ ... სანავარდოს მოსახლედ მყოფი ... ოთხნი ძმანი... (ქსძ, III, გვ. 896).

სანავარდო 1766 — იხ. საირმე

სანავარდო 1776 — იხ. ბარი

სანავარდო 1778 — იხ. ოხოშირა

სანავარდო 1787 — იხ. სვერი

სანავარდო. კახეთი

სანავარდო 1784 — ღმერთმან ... ხელმწიფე-დედოფლის ჭირი მოსცეს ველის-ციხელს ველაძე დემეტრესა. სანავარდოს რომ აშენებდით იმ ჟამში ტყეში გახლდი და ხესა ვჭრიდი... მეზობლები სამადლოთ მინახავენ... ახლა ნაცვალნი მამდგომია, კულუხსა და კოდისპურსა მთხოვს (ქსძ, VII, გვ. 796).

სანაინი // სანაპინი. ქვემო ქართლი

სანაინი 1783 — იხ. ფაენისი

სანაინი 1784 — ... გასამყრელო წიგნი ... მოგეცი მე, სტეფანამ შენ, ჩემს ძმას, თაყას... გერგო ყმა შენ, თაყას: ... სანაინელი საფარაშვილი გრიქორა ბარდაშურელი ქურთიკაშვილი გიქოას ფარდი... ჰაცუტელი წარუკანთ ვართანაშვილები და სანაინელი აკოფაშვილი ზურაბა რომ კახეთს არიან, ესენი საძმო გაუყრელი დაგვრჩა. და ესრევე დაგვრჩა გაუყრელი ჩუენი მამული და ჩუენი მამაპაპეული და თუ ბედნიერის მეფის ირაკლისაგან ნაწყალობევი დოლიკანთ მამული... ამ ჟამში ჩუენ ქალაქში ვიყავით... (ქსძ, V, გვ. 267-268).

სანაინი 1798 — ღმერთმან ხელმწიფის ჭირი არყუთანთ იარაღას ძმას ... მოსცეს... ოსმალობას სანაპინი წახდა. მამაჩემი ათს წლის აქეთ გადმოვარდნილა ორიოდე ყმითა... ჩვენი ქვეყანა აღარ გაკეთდა, დავრჩით ამ ქვეყანაში. ხაჩშიანი და კუჭუტანი რომ კეთდებოდა, ეს ჩვენი ყმებისა ზოგნი იქ იწვედნენ... ახლა ამას გვეყვრებით ... არსად დაგვეფანტოს ორიოდე ყმა, მანამ ჩემი ქვეყანა გაკეთდეს და იქ მივიდოდეთ (ქსძ, VII, გვ. 459).

სანაინი 1800 — იხ. ახპატი

სანაო. კახეთი

სანაო 1670 — იხ. შაბადინი

სანაოს ქედი. რაჭა (?)

სანაოს ქედი 1659 — იხ. რველი

სანაღარო. კახეთი

სანაღარო 1756 — იხ. ალვანი

სანახირო შარა. კახეთი

სანახირო შარა 1505 – იხ. ოროტა

სანახშირე. იმერეთი

სანახშირე XVIII ს. I ნახ. – იხ. კვალითი

სანაპინი – იხ. სანაინი

სანგარი. შიდა ქართლი

სანგარი 1778 – იხ. წიფორის მთა

სანებელი. შიდა ქართლი

სანებელი 1392 – იხ. ტვილისი

სანებელი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

სანებელი 1736 – ... ჩვენ მძოვრელმა ჯინჯიხაშვილმან ისრეელმან ... თქვენ ... ნოდარიშვილს ფარსადანს ... მოგყიდუ... ჩემი მამა-პაპათ სამკვიდრო, სანებელს ნასყიდი იესა რომ ესახლა, თვითონ ის იესაცა და, რაც იმას მამული და ალაგი უჭირა... ამას და გარდა, რაც ჩვენ სახასოთ გვეჭირა ვენახი, მიწა, რაც სანებელში მამული მქონია ... ნასყიდი მქონდა, ან უსყიდი, ყველა თქვენთვის მომიყიდნია... არის ამისი მოწამე ... რუისელი მამაცაშვილი ნიკოლოზ... მძოვრელი მამასახლისი მემშვილდიშვილი... (დსსი, I, გვ. 254).

სანებელი 1782 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს თომა ნაცვალსა და პატას [მეღვინეთუხუციშვილებს]... სანებელში მშვიდობაურის ბოლოს პაპუნასშვილის ურია ყმისაგან ნასყიდი ვენახი, ჭალა და ნიგეზნარი ჩვენი საკუთარია, რომ ჩვენს სახლის კაცებს საქმე არა აქვსთ რა... მოხსენებული ნასყიდობის გარდა სანებელსა და ხედურეთს ნასყიდობა კიდევ გვეგულება, რომ არ ვიცით. (ქსძ, VII, გვ. 568-569).

სანეკრესლო – იხ. ნეკრესლის სამწყსო

სანთისი. რაჭა

სანთისი 1660-1670 – იხ. მუხლი

სანთისი 1785 – იხ. სევა

სანიაჟორი. შიდა ქართლი

სანიაჟორი 1699 – იხ. გორი

სანისლოს ქვა. გურია

სანისლოს ქვა 1614 – იხ. აჭი

სანოდარისშვილო მამული. შიდა ქართლი

სანოდარისშვილო მამული 1800 – იხ. ქარელი

სანჯაბის ღელე. იმერეთი

სანჯაბის ღელე 1659 – იხ. რველი

საოჟიოს წყალი. კახეთი

საოჟიოს წყალი 1770 – იხ. ოჟიო

საორბელიშვილო. ქვემო ქართლი

საორბელიშვილო 1718 ... ჩვენ, საორბელისშვილოს ბატონმან მამუკამ ... შენ, ... მაჭავარიანს ფარსადანს ... გიბოძეთ სოფელი გელდიგილანი მაკუა და რაც ჩვენი მამა-ბიძათაგან ნაბოძები გქონია და დღეს გაქვს... (სს, III, გვ. 154-155).

საორბელიშვილო 1749 ... ესე ძმობისა და პირობის წიგნი მოგართვით ჩვენ, ორბელიანთ სარდალმა რევაზ, დივანბეგმა იოვანემ ... თქვენ... ბატონს დიმიტრის... რაც საორბელიშვილოს კაცი იყოს აზნაურშვილი, მსახური თუ გლეხი, საერთოსი და საუფლისწულოსი, ყველა აგაყრევინოთ, დმანის ციხეში დააყენო. ყველამ ჩვენი კაცი იქილამ ვიმსახუროთ, სანამდინ არეულობა იყოს, იქ იყვნენ და რომელმანც შევიძლოთ, დმანის ხევეში სიმაგრე გაეკეთოთ, იმ ადგილას გლეხი გაეიყვანოთ და იმ სიმაგრეში დაეაყენოთ... მერმე ჩვენ სამთავ ძმის შვილებს, რადგან საერთოდამ შემატებული სოფლები საუფლისწულოდ გვეჭირა, თქვენ ძმობაში თამაზ სარდლის შვილებს გოგლდათ, ამის სამუქოდ მანაკერტი დაგიდევით და საუფლისწულო მოგვცით (ქსძ, VI, გვ. 706).

საორბელი 1780 - ხანდამშვილი გაღუსტა ... ოსკანაშვილს ხაბაზს გოგიაზე ედაგებოდა ზაალს, რომ ჩემი ყმა არისო თავუთელიო. ჩვენ სორბელის ბატონმა დიმიტრი ეშიკალასბაშმა ... ეს სამართალი მივეცით: თავუთი რადგან ნახევარი ჩვენი სახასო არის და ნახევარი ხანდამანთი, ჩვენ ამ ხანდამაშვილს გაყრილობის ბარათი თეხოვეთ... (ქსძ, V, გვ. 121-122).

საპაიჭაო. იმერეთი

საპაიჭაო 1785 - [წერილი დავით იმერთა მეფისა იმერეთის ელჩებისადმი]: ... [ბერმა წულუკიძემ] უარგეყო და ჩვენის ოჯახის სისხლით მოგებულს ქვეყანას საპაიჭაოს უკუუღდა და თათრისა და ლეკის ჯარს ცდილობს დიდის გარჯით და თეთრის მიცემით. და ამას ამბობს: მეფე მე ვარო... და ვსთხოვთ ამაზედ: ... რაც ამათ ჩვენის ძმის მეფის სოლომონის ან ციხეები უჭირავს, ან ციხის შემაგალი მამულები - ესენი მოგვცესო... დიდის ჯარით იმერეთით, რაჭით, ოდიშით და ლეჩხუმით ერთობით თავგამოდებულნი და შეყრილნი ერთად ვდგავართ ერთის გულით და ერთის პირით და წულუკიძისგან ორგულობასა და ქრისტეანეთ დატყვევებას ვკითხულობთ... დღეს ... ჯარით რაჭის მახლობელს მთის ძირს ხრეთის მოვედით. და ეს წიგნი ... გამოგიგზავნეთ... თუ ჩვენის ... მორჩილება არ იკადრა წულუკიძემ ... აღარც ჩვენ დავხოგავთ (ისპს, გვ. 11-12).

საპონაური. შიდა ქართლი

საპონაური 1701-1703 - იხ. მძოვრეთი

სარაქისოული მიწა. ქვემო ქართლი

სარაქისოული მიწა 1733 - იხ. ჩხიკვათა

სარაჩლო. ქვემო ქართლი

სარაჩლო 1800 - ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი სარაჩლო ისმიელ ალასი. ძველი სარაჩლო მელიქ ჯუმშეტისთვის გიბოძებიათ. ჰყრის, მიჰდავს. მე დედოფლის მამულში გახლავარ... (ქსძ, VIII, გვ. 681).

სარახველა. ქვემო ქართლი

სარახველა XVII ს. II ნახ - იხ. წრეთი

სარბიელი. ხეობა

სარბიელი 1747-1749 - იხ. ძამის ციხე

სარბიელნი. შიდა ქართლი

სარბიელნი 1259 - იხ. ანგროინი

სარეკი. იმერეთი

სარეკი 1680 ახლოს - ... ჩვენ, ფალავანდიშვილმა გიორგიმ ... თქვენ ... წერეთელს ქაიხოსროს ... მოგეცით სარეკში სასახლე მისის მიწითა და ადგილით, ხატიითა, ჯვრით... (დსსი, I, გვ. 434).

სარეკი 1702-1720 - ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან გიორგიმ, შენ, წერეთელს ქაიხოსროს ... გიბოძეთ გიორგი ფალავანდიშვილისეული სარეკი სასახლე და მისის წყლით, ველით, ეკლესიით... (იდ, I, გვ. 53).

სარეკი 1760-იანი - ... ჩვენ, ჯაფარიძემ სულთან ... თქვენ ... ფალავანდის-შვილს ზაალს ... ორასი მარჩილი იმერული თეთრი გამოგართვით. ამისდა გორაოთ მოგეცით სარეკს ჩვენი სამკვიდრო ყმა მღვდელი კუტალაძე პეტრე... ბაჯითს გოშაძის საკომლო თავისის პარტახტით... (იდ, I, 128).

სარეკი 1789-1810 - იხ. ჩიხა

სარვანი. კახეთი

სარვანი 1768 - იხ. ალაზანი

სართიჭალა // სათისჭალა. კახეთი

სართიჭალა 1716 - [წყალობის წიგნი იმამყულიხანისა აზნაურშიელ ესიტასადმი]: ... ჩვენი სახასო სოფელი სათისჭალა უშენი შენათ გაგეხადა და ბევრს გარჯილიყავ... რადგან ძველგანაც მოურაობა თქვენა გქონდათ და მამულიცა გქონდა იმ სოფელში, ჩვენც ... გიბოძეთ ... სათისჭალის მოურავობა (სს, I, 1899, გვ. 418).

სართიჭალა XVIII ს. I მეოთხ. - იხ. თვალი

სართიჭალა 1779 - ღმერთმან ... ჯელმწიფის ჭირი მოსცეს სართისჭალელთ. ჩვენ სხვარივად გვაშინებენ და გვეუბნებიან: ეგ ადგილიც თავადის შვილისაა და თქვენც თავადის შვილს მიგცემენო... ეს რომ გაიგონეს, რომელთაც ჩვენთან მოსვლა უნდოდათ და მამულიც შემოფარგლეს, ისინიც აღარ მოდიან, რომ თავადის შვილის ყმობა არ შეგვიძლიაო... თერთმეტი კომლი კაცი გხლებივართ მანდ, კალო-საბძელს ვაკეთებთ, თქვენის ბძანებით ხის კოშკები დაიდგა. და რადგან ისინი აღარ მოგვიდგნენ, მესერის მოვლემა კი ვეღარ შევიძელით... [ოქმი]: საგარეჯოს მოურავს ჯამასპის ასე უამბეთ. მერმე ამათი მოხელე შენა ხარ ... [და] სანგარიც გაუკეთებინე, რაც მისასვლელი კაცი იყოს, იმაზედაც ბეჯითი იყავ... (ქსმ, VII, გვ. 445).

სართიჭალა 1789 - იხ. ვარიანი

სართიჭალა XVIII ს. მიწ. - იხ. ნიქოზი

სარიმაჯის უბანი. თბილისი

სარიმაჯის უბანი 1766 – იხ. ბატონის მეიდანო

სარიჯნა. ქართლი

სარიჯნა 1345 – [წყალობის წიგნი გიორგი V-ისა]: ... შენდა გუიბოძებია ჯაეახისშვილს გამრეკელსა ... სარიჯნა... და კაციყოსოს ორი გლეხი მისით მიწით და საქონენებელითა... (ქსძ, II, გვ. 98).

სარკე // სარკის მონასტერი // სარკის წმიდა გიორგი. შიდა ქართლი

სარკე 1392 – იხ. ტფილისი

სარკე 1447 – იხ. მცხეთა

სარკე 1504-1516 – იხ. მცხეთა

სარკე 1527 – ესე სათავდებო წიგნი მოგახსენეთ ჩუენ, ბეგამან ... თქვენ ქათალიკოზს ბასილის... მცხეთის საყდრის მამულსა სარკის მონასტრისა ... სამამულო საქმე იყოს, ეგრევე ხუელურეთს რაც მცხეთისა საყდრისა მამული იყოს, ნასყიდი, თუ უსყიდელი, ყუელასი საქმე მართლითა სამართლითა გარდავიწყვიდოთ და ქორაზნას ვენახითა სიგლითა რაც გქონებოდეს, ისიცა სიმართლითა მოგახსენოთ... (ქრონ, II, გვ. 371).

სარკე 1527-1532 – იხ. გარეჯა

სარკე 1559 – იხ. სხალდიდი

სარკინე. შიდა ქართლი

სარკინე IX ს. II ნახ. – იხ. ცხევერი

სარკინე 1768 – იხ. დამპალა

სარკინეთი. შიდა ქართლი

სარკინე 1720 – იხ. მუხრანი

სარკინეთი. ქვემო ქართლი

სარკინეთი 1543 – იხ. სხალნარი

სარკინეთი 1634-1658 – იხ. ფიტარეთი

სარკინეთი 1646-1658 – იხ. ჭრეში

სარკინეთი 1689 – ჩვენ ... ყაფლანის შვილმა ... პაპუნამ ... შემოგწირეთ ...

სარკინეთს ერთი კვამლი კაცი ... მისის მამულითა ... შენ ... პატროსანსა მონასტრსა და საეფისკოპოზოსა და თავსა სასაფლაოსა ჩვენსა დმანისის ღმრთისმშობელსა... (ქრონ, II, გვ. 508).

სარკინეთი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

სარკინეთის ხევი. ქვემო ქართლი

სარკინეთის ხევი 1800 – იხ. ბოლნისი

სარუისო გზა. შიდა ქართლი

სარუისო გზა 1800 – იხ. ქარელი

სარუკაანთკარი. შიდა ქართლი

სარუკაანთკარი 1787 – იხ. წირი

სარუსთველო. კახეთი

სარუსთველო 1722 – [განწყება სარუსთველო დროშისა] ... უკუეთუ ამისი
სა დროშისა დიდი, ანუ მცირე ... ქიზიკის ჯარსა შინა დგებოდეს ... ბატო-
ნებმა მამულისა წართმით განპატიჟოს... შვიდეულსა შინა ერთგვის ჯარსა
განთვლიდეს და ვისცა ვინ დააკლდეს, ჯარსა სარუსთველოდ წაართმიდენ...
ამისნი დროშის მტვირთველნი ნორიას ჭიჭინაძენი ყოფილიყვნენ და ჩვენ-
ცა მათვე მივანდევით... აწე, დროშისა სარუსთველოსა შინაწერნი თავადნი
ესე არიან, თავადნი, ერისთავნი, ეპისკოპოსნი და გლეხნი: პირველად აღ-
დგეს რუსთველი და აღიღოს დროშა ... და, სადაცა ებრძანოთ, ყმით თვი-
სითა და სამოურაოთა თვისითა მარტყოფითა ჩვენის სახასოთა და ერთს
ადგილს დაიყოვნოს. ამას შემოეყაროს სამეხელი უჯარმო და ავალისძენი,
იორთა ზედა და სამგორთა შინა, ნაპირნის სახლნი, არაგვის პირნი, ძაგნა-
კორანი და გურამისშვილნი და ხერგის ცეკნი; მიერთგან გარდაღმა კა-
ხეთნი, თიანეთნი, ფშაენი და ცეცხურნი, ერწონი, ჟალელნი და მათ შინა
მოისახლენი აზნაურნი და თავადნი. ჩამოიარონ ჩოლაყაშვილნი, გილდაშ-
ვილნი, სამაყანონი, მაყაშვილნი, ჯანდიერიშვილნი, ზემონი თელავნი და
გამოდმა რუსისშვილნი, შაშიან-კალაურნი, კახის უბნის და ჯიმიითის მოუ-
რავნი, საცელოთ ოხიაყორჩის ძენი, მდივანბეგისა და თარხნის სახლნი,
ყმით და საცელოთ, გაღმართ საგინაშვილნი, ქუმისისშვილნი, პანკისის ცე-
ობა; ფშაველი და ძირობის კაცნი, ართანა, იულთანე და გვერდის ძირნი,
საბუვე, ვაძისცევი, ენისელთ მოურავის სახლნი, ჯორჯაძენი, ენისელით და
ყმით, ნოდარიშვილნი, ყმით და საცელოთ დიდოთ, ნეკრესელი, ნეკრესის
ყმით, კონსტანტინეს-შვილნი, ... გავაზი და ყვარელი, საწინამძღვრო, ჭია-
ურთ მოურავი... კონსტანტინეს-შვილი... პატისისშვილები... სვიმონდისშვი-
ლები... ჭავჭავაძენი... რუსისშვილები... კარის წინამძღვარი, ყვარელით, ყა-
რალაშვილი... ბაბადიშისშვილი... სახთ-უხუცესი სახვერელი, ყმით, საცე-
ლოთ თუშით, სახლის-კაცით; ყოდაღაშვილნი... ჩოლაყაშვილნი... სახლთ-
სუცისშვილები; როშაქისშვილები; თიანეთის მოურავი, თიანეთით, ფშავით,
ცეცხურით... გილდაშვილები... ხარჭაშნელი ეპისკოპოზი... ტარიელისშვილ-
ნი... აზნაურისშვილი სვიმონელი... ერწონი სრულიად კომლნი... ხიმშიაშ-
ვილნი... ტუსისშვილნი... გიჯიყრელნი... მიწობლიძენი... გარაყანიძენი... გუ-
რამიშვილნი... ჯვარის წინამძღვარი, ზედაძნის წინამძღვარი, დაუჭამიასშვი-
ლი; ავალიშვილნი... სამეხელი ეპისკოპოსი, სამეხით, საყმით, სამწყსოთ;
ჯანდიერისშვილნი, ქისტაურით, ერწოთ, სამთავროთ; საგინაშვილნი... ხო-
დაშნის წინამძღვარი, ხოდაშნის ყმითა, მაყაშვილნი... რუსისშვილნი, თე-
ლავეთ; ყორჩიბაშის შვილნი... კისისცევის წინამძღვარი... თაყაშვილნი და
ბახუტაშვილი; აზნაურნი ოხიაყორჩის შვილნი... შაშიან-კალაურით და
გაღმა მამულით; თარხანიშვილი ... გაღმართით და გამოდმართით; ბარა-
მიშვილნი ... კახის-უბნით, ჯიმიით; ჩუმლაყი სარუსთველო... აწე სახასონი
ჩვენნი არიან: სახასო ენისელი, სახასო ჭიაური, სახასო პანკისი, სახასო
ფშაველი, სახასო მადრანი, სახასო თუშეთი, სახასო ხოდაშენი, სახასო
თიანეთი, სახასო ერწო, სამთავრო, სახასო ჩეკური, სახასო ნოდოკრა, სა-
ხასო ბოროტაძე, სახასო ოდიშელიძენი, სახასო ლაფანაშვილნი, სახასო
ბიწმენი, სახასო ჭიაურნი, სახასო მარტყოფნი, სახასო შაშიან-კალაურნი

და ხოდაშენი, სახასო კახის-უბანი, სახასო ახალ-შენი, სახასო ფიქიბი...
ესე სახასონი და თავადნი ესრეთ განუჩენიათ რუსთველისადა დროშისათ-
ვის ... ძველთა მეფეთა და უფროსდა ბატონს თეიმურაზს დაემტკიცებინა,
დაჩვენცა ესრეთ (ქსმ, II, 384-387).

სარჩელა. შიდა ქართლი

სარჩელა 1724 - იხ. რკონი

სასალტიას მიწა. ქვემო ქართლი

სასალტიას მიწა 1682 - იხ. ალგეთი

სასამებლო მამული. კახეთი

სასამებლო მამული 1791 - ... რადგან თქვენ სამებაში მოსახლობა მოინ-
დომეთ, ჩვენ ეს პირობა მოგვიცია: აგვიღია ხელი სასამებლოს მამულზედ
სახაშმოს მამულს გარდა... როგორც პატარძელელნი ხენიდა სასამებლო
მამულსა იმ გვარად თუ მოვხნავთ თუ არა სამამულოდ საქმე არა გვაქვს.
აგრევე მთა მოგვიცია ლავანს ჰევს გამოღმა საკუთრად... ამტკიცებს ყოფ-
ლადწმიდის სამების კაწარეთის ეკკლესიის მოურნე, ნათლის მცემლის მო-
ნასტრის და სხვათა არქიმანდრიტი ეფთვიმი... (ქმეის, გვ. 160-161).

სასვიმონეთის // სასვიმანეთოს შარა. იმერეთი

სასვიმონეთის შარა 1519 - იხ. გელათი

სასვიმონეთოს შარა 1545 - იხ. გელათი

სასთაულა // სასთაულის მიწა // სასთულის მიწა. ქვემო ქართლი

სასთაულა 1681* - იხ. ზემო რუისპირი

სასთაულა 1697 - იხ. კლდის თავი

სასთაულა 1751 - იხ. ახალშენი

სასირეთი. შიდა ქართლი

სასირეთი 1726 - ... ნასყიდობის წიგნი მოგეც, მე, ბებეშიძემ იორდანემ სა-
სირელმა ... შენ ახალქალაქელს მამასახლის ელისბარას... არის ამისი მო-
წამე ... ახალქალაქელი როსტემანას შვილი... სასირელი მარა... ხანდაკს
სალუყახანას შვილი ბერუა... მენთობელს მდღელს დამიწერიდა მოწამეცა
ვარ (დსსი, I, გვ. 220).

სასირეთი 1746 - ღმერთმან... ხელმწიფის ჭირი... ზაზას თარხნიშვილს
მოსცეს. ფარსადან ციციშვილს გლურჯიძეებისაგან სასირეთს მამულები
ეყიდა და ის თავისი ნასყიდი ფარსადან მე მომყიდა... (ქსმ, VII, გვ. 22-23).

სასირეთი 1751 - იხ. ოძისი

სასირეთი 1765 - ... ჩემი [იორამ თარხნიშვილის] ყმა თამაზა ნოსტელი,
ქვეყანა რომ აიყარა, ჩვენს სოფელში აღარავინ დადგა ... სასირეთს ჩამო-
ვიდა და იქილამ დაიკარგა, ლეკმა წაიყვანა (ქსმ, VIII, გვ. 902).

სასირეთი 1768 - [წიგნი ანტონ I-ისა იოსებ გლურჯიძისადმი]: ... ჩვენი ყმა
ჯდავასი ღომბა ჩვენს მამულში ჩვენად ყმად იყო და ცოტას ხანს მანდ სა-
სირეთს ყოფილა ხიზანათა. და ახლა შენ სადმე ყმად ეჭიდები. სვეტის-
ცხოვლის ყმასთან შენ რა საქმე გაქვს... (ქსმ, III, გვ. 868).

სასირეთი 1769 – [წერილი ერეკლე II-ისა შოშია სარდლისადმი]: ... ქარიმ-ხანთან გასაგზავნათ კაცი ქართლსა და კახეთში ყველას შესწერდა... ამ შეწყურით რაც ქართლში სვეტის ცხოვლის ყმა არის, ამათ სამი კაცი უნდა გაგზავნონ... სასირეთი უნდა მოგიდგეთ ერთს თუმანს. ახლავ ეს სამი კაცი სამცხეთოდამ უნდა გაარიგო ამ ოცს და ხუთს დღეზე ... ცხენით, იარაღით, ტანისამოსიც და გზის ხარჯით, აქ ქალაქს მზათ უნდა გყვანდეს (სს, I, 1899, გვ. 275).

სასირეთი 1774 – დმერთმან ... ხელწიფის ჭირი მოსცეს ბერთუბნელს ... ჭოჭყიაშვილს ბერძენას. მამაჩემი სასირეთს გახლდათ და თქვენი ჭირის სანაცვლო შეიქმნა. მე ობოლი დაერჩი, იოსებ გლურჯიძის ყმასთან დაერჩი... ბევრი უსამართლობა მოიღო... (ქსმ, VII, გვ. 269).

სასირეთი 1774 – იხ. ბარალეთი

სასირეთი 1783 – იხ. ქსოვრისი

სასირეთი 1789 – იხ. რუისი

სასირეთი 1795 ახლო – იხ. ქვახვრელი

სასირეთი 1800 – მეფის ძის დავითის სიკეთით სახსოვარო თანხნისშვილო ტეტიავ! მევე ამ არხით ჯავახიანთ ასე რომ მოუხსენებიათ, სასირეთმა, მეტეხმა და ჩოჩეთმა ერთი დღე არხის მუშაობას უნდა უშველონ (ქსმ, VIII, გვ. 617).

სასოლოლაშვილო. ქვემო ქართლი

სასოლოლაშვილო 1778 – იხ. ტაგნაგეთი

სასუმეთი. იმერეთი

სასუმეთი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

სასხორი // სასხორნი. შიდა ქართლი

სასხორი 1170 – იხ. სხალტბა

სასხორი 1392 – იხ. ტფილისი

სასხორი 1447 – იხ. მცხეთა

სასხორი 1467 – ჩვენ ... მეფე ტ-მეფემან ... ბაგრატ ... გიბოძეთ თქვენ ... ელიოზიშვილებს ... ჩუენგან ნასყიდი სოფელი სასხორი... (ქრონ, II, გვ. 288).

სასხორი 1504-1511 – იხ. მცხეთა

სასხორი 1504-1516 – იხ. მცხეთა

სასხორი 1559 – იხ. სხალდიდი

სასხორი 1623-1630 – ... [ზაქარია კათალიკოსს ბაადურ ციციშვილმა] სარჯულო მოგვეცით და საყდარს კარგი ვენახი დაუდევით სასხორს... (ქსმ, III, გვ. 490).

სასხორი 1665 – ... ჩუენ, იესაშვილმან ფასინამა ... თქუენ ბატონისშვილსა ... ბაგრატს ... მოგყიდეთ სასხოროს ჩუენი ალალი ... ხერადინაშვილისა მიხითარასაგან მოსყიდული ვენაჯი... (სს, I, 1899, გვ. 255-256).

სასხორი 1736-1744 – იხ. მოხისი

სასხორი 1742 – ... ჩუენ, როსევისშვილმა როსეფ ... თქუენ, გედევანის
შვილს სარდალს გაბრიელს ... მოგყიდეთ სასხორს ჩვენი წილი და ბარათ-
ში გამოყოფილი მამული თავისის საკომლოთი... ყოვლისა საქართველოსა
მაკურთხეველი კათალიკოზ-პატრიარქი ნიკოლოზ ვამტკიცებ სიგელსა ამას...
(დსსი, I, გვ. 305-306).

სასხორი 1793 – [არზა იოვანე გედევანიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ჩემი
სახლისკაცები თქვენის დოვლათით სასხორს აშენებენ, მე იქ მისაყვანი
და მემკვიდრე კაცი იმის მეტი არა მყავს (ქსმ, VIII, გვ. 207).

სასხორი 1795 ახლო – იხ. ქვახვრელი

სატპესეული.²⁷ შიდა ქართლი

სატპესეული 1413-1442 – იხ. ძაღისა

სატბისოს რუ. ქვემო ქართლი

სატბისოს რუ 1728 – იხ. ბუჟღულეთი

სატივე. შიდა ქართლი

სატივე 1634 – იხ. ბროწელეთი

სატივე XVII ს. II ნახ. [ზემო ქართლის სადროშოს აღწერის დავთარი]: ...
სატივეს მოყალნე მსახლობელი... კალოველი ივანა კუამლი ერთი... წაბ-
ლოვანს საუფლისწულო მსახლობელი მოყალნე... ქინძათს საუფლისწულო
მსახლობელი სომეხი და ქართველი... საუფლისწულო კლდისწყაროს მო-
ყალნე კაცი... ბროწელთს მსახლობელი მსახური და გლეხი... ღვერთეთს
ბოგანო მეზერისშვილი... თორმანეულს ბოგანო ოსიტა... რუისს ჩვენი მე-
საფლავე, ჩვენის ... ხატისა დეკანოზი პაველ რაზმაძე... ნუღს ჩვენის კა-
რის დეკანოზის გიორგისა და იასეს ყმა... კულბითს მსახლობელი სასახ-
ლის მსახური და გლეხი... აბანოს სასახლის მსახლობელი მსახური და
გლეხი... ტოცას მსახლობელი ბატონის სახასო მსახური... ფცას სახასო
ბოუაძე შიო... ტოცას კოკავაძის მამულას ყმა იმერელი ბოგანო... ქვემოთ-
ვიმღეთს ბოგანო, სეხნიას ტატიშვილის ყმა... თორმანეულს სეხნიას ტა-
ტიშვილის ყმა მსახლობელი... ზემოძვიმღეთს ... სურნის ... [და] ღვერთეთს
მსახლობელი პაპუას ტატისშვილის ყმა... (სეიძ, II, გვ. 41-53).

სატივე 1728 – ავიღე მე, დავითისშვილმან კოსტანტილემ ... თქვენ, აბაზა-
ძის ბეჟან მდივნისაგან ... ოთხი თუმანი თეთრი... ამის გირაოდ დაგიდევით
სატივეს კიტრაძე ოთია მისის ... მამულითა, კიდევ ჩემსა ხოდაბუნში ოცის
დღისა მიწა... (სს, II, გვ. 339).

სატივე 1750 ახლო – [კონსტანტინე დავითიშვილის წილის ბარათი]: ერ-
თწილად სატივეს ნოზაძე ღონია, ღაზარეს ნახევარი მამული ამაზედ
აძეს... ერგო კოსტანტილეს (მსეი, III, გვ. 162).

სატივე XVIII ს. I ნახ. – [ხაღხის აღწერის დავთარი] ... იქავ სატივეს აყ-
რილისა კაცისა მამული, სარაჯი ოღრძელი... კლდისწყაროს მსახლობელი

²⁷ სატბეს ველი?

ბოგანო, ჭაღიძე ნიკოლოზ... წაბლოანს მსახლობელი ეკალაძე... (სეიძ, II, გვ. 98-99).

სატივე 1764 – [ერეკლე II-ის ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის, ვინც სატივეს დგა-ხართ! მერმე თქვენი მორიგე და სურსათი გვიპატივებია... (ქსძ, VII, გვ. 84).

სატივე 1766 – იხ. კეხვი

სატივე 1783 – ... იოანე [თაქთაქიშვილი] მართლმსაჯულებას პასუხობდა... ესენი ჩიკოძის ყმანი არიან, თუ როდესმე საციციანოში სახლებულან, აყრილან და ასი წელიწადია იმერეთს სახლებულან. ამ ახლო ხანში იქიდაბ გამოვიდნენ და სატივეს ქალანთარს ხიზნათ დაუდგნენ (ქსძ, V, გვ. 226).

სატივე 1784 – დმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი დავითიშვილს ზაალსა და ელიზბარს მოსცეს... სატივე უსამართლოდ გვაქვს წართმეული... მთელმა ქართლმა გაღმა და გამოღმა სულ იციან... [იასე ამილახვარის მინაწერი]: სააგალიშვილოში მივედით და ავიღეთ რაც ეწერათ, - აბაშიძესაც გამოვართეთ, სურამს ჩამოვედითო... [ზაზა ამირეჯიბის მინაწერი]: ბიძის ჩემის ოტიასაგან ასე გამიგონია - სატივე დავითიშვილის სამკვიდრო არისო: აძვისის სამძღვარს ეკითხებდი, მინდორში დავდიოდით... (ქსძ, VII, გვ. 631).

სატივე 1786 – იხ. ლიახვი

სატივე 1798 – დმერთმან ხელმწიფის ჭირი დავითაშვილს ზაალს მოსცეს. სატივე ჩემი სამკვიდრო მამული არის. ქალიანთარმა მძღავრობით წაგვართვა. (ქსძ, VIII, გვ. 481).

სატივე XVIII ს. – იხ. ტოცა

სატრედო. ქვემო ქართლი

სატრედო 1587 – იხ. ყორანთა

სატრედო 1707-1708 – ... მე ... მდივანბეგი ერასტი, მოგაკვსენებ ჩემო შვილე-ბო ელისბარ და ვახტანგ... რაც ჩვენი ნასყიდი იყო სატრედოს გარდა, თქვენ მოგეცით... ეს ჩემი ნასყიდობა ახალშენი როცა მიყიდა, არც გირათო მაქუს, უკან დაღეთს თათრისშვილის მამული, ქალაქის სასახლე... (სს, II, გვ. 216).

სატრედო 1718 – იხ. მაშავრის პირი

სატრედო 1729 – იხ. ცხნარი

სატრედო 1736 – ... სატრედო სოფელი ბებუის ჩემის, ბატონისშვილის ანა-ხანუმის მზითვით ნასყიდი ... დედა ჩემს ... მზითვით გამოატანეს და მას აქეთ ჩვენ გვეჭირა... ახლა [გიორგი ბატონიშვილმა] მოგყიდეთ შენ ორბელისშვილის ... სოფელი სატრედო ... დისელის სახნავ-სათიბრითა... კაცთა-განნი ... მოწამედ: ... დმანელ ეპისკოპოსი ელისე... ბოლნისის მამასახლისი გურგენა... ბლორძელი ორამ... მე, გაბაშვილის დმანისის დეკანოზის შვილს, მღვდელს ზაქარიას დამიწერია... მე, ფიტარეთის დეკანოზი ნიკოლოზ ამისი მოწამე (სს, II, გვ. 384-385).

სატრედო XVIII ს. – მე ყაფლანისშვილს ვახტანგს ამ სატრედოს ნახევარი ბიძის ჩემის სარდრის საღთხუცისთვის დავითისთვის მიმიყიდნია... (სს, II, გვ. 509).

სატრედო გორა. კახეთი

სატრედო გორა 1785 – იხ. მარილისი

საურბნელო. შიდა ქართლი

საურბნელო 1655 – [როსტომ მეფის წყალობის წიგნი ურბნელ ზაქარია-სადმი] საურბნელო მამული ცოტა იყო და ვერა რჩებოდით და გიბოძეთ ოქონის ღვთის-მშობლის საწინამძღურო ... (გუჯრ., გვ. 18).

საურმე. ქვემო ქართლი

საურმე 1751 – იხ. ახალშენი

საურმე ხიდი. ქვემო ქართლი

საურმე ხიდი 1670 – იხ. ზემო ბოლნისი

საფალავანდიშვილო // საფალავანდისშვილო. იმერეთი

საფალავანდიშვილო 1660 – ჩუენ, დედოფალთა-დედოფალმან ... ნესტანდარეჯან ... თქუენ ... წერეთელს ქაიხოსროვს ... გიბოძეთ საფალავანდიშვილოს რაც პირველ ან ხოსროს ქონდა და ან მასუკან ტყავედელიძეს მივეცით... ამას გარეთ, საჩხერეს ხოდაბუნი ნახევარი ამას წინათ გიბოძეთ... (იდ, I, გვ. 30-31).

საფალავანდიშვილო 1673* – იხ. თლვაგი

საფალავანდიშვილო 1680 – [წყალობის წიგნი ბაგრატ მეფისა წერეთლები-სადმი]: ... საფალავანდიშვილო სანადირო მთაჭალელს აბაშიძის სამძღვარი-სა აქეთ და საუფლისწულოს სამძღვარს შუვა მომიცემია... (დსსი, I, გვ. 436).

საფალავანდისშვილო 1680 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ ... ბაგრატ ... გიბოძეთ ... თქვენ, წერეთელს ქაიხოსროს ... საფალავანდისშვილოს ბასილიძე გიორგაი... (იდ, I, გვ. 39).

საფანელა. შიდა ქართლი

საფანელა 1719-1724 – იხ. ატენი

საფარა. სამცხე

საფარა 1447-1459²⁸ – ესე წიგნი გკადრეთ თქვენ ... ქართლისა კათალიკოზსა დავითს მე, ლასურისქემან კუმურდოელმა იოვანე მის ჟამისა შედგად, ოდეს მაწყუერელი და სამცხის ეპისკოპოსნი თქვენგან უჯუარო და შეუნდობელნი იყუნეს საფარისა თავზედა და თქვენ დიდითა ზუიშნითა მაკურთხეთ... (ქსძ, III, გვ. 196-197).

საფარა 1453 – ... თქვენ, კათალიკოზსა დავითს, დაგიდევით აღთქმა ჩუენ, საფარისა და ვარძისა ძმათა. მას ჟამსა ოდეს, მცბიერი ბერძენი მოვიდა ... მცირითა რათამე სიტყვითა მიგვიზიდნეთ. აწ ... არც მიტროპოლიტი შემოეშვათ ... [და] არც უმცხეთოდ ჩუენი მღრდელი და დიაკონი იკურთხებო-

²⁸ 1466-1479 წწ. შორის ანალოგიური ერთგულების ფიცს დავით კათალიკოზს აღუევს ანწელი არქიმანდრიტი (ქსძ, III, გვ. 219).

დეს, არც რამ ჯავახეთს და წალისყურს ვისაქმთ სამწყსობისა პირზედა...
(სსიმ, I, გვ. 24).

საფარა 1630 — ... საფარისად ... მონასტერი ... მოკრებულები... ყმანი წმიდი-
სა მონასტრისა თქვენისანი ... დავასახლეთ სანახებსა ქართლისასა არადე-
თისა ბოლოს, რომელსა ზედა სახლებულებიყუნეს სხუანიცა მესხნი... ესრეთ
დაუმტკიცეთ წინამძღუარსა საფარისასას ავალიშვილსა უფალსა არსე-
ნის... (სს, III, გვ. 538-539).

საფეშეთი. შიდა ქართლი

საფეშეთი XVIII-XIX სს. მიჯნა — იხ. ქსანი

საფოშდლე გზა. სვანეთი

საფოშდლე გზა XV ს. — იხ. სეტი

საფსიტეს ციხე. კახეთი

საფსიტეს ციხე 1392 — იხ. ტფილისი

საფსიტეს ციხე 1447 — იხ. მცხეთა

საფისტეს ციხე 1579 — იხ. მცხეთა

საფინხოვნო. კახეთი

საფინხოვნო 1756 — იხ. ალვანი

საფურცლო. ლენხუმი

საფურცლო XVI ს. მიწ. — იხ. ჩხუტელი

საფურცლე. არაგვის ხეობა

საფურცლე 1392 — იხ. ტფილისი

საფურცლე 1505-1525 — იხ. დიღომი

საფურცლე 1618 — [მეფე თეიმურაზის წერილი: ერისთავს სიძეს ბატონს
ზურაბს მრავალი მოკითხვა მოახსენეთ... საფურცლე და მისაქციელი სვე-
ტის-ცხოვლისა არის, მაგაზე ხელს ნუ დაიდებთ... (ქრონ, II, გვ. 442).

საფურცლე 1628 — იხ. საველე

საფურცლე 1720 — იხ. მცხეთა

საფურცლე 1797 — იხ. კაკაბეთი

საფურცლის რუ. არაგვის ხეობა

საფურცლის რუ 1629 — იხ. ბელტის ციხე

საფურცლის ჭალა. არაგვის ხეობა

საფურცლის ჭალა 1770 — იხ. ქალაქი

საქალაგიძო. იმერეთი

საქალაგიძო 1684 — იხ. კაცხი

საქავთარაძე. იმერეთი

საქავთარაძე 1752-1784 — ... [წერეთელმა] პაპუნამ ასე შეაფიცოს [დავით
აბაშიძეს]... სამზღვარს აქეთ არც საქავთარაძე იყოს, არც მამაჩემს წაერ-

თმოის, არც პაპასა და მამაშენს და შენ იმ კოლბეშაურს აღაგში ხელი
გკონდეს (ქსძ, V, გვ. 275).

საქათმის კარი. კლარჯეთი

საქათმის კარი 1054-1072 - იხ. ქუთაისი

საქალაქო გზა. ქვემო ქართლი

საქალაქო გზა 1763 - იხ. დიდი ეგრისი

საქალაქო გზა 1792 - იხ. ირაგა

საქალაქო თავი. ქვემო ქართლი

საქალაქო თავი 1689 - იხ. ალგეთი

საქალაქო // საქალაქოს // საქალაქუე შარა. კახეთი

საქალაქო შარა 1505 - იხ. ოროტა

საქალაქო შარა 1579 - იხ. მცხეთა

საქალაქო შარა 1710 - იხ. ბაღბიანი

საქალაქო შარა 1781 - იხ. ჭივჭურის მიწა

საქარა. იმერეთი

საქარა 1787 - იხ. სვერი

საქარელო. შიდა ქართლი

საქარელო 1800 - იხ. ქარელი

საქარელო ჭალა. შიდა ქართლი

საქარელო ჭალა 1800 - იხ. ქარელი

საქართველო

საქართველო 1440 - ... ქორონიკონსა რა მეფედ დაეჯდა და საქართველო
უსჯულოსა თემურისაგან დარბეული ... დაგხუდა ... ესრეთ რომელ ტფი-
ლისით ციხითა მეფე ბაგრატ და ანნა დედოფალი გამოასხნეს ტყუშდ და
მრავალი სული მოესრა. და თავად დედაქალაქი მცხეთა და რაოდენნი სა-
ქართველოს საყდარნი და ეკლესიანი და ციხენი იყუნეს, ყოველივე სა-
ფუძველითგან დაექცივნეს და სრულიად საქართველო ტყუე ექმნა... საქარ-
თველოს კუამლსა ზედან ორმოცი თეთრი მაღად განვაჩინე და ასოცდარ-
ვად ქორონიკონადმდე, რაოდენნი საქართველოს ციხენი, საყდარნი და მო-
ნასტერნი არიან ... ახლად აღვაშენენ... (ქსძ, II, გვ. 126-128).

საქართველო 1675 - [არზა ნიკოლაოზ წულუკიძის შაჰნავაზისადმი]: ...
გთხოვეთ ჯვარის მამობა და გუიბოძეთ სრულიად საქართველოსა ჯვარის
მონასტრის მამულები... (ქემესი, გვ. 205).

საქართველო 1697 - ჩუენ ... მეფეთ-მეფემა ... გიორგი ... ესე ... სიგელი გი-
ბოძეთ თქუენ ... წერეთელს ქაიხოსროს ... მას ჟამსა, ოდეს აგარიანთაგან
საქართველოდამ ღიხთ-იმერეთს გარდმოვედით... თუ: ჩუენ ჩუენი საბატო-
ნო დავიჭიროთ, ამასალად ნახევარი საციციანოს მებალახოზა თქუენთვის
გვიბოძებია... რაც თქუენი გლეხი ან ახლა აგყროდეს და საქართველოს
ჩვენს საბატონოში მისუღიყოს, ისიც გიბოძოთ ... და რაც ამას უკან რო-

დღემ აგეყაროთ და ქართლს გარდმოვიდეს, არც ის დაგიჭეროთ... (იდ, I, გვ. 42-43).

საქართველო 1773 – [წერილი მელიქ გოგია ბაადურიშვილისა მირზა გურგინაშვილისადმი]: Недавно между Грузиею и Ахалцихом была вражда, и я из Ахалциха привел одного пленника... (ГКГ, გვ. 26).

საქართველო 1776 – ... ყოველსა საქართველოსა ზედა მოწვენილ არს ... ბარბაროზთა მკსინვარეთა მიერი ... ტყვევნა... გამოველ ტყვეობისაგან და მოვაწიე საქართველოსავე... თავი ჩემი შევსწირე ... ნათლისმცემლისა უდაბნოსა მონასტრისასა, ადგილთა მარტყოფელმან, გვართა ფიქალაშვილმან და ყმამან საცელმწიფომან, ჭონმა პაპამ... სადღეძრავლოდ ... მეფისა ირაკლისა... (იხ, V, გვ. 86-88).

საქართველო 1776 [არზა იოანე თაქთაქიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... უცხო ქვეყნის კაცი საქართველოს თავად-აზნაურიშვილს მოსვლოდეს, მაგრამ არავის წაერთმეინოს. ერთი კაცი [მეც] მომივიდა იმერეთიდან... (ქსბ, VII, გვ. 346-347).

საქართველო 1777 – ...ესე განაჩენი დაგიწერეთ... ამილახვარ-სარდალ-მდივან-ბეგმა იასუმ, შენ, თათქირიძეს იოვანეს, ასე რომე: შენ ერთი იმერელი მეფის აზნაურიშვილის ყმები ბაბლიძეები მოგუსულოდენ... ეს კაცნი არცაღა ვისნი ყოფილან საქართველოში ... [და] რომ გაქცეოდნენ, ქარელში ციციშვილს ღიბინაშვილს ზაქარია სალთხუცესს მისულოდნენ (ქსბ, V, გვ. 11-12).

საქართველო 1783 – [ერეკლე II-ის წერილი პ. პოტიომკინისადმი]: ჭარელნი ყოველთს საქართუშლოზედ მიმსვლელთ და მომსვლელთ ღეკთ სადგურნი განმასუმნებლნი და ყოვლის საჭიროს ნიეთით შემწენი არიან... ჭარელთ აღსაპობით საქართუშლო მყუდროს განსუმნებაში დაშთეს (МПТСБГ, I, გვ. 108).

საქართველო 1784 – ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, ფილისშვილმა ქუთამ ... თქვენ ბატონს ფალავანდისშვილს უზბაშს... მოვედით ოსეთით და გეყმენით... და არც შენს მეტს კაცს ვეყმენთ საქართველოშია, აქ ვიყვნეთ შენს მამულში. თუ არეულობა მოხდეს ოსეთში არ წავიდეთ არც დაჭირებაში, არც დაღბინებაში (МПТСБГ, I, გვ. 143).

საქართველო 1788-1811 – ... სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კათედრა არის მცხეთას... ამისა ჯელსა ქუეშე არის: ადრიდგანვე შეწირული სამწყსოდ სრულიად საქართველო საზღვრითი საზღვრამდე. ხოლო აწ ... ჰყავს საკუთრად თვისად სამწყსოდ ქართლსა და კახეთსა შინა, ქალაქიდან დაწყებული მთელი გამოღმა მკარი ქართლი ხეობამდინ, რომელიც რიცხვით არიან ... შენნი სოფელნი ათნი... საარხიმანდრიტონი მონასტერნი შენნი ... ქართლსა შინა არიან რიცხვით ექვსნი... ეკლესია აღავერდისა, რომელიცა არს კახეთსა შინა უპირველესი კათედრა, ამისი სამწყსო გაღმა მკარს კახეთსა შინა და შიგნით და ზემოთ კახეთსა შინა შენნი სოფელნი რიცხვით არიან ორმოცდარვა. ხოლო საარხიმანდრიტონი მონასტერნი ამის აღავერდისა ეკლესიისანი არიან რიცხვით ხუთნი. და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადი ოცდათექვსმეტი და აზნაური ოცდათხუთ-

მეტნი... სამთავროსა ეკლესია, რომელიც არს მცხეთას ... ამისი სამწყსო არს დიდს ღიახვსა და რეხულას შუა მყოფნი სოფელნი შენნი რიცხვით სამეოცნი. და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადნი ორნი და აზნაურნი ოცდაოთხნი გვარნი... ტფილისისა მიტროპოლიტი არსენი, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ათერამეტნი... და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადნი სამნი და აზნაურნი ოთხნი. რუისისა მიტროპოლიტი ... აწ სცხოვრობს რუისს, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ორმოცდაექვსი და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადნი ოცდაერთი და აზნაურნი ოთხმოცდათხუთმეტნი. წილკნისა მიტროპოლიტი ... აწ სცხოვრობს წილკანს, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი ორმოცდაექვსი და გეობანი, მოჭევენი, მთიულნი, გუდამაყრელნი, ხანდოელნი, ჭართაელნი. და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ აზნაურნი ათოთხმეტნი. ურბნისისა ეპისკოპოსი ... აწ სცხოვრობს ურბნისს, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ოცი და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადი ხუთი და აზნაური რვა. სამთავისისა ეპისკოპოსი ... აწ სცხოვრობს სამთავისს, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ათშვიდმეტი და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადი ერთი და აზნაური ხუთი. ნიქოზისა ეპისკოპოსი ... სცხოვრობს ნიქოზს, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით რვათი. ბოდბისისა მიტროპოლიტი ... აწ სცხოვრობს წმიდასა ნინას, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ოცდაათერთმეტნი და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადნი ოცდარვათი. ნინოწმინდისა მიტროპოლიტი ... რომელიცა სცხოვრობს ნინოწმინდას; რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ოცდაათნი და ამასვე ჰყავს სამწყსოდ თავადი ერთი. ხოლო ამისდავე მიმართ არს რწმუნებულნი საარხიმანდრიტონი უდაბნო მონასტერნი ორნი. რუსთავისა არხიეპისკოპოსი ... აწ სცხოვრობს მარტყოფსა შინა; რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით რვათი და თავადი ერთი. ნეკრესისა მიტროპოლიტი ... სცხოვრობს შილდას, რომელსაცა ჰყავს სამწყსოდ აწ შენნი სოფელნი რიცხვით ათოთხმეტნი... [და] თავადი ხუთი... (ქსძ, III, გვ. 1112-1114).

საქართველოები 1769 – [ერეკლე II-ის ინსტრუქციები რუსეთში წარგზავნილი ელჩობისადმი]: ყოველს ალაგს საქართველოებში მრავალი რიგი მადნები არის მრავალს ალაგს და უქმად არის (მრსუი, III/1, გვ. 368).

საქართველისერისთავო. შიდა ქართლი

საქართველისერისთავო 1207-122 – იხ. სვენეთი

საქაშეთი. შიდა ქართლი

საქაშეთი 1712 – იხ. ურბნისი

საქაშეთი 1718 – ... ჩვენ ... დედოფალმან ... რუსუდან ... შევსწირეთ ურბნისის ტაძარსა ... ჩვენს სახასოსა სოფელსა საქაშეთსა შინა ორი კომლი გლეხი... (ქრონ, III, გვ. 67-68).

საქაშეთი 1749 – ესე აზატულობის წიგნი ... გიბოძე მე, ვარამ დიასამიძე შენ, ჩემს მემკვიდრეს ყმას საქაშნელს ნასყიდაშვილს ივანეს... არის ამისი მოწამე ... კოურელი ზუბიტაშვილი ფარუმუზა... (დსსი, I, გვ. 340).

საქაშეთი 1772 – იხ. ხეობა

საქაშეთი 1774 – [მორიგე სია საქაშეთიდან]: ღვთით აპრილში უნდა იყოს მორიგეთ: ქ. საქაშეთიდან იასე მორდლის ყმა გრიგოლ მღვდელი... მაისში უნდა იყოს მორიგეთ: ... საქაშეთიდან ბრილელი გასიტას-შვილი არუთინა... თიბათვეში უნდა იყოს მორიგეთ: საქაშეთიდან იასე მორდალი... საქაშეთიდან ამისივე ყმა კარგაღესულ სეხნიას-შვილი გოგია... ღვინობისთვეში უნდა იყოს მორიგეთ: საქაშეთიდან იასე მორდლის ყმა ღოღელი ანტონაშვილი გიორგი... საქაშეთიდან სადედოფლო კეხველი მელანაშვილი ღთისია. საქაშეთიდან სადედოფლო ახალდაბელი ურიათყოფილი ბერელა... გიორგობისთვეში უნდა იყოს მორიგეთ: ... იასე მორდლის ყმა ... საქაშეთიდან ... დრილელი ხუროს-შვილი ივანე... იანვარში უნდა იყოს მორიგეთ: ... საქაშეთიდან ღვთით ჩხეიძის ყმა ფონაელი თევდორე... (სეიძ, II, გვ. 124-125).

საქაშეთი 1789 – იხ. რუისი

საქაშეთი 1795 ახლო – იხ. ერედვი

საქაშეთი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

საქეაბო. კახეთი

საქეაბო 1764 – იხ. კახეთი

საქიზიყო შარა. კახეთი

საქიზიყო შარა 1784 – იხ. კატრეთი

საქიზიყო შარა 1791 – იხ. ბეჟანბადი

საქიშხანი. ქვემო ქართლი

საქიშხანი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

საქოლაღი. შიდა ქართლი (?)

საქოლაღი 1731 – ჩვენ, გუგუნას-შვილმა ელიამა ... თოფჩიაშვილსა აბდულასა ... მოგყიდეთ საქოლაღზე და გაბას ზეითა (?) მოძღვარას მოცემული მიწა... (იდსეშ, გვ. 171).

საქოლაღი 1733 – ჩვენ, ბათინას-შვილებმა... შენ, თოფჩიაშვილს აბდულასა... მოგყიდეთ საქოლაღზე ორის დღის მიწა... (იდსეშ, გვ. 172).

საქოლაღი 1735 – ჩვენ, ჯანას-შვილმა ყობიამა ... თქვენ, თოფჩიას-შვილს აბდულასა ... მოგყიდეთ საქოლაღზე ჩვენი სამკვიდრო მიწა... (იდსეშ, გვ. 173).

საქორე. შიდა ქართლი

საქორე 1759 – იხ. თავხელიძის კალო

საქორეთი. შიდა ქართლი

საქორეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

საქორეთი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

საქორეთი 1781 – იხ. ისროლისხვეი

საქორეთი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

საქუდა. ქვემო ქართლი

საქუდა 1619 – იხ. კალოთხევი

საქუთათლო. იმერეთი

საქუთათლო 1578 – იხ. ქუთაისი

საქუთათლო 1759 – ... ქუთათისის ეკლესია ყოვლად წმინდის ტაძარი
ველით ეგლო მძვინარეს აგარიანს და მიზეზითა ამით საქუთათლო მამული
სამრეშლო მიმოზნეულიყო და რომელიმე დაშთომილიყო, საერთო გამხდა-
რიყო და ქუთათელი აღარ იჯდა... და დავაჯინეთ ქუთათელი... ასე რომ
საქუთათლო სახასო მამული სადაც იყოს ან ვისაც ქონდეს ყველა უკლი-
სად საქუთათლოდ ეგოს ამიერ უკუნისამდე (რეფ. გვ. 4).

საქუჩულორიო. სამეგრელო

საქუჩულორიო 1616-1621 – იხ. საგენათლო

საქუჩულორიო 1616-1639 – იხ. ხაუკელი

საქუჩულორიო 1628 – იხ. ღალიძგა

საღალიძგო. ოდიში

საღალიძგო XXX – იხ. ღალიძგა

საღალური. კახეთი (?)

საღალური 1784 – იხ. დგვრისი

საღალუდის ციხე. კახეთი

საღალუდის ციხე 1792 – იხ. ვეჯინი

ახმეტა. კახეთი

საღალლო 1777 – იხ. ახმეტა

საღანძილი // საღანძილე. კახეთი

საღანძილი 1790 – იხ. ხოდაშენი

საღირაშენი. ქვემო ქართლი

საღირაშენი 1693-1694 – იხ. სამშვილდე

საღირაშენი 1694 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფეჲმან ... ნაზარალიხან ... თქვენ ...
ბარათაშვილს როსტომს ... გიბოძეთ [თქვენს სამკვიდრო საგანაყოფო მა-
მულში] საღირაშენს სუფრაჯის ავთანდილის წილს გარდა [ყმა-მამული]...
(სს, I, 1899, გვ. 491).

საღირაშენი 1724 – იხ. ანდრია

საღირაშენი 1729 – იხ. თაფანი

საღმრთო. შიდა ქართლი

საღმრთო 1451 – იხ. უღუმბა

საღმრთო. ხევი

საღმრთო 1439 – იხ. ხევი

საღოლაშენი // საღოლაშენი // საღუალაშენი // სოღალაშენი. შიდა ქარ-
თლი

საღოლაშენი 1401-1415 – იხ. უღუმბა

საღოლაშენი 1451 – იხ. უღუმბა

საღოლაშენი 1765 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი თქვენს მიწა-მტკვერს ამირეჯიბის ოტიას და ქაიხოსროს მოსცეს. ამას მოგახსენებთ: საღოლაშენის რუ ბატონის პაპის თქვენის ნეფე ერეკლესაგან მამაჩემს მოეცა. ახლა სულ ავადღისშვილები თავისის ყმით ბრეთს ჩამოვიდნენ. ჩვენს წყაღს აღარ გვაძლევენ... აგრევე არადეთის რუს ეჭიდებიან, არც იმას ანებებენ... (ქსბ, VII, გვ. 91-92).

საღოლაშენი 1779 – [განჩინება ამირეჯიბთა ყმა-მამულზე]: ... საღოლაშენის ნასყიდობაზედ ზაზას ელაპარაკებოდნენ... კოპარიძეს ... თავის ნასყიდი იშხნელიანიდან თუ საციციანოვიდან ხერხეულიძეზე გაუყიდნია და ხერხეულიძისაგან ზაზას უყიდნია. სამართლით ეს ნასყიდობა მამული ზაზას დარჩა... საღოლაშენს თუ სხვაგან მამული თუ კაცი თუ სახლის აჯნასი თუ სპილენძი მეფის ბრძანებით დიასამიძე მინბაშ იოანემ უნდა გაყოს (ქსბ, V, გვ. 96-97).

საღოლაშენი 1787 – ღმერთმან ... ჯელმწიფის ჭირი ამირეჯიბის ზაზასა და დავითის ყმებს საღოლაშენლებს მოსცეს. თქვენც მოგახსენებთ, ჩვენ წყალი ყიბულას რუდამ მოგვცემია: სამი წილი წყალი ბრეთელებისა ყოფილა იმ რუდამა და ორი წილი ჩვენი... იმ სოფელში ახლა რაც ავალიანი არიან, სულ ბრეთში მოიყარეს თავი და ჩვენ წყალი აღარ დაგვენებდა. ღმერთსა ეფიცავთ, რომ საღოლაშენში ფეტვი და სიმინდი ერთის დღისა არ იყოს წყლის მიზეზით. სულ სარუისოში ვხნავთ, ჩვენს ცოლ-შვილსაც იქილამ ვარჩენთ და თქვენ სამსახურსაც იქილამ ვსწყევტო... (ქსბ, VII, გვ. 735-736).

საღოლაშენი 1791 – [არზა ზაზა ამირეჯიბისა]: საღოლაშენს სოფელს არა ეშველა რა. ავალიანთ წყალი არ დაგვანებეს... მოგახსენება სარწყავს ალავს უწყლობით არა მოვა რა ეხლაც ორი კომლი ამიყარა და ზემო ქართლში წასულა. კაცი ვეღარ დავაყენე, რომ უწყლობით მოსავალი არ მოხდისთ (ქსბ, VIII, გვ. 121).

საღოლაშენი 1792 – ამირეჯიბი დავით უწიოდა თავის ძმას ამირეჯიბს მინბაშს ზაზას: თაქთაქიშვილის ელისბარისათვის ჩვენს განაყოფს გაბელს საღოლაშენს თავისი წილი მამული მიეყიდნაო... ის მამული ეკლესიის შეწირული არისო... (ქსბ, V, გვ. 576).

საღოლაშენი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

საღორეთი. შიდა ქართლი

საღორეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

საღორისი. ქვემო ქართლი

საღორისი 1622 – იხ. ღოუბანი

საღორისი 1655 – [სიგელი როსტომ მეფისა დავით სოღადაშვილისადმი]: საღორელი თქუენი მემკვიდრე ყმები ბაღიაშვილები თქუენის ყმობიდადმა გამოსულას აპირობდენ და სახატოდ დგებოდენ... ჩვენცა შეგიწყალეთ და სიგელითა ამითა დაგიმკვიდრეთ ბაღიაშვილი შალუტა და მისი განაყოფი ... მამულითა... (სს, II, გვ. 419).

საღორისი 1697 – იხ. ტაბახმელა

საღორისი 1778 – იხ. ტაგნაგეთი

საღორისი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

საღორისი 1783 – იხ. ტაგნაგეთი

საყავრე. შიდა ქართლი

საყავრე 1609 ახლო – იხ. ზესი

საყავრე 1624 – იხ. თავა

საყავრე 1675-1682 – იხ. ზესი

საყავრე 1737 – ... ჩვენ ... ჯავახისშიღმა ... გიორგიმ ... შენ, ჩვენს აზნაურ-
შვილს ხურსიძეს ... მოგყიდეთ საყავრეს ჩვენი მამული გორგიას-შვილი ბე-
რუა თავისის მამულითა და ევნაჭითა... (დსსი, I, გვ. 266).

საყაზახო გზა. ქვემო ქართლი

საყაზახო გზა 1800 – იხ. სოღანდუღი

საყალტუთანი. ქვემო ქართლი

საყალტუთანი 1718 – იხ. ურცევანი

საყალტუთანი 1736 – იხ. კუმისი

საყანჩიელო. შიდა ქართლი

საყანჩიელო 1766 – იხ. ახრისი

საყაფლანიშიელო. ქვემო ქართლი

საყაფლანიშიელო 1777 – მხეჭაბუკ ორბელიანი ავაქა ფეიქარს ყმობაზე ...
ურიოდ... ავაქას დედისაგან გაგვიგონიაო, საყაფლანიშიელო რომ აიყარა
ეს ავაქა ორი წლისა თან გამყვარო. და ამასაც მოწმობენ ერევნის ქვეყნი-
დამ რომ მოსულა, პირველათ ვაშლოვანს მოსულა და ორბელს ჰყმობია...
ბოლნელი ბაინდურა მოგახსენებ: ეს ავაქა ერევნელი არის... ყაიყუღელი ...
აზარია ამისი მოწამე ვარ... შუღაფრელი გრიქოლა [ყაფლანიშიელს მოწ-
მობს]... ყანდირაშიელი მარქარა ამისი დამსწრე და მოწამე ვარ: ბატონი
რომ ჭარში წაბრძანდა, იმ თარიღში ორბელს ემსახურებოდა; მერმე კიდემ
ესე, რომ რა გარეთუბანი აიყარა და ქალაქში შემოვიდა, მას აქეთ ერთ
ქუჩაზე მეზობლათ ვდგავართ და სულ ორბელს ემსახურებოდენ... (ქსძ, V,
გვ. 35-37).

საყაფლანიშიელო 1793-1795 – [საჩივარი ვახტანგ და ზაალ ყაფლანისშიე-
ლებისა ერეკლე II-ისადმი]: ... [ქაიხოსრო სარდალმა] სახლისკაცები რომ
დაჰვანტა ... მასუკან მოიყვანა ტერ-შიმშონაშიელი მოსესა და საყაფლა-
ნისშიელო და საბარათასშიელო იმას დააქცევინა... წელიდაწი არ გამოვი-
და, საუფლისწულოებიც წაართვა ყველას სახლისკაცებსა. ეშოკალბაში
ხომ თქვენს საფარველს ქვეშ ცხოვრობდა, სხვანი ეყარნენ დმანისის ციხე-
ში უყმო, უმამულო და უსარჩოლო... რამდენსამე ხანს უკან ოსმალთა წავიდა
და ყიზილბაში მოვიდა. ვერც მაშინ წაართვა საუფლისწულო მამაჩემსა, ამ
მოზეზითა: ნადირშა რომ ქალაქში მობძანდა, ორასი ნოქარი სთხოვა სომ-
ხით-საბარათაშიელოსა; ის მამაჩემს ნადირშა მოაბარა, თვითან წაბძანდა,
და სეფიხან სარდალი აქ სარდლად დააგდო. სეფიხან სარდალმა მამაჩემი

დიდად მიიჩნევა, ეშვიკაღაბაშობა მოუტანინა ნადირშადამა ორმოცდაათის თუშნის ჯამაგირით. მას უკან საერისთო დაიჭირა და ისიც მამაჩემს მიაბრა... მეგრე [ქაიხოსრომ] დმანისს გვიღალატა, ოთხნი ძმანი ერთათ დაგვიჭირა... [ყოჯახანის] ბძანების ძალით ჩვენ ჩვენს მამულში მივედით. მასუკან მოვიდნენ ორნი მამა-შვილნი ქვეშის ციხეში. ჩვენ დმანისს გახლდით. გამოგვიარა რევაზ და ოთხნი ძმანი კიდევ დაგვიჭირა. იმჟამად ყოჯახან აღარ იყო, ალიხან იყო ქალაქში ბეგლარბეგათ. მოგვიყვანა და ოთხივე ძმანი იმას მივეცა დასახოცევად, დმანისიდან რომ ქვეშს ჩამოვასხა, იქ ერთი თვე მეტი შეგვინახა. გუდელისის ნახევარი და ტაბახმელის მეოთხედო ჩვენი ნასყიდი იყო და ერთი საკომლო ხრამში, ანდრიაჲ, ჰქონდა ნასყიდი. ეს სამივე სიგელი პატრონისაგან მიცემული მიგვატანინა და ჩვენც სიგელი დაგვაწვრინა და გამოგვართუა... მასუკან ალიხანს მივეცა ოთხნივე ძმანი დასახოცევად. ალიხანმა ის ორი ჩემი წვრილი ძმები კი გაუშვა ... იაჰიაბეგზედ რომ გამოუგზავნა ნადირშას გორის ციხისა და ყორაჩაულის ასაშენებლად, ის იაჰიაბეგ რიზაყული მირზის სოლბათიასაული იყო, ერთის ბატონის ყმანი ვიყავით და ჩემი მეგობარი იყო... იმჟამად [ნასრულა მირზამ] რაყამი მიბოძა, ინამი და ხალათიც მიბოძა და გამისტუმრა თავის მამასთანა. მე და მაჰმად უსეინბეგ განჯიდან ერთათ მოვედით... ალიხანმა აღარ მომიკითხა. და რევაზ სარდალი თურემ გულისთ მეძებდა და მკითხებულბა: დმანისს მიკითხევდა, ეტყოდნენ, ქალაქს არისო, და ქალაქს მიკითხევდა, ეტყოდნენ დმანისს არისო. მივიდა დმანისს, მიკითხა, რომ არ ვიყავ იქა, გული დააჯერა, რომ ქართლში აღარ ვიყავ. მაშინვე პაპუა გერმანოზისშვილი გაისტუმრა, ალიხან სარდალს მისწერა: ზაად გაიქცა სეფი მირზადან ყარსსა, ყაფლან დაიჭირე, თორემ ეგეც გაიქცევაო... ამაში იმაყულებისანს პირობა გამოართო ქაიხოსრო სარდალმა: მე რომ წავიდე, ყაფლან და ზაად დაიჭირე და დახოცეო. რომ წავიდნენ, ყაფლან კი დაიჭირა; და მე გავექეც და ამით განჯას მივეწეო... დარბანდს რომ მივედით, ის კაცი იქ მოგვეწია და ყაფლანის წიგნი მომიტანა. მივედით დალისტანში ნადირშასთან... მე ქაიხოსრო სარდალს ვახლდი. დალისტანში წამოვედით და ქალაქს მოვედით. ორნივე ძმანი გაგზავნა და დმანისს დაგვაყენა... სარდალი მობძანდა ქვეშსა კაცი გამოგვისია, გვიღალატეს და ოთხნი ძმანი კიდევ დაგვიჭირეს, ქვეშის ციხეში ჩამოგვასხეს და ღიდის ტანჯვით დაგვატუსადეს. ოთხსავე ძმას კლდეზედ გადაყრას გვიპირებდა... მაშინვე ტაბახმელის და გუდელისის სიგლები იქ მიგვატანინა, გამოგვართო და ჩვენც იქ დაგვაწვრინა სიგელი... ღმერმან საქართველოს მოხედა. თქვენი საფარველი დაგვეფარა, და ქართლი ნეტარსენებულს ბატონს უბოძა ნადირშაძა. ნადირშას ბრძანებით და თქვენის მოწყალებით ჩვენ ჩვენს მამულს მივემთხვიენით და სახელობესა... მერმე ჩემო ხელმწიფევე, ორს-სამს წელიწადს უკან არბაბი მოვიდა. დაგვიძახეთ ორთავე ბატონებმა ქართველთა: ნადირშას უკუუდექით, ყველამ თქვენი ქვეყანა გაამაგრეთო. სარდალმა ქაიხოსრომ და რევაზ გაუშვეს თავისი მამული, ყმა, სახელო, გამოიქცნენ; ქართლშიაც აღარ მოიცადეს, ახალდაბის ციხეში ავიდნენ, ის გაამაგრეს და იქ დადგნენ. მე ჩემმა ძმამ ცოლ-შვილით ნეტარჰსენებულს

ბატონს მახლო ანანურსა. თითონ თავის ცოლ-შვილითა, დედითა და ორის ძმით თავის ქვეყანას მიეშველა. ასეთს დროს მოვიდა დმანისს, რომ ბარგი აკიდებული ჰქონდათ, იფანტებოდნენ. რომ ნახეს ყაფლან ცოლ-შვილით მოვიდაო, მაშინვე სიხარული შეუდგათ, და ბარგი ჩამოხადეს და შემოეხვივნენ. ოთხმოცი ლეკი იყო დმანისის ჯვეშია და ოხრებდნენ. ოცდაექვსი ტყვე ჰყვანდათ მაშონი, და ერთი ჩაჩიკაშვილი იასონ. გაგზავნა კაცი და ის ლეკები შემოირიგა. რაც ჰქონდა, იმ ლეკებს მისცა, და იმათაც ის ჩაჩიკაშვილი იასონ უფასოდ მოსცეს. ის ოცდაექვსი ტყვე ხულუტის ციხეში დააყენა და ლეკები და თავისი კაცები მოუყენა. თავისი კაცები დაარიგა: ეცადენით, ეს ტყვეები გააპართო. ჩვენმა კაცებმა ის ოცდაექვსი ტყვე გააპარეს, ყაფლანმა ქვეყანა გაიმაგრა. ახალდაბას სარდალმა შეიტყო, ყაფლანმა ქვეყანა გაიმაგრაო. შურმა აღძრა, წამოვიდა ახალდაბიდან და ანანურს მოვიდა. აბდულაბეგიც იქ იყო, ქალი მისცა იმის შვილსა, და ყაფლანხედ შემწეობა სთხოვა. ნეტარხსენებულს ბატონს დაეთხოვნენ და წამოვიდნენ საბარათაშვილოსკენ. აბდულბეგ სამშვილდეს მივიდა. სარდალმა საბარათაშვილოს ჯარი შემოიყარა და ქვეშს მივიდა... ყაფლან მოვიდა და სამშვილდის პირდაპირ ჩამოხდა. რაც ლეკი და ქართველები ჰყვანდა, იქ დააყენა და შეუთვალა: ამაღამ ეშოკალაბაშს ენახამო და ხვალ მანდ გიახლებიო. წავიდა ყაფლან და ეშოკალაბაში ნახა. ეშოკალაბაშმა უფრო გააზარა, რომ აბდულ-ბეგთან არ მისულიყო, მეორეს დღეს თავისი კაცი წაასხა და დმანისს წავიდა. ქვეშის ახლო რომ მივიდა, სარდალი წინ გადმოუდგა, ომი მოინდომა. ბარათიანი არ აჰყვნენ... სარდალი იქ დარჩა და ყაფლან დმანისს მოვიდა. იმითი რომ ვერა გააწყო რა სარდალმა, აღბა და ისევ ანანურს წამოვიდა. მე იქ გახლდი, ის რომ ანანურს მოვიდა, ყაფლანიც უკან გამოსდგომოდა, იქ მოვიდა, და თქვენი სიმაღლეც იქ ბძანდებოდა. მერე ნეტარხსენებულმა ბატონმა ყველთან წასვლა ბრძანა. ყაფლან დმანისს გაისტუმრა: ლეკი არ გაიფანტოს, არ წახდინონ რაო... (ქსდ, VIII, გვ. 347-355).

საყაფლანიშვილო 1796 – იხ. აღბაბალუ

საყდარი. იმერეთი

საყდარი 1515-1535 – იხ. კაცხი

საყდარიონი. კახეთი

საყდარიონი 1721 – იხ. გაგაზი

საყდარიონი 1761 – იხ. ვაქირი

საყდრის უბანი. შიდა ქართლი

საყდრის უბანი 1491 – იხ. რუისი

საყვარელოს გზა. კახეთი

საყვარელოს გზა 1756 – იხ. აღვანი

საყვირეთი. შიდა ქართლი

საყვირეთი 1518 – იხ. ზედდუღეთი

საყივარი. ქვემო ქართლი

საყივარი 1732 – იხ. პატივანი

საყუავის ტყე. იმერეთი

საყუავის ტყე 1578 – იხ. ქუთაისი

საყულია. იმერეთი

საყულია 1770 – [წყალობის წიგნი სოლომონ I-ისა ქაიხოსრო და პაპუნა აბულაძეებისადმი]: ... გიბოძეთ საყულია, რაც რომ ჩიჯავაძეს ჩვენგან წყალობით მიცემული ქონდა, მისული მისის ყოველისფრით, მთით, ბარით... (სმ, V, გვ. 173).

საშაბურო. არაგვის ხეობა

საშაბურო 1669 – იხ. წილკანი

საშაბურო 1781 – იხ. პავლეური

საშაბურო XVIII ს. II ნახ. – იხ. კისისხევი

საშავარდნოს კლდე. კახეთი

საშავარდნოს კლდე 1788 – იხ. სახარჭაშნელო მთა

საშილია. იმერეთი

საშილია 1568 – იხ. ცხუკური

საჩალისპირი. კახეთი

საჩალისპირი 1464 – იხ. ვეძისხევი

საჩალის წყალი. კახეთი

საჩალის წყალი XVII ს. შუაწლ. – იხ. ფაშაანი

საჩინო. იმერეთი

საჩინო 1733 – იხ. ბარისთავი

საჩინო 1764-1784 – ერისთვის შოშიტას შვილი გიორგი და ... ჩიჯავაძე ვახუშტი გავამჭვეთ... ერისთვისშვილებმა ასე შეაფიცოს: ამ სამანსა და ჭადარს შუა არც ჩიჯავაძის გვარისკაცის ყოფილიყოს, არც საჩინოს მეპატრონე ვინც ყოფილიყოს ... არც იმას ქონებოდეს, კიდევ ჩვენი სამკვიდრო იყოს... (ქსმ, V, გვ. 282).

საჩინო 1776 – იხ. ბარი

საჩხეიძო. ქართლი

საჩხეიძო 1785 – იხ. სურამი

საჩხეიძო 1794 – იხ. წიქარაული

საჩხერე. იმერეთი

საჩხერე 1639 – ჩუენ ... მეფეთ-მეფემ, ბატონმან ალექსანდრე ... თქვენ, წერეთელს ბეჟანს ... გიბოძეთ საჩხერეს ჩვენის სახასოს ხვადაბუნის ნახევარი... (იდ, I, გვ. 28).

საჩხერე 1660 – იხ. საფალავანდიშვილო

საჩხერე 1793 – იხ. რაჭა

საჩხეური // საჩხეორი. ლენხუმი

საჩხეური 1071-1080 – იხ. ზნაკვა
საჩხეური 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა
საჩხეური 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი
საჩხეური 1673-1696 – იხ. გელათი
საჩხეური XVII ს. – იხ. ჯიმაშთარო

საცაგერლო. ლეჩხუმი

საცაგერლო 1669 ახლო – ... ჭყონდიდელი-ცაგერელი მოგახსენებ ჩემს შემდგომს ეფისკოპოსს და საცაგერელოსა და საკუჭეიდოს აზნაურსა და გლეხს: ლეხანელი შემომეცილენ და დაბლა ჭალას და შუაბის ზურგს აქეთ ფერდს. ასრე მითხრეს: ფულარიანის ცაგერლის ხელშიდ გავრიგუბულვართ და საზღვარიც ასვიანო. მე ასრე უპასუხე: აშოროს ქრისტემან ღმერთმან, კუჭაიდის მეტი მესაზღვრე ცაგერისა ღვთისმშობელს არ ყოლოდეს. თავი ყვედრები არის და ბოლო ნაშკაშური და შუაბის ზურგს აქეთ ლეხანელი კაცი ცაგერისა ღვთისმშობელს სამართლით არას ემართლება აწ ამამიდ ვინ იცის, ცაგერელმან კაცმან თუ ლეხანელს კაცს საყანე ადგილი ... მიჰყიდა... ახლა ლეჩხუმის ბატონი ახვლედიანი არის და იმისა სავალობისათვის დაეანებუთ ლეხანელს ჭალისა ბოლოს რომ გზა გაიარს, იმას დაღმან... (დსსს, I, გვ. 73).

საცაიშლო. სამეგრელო

საცაიშლო 1611-1657 – [შანგულია ქაიხოსროს ფიცის წიგნი ლევან დადიანისადმი]: საჯო და საცაიშლო მამულზედან, სახევისთაოზედან, და სათქუენოს საქმეზედან ვყარყაშობდით და აწ თქუენ გავგარიგეთ... ამისდა ... თავსდებათ მოგვიცემია ... ბიჭვინტისა და ცაიშლის ღმრთისმშობელი, და წმინდა გიორგი ილიორისა... (სს, I, 1920, გვ. 33).

საცაიშლო 1616-1621 – იხ. საგენათლო

საცილორო შარა // საცილორო გზა. სამეგრელო

საცილორო შარა 1720-1742 – იხ. საჭილაო

საციციანო // საციციშვილო. შიდა ქართლი

საციციანო 1620 – იხ. ნოსტე

საციციანო 1689 – საქართველო

საციციანო 1703-1724 – [ოქმი ვახტანგ VI-ისა]: ... საციციანოს მებაღახეო, მერმე, ნიწფის სარდლისშვილების ყმანი თარხანია და სითარხნის წიგნიც აქეს... (დსსი, I, გვ. 125).

საციციანო 1719 – იხ. ქალაქი

საციციანო 1749 – იხ. ზემო ქართლი

საციციანო 1754 – იხ. ჭალა

საციციანო 1775 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს საბრალოს თამარს. ჩემის მამა-ბიძათ მოცემულს საციციანოში გატანებული კაცების შვილიშვილებს ახლა ჩემი ბიძაშვილები მთხოვენ... ერთი ოქმის წყალობა მიყოთ, ეს ბიჭები აყვარო, ჩუმლაყს წავასხა... (ქსძ, VII, გვ. 313).

საციციანო 1779 – იხ. სალოლაშენი

საციციანო 1789 – იხ. გორი

საციციანო 1789 – იხ. რუისი

საციციანო 1791 – იხ. რუისი

საციციანო 1792 – იხ. გორი

საციციანო 1794 – ჯაოშვილი მერაბ უჩიოდა ალექსიძეს ... ზააღს... ზააღ ... ასე ფუცოს: „... შენ ... ხარ წრომელიცა, ჩუენი მკვიდრი ყმაცა...“ მროვის სალთხუცესი იოსებ და ერთობით საციციანო აზნაურიშვილები სულ ამ გარიგებაში დამსწრეთ არიან... (ქსძ, V, გვ. 635-637).

საციციანო 1796 – ღმერთმან ბატონიშვილი იულიონის ჭირი ღუელს ტერტერაშვილებს მოგვცეს. ჩვენს მეზობლებს ჩვენი თავი მოხარჯე საციციანო გახლავთ, რომ აზნაურიშვილები გახლავართ. (ქსძ, VIII, გვ. 403).

საციციანო 1798 – ჩვენ, მეფემ ... გიორგიმ გიბოძეთ შენ, ციციშვილს, ფანბაკის და ღორის მოურავს გიორგის, ქართლის გამოდმა მკრის – საციციანოს სარდლობა (სადრ., გვ. 137).

საციციანო 1800 – ... [ციციშვილი] დიმიტრის წიგნები თბილისის მოოხრებაში იყო დაკარგული, მაგრამ მოწამენი ... საციციანოს მამულზე დიდს მოჭირნახულებას ამტკიცებდნენ... ამას გარდა მოჰქონდათ სიგელი დოესისა ... მეფის თეიმურაზისა ... დაბეჭდილი, რომელიც შაჰყულიხანისა და ამილახერიშვილის დიმიტრისაგან გამოხსნილს დოესს ციციშვილებთან საერთოდ ქალანთარს საშვილიშვილედ უმტკიცებდა... ნინოწმინდელს მიხაილს მოეწერა: მეფე თეიმურაზ რომ ქვეით წაბრძანდა, კათოლიკოზმა სამწხო დაიარა და მაშინ ქალანთარმა ძამის ციხეში დაჰპატიჟა, შვილი მოანათელინა... მცხეთას კათალიკოზმა მონათლა და დიმიტრი უწოდეს... (ქსძ, VI, გვ. 196-198).

საციციანო 1800 – იხ. სათარხნო

საცორველა. ჯავახეთი

საცორველა XVI ს. დას. – იხ. სამცხე .

საცხოტლო. თვალი

საცხოტლო XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

საცხენე. კახეთი

საცხენე 1722 – იხ. მარტყოფი

საცხენეთი. შიდა ქართლი

საცხენეთი 1446 – იხ. იკორთა

საცხენეთი 1795 – იხ. გორი

საცხენისი. კახეთი

საცხენისი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

საცხენისი 1791 – იხ. სიონი

საცხენისი. შიდა ქართლი

საცხენისი 1745 ახლოს – [ბეგაძე პარნუმეკას-შვილის ნასყიდობის წიგნი – როსებას-შვილებისადმი]: ბატონს ჩემს მივეყვანდი და თქვენ დამისხენით... არის ამისი მოწამე... კაცთაგან საცხენელი ესიტა ქართველი... (დსსი, I, გვ. 323).

საცხენისი 1751 – სავანელი კახა [ქსნის ერისთავისგან მობრუნებულ] რამინისშვილს ქაიხოსროს უწიოდა... რამინისშვილის სიტყვა ეს იყო: შენი ძმის მსახური ... გზიდან გაბრუნდაო, ასე სთქვა: საცხენის საქმე მაქვს, მე იქ ავალ ამაღამ ... და ხვალ წამოვადლო... (სს, III, გვ. 462-463).

საცხენისი 1772 – იხ. მუხრანი

საცხენისი XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

საცხენისი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

საცხენის მთა. შიდა ქართლი

საცხენის მთა 1782 – იხ. ჯავახეთი

საცხრამუხო. შიდა ქართლი

საცხრამუხო 1794 – იხ. წიქარაული

საბაგანო. შიდა ქართლი

საბაგანო 1766 – იხ. ახრისი

საძეგური. შიდა ქართლი

საძეგური XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

საძეგური 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

საძეგური 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

საძელის უდაბნო. ქვემო ქართლი (?)

საძელის უდაბნო 1710 – ჩვენ აბაშისშვილმან სუფრაჩმან ... უდაბნოს საძელს შემოგწირეთ ... ჩვენი საკომლო ენაგეთს აბულაშვილი მისი მიწა წყლითა... (სს, I, 1920, გვ. 79).

საწავე. სამცხე (?)

საწავე XIII ს. II ნახ. – იხ. აღი

საწავე XV ს. II ნახ. – ... მე, პატრონმან ბოცოს ძემან ვადამან, შემოგწირე თქუენ ... აღისა მთავარმოწამესა გიორგისა: საწავეთა ჭალა დიდა სათბეს... ქარაჩუხიანული ჭალა (სსიმ, II, გვ. 37).

საწედისო. შიდა ქართლი

საწედისო 1650 – იხ. კიოტი

საწერეთლო. იმერეთი

საწერეთლო 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

საწერეთლო 1786 – იხ. რაჭა

საწერეთლო 1796 – ... ჩვენ ... სრულიად ღიხთიმერთა დედოფალმან დადიანის ასულმან მარიამ ... [შემოგწირეთ] ქუთაის მოსახლე ჩვენი სახასო ერთი კვამლი კაცი ურია ბინიაშვილი მარდახა... აქედამ აყრილიყო და ზე

მოთ საწერეთლოში ესახლა ვალის მიზეზით... შეიწირე, ქუთათისისა
ლეთისმშობელო... (დსსს, II, გვ. 109-110).

საწვერელა. იმერეთი

საწვერელა 1766 – იხ. ბეგიაური

საწინამძღვრო. კახეთი

საწინამძღვრო 1722 – იხ. სარუსთველო

საწირე. იმერეთი

საწირე 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

საწირე 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

საწირე 1706 – იხ. ხორვა

საწირე 1781 – [საწირელი თემის გარიგების წიგნი ქაიხოსრო აგიაშვილ-
თან]: ციხისთავი და საწირელი და ახალსოფლიური თემი გაგაბჭვეთ... აწ
ასე გაგაჩინეთ: წამოდგეს თემი და რომელიც ხელმწიფემ სამართალი ინე-
ბოს, ასე სამართალი მისცენ: „არც ეს სამანი საციხისთო სამძღვრის სამა-
ნი იყოს, არც შენის ძველისა და არც ახლის და არც სკიპის ღელესა და
სამანს შუა არც შენ, არც შენს ძველის და არც ციხისთავს ამაში ხელი
არ ქონდეს... (ქსმ, V, გვ. 171-172).

საწირე 1781 – ... ჩვენ, საწირელმა თემმა სამი საყდრის კაცმა თქვენ, ცი-
ხისთავს აგიაშვილს ქაიხოსროს ... ხელშეუალად დაგიტყვევთ სამანსა და
სკიპს შუა და ვაშლარს აქეთ... (ქსმ, V, გვ. 172-173).

საწირე 1787 – იხ. ოკრიბა

საწირე 1787 – იხ. სვერი

საწირე 1788 – ესე ... სიგელი ... მოგართვით ჩონ ... მხეიქემ ... გეორგიმ... დი-
დისა მოწამისა გეოგის ეკლესიისა წინამძღვარს სილიბისტროს... სამოურა-
ოსაგან ჩნისა რა ყოველსა წელსა საწირეს და ბუეთს შუა მყოფთა მოსახ-
ლე გლეხთა თითოსაგან თითო ქთამი მოგერთმეოდეს... (დსსს, II, გვ. 178).

საწულეისქირო. სამეგრელო

საწულეისქირო 1733 – იხ. ბარისთავი

საწულეიძო // წაწულეიძეო. რაჭა

საწულეიძო 1766 – იხ. გელათი

საწულეიძო 1782 – ესე წიგნი ... მოგართვი თქვენ ... მთავარეპისკოპოსს
ოიანეს ჩვენ, მათხოვნჯის წმიდის ბასილის ეკლესიის მათხოვნჯელმა თემის
კაცმა... ძველათაც შენის ეკლესიის სამწყსო ყოფილიყო ჩვენი ქვეყანა და
ახლა ... მეფე სოლომონ დავთრით ისევ თქვენს ეკლესიას მიართვა სამ-
წყსოთ... და რომელიც თქვენის ეკლესიის მახლობელს სოფელებს (sic) სა-
წულეიძოს, ნახახულევერს და კონტოეთს ემართა ... ისე იმ გვარათ ჩა-
მომწყსას შემოგეხვეწეთ... არის ამისი მოწამე ... ერთობით ხონის თემის
კაცი... (დსსს, II, გვ. 77).

საწულეიძო 1782 – იხ. დიდი ჯიხაში

საჭე. შიდა ქართლი (?)

საჭე 1703 — ... ჩვენ, აბღულაშვილმან მამუკამან ... თქვენ ... ამირეჯიბს სვიმონს ... მოგყიდეთ საჭეს ჩვენი მკვიდრი და ალაღი ნაფუზარი სოღმანაური, იქით ბოვის პირამდი... ამას ნაცულად ორის დღის მიწა ანდრიათ გორაზე, კაციაშვილისაგან მოსყიდული მიწა რომ გქონდა, ის მოგვეცი, და სხვა ამას გარდა ავიღეეთ ფასი სრული... (სს, II, გვ. 196).

საჭერეთელა. კახეთი

საჭერეთელა 1785 — იხ. მარილისი

საჭილაო. სამეგრელო

საჭილაო 1720-1742²⁹ — ... აფხაზთა კათალიკოსმან გრიგოლ შემოგწირე საჭილაოს რუშას საყდარი თავისი თორმეტი კომლი კაცით... ზეით საცილორო შარას აქეთ ცხენის წყალს, რომ შანის დღე შეერთვის, რუშას გამოდმა რომელზედაც საცილორო გზა მიაჭრის. იმას აქეთ რუშას გაღმა ჩქონის ბოლოს აქით გლეკარს ჩქონის ბოლოდამ ჭალა დაბლა გორამდი, ცხენის წყალი რიონს რომ შეერთვის, ორპირს ზეით სახობიანათ, ეს ქლესია თავისი ყმითა და მამულით... (ქსძ, III, გვ. 474-475).

საჭილაო 1733 — იხ. ბარისთავი

საჭილაო 1752-1784 — ... აგიაშვილი ქაიხოსრო და ნიუარაძენი გაეაბჭვეთ... წამოდგეს ქაიხოსრო აგიაშვილი ... და ასე უფიცოს: „ახლა მე რომ ბატონის კაცებს ალაგი უჩვენე ... ამას აქეთ არც საჭილაო მიწა-ალაგი იყოს, არც იმანზე ნიუარძეს უფიცოს, რაც საციხისთაო არ არის... (ქსძ, V, გვ. 275).

საჭილაო 1758-1765 — იხ. საირმე

საჭილაო 1766 — იხ. საირმე

საჭილაო 1786 — დადიანი კაცია გურიის ნათლისმცემლის უდაბნოს მამას იოზს და მუნ მყოფს ბერებს ამას განგიწესებ რომ: სანამდის სული მეღვას, წლითი-წლად ათი მარჩილი თეთრი და ხუთი ქილა მარილი ყოველს წელიწადს შენს მონასტერს მეორთმყოფეს საჭილაოდ (ქსძ, VI, გვ. 731).

საჭილაო 1798 — ... ბიჭვინტისა ღთისმშობელო... მეფემან იმერთამან ... მეორემან სოლომონ ... განეხილე ბიძისა ჩემისა მეფე სოლომონის დავთარი, რომელიცა შენთვის შემოეწირა საჭილაოს, რიონს გაღმა, ორწყალს შუა, მიწა და ტყე და მამული... და ამისთვის ... ჩვენცა ვამტკიცებთ და განვაახლებთ... (დსსს, II, გვ. 114).

საჭიმკე. იმერეთი

საჭიმკე 1684 — იხ. კაცხი

საჭყონდიდლო. სამეგრელო

საჭყონდიდლო 1714 ... ჩვენ ... ბეჟან [დადიანი] ... მოვედით ... საჭყონდიდლოშიდ და ჩემი ძმა ჭყონდიდელი გარდავაყენე... ახლათ ... ღოღაბერიძე

²⁹ საბუთი დათარიღებულია კორპუსის შემდგენლების მიერ

ვედემონ ... ჭყონდიდლად დაგვიჯდენია და საჭყონდიდლო ამისთვინ მიგვიცემია... გამოუძიეთ და შევიტყვეთ, ანჯელი და კოდორა გადმართი ტეხურის პირამდის რაც არის, ძველთაგან ჭილაძეებს შეეწირათ, მაგრამ კიდევ ვინმე დაობდა... ეს პირველი გარიგებული და წიგნი ჩვენ ასე ხელახლა განვევიახლებია და შეგვიწირავს პირველ მარტვილისა ღთისმშობლის ტაძრისათვის და მერმედ წმიდის გიორგის სუჯუნის ეკლესიისათვის... (დსსს, I, გვ. 113).

საჭყონდიდლო 1760 – [შეწირულობის წიგნი კაცია დადიანისა მარტვილის მონასტრისადმი]: ... ჟამთა ვითარებისგან საჭყონდიდლოს ალაგ-ალაგ ბევრი დაკლებოდა კაცი თუ ალაგ-მამული... რიონის და ცხენისწყლის შესაყრიდგან ტეხურის შესაყრამდის სულ გადმართი: კოდორა, ცხეპიჯი, კუპშთი, სამარდნაო და ანჯელი, ესენი ძველთაგან ჭილაძის ყოფილიყო და ჭილაძეს შეეწირა... ჩვენც შეგვიწირავს და დავთარი გაგვიახლებია და შეგვიწირავს პირველ მარტვილისა ღთისმშობლის ტაძრისათვის და მერმედ წმიდის გიორგის სუჯუნის ეკლესიისათვის... (დსსს, II, გვ. 13).

საჭყონდიდლო 1760 – იხ. მარტვილი

სახადი // საცადი. რაჭა

სახადი 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

სახადი 1491 – თქუნენ, წმიდაო გიორგი მთის მთავარმოწამეო! რა გვარათაც დავით აღმაშენებელსა და ძისა მისისა დიმიტრისაგან შემოწირული ყოფილიყო და ისევე ჩუნენ მეფეთ-მეფემან ... ბაგრატ ... ხელეყავით ახლად აღშენებად და შემოკობად ტაძრისა შენისა... შემოეწირეთ მამულნი და გლეხნი სახადს აგარა ... ახლად შემოგწირე და დაგიმკვიდრეთ და კავით (?) სამხრისა და შესავლისა შუა წყალსა გამოღმა და გაღმა საეწაღესა აქით... ასე მკვიდრათ და ბაუს (?) მსხდომნი გლეხნი სამნი... კაციეთსა მსხდომნი შუბლაძენი... ველთის მინდორსა აქეთ... წყონარს მათათაშვილები... გლეხნი ჭაშლათისა ჭუნჭულაძენი... როგორათაც პირველთა ამა პირსა ზედან სურამი ვისი გინდა იყოს მე ბართლომეს მეტს კაცს ხელი არა აქვს... (ქრონ, II, გვ. 307-308).

სახაბერდო – იხ. სახარბედიო

სახაინდრაო. სამეგრელო

სახაინდრაო 1770 ახლოს – იხ. ნაკვარახსო

სახარბედიო // სახარბელო // სახაბერდო. სამეგრელო

სახარბედიო 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

სახარბედიო 1696-1742 – იხ. ხობი

სახარბედიო XVII – იხ. სენაკი

სახარბედიო 1706 – იხ. ხორვა

სახარბედიო 1706-1712 – იხ. ნაპარკავი

სახარბედიო 1712 – იხ. ხორვა

სახარბედიო 1733 – იხ. ბარისთავი

სახარე. შიდა ქართლი

სახარე 1759 – იხ. თავხელიძის კალო

სახარტაშნელო მთა. კახეთი

სახარტაშნელო მთა 1788 ჩვენ, საქართველოს უფლისწულს მეფის ძეს გიორგისაგან ხარტაშნელის ყმის მოხელე ნაცვალე გიორგი და ეკლესიის ყმანი მოვიდნენ, რომ: ჩვენი ეკლესიის მთა გიჭირავთო, იმ მთის საბაღახე-საც თქვენ იღებთ და სხვარივადაც თქვენი ყმანი ხმარობენო... ჩვენ ... ჩარ-გლელთ ... კაცთ პირქუშს ბერუცას და პეტრე ხახონაშვილს ფიცით ვკითხეთ, რომ ამ სახარტაშნელოს მთისა სამძღვრები როგორც იცოდეთ, სწორე მოგვახსენეთ. იმათ წერილით და ფიცით ასე მოგვახსენეს, რომ: ბერდოს ჭევის ნაგლეჯივად ღაზატის პირმზითი საშავარდნოს კლდის თავამდის ბუსნის ჭაღის თავს რომ თავმოქცეული საყდარი არის შარა ჭევისა-კენ, სახარტაშნელო ეკლესიის მამული მთა არისო; და პირიქით სახასო არისო... (ქსძ, V, გვ. 434).

სახაუჟელო. ოდიში

სახაუჟელო 1616-1621 – იხ. საგენათლო

სახდური. იმერეთი

სახდური 1789-1810 – იხ. ჩიხა

სახვეენი // სახუეენი. ქვემო ქართლი

სახვეენი 1552 – იხ. ახოტა

სახვეენი 1657 – იხ. ახოტა

სახიბულო ალაგი. სამეგრელო

სახიბულო ალაგი 1645-1646 – ესე ... ფიცი ... მოგართვით ჩუენ, ქორთოძე-მან როსტომ თქუენ ... აფხაზეთისა კათალიკოზსა ... პატრონსა მალაქიას... რაცა ამ თქუენსა წყალობას წიგნშიგან არ სწერია, სახიბულოს ალაგსა არას შემოგეცილოთ იმის მეტსა (სს, I, 1920, გვ. 32).

სახინოწმინდლო. გურია

სახინოწმინდლო 1777 – იხ. გურია

სახლიანის მთა. კახეთი

სახლიანის მთა 1578 – იხ. ალავერდი

სახობო // სახობიანო // სახოფო. სამეგრელო

სახობო XV ს. II ნახ. – იხ. ხობი

სახობო 1709 – ... თუ საჩიწო კაცმა ან საკათალიკოზო კაცსა და ან სახობოს პირმიდმა აწყენიოს რამე ... იმაზე ორი ზომა გარდავახდევინო... (სს, I, 1920, გვ. 46).

სახობო 1720-1742 – იხ. საჭილაო

სახობო 1733 – იხ. ბარისთავი

სახორცე // საჯორცე. შიდა ქართლი

სახორცე 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

სახორცე 1703-1711 – იხ. ჭვარები

სახოხოს ჭალა // საცოცხის ჭალა

სახოხოს ჭალა 1597 – იხ. ორკოშინი

სახოხოს ჭალა 1651 – იხ. ნინოწმიდა

სახუნდარი // საჭუნდარი. ქვემო ქართლი

სახუნდარი 1641 – იხ. სომხითი

სახუნდარი 1662 – იხ. ვერხენაღა

სახუნდარი 1721 – ... ჩვენ, რატიშვილმა ... ზურაბ ... თქვენ, შანშიაშვილს ... ბეჟანსა ... მოგყიდე ჩემი ... სამკვიდრო სახუნდრის ნახევარი, რომ ნახევარი ჩემია და ნახევარი ფარემუზისა და ოტიასშვილსა... არიან ამისი მოწამე ... კაცთაგან ... სარკინელი შანაშვილი გორჯასპი... (დსსი, I, გვ. 194).

სახუნდარი XVIII ს. შუახ. – იხ. ზემო ბოლნისი

საჯადი – იხ. სახადი

საჯორცე – იხ. სახორცე

საჯოცხის ჭალა – იხ. სახოხოს ჭალა

საჯუნდარი – იხ. სახუნდარი

საჯუნდრის დელე. კახეთი

საჯუნდრის დელე 1711 – იხ. აკურა

საჯავახო. გურია

საჯავახე 1789-1813 – მამისთვალა ხელოსანი და კალოიანი ოციელა გავამ-
ჭვეთ. ხელოსანმა ბატონი მეფის მაგიერათ უჩივლა: ყანა ავიდეთ, ბატონის-
თვის დაეხანით... მისდღეშიდ მეფის ყოფილა. და ვინც საჯავახოს მეპატ-
რონე ყოფილა, მას ქონია... (ქსძ, VI, გვ. 466).

საჯავახიანო. შიდა ქართლი

საჯავახიანო 1586 – ... [სვიმონ I-მა] ჯავახისშვილსა ჯიმშერს ... გიბოძეთ
თქუენის განაყოფის როინის შუილის კერძი მამული... აწე გიბრძანებთ სა-
ჯავახიანოს ტარუდანო და მედიქნო ... თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ... (ქსის,
გვ. 457).

საჯავახიანო 1595 – იხ. რკონი

საჯავახიანო 1608 – იხ. საბარათაშვილო

საჯავახიანო 1656 – იხ. ხორნაბუჯის ციხე

საჯავახიანო 1689 – იხ. მანგლისი

საჯავახიანო 1711 – ... საქართველოს ჯანიშინმან ... ვახტანგ ... სითარხნის
... წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ ... მანგლისისა ღვთისმშობლის ყმათ საჯავახია-
ნოში მსახლობარს ზესში, ქვენადრის, ფიცეს, ზაკეს... (დსსი, I, გვ. 145).

საჯავახიანო 1715 [წიგნი იესე მეფისა]: ... საჯავახიანოს – ზაკეს და ფი-
ცეს, რაც მანგლელის კაცთ საშავარდნო ედვა ... ყოველს წელიწადს იმ
შეჲარდნების ფასს საჯავახიანოს ჯავახიშვილის ყმებს და თქვენს ყმებს
სთხოვდენ და ართმევდენ, ის სოფლები ამ გვარის ძალით სულ აოხრებუ-

ლიყო... [გამოსაღები] ამოგიკვეთეთ ... ღვთისმშობელს მანგლისისაო... (დსსი, I, გვ. 169).

საჯავახიანო 1721 – ... ჩვენ ... მანგლელ ეფისკოპოზმან დოლენჯისშვილ-მან ... არსენ, შენ, გეგუტასშვილს გიორგისა ... საჯავახიანოს ... გიბოძეთ თქვენი საკვიდროდ ნაქონი მასურაობა ზაკვისა, ფიცვისა, კრკონისა და ქვენადრისისა... მონა ღთისა... მანგლელი არსენ (ქსმ, III, გვ. 701).

საჯავახიანო 1765 – ღმერთმან მეფის ჭირის სანაცვლოდ ამყოფოს ... სარიდან. ჩვენი სახლი თავის მამას თარხნიშვილისათვის რომ მიეცა, რაც საჯავახიანოში, ხოვლეს და ზენადირს და ქვენადირს და ყარაღაჯს რაც ნასყიდობა ქონდა, ჩემს სიმამრს ზითევში გაეტანებინა სანამდინ მე წამოვიყვანდი, ხელთა ქონდა და იმსახურებდა... (ქსმ, VII, გვ. 87-88).

საჯავახიანო 1778 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... ხერხეულიძეს ალათანგის... ქაიხოსრო ხერხეულიძემ მამულები და კაცები სულ დაყიდა, თითონ აიყარა და საჯავახიანოში გამოვიდა... (ქსმ, VII, გვ. 395-396).

საჯავახიანო 1793 – ... ჯავახიშვილები ... ჩიოდნენ: ჩვენი სახლისკაცის ნიკოლოზისა და ქაიხოსროს ბეითაღმანი ყმა და მამული ... მეფემ თეიმურაზმა ჩვენ გვიბოძა; და ქაიხოსროს ყმა და მამული მაღალაშვილის საღთხუცესს გირაოდ უჭირავს... საღთხუცესმა მიუგო: ამ თამასუქით ასე მიჭირავს... „ავიდე, მე, ჯავახიშვილმა ნიკოლოზმა და ქაიხოსრომ შენ, მაღალაშვილის ამიღბარისაგან კბ (22) თუმანი. მოგეცი ამის გირაოდ მელეს – შაქარაშვილი, ქვენადარს – ჭყოპიაშვილი, ზენადარს – ჩემი წილი, ხანდაგს – ორი საკომლო...“ ამისი ასე მიუგეს ჯავახიანთ: ... ეს მამულები საჯავახიანო მამულები არისო... (ქსმ, V, გვ. 603-605).

საჯავახიანო 1797 – იხ. ტანაჩინი

საჯალჯე. ქართლი

საჯალჯე 1722 – ... მე, ფეფიტასშვილმა პატამნა ... თქვენა, დაფკიასაშვილსა მამისიმედსა ... მოგყიდე ჭალა საჯალჯე, მაღციძისასეული, სეხნიამა რომე გაიარა იქამდი... მე ახალქალაქელს გაღუსტიანთ იოვანასაშვილსა გასპარასა დამიწერია... (სს, II, გვ. 315).

საჯერნე ტბა. კახეთი

საჯერნე ტბა 1447 – იხ. მცხეთა

საჯერნეს ტბა 1579 – იხ. მცხეთა

საჯვარე. რაჭა

საჯვარე 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

საჯვარე. შიდა ქართლი (?)

საჯვარე 1688 – ... [ზაალ სააკაძემ ზურაბ სააკაძეს] მოგყიდეთ ... საჯვარეს წინა ვენაკი ... შალიკურის მიწის მოდგამდი, აქეთ რობანიშვილის სამძღვრამდი (სს, II, გვ. 152).

საჯვარისი. შიდა ქართლი

საჯვარისი 1799 – იხ. ურბნისი

საჯიმანშტარო. იმერეთი

საჯიმანშტარო 1578 – იხ. ქუთაისი

საჯიმშიტანო. კახეთი

საჯიმშიტანო 1786 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... სალთხუცეს ქაიხოსროს... არას დროში საჯიმშიტანო მთის მოცილე არ ყოფილა და დღეს თიანეთის მოურავი მაყაშვილი დავითი და ნაცვალი მართმევენ... (ქსძ, VII, გვ. 706).

საჯოგე. კახეთი

საჯოგე 1756 – იხ. ალვანი

საჯოგის მთა. შიდა ქართლი

საჯოგის მთა 1778 – იხ. წიფორის მთა

საჯუმათლო. გურია

საჯუმათლო 1764-1770 – იხ. მთავარანგელოზის ტყე

სევა. რაჭა

სევა 1777 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... სოლომონ ... შენ ... მღვდელს ჯა-ფარიძეს ონოფრეს ... გიბოძეთ სევას [ყმა-მამული]... (სს, III, გვ. 253).

სევა 1785 – [წიგნი დავით II-ისა ონოფრე ჯაფარიძისადმი]: ... სევას გლეხები გამოგართვით დემეტრაშვილები და მისად სამაგიეროდ გიბოძეთ სანთის ქველიძე დავითიკა... შქმერს დვალი ჯოხაძე, ყველა მათის ალაგ-მამულით... კაცთაგან მოწამე წერილისა ... რაჭის თავად დადგინებული ერისთავის ძე პეტრე... (სს, III, გვ. 255-256).

სეთურთკარი. არაგვის ხეობა

სეთურთკარი 1781 – იხ. წაქერე

სეიდაბათი. თბილისი

სეიდაბათი 1784-1790 – იხ. ქალაქი

სეიდაბათის ბაღი. თბილისი

სეიდაბათის ბაღი 1749 – იხ. ციხის მეიდანო

სედაბათის ბაღი 1796 – ... ჩვენ ერთობრივ იესე მდივნის შვილებმა ... ჩვენის ძმის დავითისათვის ბებურისშვილის გურგენის ქალი ვითხოვეთ ქეთევან და მივართვით ჩვენს რძალს ... ჩვენი სამკვიდრო მამული სეიდებათის ბაღი... (სმ, II, 1924, გვ. 195).

სეიდაბათის ბაღი 1798 – იხ. ტფილისი

სედაბათის ბაღი 1800 – ... ავიღე მე გემჩანთ ფარსადანას ჯალაბი ანამ ... წმინდის სტეფანის მონასტრის ვარპიტი კატერინესგან ოცდაათი თუმანი... მოგეც გირაოთ ჩვენი სედაბათის ბაღი თავის ნასყიდობის სიგელით... (დსეი, გვ. 131-132).

სენაკი. სამეგრელო

სენაკი 1616-1621 – იხ. საგენათლო

სენაკი 1657-1660 – იხ. ღეჯის ტყე

სენაკი 1659 – იხ. ოდიში

სენაკი 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

სენაკი 1762 – ჩვენ ... სვანთ-თაკვერ-ოდიშთ-შავ-ზღვათ მპყრობელის დადიანის ბიძად ვმოვიღმან ... პონტო-აფხაზთა, ოსთა და დვალთა, ლიხთ-ამერ, რაჭა-ოდიშ-გურიათა ... ჯვართა მაწმინდ-მანათლებელმან ... ბიჭვინტისა ეკლესიისა საკეთმპყრობელმან ... კათალიკოზმან ... ბესარიონ ... გიბოძეთ წყალობისა ესე წიგნი ... სენაკის ეკლესიისა კანდელაკ-წინამძღვარს... რაცა ჩვენის ხატის მამული ან ძველთაგან გქონებოდეს, ან ჩვენ რაც წყალობად გვებოძებოის ... დღეს რისიც მქონებული იყო, გვიბოძებია ესე თავისუფლების წიგნი... (იდ, I, გვ. 105-108).

სენები. ქვემო ქართლი

სენები 1670 – იხ. აბანო

სერი. იმერეთი

სერი 1789-1810 – იხ. ჩიხა

სეტი // სეტია // სეტის სოფელი // სეტის ჳევი. სვანეთი

სეტი XIII ს. II ნახ. – იხ. სვანეთი

სეტი XIII-XIV სს. მიჯნა – იხ. ლალგერი

სეტი XIV ს. I ნახ. – ... სეტისა მთავარმოწამისა თავზდებობითა ... დაუღვეთ დაწერილი ესე ჩვენ, სეტისა ჳეუმა ერთობილმან... რომელმანცა კაცმან და თემმან ესე დაწერილი გაგვიტეხოს ... მთავარმოწამისაგან და მისისა ზღერისაგან ... გამოსრულ იყოს... (სწძ, I, გვ. 158).

სეტი XIV ს. I ნახ. – ... დაწერილი დაუწერეთ სეტისა სოფელმან ... მას ჟამსა, ოდეს ჩვენად უკითხავად ოსეთსა წავიდეს, ორასისა თეთრისა იბარა წაუღლო... თუ რაი სამტერო საქმე მოჰყვეს, პირი და პასუხისა გამცემი სეტისა და ლაღამის ჳევი ვართ. ამის გათავებისა თავსდებნი დაგვიწერია სამება სკარეშისა, მთავარ მოწამე სეტისა (სწძ, I, 159-160).

სეტი XIV ს. I ნახ. – ... მთავარმოწამისა სეტისა თავსდებობითა ... დაუღვეთ დაწერილი ესე, საერთოი სასაერთპიროი, ჩვენ ოთხმან თემმან, თავად ჳეუისარმან ჯაფარიძემან და მისთა, იოსელიანმან და მისმან კაცმან... ამის თავსდებად ... სეტისა დეკანოზი ივანე... (სწძ, I, გვ. 161).

სეტი XIV ს. I ნახ. – ... მთავარმოწამისა სეტისა თავსდებობითა ... დაუღვეთ დაწერილი ქუეყანისა სამაგრობელი მტკიცე და უქცეველი, მას ჟამსა, ოდეს ჩვენისა პაპისა დანატოვებსა მიწასა აღაფად მოგვეკიდეს. მას ზღა შვეიყარენით ერთობილი. რაიცა სასოფლოი მიწა იყო, წყალს იქით და წყალს აქეთ, ყველას ქვე დავადებინეთ; ვინც ფასითა არ დაიგხნას ... ჩვენ სამი თემი და ჯაფარისძე დაუმდურდით... ამისა ... თავსდებად ... მაცხოვარი სკარეშისა და მთავარმოწამე სეტისა... (სწძ, I, გვ. 162).

სეტი XIV ს. I ნახ. – იხ. ბაღყაენერი

სეტი XIV ს. I ნახ. – იხ. ლაღამი

სეტი XIV ს. I ნახ. – იხ. ლენჯერი

სეტი XIV ს. I ნახ. — იხ. ლეწერის ყანა

სეტი XIV ს. I ნახ. — იხ. მულახი

სეტი XIV ს. I ნახ. — იხ. ჭანდერა

სეტი XIV ს. შუაწლ. — ... მე, ვახთანგიანმან ბენდე ... მას ჟამსა ოდეს ჩემი-
თა ნებითა მთავარ მოწამე სეტისა და ერთობილი ჭევი გიშვილე, დაგათუ-
ალე ჩემი სახლი, მამულ-ეკლესიანი... (სწძ, I, გვ. 118).

სეტი XIV ს. II ნახ. — იხ. მესეტია

სეტი XIV ს. — იხ. წოუშხევი

სეტი XV ს. I ნახ. — სამებისა სკარეშისა და მთავარმოწამისა სეტისა თა-
უსდებობითა ... დაუდევით დაწერილი ესე მტკიცე ... ჩვენ, სეტისა სოფელმან
ყოველმან, ზემომან და ქვემომან, ქვეყნის სამაგრობელი... (სწძ, I, გვ. 153).

სეტი XV ს. — მოგახსენებთ ბიყას სეტიელნი, რომე ამა ციხის შესავალი
ამ საფოშდლეს გზას ქუემოთ, ყველა შენი არის (სწძ, I, გვ. 165).

სეტი XV ს. — ... მთავარმოწამე გიორგი სეტისა, ერთობილი სეტისა ჭევი ერ-
თმანერთისამან დამოწმებითა. ერთი სისხლი იოსელიანმან ჳირისატისა... მისი
... პასუხვისა გამცემია ერთობილმან თუ მთასა და ბარსა... (სწძ, I, გვ. 166).

სეტი XV ს. — იხ. გულიდა

სეტი XV ს. — იხ. ლაღამი

სეტი 1605-1639 — [დაწერილი გელოვანების]: ... ჩუენი გვარის ცოცხლისა
და მკუდრისა საქმე ყუელა თქუენოვნ მოგებარებია, სეტიის სეო, დღეის
იქეთ მკუდრის მოსისხრად, ცოცხლისა გვერდს მდგურად, სუანთანა და
ლექსუმელთან... ამისი თავსდებლად მოგვცემია ... მეფეთ-მეფე ... გიორგი,
ძე მისი ... აღუქსანდრე (სწძ, I, გვ. 167).

სეტი XVII ს. I მეხ. — იხ. მულახი

სეტი XVII ს. — იხ. ლეხთაგი

სეფეულას მიდორი. იმერეთი

სეფეულას მიდორი 1659 — იხ. რველი

სეფორის დედე. კახეთი

სეფორის დედე 1579 — იხ. მცხეთა

სვანეთი // სვანეთის ქუეყანა // სვანეთის ჭევი

სვანეთი XIII ს. II ნახ. — დაიწერა წმიდად ესე მატიანე სალოცველად ყო-
ველთა სუანეთისა კრებისა შემომწირველთა და შემოვედრებულთათჳს:
ვინცა ლაღავერს ამა კრებასა მოეგება და სული შეჰვედრა... ვინცა კიჩ-
ხლდაშს ამა კრებასა მოეგება... ვინცა ლახამლს ამა კრებასა მოეგება...
ვინცა ლეშტერით ამა კრებასა მოეგება... ვინცა მამს ... ღმას ... ეცერს ...
კაღაშს ... ცხმარით ამა კრებასა მოეგება... იოანე დემეტრელიანსა მოლისა
დეკანოზსა... ვინცა ებუდს ამა კრებასა მოეგება... ვინცა დოღს ... ბეჩუს ...
ლატალს ... ლენჯერს ... სეტიას ... მულახს ... წურემს ... ზეგენას ... კაღას
... უშქულს ... უღაშს ... ვინცა ჩეშით ... [და] ვინცა უსგურს ამა კრებასა
მოეგება... (სსძ, II, გვ. 117-159).

სვანეთი XIII-XIV სს. მიჯნა — ... მთავარმოწამისა სეტისა თავედებობითა და შუამდგომლობითა, მაცხოვრისა ღატადისა ... მთავარანგელოზისა მეზერისა, მთავარანგელოზისა ფხოტრელისა და მთავარმოწამისა სუფისა ... დაუწერეთ ... ჩვენ ერთობილმან კეუმან ღალვერს შემოდმართ და უშქულს ჩამოდმართ, ერთმანერთისა ნდომითა... მას ჟამსა ოდეს ... სვანეთისა ყოველი კევი სეტისა შევიყარენით... ვინცა ... ესე ჩუენი დასკუნილი ... დაწუწვათ და ამოუწყვიდოთ ქუემოსა კევსა ვინცა მიყოფებოდეს; თუ ზემოსა კევისა იყოს, ჩუენ ზემო კევმან ... ეგრეთვე დავწვათ და ამოუწყვიდოთ და ზემოსა კეუსა თუ იყოს... (სწდ, I, გვ. 105-106).

სვანეთი XIV ს. II ნახ. — მთავარმოწამისა სეტისა თავსდებობითა... დავწერეთ და დავდევით დაწერილი ესე სრულად სვანეთისა კევისა ვუშქულსა და ღალვერს შვა სამაგრობელი ჩვენ ერთობილმან კევმან... ვინცა რაი კევშიბა წაკიდებით იყუნეს, უურვოთ... თუ ჩვენი მოციქულნი უშქულთ და კალით ოდესაც მოვიდეს, თუ წანადები არა შემოგვაქციოს, კეობასა არ ჩამოერთოს. რაი ღომი და მოლაშქრე მოვიდეს, რომელიცა კევი ანუ სოფელი არ მოჰყვეს მისითა აბჯრითა, იმა კეუსა და სოფელსა მიუჰდეთ ჩვენ ერთობილი კევი... (სწდ, I, გვ. 108).

სვანეთი XIV ს. II ნახ. — იხ. ღახუშდი

სვანეთი XV ს. — ... კო ბედნიერო სუანეთისაო, პირველ შენი და ჩუენი საქმე აგრე იყო: ოდეს ზაფხულს შეყრა იყო, ცეცხლისა თფება გუმართებდა... მერმე უკეთურმან კაცმან დაგუჟმაჯანა — პური გაჭამეთ... მას ზედა ჩუენისა სახლისაგან შევიშალენით; სხუასა ქუეყანასა პირი უქენით... (სწდ, I, გვ. 111-112).

სვანეთი XV ს. — იხ. ღატალი

სვანეთი 1503 — იხ. რაჭა

სვანეთი 1638 — იხ. მცხეთა

სვანეთი 1660-1662 — იხ. ძიმითი

სვანეთი 1701 — იხ. ცაგერი

სვანეთი 1760 — იხ. საჭყონდიდლო

სვენეთი // სველნეთი // სუელნეთი // სვერნეთი. შიდა ქართლი

სვენეთი 1207-1222 — [სიგელი გიორგი IV-ისა]: ... აწცა მოვიდა ჩუენს წინაშე სულა ქართლის ერისთავი, ძე ერისთავთ-ერისთავისა ქართლის ერისთავისა რატი სურამელისა. გუეჟა და მოგუჰსენა, რაითამცა შევიწყალეთ და ქართლის სოფელი სუელნეთი, რომელი პაპისა ჩუენისაგან პაპასა მისსა ჰქონებოდა და ჩუენგან მასა ჰქონდა საქართლის-ერისთავისაგანმცა გამოვიდეთ და მონასტერსა მისსა ქვათაჰვეს შევსწირეთ... სუელნეთი გამოგუიღია სა-ქართლის-ერისთავისაგან და შეგუიწირავს ... მონასტრისა ... ქვათაჰვეისადა... (ქისკ, I, გვ. 107-108).

სვენეთი 1737 — სარდარი სეფი-ხან გიბრძანებ სველნელებო და ვისაც თუმა-ნიშვილებისათვის მიწის მამული, თუ ვენახი მიგიყიდიათ, ამათ თავისი

სოფლის ნასყიდისა და უსყიდის მირი თავეთთვის აწერია და ის მირი ამათ
უნდა მისცენ, თქვენ ამათ დაღასთან ხელი ნუ გაქვთ... (სს, III, გვ. 446-447).

სვენეთი 1737 – ... გაეყარნენ ამირალანთ დოღმაზა, იმისი მძისწული – გიორ-
გის ობლები თავათ ბიძაშვილს გაბრიელას შვილს ქრისტესიას... სველნეთის
მწა, რუისს რაც მამულ-დედული ქონდათ, დოღმაზას და გიორგის ობლებს
მიეცეთ, რომ ქრისტესიას ამათთან ხელი არა აქვს... (ქსძ, IV, გვ. 342).

სვენეთი 1756 – იხ. ზემო ქართლი

სვენეთი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯგვარი

სვენეთი 1783 – დავითაშვილები მაღათარ, ყაყანა და თამაზ ტატიშვილებს
სვენეთსა და ძვილეთში უმტკიცებენ ძველათ ხელმწიფეთაგან მათი მამა-
პაპათათვის ნაბოძებ ყმა-მამულებს (ქსძ, V, გვ. 218-219).

სვენეთი 1784 – იხ. ზემო ქართლი

სვენეთი 1787 – იხ. ზემო ქართლი

სვენეთი 1787 – იხ. საამილახვრო

სვენეთი 1787 ახლო – იხ. მელვრეკისი

სვენეთი 1788 – იხ. წერნაკი

სვენეთი 1789 – იხ. გორი

სვენეთი 1789 – იხ. ოხპნჯანანთ შარა

სვენეთი 1795 ახლო – იხ. ალაიანი

სვენეთი 1796 – იხ. არადეთი

სვენეთი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

სვენეთი 1800 – მეფის ძის დავითის წინაშე მოსახსენებელი შატბერაშვილი
გრიგოლისა. სვენეთს ჩემი ალალი ნასყიდი მიწები მაქვს და ჩემი სახლის-
კაცი არ მანებებს... (ქსძ, VIII, გვ. 690).

სვერი. იმერეთი

სვერი 1620-1640 – იხ. სხვაგა

სვერი 1755 – იხ. კაცხის ციხე

სვერი 1763 – იხ. გუნდეთი

სვერი 1787 – [ნუსხა ქრისტეს საფლავის ყმებისა]: ... შენდა შეწირულნი
ყმანი და ადგილნი ... გამოძიებით მოკითხულ ექმნა ... მეფესა ... აღექსან-
დრეს და ამის შემდგომად ... დამტკიცებულ იყო ... მეფისა სოლომონის მი-
ერ... მეფეთა იგი აღწერილი მატთანე შეწირულობისა სვერს, სახიზარსა
ადგილსა დაკრძალული, ცეცხლითა დამწუარიყო... ჩვენ ... იმერთა მეფემან
სოლომონ ... აღვიწერეთ და შემოგვიწირავს პირველთა მათ მეფეთაებრ ...
ესე ყმანი შენნი და აგარაკნი... ჩხარს... სოფრომადის პარტახს... ტელეფაში...
მწუხარელაში... საზანოს... კუალად საზანოს ჭუმბურიძისეული პარტახი.
საქარას... ბოსლევს ორი პარტახი წითადისეული... ღოდორას... ვაშლარას...
საწირეს... ოჯოლას... რიონს... ქუთათისს წმიდის ნიკოლაოსის ეკლესია...
კუალად ფოლორცსა და გაღაგანს შუა კოსტატაძისაგან გამოყოფილი ვე-

ნახი და გარდაღმა ჭანეთი. გეგუთს... დათუნა ხონელს მართებს ბეგარა ერთი კოდი ღომი... პატრიკეთს... ქუტირს... ფარცხანაყანევს... სანავარდოს ჭილაძისაგან შეწირული თავხელიძე ჟოჟეღლა... ნაფაღაურს... ილორს... გუგუნაყარს... ტყვირს... მეოცისთავე შემოწირულნი გლეხნი არიან ერთი გურნას, ერთი ხონს, ერთი იანეთს, ერთი გეგუთს... (დსსს, II, გვ. 89-92).

სვერი 1790 - ... ჩვენ [ნიკოლოზ წერეთელი და მისი ძმები] შენ, გრიგოლ წერეთელს ... ბიძის ჩემის და მამი ჩვენის მხალაძისეულ მამულს არ გელეოდეო... არის ამისი მოწამე ... სვერის მეციხოვენი... (მსეი, II, გვ. 89).

სვერი 1795 - დმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი დათუა მანაბელს მოსცეს... [ყმა-მამული] მიმძლავრებით უჭირამთ ჩემის სახლის კაცებს და სხვათაც: სვერი მთლად, გარწმას გოგიძე, ხეთში საბანაძე, საბაწმიდას, დიცს კაპარჭაძის მამული... ამას გარდა ჩემი წილი ოსები ბარძიძის და ზაზას უჭირამს, კიდევ თამარაშენს ამილახვარიანთ ყმას კახს ერთი საკომლო მამული (ქსბ, VIII, გვ. 320-321).

სვერი 1800 - იხ. ბრეთი

სვერის ციხე 1712-1744 იმერეთი - იხ. ზვარე

სვერის ციხე 1746 - ... გიბოძეთ ჩუშნ ... მეფემან მამუკამან ... თქვენ ... აბაშიძეს ზურაბსა ... თქუშნი ნაქონები სვერის ციხე და მისი შემავალი მამული, აზნაურშვილნი და გლეხნი, ლიჩი და ღოდორა და ფარცხნაღის ხეობა... (იდ, I, გვ. 78).

სვეტიცხოველი. კახეთი

სვეტიცხოველი 1579 - იხ. მცხეთა

სვეტიცხოველი // სუეტიცხოველი. შიდა ქართლი

სვეტიცხოველი 1031-1033 - იხ. მცხეთა

სვეტიცხოველი 1397 - ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ალექსანდრე ... ესე წიგნი მოგვიხსენებია და შემოგვიწირავს თქუენ სვეტი ცხოველს მონასტერი და საყდარი მეტეხთა ღვთის მშობლისა თავისის მამულითა...³⁰ (ქრონ., II, გვ. 202).

სვეტიცხოველი 1504 - იხ. ვეძისხევი

სვეტიცხოველი 1560 - იხ. ტფილისი

სვეტიცხოველი 1569 - იხ. ჯიშითი

სვეტიცხოველი 1617 - იხ. გერი

სვეტიცხოველი 1660 - იხ. ქალაქი

სვეტიცხოველი 1687 - იხ. მცხეთა

სვეტიცხოველი 1696 - იხ. საგარეჯო

სვეტიცხოველი 1701 - [სიგელი ნაზარალიხანის]: ოდეს ... ბატონი პაპა ჩვენი ... გადავარდნილიყო, მაშინ ჩვენი შურისა ხატები კახურის მონასტრები-

³⁰ [შემდეგ მოსდევს არასრული ჩამონათვალი იმ სოფლებისა, რომლებიც იხსენიება 1392 წლის საბუთის (იხ. ტფილისი 1392).

სა და ხახულისა ღეთისმშობელი – ესენი სვეტიცხოველში მიებარებიან... ახლა ჩვენ ბედნიერმა ხელმწიფემ ქართლის ბატონობა გვიბოძა ... და ეს ... ხატები ... კახურის მონასტრებისა ... აღვერდელს ნიკოლაოზს მივაბარეთ... (ქეპის, გვ. 244-446).

სვეტიცხოველი 1724 – იხ. რკონი

სვეტიცხოველი 1725-1731 – [ალექსანდრე ალავერდელის წერილი იოსებ ტფილელისადმი: აწე ასე უსახო და ღთის მოძულე როგორ ვიქნები, რომე წმიდას სვეტიცხოველს მოსვლა და თაყვანისცემა არ მინდოდეს... ეგ ყოველთა იციან ძველითგან, რომე ვინცა ვინ ალავერდელი ყოფილა და ან იქნების, მეცა და სხვანი, ყოველნი სვეტიცხოველს კარს და ვინცა ვინ საჭეთ მპყრობელი კაცი ყოფილა, კურთხევა მისგან მიუღია (ქეწკ, I, გვ. 72).

სვიაურა. შიდა ქართლი

სვიაურა 1487 – იხ. შოროს ციხე

სვიანანთკარი. არაგვის ხეობა

სვიანანთკარი 1781 – იხ. წკერე

სვიმანეთი // სვიმონეთი – იხ. სიმონეთი

სვიმონას სოფელი. შიდა ქართლი

სვიმონას სოფელი 1754 – იხ. დიდომი

სვიმონაური. იმერეთი

სვიმონაური 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

სვანეთი. შიდა ქართლი

სვანეთი 1073 – იხ. თრიალეთი

სვირი. იმერეთი

სვირი 1784 – ... ჩვენ ... სრულიად იმერთა უფლისწულმან ბატონიშვილმან დავით ... [სვირის წმ. გიორგის] შემოგწირეთ სვირს მიქაბაძე გოგიტელა... (დსსს, II, გვ. 81).

სვირი 1784 – ... დიდო მთავარმოწამეო გიორგი, რომელ სახელსა შენსა წმინდასა აღშენებულ არს სადიდებელი შენი ეკლესია შენი, რომელ არს სვირს... ჩვენ, ყოვლისა აფხაზ-იმერთა მეფემან-მეფეთამან ... შემოგწირეთ სვირს ორი კვამლი კაცი, ერთი მღვდელი ხათრიძე დავით... (დსსს, II, გვ. 83-84).

სთონეთი.³¹ ქვემო ქართლი

სთონეთი 1635 – იხ. ფიცხისი

სთონეთი 1654 – ... ესე ... ნასყიდობის წიგნი ... მოგეცით ჩვენ ... აფხაზმა იოვანემ ... თქვენ, ყორღანაშვილს ... მერაბს... საგინაშვილი ალათანგი ამოვარდა და ხელმწიფემ ამოვარდნილის მამული მე მიბოძა: სთონეთიღამა ერთი იმავე ალათანგის გაზრდილი და მკვიდრი ყმა ფირია ამეყარა და

³¹ თონეთი?

თქვენ მოქრის აშენებდით და იქ დაგისახლდათ და [ჩვენც მოგყიდეთ]... (ქსძ, VIII, გვ. 841).

სიმონეთი // სვიმონეთი // სვიმანეთი. შიდა ქართლი

სიმონეთი 1519 – იხ. გელათი

სიმონეთი 1563-1564 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... გიორგი... ესე წყალობის ... სიგელი გიბოძე შენ, კდიაშვილთ-შაღიკაშვილს... საათაბაგოდგან რომ წამოგვედით, შენ თან წამოგვეყვით შენის ცოლითა და შვილით... სვიმონეთს მოინდომეთ მოსახლობა; გიბოძეთ წინამძღვრის გოხაძისოული ალაგი მისის ყოვლისფერით... სასაფლაო ერთი ტანი გელათს ჩემს საფერხეს გამლიე, მაგრამ არ მკადრე; გიბოძე სვიმონეთს საყდარი და სასაფლაო. შვილის წლის ყმარწვილს აქეთი კაცი რომ მოკვდებოდა, მანდ სვიმონეთის საყდარს მივიღებდით. და ისევე ჩვენი სასაფლაო გიბოძეთ, და იმ საყდრის დეკანოზათ დაგაყენე. და თემის უმფროსობა გიბოძეთ და ერისგანს – მოხელობა... [ოთხი პატრიარქის რჩევით] აბაშიძე გენათლად დაესვი. შენ გენათელს მიგაბარე... ვინც ქუთათის ტახტზედ ბატონათ იჯდეს, როგორც საპატიო კაცის სისხლს გამოეყიდოს, ისე ამისი სისხლი და სანახშირე მოიკითხოს... (ქსძ, II, გვ. 191-192).

სიმონეთი 1699-1701 – ... მეფეთ-მეფემ ... სვიმონ ... თქვენ ... კლდიაშვილს იესეს ... გიბოძეთ სვიმონეთს ესია ამყოლაძე მისის ცოლ-შვილით, სახკართო, მამულით... (სს, II, გვ. 263).

სვიმონეთი XVII ს. – ჩვენ ... გენათელმა მღრდელ-მთავარ-ეფისკოპოზმა ... სვიმონ, შენ იოვანეს კლდიაშვილს ... მოგეცით სვიმანეთის დეკანოზობა მკვიდრათ და შეუცვალებლათ... (ქსძ, III, გვ. 620).

სიმონეთი 1782 – იხ. გელათი

სიმონეთი 1791 – ... ჩვენ ... გაენათელ მიტროპოლიტმან ეფთვიმი ესე ... წიგნი დაედევი ... გელათის ეკლესიასა შინა... ამ ეკლესიის გელათის მკვიდრის ყმას სიმონეთს მოსახლე ივანე კლდიაშვილის შვილს ვალები დასდებოდა და ... ჩვენ ... გარდავიხადეთ და ამისდა ნაცვალად ... ყოველს წელიწადს ... ხუთის რუბის ცხვარს გელათს მოიყვანდეს... (დსსს, II, გვ. 97-98).

სიონი. თბილისი

სიონი 1619 – ... ესე წიგნი ყმობისა მოგართვი მე, მოშელმან სომეხმან მხითარამა ... თქვენ, თბილელ მთავარებისკოპოზსა... შემოგეწირენით სიონისა ღმრთისმშობელსა და ყმად დაუსახლდით და გვიბოძეთ სასახლე წყაროზედა და დავიდევით სიონისა ღმრთისმშობლისა გამოსაღები... და ამის გარდაის, რაც ჩუენის ჳელიდაღმან სამსახური გამოვიდეს, ბატონს თბილელს ვმსახუროთ... არიან ამისნი მოწამენი: გელაშვილი ბეროა, მეტეხთა ღმრთისმშობლისა დეკანოზი ესტატე... (იხ, IV, გვ. 11).

სიონი 1628 – ... ჩუენ, მეფემან პატრონმან სვიმონ ... თქუენ, ეპისკოპოს პატრონს ელისეს ... მოგახსენეთ თბილელობა, ასე რომე: რაც სიონთა ღმრთისმშობელს ქალაქს ან ვაჭარი ჰყოლებოდეს შეწირული და ან ქულ

ბაქი, ან საბარათოშვილოში და ან ქართლში, ჩუენც შეგვიწირამს უკლებ-
ლად და თბილელობა თქუენტუს გვიბოძებია... (ქსდ, II, გვ. 213).

სიონი 1634 — ... ესე წყალობისა ... წიგნი გიბოძეთ [მარიამ დედოფალმა]
თქვენ, ქალაქს სიონთა ღმრთისმშობლის ყმათ, ასე რომე, ამას წინათაც
ველმწიფეთაგან თარხანი იყვენით; ახლა თფილელი და სათფილელი ყმა
პირის სანახავად მოგვართვეს. აწე, ჩვენცა გითარხნეთ... (ქემეის, გვ. 210).

სიონი 1637 — ... ჩუენ, ბარათაშვილმან ბატონმან ზურაბ ... ესე წიგნი... მო-
გახსენეთ ... სიონთა ღმრთისმშობელსა, ასრე რომე, ქალაქს თქვენს საყ-
დრის გუერდით ქულბაქი გუიბოძა სუიმონ-ხან. ძუელითგან თქუენივე შე-
წირული და მამული იყო და ჩუენ ისრევე თქუენი თქუენ შემოგწირეთ...
(ის, IV, გვ. 23).

სიონი 1650 — ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ შემოწირულობის წიგნი
... მოგახსენეთ თქუენ ... ქალაქის სიონთა ღმრთისმშობელსა... ქალაქსა ტფი-
ლისსა ... ყოვლად პატიოსანი ტაზარი თქუენი ჟამთა ვითარებისაგან ვნა-
ხეთ მოშლილი... ტფილელ მთავარებისკოპოზი ... ელისე გუეაჯა განახლე-
ბასა და მეორედ აღშენებასა... და ჩუენცა აღვაშენეთ... ყოველთა წელიწად-
სა ასი მარჩილი თეთრი ... ქარვასლისაგან მოგართუმდეს... (ქსის, გვ. 214).

სიონი. კახეთი

სიონი 1614 — იხ. უჯარმა

სიონი 1791 — ... ესიტასშვილი დათუნა მიწას ცვილებოდა ტუცნას შვი-
ლებს... ფიცი დაიდვა დათუნამ, წადგა სიონში, და დაიფიცა... ჩუენც [ნიკო-
ლოზ რუსთველმა] ასე დაუმტკიცეთ და ეს წიგნი მივეცით. სრული საცხე-
ნელნი მოწმენი არიან... (ქსდ, VIII, გვ. 535-536).

სიონი. ქვემო ქართლი

სიონი 1695-1703 — იხ. ლამის ხევი

სიონი. შიდა ქართლი

სიონი 1607 — ... ჩვენ, ჯავახიშვილთა ფარსადანა და შერმაზანა თქვენ, სა-
აკაძეთა გიორგის, შიდაშის შვილთა ... მოგყიდეთ ჩვენი მკვიდრი მამული ...
სიონთ ვენახი, შაველაური ნახევარი, და საუფროსო ფარსადანისა და
შერმაზანის კერძი... (სს, II, გვ. 50).

სიონი 1608 — იხ. ყარაღაჯი

სიონი 1712 — [მახვილაძე-დავითიშვილების ნასყიდობის წიგნის] მოწამე
თელიაშვილი, სიონელი პაპა და მახვილაშვილი მამუკა (სს, II, გვ. 245).

სიონი 1718 — იხ. ზენადრისი

სიონი. ხევი

სიონი 1439 — იხ. ხევი

სიონი 1781 — იხ. წკერე

სიონი 1791 — იხ. ხევი

სიონის ქუჩა. თბილისი

სიონის ქუჩა 1769 — იხ. ავლაბარი

სირეული. გურია

სირეული 1780 — იხ. ბაილეთი

სიღნაღი. კახეთი

სიღნაღი 1770 — იხ. ტფილისი

სიღნაღი 1775 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს გორელს სამეფოს ალაპაპაშვილს ფრანგს სტეფანას... ჩემი ძმისათვის ოქმი გეპოძებინათ... თქვენ მოგართვით სიღნაღს... (ქსმ, VII, გვ. 306-307).

სიღნაღი 1776 — იხ. ღომისციხე

სიღნაღი 1781 — ღმერთმან მეფის ჭირი მოსცეს ... ბოდბელს. ოთხიოდე ფე-
იქარი სომეხი ეკლესიის ყმაში არის, ზოგი თქვენი სიმაღლის ყმა, ზოგი
სხუათა მობარებული. დღეს ყრიან სიღნაღზედ მისაყვანად... წყალობას
გითხოვთ, რომ არ აგვიყარონ... (ქსმ, VII, გვ. 517-518).

სიღნაღი 1785 — იხ. ბელაქანი

სიღნაღი 1791 — [არზა სოლომონ მეითარისა]: ... წრეულ ჩემი ორი კომლი
კაცი ფაფაქერაშვილები სიღნაღს ჩავიდნენ, ცოლშვილი აქ დაყარეს და
თითონ იქ გახლავან... (ქსმ, VIII, გვ. 87).

სიღნაღი 1791 — თარხნიშვილი სოლომონ უწიოდა სიღნაღში მსახლობელს
ხიზანს ფაფეკერაშვილს ოჰანეზას ბატონეშობაზედ... ეს ოჰანეზა სოლომონ
მეითარს ასე უპასუხებდა: პაპაშენმა მამაჩემი ახალციხეს გაყიდაო, იქ
ელი შეირთო. წამოსულა, ქართლში თავის ძმას არუთინასთან მოვიდა, იქი-
ლამ ... მოვიდნენ ქიოყს, გურგენ ნაცვლის ხიზნად დადგნენ. მე აქ ვეყო-
დეთო... ბიძაჩემიც და მამაჩემიცა ... თავეთის ხიზნით აიყარნენ და სურამს
მივიდნენ, მამასახლის გერიტას კედლად დადგნენო. მაშინაც და ახლაც
ნაბახტევში შენობა არ იყო და სურამს ამისთვის მივიდნენ, რომ ჩუენი მე-
ზობლებიც იქ სურამს ესახლნენ... სოლომონ ასე მიუგებდა: ბატონის ბრძა-
ნებით და ოქმით მამაჩემმა სიღნაღიდან აგყარაო, მიგიყვანა და ცხინვალს
დაგაყენაო, ცხინვალიდან გამოიპარე და კახეთს ჩამოხველ მასუკან კიდევ
ბატონის ბრძანებით ქოზიყის მოურავის ზაქარიას მოასილობთ აგყარე და
კიდევ ცხინვალს მოგიყვანე... (ქსმ, V, გვ. 547-548).

სიღნაღი 1792 — ღმერთმან ... ჯეღმწიფის ჭირი მოსცეს სიღნაღელს ... აი-
ვასას... დედაჩემი რომ სიღნაღზედ გსვლებიათ, მე ძუძუთ ყმაწვილი ჩამოე-
ყოლივარ... სამოცდაათი წელიწადია შენი სიღნაღის მოსახლე გახლავარ.
ახლა ბაშბუქასშვილი მედავება... (ქსმ, V, გვ. 582).

სიღნაღი 1792 — იხ. თიანეთი

სიღნაღი 1793 — ღმერთმან ... მეფის ძის გიორგის ჭირი სიღნაღიდან —
ტერ-არუთინას მოსცეს... ერთი ტყე ... ვიყიდე, ათი წელიწადია ტყე გამოიტუ-
ხია, ვენახი და ბაღია ამიშენებია... ან მამული დამნებდეს, ან რაც ... ხარ-
ჯი წამსვლია, ის მამცენ... (ქსმ, VIII, გვ. 192).

სიღნაღი 1800 — ... მოსახსენებელი სიღნაღის ქვეხის თეიმარზისა. სიღნაღ-
ში ყასაბს ქიტვასს ერთი ბურჯი უჭირავს, ძირშიაც იმის სიძეს თათულს
დაუწემებია, ნაგომურია და ნაშენი არ არის რა... (ქსმ, VIII, გვ. 703).

სიხორაულთი. ქვემო ქართლი

სიხორაულთი 1756 – იხ. ცხეკევი

სკა. შიდა ქართლი

სკა 1734 – იხ. იამანი

სკანდა // სკანდროული მიწა. იმერეთი

სკანდა 1475 – ... ოდეს დარუბანდით გამოვიდა ავშანდაძის გუარის კაცი, ... როდეს აღმაშენებელი გელათს აშენებდა და გაღავნიდალმა გარდმოვარდა ... [დიდად უერთგულეს მეფეს ავშანდაძეებმა]... [და] შეგიწყალებით ავშანდაძენი არჯუევან: სკანდას დაღმა და გოგს დაღმა, სადა ძვერებისა წყალი³² შერთვის ყვირილასა, ფისისანს და ჩხარას, მას დაღმა სატყისმცველო წყალობად მიგვიცემია ავშანდაძისათვის... (სს, II, 42-43).

სკანდა 1664 – იხ. მაჭუტოური

სკანდა 1794 – იხ. კაცხი

სკანდის ღელე. იმერეთი

სკანდის ღელე 1664 – იხ. მაჭუტოური

სკანდის შარა. იმერეთი

სკანდის შარა 1664 – იხ. მაჭუტოური

სკარეში. სვანეთი

სკარეში XIV ს. I ნახ. – ... მთავარმოწამისა სეტისა და სამების სკარეშისა თაუსდებობითა დაგიწერე ... ესე ერთსახლობისა და გაუყრელობისა ... ჩვენ კილამუშელთა რაფიელ ... თქვენ სეტელსა მიქელს... (სწძ, I, გვ. 169).

სკარეში XIV ს. I ნახ. – მთავარმოწამისა სეტისა, მაცხოვრისა საკრეშისა თავსდებობითა ... დაგიწერე ... წარკვეთილი ესე გარდაწყვედილობისა ხრთაგინამან ... შენ სეტელსა იაკობს... (სწძ, I, გვ. 173).

სკარეში XIV ს. I ნახ. – იხ. სეტი

სკარეში XV ს. I ნახ. – იხ. სეტი

სკიპის ღელე // სკიპიას ღელე. იმერეთი

სკიპის ღელე 1659 – იხ. რველი

სკიპის ღელე 1781 – იხ. საწირე

სკრა. შიდა ქართლი

სკრა 1391 – იხ. ქვათახევი

სკრა 1487 – იხ. შოროს ციხე

სკრა 1609 – იხ. გორი

სკრა 1624 – იხ. თავა

სკრა 1634-1658 – იხ. ნაციხვარა

³² წვეისა წყალი (ქრონ, II, გვ. 265).

სკრა 1690 – იხ. გორი

სკრა 1698 – ... ჩვენ, როჭიკაშვილმა ... ვახუსტიმ ... შენ ... ქადაგიშვილს დავითხა ... მოგვიდე სკრას მკვიდრობელი შვილობაძე თავისის მამულითა... (დსსი, I, გვ. 105).

სკრა 1739-1740 – ღმერთმან ... ბატონის ბეგლარ-ბეგის ჭირი ... პატრიაქს დომენტის მოსცეს. მერმე ამას მოგახსენებთ: სკრელს ძულიაშვილს მამა-სახლისს ტყევები დაუყდიათ... (ქსძ, VII, გვ. 17).

სკრა 1750 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ თეიმურაზ ... როჭიკას შვილების მამული სკრა ამას წინათ მერალიბეგს ქალანთარს უბოძეთ, ამიტომ რომ ქვეყანას ბევრი სახელმწიფო სათხოვარი ედვა და როჭიკას-შვილებმა თავეთის სოფლის სკრის მალუჯათისა და სათხოვრის გამოღება ვეღარ შეიძლეს... კელმწიფის წყალობით საქართველოს მალუჯათი და სათხოვარი მოეკეთა და ისევ ძველს რიგსა და დასტურზე დააყენეს... (დსსი, I, გვ. 346).

სკრა 1773 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს კალაურის მოურავს დიმიტრის... სკრის ბეგარა რომ გეპძანათ ... ორი [მსახური] გავგზავნე და ერთი ჩემს საქმეზედ დაეჭირე. ის ერთი მსახური ველისციხეს ჩემ საქმეზედ გავგზავნე, დაეჭირათ კალაურელთ და ცემით მოეკლათ... (ქსძ, VII, გვ. 236).

სკრა 1780 – იხ. დოესი

სკრა 1789 – ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ შალიკასშვილმა ნაზირმა იოანემ ... ფანასკერტელს ციციშვილს სარდალ ქალაქის მოურავს დავითხა... სკრას აზნაურიშვილი ქართველისშვილი და გლეხი მამუკასშვილი და ერთი ამოვარდნილის გლეხის მამული თქვენს ოჯახს ჰსჭეროდა და დღესაც თქვენ გეჭირათ... (ქსძ, V, გვ. 467-468).

სკრა 1789 – იხ. ქსანი

სკრა 1798 – ღმერთმან ხელმწიფის ჭირი როჭიკაშვილის ნაზირს გლახას მომცეს... [ციციშვილები] სკრის საქმეზედ ... გვტანჯავენ და გვაცოდვილებენ. თითონ რომ ... სამართლით გამტყუნდნენ, ახლა ქართველისშვილი წამოგვადავეს (ქსძ, VIII, გვ. 468).

სკრა 1799 – როჭიკაშვილი ნაზირი გლახა ჩიოდა: სკრა საკუთრათ ჩვენია ... და ახლა ციციანი იქ რამდენიმე კომლის კაცს დაობენო... (ქსძ, VI, გვ. 107).

სკურის // სკურის ჭალა. ქართლი

სკურის ჭალა 1642 – [როსტომ მეფემ] წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ ... გოგრიშვილს ფაფილასა ... მას ჟამსა, ოდეს თქვენის ბიძაშვილის ბეჟანის კერძი მესხს გლეხებსა და ჩუენგან ბოძებულს ჩუენს სახასოს სკურის ჭალას გუიჯენით... ჩუენც ... გიბოძეთ ბეჟანის კერძი მესხი გლეხები და სკურის ჭალა სრულებით, რაც ჩუენი სახასო სანადიროთ ყოფილიყოს (სს, II, გვ. 154).

სნო // სნოჲ. ხევი

სნო 1439 – იხ. ხევი

სნო 1779 – იხ. სტეფანწმინდა

სნო 1781 – იხ. წკერე

სობისი. შიდა ქართლი

სობისი 1540 – იხ. ზერტი

სობისი 1556-1559 – იხ. კირბალი

სობისი 1717 – იხ. ვარდოვანა

სობისი 1754 – იხ. დიდომი

სობისი 1795 ახლო – იხ. აღაიანი

სობისი XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

სობისი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

სობური რუ. შიდა ქართლი

სობური რუ 1556-1559 – იხ. კირბალი

სოერი 1125 წ. შემდეგ – იხ. ნიკოფსი

სოლთაშის არხი. ქვემო ქართლი

სოლთაშის არხი 1751 – იხ. ახალშენი

სოლოლაკის წყალი. თბილისი

სოლოლაკის წყალი 1756 – ჩვენ, მეფეთ-მეფემან ... თეიმურაზ სოლოლაკის წყლის საქმე მოკითხული ვქენით... ყოველს კვირაში ოთხშაფათსა და ხუთშაფათს დღე და ღამე ციხისა და აბანოებისკენ ზდენიყო... (დთი, I, გვ. 270).

სომანეთი. შიდა ქართლი

სომანეთი 1451 – იხ. ულუმბა

სომანეთი 1633 – იხ. აბისი

სომანეთი 1637 – ჩვენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... თქუნ ... ავალიშვილთ ზაქარიას ... გიბომეთ ხიდირბეგის მესხებს ორი კუამლი თქუენი მკუიდრი ყმა და ალაგი სამართლიანის სამძღურითა, რისაც მქონებელი სომანეთი ყოფილიყოს... (ქსის, გვ. 141).

სომეგულური ეენაჴი. შიდა ქართლი

სომეგულური ეენაჴი 1726 – იხ. ბობნავი

სომეხთა უბანი. შიდა ქართლი

სომეხთა უბანი 1448 – იხ. ბაგა

სომეხიანთ ბანი. ქვემო ქართლი

სომეხიანთ ბანი 1751 – იხ. ახალშენი

სომეეთის ჴალა. იმერეთი

სომეეთის ჴალა 1795 – იხ. კაციეთი

სომხითი // სომხეთი. ქვემო ქართლი

სომხითი 1392 – იხ. ტფილისი

სომხითი 1447-1459 – იხ. ყორანთა

სომხითი 1468 – ჩუენ ... ლიხთ-იემერთისა და ლიხთ-იემერისა მეფე-მეფეჲმან ბაგრატი ... [ზაქარია, კახა და ზაზა ჯავახიშვილებს] მათივე მკვიდრი მამუ-
ლი, მათივე აღაღლითა საქონლითა მათვე მიჰყვიდეთ და დაუმტკიცეთ სომ-
ხითს ქვეში, მისითა ციხითა, ბაქითა და მისითა მიმდგომითა, და სოფელი
რატეჲანი, მისითა სამართლიანითა და შესავალ-გასავლითა... (ქსმ, II,
გვ. 137).

სომხითი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

სომხითი 1607 – [ლუარსაბ მეფის ბრძანება]: ... ვინ გინდავინ სომხითისა
და საბარათაშვილოს მეზალახენი იყუნეთ ... რაც სიონისა ღმრთისმშობ-
ლისათუის მამულები არის შეწირული ... საბაღახეს ნუ სთხოვთ... (იხ, IV,
გვ. 4).

სომხითი 1623 – იხ. შუა ბოლნისი

სომხითი 1630 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფეჲმან პატრონმან სუიმონ ... თქუენ ... თუ-
ლაშვილს ბაკასა ... გიბოძეთ სომხითს მოურავის ნაქონი სოფელი ბერდი-
კი მისის ... სამზღვრითა... (ქსის, გვ. 83).

სომხითი 1630 – [წყალობის წიგნი მეფე თეიმურაზისა შიო სოლაღაშვილი-
სადმი]: ... სომხითს სოფელი ტალავერი ამის წინათ თქუენ გქონებოდა...
ჩუენცა გიბოძეთ მთითა, ბარითა, წყლითა ... და მისის მუშტარაშნითა ...
სამკუიდროდ და სამამულედ... (სხ, II, გვ. 410).

სომხითი 1635 – ... ჩუნ, მეფე-მეფეჲმან პატრონმან როსტომ ... თქუენ ... თუ-
მანიშვილს თაყასა ... გიბოძეთ სომხითს ამომარდნილის რამაზასი და გო-
ჩიას კერძი მამული, რისც მქონებელნი ჯიღიზას სოფელში ყოფილან...
(ქსის, გვ. 118).

სომხითი 1636 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფეჲმან პატრონმან როსტომ ... თქუენ ... ყა-
ფარაშვილს ... ზურაბს ... გიბოძეთ სომხითს ყუზანას ნასოფლარი... (ქსის,
გვ. 128).

სომხითი 1641 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფეჲმან პატრონმან როსტომ ... წყალობის
წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... შანშიაშვილს გიორგის... თქუენს სამკვიდროს
სომხითს სახუნდრის და ბორის სოფლის წიგნის გაახლებას დაგუთაჯე-
ნით... ჩუენც ესე სიგელი გაგიახლეთ და დავიმკვიდრეთ ... სომხითს ბორის
სოფელში ორი კომლი გლეხი... (ქსის, გვ. 161).

სომხითი 1645 – ... პატრონმან როსტომ ... დავითიშვილს ... ელიზბარს ...
გიბოძეთ სომხითს სოფელი ... მისის მაზრით... (სხ, II, გვ. 236).

სომხითი 1645 – მეფე როსტომ სწირავს მცხეთას სომხითს ტალავრის ხე-
ზედ სოფელსა დარბაზს (ქრონ, II, გვ. 456-457).

სომხითი 1651 – ჩუენ ... მეფეთ-მეფეჲმან როსტომ ... წყალობისა წიგნი ... გი-
ბოძეთ თქუენ ... ევლიშვილსა ... დონდარს... პაპა-მამათა ჩუენთა პაპა თქუ-
ენი და მამათქუენი ღორიდაღმა აეყარა და სომხითს გარდმოესხა და ...
მეფესა ლუარსაბს და მეფესა ... სეიმონს პაპა-მამათა თქუენთათუის ებოძე-
ბინა სომხითს ოხერი ნასოფლარი ყუდრუ, ნასოფლარი შიხობანა. და პა-

პა-მამათა თქუნთა აეშენა და სამკუიდროდ დაგნომოდა... აგრევე შულავერს ერთი ვენახი მამის თქუენისაგან ნასყიდი, კიდევე მამნუტის თავს ნასყიდი მთის მიწები - ესეები ყოვლის კაცისაგან შემოუხარწლელად ხელთა გქონდა... (ქსის, გვ. 224).

სომხითი 1659 - ... ესე ნასყიდობის წიგნი მოგეცე ჩვენ სომხითის მეღიქმა ათაბეგ... ასე რომე ქალაქს, მტკერის პირას სასახლე მქონდა, მოხდა ისეთი საქმე, რომ გასასყიდათ მოვინდომეთ. მოგყიდეთ თქვენ ქალაქის მოურავს მანუწარს, ავიღეთ ფასი სრული რითაც ჩვენი გული შეჯერდებოდა... (დთი, I, გვ. 23).

სომხითი 1661 - ... ჩვენ, მეფეთ-მეფემან ... შაჰნავაზ ... თქუენ ... ეჯუბაშვილს დონდარასა ... გიბოძეთ სომხითს ნასოფლარი კარასპუორი და ნადვალეთები ... მისის სამართლიანის ... სამღურთა (ქსის, გვ. 294-295).

სომხითი 1661 - ... ჩვენ, მეფეთ-მეფემან შაჰნავაზ ... თქუენ, არღუთაშვილს ეპისკოპოსს ტერსარქისს ... სომხითს ირისკოპოზის სოფლის წიგნი გაგიახლეთ... თქვენგან აშენებული და ყოვლის კაცისაგან უცილებელი გქონდა ... და ჩუენცა ასრე გადიმკუიდრეთ... (ქსის, გვ. 293).³³

სომხითი 1689 - [წყალობის წიგნი ნაზარალი-ხანისა ბარათაშვილ პაპუნასადმი]: ... სომხითს ზემო წერაქვის წიგნის გაახლებას გვეაჯენით. მოკითხული ვქენით და ამოვარდნილის თაღგამოხისშვილის ნაქონი მამული ყოფილიყო, და თქვენ მოგეცემოდით... სიგლითა ამით გაგიახლეთ ზემო წერაქვი მისის სამართლიანის სამძღვრითდა... (სს, I, 1920, გვ. 74).

სომხითი 1695 - ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ნაზარალიხან ... თქვენ, ორბელიშვილს ასლანბეგს ... გიბოძეთ სომხითს სოფელი ჭიმშური თავისის მთით ბარამდის... (ქსის, გვ. 366).

სომხითი 1697 - ... ჩვენ, მირიმანიძეთა სომხითის ... მეღიქმან ბატონმა ავთანდილ ... თქვენ თუმანისშვილს ზურაბ მდივნის შვილს ... მოგყიდეთ ჩვენი სამკუიდრო ... მამული შამირზას ნასოფლარი ... მთლივად და ხელშეუვალად. ერთი სამძღვარი კირაკოზას სოფლის სამძღვრამდის, მეორე გვერდი ღურჯვანქის სამძღვრამდინ, მესამე გვერდი ჩიტალის სამძღვრამდინ და მეოთხე - ბერდიის სამძღვრამდინ... არის ამის მოწამე ... კაცთაგან: სომხითის აზნაურიშვილი სამქანდარბაში აღავედა... შულავერის მამასახლისი რევაზა... (ქსის, გვ. 381).

სომხითი 1701 - ... ჩუენ სომხითის აზნაურშვილმან გოგიბაშვილმან, პაპიაშვილმან ფარემუზ ... თქვენ ორბელიშვილს გიორგიშვილთ ... პაპუას ... მოგყიდეთ ... ჩუენი ნასყიდი ვენაჯი... იქეთი გვერდი შუა-ბოლნისისაკენ, ბოლნელის ზვრამდინ... არიან ამისი დამხდურნი და მოწამენი: რევიშვილი, ბონელ ეპისკოპოზი, სომხითის მეღიქი ავთანდილ, ქვემო-ბოლნისის მოუ-

³³ სპარსულ ვარიანტში: „ლორეს სანანის ეკლესიის ეპისკოპოზი ტერ-სარქისი [მოვიდა ჩვენს წინაშე] ვედრებით, რომ სომხითს დამოკიდებული სოფელი ირის-ქაბუზი ძველიდანვე ... ხსენებული ეკლესიისთვის შეწირულ მამულს წარმოადგენდაო... (ქსის, გვ. 294).

რავი ზურაბიშვილი რევაზ, სომხითის აზნაურშვილი აღავერდა, ქვემო-
ბოლნისის მამასახლისი და ერთობით ბოლნისის ჯეოპის აზნაურიშვილი
და გლეხნი... (სს, II, გვ. 184-185).

სომხითი 1720 ახლო - იხ. თრიალეთი

სომხითი 1749 - იხ. ზემო ქართლი

სომხითი 1770 - იხ. ტფილისი

სომხითი 1774 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სომხითის ჩარგა-
მაშნელს სიმანგულაშვილს იოსებს... ჩვენ დავით სარდლის ყმანი ვართ და
შინდის ხიზნათ გახლდით... რომ მამაჩემი და პაპაჩემი ჩარგამაშნელი
ყავლანიანთ ყმანი ყოფილან, ჩემთან ბერძნიანთ საქმე არა აქვსთ (ქსბ,
VII, გვ. 268).

სომხითი 1777 - იხ. მუხრანი

სომხითი 1781 - ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი ზაალ დავითიშვილს მოს-
ცეს. თქვენი წყალობა ერთი პატარა სოფელი მაქვს გოგასა სომხითში,
ოფრეთზე ახლო არის. და ამ წყალობას ვითხოვთ ... რომ [მდივანბეგმა]
ოფრეთელებსაგან იმ სოფლის სამზღვარი გამირჩიოს რომელთაც იცო-
დენ... (ქსბ, VII, გვ. 507).

სომხითი 1789 - [არზა ზაალ დავითიშვილისა]: ... ბედნიერის ხელმწიფე ...
ბატონის დროს მამაჩემი და ბიძა ჩემები გაიყარნენ. ბადათარ ტატიშვილი
თავისის ძმით ბიძაჩემს ერგო - ელიზბარის მამასა; და ბატონის გასამყრე-
ლოთ სომხითში სოფელი გეკონდა, ის მივართვი (ქსბ, VIII, გვ. 32-33).

სომხითი 1796 - იხ. გოგისოფელი

სომხითი 1797 - იხ. დიდოში

სომხითის მამული 1800-1810 - ... ესე განახლებული წერილი მოგართვით
თქვენ ... იოსებ ბარათოვს, მე კეთილმოყოფელმან სომხითის მამულისამან
რჩეულიძემ ნიკოლოზის ძემ ბილიონ... მამამა ჩემმან ... სოფლისა ჩუშნისა
ყიშლადის ერთი ჩარეკი მამული მოგყიდა წერილით, რომელიც არის მე-
ოთხედი სოფლისა ... ყოფლის თავისის შესავლითა... (სს, II, გვ. 548-549).

სომხით-საბარათიანო // სომხით-საბარათაშვილო. ქვემო ქართლი

სომხით-საბარათიანო 1648 - იხ. ქართლი

სომხით-საბარათიანო 1662 - იხ. ქალაქი

სომხით-საბარათიანო XVII ს. II ნახ. - გიბრძანეთ ერთობილხო სომხით-
საბარათიანოს სადედოფლოს სახასოს მამასახლისებო! მერმე ჩუენი ბრძა-
ნება არის: ერთი სახლისუხუცესის კაცი ყუელგან ჩუენს სახასოს აღაგებ-
ში უნდა მოვიდოდეს... (ქსბ, VI, გვ. 682).

სომხით-საბარათიანო 1696 - იხ. შინდისა

სომხით-საბარათიანო XVIII ს. I ნახ. - ეს დასტურამალი ამა წლის მუს-
ტაჯირებმან ... მოგეცით თქვენ, ყავლანიანთ ... ქაიხოსროვბებს... რაც ქა-
ლაქს გარდა ქარაგანმა გაიაროს სომხით-საბარათიანოს მამულშიდ და ყა-
იყულის, ასე რომ გატეხილ ხიდიდამ რომ აქეთ ცამოსცილდეს, თუ არაყე-

ლი, თუ ჰადირბეჯანელი, თუ სომეხი, თუ თათარი, თუ თათი, თუ ურუმი და თუ ურუმის ქვეყნიდამ ამ მამულებშიდ ქარავენმა გაიაროს, ამეების ბაჟი შენ აიღო... ან მოქალაქე, ან საქართველოს კაცი, ყველასგან აიღო შეუწყენებლივ... ურუმიდამ რომ ჯალაბმან გაიაროს, თუ განჯისკენ თუ ერევანისაკენ, ცხენზე ორი შაური... და ქალაქისკენ მამავალთან ხელი ნუ გაქვსთ... (მსეი, II, გვ. 275-276).

სომხით-საბარათიანო 1783 - იხ. ქართლი

სომხით-საბარათიანო 1792 - იხ. ირაგა

სომხით-საბარათიანო 1793-1795 - იხ. საყაფლანისშვილო

სომხით-საბარათიანო 1797 - იხ. ქართლი

სონისშვილის მამული. არაგვის ხეობა

სონისშვილის მამული 1780 - იხ. არაგვის საერისთაო

სონღალუდი იხ. სოდანლუდი

სორი. რაჭა

სორი 1432 - იხ. ონჭევი

სორმონი. იმერეთი

სორმონი 1603 - ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან როსტომ... [შემოგწირეთ] სორმონს გლეხი გოგალი გოლათაძე, კანდელაკი და ქელბაქიანი გაგაბრჭევით, ეს გლეხი საყდარსა და ბატონიშვილსა გენათელს დაუდევით სუმონს საუპატიოდ... (დსსს, I, გვ. 36).

სორმონი 1660 ახლო - იხ. ნოღა

სორმონი 1673-1696 - იხ. გელათი

სორმონი 1706 - იხ. ხორგა

სორმონი 1712 - იხ. ხორგა

სორმონი 1733 - იხ. ბარისთავი

სორმონი 1776 - იხ. ბარი

სორმონი 1778 - იხ. ოხომირა

სორდითი // სოდითი. რაჭა

სორდითი 1432 - იხ. ონჭევი

სორდითი 1791 - ... წმიდაო ... გიორგი... მე ... ერისთავის ძესა პეტრეს ... მწადდა მსახურებად მონასტრისა, რომელ არს ჯრუჭი... შემოგწირე ... სოდითს ერთი გლეხი საბანაძე ... მამულ-ადგილით... შეგსწირეთ მონასტრისა შენსა, რომელ არს ჭრუჭი, ბარს მოსახლე ფონხიძე ... მათის ადგილითა... არის ამისი ... მოწამე კვარის მოურავი ბერი... (მსეი, 31, გვ. 185-186).

სოსანი

სოსანი XVIII ს. II ნახ.* - სოსანელმან ავდანდილამ ბორჩალუელს უჩივლა (სამდ. გვ. 57).

სოსმალე. შიდა ქართლი

სოსმალი XV ხ. I ნახ. – იხ. სამთავისი

სოფიაწმინდის ეკლესია // სოფიაწმინდის საყდარი // სოფიაწმინდის სასახლე, იმერეთი

სოფიაწმინდის ეკლესია 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

სოფიაწმინდის ეკლესია 1621 – იხ. ბარი

სოფიაწმინდის ეკლესია 1673-1696 – იხ. გელათი

სოფიაწმინდის ეკლესია 1776 – იხ. ბარი

სოღალაშენი – იხ. საღოლაშენი

სოღანლუღი // სონღალუღი // სოღალუღი // სოღანლუხი. ქვემო ქართლი
სოღანლუღი 1778 – ღმერთიან ... ხელმწიფის ძის ჭირი მოსცეს თქვენს ყმას მელიქას შაქროას. ერთი კომლი კაცი მახლავს ჩემი სოღალუხს ორნი ძმანი – გასპარა და თუნია... უბრალთ არავინ არ გასარჯოს ან პეგარაზედა ან სხვაფრივ ჩემო მოწყალე (ქსძ, VII, გვ. 406).

სოღანლუღი 1779 – ღმერთიან ყოვლად მოწყალის ხელმწიფის ჭირი მდივანბეგის მზეჭაბუკის ყმას სააკას მოსცეს. სოღალუხში ვდგავარ, ბაიდარში ბანბის სახნავად ჩავედი (ქსძ, VII, გვ. 435-436).

სოღანლუღი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

სოღანლუღი 1786 – ღმერთიან ... ხელმწიფის ჭირი რევან მოურავის ყმას წნორიაშვილს გიორგის მოსცეს. პირველად რომ სოღალუღს აშენებდით, მაშინ სასახლე სხვას კაცზედ მქონდა გაცდილი. ქაიხოსრო მდივანბეგის ყმა მოვიდა, იმ კაცს შამქალა, რაც იმას მიწა მოეცა, იმდონი მიწა მომცა... (ქსძ, VII, გვ. 678).

სოღანლუღი 1791 – იხ. დიდოში

სოღანლუღი 1800 – ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი სოღალაშვილის იასეს და იოსებისაგან... სოღანლუხიდან რომ დიდი არხი არის აღებული და კიდევ პატარა არხი, მტკვრის პირზედ მოხვეული ჭალა საყაზახოს გზის ქვემოთ სულ ჩვენი არის მტკვრის პირიდან თავის საწყლისპირით... (ქსძ, VIII, გვ. 676-677).

სოღითი – იხ. სორღითი

სოღმანაური. შიდა ქართლი (?)

სოღმანაური 1703 – იხ. საჭე

სოღროანთ უბანი. თბილისი

სოღროანთ უბანი 1699 – ... ჩვენა, აღაბაბაშვილის რამაზას შვილმან ალი-ჰეკაბარმან ... თქვენ, ფარყულანთ ნაზარას შვილსა გიორგისა ... [მოგვიდუ] ჩემისა მამისა და პაპისა ჩვენისა აშენებული ... ბალი და მკვიდრი სახლ-კარი სოღროანთ უბანში გაღაჟანს მოკიდებითა... ქალაქის მოხელეები და ქეთხუდები წავასხით, თათარიცა და სომეხიცა, ვაჩვენეთ და გავასინჯეთ (დთი, I, გვ. 60).

სოხასტერი. იმერეთი

სოხასტერი 1783 – ... აფხაზ-იმერთა მეფემან ... სოლომონ ... მივიღეთ ივერთა მეფობად და ... ვიწყეთ წმიდათა ეკკლესიათა გლეხთა და მამულთა ძიება და ვისაც მძლავრებით მიეტაცა ყოველივე ... წმიდას ეკკლესიას მიუძღვნე... ვიხილე მამისა ჩემისა სიგელი და ყვავ ძიება [გელათის] სოხასტრის გლეხის და მამულის... არგვეთს პარტახი და ადგილები ამოვიღეთ და ამ ზედა ბეგრის მსგავსად გარდაიხდიდეს, ვინც დაესახლოს... გელათს მოჯალაბეები სახლობან პატარიძენი და ... მსახურონ წინამძღვარს... (დსსს, II, გვ. 78-80).

სრესი. შიდა ქართლი

სრესი 1771 – იხ. მეჯვრისხევი

სრის სოფელი. ქვემო ქართლი

სრის სოფელი 1782 – იხ. ქალაქი

სტაფი. კახეთი

სტაფი 1579 – იხ. მცხეთა

სტეფანწმინდა. ხევი

სტეფანწმინდა 1439 – იხ. ხევი

სტეფანწმინდა 1779 – ... ჩოფიკას-შვილის სახელის სტეფანწმიდიდამ ცხვარი ია... ცნოდამ ცხვარი სამი. გერგეტეიდამ ცხვარი შვიდი... შუახევე-საფან-შეთიდამ ცხვარი ოთხი... გაიბოტელთ ცხვარი ე, ტყარშეთიდან ცხვარი გ... გორის ციხიდამ ცხვარი იბ... თხელშიდამ³⁴ ცხვარი ვ, ქურთიდამ ცხვარი თ... ყანობიდამ ცხვარი ია... გარბანიდამ ცხვარი ე... კოპიდამ ცხვარი იდ... სნოდამ საკიდელი ა... ჩხოტიდამ ცხვარი ე... გუდამაყრიდამ ცხვარი ჰა... ქართლისა ცხვარი კო... ხანდოსი... (მსეი, III, გვ. 65-66).

სტეფანწმინდა 1781 – იხ. წკერე

სტეფანწმინდა 1783 – [ერეკლე II-ის წერილი პ. პოტიომკინისადმი] სტეფანწმინდას აქეთის გზის გაკეთება რომ ჩუშნოვს მოგეწერათ, ეს ჩუშნი გასაკეთებელი არის. მუშა დაყენებული გვეყვანდა, ... ახალციხის ფაშის ამბავი ასე მოგეხსენოს: ... თავისთან რომ ლეკები ჰყავს, ხუთჯერ ქურდულად ჩუშნ ქვეყანაში მოვიდნენ და ტყვეები მოეპარათ. ორჯერ ჩუშნი კაცნი მოეწივნენ ახალციხის სამხლუართან (МИТСВГ, I, გვ. 92-93).

სტეფანწმინდა 1783 – იხ. ყაზბეგი

სტეფანწმინდა 1784 – იხ. ტფილისი

სტეფანწმინდა 1793 – ბატონიშვილი ვახტანგ გიბრძანებ ერთობით ხევის მოხელეებო და ერთობით მოხვეწეო! ჩვენ ღმერთის მოწყალებით, ახლა ასე განვაწესეთ და ასე დავსდევით ბინა: აქედამ რომ სოფდაგარი ამოვიდეს და სტეთანწმინდას მოვა, ამისი ქირა გადაგკვეთეთ ზაფხულისა, რომ ხადელთ უნდა მოიტანონ მანდამდი და ქირას ესენი აიღებენ. და სტეფანწმიდიდამ ნიშამდი სტეფანელთა და გერგეტელთ უნდა წაიღონ და ქირა

³⁴ ფხელშე

ცხრა აბაზი მიეცემაც. მაგრამ ცხენი, რომელიც სოვდაგარს უნდა, იმის ცხენს აკიდებს, ვერავინ დაუშლის. და იქიდან მომავალი ქარავანი რომ მოვიდეს, კიდევ ნიშიდამ სტეფანწმიდამი კიდევ უნდა ამათვე მოიტანონ. და სტეფანწმიდამი მოხვევთ აკიდონ, ვისაც სოვდაგარი შეჯვრდეს და კაიშურთ კარს მოტანონ ზაფხულისა. და ქირა სამი მინალთუნი გამოართონ, მეტის გემორთმევა არ იქნება და ზამთარს სტეფანწმიდამი კოპამდი და კოპიდამ სტეფანწმიდამი ქირა ექუსი აბაზი არის მივისაცა და მოვისაცა... და ჩოფიკაანთ და ჭილაშვილი რომ საყონალოს იღებენ და კიდევ ხიდებზე რომ პერანგებს ართმევენ, აღარც იმისი აღება იქნება (ქსბ, VIII, გვ. 922-923).

სტეფანწმინდა 1800 — [წერილი გიორგი XII-ისა მიშკარბაშ იოსებთან: ... თითონ შენვე აქ იყავ და კარგად იცი, რომ იმ ჟამად თათულა აქიმი სტეფანწმინდას გარსევან ეშოკალაბაშთან იყო... (სს, III, გვ. 85).

სტოცა — იხ. ტოცა

სუანეთი — იხ. სვანეთი

სუბეში // სუბეში // სუბეში. ოდიში

სუბეში 1525-1550 — იხ. ბიჭვინტა

სუბეში 1611-1657 — ... ქორიასაგან მიშოვნია და ერთი კვამლი კაცი სუბეში დაშისახლებია... ამილახორისაგან მიშოვრია ხარაიძე და ხიბულას დამისახლებია... ხიბულას საღარო არ იყო, ნაციხვარი საღარო და სასახლე გამიკეთებია... მოგახსენეთ, ხოიარს სასახლე არ იყო ... [და] ჩემის აღაღის თეთრით მიყიდნია... ერთი მოსახლე კაცი სურჯინი ამილახორისაგან მიშოვნია და თილითს დამისახლებია, და შემომიწირავს... ჯიქთუბანს სასახლე არ იყო და გამიკეთებია და ისრე გაკეთებული შამომიწირავს... (სს, I, 1920, გვ. 34).

სუბეში 1616-1639 — იხ. ხაუჟელი

სუგუჩანი. ქვემო ქართლი

სუგუჩანი XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაუთი

სუენეთი იხ. სვენეთი

სულგედიანი. ქვემო ქართლი

სულგედიანი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

სულეიშანას იათალი. კახეთი

სულეიშანას იათალი 1697 — იხ. ბერთუბანი

სუელნეთი — იხ. სველნეთი

სულიაური გენატი. კახეთი

სულიაური გენატი 1477 — იხ. მცხეთა

სულუტი. ქვემო ქართლი

სულუტი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

სუნბიანი. შიდა ქართლი

სუნბიანი 1669 — იხ. წილკანი

სურამი. შიდა ქართლი

სურამი 1568 — ... პაატა და მისნი შვილნი და რძალნი შვილნი სულნი ... ჩვენ, ღაღანიძეთ დავიხსენით და ვიყიდნეთ და აქ, სურამის დასახლებასა გვეძღუოდენ, მაგრამე ჩვენ თქვენ ... ქვათაჯვეისა ღმრთისმშობელსა ვაჩინეთ კავთისჯვეს და შემოგწირეთ... პატატი და მისნი შვილნი და მომავალნი... ამა პირსა ზედა, რომე ქრისტეშობის წინა დღესა ... ქვათაჯვეს ... ჩვენთვის კარგადებულსა აღაპსა გარდაიცვდიდნენ... (იხ, II, გვ. 46).

სურამი XVI ს. მიწ. — [იტრიის ეკლესიის გუჯარი]: ... ქართლისა კათალიკოზ-პატრიარქმან დორეთეოზ ... დავენუქე მეფეთ-მეფესა გიორგის, მოგვბოძა და მოგვეყიდა სურამის პირსა სოფელი ნიტრია დიდის ფასითა, აზნაურნი იქ მსახლობელნი, მარგუელაშვილნი, დეკანოზნი, ერთი კვამლი ზამთარაძე, ერთი კვამლი კიკნაძე, ერთი საგლეხო ძაბირაული, ერთი საგლეხო ქინთირეული, გლეხნი დავასახლე ზედა... ყოვლად წმიდის ეკლესია იყო დაქცეული... აღვაშენე მონასტერი ესე კარგი, სახელსა ზედა სიონისასა, დიდი და პატიოსანი... საფუძველი რომ ჩავსვენ, მოვიდა ... შაჰთამაზ-ყენი ... [და] ამოსწყვეტა და ააოჭრა ქართლის ქუეყანა. ეს ყუალაი მეფობასა ... ლუარსაფისსა. განგრძელდა გულისწყრომა ... მისი ოც წელ საქართველო-ზედა... ასეთს დროს ვაშენეთ მონასტერი ესე დიდის ჭირითა და რუდუნებითა... და მოვიდა მეფეთ-მეფე ბატონი სუმიონ ტყვეობიდალმან. ცოტაოდენი საფასე მაინც გაუჩინა მონასტერსა... მოვიდეს კიდევ ურუმინი... ჩემი ეკლესია დამიწვეს და სოფელი ამოგერეს... მივჰყავ ცელი და აღვასრულე ეკლესია შენობითა. დავასვენე ხატი ყოვლად წმიდისა სიონისა ღმრთისმშობელი... კიდევ შეესწირე ზინდისი, გიორგის მეფისაგან მოსყიდული ძვირფასად ... მისით მიწა-წყლითა, წისქვილითა და სამართლიანის მზღვრითა. კიდევ სურამს შემიწირავს ისიც გიორგის მეფისაგან მოსყიდული [ყმა-მამული]... კიდევ ჯინჯარაული და წურაული ზუარი, ზოგი აშენებული იყო და ზოგი მე ავაშენე. კიდევ სამი ხოდაბუნნი მიწანი ოსიაურს, გასამძღვრული არის ნატბევშია; კიდევ ნასყიდი მიწები შუაველას ერთი ხოდაბუნი, ეს ყუალა გიორგი მეფისაგან მოსყიდული... გარდაჰყდეს ჟამნი რაოდენნიმე, ბატონი გაამოცვალა სურამსა. მოვიდა მეფეთ-მეფის ბატონის სვიმონის პირმშო ძე... მათცა დავენუქე მამულსა, რათამცა შეეწირეს ნიტრიას მონასტრისა და სიონისა ღმრთისმშობელისათვის. ისმინა აჯა და ... შესწირა [ყმა-მამული] ... კუართისას ბაწუნწელაშვილი დავითაი საზვერლისეულის მამულითა [და სხვ.]... კიდევ ზე-სურამს ... შიშნაშვილი ბეჟიტა მისი ღვინიასეულის მამულითა [და სხვ.]... შინდარას სვიმონა ... ბუილაურის მამულითა... მარგუელაშვილი ზარასპი ... მესხიურის მამულითა მთლად [და სხვ.], ოსეურს... ძელბეინას... ცედანს... წიფას... ვანს... (ქსმ, III, გვ. 353-356).

სურამი 1644-1645 — ... ჩვენ ... მეფემან როსტომ, თქუნ... შამბულიძეს გიორგის ... გიბოძეთ სურამს ტორაძის ვედრისეული მამული სამართლიანის სამძღვრითა, ზეით ვაცის წვერიანად... (ქსის, გვ. 189).

სურამი 1645 - იხ. ჩუმათელეთი

სურამი 1688 - [პაპუასი და თევდორე კევხიშვილის მორიგების წიგნის მოწმენი]: სურამისა ნაცვალი, მამასახლისი აიღინა, ნაცვალი იონათამ, აბაზაძე ზაალ, ერთპირთ სულ გორელნი, შინდისელნი და სურამელნი, სომეხნი, ქართველნი და ისრაელნი (ქსძ, VI, გვ. 601).

სურამი 1693 - იხ. შინდარა

სურამი 1703 - ჩვენ, ბატონიშვილმან, პატრონმა ვახტანგ, შევსწირეთ ჩვენის სულის საოხად ყოვლის წელიწადს სურამის საბაჟოდამ ხუთი ლიტრა სანთელი წმინდის დავითის საფლავისთვის (ქემეის, გვ. 15).

სურამი 1709 - იხ. იმერეთი

სურამი 1720 ახლო - იხ. თრიალეთი

სურამი 1723 - იხ. ზემო მხარი

სურამი 1730 - [მამულის გირავნობის წიგნში]: ... მე ... მამუკამა ... შენ, ჩემს ბიძაშვილს მურვანსა ... სურამს თუ რამ ჩვენი წილი იყო გაუსყიდველი, ესეები ... მოგეც გირაოთ... (დსსი, I, გვ. 231).

სურამი 1730 - იხ. ბიჯნისი

სურამი 1747-1749 - იხ. ძამის ციხე

სურამი XVIII ს. I ნახ. - იხ. ახალქალაქი

სურამი 1751 - იხ. ახალციხე

სურამი 1752 - საქართველოს პატრიარქის ... ანტონის კეთილად სახსენებლო მურვანიშვილო მურვან! მერე, სურამს ჩვენი ყმა ვინცავინ იყოს ქართველი, სომეხი თუ ურია, ყველა შენთვის მოგვიბარებია... (ქსძ, III, გვ. 828).

სურამი 1761 - [არზა ზაალ დავითაშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ხომ მოგეხსენება, ჩვენს მამულში ცეცხლი აღარ ანთია, აღარც ყმა დაგვრწმობია, რაც ლეკს მაურჩა, დაიფანტნენ. ერთი კაცი მყვანდა სურამს, ისიც ხომ დამეკარგა, აღარავინ მყავს... საცა ჩემი კაცი იყოს ამ კახეთში, ამისი წყალობა მიყავით, რომ ავეარო... ორი კომლი ველისციხეს არის, ანაშემშიელი სიხარულო აქ თელავს არის. ხოტარიშვილი ხთისია გრემს არის. ვარძიელიშვილი გავაზს არის. კბილაშვილი ურიათუბანს არის... ჯოხაძე, თვედორაძე და იმისი ძმა ჩუმდავს არის, ჭავჭავაძე გიორგი ვეჯინს არის. ხუციშვილი საგარეჯოს არის. ელისაშვილი პატარძელულებთან არის... ხუციშვილი ბიძა გიორგი აწყურს... (ქსძ, VII, გვ. 43-44).

სურამი 1767 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სურამელს სამეფო აბაზაძე ზედგინს. მერეთ იმერეთს ხიზნათ გახლდით. თქვენის ოქმით მეც სურამს გიახელ... ერთი ჩემი ნაყიდი ქიუფნისხევეს გახლავსთ და ორიც სხუაგან გახლავს... (ქსძ, VII, გვ. 127).

სურამი 1767 - იხ. რუისი

სურამი 1769 - იხ. დუშეთი

სურამი 1770 - [ერეკლე II-ის წერილი მოურავოვისადმი]: ... ჩვენს კაცს გვატანთ და ქართლის სოფლებში პური იყიდოს... სურამში პური არ იშოვე

ბა... მისმა ბრწყინვალეობამ ახალციხეს წასაყვანათ ჩვენ ჯერ სამასი კაცი გვთხოვა და მერე ხუთასი... ვიცოდით, ცოტა კაცით ახალციხეს არა გარიგებოდა-რა ... და რადგან ეს სარწმუნოთ ვიცოდით, რომ მტრის მამულში პურს ბევრს ვიშოვნიდით, ამიტომ ჩვენს ჯარს თხუთმეტის დღის პური მივეცით. დღეს თვრამეტი დღე არის სურამის ბოლოს მისის ღრაფობის ბრწყინვალეობას შევეყარებით... (მრსუი, III/1, გვ. 557).

სურამი 1771 – იხ. სამცხეთო

სურამი 1771 – იხ. უთხვა

სურამი 1771 – იხ. ქვემო ქართლი

სურამი 1771 – იხ. ხეფინისხევი

სურამი 1772 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს მოქალაქე ... მემამულის ფარსადანას ქვრივსა და ობლებს... ჩემს მამამთილს პოლოხას სურამს წისქვილი, ვენახი და სახნავი მიწები უყიდნია და იქ ყოფილა და იმ მამულე-ბით რჩომილა; სურამს მომკუდარა. ჩემი პატრონი პატარა დარჩომილა, ქალაქში გაზდილა, ხელობა უსწავლია და სოფლად აღარ წასულა; ეს ოც-დაათი წელიწადია ჩვენი წისქვილი, ვენახი თუ მიწები ჩვენს მეზობელს კაკონაშვილს ფარსადანს უჭირავს და ისი ჭამს... (ქსმ, VII, გვ. 213-214).

სურამი 1772 – [ოქმი ერეკლე II-ისა]: ჩვენი ბძანება არის სურამის მოურავო მურვანიშვილო იესე მამასახლისო და სურამში ვინცა ვინ უფროსნი კაცნი ხართ. მერმე ამ არხით, რომ მოუხსენებია, თუ ურიების რიგით და სამართლით ამას წილი მიეცემოდეს რამე, თავისი ძმის წილიდამ მოეცით... (ქსმ, VII, გვ. 220).

სურამი 1774 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სურამელს სახასოს ჯობაძე თომას. ამ მაისში ლეკებს დაეხვდით. ერთი ლეკი მე დავიჭირე და ორი ლეკი სოფელმა დაიჭირეს. ერთი მაჩაბელმა აიყვანა და მეორე კიდევ მაჩაბელმა და სურამის მოურავმა აიყვანეს (ქსმ, VII, გვ. 258-259).

სურამი 1776 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის იულიონის და ვახტანგის ჭირი მოსცეს სურამელს მათს ყმას ჰურია ბინიას. სურამელს შუდარაშვილს გოდერძის თქვენთვის მიუხსენებია, რომ ბინიას ჩემი მამული... უჭირავსო. მაგრამ მოწმე ბევრი მყავს, რომ ნასყიდი მაქვს მამული... (ქსმ, VII, გვ. 349-350).

სურამი 1778 – ... ბატონიშვილი იულიონ და ვახტანგ გიბძანებთ სურამის მოურავო მურვანიშვილო იესე! მერე აბაზაძეებს ელენე დედოფლის წყალობის წიგნი აქვსთ და ბატონის დედოფლის დედის ჩვენისაგანაც დამტკიცებული არის აღაბეგაშვილი და კვახიაშვილი იმ სიგელში შიგ უწერიათ... და რაც იმ მამულის გამოსაყალი ყოფილიყოს, ისიც გამოურთვი და ამ აბაზაძეს მოაბარე... (ქსმ, VII, გვ. 391).

სურამი 1778 – იხ. ახალციხე

სურამი 1779 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს რევაზ გედევანიშვილის ქვრივსა ... თინათინს. ჩემი მეუღლე და ზაად მახვილაძე ძმაფიცნი იუნენ. სურამს რომ გივი ამილახორი იყო, გივის ამილახვარის სიტყვით ძმათ

შეიყარნენ... ქურთში ერთი მამული საცა მოგვეწონოს, იქ ვიყიდოთ და ავაშენოთო. მივიდნენ, აბისი, დიად, მოეწონათ, რამინ ამირეჯიბისაგან იყიდეს... მასუკან გივი ამილახვარი რომ მიიცვალა ... დემეტრე ამილახვარი შეიღმა აგვეყარა და ცხინვალს მოგვიყვანა... (ქსძ, VII, გვ. 438-439).

სურამი 1779 - ... [აბაზაძეები] წავიყვანე სურამს წმინდის გიორგის ურთხვის ზედა უნდა დაეფიცნათ, მივიყვანე დასაფიცებლად ივანე და იმისმა შეიღმა იქ აღარ დააფიცა. მერე ივანე და მისმა შეიღმა დავითმა უთხრეს: ქრცხინვალს წავიდეთ და ატოცის წმ. გიორგის კარს მოვიდეთ... მოვიყვანე ქრცხინვალს წმინდის გიორგის კარზედა... დაფიცება ვეღარ გაბედა... მე ატოცის დეკანოზი ზებედე ამ წერილის მოწამე დამსწრე ვარ... (სს, I, 1899, გვ. 317).

სურამი 1779 - იხ. ხეფინისხევი

სურამი 1783 - მისის სიმაღლისათვის მურვანისშვილს ლუარსაბს არზა მიერთმევეინა და სურამის მამასახლისისათვის ეჩივლა რომ: თქვენმა შეიღმა იულიონ ოქმი გვიბოძა ხიდირბეგისშვილს მამუკას და მე, რომ: სურამის მოურაო ბერო ფალაგანდიშვილო! როგორც აქამდის ამათი ხნულები ამათავ ყმებს დაუთესიათ და დაუფარცხავთ, ისევ დააფარცხენიეო, მამასახლისმა ფარეხი გამოგვიგდო, დათესილი ხნული არ დააფარცხენიაო... (ქსძ, V, გვ. 207-208).

სურამი 1783 - იხ. ატენის წყალი

სურამი 1783 - იხ. ზემო ქართლი

სურამი 1784 - იხ. ზემო ქართლი

სურამი 1784 - იხ. სატივე

სურამი 1785 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მომცეს ... ბერუა ქურდაძეს... მე ბერი მაჭავარიანის ნასყიდი კაცი ვიყავი, მანამ საჩხეიძოში შენობა იყო, ის მაჭავარიანიც იქ ესახლა და მეც იმას ვემსახურებოდი, როდესაც აირია ქვეყანა, მაჭავარიანი იმერეთს წავიდა. მე სურამს დავრჩი და ჩხეიძეები მამსახურებდნენ... შარშან რომ ვახანს ჯარი შემოადგა, თქვენი ბძანებაც იყო, დავიხიზნენით. მე ქართლში ჩამოველ... რა ვქნა, შენი ქვეყანა ეს არის, ან ქართლში უნდა ვიყო ან კახეთში (ქსძ, VII, გვ. 670-671).

სურამი 1787 - იხ. ზემო ქართლი

სურამი 1787 - იხ. ქართლი

სურამი 1787 ახლო - იხ. მეღვრეკისი

სურამი 1789 - [იულიონ ბატონიშვილის წერილი მიშკარბაშ იოსებს]: ... ბატონიც სურამს ბძანდება. ამ თარიღში ამ საბრძალო ყალბაჩელი სომხების წახედნას ხომ შენც გაიგონებდი... როგორც შენ მოგეწერა, იმისთანა ოქმი მომიწერია მანდ მყოფთ ვახახელთათვის და შენ უჩვენე... (სს, III, გვ. 53).

სურამი 1789 - [დავით ბატონიშვილის წერილი იოსებ მიშკარბაშისადმი]: ... გუშინ სურამიდან კაცი მოვიდა, იმან თქვა ტყვის ბარობაზედ ლეკის ბელადები ყოფილიყვნენ, იმათ უთქვამსთ: ფაშას ვითემ ყაფილდარქეს პირით

აჭარიდამ და ლივანიდამ³⁵ ჯარი დაეპარებინოს და ლეკის ჯარსაც დიდს თურმე აელეს (სს, III, გვ. 51).

სურამი 1789 – იხ. აბისი

სურამი 1789 – იხ. გორი

სურამი 1791 – ... ოშანეზა [ვაფაკერაშვილი] სოლომანს მეითარს [თარხნიშვილს] ასე უპასუხებდა: პაპაშენმა მამანქემი ახალციხეს გაყიდაო. იქ ცოლი შეირთო. წამოსულა, ქართლში თავის ძმას არუთინასთან მოვიდა... ამ ბარობაზედ ბიძანქემიცა და მამანქემიცა თავეთის ხიზნით აიყარნენ და სურამს მივიდნენ... (ქსძ, V, გვ. 547).

სურამი 1791 – იხ. სიღნაღი

სურამი 1792 – იხ. გორი

სურამი 1792 – იხ. ხერთვისი

სურამი 1793 – [არზა მურვანიშვილებისა]: როდესაც ჩვენი მამა-პაპანი სურამს გხლებიან, იმ დღიდან იმ ჩვენს მამა-პაპათ დამლაწაშვილისაგან მამულიც უყიდნიათ, სასაფლაო და საყდარიცა... (ქსძ, VIII, გვ. 185).

სურამი 1793 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი სურამიდან ფონელებს ნოზაძეებს მოგვცეს... ძველთაგან თქვენი სახასონი ყმანი გახლავართ, ჩვენი გვარის კაცი სამოცდახუთი კომლი გახლავართ, ათი კომლი სურამში და ქართლში გახლავართ, სხვა იმერეთსა და ოსმალეთში არიან დაფანტული. ჩვენი გვარის კაცი მეფე ვახტანგს ჩხეიძებისათვის მოუბარებიათ... დღეს ასე გაგვიჭირდა ჩხეიძებისაგან, რომ დაკარგვის მეტი ღონე არა გვაქვს. მოგეხსენებათ, სურამი, ხეფინისხევი და ფონა ერთი ბატონის ყმა ყოფილა სახასოთ (ქსძ, VIII, გვ. 264).

სურამი 1794 – ... ჩხეიძებს ეს მაღრაძე დავით სურამში დაუჭერიათ და ბევრიც უციათ და ის [სასამართლო] წერილებით წაურთმევიათ... (ქსძ, V, გვ. 637).

სურამი 1794 – იხ. ოსიაური

სურამი 1794 – იხ. წიქარაული

სურამი 1795 – ... მე, სურამელმა სახასო ყაზარაშვილმა ბენია ურიამა თქვენ, აბაშიძე გიორგისა ... მოგიყე... ტუკაძისეული ვენახი (იდესეშ, გვ. 207).

სურამი 1797 – იხ. ფცა

სურამი 1798 – [ერეკლე II-ს] სახარება ფირუხით და სხვა თვით მოტედილი ... ბატონის დედოფლისათვის უბოძებია სურამს მოყვანაში... (მსეი, III, გვ. 278).

³⁵ ლიკანია თუ ნიგალი???

სურამი 1798 – ... მანაშერას შვილების აღილათი რომ გებრძანებინა ... ამა-
თი საქმე ასე იყო. ძველთაგან სვეტიცხოვლის ყმა ყოფილან. ავის დროს
მიუხეით აყრილან და სურამს ხიზნათ მოსულან... (იღსკმ, გვ. 210).

სურამი 1798 – იხ. ბრეთი

სურამი 1799 – [ბრძანება გიორგი XII-ისა]: ... მერე ეს ხიდირბეგის შვილი
მამუკა სამეფო თავადის შვილი არის... აგრევე სურამის მოხელეებმაც ასე
უნდა იცოდნენ, რომ ამის ყმასთან შესაწერათა და გამოსართმევლათ საქ-
მე არავისა აქეს, მოხელეებმაც ასე იცოდნენ და სურამელთაცა (სს, III,
გვ. 182).

სურამი 1799 – იხ. აღი

სურამი 1799 – იხ. თელავი

სურამი 1799 – იხ. ოსიაური

სურამი 1800 – [ბრძანება დავით ბატონიშვილისა]: ... ბატონს სურამის და
ხეფინისხევის მოურავნო, აბაშიძეებო ევგენ და დავით, მერმეთ როგორც
რიგი იყოს და ჩვენი შესამატო, სურამის ბაქს, სამღებროს, და ეგრეთვე ხე-
ფინის-ხევის სამღებროს თქვენ უნდა გასცემდეთ და ჩვენ მოგუართმევდეთ.
ჩვენი შემოსავალიდამ ათის თავს თქვენ აიღებდით... (მსეი, II, გვ. 252).

სურამი 1800 – ხიდირბეგის შვილს ნინიას სურამელი თავისი ყმები ურიანი
... სვეტიცხოვლის ყმობით ედავებოდნენ... ხიდირბეგი შვილს ნინიას ... მეფის
ვახტანგის დავთარი მიერთმია, რომელშიაც ამ მოჩივართ ურიათ ... სახე-
ლები სურამში ხიდირბეგის-შვილის ყმად ეწერა... ურიანი ამბობდნენ: ამ
მეფის ვახტანგის დავთარში რომ მანაშერა ურია ხიდირბეგის შვილის ყმად
სწერია, ჩვენ იმისი შვილები ვართ, ცხინვალიდამ ავიყარენით, სურამს
ხიზნად მოვედით და მძლავრებით ყმად დაგვიტირეს და ხიზნის შვილებად
დავთარში დაგვწერესო... ახალდაბელმა ურიამ ისაკამ მოგვასენა მოსა-
მართლეთ: დედოფალთან საჩელი გვქონდა და განაჩენით ღეხუშმელთ
ურიათ შგვდებულნი მოფიცარი დაედვათო (ქსბ, VI, გვ. 211-212).

სურამი 1800 – [არზა დიმიტრი ციციშვილისა დავით ბატონიშვილისადმი]:
სურამს ერთი ვენახი ჩემგან მაქვს და ჩხეიძის ბუში გახლდათ ჩემთან და
ის ვენახი ჩემგან აქვს მიცემული... ახლა ამ წყალობას ვითხოვ ... ის ჩემი
ვენახი მე დამანებოს... (ქსბ, VIII, გვ. 663).

სურამი XVIII ს. მიწ. – [ნამოთვლილია კოდის პურის გადამხდლი შემდეგი
სოფლები]: სურამი, ხაშური, ჭალა, ბეკამი, ოსიაური, მოხისი, აბისი, ბრეძა,
ავლევი, ატოცი, თიღვა, ძალინა, ნული, ავნევი, დვანი, ძველეთი (?), ღირბი,
ბრეთი, სალოლაშენი, არადეთი, რუისი, ურბნისი, ტინისხიდი, გორი, ახალ-
დაბა, აშენდა, ლელისთავი, ვარიანი, საქაშეთი, ყელქცეულა, შინდისი,
ფხევისი, ზემო ნიქოზი, ქვემო ნიქოზი, ქვემო ხვითი, ზემო ხვითი, ცხილ-
ვანი, აღმა, დგერისი, თამარაშენი, აჩაბეთი, კეხვი, ქურთა, ტბეთი, სვერი,
ქემერტი, ძარწევი, ხვითი, მელვრიკისი, ერგნეთი, ბროწლეთი, ქირმნისი,
ვერგვი, დიცი, ფრისი, არგვეთი, ერედვი, ქორდი, არბო, კარბი, აწერისხევი,
ბელოთი, საცხენისი, ვანათი, ჭარბი, ქსუისი, ზარდიანთკარი, მერეთი,

კულბითი, არცვეი, ფლაგი, ფლაგისმანი, ჯარიაშენი, იკოთი, აძვი, ახალუ-
ბანი, მეჯვრისხევი, სათემო, ქიწინი, ტყვიავე, მარანა, შერთული, ძევერა,
კარაღეთი, დიდი გარეჯვარი, პატარა გარეჯვარი, თორტიზა, რეხა, ბერბუ-
კი, სვენეთი, ახალსოფელი, უფლისციხე, ხელთუბანი, კვარხითი, ახრისი,
ზერტი, კირბალი, სობისი, ბერშეთი, ჭალა, საკორინთლო, სამთავისი, ბო-
ლი, კასპი, მოხისი, ოქონა, ტეზერი, ცხრა მუხა, ფცა, ზინდისი, იტრია, ქე-
რე, გუჯაბაური, წვერი (მსეი, III, გვ. 135-138).

სურამი XVIII ს. მიწ. — იხ. ნიქოზი

სურამის ციხე. შიდა ქართლი

სურამის ციხე 1761 — იხ. ტბეთი

სურამის ციხე 1781 — იხ. ტბეთი

სურამის ციხე 1785 — [წერილი ერეკლე II-ისა ნიკოლოზ მდივანბეგისადმი]:
ათი დღე აქ გორს ვიყავით, ნიადაგ მოგველოდით, არ ჩამოხველ და არა
გვნახე... ახლა სურამის მოურავისა გვესმა, რომ სურამის ციხეში აღარ
უშვებ და დაგითხოვნი; შენ მაგ ციხეში სულობით საქმე არა გაქვს რა.
მაგ ციხიდან უნდა გამოხვიდე. მამულეები გაქვს და თქვენს მამულში, საცა
გინდოდეს, მიბძანდი და დადევ... თუ გეპრიანება ჩვენთან ყოფნა, ქალაქს
ჩამოდი და ჩვენთან იქ გასცელ შენის სახელოთი და შენის მამულით (სს,
III, გვ. 171).

სურამის ციხე 1791 — იხ. ტფილისი

სურამის ციხე 1797 — [იულიონ ბატონიშვილის წერილი დარეჯან დედოფ-
ლისადმი]: ... ჩვენ აქ გორს, რომ მოვედით, ჩვენს ძმას ფარნაოზს წიგნი
მივსწერეთ და დაგიბარეთ, მოვიდა აქ გორს და ერთად შევიყარენით... ურ-
ჩივეთ სურამის ციხეზედ ჭელის აღება და მანდ თქვენთან ხლება... დასას-
რულს ასე ეთქვა: „უსიკვდილოდ სურამის ციხეზე ჩემგან ჭელის აღება არ
იქნებაო“. გორიდან რომ წავიდა, ხიდის თავს გავიდა... სურამის ციხისა ეს-
რეთ მოგხსენდეთ: კორინთელი ნინია ციხის თავად დააყენეს, თავისი
ცოლ-შვილიც იქ მიჰგვარეს, ორი თავისი კაცი ჰყავს ამ ნინიას და სამი
სხვა იმერელი, სამიც მანაველი კაცი და ერთი სურამელი. კაკალაშვილი
ბერი, რომელიც რომ უწინე სურამის ციხეში იყო... ეს ათნი ახლა სურა-
მის ციხეში დგანან ციხის მცველად და ასე დაიფიცეს, რომ ვინც უნდა
მივიდეს, ციხე არავის უნდა მისცენ... ციხეში შემსვლელ-გამომსვლელი ეს
ქვემოთ აღწერილნი ოთხნი კაცნი არიან: ბებიაშვილი მღვდელი გიორგი,
ტერ-მიქელა, მამასახლისი გაბრიელა და ბერულაშვილი გაბრიელა. ამ
ოთხს კაცს გარდა, სურამელი კაცი ვერც ვინ შევა ციხეში და ვერც ვინ
გამოვა. ციხეში მრავალი პური და ღვინო, შეშა, ტყვია-წამალი და სხვა,
რაც შეიძლეს, სახმარი ნივთი შეიტანეს და გააწყვეს, რკინაც მიიტანეს
ციხის კარის მოსაჭედათ... თუ ახლავ არ მივატანეთ, საქმე დიდად გაძნელ-
დება და სასინანულო შეიქნება, თუ ქართლზედ ჭელს არ აიღებთ, ჩვენც
ხოთ თქვენთანა ვართ და ამ საქმეს ახლავ უნდა მიტანება... ასე დაექად-
ნათ ... ეს რა არისო, ბევრს თაშეხვეულებს თათარს ნახავთ თქვენ აქაო. ამი-
სი მოქმედნი სხვას რას დაერიდებიან? სურამის ციხე ფარნაოზს არ უჭი-

რავს და იმის ჳელთ არ არის... ერთობით კახთაც რომ ამგვარი პირობის
წიგნი დააწერიოთ და აქ ჩვენ გამოგვიგზავნოთ, ამაზე ქართველნი დი-
დად იმედუელნი შეიქნებიან... ბირთველ მდივანი ით დეკემბერს გავისტუმ-
რეთ ახალ-ციხეს პატრებისათვის... ჩვენი ძმა ფარნაოზიც ახალ ქალაქიდან
კი წამოვიდა და ეს კი არ ვიცით მანდ თქვენ გიახლათ თუ არა... (სს, III,
გვ. 320-324).

სურამის ჳალა. შიდა ქართლი

სურამის ჳალა 1712-1724 — იხ. ოსიაური

სურამის ხეობა. შიდა ქართლი

სურამის ხეობა 1776 — იხ. ჯავახეთი

სურელო. იმერეთი

სურელო 1766 — ... [წყალობის წიგნი მეფე თეიმურაზისა]: სურელოზე პარ-
ტახი მისი ყოველისფრით ... თქვენთვის [ლორთქიფანიძეთათვის] წყალო-
ბათ გვობოძებია და თქვენი გლეხების საურიც ამოგვიკვეთია (სმ, V,
გვ. 172).

სურნისი. შიდა ქართლი

სურნისი 1648 — იხ. ზემო ქართლი

სურნისი XVII ს. II ნახ. — იხ. სატივე

სურნისი XVIII — იხ. ნული

სურნისი XVIII — იხ. ტოცა

სუფი. სვანეთი

სუფი XIII-XIV სს. მიჯნა — იხ. სვანეთი

სუფი XIV ს. — იხ. ლალვერი

სუფი XIV ს. — იხ. მაი

სუფი XIV-XV სს. მიჯნა — იხ. მაის ხევი

სუფი XV ს. — ... ცაიშისა ღმრთისმშობელისა თავისთობითა ... ვაკურთხე
სუფისა მთავარმოწამე ... მე, ცაიშელ მთავარეპისკოპოსმან... (სწძ, I,
გვ. 235).

სუფნიშანი. თბილისი

სუფნიშანი 1781-1782 — იხ. ქალაქი

სუფნიშანი 1792 — იხ. ირაგა

სუფრაჯიანთ უბანი. თბილისი (?)

სუფრაჯიანთ უბანი 1795 — ... ეგნატე მდივანს ერგო ... ნახევარი სუფრაჯი-
ანთ უბნის ქოხებისა... (სს, I, 1920, გვ. 162).

სუქანათუბანი. შიდა ქართლი

სუქანათუბანი 1701-1703 — იხ. მხოვრეთი

სუხნანი. კახეთი

სუხნანი 1662 – ჩუენ ... მეფემან ... თეიმურაზ ... გიბოძეთ ... თქუენ... ენი-
სელთ ნაცვალს ხოსროს ... შენი სამეკუიდრო და რაც ჩუენგან მამულის
წყალობა გჭირვებოდეს სუხნანში შენი ნასახლარი... ისლამაურში ყიშლა-
ლი, გზირიშვილის მამული, ხარატში შენგან აშენებული ყარაგოზას ნასახ-
ლები მამული, თასმალღურში მურადაშვილი მისის მამულით, დემურაანში
შანაზარას ნასახლარი მამული... აგრეთვე ენისელთა და ბაზრისა და კე-
მურ-ყანდახის ნაცულობა გუიბოძებია... (დსსი, I, გვ. 367-368).

სუჯუნა. სამეგრელო

სუჯუნა 1714 – იხ. საჭყონდიდლო

სუჯუნა 1750-1758 – იხ. შუაქალაქი

სუჯუნა 1753 – იხ. გულუხეთი

სუჯუნა 1760 – იხ. საჭყონდიდლო

სუჯუნა 1770 – ... ჭყონდიდელ მიტროპოლიტმან გრიგოლ შენ ... მარტვილ-
თა ღმრთის მშობელსა და ... წმიდასა გიორგის სუჯუნისასა შეგკადრეთ
მცირე ესე შესაწირი... მარდახა ურია მისის ცოლ-შვილით ... ძვირ ფასათ
დავიხსენით და სუჯუნას საყდრის სიახლოვეს დავასახლეთ... (დსსს, II,
გვ. 43).

სხავა – იხ. სხევა

სხალდიდი. შიდა ქართლი

სხალდიდი 1559 – [ქართლის საკათალიკოსო მამულების სითარხნის გუ-
ჯარი]: ... სოფელი სხალდიდი მისითა სამართლიანითა მზღურითა, სოფე-
ლი წინუბანი მისითა მზღურითა, ნასოფლარი ძაღლისხევი მისითა მზღუ-
რითა, ნასოფლარი შუაგომნი მისითა მზღურითა, ნასოფლარი სათაღგმენი
მისითა მზღურითა, სოფელი ქუაბნი მისითა მზღურითა, უპიტი მისითა
მზღურითა, თელოვანი მისითა მზღურითა, კარსანი მისითა მზღურითა, ნა-
ქულბაქვენი მისითა მზღურითა, მუხათგუერდი მისითა მზღურითა, არმა-
ზის ციხე, მონასტრითა და მისითა ბაჟითა და შესავლითა. ციხედიდი მი-
სითა მზღურითა, ძეგუი მისითა მზღურითა, სასხორი მისითა მზღურითა,
მისითა სამართლიანის მამულითა, კავთისკევეს გაგელიშვილისეული მამუ-
ლი ივანიაძეულითა და მონასტრითა, მისითა სამართლიანითა მამულითა,
ნიაბი მისითა მზღურითა, გომნი მისითა მზღურითა, მეტეხნი მისითა
მზღურითა, ჩოჩეთი მისითა მზღურითა, ატენს წინუბნელნი, გორელნი და
თბილელაშვილნი, მათითა მამულითა და გაგანაურას ზუარი. ჭუველურეთს
რაცა ძველითგან მცხეთისა შეწირულნი გლეხნი და მამულნი არიან, მათი-
თა სამართლიანითა მზღურითა, ტანძიელნი მათითა მამულითა, იმერტევეს
მაჯანისძე და ციხე ქორიზნას ვენაჭნი, სარკე მისითა შესავლითა, დიდ-
გორს სოფელი მოხისი, პატრონის პაპის ჩუენის საეკდრო, და დიდუამს ვე-
ნაჭი, თრიალეთს სოფელი ეძანი და უკანა ბეშქენაშენი, მათითა მზღური-
თა. ახოტი ნასოფლარებითა და ცეცხლაძენი მათითა მამულითა, გორს რა-
ცა ძუელითაგან მცხეთის შეწირულნი ვაჭარნი და გლეხნი არიან, მათითა
სახლკართა, ქულბაკითა და მამულითა. გორისპირსა ზემო ახალდაბა ფა-

ლაგანდიშვილისაგან შემოწირული თერამეტი მთელი მამული მისითა სამართლიანითა მზღურითა. ტირძნისს გელდიაშვილი, გულაძე, უტიძე, და ფილიპაშვილნი მათითა მამულითა, ზემო მელურეკის ერთი მრთელი მამული საგლეხო, ცოტა მელურეკისი ნასოფლარი მისითა სამართლიანითა მზღურითა, ერეთს ორი კუაძლი კაცი გაბრიელაი და მისი განაყოფი, მათითა მამულითა. სოფელი ქორდი მისითა მზღურითა; ზაკუი მისითა მზღურითა, სოფელი დისევი და მონასტერი მისითა შესავლითა და მზღურითა, სათიკარი მისითა მზღურითა, სოფელი დისევი და მონასტერი მისითა შესავლითა და მზღურითა, ფლავს მრუვლისშვილი მისითა მონასტრითა და მამულითა ... კულბითს სამი საგლეხო: გეგელაშვილი, ლიპარიტაშვილი და მიქლუტაური, ვირშა მისითა შესავლითა. წიასწყალთა ერისთვი-საგან შემოწირული არჩვაძეები მათითა მამულითა, რუისს მროველაშვილი მისითა მამულითა თავებერიძის სანაცვლოდ, ქუეში მისითა მზღურითა, ზერტი მისითა მზღურითა, ლეხონი და მამულნი არიან, მისითა მზღურითა, ველური სოფელი მისითა მზღურითა, რევისკვეს სამი მრთელი საგლეხო მათითა მამულითა, ნიგოზანი მისითა მზღურითა, ქარცივაძენი მათითა მამულითა, ტაირისშვილნი მათითა მამულითა, ალაიანი მისითა მზღურითა, აგარა მისითა მზღურითა, ტურათა მისითა მზღურითა, ქსნის კონი უცილობლად მისითა საწყლისპიროთა, სოფელი ჩუქუნური მისითა მზღურითა, სოფელი მუხანი მისითა მზღურითა, წყალშატროანი ნასოფლარი მისითა მზღურითა, წეროვანი და გოროვანი მისითა მზღურითა, მაკუჭაძენი მათითა მამულითა, შარაფხანა ნასოფლარი მისითა მზღურითა, თეკენა მისითა მზღურითა, კასპი სოფელნი მათითა მამულითა, ციხეზდავი მისითა მზღურითა, სოფელი კულენგლნი მისითა მზღურითა, აგრევე მისაქციელურნი საეკდროვითა სიგელშიგან სწერია, სოფერი ნავაზა მისითა მზღურითა, აშს იდიშელისძენი მისითა მამულითა, ფონთხელა მისითა მზღურითა, კოპინაშვილი და რაც ქინძარათა სამცხეთო მამული არის, მათითა მზღურითა, ულუმბა მისითა შესავლითა, საგუდე მისითა მზღურითა, კოდმანი მისითა მზღურითა, სავანეთი ნასოფლარი მისითა მზღურითა, შუა მუხნარი რაცა ძუელითგან გაჩენილი არის მისითა წყლითა... (ქსმ, III, გვ. 263-268).

სხალდიდითაური. შიდა ქართლი

სხალდიდითაური 1488 – იხ. თელოვანი

სხალთა. კლარჯეთი

სხალთა 1392 – იხ. ტფილისი

სხალნარი // სხალხარი. ქვემო ქართლი

სხალნარი 1543 – [ბარათაშვილთა გაყოფის წიგნი]: ... და მოხუდა სამართლითა ფარიშატს და გიორგის: ... სამკვიდრო სოფელი სხალნარი; და ჭიტანთ დმანისი გუგუნას წილს გარდაისად; და სოფელი კლდვისა; სოფელი სამადაანთ კარაქა; სოფელი ფაზაანთ კარაქა; და ტბისს ოთხი საკომლო მამული და ზვარნი, რაც ნათესავთაგან რგებოდა; და ენავგოს რვა საკომლო მამული; ნახევარი ჩხიკეთა და ბარგვისხევეს ნასყიდი ზვარი და

ქალიგენს ყარაშვილი მისის მამულით ერტისს გოგაძე მისის მამულით; და კვესეთს ვაზნაძე მისი მამულით; ცხერისს ორი საკომლო; და ზას ორი საკომლო; ახალშენს ტყვაბუნასშვილი მისის მამულით; და ქვემო საბუზარას ნასრადალასშვილი მისის მამულითა; და თაფანს იარაღისშვილი მისის მამულითა; მძოვრეთს ერთი საკომლო; და ვანქსა ოთხი საკომლო ნასყიდინად; და ნასოფლარი მარაბდა ქაცაბანდიანით, მისი სამართლიანის სამძღვრითა; და ნასოფლარი ნაქალაქევი მისის სამართლიანის სამძღვრითა; და ნასოფლარი ქუჯაეთი; ნასოფლარი ბაბია; კიდევ დიდი ბაბია; და ნასოფლარი ყურისხევი; და ნასოფლარი კოია; და ნასოფლარი პატარა მაროშანი; და ნასოფლარი კოხტა; და ნასოფლარი დადვალეთი; და ნასოფლარი ქუჩამონასტერი; და ნასოფლარი თალა; ნასოფლარი ჭაობი; ნასოფლარი მოდამნახე; ნასოფლარი გვირგვინეთი; ნასოფლარი კვირიკეთი; და ნასოფლარი კვანტალისი;³⁶ ნასოფლარი ხორიხები და ცორვეთი³⁷ და გუდარეხი ვითამც ორბელიანთაგან გაცვლილი იყოს, მისთვის უწილოთ გამოჰყვა; და ღორეთი³⁸ აბაშიშვილის დავითისაგან მოსყიდული იყო, მისთვის უწილოთ გამოჰყვა. და რევაშენი აბაშიშვილის ზაქარიასგან მოსყიდული იყო და მისთვის უწილოდ გამოჰყვა. და ნასოფლარი აკურისი ზაქარია აბაშიშვილისაგან გამოცვლილი იყო და მისთვის უწილოთ გამოჰყვა... მიხვდა ვიდეთ ბეთენიას წადიკაშის მამული და საბიაშვილის მამული და ლეონის მამული და მეექვსედი უკუდარი (ქსძ, IV გვ. 33-35).

სხალნარი 1635 – იხ. ენაგეთი

სხალნარი 1727 – იხ. ეგრისი

სხალნარი 1735 – იხ. ციხეკეპი

სხალნარ-რევაშენი. ქვემო ქართლი

სხალნარ-რევაშენი 1756 – იხ. ცხეკევი

სხალტბა. შიდა ქართლი

სხალტბა 1170 – [გიორგი III შიომღვიმის მონასტერს უახლებს შეუვალაობის სიგელებს, დავით IV-ისა და დემეტრე I-ისგან ბოძებულს]: პირველად თუით წმიდაი უდაბნოი მღუიმე, ვითა ყოვლითურთ უწყენარი ყოფილა ... ეგრევე იყოს... მერმე, აგარანი მათნი, სახელდებით: სოფელი სხალტბაი და მათი კერძი გოროვანი, წმიდისა ევაგრესაგან მოსყიდული; აგარაი, ჯოჯიკისგან მთავრისა მოსყიდული; რუეთი, ნასყიდი და შემოწირული; შიოისუბანი ყოველი, მოსყიდული, თუით მონოზონთა მეუდაბნოეთაგან; ჩიქუნურნი, რუსისა ნასყიდნი, მისგან აშენებულნი და შემოწირულნი; ხორვაი, მამისა ჩემისა ნაბოძარი სამღუიმოდ, გოგრაჭისაგან შემოწირული; ივანწმიდაი, ძუელადვე გოდერძისა შემოწირული; დაოთი, კუირიკე კახთა მეფისაგან შემოწირული; ალაჭინი, ხახუილაგისგან შემოწირული; თრიალეთს –

³⁶ კვანტალისი (სს, I, 1899, გვ. 371).

³⁷ ცორვეთი (სს, I, 1899, გვ. 371).

³⁸ ღორეთი (სს, I, 1899, გვ. 371).

ბჭითი, ადარნესესგან ნასყიდი და შემოწირული; მანგლის ჯეეს – ბორცუ-
ის-ჯუარი, ძუელადვე მღუიმისაი, ღიპარიტეთგან წადებული, აწ ახლად პა-
პისა ჩემისა ... დავითისგან შემოწირული; მოუგონელთა, ფერკადის და ფი-
ცეს – წურიდმანად გლეხები; ცხირეთს – ცხევერი და გაგაზელნი, წმიდი-
სა შიოსი ოქროითა და ვეცხლითა მონასყიდი ფავენელთა და ტბელთაგან;
კობალი, რაიც რატი სურამელისაგან შემოწირულია და მათ მიდამოთა,
რაიცა გლეხები ნიჩბის, სასხორს და ყოელგან სადმე მოსყიდული და შე-
მოწირული. მესამედ, ციხედიდს გლეხნი, ძუელადვე ნასყიდნი ... ვითა კა-
თოლიკე ეკლესიისათა აქუს საკმარებლად... ესე ყოელნი მათნი საქონე-
ბელნი შეუვალ-გუიქმნიან... ეგრეთვე ქალაქს, რომელ ქულბაგნი აქჟან:
ხუთნი სპარსობითგანვე და ოთხნი, რომელ უკანის მოუყიდიან და შემოწი-
რვან, თავისუფალნი და უხარაჯონი საამიროისა... ეგრეთვე წმიდაი იგი
უდაბნო მღუიმე პირველად და მერმე საქონებელნი მათნი უბაჟონია ჩუენ-
სა სამეფოსა შიგან ყოველგან... ცხუარნი მათნი და მათთა სოფელთა: ცხე-
ვერელთა, გაგაზელთა, ციხედიდელთა და სხალტბელთანი, ვითა ძუელით-
გან უსაბანჯრონი ყოფილან, ეგრეთვე ჩუენგან შეუვალნიან... და დაგუი-
ტიციებია ჩუენ, რომელ მათთა სოფელთა სასჯულოსა ნუ ეინ ეცილების.
და თუით ქანდაი მათი საფურე და მის სამზღვარსა შიგან აშენებული მა-
მისა ჩემისაგან. წყალშატროანი, ვითარად მამასა ჩემსა მოუცვალებია, იგი
ჩუენ მოგუივსენებია, მასვე ეკლესიასა, პაპისა ჩემისა აღშენებულსა პქონ-
დეს მათი მოსაველი სასჯულოი ყოველი. და ქანდაისა ნაცვალი ჩუენ მო-
ვაკსენოთ წმიდასა შიოს, სადაცა მემღუიმეჟან ინებოს. მამასა ჩემსა მუხ-
ნარისა შენებასა შიგა თუის თავსა ერთსა დღესა სამუშაოი ექნევიან მათ-
თა სოფელთადა: რუეთისა და სხალტბისადა და ზედა დასდებოდა კელი-
სუფალთა ჩუენთაგან და იგიცა გაგუიშუია. ნუცა რუეთსა და სხალტბასა
და ნუ რომელსა სოფელსა მათსა რაი ექნევის ... თუინიერ საცნავი გუმსა-
ხურონ ორი დღე ... და ორი დღე სამკალი ამათვე სამთა სოფელთა: რუეთ-
მა, შიოისუბანმა და ჩიქუნურთა... ბაზიარნი ერთსა დღე-ღამესა აგარას
დადგენენ უწყენლად, ზემოთ მომავალნი, მეტად ნუ ოდეს დადგებიან.
სხალტბელთა წყალშატროანს პატივ-სცენ ბაზიართა... ქანდაი მონადირეთა
სადგომად მოიცვალა ... მეფეჟან დემეტრე, მღუიმისაგან და ნაცვალი ჩუენ
მოვაკსენოთ წმიდასა მამასა შიოს; და ქანდაი მონადირეთა სადგომი არს.
აგარისა სოფელმა ერთი ტაიჭი შეგიუნახოს, თორმეტითა რემითა... (ქისკ,
I, გვ. 67-69).

სხალტბა 1230-1235 – იხ. აგარა

სხალტბა 1445-1469 – იხ. შიომღვიმე

სხალტბა XV-XVI სს – იხ. ახატანი.

სხალტბა 1580 – იხ. შიომღვიმე

სხალტბა 1745 – იხ. მუხრანი

სხეპი. შიდა ქართლი

სხეპი 1791 – ... ზალიბეგასშვილს ამას უწოდებენ ბუნტურები, რომ შენშე ერისთავისაგან გეკონიაო ნაბოძებო სხეპის ნახევარიო. და წიგნიც მოიტანეს შაბშე ერისთავის მოცემული... (ქსძ, V, გვ. 525-526).

სხერტა. შიდა ქართლი

სხერტა 1687 – იხ. მცხეთა

სხერტა 1736-1744 – იხ. მოხისი

სხევა // სხავა // სხოვა // სხუა. რაჭა

სხევა 1620-1640 – ... იოსებ წულუკიძე ... მამის ჩემის ... შესანდობელად დაედევით ალაპი სხუას ჯმუხაძეს... ყოველს კორციელის შაბათს სულთაობას უნდა მოუტანონ ერთი კაი ცხუარი, სამი კასრი ღვინო, ორი სვერული დამცხუარი პური... სახმელსაგმელი სულ სწორად მოიღონ ხევზედ... ამ ალაპისათვის აქუს ხოხუა ჯმუხაძეს და მის სახისკაცს ერთი პარტახი ბაჟეულს უთმელს – ის ვენახიან საყანიანათ... (დსსს, II, გვ. 53).

სხევა XVII ს. I ნახ. – ესე წიგნი მოგეც მე ოთარმან იაშვილმან ... თქვენ ნიკოლწმინდელსა მდდელთმოდვარსა ნიკოლოზს და ... საყდარსა ტაძა ჯვარცმისასა ... შევსწირეთ სამის დღეოთ სხევას კვირიკესშვილი გლეხი I მის ყოვლისფერით... (სბკ, გვ. 11).

სხევა 1720-1730 – იხ. ჩხარი

სხევა 1754 – [შეწირულების წიგნი დარეჯან აბაშიძისა]: ... გკადრეთ და შემოგწირეთ მცირე ... ესე შესაწირი სხოვას პატელა ბრეგვაძე მისი ცოლ-შვილით, მამულით... მიიღე ... ნათლისმცემლო უფლისაო, მცირე ესე შესაწირავი... (მსკი, 31, გვ. 177).

სხვილო // სხვილოსი // სხუილოსი // ცხვილო. შიდა ქართლი

სხვილო 1433 – იხ. კოდისწყარო

სხვილო XV ს. ბოლო მეოთხ. – ... ოდეს გიორგი მეფე ოვსეთით მოვიდა, სხუილოსი ამოწყუედილი დახუდეს. ორნი ქალნი დახუდეს სხუილოსელთა, ერთი კოჭლი... ის კოჭლი შეირთო ზევდგინიძემან და უბოძა [მეფემ] სხუილოსური მამული... გამოჰცა დიდი ხანი... გამოარჩივეს [შეთქმულებმა] ერთი უშვილო კაცი. უთხრეს: „მეფე ჯელთა შევიაყრათ და ქართლი ჩვენ დაგურჩებისო...“ [მეფის საგებელში ზედგენიძე დაწვა]... უბოძა მეფემა ნასისხლად მღუიშე მისითა შესავლითა სასაფლაოდ. ახალციხე, სამოცი კუამლი კაცი ესახლა... (ფუმს, გვ. 39-40).

სხვილო XV ს. ბოლო მეოთხ. – ... ავთანდილ სხუილოსურსა მამულზედა დაღდა... ძმისწული – მამა ჩემი ... ამა მკუიდრსა მამულზედა დასუა და ბიძა ჩემსა თაყას ბარათა ზრდიდა... მოვიდა მამა ჩემი იმავე მკუიდრსა მამულზედა, სხუილოზედა დაჯდა... მერმე თაყაც მოიწიფა და ორნივე ... მსახურებდეს ამავე ჩუენითა მკუიდრითა მამულითა. მერმე დაჯდა ვახტანგ ბატონად... ბიძაჩემი ღებთ-იმერით ტყუედ ჰყვანდა და მამაჩემი გორს ციხეს უდგა და არა დააკლო რა მისის მკუიდრის მამულისაგან (ფუმს, გვ. 40-41).

სხვილო 1527-1558 – იხ. სამთავისი

სხვილო 1752 – იხ. მთიულეთი

სხვილო 1759 – იხ. ძევერა

სხლელები // სხლები. შიდა ქართლი

სხლელები 1725 – იხ. წაკულთა

სხლელები 1737 – [სეფი-ჯანის წყალობის წიგნი]: ოთარ ამილახვარს ასე უამბეთ: მერმე სხლელების და ჯავის ხეობის ოსი შენთვის მოგვბარებია და შენს ზავთში იყვნენ... თქვენ წადით და ამათი კომლი ასწერეთ... თუ თქვენ წახვდეთ ქცხინვალს, მამასახლისიც თან იახელით, და თუ შენი წასვლა არ მოხდეს, ერთი შენი კაცი და მამასახლისი გაგზავნე, რამდონი კომლი არის დასწერონ და დავთარი შეინახე... ჯავის ხეობის ოსებო, ოთარ ამილახორის სიტყვას მორჩილი იყავით... (სს, III, გვ. 447).

სხლითი. შიდა ქართლი

სხლითი 1619 – იხ. აწყურის ციხე

სხლუანი. კლარჯეთი

სხლუანი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

სხმარტლა. რაჭა (?)

სხმარტლა XVI – იხ. ნატარალევი სასახლე

სხნარი – იხ. ცხნარი

სხოვა – იხ. სხვავა

სხორი. არგვის ხეობა

სხორი 1441 – იხ. მცხეთა

სხუილოსი – იხ. სხვილოსი

სხულები. სამეგრელო

სხულები 1675 – ... ჩვენ სრულისა ოდიშისა და აფხაზეთისა მპყრობელ-მკონებელმან დადიანმან ლევან ... ვიგულისმოდგინეთ და ... ძველადგანცა ხობი ბიჭვინტისა ღთისმშობლის შეწირული ყოფილიყო... და შემოგვიწი-რავს ... ხოფი ორი სასახლითა, სხულებითა და ხორგითა, სულა მათის შესაუღლითა... როდისაც კ[თალიკოზი ოდიშს მობრანდებოდეს, ხატსა ... იქ [ხობში] დაასვენებდეს... (დსსს, I, გვ. 76-77).

ტაბაკინის მონასტერი. იმერეთი

ტაბაკინის მონასტერი — იხ. შაშიანი 1799

ტაბატაური პარტახტი. იმერეთი

ტაბატაური პარტახტი 1550-1570 — იხ. რომანაული პარტახტი

ტაბახმელა // ტაბაჭმელა // დაბახმელა. შიდა ქართლი

ტაბახმელა 1646 — ... [დავით სოღალაშვილს] დარჩა ტაბახმელას მამია, კუმლი ერთი... (ქსძ, IV, გვ. 85-86)

ტაბახმელა 1697 — ... პატრონმან ნაზარალი-ხან ... სოღალაშვილის იორამის შვილს ასლამაზას ... ცოტას ხანს გაგიწყერით და ტაბახმელას და საღორის თქუენი კერძი მამული გამოგართვით და თქვენს განაყოფს ერეკლეს უბოძეთ... შეგიწყაღეთ და ისევ მამის თქუნის წილში გამონაყოლი ოთხი საკუამლო ტაბახმელას ... და საღორის ოთხი საკუამლო ... თავისის სამართლიანის სამძღვრითა თქუენთვის გვიბოძებია... (სს, II, გვ. 438-439).

ტაბახმელა 1712 — იხ. ანდრია

ტაბახმელა 1728 — იხ. ჭიმჭიმას ყურის ხოდაბუნი

ტაბახმელა 1756 — იხ. კოჯორი

ტაბახმელა 1759 — იხ. კუმისი

ტაბახმელა 1778 — იხ. ტაგნაგეთი

ტაბახმელა 1781 — იხ. ერეკლეს ციხე

ტაბახმელა 1783 — იხ. ტაგნაგეთი

ტაბახმელა 1791 — იხ. შინდისი

ტაბახმელა 1793-1795 — იხ. საყაფლანიშვილო

ტაბელა (?)

ტაბელა 1731 — ... ჩიტუასშვილს ბერუას მიუყიდა ტაბელას გიორგი ფეხის-შვილისათვის მამული ქაკაბაში... (სს, I, გვ. 86).

ტაბიკას კერა // ტაბიკის კარი. სამცხე (?)

ტაბიკას კერა XIII-XIV სს. — იხ. ნაკასრეველი

ტაბიკაური. შიდა ქართლი

ტაბიკაური 1701-1703 — იხ. მძოვრეთი

ტაგნაგეთი. ქვემო ქართლი

ტაგნაგეთი 1581 — იხ. ქალაქის პირი

ტაგნაგეთი 1737 — ესე გარდასაწყვეტის წიგნი მოგეცით ჩვენ, მილახორმა ასლანმა, თქვენ, იასე სოღალაშვილს, ასე რომე, შენი სოფელი ტაგნაგეთი ჩემთან გირაოთ იყო ხუთის თუმნის... (მსვი, II, გვ. 26-27).

ტაგნაგეთი 1738 – ... მე, სოლალაშვილმა იესემ ... თქვენ, ტფილელს ევთვი-
მეს ... ჩემი ბარათში გამოყოფილი ყმა ... მოგყიდუ... არის ამისი მოწამე ...
ტაგნაგელი მურადაშვილი ლუარსაბ... (ის, V, გვ. 54).

ტაგნაგეთი 1738 – იხ. კახეთი

ტაგნაგეთი 1761 – ... ჩვენ, სოლალაშვილის დავითის შვილმა ბიძინამა ...
თქვენ, სოლალაშვილს ელიზბარს ... მოგყიდეთ ტაგნაგეთს ჩუენი მკუიდრი
... ოთხი კუამლი კაცი... არის ამისი მოწამე ... ქალაქს ხოჯა ბეკბუდა მე-
ლიქი და მამასახლისი... კუმელი ვერმიშაშვილი ფირალა, ვაშლოვანელი
საფარაშვილი ალაპერანა და აბოა, ერტის მაკარიშვილი ივანა... სამაჩვე-
ლი ეგრისელისშვილი სეხნია... წაგველი ავაქაშვილი ბერინა და ბაინდუ-
რა... (სს, II, გვ. 421-423).

ტაგნაგეთი 1778 – იესე მდივანი და იორამ სოლალაშვილი მოვიდნენ ჩვენ
მსაჯულებთან... ჩვენ იესე მდივანს წიგნები მოვთხოვეთ... პირველი წიგნი
მოიტანა, ვარსიმაშვილები ეყიდნა სრულად თავიანთის მამულებით... მერმე
ელისბარას წილი ტაგნაგეთი ეყიდნა მთლათ. მერმე იესეს წილი ტაგნაგე-
თი მთლათ და ამ იესეს ნასყიდს სასახლე ჰქონოდა, ისიც შიგ ჩაეწერა,
კოშკის ნახევარი და რაც წილი ჰქონოდა მანუჩარს ტაგნაგეთში ყოვლის
საუფროსოთი, მიწით, ქვევრით, მარნით მიეყიდნა. მერმე ასურეთის მეოთ-
ხედი მიეყიდნა თავისის საუფროსოთი, მერმე შინდისის მეოთხედი საუფ-
როსოთი და ნასყიდით, ტაბახმელის მერვედი თავისის საუფროსოთი და
ნასყიდით, მერმე საღორისის მეოთხედი თავისის საუფროსოთი და ნასყი-
დით... მისს სიმაღლეს მეფეს რაყამი ებოძა იესე მდივანისთვის, შენ რაც
ნასყიდობა გიქმნია საბარათაშვილოში და ან სასოლოლაშვილოში ... ჩვენც
ყაბული გიქმნია... (სმ, II, 1924, გვ. 189-190).

ტაგნაგეთი 1783 – ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი იესე მსაჯულს მომცეს...
სოლოლაშვილი იასე და ელისბარ ერთის ძმისა იყო და ნახევარი ტაგნაგე-
თი საუფროსოთი იმათ ჰქონდათ... მერმე მანუჩარს რომ საქმე გაუჭირდა,
ძმა კახეთს გავიდა, იქ რჩებოდა, ეს თავისი წილი მე მომიყდა თავისის
ძმის კითხვით... საკუთარი სოფელი რომ გვაქვს, იმას ახლა გავიყოფო, და
დღეს შენობაც არის, და ხარაბა სოფელი ნახევარი ასურეთი გვაქვს, ნახე-
ვარი შინდისი, ნახევარი საღორისი, მეოთხედი დაბახმელა. ესენი როდი-
საც გავიყო... იმების გასამყრელო თქვენი წილი მე მეგობოს და სამსახუ-
რიც მიირთვით... (ქსმ, VII, გვ. 580-582).

ტაზრები – იხ. ტაძრები

ტალა. ქვემო ქართლი

ტალა 1619 – იხ. ნახიდური

ტალავერი. ქვემო ქართლი

ტალავერი 1630 – იხ. სომხეთი

ტალავერი 1651-1652 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... წყალობისა
წიგნი ... გიბოძეთ ... ეჯიბისშვილსა დონდარს... ქალაქს ფათერაკის საქმი-
თა ძველითგანც თქუენის ნაქონისა და მეორედ ჩუენგანც ნაწყალობებისა

... ტალავრის თავს სოფლის მიშტარშენისა და კიდევ ჩუენგან ... ბოძებუ-
ლის ... ტალავრის ჩუენის სახასოს მეზადურისა და დარბაზელთაგან თქუ-
ენი ნასყიდის სავენახის წიგნები და სიგლები დაგწოდა... გაგიახლეთ და
გიბოძეთ ძველთაგან თქუენი ნაქონი. და ნოდარზედ რომ გავიმარჯვეთ [გი-
ბოძეთ] სოფელი მაშტარაშენი. კიდევ თიანეთს ბატონს თეიმურაზზედ
რომე გავიმარჯვეთ ... გიბოძეთ ტალავრს ჩუენი სახასო მეზადური ... და
ტალავრისა და დარბაზის სამზღვარზედა თქუენგან ნასყიდი მიწა სავენა-
ჰე ახალაშენი ბაგა... (ქსის, გვ. 217-218).

ტალავერი XVIII ს. შუა წლები – იხ. გარეჯვარი

ტალავერი. შიდა ქართლი

ტალავერი 1451 – იხ. ულუმბა

ტალავრის ხევი. ქვემო ქართლი

ტალავრის ხევი 1645 – იხ. სომხითი

ტალაკაური. შიდა ქართლი

ტალაკაური 1459 – იხ. ვირშისთავი

ტალახაური. შიდა ქართლი

ტალახაური 1711 – იხ. ქვიშხეთი

ტამალა // ტამალანი. სამცხე

ტამალა XIII ს. II ნახ. – იხ. ქვემო ტიკაანი

ტამალია // ტამალა. ქვემო ქართლი

ტამალია 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ტამალია 1688 – იხ. თრიალეთის ახალქალაქი

ტამალია 1689-1690 – იხ. თრიალეთის ახალქალაქი

ტამალია XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ტამალია 1707 – იხ. წრაუთი

ტამალია 1717-1719 – იხ. ახალქალაქი

ტამალია 1717-1724 – იხ. ახალქალაქი

ტამალია 1779 – ... ზაალ და ზურაბ ასე ელაპარაკებოდნენ: ის სოფელი
ტამალია ოსმალობას ჩემმა სახლისკაცებმა საუფლისწულოდ მე მომცესო.
რა რომ ის სოფელი მოუციათ, ის კაცი – იქ დასახლებული, მომეცა... კი-
დეც სარდლის ყმა ბარზუდარასშვილი ვართანა იწერება: ქაიხოსრო სარ-
დლის დროს მავ ბიჭების მამა ჯავახეთიდან ბეჟანმა გარდმოიყვანაო და
დმანისს მავას ემსახურებოდნენო. დმანისი რომ აიყარა, გედეონისშვილს
პეტრეს მოაბარაო. ბეჟანის შვილი ბიძინა ზაალს ახლდა და არ დადგა,
გამოექცაო. მერმე ზაალ მიუხდა და ის გლეხი აუყარა ქორდიდამ და
რეკს ჩაიყვანაო. იმ ზამთარს სამნივ დაიკარგნენო და ესენი იმათი ობლუ-
ბი არიანო...(ქსმ, V, გვ. 68-70).

ტამი. შიდა ქართლი

ტამი 1713 – იხ. ჭვარები

ტანაჩინი (?)

ტანაჩინი 1797 – [წერილი იოანე ორბელიანისა იოსებ მიშკარბაშისადმი]: ... ომარ-ხანის მოსვლა მოგეწერა... თუ რაც ბატონს უბძანებია, ეს სოფლები სულ შემოვიდნენ... ერთ-ერთი ბატონისშვილი უნდა გამოისტუმრო, რომ ეგ სოფლები აჰყარო (=აჰყარო), თორემ თუ ეგ სოფლები არ აიყარა და არ ჩამოვიდნენ, დიად, ძნელია ჩვენი საქმე... გავიგონე, რომ ტანაჩინზედ ჩამოსვლას აპირობს, თუ საგარეჯო და ეგ სოფლები არ მოგვეხმარნენ, ხუმ იცი, რომ ჩვენი საქმე დიად ძნელია... სათარხნოსა და საჯავახიანოს წიგნი მისწერა ბატონისშვილმა. სოლომანს მეითარს იმათი აყრისაც იმედი აქვს... (სს, III, გვ. 73).

ტანისპირი. შიდა ქართლი

ტანისპირი 1724 – [ბრძანება ბაქარ მეფისა]: ... ტანისპირი სამკვიდროთაც ამათი ყოფილა და ახლაც თუმანიშვილის ნაზირის ზურაბისა და ქაიხოსროსათვის გვიბოძებია... (სს, III, გვ. 415).

ტანისპირი 1735-1738 – იხ. ხიდისთავი

ტანისპირი 1735-1744 – იხ. ატენი

ტანძია. ქვემო ქართლი

ტანძია 1318-1346 – მე, ქავთარ ... ამირეჯიბი ... ღირს ვიქმენ აღშენებად ამის მონასტრისა... და ხმრლითა მოგებულა... ვიყიდენ ... ტანძია ... და შევსწირენ ამას ყოვლად წმიდასა ღვთისმშობელსა ფიტარეთისასა... (ქრონ, II, გვ. 177).

ტანძია 1504-1516 – იხ. მცხეთა

ტანძია 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ტანძია 1559 – იხ. სხადღიდი

ტანძია 1651 – იხ. აბანო

ტანძია 1683 – ... მე ... ყაფლანის ძემან, მდივანბეგმან ორბელ, აღვაშენე ჩემს სამკვიდროს სასახლესა შინა ტანძიას კარის ეკლესია სახელსა ზედა წმიდისა ... ნიკოლოზისა... (ქრონ, II, გვ. 497).

ტანძია XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ტანძია 1707 – იხ. წრაუთი

ტანძია 1746 – იხ. ზემო ვარდისუბანი

ტანძია 1746 – იხ. წრაუთი

ტანძია 1779 – მე, იოვანე მდივანბეგი, ღუარსაბ სარდლის შვილი, ვწერ ამ ანდერძსა... ტანძიის ბოლოს რომ თოფრაცაღა არის, იმის ძირში ერთი სოფელი არის რომ ძეძნარიანი პქვიან, ჩემის მარგალიტის საყელოთი ნასყიდო არის, მამიჩემისგან ისი ფიტარეთის ეკლესიისადმი შეწირული არის... (ქსდ, VIII, გვ. 910).

ტაო

ტაო 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ტაო 1054-1072 – იხ. ქუთაისი

ტაო 1392 – იხ. ტფილისი

ტაო 1638 – იხ. მცხეთა

ტაოსკარი. ტაო

ტაოსკარი XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ტარშეთი – იხ. ტყარშეთი

ტაშირი. ქვემო ქართლი

ტაშირი 1392 – იხ. ტფილისი

ტაშირი 1620 – იხ. დმანისხევი

ტაშირი 1638 – იხ. მცხეთა

ტაშირი 1657 – [წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა ყაფლან ბარათაშვილი-სადმი]: ... პაპის ჩუენის მეფის ღუარსაბის ჟამში თქუენის სახლისკაცნი დიდი ორბელი და იოთამ გაყრილი იყუნენ და ტაშირს რაც თქუენი მამა-პაპთ სამკუიდრო მამული ყოფილიყო, ყუელა გეგეყოთ... და ვინცა-ვინ ღორეს მგდომი ხანი და სულთანი ყოფილა, ვერცავის ესხენებინა და არც გაგონილი იყო. ახლახანად ბორჩაღუა ისახან სულთან წამოგედავით ... და კიდევ გამტყუნდა და არც კულავ ღორიდაღმე ამ ალაგების ცილო-ბა ქნილიყო და არც ხელი ჰქონებოდა. და თქუენს სიგელსა და განაყარს წიგნშიაც გიწერიათ ტაშირის შირჩაპატი, წითელ-ეკლესია, - დელუყული-ჯანის სოფელი, აკოფას სოფელი, ჭუკის სოფელი, ყოშა-ქილისა, შიშთაფა, დიაკუნის ქუა – სომხურად მინდაქარი ჰქვიან, სოფელი ჯილდი, და ჯილ-ლის წყალი რომ ჩამოვარდება, იმის აქათი სამართლიანის საქმითა, მთით ბარამდისინ, ყოვლის მათის სამკმითი, ავდარასა და ბარქდარას შუა საქა-რავნო დიდი შარა რომ გაიარს, მარჯვნივ, საბარათაშვილოსკენ, საბარა-თიანო არის და მარცხნივ ბარქდარა დარჩება, ის სალორო არის. ყანდუ-ჯას გზა რომ შეიარს, იმას ზედან ... საბარათაშვილო არის, რასაც დელ-ვარი გარმოხედავს და სასომხითო არის, იმის გარდაის, ღორისა არის და ნურავინ ეცილებს. რარიგადაც ... მეფეს ღუარსაბს თქუენის მამულის გა-ნაყარი წიგნი და სიგელი დაუდებია, ჩუენც იმავე წესითა ... დაგვიმტკიცე-ბია... (ქსძ, IV, გვ. 104-105).

ტაშირი 1658 – ... ჩუენ, ხელმწიფემან პატრონმან როსტომ ... გიბოძეთ თქუ-ენ, სახლისუხუცეს პატრონს ბარათაშვილთა ყაფლანს ... რომელიც ტაში-რის სოფლები საბარათაშვილო ყოფილა და ჩუენი სამკუიდრო და ჩუენი ჩამომავლთაგან სიგელში სახელდობით გიწერიათ... (ქსის, გვ. 276).

ტაშირი 1703 – ... საქართველოს ჯანიშინმან ... შაჰყული-ხან ... თქვენ ... ორბელიშვილს პაპუას ... გიბოძეთ ტაშირზედ ჩვენი სახასო სოფლის აი-დარბევის მოურაობა... (სს, II, გვ. 265).

ტაშირი 1703-1709 – იხ. ბარქდარა

ტაშირი 1703-1711 – ჩვენ, საქართველოს ჯანიშინმან ბატონიშვილმან ... ვახ-ტანგ ... თქვენ, ყაფლანიშვილის შვილს ზურაბს ... ვითაც ტაშირზედ აი-

დარბეგის მოურაობა მამა თქვენსაც ჰქონებოდა, აწ ჩვენც ... გიბოძეთ ტა-
შირზედ ჩვენი სახასო სოფლის აიდარბეგის მოურაობა... (ხს, II, გვ. 248).

ტაშირი 1746 – იხ. ზემო ვარდისუბანი

ტაშირი 1765 – იხ. აკრავაშენი

ტაშირი 1770 – იხ. ტფილისი

ტაშირი XVIII ს-ის შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ტაშისკარი. შიდა ქართლი

ტაშისკარი 1711 – იხ. ქეიშხეთი

ტაშისკარი 1728 – ... ჩვენ, სარმანიშვილებმა ... თქვენ, ბატონიშვილს ანუ-
კას ... მოგყიდეთ ჩვენი ... სამკვიდრო ვენახი ტაშისკარს... არის ამის ... მო-
წამე ... სულ ახალდაბელნი ქართველნი და ურიანი... სურამის მამასახლი-
სი გიორგი... (იდსეშ, გვ. 170).

ტაშისკარი 1734 ... თქვენ, ბატონიშვილს ანუკას ჩვენ, ახალდაბელმა ური-
ამ ფინხაძე აბრამამ ... მოგყიდე ჩემი ალალი ნასყიდი ტაშისკარს გოგიტაშ-
ვილის საბასა და ხორიასეული მოსყიდული ნაფუზარი... (იდსეშ, გვ. 172).

ტაშისკარი 1753 – ბაშიძის პატასა და ... ნიკოლოზის ღუთის წყალობავ ...
ბეჟან ნახუცრისშვილი! მერმე, როგორც ... ბატონის მამიჩვენი საგან გეპარა
ტაშისკარის კოშკი და ბაჟი, ისე ჩვენ მოგვიბარებია... (იდ, I, გვ. 96).

ტაშისკარი 1792 – იხ. ხვითი

ტაძრები // ტაძრეთი. კახეთი

ტაძრები 1392 – იხ. ტფილისი

ტაძრები 1579 – იხ. მცხეთა

ტაძრები 1590 – იხ. ჟატი

ტაძრები 1711 ახლო – იხ. დავითგარეჯა

ტაძრების მთა. კახეთი

ტაძრების მთა 1447 – იხ. მცხეთა

ტახტი. შიდა ქართლი

ტახტი 1796 – იხ. დირბი

ტახტის გორი. კახეთი

ტახტის გორი 1756 – იხ. აღვანი

ტახტის სოფელი. კახეთი

ტახტის სოფელი 1788 – იხ. გულგულა

ტბა. შიდა ქართლი

ტბა 1747-1749 – იხ. ძამის ციხე

ტბა 1781 – იხ. ისროლისხევი

ტბეთი. ქართლი

ტბეთი 1592 – იხ. ღუბის ვენაჭი

ტბეთი. შიდა ქართლი

ტბეთი 1170 – იხ. სხალტბა

ტბეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ტბეთი 1761 – დმეტრიან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს შიომ საყვარელიძეს. მათს ახალს სახასოს ფალგენისშვილი შიომ რომ ტბეთს ერთს საკომლო მამულს მედაბოდა, გივი ამილახვრისათვის გირაოდ მიეცა. რა გივი ამილახვარი სურამის ციხიდან გამოიყუანეს, მას აქეთ წიგნით ის მამული მე მიტვირავს სამამულეთ. შარშან შიომ ფალგენისშვილი წამომედავა... (ქსდ, VII, გვ. 44).

ტბეთი 1766 – იხ. გორი

ტბეთი 1768 – იხ. ძაღინა

ტბეთი 1776 – ... შოშია საყვარელიძეს ... დიმიტრი ამოლახორისშვილისაგან ტბეთს ორი საკომლო მამული მაქვს მოცემული... ახლა ზაალ ქარუმიძემ წამართო, ჩემი ნასყიდი არისო... (ქსდ, VII, გვ. 360).

ტბეთი 1778 – იხ. აბისი

ტბეთი 1778 – იხ. წიფორის მთა

ტბეთი 1779 – იხ. ვახანი

ტბეთი 1780 – იხ. ნიქოზი

ტბეთი 1781 – ... საყვარელიძე შიომს ... ტბეთს გირაო მამული მქონდა. შიომს ფალგენისშვილის მამისაგან გივს ამილახვარს მქონდა გირაოთ. მე დემეტრე ამილახვრისშვილისაგან მქონდა მამულათ მიცემული. გივი ამილახვარი რომ სურამის ციხიდან გამოიყვანეთ, მას აქეთ მე მეტირა ის მამული... ახლა ნინია ფალგენისშვილმა ... მამულზე ხელი ამომართა და დალებიც წამართვა... მეორეც ესა, რომ ქცხინვალში სასახლის ალაგი მომეცა დემეტრესაგან და თქვენი [ერეკლე II-ის] ოქმი და სიგელიცა მაქვს... (ქსდ, VII, გვ. 521-522).

ტბეთი 1782 – დმეტრიან ბატონიშვილის ვახტანგის ჭირი მოსცეს საყვარელიძე შოშიას. რაც ტბეთს თქვენი სახასო მამულები მეტირა, სულ ჩამამერთვა... რაც მამული ტბეთს არის, ნუსხით მომიხსენებია: ტბეთს შალიკაშვილისაგან მოსყიდული მამული არუჭამიასშვილისა, ფალგენისშვილს იასეს უჭირამს; თორმანეულს დავითისშვილი დავითისაგან მოსყიდული მამული... (ქსდ, VII, გვ. 549).³⁹

ტბეთი 1792 – [არზა თეიმურაზ ფალგენიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ტბეთს ჩვენს მამულებს შუა ერთი გორა არის ... და ის გორაც ჩვენია, მით დროში იმაზედ კაცი არ მდგარა. ერთხელ იმ გორაზედ დემეტრე ამილახვრიშვილი ციხეს აშენებდა, ჩემმა ძმამ ივანემ თქვენის ბძანებით ისევ დაუქცია და ხელი ააღებინა. ახლა ბეჟია ნამურაძემ ნათხოვარსავით ოსები და ოსის მომყოლნი კაცნი დააყენა ჩემს მამულში, ხდენითა და ქურდობით

³⁹ საყვარელიძენი ტბეთის მამულების დაბრუნებას ითხოვენ 1790 წ. არზითაც (ქსდ, VIII, გვ. 70).

ადარას უშვებენ. ერთის ოქმისა და იასაულის წყალობას გვედგობით, რომ ის ჩვენი მამული დაგვიცალონ... [ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის ამირეჯი-ბო ზაზაჲ! მერმე ამ ფავლენიშვილებს ასრე რომ მოუხსენებიათ ორი-სამი ცხინვალელი ქეთხულა კაცი და გარე კიდევ ნიჭოზიდამ და ხვითიდამ რამ-დენიმე იმ მამულების მცოდნე კაცი უნდა მიიყვანო და როგორც ამათ მოუხსენებიათ, იმ ტბეთის მამულები ისრე გაურჩევიან და თავთავისი დაა-ნებენ... (ქსძ, VIII, გვ. 160).

ტბეთი 1797 — იხ. ცხინვალი

ტბეთი XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

ტბისი. ქვემო ქართლი

ტბისი 1523 — იხ. მმოვრეთი

ტბისი 1543 — იხ. სხალნარი

ტბისი 1591 — იხ. ამლივი

ტბისი 1627 — ჩვენ, მეფემან ... სუიმონ ... თქვენ ... დედოფლის სახლის სახ-ლისუხუცესს პატრონს ქაიხოსროს ... ტბისს ყაფარბეგის ნაქონის [მამუ-ლი] ... გიბოძეთ... (ქსის, გვ. 66-67).

ტბისი 1628 — ... ჩვენ, დედოფალმან ჯაჰანბანუ ... თქვენ ... სახლისუხუცესს ... ქაიხოსროს ... გიბოძეთ ტბისსა შენის ბიძაშვილის გიორგის კერძი, რი-საც მამულის მქონებელი ყოფილიყოს... (სს, I, 1899, გვ. 480-481).

ტბისი 1633 — იხ. ზემო ოძისი

ტბისი 1636-1703 — იხ. ზემო ნასკირალა

ტბისი 1659 — ... ესე ნასყიდობის წიგნი ... მოგეცით ჩვენ, ბარათაშვილმა ... ოთარმა ... შენ, ბარათაშვილს პაპუნას... ტბისს გამანაურის მამულის ურ-წყავს შემოგვეჭრენით; და ჩვენც ავიღეთ და მოგართვით, რასაც ჩეკურას ვენაჭი შემოიტანს ზედათ შარამდი... (სს, I, 1920, გვ. 66).

ტბისი 1665 — ... ჩვენ, ბარათაშვილმა თაყამ ... თქვენ, გოსტაშაბიშვილს პა-პუნას ... მოგყიდეთ ტბისს ჩვენი სამკვიდრო ვენაჭი მირზიაშვილის ნაქო-ნი... (სს, I, 1920, გვ. 116).

ტბისი 1671 — ... ჩვენ, ასანბეგისშვილმა თაყამ ... თქვენ, გოსტაშაბისშვილს პაპუნას ... მოგიცვალეთ ტბისს ჩვენი კერძი, რისაც მქონებელი ვიყოთ, სა-სახლე მისის მარნითა, ქვევრითა და შესავალ-გასავლითა, შენითა და უშე-ნითა. ჯოესშილები მისის მამულითა ... თხვინთვისს გარდისად... ამისი სა-ნუქჟო გამოგართვით ენაგეთს ჯანიკასშვილები სამი კომლი მისის მამუ-ლითა და ... ხუთი დღის მიწა პაპისგორში... (ქსძ, VIII, გვ. 849).⁴⁰

ტბისი 1673 — ... [ესე] წიგნი მოგართვით ჩვენ, ბარათაშვილმა საამ... ტბისს თქვენის ზურის გვერდით ჩუენი ვენახი იყო; და ვითაც თქუენი სამკრო იყო ... მოგეცით მის საწნახლეთა თქუენ, გოსტაშაბისშვილს პაპუნასა... და

⁴⁰ იხ., აგრეთვე, ქსძ, VIII, გვ. 848; გაცვლის წიგნს ამტკიცებს მეფე შაჰნავაზი (სს, I, 1899, გვ. 425).

ავიღეთ ენაგეტოს ჩუენის ზურის გვერდით თქუენი ვენახი, იყო მისის წყაროთა და საწნახელითა... და კიდევ ტბისს აბულფათისშვილის პირდაპირ თქუენს წინა ჭალა და საწისქუილო... (ქსძ, VIII, გვ. 851).

ტბისი 1675-1695 — ... მეფეთ-მეფემან ... გიორგიმ ... თქვენ, გერმანოზის-შვილს იასეს ... გიბოძეთ ტბის აბულთათიშვილის ნაქონი ვენახი, ჳეგვალმა, რაც კახიშვილის ვენახი აქეს, იმიანათ, თავი შარამდინ, ბოლო გზამდინ, ერთი გვერდი გამანაურამდინ, მეორე გვერდი უსუფას სამძღვრამდინ... (სს, I, 1899, გვ. 390).

ტბისი 1676 — ... მე, ფაღანხოსროშვილმან დურმიშხან, თქვენ, გოსტაშაბის-შვილს პაპუნასა ... მოგყიდე ტუსიაშვილი პაპუნა ... მისის მამულითა... ტბის ჩემი ხოდაბუნი, ფორქალში და ანდრიას ჩემი კერძი ნახევარი საფიჩხულე, და თქვენ მომეცით ამის სანაცვლოდ მოძღურისშვილის წისქვილთან თქვენი სახასო წისქვილი, ბაღი და ვენახი, და წყლის ნახევარი... (სს, I, 1920, გვ. 70).

ტბისი 1679 — ... მე, ბარათაშვილმა ზაალ ... თქვენ, ბარათაშვილს ოთარს ... მოგყიდეთ ტბის ხიზანაშვილის ხატისას კერძი მესამედი ვენახი... (სს, I, 1899, გვ. 388).

ტბისი 1679 — იხ. ენაგეთი

ტბისი 1682 — ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... გიორგიმ ბარათასშვილის ზაალის მისის ძმისწულის თაყასი სარჩელი ... გავსინჯეთ... ანდრიას ხუცესი თავისი მამულითა დარჩა თაყას და მის შვილებს. ტბისს გერგიძე და ანდრიას ხუცის სამუქფო ზაალ უნდა მისცეს სუფრანს ქაიხოსროს... (ქსძ, IV, გვ. 146-147)

ტბისი 1692 — ... ჩვენ, უსუბეგისშვილმა ავთანდილ ... თქვენ, გერმანოზის-შვილს ბერს წინამძღვარს დომენტის ... მოგყიდეთ ერთი არეკალი ტბისს ჩვენი სამკვიდრო ვენაჳი ორლობის პირსა მამის ვენაჳამდი... (სს, I, 1920, გვ. 120).

ტბისი 1688-1703 — იხ. მარაბდა

ტბისი 1698-1699 — იხ. ბუჟღულეთი

ტბისი XVIII ს. დას. — ... ბიძაჩემსა ერთი საკომლო მამული ტბისსა და ერთი ხოდაბუნი ანდრიას საფიჩხულისა ნახევარი მიეცა პაპუნასათვინ... მე, თეფდორეს, ვაკელსა მღრდელსა დამიწერია, მოწამეცა ვარ ამისი (მსეი, III, გვ. 152-153).

ტბისი 1706 — იხ. ხატისაშვილის ვენაჳი

ტბისი 1713 — იხ. გუნანეთი

ტბისი 1713 — იხ. ღოლოვნა

ტბისი 1727 — იხ. მარაბდა

ტბისი 1732 — ... მე, ტბელმა იაგულაშვილმა გიორგიმა ... შენ ტბელს ჳელა-ვეჳას გიორგის ... მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო მამული... (სს, I, 1920, გვ. 135).

ტბისი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ბეთანია

ტბისი 1756 – იხ. ცხეკვი

ტბისი XVIII ს. – იხ. დმანისი

ტბური გზა. ქვემო ქართლი

ტბური გზა 1706 – იხ. საგუბრის პირი

ტევალის ჭევი. კახეთი

ტევალის ჭევი 1736 – იხ. მარტყოფი

ტეზერი. შიდა ქართლი

ტეზერი 1711 – იხ. ქვიშხეთი

ტეზერი 1737 – ... ჩვენ ... აბაშიძემ ვახუშტიმ ... თქვენ ... ორჯონიკიძეს პაპუას ... გიბოძეთ ტეზერს ამოვარდნილის მაჭავარიანის ნაყმევი გლეხი ხარატიშვილი თამაზა და დათუნა... (იდ, I, გვ. 64).

ტეზერი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ტელეფა. იმერეთი

ტელეფა 1787 – იხ. სვერი

ტემლარა // ტცემლარა. ქვემო ქართლი

ტემლარა 1653 – იხ. ბედენი

ტეტაური მამული. შიდა ქართლი

ტეტაური მამული 1467 – იხ. შავშეთი

ტეხურა 1760 – იხ. საჭყონდიდლო

ტეხურის პირი 1714 – იხ. ანჯგელი

ტვიში. ლეჩხუმი

ტვიში 1639-1659 – იხ. ღვირიშის ციხე

ტინისხიდი // ტინისციდი.

ტინისხიდი 1511 – იხ. რუისი

ტინისხიდი 1657 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... გიბოძეთ თქუენ ... თუმანიშვილს მუჰდარს მანუჩარს ... სოფელი ტინისხიდი, რისაც მქონებელი ჰამზაბეგ ყოფილიყოს... (ქსოის, გვ. 27).

ტინისხიდი 1664 – ჩუენ მეფეთ-მეფემან ... შაჰნავაზ ... წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ, თუმანიშვილს მუჰრდარს მანუჩანს... ოდეს კახეთს ჩუენს საბატონოში ვიყუენით, თუშეთიდან კახის ბატონისშვილი მოვიდა, დიდის ჯარით ღამით თავს დაგუესხა. იმდამ ჩუენს წინ გაუყარად იყუენით... ამისად სამუქუოდ ... გიბოძეთ ტინისხიდს თავაქალაშვილის მამუკას ობლები მისის ... მამულითა ... (ქსის, გვ. 305).

ტინისხიდი 1688 – ... მე. ტინისხიდელმან ... თამაზამან ... შენ ვანთელსა ადუასშვილსა, ჩემსა დისწულსა თევდორესა ... მოგყიდეთ ტინისხიდის ნატყევი დევგემანის მიწის მადგომამდინ... (გუჯრ. 171).

ტინისხიდი 1712 – იხ. ურბნისი

ტინისხიდი 1752 – [ანდერძის წიგნი მარეხასი]: ... ტინის ხიდს თავაქალას-
შვილს სულხანს მართებს თორმეტი მინალთუნი... რუისელს შედანის-
შვილს მართებს თორმეტი კოკა ტკბილი და ოთხი მინალთუნი თეთრი...
ერთი თუმანი ახპატსა მიეცით... (დსეი, გვ. 58).

ტინისხიდი 1756 – იხ. ზემო ქართლი

ტინისხიდი 1767 – იხ. ზემო ქართლი

ტინისხიდი 1768 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ... ჩვენი სამკვიდრო სახასო
სოფელი ტინისხიდი ... ამილახვარის რევაზისათვის წყალობა გვიქნია...
სხვას რომელსამე იმის სახლისკაცს საქმე არავის აქვს ამ ტინისხიდის
სოფელში (მსკი, 33, გვ. 130).

ტინისხიდი 1771 – [კოდისპურის დავთარი]: ... ტინისხიდმა უნდა მისცეს
ხარვარი კოდი სამი... ნაწრეტელმა გოგიაშვილმა – კოდი... ბეშოეთს იესე
კვიწინაძემ – კოდი... ახვერის მდივანბუკისა და ამირინდოს სათავესთაომ
ხუციშვილმა – კოდი. ავნეველებმა – ხარვანი. კარბს შემაზა გნოლაძემ –
კოდი... ფხვერის ნანდუაშვილმა – კოდი... შინდის აღდგომელამ – კოდი...
გოგია შინბაშის ფხვერის, ცხილვანს და გორს, რაც კაცები ჰყავს – ხარვა-
რი... რუისს ბაღიაშვილმა – კოდი. მეფერისხევს ხომასურიძემ – კოდი...
(მსეი, III, გვ. 62-63).

ტინისხიდი 1789 – იხ. გორი

ტინისხიდი 1789 – იხ. ოსპნჯანანთ შარა

ტინისხიდი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ტირიფონა. შიდა ქართლი

ტირიფონა 1789 – [არზა ოთარ ამილახვრისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ტირი-
ფონაში ერთი საკუთარი სოფელი გვაქვს, სახელად ორჭოშენი ეწოდება.
იმას აშენებას უპირებთ თქვენის დოვლათითა. კოშკი მზა არის, და სხვა
რაც აკლია, თქვენის ბედნიერობით იმასაც გავაკეთებთ. ამას გევედრებით,
რომ იქ ვინც დადგეს, პატარა ხანს შეღავათი და მოწყალება დაემართოს...
(ქსმ, VII, გვ. 793).

ტირნისის თავი. კახეთი

ტირნისის თავი 1746-1749 – იხ. გრემი

ტირძნისი // ტრძნისი. შიდა ქართლი

ტირძნისი 1559 – იხ. სხალდიდი

ტირძნისი 1574 – იხ. ყურისუბანი

ტირძნისი 1640 – იხ. ძეგვი

ტირძნისი 1643 – ... ჩვენ, არაგვის ერისთავმან გიორგი ... დავდევით აღაპი
სულამაშვილისა. უნდა გარდაიხდიდეს ... ბანცური ნინია, ტირძნისის მოუ-
რავი... კიდევ ტირძნის გელაზი გავმართეთ და, რაც იქითგან ზეთი ერგოს,
ანანურთ დეკანოზს მოუტანდეთ... (ქკმეის, გვ. 266).

ტირძნისი 1720 წ. ახლო – იხ. თრიალეთი

ტირძნისი 1768 – იხ. ხელთუბანი

ტირძნისი 1770 – იხ. გომი

ტირძნისი 1771 – იხ. ქვემო ქართლი

ტირძნისი 1772 – იხ. ხეობა

ტირძნისი 1783 – იხ. ქადაგიანი

ტირძნისი 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ტირძნისი XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

ტირძნისი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ტირძნისის რუ. შიდა ქართლი

ტირძნისის რუ 1652 – იხ. ქორდი

ტიხარის კლდე. კლარჯეთი

ტიხარის კლდე 1054-1072 – იხ. ქუთაისი

ტკოცა // სტკოცა. შიდა ქართლი

ტკოცა 1401-1415 – იხ. უღუმბა

ტკოცა XVII ს. დას. – იხ. ნული

ტკოცა 1615-1619 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ ბატონმან გიორგი ... გიბოძე თქვენ, დავითიშვილს ბოქაულთუხუცესს დავითს ... სტკოცა რიკაძეებთან და წაბლუნა, აბანო, რარიგაცა გქონებოდეს, და ბრეთი... გორს ორი ვაჭარი... ალს ერთი ვაჭარი... [მოსდევს დამწერის მიერ გადაშლილი სიტყვები]: ახალდაბა სახელოდ, რარიგადაც მამათქვენს და თქვენს ძმას ჰქონებოდეს – ისრე... (იდ, I, გვ. 20).

ტკოცა 1634 – იხ. ბროწლეთი

ტკოცა 1642 – [წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა კონსტანტინე დავითის-შვილისადმი]: ... ოდეს გიორგიმ ამირეჯიბმან ტყუილად გაგვასინჯვინა, რომე რაც ელიზბარს სტკოცას და წაბლოანს მამული აქუსო, ჩემი სამკუილო არისო. ცოტას ხანს გაუსინჯავად გამოგართვით და იმას უბოძეთ. აწე ... გიბოძეთ ისრევა თქუენი მამული სტკოცასა და წაბლოანსა... (სს, II, გვ. 234).

ტკოცა XVII ს. II ნახ. – იხ. სატივე

ტკოცა 1704-1709 – იხ. ჭალა

ტკოცა 1715 – იხ. რიკაძეები

ტკოცა XVIII ს. – [ზამო ქართლის სადროშოს ღაშქრის ნუსხა]: აქავ ტკოცას: რიკაძე ზაალის ყმა ვირშელაშვილი პაატა, თოფითა... ქინძათს: შველაშვილი თამაზა, თოფით... აქავ გოშფრიშვილის ყმა ქონარაძე ნასყიდა, თოფითა... წაბლოვანს: ტაბატაძე ივანე, თოფითა... კოდის წყაროს⁴¹: პეტრიაშვილი დათუნა, ფარ-ხმლითა... სატივეს: მეგლიაშვილი ათანასე, შუბითა... ფცას: რიკაძის ამირანის ყმა ქურცაძე ბერი, ფარ-ხმლითა... აქავ ზალის ყმა ქურცაძე ნადირა, ფარ-ხმლითა... აქავ ბეჟანის ყმა ზერეკიძე სეს-

⁴¹ კლდისწყაროს (სეიძ, II, გვ. 166).

ნია, ფარ-ხმლითა... აქვე ფცას: ლევანის ყმა რამაზაშვილი ხუცესი, ფარ-ხმლითა... სურნის: ბეგიაშვილი იორამა, თოფითა... ძეიმღეთს: ტატიშვილის ოთარის ყმა გოგილაშვილი პაპუნა, შუბითა... აქვე ხოსიაშვილების ყმა ლოლაძე გიორგი, თოფითა... აქვე ოთარის ყმა ორძელაძე მამუკა, ფარ-ხმლითა. აქვე სეხნიას ყმა მახმადაშვილი გიორგი, ფარ-ხმლითა. ქვემო მძივლეთს⁴²: ჟარდანის ყმა ტოგუნძე გიორგი, თოფითა... აქვე: ტატიშვილის ოთარის ყმა ორძელაძე მამუკა, თოფითა... აქვე სეხნიას ყმა მარკო-ზიშვილი ბერუა, თოფითა... ქვემო ნიქოზს: ხუციშვილი ათანასე, შუბითა. რუის: ყვიჟინაძე ბერი. ბროწლეთს: საბაშვილი დათუნა, ფარ-ხმლითა... თიხრევს: მჭედლიძე ნასყიდა, შუბითა... თორმანეულის: კიტრაძე მახარა, შუბითა, კიტრაძე გიორგი ფარ-ხმლითა... (სეიმ, II, გვ. 164-169).

ტოცა XVIII ს. — იხ. ახალციხე

ტოცა XVIII ს. — იხ. ნული

ტლაოში. არტაანი (?)

ტლაოში XVI ს. დას. — იხ. ყვიბისი

ტნუსი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

ტოლა. გურია

ტოლა XVII ს. I ნახ. — იხ. ქორეთის უბანი

ტოლა. რაჭა

ტოლა 1783 Карталинский князь Зураб Мачабели с женою своею Марией, дочерью имеретинского сардара и моурава Цулукидзе пожертвовали 1/10 часть дохода с имения Тола. Имение это принадлежало Рачинскому Эриставу Вахтангу; царь Соломон пожаловал его князю Мачабели (ГЦГ, стр. 130).

ტოლა 1793 — ... ჩვენ, ყოფიანმან მანუჩარ ... შემოგწირე [ნიკორწმინდას] ტოლას გლეხი შიშინასშვილი თამაზიკა... (დსსს, II, გვ. 101-102).

ტოლანა. შიდა ქართლი (?)

ტოლანა 1780 — იხ. საკიკნაძეო

ტოლოში. ჯავახეთი

ტოლოში 1392 — იხ. ტფილისი

ტოლოში 1393 — იხ. ვანისქვაბები

ტოლოში XV ს. — იხ. ვანისქვაბები

ტომონის ღელე. გურია

ტომონის ღელე 1780 — იხ. ბაილეთი

ტონთიო. ჯავახეთი

ტონთიო 1031-1033 — იხ. მცხეთა

ტონუაური. შიდა ქართლი

ტონუაური 1789 — იხ. ღანბარაული ვენახი

⁴² ქვემომძეველეთს (სეიმ, II, გვ. 168).

ტონუაური 1798 — ... მე. ჯავახიშვილმა ნასყიდამა ... შენ, მაწიაშვილს და-
თუნას ... მოგყიდე ჩემი ალალი ნასყიდი მამული ... თავისის შესავლითა
და გზითა ... ზეით ტონაურამდინა... (სს, II, გვ. 476).

ტონჩა. არაგვის ხეობა

ტონჩა 1669 — იხ. წილკანი

ტონჩა 1781 — იხ. პაგლეური

ტორნის გვეი

ტორნის გვეი XI—XIII სს — იხ. თრიალეთი

ტოლნიანი. კახეთი

ტოლნიანი 1787 — იხ. კონდოლი

ტრაპიზონის მთა

ტრაპიზონის მთა XVI ს. დას. — იხ. ყვიბისი

ტრნისი — იხ. ტირნისი

ტურათა. შიდა ქართლი

ტურათა 1392 — იხ. ტფილისი

ტურათა 1447 — იხ. მცხეთა

ტურათა 1559 — იხ. სხადლიდი

ტურათის უბანი. შიდა ქართლი

ტურათის უბანი 1123-1124 — იხ. ტფილისი

ტურიაული ვენაკი. შიდა ქართლი

ტურიაული ვენაკი 1519 — იხ. კავთისხევი

ტურისუბანი. ქვემო ქართლი

ტურისუბანი 1591 — იხ. ამლივი

ტურისუბანი XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაუთი

ტურისუბანი. შიდა ქართლი

ტურისუბანი 1669 — იხ. წილკანი

ტურის ციხე. კახეთი

ტურის ციხე 1760 — იხ. ხორხელი

ტურის ციხე 1799 — იხ. შილდა

ტუტანი. შიდა ქართლი (?)

ტუტანი 1691 — ... ჩვენ, კახისშვილმან ლომიტამ ... შენ, ქუბასშვილს ქიტ-
ას ... მოგყიდეთ ჩვენი ალალი ... მიწა შამოდგომის ერთის დღისა, ტუტათ
ბოდლოს ნაფუძარი... (სს, II, გვ. 260).

ტუფურიშის ჭალა. იმერეთი

ტუფურიშის ჭალა 1644 — იხ. ქუთაისი

ტუშური. კახეთი

ტუშური XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი

ტფილისი // ტბილისი // ტფილის ქალაქი // თბილისი // თაფლისი // თფი-
ლისი //თიფლისი // ტფილისი

ტფილისი 1123-1124 – [ანდერძი დავით აღმაშენებლისა შიომღვიმისადმი]: ...
ძაგანი, მღვმეს შელტოღვილი, მომცა ღმერთმან, რომელსა შინა არამცი-
რედი ერთგულება აწუშნეს ჩუშნდა მომართ მამათა მემღვმეთა... მიბრძანა
... ბერმან არსენი, და ... მოძღუარმან ჩემმან იოვანე, რათამცა წესსა ზედა
სემეონ წმიდისსა დაესხენ მონასტრისა მღვმისა წესნი... ვითარად მამათად
და პაპთა ჩემთაგან სიგელნი ჰქონონან სოფელთათჳს მათთა წმიდასა ამას
უდაბნოსა, რადცა სიბოროტითა ჟამათთა შეცვალებულ იყო, მე კულა გა-
მიახლებიან იგი სიგელნი... და თუთ ძუშლი ... ნასყიდი მონასტრისაგან ყო-
ველი ... კულა მომიცსენებია წმიდისა მამისა შიოსათჳს... ქალაქს ტფი-
ლისს, რომელი სპარსთა ქონებასა ჰქონებია, და რომელი აწ უყიდია და
რომელი მე მომიცსენებია ... ყუშლად უბაკოდ და უსუხრაოდ ყოვლისა სა-
სეფოვსა გამოსავლისაგან ჰქონდეს... ასი ფური მომიცსენებია, რომელ
თრიალეთს, მათსა სოფელსა ბჭითს და ბჭითის ზეით სოფლებს და მათ-
სა საფურესა მუხნარს დგეს... მე ხოდაბუნი შემეწირავს მუხრანს წმიდისა
სემეონ საკურველთ-მოქმედისადა... ტფილისს საამიდოთ ... თუთ კელითა
ჩემითა დამიწერია ასი დრაჰმანი მღდელთა და მგალობელთათჳს, ნუვინ
დააკლებს... და ტურათის უბანსა, რომელ მეზურენი დაუსხმან და ზუარნი
და მიწანი – ამისი პური ეკელესიას მიეცემოდის თითოდ კვრიადს ძალითა
და თითო კარასეული ღვთ. ოდეს ზეზადნისა ციხე და მუხრანი ძუშლით-
გან ვეცადე მათგან ძეხნითა, მაშინცა არა იყო ნებად ჩემი, მაშამან ჩემმან
უბოძად... აწ ძაგანმან ... მცხეთისა საქონებელნი მრავალნი დაემჭირნეს და
წილკანი საყდრისა. მონასტერისა რაცა იყო, მათსა ციხე, მარანი, ანუ მა-
ტური იგი სოფელი და მღვმე მონასტერი, შიგან ციხედ და სადგომად
ჰქონდეს თუთ... და არცა ვის სხუასა საქმე უც მღვმესა თანა და არცა
მღვმისა ქუაბთა... არცა ქართლისა კათალიკოზისა საქმე არს მღვმესა ზე-
და, არცა ვის სხვსა ეპისკოპოსისა არცა ზვერი, არცა მეფეთა, არცა მუხ-
რანისა მეეთა... (ქისკ, I, გვ. 54-58).

ტფილისი 1392 – [ქართლ-კახეთ-მესხეთის საკათალიკოსო მამულების სი-
თარხნის გუჯარი, თავნაკულთი]: ... ტფილისს ქალაქს: ეკლესია, სასახლე,
ვაჭარნი, მამულნი ბაზარნი, ქულბაქნი და ბაჟნი, თჳსითა შესავლითა; ავ-
ლაბარს: მონასტერი მეტეხის ყოვლადწმიდისა, მისითა მამულითა ავლაბ-
რითა და ავლაბრის ჭალითა; მტკურის პირს: სოფელი დაკონი და ახალუ-
ბანი; ქალაქს ვაჭრები; კრწანისი; სოფელი შინდისი, სოფელი წავეკისი მა-
თითა სამზღვრითა; და მეორე წავეკისი მახრაჯითა, ზეკორძითა; და მეტეხს
რაც მეტოქია; დიდოშს რაც მცხეთისაა, გლეხნი, მამულნი და ზუარნი;
ლისს ხუთი კომლი კაცი, სოფელი წინუბანი და სათოვლე მთა, სოფელი
ჭუბნი, სოფელი უპიტი, სოფელი თელგოვანი, სოფელი მადლაბანი და ფა-
განი, სოფელი ნაქულბაქევი, სოფელი მუხათგვერდი, სოფელი კარსანი,
სოფელი ქართლი, მონასტერი არმაზისა ციხითა, შესავლითა და ბაჟითა,
სოფელი მარტაცი, სოფელი ციხედიდი, სოფელი ძეგვი, სოფელი სასხორი,
მონასტერი ლავრა და ქულივიძენი; წინარეკს მონასტერი ყოვლად წმიდი-

სა საქადაგო მათითა მამულითა. სოფელი ორბეთი, სოფელი გუდალეთი და სოფელი ეზატი; დიდგორზე სოფელი მოხისი; სოფელი ნიაბი; სოფელი გომი; სოფელი ჩოჩეთი და სოფელი მეტეხი; ჭვიროსს კომლი კაცი შვიდი, სოფელი გრაკალი; და ატენს, რაც მცხეთისაა – ეკლესია, ციხე, გლეხნი, მამული და აგარაკნი; ხვედურეთს სოფელი ცოლოთი, ხვედურეთს შვიდი საკომლო; იმერხევეს სოფელი სარკის წმიდის გიორგისა, მათითა მამულითა; და მარჯანიძენი; სამწევრისს ზევით სოფელი სანებელი; ნუას სამხარაძენი; თრიალეთს: სოფელი ბარეთი და ცოტა ბარეთი, ქედისუბანი; მილისს: სოფელი წითელი საყდარი, ზურისუბანი, ახალშენი, კლონა, ბეშქენაშენი; ზემო ანტრაპს: ოცი კომლი კაცი და ეკლესია, სოფელი მანუთა, ეძანი, ახალქალაქი, ნადვალევი, ორომაშენი; სომხითს: ფარვანასთავი, ფარვანი, სოფელი ფოკა; ტაშირს: სოფელი საბაწმიდა, კეთილდაბა; მარმარაშენის თავს: სოფელი წყარომრავალი; და წინუბანს სოფელი ფუძემარგი, სოფელი ველთა, სოფელი მთავარანგელოზისა, ღორეს: სოფელი ამუჭი ეკლესიითა და მამულითა, სოფელი დისარლი; ახტალას: კუამლი სომეხი ათი, მათითა მამულითა, კუალად ახტალის ქვეზე სოფელი ვარდისუბანი; ორბეთის ძირს: სოფელი ყორანთა თესითა მამულითა; ვერკეთილი; სიონს გაღმა: წმიდის გიორგის მონასტერი შესავლითა და თავმეგურგუადა, ხატისსოფელი, დარბაზი; ზეარეთს: სოფელი გოგია, სოფელი ალასტანი, სოფელი ზემო გომი და გაღმა დიეში, სოფელი ბნელა; ახალქალაქის თავს: სოფელი ოკამი; მტკუარზედ: სოფელი ტოლოში, სოფელი ღორმაკე; თუხარს: საყდარი მოციქულთა და საფლავი აშოტ კურაპალატისა, სოფელი ქუაყრილი, სოფელი სხალთა, სოფელი გიორგიწმიდა; და არტანს ზემო ჭინჭარი და ქვემო ჭინჭარი, მთა კოროშეთისა და სოფელი ჯუარა; არტანუჯს: სოფელი ახალდაბა, სოფელი დოლისყანა, სოფელი ნიგოზეთი, სოფელი სავანეთი; ტაოს: სოფელი კევა, ახალუბანი და აგარა; არტანს: კომლი კაცი მ (ორმოცი) მათის სახლ-კართა და მამულითა; კოლას: სოფელი და საყდარი ნათლისმცემლისა თესითა მამულითა; არტანუჯის ციხე და მისი შესავალი, მუნვე სოფელი ციხისძირი, ახალდაბა, ბოცოსჯუარი და აგარა; არაგვის თავს, კევეს: სოფელი გერგეტი, მონასტერი წმიდის სამებისა და უდაბნო მისის ეკლესიებითა, წმიდა ნინოს მოცემულითა ჯუარითა, ცხოველ ვაზითა და თმანი, თვისითა სოფლებითა; არაგუზე ციხე გერგეტაული; სოფელი ხანდაკი, ჟინოანს კომლი კაცი შვიდი და ოთხი გაღმა, ორკევეს კომლი კაცი ათი; სოფელი აში, სოფელი ბაბა, სოფელი ნავაზა, სოფელი მისაქციელი, სოფელი კუნელი, სოფელი ბელტისციხე, სოფელი საფურცლე, სოფელი თეკენა, სოფელი ციხეზღავი, სოფელი გრემისკევი, სოფელი ყურისუბანი, სოფელი გოგილანი, სოფელი ჩიქუნური, სოფელი მუხანი, სოფელი წყალშატროვანი, სოფელი გოროვანი, სოფელი წეროვანი, სოფელი საგუდე, სოფელი ახალციხე, სოფელი კოდმანი, უდაბნო, სარკინე, მღვიმე და საყდარი; სოფელი სავანეთი, სოფელი ბოტკო, სოფელი ტურათა, სოფელი აგარა, სოფელი ალაიანი, სოფელი ალაიანი, სოფელი კვარხეთი და სოფელი კასპი. რეხის კევეს: თორმეტი საკომლო, სოფელი კელური და წოდდს სამი კომლი კაცი; სოფელი ნიგოზა, სოფელი

უფლისციხე, მონასტერი და ციხე შესავლითა; გორს რაც მცხეთას მამულნი და ვაჭარნი არიან; კუალად სოფელი ზერტი თუსითა მამულითა; ნასოფლარი სათიბი, სოფელი ქვეში, სოფელი ფლაგი, სოფელი დისევი, სოფელი ჩხიკეთა, სოფელი სათიხარი და ვანთას ცხრა კომლი კაცი; სოფელი ქუაბნი, სოფელი ქორდი და პატარა მეღვრეკისი, ერედს გილაძენი, ვირშას მონასტერი მთავარანგელოზისა თუსითა შესავლითა; ქრცხინვალს ელიოზისძე ურია მამულითა; გორის პირს სოფელი არაშენდა და ახალდაბას სამი კომლი კაცი; მთავარანგელოზთ უბანს, რუისს, მროვლაშვილი; ⁴³და სოფელი რაკვინა, ულუმბას ძირს სოფელი მოხისი მამულითა. კასპთან აშურიანი სამზღვრითა, სოფელი საკირე, ეგრეთვე არაგუს გაღმა მონასტერი ჯუარისა მამულითა; სოფელი ფოსი, სოფელი ჯაჭვ, სოფელი ავჭალა, სოფელი კუტალა; და სოფელი ოროტა; იორზე მონასტერი სიონი და მონასტერი ქუაბნი მათითა მამულითა; საფსიტეს ციხედიდი მისითა მამულითა; სოფელი ანთუკი, სოფელი კეხთა, სოფელი ტაძრები, სოფელი ფადაშენი, სოფელი ყანობი თვისითა მამულითა და სამზღვრითა დანიშნულნი; თუალნი, გიორგიწმიდა, ბერთუბანი და პატარაქულნი მათითა მამულითა; სოფელი ახალშენი, სოფელი ჯიმიტი თუსითა მამულითა; სოფელი ნაპირი, სოფელი შანშიანი, სოფელი კალაური, სოფელი ვანთა, სოფელი აკურა, სოფელი ხოდაშენი, დაეთის საფლაგი და დოდოსრქა მონასტერი და უდაბნო თუსითა შესავლითა; პირაქათ საგარეჯონი მათითა მამულითა; შალვაურს რვა კომლი კაცი, ფინხოანს ხუთი კომლი, შილდას მონასტერი ვარცნისა ღმრთისმშობელი; სოფელი ვეძისკვეი თუსითა სამზღვრითა, სოფელი ფაშანი; და გაგაზს, რაც მცხეთის მამულნი არიან, ზუარი და შვიდი კომლი კაცი; ქუეყანა ბარაუნთა შუდი სამამასახლისო, სოფელნი და მონასტერნი მთავარანგელოზთა თუსთა შესავლითა; ლაგოდეხი, ღანუხს კომლი კაცი ოთხმოცი; ბაზარს ოცდაშვიდი კომლი კაცი ვაჭარი – სომეხი და ურიანი; ენისელში სოფელი კუნელანი და წინუბანი; და სოფელი განდოტი; ერწოს: სოფელი ჩეკური, სოფელი ნოდოკრა და მონასტერი, სოფელი კვერნაულა, სოფელი თვალეჯი, სოფელი გორგონა, სოფელი ნოჯა, ნოჯიკეთი და პიტლოანი და სოფელი წირდალი; ძაგნაკორას ცამეტი კომლი კაცი დაფთირასშვილის და შერგილასშვილის მამული, მონასტერი ანეშისა და სოფელი ანეში, სოფელი ჭოპარტი, სოფელი ქვემო ბიწმენი, სოფელი ზემო ბიწმენი, სოფელი არჯაკალი, სოფელი ივტისი და სოფელი აძე; საგურამოს ოთხი კომლი კაცი მეღალაუნი; ერწოს: მონასტერი ბოჭორმა – ციხე და წოპენა; და რაც ქართლს, კახეთს ანუ სომხოს და სსვთა აღდილთა ყმანი და მამულნი არიან შეწირულნი და ყოფილან, აწ ჩუენ გუჯრითა ამით განვაახლეთ და ვათარხნეთ ყოვლისა სამეფოსა ხარჯისაგან... (ქსძ, III, გვ. 176-181).

ტფილისი XV ს. II ნახ. – იხ. თრიალეთი

⁴³ „... ულუმბა მამულითა; მონასტერი კაცხი შესავლითა...“ (ქრონ, II, გვ. 197).

ტფილისი 1505-1525 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ღავით ... შემოგწირეთ ტფილის ქალაქს ... სიონთა ღმრთისმშობელსა ჩვენი სახასო აბანო ციხეს გაღმა, ჳევის პირს, მის წყლითა და სამძღვრითა... (ღთი, I, გვ. 7).

ტფილისი 1519 – იხ. კავთისხევი

ტფილი 1523 – იხ. კასპი

ტფილისი 1532-1549 – ჩუენ მეფეთა-მეფემან ღეონ... ესე სიგელი მოგახსენეთ თქუენ, [მცხეთის] კათოლიკე სამოციქულოსა საპატრიარქოსა ეკლესიასა... ტფილის ქალაქს მეტეხთა მონასტერი წინამძღვრითა... ქალაქს ორი ლიტრა სანთელი, ერთი მეტამღუხედა და ერთი მებაჟეზუდა... ჩუენ, ჯავახიშვილთა როინს და ელიზბარს აღარ გამოეპრთვით გომნი... ებრაშვილი ვირშელი წინაუბნით (ქრონ, II, გვ. 383).

ტფილისი 1540 – ... წმიდაო სიონისა ღმრთისმშობელო... გუენება [მეფე ღუარსაბს], რათამცა ტფილის ქალაქს რანიცა თქვენნი საყდრისშვილნი და ყმანი არიან, ყველასა სათხოვარისაგან განგუეთუვისუფლებინეს... (ღთი, I, გვ. 8).

ტფილისი 1552 – ... ტფილისის სიონთა ღმრთისმშობელო... [ღუარსაბ მეფემ] ძველნი გუჯარნი ... განუახლეთ ... ტაძარსა თქუენსა: ერთი კომლი... წყაროსთავის შარა რომ გამოიტანს მტკურამდის, ერთი გვერდი ზემო ქუთიკირამდის, ამირაღას სახლის პირდაპირ, შანშუას ბაღჩის გვერდით მტკურამდის. ამაში არის ქულბაქი, სასახლე და გაღვანი სიონთა ღმრთისმშობელისა. ერთი ქულბაქი წყაროს თავსა... (იხ, II, გვ. 41).

ტფილისი 1557 – იხ. მცხეთა

ტფილისი 1558 – იხ. შინდისი

ტფილისი 1559 – იხ. მცხეთა

ტფილისი 1560 – ... თქუენ, წმიდასა და კათოლიკე საპატრიარქოსა ... [და] მცხეთის საყდარსა ... ჩუენ, პატრონმან კოსტანტინე ... [შემოგწირეთ] ტფილის ქალაქსა ერთი სასახლე კაღობანს, წინ შარამდინ, მისითა სახლ-კართთა და მამულითა და ქულბაქითა, აის ღღეს მიწა კულბითს მოგუიხსენებია და შემოგუიწირავს სუეტის ცხოვლისათუის... დაიწერა სიგელი ესე ... ჳელითა არმაზის წინამძღვარისა ბესარიონისითა (იხ, II, გვ. 45).

ტფილისი 1580 – მეფეთ-მეფემან პატრონმან სვიმეონ ... [ქვათახევის ელაქერნის ღმრთისმშობელს] შემოგწირეთ ტფილისს ქალაქს ერთი კუამლი ვაჭარი ხანუმას შვილს შვილები... ქულბაქითა... (ქრონ, II, გვ. 419).

ტფილისი 1637 – იხ. ეშხიანისშვილის მამული

ტფილისი 1638 – იხ. მცხეთა

ტფილისი 1648 – იხ. ქართლი

ტფილისი 1649 – იხ. კისისხევი

ტფილისი 1687 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან პატრონმა გიორგი ... თქვენ, ჩვენს ბიძაშვილს ბატონისშვილს მუხრანისბატონს სახლთხუცეს თეიმურაზს ... გიბოძეთ ჩვენი სახლთხუცობა, ელის ქოდავის მკრეფლობა, საყ

მოთ სარათლუ და ქურთები; კიდევ – თბილის ქალაქს ჩვენი ნაქონი სასახლე ვითაც ძველთაგან თქვენი ნაქონი და სამკვიდრო იყო... (დთი, I, გვ. 44)

ტფილისი 1702 – იხ. ჯავახეთი

ტფილისი 1705 – [ვახტანგ ბატონიშვილმა] შემოგწირეთ ... გარეჯის მრავალშთის ნათლისმცემლის მონასტერს, მას ჟამსა, ოდეს თქვენი უდაბნოს წინამძღვარი ხარიტონ ... თბილისს ქალაქში უდაბნოდამ მომსვენელის ბერების სადგომს გვეაჯენ... შემოგწირეთ ტფილის ქალაქს ჩვენი საუფლისწულოს სასახლის მონაჭერი, შიგნით სასახლის ადგილი წყარო რომ გამოდის, სამძღვარი მისი: აღმოსავლისაკენ მტკუარი და წყარო რომ გამოდის, წყაროს სათავედამ ჩრდილოს მხარეს ჩვენს სასახლემდინ, ხუთი ადგილი მიწა კიდევ ჩვენ დაგანებეთ; დასავლის მხარეს – შაქარაანთ სახლსა და ტფილელის დეკანოზის სახლამდინ; სამხრის მკარეს – ტფილელის სამზღვრამდინ და დეკანოზის კარის ჩამოსწორ მტკვრამდინ... (ის, V, გვ. 7).

ტფილისი 1708 – იხ. უზნარიანი

ტფილისი 1714 – ... ესე წიგნი მოგეცი მე ბუღდანბეგის ძმის წულმა, ელჩმა ფარსადანმა, შენ ხოჯა ბებუთას შვილიშვილის აშხარბეგსა... ამას წინათ ბიძა ... და მამა ჩვენი ... საქართველოს მოსულიყვნენ და ბატონს მეფე გიორგის ამ ტფილის ქალაქში პაპიშენის ნაქონი ზემო სასახლე მისის ბაღითა და საჯინბოთა [ებოძა]... მეც ქალაქს მოველ და ... ბატონმა ვახტანგმა ისევ სასახლე ჩვენ გვიბოძა მისის ბაღით და საჯინბოთით... (დთი, I, გვ. 104).

ტფილისი 1719 – ამას წინათ ... მეფეს ... გიორგის ტფილისის ქალაქს ჯვარის მონასტრის ქარვასლისათვის ასეთი წიგნი ებოძებინა, რომე ვერა მოძალე და უნებური მდგმური ვერ დადგებოდა, ვერცა ვინ იქიდა ვერას დაჭირებისათვის ცხენს ვერავინ გამოიყვანდა... (ქსძ, II, გვ. 333).

ტფილისი 1722 – ... ახაზად-ოდლის ბარხუდარაშვილს ჰქონდათ ცილობა იასეს ძის გაბრიელ მღვდლისა თინა ქართველსაზე, რომელიცა ქალაქს ტფილისში მდგომარეობს და რომელსაც მიჯნები ერთის მხრიდან ქალაქის კედელია, მეორეს მხრიდან ჩორსო, მესამეს მხრიდან საყდარი და მეოთხეს მხრიდან გზა... (დსეი, გვ. 30-31).

ტფილისი 1722 – ... მეფეთ-მეფეჲმან ... ვახტანგ ... ესე წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ ... ტფილისისა მსახლობელთა მოქალაქეთა... თუ ქალაქში კაცნი ამოვარდეს და თუ არ დარჩეს ძე, არცა ასული, იმისი საქონელი, სახლი ... და მიწა-წყალი, ვინც იმისი გვარისა გამოჩნდეს, იმისთვის გვიბოძებია... (ქსძ, II, გვ.388-389).

ტფილისი 1727 – მას ჟამსა ოდეს, აღაოტრეს ლეკთა ტფილის ქალაქს სიონთა ღმრთისმშობელი, შემდგომად მათსა დაიპყრეს ქალაქი და ქვეყანა ქართლისა ურუმთა. მაშინ პატრონობდა ვეზირი ისაყ-ფაშა ახალციხისა. ბრძანება და ფირმანი მისილოდა ხონთქარისაგან, სიონთა ღმრთისმშობლის ტაძრისა მეჩითად შექმნა ინებეს, ჩვენცა წმინდამ ღმრთისმშობელმან თქვენი თავი [ცივი ამილახვარი] გამოგვიჩინა დამცნელად... (ქსძ, III, გვ. 711).

ტფილისი 1730 — ... ჩვენ, მთავარეპისკოპოსმა რომანოზ, აღვაშენეთ ... მცირე ეკლესია ქალაქსა შინა ტფილისსა, ადგილსა და მამულსა სამთავროს ღვთაების საყდრისა. ვინცა ვინ ჩემს უკან იყვნეთ ... სამწყსოსთან ჴელი არა ქონდეს, ქალაქი თფილელის სამწყსო არის... (ქემეის, გვ. 222).

ტფილისი 1736 — ... წიგნის დაწერის მიზეზი ... ეს არის, რომ მისის სასამართლოში წამოდგა თბილისის ქალაქში და ჰაზირი შეიქნა პატივცემული რიზაყული აღას შეიღო მურთუზა-ყული... რომ არიან ესენი თბილისის ციხეში მცხოვრებელნი თავიანთის ნებითა და უძალოდ ... მიჰყიდეს თავიანთი მკვიდრი მამული სახლი ... რომ სახელად ჰქვიან საფარ დასაღას სახლი. რომ ის სახლი თბილისის ციხის სიახლოეს არის... მოგვიდეთ შენ, თბილისელი ნარქუზაშვილი ხოჯა დანელას, თავისის შესავალ-გასავლითა... (დთი, I, გვ. 167)

ტფილისი 1736 — იხ. მარტყოფი

ტფილისი 1739 — იხ. აღაიანი

ტფილისი 1740 — მე, რუსთველს, ჯანდიერიშვილს დომენტის შემიწირავს ქალაქს ტფილისისას სასახლე ჩემი ნაშოვნის და ჩემგან აშენებული მარტყოფის მღვთაუბისათვის... (ის, I, გვ. 45).

ტფილისი 1742 — ჩვენ, ვეჭილმა აღიყულებზევ რომ სასახლე ავაშენეთ თფილისა, ის ამილახორს გივსა მივეცით, ნაშენობასა ფასი გამოვართვი-თა... (დთი, I, გვ. 186)

ტფილისი 1751 — ... ესე ნასყიდობის წიგნი ... მოგართვით ჩვენ, ავალის-შვილმა ნაზირმა დავით, თქვენ, ქიზიყის მოურავის შვილს ბატონს აღავერდელს ნიკოლაოსს, ასე რომე ტფილისის ქალაქს ჩხეიძემ გორგასაღ ... თავისი სასახლე მომყიდა... მერმე თქვენ ... მოგყიდე ქალაქს ჩხეიძის გორგასლთსაგან მოსყიდული ჩემი სასახლე... (სს, II, გვ. 544-545).

ტფილისი 1752 — იხ. მთიულეთი

ტფილისი 1755 — იხ. ზერტი

ტფილისი 1764 — Дарчия Бежанашвили ... Лезгины взяли в плен, один Лезгин выкупил его и привел в Тифлис... (ГКГ, გვ. 17).

ტფილისი 1764 — ... მე, ყაფლანისშვილმან ორბელიანმა ... დიმიტრიმ ... მოგყიდე შენ, სარდლის ბოქოულთხუცეს ბაგრატის შვილს ღუარსაბს ... ტფილისის ქალაქს ჩემი მკვიდრი ნასყიდი მამული, ბიძის ჩემის დიმიტრის სასახლის ადგილი ირაზაანთ სახლთ წინ... (დთი, I, გვ. 290-291).

ტფილისი 1769 — [ერეკლე II-ის წერილი ტოტლებენისადმი]: ... ტფილისის ქალაქით წარმოვედით თქუშნის ... შესაყრელად და ამ ჟამზედ აქ, ღუშეთს ვართ. ჩვენ ეს უმჯობესად ვიცით, რომ მანდავ ჴევს შევეყარეთ... (მრსუი, III/1, გვ. 404).

ტფილისი 1770 — [ქართლ-კახეთის მოსახლეობის აღწერის დავთარი]: „არს ქალაქი ტფილისისა და ამას შინა მკვიდრობენ მართლმადიდებელნი ქართველნი, ფრანგი, სომეხნი, და თათარნი — კომლი ოთხი ათასი. არს ქალაქი გორი და ამას შინა მკვიდრობენ მართლმადიდებელნი ქართველნი,

ფრანგი და სომეხი, ხიზნიოვე – კომლი ხუთასი. არს ქალაქი ცხილვანი-სა⁴⁴ და ამას შინა მკვიდრობენ მართლმადიდებელნი ქართველნი, სომეხნი და ურიანი, ხიზნით, კომლი შვიდასი. არს ქალაქი სურამი და ამას შინა მკვიდრობენ მართლმადიდებელნი ქართველნი, სომეხნი და ურიანი – 200 კომლი. არს ქალაქი კახეთს თელავისა და ამას შინა მკვიდრობენ მართლმადიდებელნი ქართველნი, სომეხნი, თელავის ბოლოს სოფლით შვიდას ორმოცდაათი. არს მცირე ყარაბა კახეთს, ქიზისიყში – სიღნაღი და ამას შინა მკვიდრობენ სომეხნი, კომლი ასი. არს მცირე ქალაქი არაგვზე ანანური და ამას შინა მკვიდრობენ ქართველნი და სომეხნი კომლი ასი. არს მცირე ქალაქი ქსანზედ ახალგორი და ამას შინა მკვიდრობენ ქართველნი და სომეხნი, ას ორმოცი. ერისთვის დავითის მამულია. არს სახასო ოსი ნარა, შპა, კულდარო კომლი. არს არაგვის ოსი ზახას, თრუსოს, ჭვრივს, და ჯადას და ღუდას ათას ორასი. არს არაგვის ქრისტიანე მართლმადიდებელნი მთას და ბარს კომლი ორი ათასი. არს ქსნის ოსი კომლი ორი ათასი; არს ქსნის საერისთაოს ქრისტიანე მართლმადიდებელნი კომლი ათას ექვსასი. არს მაჩაბლის ოსი ტვაას სამოცი, ურია არის ორმოცი. არს ქართლში მართლმადიდებელი ქრისტიანე ქართველი, ხიზანს გარდა, სახასო, ეკლესიების ყმა, თავადების ყმა და აზნაურშვილებისა ოთხი ათასი. ქართლში სომეხი არის კომლი ხუთასი. არს თათარი დემურჩი ახანლუ ერთი სასულთნო და ამისი ოიმაღები, – კომლი ათასი. ამისი მრავალი დაფანტულა, სხვას ქვეყნებში მისულან და ხიზნათ დგანან. არს ბაიდარი ერთი სასულთნო, მრავალი დაფანტულა სხვას ქვეყნებში და ახლა რომ არის, კომლი ორასი; არს ბოსჩალო და ფამბაკის კეობა, ერთი მთელი სახანო, ამისი კაცი მრავალი დაფანტულა სხვას თემში და ახლა არის ორი ათას ხუთას სამოცი, სომხით. არს ყაზახი, ერთი მთელი სახანო; და მრავალი ამისი კაცი სხვის ქვეყანებში არის დაფანტული და დღეს არის სამი ათას ხუთასი. და სომეხიც არის ყაზახის ათას ორასი. არის შამშადილუ, ერთი მთელი სახანო, ამაში მკვიდრობს თათარი ორი ათას ორასი. სომეხიც არის ათას ორასი, ესენი ზოგჯერ განჯისთვისა დაგვინებები, რადგანაც იმაზე ახლოს არის, მაგრამ იმისი ყმა არ ყოფილა. არს ჭვესურეთი კერძო ქრისტიანე, ჩვენის მოუცვლელობით და ჟამთა ვითარებით სჯულზედ წამკდარნი, კომლი ათას ორასი. არს ფშავი, მართლმადიდებელი ქრისტიანე, კომლი ათასი. არს თუშეთი, მართლმადიდებელი ქრისტიანე კომლი ათას ოთხასი. არს დიდოეთი, ლეკისაგან წართმეული ამ ასს წელიწადში, ოთხი ათასი. არს კახეთის ქრისტიანე მართლმადიდებელი, ხიზნით, კომლი შვიდი ათასი. არს კახეთის სომეხი, კომლი ოთხას ორმოცდაათი, ხიზნით. არს კახეთის თათარი, კომლი ათასი. არს კახეთის მამული ხარაბაებს გარდა, რომელნიც ჩვენს ჟამში კიდევ ხარჯს გვაძლევდნ და ამ მცირეს ჟამში ველარ დავინებეთ, კომლი ენისედი, ფადარი, ლაღალი და სხვანი, რომელნიც ესენი ერთი საპროვინციო იქნება. ქრისტიანე მართლმადიდებელი და სომეხი და თათარი, კომლი ათი ათასი. არს აოხ-

⁴⁴ წილკანისა (ქსბ, II, გვ. 420).

რებული და უმკვიდრო ქმნილი თრიალეთი, ადგილი ვრცელი და ფრიად კეთილი და დიდი და სოფელი მრავალი. არს აოხრებული ყაიყული, უმკვიდრო ქვეყანა, ფრიად კეთილი და სოფელი მრავალი. არს აოხრებული ტაშირი; არს აოხრებული გუჯარეთი; არს აოხრებული სრულიად სომხითი, ქვეყანა დიდი და მრავალი, და ამისი აყრილი კაცი ორმოცისგან ერთი თუ დარჩომილა. ერთმანერთში არიან ხიზნად. არს საბარათისშვილო, აოხრებული ქვეყანა დიდი და კეთილი, ამისი კაცი ასისგან ერთი თუ დარჩომილა სადმე, ერთმანერთში არიან ხიზნად. ეს სომხითი და საბარათიანო შესწორებული არის ქართლისა, ნახევარი ქართლი ჰქვია და უწოდებენ ამჟამად ქვემო ქართლად. არს ქვეყანა აოხრებული კახეთისა, ივრის პირი, ადგილი დიდი და ფრიად კეთილი, რომელსა შინა მკვიდრებულან თათარის ელნი, თორმეტი ათასი, აბრეშუმისა, ბანბისა და ბრინჯის მუშაკნი მრავლისა... (მრსუი, III/1, გვ. 546-548).

ტფილისი 1770 – იხ. ახალციხე

ტფილისი 1770 – იხ. კახეთი

ტფილისი 1777 – იხ. ავლაბარი

ტფილისი 1781 – იხ. მძოვრეთი

ტფილისი 1783 – [ერეკლე II-ის წერილი ბურნაშოვისადმი:] აბაზყული-ხანს ქომაგი რომ ვეღარ ეშვნა, ნახივნოვინდამ გამოქცეულიყო და აქ ტფილის წყნთან მოვიდა და შემოგვეხვეწა (МПТСВГ, I, გვ. 112).

ტფილისი 1784 – [ერეკლე II-ის განჩინება იამეზის შესახებ] Следующим куриерам как в Россию, так из России в Тифлис давать лошадей по их требованию, но не больше четырех. ... плотить будут летом от Тифлиса до Степанцминди на одну лошадь по 13 рубашек. От Дешета до Цхаоти рубашки 4; От Цхаоти до Коби – 4; От Коби до Степанцминди – 2; От Степанцминди до Чыми – 3. Едущих куриерам из России давать лошадей за тех прогоны, а именно: От Степанцминди до Каишаура, рубашки 4; Но ежели куриер переменил лошадей в Коби заплатит только две рубашки, равно и от Коби до Каишаура; От Каишаура до Душета – 5; От Душета до Тифлиса – 4. Зимой прибавляется по одной рубашке ... Сие разумеется от Тиулета до Коби, равно и от Коби до Тиулета. В Степанцминде приказано Гавриле Казбековому сыну и Курдгелу плотить за лошадей, ... в Душете будет плотить определенной к тому купец и нашему казначею давать отчот. (МПТСВГ, I, გვ. 154).

ტფილისი 1784 – [ერეკლე II-ის წერილი ბურნაშოვისადმი] Теперь хунзакия купцы приехали в Тифлис, из коих некоторые были в числе грабителей наших купцов... (МПТСВГ, II, გვ. 9).

ტფილისი 1785 – იხ. ბელაქანი

ტფილისი 1788 – იხ. ახალციხე

ტფილისი 1791 – ... განწესებანი საქართველოს მეფის ოჯახისათვის და ქვეყნისა ამის, დადებული ... საქართველოს მეფის ირაკლი მეორისაგან... შენახულ იყო სამეფოსა პალატსა შინა ქალაქსა ტფილისს... როგორც ჩვე-

ულეზა არის, კარის ეკლესია ერთი ტფილისს, ერთი თელავს და ერთიც გორის ციხეში ... ყველა ძმებისა საერთო არის... ციხეებისაც ასე დაგვიწერია: ქალაქის ტფილისის ციხეები, გორის ციხე, სურამის ციხე, წირქოლის ციხე, ანანურის ციხე, ბოჭორმის ციხე, და გრემის ციხე რომ ამ ციხეებს ნარიყალის ციხეებიცა აქვს და ნარიყალაები ცოტას კაცით შეინახება. ამ შეიდს ალაგს ნარიყალაებში საერთოდ კაცნი უნდა ეყენოს... და სხვა ციხეები და გაღვენები, რომ დიდრონი არიან ქართლში, თუ კახეთში, ისინი ცოტას კაცით ხომ არ შეინახება, ის სათემო არის... აბა, ვთქვათ, როგორ უნდა ამელო ან საუფროსო, ან საუფლისწულო, თუ ამ ქვეყანაში ქალაქში, ქისიყში, თუშეთში, ქსანსა, არაგვსა და ღიახეში, პირაქეთ და პირიქეთ ოსებში, ხევსურეთში, ყაზახში, ბორჩალოში, შამშადილში და კიდევ სხვას თათრებში, ეს შეუძლებელი იყო, ამისათვის რომ ესენი ასე არც გაიყოფოდნენ, არც შეიძლებოდა... და ახლა როგორც საერთოდ დაგვიდგია ეს ხსენებული ქართველი, სომეხი, თათარი ქართლისა და კახეთის ქვეყნებში და სხვანი ქვემოსხენებულნი, ესენი ყველანი ... საზოგადო ყმანი არიან და მებატონე მეფე არის ამათი მბრძანებელი... ტფილისი, გორი, ქისიყი, თუშეთი, ფშავი, ხევსურეთი, არაგვი, ქსანი, ღიახე, ქართლისა და კახეთის თათარი, ბორჩალ-ყაზახი, ბაიღარ-შამშადილი, შამქორი და, რაც ოსები გვყავს, ამათში, როგორც ზეით დაგვიწერია, არც საუფროსო შეიძლებოდა და არც საუფლისწულო დადგებოდა... თუ ვინმე დიდი მძლავრი აღდგეს და საქართველოსა და კახეთის სამეფოებზე, ქართველზე, სომეხზე და თათარზე მტრობით მოვიდეს, დაიჭიროს და დაიმორჩილოს, იმასთან, თუ შეიძლოს, ამ თავიანთ რიგის მოუშლელობას ეცადნენ დახარჯვით და სამსახურით... ქართულიდან რუსულად ითარგმნა ... ქალაქსა ტფილისს, სადედოფლოს ავლაბრის სასახლეში (ქსძ, II, გვ. 507-527).

ტფილისი 1794 – [გრიგოლ ხატიშვილის ყმობის წიგნი მედიქ ავეტიქასადმი]: ... отец мой пришел из других стран и поселился в Тифлисе. По смерти его я ... по своей воле отдал себя вам в крестьяне... (ГКГ, გვ. 59).

ტფილისი 1795 – იხ. ყაზახი

ტფილისი 1796 – იხ. გოგისოფელი

ტფილისი 1797 – [წერილი დარეჯან დედოფლისა არქიერ იოსებისადმი]: ... თბილისის ქალაქის მაგ სახით ნახვისათვის შესწუხებულიყავით... რადგან ... ყოვლად მოწყალის კელმწიფის მოწყალება საქართველოს ასე მოუფინა ... ესასოებ, რომ ტფილისის უბედურება ბედნიერებად შეიცვალოს... თელავით, დედოფალი ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, დარია (სს, III, გვ. 250-251).

ტფილისი 1797 – [წერილი დარეჯან დედოფლისა იოსებ ყორღანაშვილისადმი]: ... В сентябре пришел в Тифлис Ага-Магоед-хан с большими войсками. Мы уехали в Арагвское ущелье, и ты оставив все свое состояние в Тифлисе, отправился с нами... И не мы одни, но и все жители Тифлиса ... пострадали от врагов и лишились всего своего состояния... Явились такие обстоятельства, которые рас-

ходы ... увеличили. Таковы: постройка крепости **Колачири**,⁴⁵ сооружение дворца на **Авлабаре** и другая постройки... (ГКГ, გვ. 64).

ტფილისი 1798 – [მელიქ დარჩიას წერილი ადამო ყორღანაშვილისადმი]: ... თავად ხვალ, თორემ ზევ [მეფე] ტფილისს შემობანდებო... ლეკის ჯარი ჰავლაბარში დგებოდა, მაგრამ ჩემი სეიდბათის ბაღები და გარეთი ქარვასლა სხვერპლად შევწირე... ჰავლაბარი სხვა რიგათაც ჩემი ბუღდავანი იყოს. იოანე მდივანი თელავს ბატონს დედოფალს ხლებია... ბატონს ველის-ციხის მოურავს სვიმონს სამსახურს მოვახსენებ... (სს, III, გვ. 383-384).

ტფილისი 1799 – По повелению царя я, Пантелашвили, должен был произвести перепись Тифлиса и окрестных его селений. Я успел произвести только Тифлиса... (ГКГ, გვ. 72).

ტფილისის ციხე

ტფილისის ციხე 1440 – იხ. საქართველო

ტფილისის ციხე 1779 – იხ. ახპატი

ტყაური. ოდიში

ტყაური 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ტყარშეტი // ტყაშეტი // ტყარშეტი

ტყარშეტი 1439 – იხ. ხევი

ტყარშეთი 1770 – ... ყარაგოზიშვილს მღუდელს გრიგოლს ... ტარშეთს სოფელი ... საერისთოში აზნაურში ... თქვენგანაც [ერეკლე II-ისგან] მე მხოძებია. ახლა დემეტრე ყოზიაშვილის ქურღის მოუხსენებინა, ტყუილად ოქმი გებოძებინათ... [ოქმი]: ჩვენ მაგიერად არაგვის მოურავს ქაიხოსროს ასე უამბეთ... ხევს ტყაშეთი, ამათი ყოფილა და არც ჩვენ გამოგვირთმევია (ქსი, VII, გვ. 166-167).

ტყარშეთი 1779 – იხ. სტეფანწმიდა

ტყარშეთი 1781 – იხ. წკერე

ტყაჩირი. იმერეთი

ტყაჩირი 1795 – ... ესე ... ნასყიდობის წიგნი მოგართვი მე, აგიაშვილმა სიმონ ... შენ, ბატონს სარდალ ქეშიკთუხუცეს ციხისთვას აგიაშვილს ივანეს... არის ამისი მოწამე ... ტყაჩირის მოურავი ჟორჟოლაძე ბეჟან, პატრიკეთის მოურავი ყიფიანი გიორგი... (მსკი, 31, გვ. 189-190).

ტყემავრის ჯვარი. გურია

ტყემავრის ჯვარი 1614 – იხ. აჭი

ტყემლარა. ქვემო ქართლი

ტყემლარი 1653 – იხ. გუდარეხი

ტყემლუანი. შიდა ქართლი

ტყემლუანი 1713 – იხ. ჭვარები

⁴⁵ კოლგირი

ტყეიავი. შიდა ქართლი

ტყეიავი 1759 – იხ. თავხელიძის კალო

ტყეიავი 1766 – იხ. ქიწინის

ტყეიავი 1774 – ... ჩვენ, მსაჯულთ, გიორგი ერისთავს, იასეს და შალვას რომ თავეუთი ყმა და მამული გაუყავით, რომელიც სახასო სოფლები მისმა სიმადლემ ახლა უბოძა, ისიც გაუყავით... ტყეიავი სოფელი, რადგან სახასოდ დადებული იყო და ახლად იშოვნეს, იმ ტყეიავის სოფელში გიორგი ერისთავს რაც ბარათით ყმა და მამული რგებოდეს, იასესა და შალვას გირაოდ დაუდვას... როდესაც გიორგი ერისთავმა თეთრი მისცეს, თავისი წილი ტყეიავი თითონვე დაიჭიროს ... (ქსძ, IV, გვ. 662-663)

ტყეიავი 1774 – [არზა ელიზბარისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ტყეიავისა ... მოუხსენებიათ გირაოდ უნდა გვეჭიროსო, ხანამ თეთრს მოგვცემენო... თქვენი ... განაწივ ასე გვბოძებია ... რომ საერისთოდამ ... მესამელი უნდა მოგვცემოდ... შოშიას მამულისას მოგახსენებენ თურმე, ჩვენიაო... იმ შოშიას მამულიც ჩვენი ნარგები არის და ქარელის ფარდათ გერგებია... (ქსძ, VII, გვ. 263-264).

ტყეიავი 1791 – [არზა იოანე ფავლენიშვილისა იულონ ბატონიშვილისადმი]: ...ამას გვედრებით, რომ ტყეიავიდამ აბიათარმა რომ კაცი აჰყარა, იმისი მამული ბეთაღმანმა გახლავთ, ერთი ვენახი და პატარა ბაგა არის ხუთიოდე დღის მიწა, და ახლო არის ჩვენზე ეს მამული... იმის მოწყალებას გვედრებით... (ქსძ, VIII, გვ. 108).

ტყეიავი 1791 – [არზა ზაქარია ჩიქლაძისა იულონ ბატონიშვილისადმი]: როდესაც ტყეიავის წმინდის მღთისმშობლის ეკლესია აშენდა, ერთი პარტახტიც შესწირეს ხუთის ექვსის კოკისა... ქარელი მდივანი კი ყმა შეიქმნა და იმ სოფლის მოხელე შეიქნა. აღარც სოფელს ამუშავა, ის პარტახტი თითონ დაიჭირა... (ქსძ, VIII, გვ. 128).

ტყეიავი 1793 – [არზა კაცია ფავლენიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... მარიამობის თვეში თქვენი რისხვა მოვიდა ერისთავიანთზე და ბატონიშვილიც ქართლს მობძანდა... მერე თქვენი უმადლესობაც გორს მობძანდა... თქვენის ბძანებით ტყეიავს ერთი კომლი გლეხი და ერთი საკომლო მამული ბატონიშვილმა იულონმა მიბოძა. ამ ზაფხულს ტყეიავი ... ქაიხოსრო ლევანის შვილისათვის ვეთხოვებინათ... [ოქმი]: ტყეიავის მამასახლისო ჩიქლაძე გოგიავ და ქარელი გლახავ ... ჩვენ რომ ქაიხოსრო აბაშიძეს ტყეიავი ვათხოვეთ ... რაც იმ ჟამად ჩვენი სახასო გლეხი კაცი ტყეიავში იყო, ის ვათხოვეთ. იმ წიგნის მიცემის უწინ ტყეიავში ჩვენ მიგვიცია ვისთვისმე მამული, თუ ჩვენს შვილს იულონსა, იმასთან ქაიხოსრო აბაშიძეს და იმისს სახლობას საქმე არა აქვს რა... (ქსძ, VIII, გვ. 195-196).

ტყეიავი 1795 – იხ. გორი

ტყეიავი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ტყვირი // ტყვირის მონასტერი. სამეგრელო

ტყვირი 1720-1742 – ... ტყვირის მაცხოვრის კაცი ბეჟან დადანს გაეცა და მას უკან სადადიანოდ იყვნენ. ახლა ... თქვენ მეფეს დაელაპარაკეთ და იშოვეთ ქრთამით და ისევ ტყვირს მისს მიწა აღგიღზე დააყენეთ... (დსსს, II, გვ. 174).

ტყვირი 1730-1731 – ... მაცხოვარო ტყვირისაო, ჩვენ ... ჩრდილოსა და აფხა-ზეთისა კათალიკოზი გრიგოლ შემოგწირავ მცირესა ამას შესაწირავსა... (დსსს, I, გვ. 129).

ტყვირი 1733 – იხ. ბარისთავი

ტყვირი 1776 – იხ. ბარი

ტყვირი 1787 – იხ. სვერი

ტყირბული. იმერეთი

ტყირბული 1259-1293 – იხ. მაღლაკი

ტყირბული 1451 – იხ. ულუმბა

ტყირბული 1749 – იხ. გოდოგანი

ტყირბული 1776-1784 – ... [ქაიხოსრო] აგიაშვილმა უწივლა: თქვენს კაცებს გვენეტაძენს ტყირბულში ჩემი ადგილი სამოცი ურმის აქვს და სჭამს. გუნათელმა უპასუხა: ის ადგილი ხახულისა მღვთისმშობლის შეწირული არის და გვენეტაძენს სამეკიდროდ აქვს... (ქსძ, V, გვ. 284-285).

ტყიურეთი. შიდა ქართლი

ტყიურეთი 1716-1724 – იხ. ხევთუბანი

ტყლაპაურა. შიდა ქართლი

ტყლაპაურა 1477 – ... მე ... ქაიხოსროსა სახელშიგა დაბერებულმან ღედა-ბერმან ნინო ... შევსწირე ... ქვათაგვევისა მონასტერსა ... მცირე ვენაჭი, რომელი მოვიყიდე ჩემითა ალალითა ფასითა ქურციკაულისა ღვთისაგარისაგან... ვენაჭი ჭალისა ტყლაპაურა... (ის, II, გვ. 21).

ტყლაპი. იმერეთი

ტყლაპი 1684 – იხ. კაცხი

უბიანი. იმერეთი

უბიანი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

უბისა. იმერეთი

უბისა 1241-1242 – იხ. ლუერკი

უბისა 1658-1676 – იხ. ჩხერის ციხე

უგრისი. ქვემო ქართლი

უგრისი 1735 – იხ. ციხეკვაბი

უგუდეთი. ქვემო ქართლი

უგუდეთი 1699 – იხ. მანგლისი

უგუდეთი 1712-1714 – იხ. კეზეთი

უდაბნო. გურია

უდაბნო 1776-1795 – ჩვენ, აფხაზ-იმერთა კათალიკოსი მაქსიმე ... მოვახსენებ ყოველთა გურულთა მართლმადიდებელთა ქრისტიანეთა... რიონის წყლის გამოღმართთა ყოველთა ერთობით ... მოგიკითხავ და გამცნევ ყოველთა გურიის უდაბნოს მახლობელთა: ... შეძლებისაებრ თქუენც უდაბნოს შემწე და შემმატებელი და მოსამსახურე იყვნეთ... (ქსძ, III, გვ. 1024).

უდაბნო 1777 – აფხაზ-იმერთა კათალიკოსი მაქსიმე ... უდაბნოს მამას იოზს და კუალად ერკეთის წინამძღვარს ბესარიონს ... გარწმუნებ სამწყსოსა ჩემსა საკათალიკოსოსა... (ქრონ, III, 357-358).

უდაბნო (გარეჯის). კახეთი

უდაბნო 1392 – იხ. ტფილისი

უდაბნო 1708 – იხ. აკურა

უდაბნო 1782 – იხ. ყარაია

უდაბნო. შიდა ქართლი

უდაბნო 1392 – იხ. ტფილისი

უდაბნო. ხევი

უდაბნო 1392 – იხ. ტფილისი

უდაბნო – იხ. გარეჯა

უდაბნო – იხ. შიომღვიმე

უდაში. სვანეთი

უდაში XIII ს. II ნახ. – იხ. სვანეთი

უზემაფირამადის სოფელი. ქვემო ქართლი

უზემაფირამადის სოფელი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

უზლევი – იხ. უწლევი

უზნარიანი. ქვემო ქართლი

უზნარიანი 1707 – ...შენ ... უდაბნოს ნათლისმცემელს იოვანეს ... საქართველოს ჯანიშინმან, ბატონიშვილმან ... ვახტანგ ... შემოგწირეთ თრიალეთ-ზედ ჩვენი სახასო სოფელი უზნარიანი და ძველი უზრანიანი, რომელსა კარუკუღმართობით აწ სახელსდებენ, ამ წესით, რომე უზნარიანის სამძღვარი ასრე გავარიგეთ: უკან მოთიბის დელე რომ ჩამოვარდების, მოიარს და უზნარიანის სოფლის ბოლოს, ქვემოთ უზნარიანის წყალს შემოეყრების, იმ დელეს გაღმა უზნარიანელთ ურცეებისაკენ ჰელი არა აქვსთ და უკან, მოთიბს, რაც სათიბი თივა არის, დელეს გაღმა თუ გამოღმა, იქიღამაც ჰელი ავაღებინეთ და უზნარიანისაკენ უკან, მოთიბს რომე სათივის პირს გვერდობი მისდევს, სამძღვრად ის გაურიგეთ. უკან, მოთიბის სათივის თავს, გაღმა მთის გვერდში რომ წყარო არის, ის წყარო გაუსამძღვრეთ. იმ წყაროდამ ისრე სერ-სერი შეჰყვდების და დიდის მთის გარდასავლამდე, წყაროს აქათი და სერს აქათი, უზნარიანელთ დაევანებეთ. სრულ მთამდისინ მოტანება და მას იქითი მთა და ჩრდილოეთის მკარეს, მეფის წყაროს ზეით, ჩვენი ჯოგი რასაც ხანს დადგებოდეს და სძოვდეს, მეჯოგენი ნურც ყანასა და ნურც სათივეს ნუ წაუჰდენენ. და თუ წაუჰდინონ, სამართლიანათ გასინჯვით აზღვივინონ. აღმოსავლეთისაკენ კარუკუღმართის მიწა მოვსჭერით და კარწახელთ უბოძეთ და კარუკუღმართიც შენ წმინდას ნათლისმცემელს შემოგწირეთ ამ სამძღვრით: სოფლის ბოლოს რომ მცივრე ტბა არის, ის ტბა გავსჭერით, ტბის ბოლოს გაღმა რომ პატარა გოხი ჩამოსდევს ხრამისკენ და ხრამში, ის დუბე ვაკე ადგილი და იმ დუბეს იქით რომ კლდოვანი სერ-სერი ჩასდევს, წყლამდინ კარუკუღმართელთ დაევანებეთ, იმას ქვეით კარწახელთ მივეცი. ტბის თავიდან ტბასაც მოვსჭერით და კარუკუღმართის ნასოფლარს რომ პატარა გორაკის ბოლო წამოსდგომია, იმ გორაკის თავს ტბიდან აღმა ავსჭერით და იმ გორაკის თავიდან ურიბად გაუსამძღვრეთ. უზნარიანიდამ სათრიალეთო ეზნისაკენ რომ დიდი შარა წამოვა, და დიდს დელეს გამოიარს, ის დელე და გზა რომ შეიყრების, გორაკის თავიდან იმ დელის გზამდე ურიბად გაუსამძღვრეთ, და იმ ურიბს სამძღვარსა და დელის მიდგმას გარეთაც დარჩათ. იმ დელის შეყოფებით, ანტრაფის მთამდისინ სულ კარწახელთ უბოძეთ, და დელესა და ურიბად გატრიღს შიგნით კარუკუღმართელთ დაევანებეთ. ამგვარად გაურიგეთ. და რაც წმინდის ნათლისმცემლის საზღვარი არის, ნურა მწყემსი მათ უნებურად ნუ დადგების და ნურც ყანასა და სათივეს წაუხდენენ... (ის, V, გვ. 9-13).

უზნარიანი 1708 – ბრძანებითა საქართველოს გამგებელის, ბატონისშვილის ვახტანგისითა, დაესხედით ... უზნარიანისა და კარუკუღმართის ბერისა გამოღების გასარიგებლად. ასე რომე, ეს ადგილები ძველთაგან ჟამთა ვითარებით აოკრებული იყო, ბატონიშვილმა ვახტანგ ააშენა და მათდა საკსენებლად გარესჯის მრავალმთის უდაბნოს ნათლისმცემლის მონასტერს შესწირა. რადგან ახალი ნაშენი იყო და ზოგი შენდებოდა, გაბევრული არ იყო. აწ ჩვენ გუბრძანა და ნათლისმცემლის წინამძღვარი ბატონი ხარიტონ და სხვა მონაზნები მოვიწვიეთ და ასე გაგებვრეთ... საბატონო გამოსაღები სულ ნათლისმცემლის მონასტერში უნდა მივიდეს... დავდევით

რომე, თრიალეთზე, გუთანზე სამოცი კოდი პური და ქერი ედვა ბატონისსე
ექუსი სამოურაო, ამისგან ათი კოდი გვიპატივებია... ამ გამოსაღებს ტფი-
ლის ქალაქს ჩამოუტანდენ, ბატონის კოჟურის ულაყი რომ ედვა, თითოს
აბაზს კომლზე აართევდენ, ოროლი შაური გვიპატივებია... საქერიო, რო-
გორც თრიალეთზე წერია, ისე მისცენ... სხვა მათი განთავისუფლება და
სამძღვარი დიდს გუჯარში სწერია, ერთი სხვა ამის ტოლი უზნარიანელთ
აქვს... (იხ, V, გვ. 15-17).

უზნარიანი 1719 – იხ. კარწახი

უზნარიანი 1761 – ... უზნარიანო ... ნათლისმცემლის მონსტრისათვის შეგ-
ვიწირავხართ და წინამძღვრის ხარიტონისათვის გვიბოძებხართ... (ქმეის,
გვ. 109-110).

უზნარიანის წყალი. ქვემო ქართლი

უზნარიანის წყალი 1707 – იხ. უზნარიანი

უზუნაური. კახეთი

უზუნაური 1711 – იხ. აკურა

უზუნაური ახო. კახეთი

უზუნაური ახო 1711 – იხ. აკურა

უზუნაური ახო 1786 – იხ. აკურა

უზუნგარი. ქვემო ქართლი

უზუნგარი 1785 – იხ. ბელაქანი

უთქანელა. კახეთი

უთქანელა 1597 – იხ. ორკოშინი

უთხვა. შიდა ქართლი

უთხვა 1771 – დმერტმან ... ხემწიფის ჭირი მოსცეს ... სოლომან აბაზაძეს...
ერთი ჩემი მემკვიდრე კაცი ბოლაკაძე და სვიმონა წმინდის გიორგის უთ-
ხვის მნათე არის, იასე დიასამიძეს ყავს... ამას გვეუდრებით, ჩემის კაცის
წყალობა მიყოთ, აფყაროთ და სურამს მივიყვანოთ... (ქსძ, VII, გვ. 177).

უთხვა 1778 – იხ. შინდარა

უკანა ბეშქენაშენი. ქვემო ქართლი

უკანა ბეშქენაშენი 1559 – იხ. სხალდიდი

უკანა საგარეჯო – იხ. უკანსაგარეჯო

უკანა შავნი. ქვემო ქართლი

უკანა შავნი 1591 – იხ. ამლივი

უკანგორი. ქვემო ქართლი

უკანგორი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

უკანგორი 1738 – ... მე. თურქისტანიშვილმა ზაზამ, თქვენ, ბატონს ყაფლა-
ნისშვილს დემეტრეს ... მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო უკანგორის ფირალაშვი-
ლის ჯანიასი და მამუკას მამული... (სს, II, გვ. 393).

უკანგორი 1738 – იხ. გორუნჯუკი

უკანდაღეთი. ქვემო ქართლი

უკანდაღეთი 1707-1708 – იხ. სატრდო

უკანდაღეთი 1736 – თბილელმან და მერაბის შვილმან აბაშმან უკანდაღეთს შავშისშვილზედ ინიველეს. და თბილელმან გუჯრები მოიტანა ძველი ნასყიდობისა და ახალი შეწირულობისა... (ქსძ, IV, გვ. 339)

უკანეთი. იმერეთი

უკანეთი 1784-1788 – ... დოღაბერიძემ უჩივლა: უკანეთს ჩემი გლეხები გორგიძეები მყავს და რას მერჩი, რომ არ მიბოძეფო. ქუთათელმა უბრძანა: ჩემი დავთრის კაცები არის მესხეთს ნამოსახლი და მე მყავს ჩემი ხატისკაციო... [განჩინება]: თუ [დოღაბერიძემ] ვერ უფიცოს, გლეხები ისევ ქუთათელს დარჩება და ისევ ქუთათისს ყავდეს (ქსძ, V, გვ. 445-446).

უკანმხარი // უკანმცხარი. შიდა ქართლი

უკანმხარი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

უკანმხარი 1781 – იხ. ისროლისხევი

უკანმხარი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

უკანსაგარეჯო // უკანა საგარეჯო. კახეთი

უკანსაგარეჯო 1597 – იხ. აკურა

უკანსაგარეჯო 1597 – იხ. ორკოშინი

უკანსაგარეჯო 1648 – იხ. ქართლი

უკანსაგარეჯო 1651 – [სიგელი როსტომ მეფისა]: სხვის ბატონობის ჟამშიცა და მერმე ბატონის თეიმურაზის ჟამშიცა ... უკან საგარეჯოს სამჭოში საბატონო რამ აღებულა ... ნახევარი ბატონისა ყოფილა და ნახევარი სუეტის ცხოვლისა... (ქრონ, II, გვ. 465).

უკანსაგარეჯო 1654 – იხ. საგარეჯო

უკანსაგარეჯო 1772 – იხ. კალაური

უკანსაგარეჯო 1797 – იხ. ყანდაური

უკანუბანი. შიდა ქართლი

უკანუბანი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

უკანუბანი 1781 – იხ. ისროლისხევი

უკანწირი. შიდა ქართლი

უკანწირი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

უკუდარი. ქვემო ქართლი

უკუდარი 1543 – იხ. სხალნარი

ულათუბანი. ქართლი

ულათუბანი 1580 – ჩუენ, მეფეთ-მეფის დავითის ძემან, პატრონმან რამაზ-ყოფილმან რომანოზ... შემოგწირეთ [ვლადქრნის ღმრთისმშობელს] ულათუბანი სოფელი, ჩუენითა აღალდითა საქონლითა ნასყიდი... (ქრონ, II, გვ. 419).

ულუმბა // ულუნბა. შიდა ქართლი

ულუმბა 1401-1415 — ... [შემოგწირეთ] თქვენ, ყოველად წმიდასა ულუმბისა ღვთისმშობელსა... მე, ამირეჯიბმან ქუცნამ, ხელეყავ შენებად უდაბნოსა ამის თქუენისა მას ჟამსა, ოდეს უღმერთოსა დემურს სრულიად აღეოხრა და უმკვიდრო ექმნა საქართველო და წარეტყუენეს ყოველნი მონასტერნი და უმეტესად ყოველთასა უდაბნო ესე თქუენი... როდეს ფალავანდიშვილის საქმეზედა მეფეთ-მეფემა აღექსანდრემა შეხუთა ალი, ორნი ძმანი პაპის ჩემისა დაიჭირეს და ტყავები დაჰხადეს და ბზით დატენეს აღინჯას. აიღეს ალი მისად სანუჭფოდ. კიდევ შეგვიწყაღნა ჩუენ და ჩუენგან აშენებული ალი ისრევე გვიბოძა. შევსწირეთ მათ წამებულთათვის გამოღმა ალის ბაჟის მესამედი... დავდევეთ ულუმბისა ღვთისმშობლის ბეგარი... ჩიჯანს მისი სამოურაო არ დააკლდებოდეს; ულაყი აქათ თბილისამდი და იქით ქუთაისამდი... შევსწირეთ წაღვლი ნასყიდი და ნამზითვი მხეიძისაგან... ლომინაძისგან გამოტანებული მზითვეი ბებიის ჩემისათვის წირქუალი და ზოდი... ნაოხარი სოფლები ღოდორა, ლიჩი და გოლისი, უწლევი, ბობოკინი, ბროლოსანი და აძეისი... ვიყიდე ქუემო ბრეძა კლიმიჩიძისაგან და შევსწირე პატიოსანსა ულუმბისა ღვთისმშობელსა... საღუალაშენი, ჩიტალაძისაგან კუჭაძისათვის მისყიდული, ახალდაბისათვის მომცა, ვითაცა ახალდაბა კუჭაძისგან ჩემი ნასყიდი იყო. მისად სანაცვლოდ ახალდაბა თუშანიშვილსავე მისცა, ძუელითგან მათი ყოფილიყო. მესამედ რომე მოველ კოსტანტიპოლით, კახეთით დედოფალი ნათია ვით უბედო ქმნილ იყო; და შეეწყალა პატიოსანსა ულუმბისა ღვთისმშობელსა და მოეცა ძე; მოუტანა საქონელი ურიცხვი. ჩემდა მოსულამდე ბიძას ჩემს, ალუქბარს მიეყიდნა ღოდეთი და შეეწირა ულუმბისა ღმრთისმშობელისათვის... მივეც საქონელი ურიცხვი და დავისესენ სოფელი ღოდეთი და არცადა გამოეცწირე. განუახლე გუჯარი... არის ულუმბისა ღვთისმშობელისა შეწირული: გამოღმა ალი სრულიად, ბაჟის მესამედი, ორი კუამლი შიგ ალში ნასყიდი ურიები, ალისთვის სრულობით უწლევი, სრულობით ბობოკინი, ბროლოსანი, იძეისი, სამი კუამლი ნაბახტევს, ორი კუამლი დუმახტოს [დუმაცხოს]... აძურის წისქვილისათვის ფლეველთ თვითო კოდი პური... ორი კუამლი სტოცას, მხეიძისგან მზითვეს გარდაისად; წაღვლი სრულიად, ღოდეთი სრულიად, საღუალაშენი სრულიად, ქუემო ბრეძა სრულიად; ფრცვული ღალა ათისთავი; გოგობასშვილმან და კოკაძისშვილმან ბეგარა რარიგათაც ნუსხაში ეწეროს, სამი კუამლი ზემო ბრეძას, ორი აბანოს, ორი ატუაცს; ერთის დღის სააღაპო პური და ღვინო ძალეთური... ღოდორა, ლიჩი, გოლისი, ხეფინის გვეი, რაც ნუსხაში ეწეროს, მუშაობა და ადაბი. გუჯარა და ჯრუჭულას შუა რაც სააღაპო გაგუქინოს, ასანიძე მამია და ჯანიბეგ უნდა მოვიდეს. კათალიკოზის ჯუარი მცხეთის ჯუარს; და წარვიდეს ულუმბისა ღვთისმშობელის მამათმთავარი. აიღოს სარჯულო და სახუცო და დრამა. ორი წილი მოძღუართ-მოძღუარისა, მესამედი კათალიკოზისა მოაბაროს, მიცუალეზამდი სხუად სახელო არა აქუს. და რომელმანცა მცხეთას დასაფლავება მოინდომოს, ნიშანი კათალიკოზისა არის; და თუ ულუმბას დაესაფლა-

ოს, ერთი ცხენი და ერთი წასახურავი კათალიკოსისა არის და საწირავი და ნიშანი მოძღუართ-მოძღუარისა არის (ქრონ, II, გვ. 208-213).

ულუმბა 1451 – [წყალობის წიგნი გიორგი VIII-სა გაბელიძე-ამირეჯიბთაღ-მი]: ... მათისა მამულისა სიგელნი გაუახლეთ და ... დაუმტკიცეთ ... ულუმბა მისითა შესავლითა, რაიცა ღიხთიმურითა არის და ანუ ღიხთიმურით, ალი და ალის ციხე, ნაბახტევი მისითა შესავლითა, კვერცხობი, ახალდაბა, ყორისი მი-სითა აზნაურისშვილებითა, წვიმოეთი ორნივე, აღექსიძენი მათითა მამულითა, თიღუა საყდრითა, მისითა შესავლითა, ოქონის საყდარი მისითა შესავლითა, სა-ლოლაშენს ჩიტაღაძე მათითა მამულითა, ბაღათარისშვილი მათითა მამულითა, მწნილასძე მათითა მამულითა, ძმობილაშვილი მათითა მამულითა და ფლვეითა, წვიმელისძე ნულითა, ბრეძა, ატოცი, ავლევი, მცხეთის ჯვარი, წყედელისი, ქა-ლეითი, წორბისი, ყორისი, ეკნეთი, აბისი, ჯუღუარასძე, ქვენა სტოცა, სამნე, ვარიანი, სომანეთი, ვაჟა, გომნი, რიყის უბანი, დუმაცხო, ტალავური; ღიხთიმურ-ით რატისშვილი მისითა მამულითა, ალაგვისძე მისითა მამულითა, ჭალა მისითა შესავლითა, მრავალძალი მისითა შესავლითა, ბაქრასძენი მათითა მამულითა, წყაროელი მათითა მამულითა, საღმრთო მისითა შესავლითა, გვარნა და ტყირბული მისითა შესავლითა... გქონდეს ესე თემნი და ქვეყანა-ნი, ციხენი და სიმაგრენი, მონასტერნი და სასაფლაონი, სოფელნი და აზნაურ-შვილები მათითა მამულითა საქართველოს და ღიხთიმურით ... [აგრეთვე] პიღ-წათ უბანი ... და გორს მანოზური დინიბეგა და დღეს რასაც მქონებულნი ხართ წყლითა... (ანაღ, 3, 2007, გვ. 521-523).

ულუმბა 1559 – იხ. სხალდიდი

ულუმბა 1734 – იხ. ნაბახტევი

ულუმბა 1775 – იხ. არადეთი

ულუმბა 1778 – იხ. იმერეთი

ულუმბა 1793 – [ოქმი ერეკლე II-ისა]: ... ამ არხით რომ მიწაში ამირაჯიბი ზაზა მჭედელს უწივის, ეს მჭედელი ულუმბისა ღმრთისმშობელის ყმა არის, და ნიადაგ წელიწადს თელავიდან ოთხს მიწალთუნს ღმრთისმშო-ბელს უნდა მიაერთევედეს... (ქსმ, VIII, გვ. 232-233).

ულუმბელაური ვენახი. შიდა ქართლი

ულუმბელაური ვენახი 1414-1419 – იხ. გორი

ულუნბა იხ. ულუმბა

უმაღელი. იმერეთი

უმაღელი 1720-1730 – იხ. ჩხარი

უმეკაური ვენაჭი. შიდა ქართლი (?)

უმეკაური ვენაჭი 1719 – ... ჩვენ, ბერიშვილმა ოთარმა ... თქვენ ... ციციშ-ვილს ბატონს ედიშერს ... მოგყიდეთ ჩვენი ალალი ნასყიდი ვენაჭი უმეკა-ური, ზეით ორდობემდე, კვეით შავნადირაშვილის ვენაჭის მოდგამდნი... ამას გარდა, მოგყიდეთ ისიც ჩემგან ნასყიდი ვენაჭი კარიჭაული, ზეით გზამდე, აქათ კვეამდნი... (სს, II, გვ. 298).

უნაგირა. გურია

უნაგირა 1614 – იხ. აჭი

უნაგირას ქვა. კახეთი

უნაგირას ქვა 1505 – იხ. ოროტა

უნაგირას ქვა 1579 – იხ. მცხეთა

უნდილანთკარი. არაგვის ხეობა

უნდილანთკარი 1781 – იხ. პავლეური

უპიზა – იხ. ოპიზა

უპიტი. შიდა ქართლი

უპიტი 1392 – იხ. ტფილისი

უპიტი 1504-1516 – იხ. მცხეთა

უპიტი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

უპიტი 1559 – იხ. სხალდიდი

ურაცთალა. ქვემო ქართლი

ურაცთალა 1717 – იხ. ოფრეთი

ურბევი. იმერეთი

ურბევი 1515-1535 – იხ. კაცხი

ურბნისი. შიდა ქართლი

ურბნისი 1566 – ... საყდარი საეპისკოპოსო ურბნისი ... მოშლილ იყო ჟამთა
ვითარებისაგან... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან სვიმეონ ... მოგახსენეთ ... თქუენ ...
ურბნელ მთავაეპისკოპოსსა პატრონსა ვლასეს... მეფეთ-მეფის ... ღუარსა-
ბისაგან შემოწირულსა თქუენთვის სამკვიდროდ დადებულსა მამულსა და
სამძღუარსა ვერაჲინ გამოავჴას... (ქრონ, II, გვ. 407).

ურბნისი 1669 – ... ჩვენ, ბატონისშვილმან ... გიორგიმ ... თქუენ ... წმიდასა
სტეფანეს ... [ყმა-გლეხები] დაგისახლეთ ურბნის ჟამსა მას, ოდეს აღაშენა
ძირითგან აღმოფხვრილი ტაძარი შენი ... დედოფალთა-დედოფალმა მარი-
ამ... (სს, I, 1899, გვ. 323-324).

ურბნისი 1688-1691 – იხ. რუისი

ურბნისი 1700 – ... ესე ... წყალობის სიგელი ... გიბოძეთ ჩვენ, ურბნელ
ეფისკოპოზმან ჯავახიშვილმან ... იოსებ, შენ ჟოჟოლაძეს პაპუნას შვილს
რევაზასა... არის ამის მოწამე ... ერთობილნი საყდრის ყმანი ურბნისელნი,
რუისელნი... (სს, I, 1899, გვ. 327-328).

ურბნისი 1712 – ... წმინდას სტეფანეს ... საყდარი ურბნისი ... ჟამთა ვითა-
რებისაგან დაკლებულ იყო, გუჯრები დაჰკარგოდა... აწ ამ გუჯრითა [მე-
ფეთ-მეფემან ვახტანგ] განუახლეთ [გუჯარი]. პირველად თვით ძველი შე-
წირული ძველად ნაქალაქევი ურბნისი ... საწყლისპიროთა ზერითა, ხოდა-
ბუნითა... აგრეთვე აკეთოს გლეხები... ამ ძველს საქმესთან შეწირული რუ-
ისს რაც ურბნელის ნასყიდები მამულები იყოს თავისის სარწყავის წყლი-
თა, რუის ზედა რუ... აგრეთვე ტინისკიდი, თერდოწმინდა, ახალდაბა, აშენ-
და, ვარიანი, საქაშეთი, თვალათუბანი, ლომსათუბანი, გორისჯვარი, შინ-

დისი, ძღვევისჯვარი, ყელქცეული, ქრცხინვალი, დგერისი, კიდეც დგერისი, როკეთის გარეშემო ზემთხვისები, ზარწემი, ქემერტი, კეხვი, ქურთა, აჩაბეთი, თამარაშენი, აბოწმინდა, მონასტერი, დამპალეთი, გორი, რუსთავი, ყორნისი, წუნარი, ბრეთი... ამებებს გარეთად ახლად ჩუენ შემოგვიწირავს თრიალეთზედ სოფლები: ორიც ნადვალეთი, ქვეით და ზეითი. ავლაბარს იქით ღომელაური მამული. კიდეც გუჯარეთს ერთი ნასოფლარი – გვეძინეთი დამ რომ გზა გარდავა, ციხესთან რომ ნასოფლარი არის. ესენი თავეთის მითთ, ბარით და ყოვლის მათის სამართლიანის სამძღვრითა და მამულითა... (ქრონ, III, გვ. 44-46).

ურბნისი 1718 – იხ. საქაშეთი

ურბნისი 1767 – იხ. ზემო ქართლი

ურბნისი 1772 – იხ. ხეობა

ურბნისი 1784 – იხ. ზემო ქართლი

ურბნისი 1787 – იხ. საამილახვრო

ურბნისი 1788-1811 – იხ. საქართველო

ურბნისი 1789 – იხ. გორი

ურბნისი 1789 – იხ. რუისი

ურბნისი 1797 – იხ. გორი

ურბნისი 1799 – ... ყოვლად სამღუდელოს იულოსს უურბნელს წმიდის პირველმოწამის სტეფანეს მამულისა და სამზღვრების საჩივარი მოეხსენებინა. შემდგომად ჩვენ [იოანე ბატონიშვილი] მივედით ურბნისს. ყოვლად სამღვდელოს ურბნელს თავისის ეკლესიის გუჯრები მოვსთხოვეთ... სანატრელთ მეფეთ შემოწირულის მამულების გუჯრები ესრეთ აცხადებდა: შემოგვიწირავს კამკამებების წყალი და წისქვილი, ნონეს ქედის, საჯვარისს ხოდაბუნი და გუგულის ქედი. ყოვლად სამღვდელო ურბნელი ამას ჩიოდა: კამკამების წყალსა და ნონეს ქედს საშუალი სამანი მოსაბილი არისო. შემდგომად რუისელები ამას მიუგებდნენ: ჩვენსა და ურბნისს შუა სამხლუარი არა ყოფილაო, მამულები ერთმანერთში შეთხზული გვექონიაო... (ქსდ, VI, გვ. 134-135).

ურბნისი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ურბნისის გზა. შიდა ქართლი

ურბნისის გზა 1708 – იხ. ბოლნისი

ურდვარხანა. თბილისი

ურდვარხანა 1755 – ... ჩვენ, მარუთასშვილი საფარამა ... თქვენ, მონთოანთ მამაჯანასშვილს მიკირტუმასა ... მოგყიდეთ ხუცესი ესტატესაგან ნასყიდი ურდვარხანაში ერთი ღუქანი და ძველი სიგელით შენ მოგე... (დთი, I, გვ. 265).

ურდოს ფონი // ურდო. ჭარ-ბელაქანი (აღმოსავლეთი კახეთი)

ურდოს ფონი 1787 – იხ. ქესამანი

ურდოს ფონი 1787 – იხ. ყაზახი

ურდოს ფონი 1788 – [ერეკლე II-ის წერილი მიშკარბაშ იოსებისადმი]: ...
ომარ-ხან აქვე ურდოს ფონზე დგას. ათასამდინ კაცი თუ ყოლეუბა. ჩვენც
ჯარები შემოვიყარეთ. ხეალ ქუნძათზე ვაპირობთ ჩასვლას. ჯერ ერთმა-
ნეთში ლაპარაკიცა გვაქვს, მაგრამ მანდაც სიფრთხილით დგომა გპარ-
თებთ... თათრები როგორც გვითქვამს, ერთს ალაგას დააყენეთ. და სომხე-
ბისა მანდ გვითქვამს და ან ქაიხოსროსთვის დაგვიბარებია, ბორჩალოსა-
კენ და იმ მხარეს გარდიყვანეთ. კაი ყარაულები გამოარჩიეთ და მტკვარს
გამოღმა დააყენეთ... თუ მანდეთ წამოსვლას გაბედავენ, უბრალოთ არა წა-
ახდინოთ რა... (სს, III, გვ. 39).

ურები. ქვემო ქართლი

ურები 1685 – იხ. ჭრეში

ურთა. სამეგრელო

ურთა 1616-1621 – იხ. ცაიში

ურთხნალა. ქვემო ქართლი

ურთხნალა 1461 – იხ. ნაქურდევო

ურიათუბანი. კახეთი

ურიათუბანი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ურიათუბანი 1757 – იხ. კონდოლი

ურიათუბანი 1761 – იხ. სურამი

ურიათუბანი 1787 – იხ. ველისციხე

ურიათუბანი 1790 – იხ. ახაშენი

ურიათუბანი 1798 – [გიორგენობის წიგნი უცნობი პირისა]: ესე წიგნი მოგარ-
თვით თქვენ, ბატონს წინამძღვარს ეფთვიმეს, რომ ურიათუბანს ერთი ჩემი
გლეხი გოგია ღონღაძე თავის ცოლ-შვილით თქვენ მოგართვით თქვენს
თეთრს სანამ მოგართმევდეთ... (დსეი, გვ. 116).

ურიათუბანი 1798 – იხ. შიღლა

ურიათუბანი 1798 – იხ. წინანდალი

ურიული. შიდა ქართლი

ურიული 1699 – იხ. გორი

ურუტი. ქვემო ქართლი

ურუტი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ურცევანი. ქვემო ქართლი

ურცევანი 1707 – იხ. უზნარიანი

ურცევანი 1718 – ... ჩვენ ... მეფეთ მეფემან ვახტანგ ... თქვენ ... სოლადაშ-
ვილს ასლამაზს ... გიბოძეთ თქუენივ სამკვიდრო, სახელო კარისა ჩვენის
სადელოფლო ეშიკადასბაშობა ურცევანისა და ძველ გორმარეთის მოურაო-
ბა, და საყმოდ გიბოძეთ თქუენი სამკვიდრო ჭაპაღის ნახევრი... იქივ
ზერის ნახევარი და კიდევ კუშისში, რაც მამაშენს გლეხები სჭეროდეს...
იქივ კუშის ზერის ნახევარი, და კიდევ საყალტუთნის მესამედის ნახევა-

რი... და კიდევ გვიბოძებია ქვემო ბოლნის შენი ნასყიდი გლეხი სონდუ-
ლაშვილი თავის მამულითა... (სს, II, გვ. 510).

ურცვეანი 1727 – იხ. ეგრისი

ურცვეანი 1735 – იხ. ციხეკვაბი

უსათი. არაგვის ხეობა

უსათი 1727 – იხ. ღუდა

უსახელო. ლეჩხუმი

უსახელო XVI ს. მიწ. – იხ. ჩხუტელი

უსახელო 1604-1637 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან გიორგიმ ... ესე ... წიგნი ...
გადრეთ ... თქუენ, ცეკერისა ღმრთისმშობელსა... უსახელოს ზაგალეთე
ერთი მოსახლე მუსელიანი ბექუა წინაპირველად თქუენი შეწირული ყოფი-
ლიყო და ჟამთა ვითარებაში კუჭაისძეს დაეჭირა ... და ... მერმე ჩვენ გამო-
ვართვით კუჭაისძეს და შემოგწირეთ ზაგალეთს ისიც თქუენი ყმა ბექუა
მუსელიანი... (სგდ, გვ. 9-10).

უსახელო 1656 – ... ჩვენ, ცაგერელ მამათ-მთავარმან გაბრიელ, ბრძანებითა
მეფეთა-მეფისა ალექსანდრესითა ... როდეს ... ცაგერლობა გვიბოძეს ... ვე-
ცადენით საყდრის სამსახურსა და შემატებასა, რომელიმე ძველთაგან და-
კარგული იყო მიწაცა და კაციცა... სამი კვამლი კაცი და სამი აყრილი ნა-
ძალადევად გელოვანს ჰქონდა ცაგერისა ღმრთის-მშობლის გამონარომევი.
აწუ გელოვანს მეფის დალატი შეაჩდა, გაუწერა მეფე, გამოართვა და ის-
რევ საყდარსა შესწირა... მიბოძა ... მეფე გიორგიმ ... [ყმა-მამული] უსახე-
ლოს... კიდევ ბატონმა მეფე გიორგიმ გვიბოძა ოყურეშს [ყმა-მამული]... ერ-
თი გლეხი ... გელოანისაგან ვიყიდუ... ერთი გლეხი ... ლაშხიშვილისაგან
ვიყიდუ... ერთი გლეხი ... ნემსაძისაგან ვიყიდუ... ერთი გლეხი ... ყიფიანისა-
გან ვიყიდუ... მეშველიანის ციხე და ალაგი ბატონმა მეფემ ალექსანდრემ
მიბოძა; ოჯოლას ... [და] ჟვანეთს [ყმა-მამული] ... მეფემ ალექსანდრემ მი-
ბოძა... შეიწირე ... ცაგერისა ღმრთისმშობელო... ამას გარეთად, ერთი გლე-
ხი იქავ, უსახელოს ... გიორგი გელოვნისაგან ვიყიდუ. ერთი სასახლე უსა-
ხელოს ალაგი ვიყიდუ და სასახლედ გავაკეთე... (ქსმ, III, გვ. 516-518).

უსახელო 1700-1714 – იხ. ცაგერი

უსახელო 1763 – იხ. გუნდეთი

უსახელო 1778 – იხ. ლეჩხუმი

უსგური. სვანეთი

უსგური XIII ს. II ნახ. – იხ. სვანეთი

უსიტყე // უსიტყე. შიდა ქართლი

უსიტყე 1678-1696 – იხ. სამთავისი

უსიტყე 1766 – იხ. გორი

უსური. შიდა ქართლი

უსური 1624 – იხ. თავა

უტო. კახეთი

უტო 1710 – იხ. კაწარეთი

უტო 1712 – ... კახეთის გამგებელის ბატონის შვილის თეიმურაზის ბძანებით ... მოვედით ჩვენ, სალთხუცის შვილი ფილიპე ხარჭაშნელი ბატონის სამეპ-
ლის სასამართლოთ, უტოს საყდრის საკომლოს მიწების სასამართლოდ.
გილდაშვილს საკომლოსა და მიწებს შეეცილა, წმინდის სამებისა არისო.
იმათ ასე თქვეს, საყდარში წილი გეძესო... ქინკლაძის მოსყიდულს საკომ-
ლოზე სამებელმა ჯგუფი აიღო... სამძღვრები ჩაგვისხამს, აქეთ გილდაშვი-
ლებს არა ხელი აქვს, ზემოთი მიწა სამებელს დარჩა... (ის, V, გვ. 25).

უტო 1717 – ... ბატონის შვილი ხვარაშან ... თავადსა ... ჩალაყას შვილს,
ფშავთა და ხევსურთა და თიანეთის მოურავს, გარსევანს მივათხოვეთ და
უწყალობეთ ... უტოს აზნაური გილდაშვილი დავით ... დღეს რასაც მქონე-
ბელი არის მამულისა (მსსეი, გვ. 72).

უტო 1722 – იხ. მარტყოფი

უტო 1724 – იხ. ალავერდი

უტო XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი.

უტო 1733 – იხ. თიანეთი

უტო 1735 – იხ. მარილისი

უტო 1763 – ბატონის შვილს ხორეშანს რომ დავით საჩინოს შვილის მამუ-
ლი ეჭირა მზითევში გატანებული უტოში და ის რომ მიიცვალა, ის მამუ-
ლი თავისის ქალის ეშიკადასბაშის ზაალის ჯვალაბის ანნასთვის ებოძები-
ნა... ეშიკადასბაში ამობძანდა ახმეტას და ჩვენ მოსამართლეებთან ილაპა-
რაკეს... (ქსბ, IV, გვ. 492-493).

უტო 1766 – სახლთხუცესს გრიგოლს დიმიტრი ჩოლაყაშვილის ობოლი
უტოს წისკვილზე რომ უჩიოდა, სახლთხუცესი ამას ამბობდა: ბერიას შვი-
ლის საწისკვილო არისო და ეს ბერიაშვილი ჩემი ყმა იყო... (ქსბ, IV,
გვ. 538-539)

უტო 1775 – [არზა ზაალ ეშიკადასბაშისა ერეკლე II-ისადმი]: ... რა ბატო-
ნი შვილი ხვარაშან მიიცვალა, უტოს ორი ძმის გილდაშვილების მამული,
თქვენგან წყალობა დამემართა მზითევში გატანებული. იმ მამულს სხუანი
სჭამენ და სხუანი ხმარობდნენ... ახლა რომ ბახტრიონს ბძანდებოდით, და-
ვიარე და ყველას ყადაღა უყავი... მაგრამ ... სულ გარდუხნავთ... (ქსბ, VII,
გვ. 315).

უტო 1785 – ... ასული ჩოლოყაშვილის გარსევანისა და მეუღლე ... ეშიკა-
დასის ზაალისა ... მოგართვენ უტოს ნამზითუნი დედის ჩემის ხორეშან ბა-
ტონის შვილისა სააზნაური შვილო მამული, იგივე დედის ჩემისგან ჩემთვის
დატეხებული, რომელსაც ძველი გუჯარი აცხადებს, თვინიერ ნახევარისა
საკომლოსა. ეს ნახევარი საკომლო ქართლში წმინდის ეგესტათის ეკლესი-
ას შევსწირეთ ადრევე. სხუა ამას გარდა ... მოგვირთმევია, იოანე წინამორ-
ბედო, ეკლესიისათვის შენისა უდაბნოს... აღიწერა ქალაქსა თელავს ეზოსა
სამეფოსა... (ის, V, გვ. 106).

უტო 1787 — ... არქიმანდრიტს იოანეს [ალავერდელს] წმინდა გიორგის გუჯარი აქვსო, უტოს ბუღალაურის მამული შეუწირავს მარიამ ბატონიშვილსაო, ის მამული კობიასშვილს უჭირავსო... ამისი გამოძიება ოქმით ებძანა ჩვენ — მათის მონის მდივანბეგის ბეჟანისათვის... ამ ბრძანების გამო გაიხელი ახმეტას... რომელნიც უტოსა და ახმეტის კაცნი იყვნენ, მოვაყვანიეთ ეკლესიის კარზედ და ფიცით ვკითხეთ... ბატონიშვილს მარიამს რომ უბრძანებია გუჯარში, უტოს ბუღალაშვილის მამული ძველთაგან გილდაშვილს მიეძმლაურებიანო და ბატონმა ჩვენმა ძმამ გამოართო და ჩვენ გვიბოძაო, ამ ბრძანების გამო ჩვენ ამ მამულს ვეძებდით ზევით უტოს; და მოვაყვანიეთ გილდაშვილი გოდერძი... ამან ერთი წიგნი წამოაყენა... წიგნს თარიღი უზის ქორთიკონს ტპი... ფიცის წიგნში უწერია: რომელიც ბუღალასშვილი მამული წმიდის გიორგის გუჯარში უწერია, ამ ზევით უტოს არ აცხადებს... ჩვენ მრავლის მოწამეთაგან ... გამოვიკითხეთ... ეს ბუღალაურის სახასო ყოფილა თიანეთს, არხალს ნასახლები, რომ თიანელთ ვენაკები აქ ახმეტასა აქვსთ — ზოგს ნასყიდი და ზოგს ბატონების წყალობა; უტობით რომ აცხადებს, ბუღალაურის მამული ორი საკომლო ვენაკი ორათ გაყოფილი შემოგვიწირავსო, ალაზნის პირზედ რომ გაწყვეტილის გზა გავა, იქამდინ უტოსი არისო, მრავალნი ემოწმებიან. დღეს გილდასშვილის გოდერძი ბეგის ძირზედ რომა დგას, უტობის მამულობითა დგას და გუჯარიც აცხადებს მთავარეპისკოპოსისა ამ სახედ, რომ უტოს ბოლო ბითაანი რომ უწერია, ახმეტის ვენაკების ბოლო არის, რომ დღეს სათიანოს სახასოს კაცთ ვენაკები უჭირავსთ, ესეც სრულ უტო ყოფილა. ბუღალაურის მამული, რომელიც დღეს გუჯარში აცხადებს უტოს, ეს მამული დანიშნა უტობითაც და სახასობითაც, რომელიც დღეს კობიასშვილებს უჭირავსთ (ქსძ, V, გვ. 369-371).⁴⁶

უფეკეთი. შიდა ქართლი

უფეკეთი 1781 — იხ. ისროლის ხევი

უფლისციხე. შიდა ქართლი

უფლისციხე 1392 — იხ. ტფილისი

უფლისციხე 1660 — იხ. ქალაქი

უფლისციხე 1720 ახლო — იხ. თრიალეთი

უფლისციხე 1736-1744 — იხ. მოხისი

უფლისციხე XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯვარი

უფლისციხე 1770 — იხ. გომი

უფლისციხე 1771 — იხ. ახალგორი

უფლისციხე 1773 — [არზა შიო ბუაჩიძისა ერეკლე II-ისადმი]: ... უფლისციხეს ჩემი ძმა დაკარგულა; თქვენის დოვლათით ვცდილობთ, რომ ისიც დავიხსნა, თქვენს საფარველს ქვეშ ვიმყოფოთ... (ქსძ, VII, გვ. 242).

⁴⁶ იოანე ალავერდელის 1786 წლის არზა უტოს ემა-მამულზე იხ. ქსძ, VII, გვ. 711-712.

უფლისციხე 1774 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს მეღაანელს პა-
ატა მოურავის შვილის ყმას, ბიძინაშვილს ათანას. ერთი შვილი მყუანდა.
შარშან უფლისციხის ომში დამეკარგა... ოთხს ჩაფს ღვინოს სურსათსა
მთხოვენ... ამხელათ ეს ღვინო მაპატიეთ... (ქსძ, VII, გვ. 252-253).

უფლისციხე 1789 – [დავთარი კათალიკოსის სახასო და სააზნაურშვილო
გლეხებისა. ჩამოთვლილია უფლისციხეს, გორს, ცხინვალს, ქორდს, კულ-
ბითს, ზერტს, აღაიანში, რუისში, არაშენდას, ლელესთავს, ზემო ნიქოზს,
ქვემო ნიქოზს, ზემო ხვითს, ტირძნისს, ერგნეთს, ქსუისს, დიდს გარეჯ-
ვარს, ატენს, კასპს, დვანს, დამპალას, დარეთს, სობისს, ზერტს, თორზი-
ტას, ხელთუბანს, სათემოში, ფხვენისს, ქვემო ხანდაკს, გომს, მეტეხს,
ახალქალაქს, სასირეთს, ქვახერელს, ხიდისთავს, ჩოჩეთს მცხოვრები ყმე-
ბი] (ქსძ, III, გვ. 989-994).

უფლისციხე 1796 – [არზა ივანე ავთანდილაშვილისა იულონ ბატონიშვი-
ლისადმი]: ... დედოფლის ყმანი გახლავართ... აქამდინ გორში გახლდით და
ჩვენს მამულს უფლისციხელები იხმარებდენ. ახლა უფლისციხეს დავდე-
ვით და არ გვეშეუბიან, ხარჯში უნდა გაურივნეთო... (ქსძ, VIII, გვ. 367-368).

უფლისციხე XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

უფლისციხე XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

უფნაში. სვანეთი

უფნაში XV ს. – იხ. გულიდა

უფუეთი. შიდა ქართლი

უფუეთი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ულელტეხილთა გორა. კახეთი

ულელტეხილთა გორა 1579 – იხ. მცხეთა

ულელტეხილის მიწა. ქვემო ქართლი

ულელტეხილის მიწა 1729 – იხ. ცხნარი

ულიღი. კახეთი

ულიღი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი

უეეში. რაჭა

უეეში 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

უშაბათი // უშაბაკეთი. სამეგრელო

უშაბათი 1661-1680 – ჩუენ ... ჩრდილოსა და აფხაზეთისა კათალიკოზმან ...
დავით ... გიბოძეთ შენ, კანდელაკს ივანეს ქავთარიას ... გემადალი წუწუბა-
ვას და მისის ძმის თუთარიასსეული პარტატი. გუთხოვეთ უშაბაკეთს და
ფეშქაშიცა მოგვართვით... (ქსძ, III, გვ. 615-616).

უშაბათი 1733 – იხ. ბარისთავი

უშგული // უშქული // უშკული // ვუშქული. სვანეთი

უშგული XIII ს. II ნახ. – იხ. სვანეთი

უშგული XIII-XIV სს. მიჯნა — ...მთავარმოწამისა სეტიისა თაუსდებობითა და შუამდგომლობითა დაეწერეთ და დავედვით დაწერილი ესე მტკიცე და უქცეველი ჳეუვისა სამაგრებელი ჩვენ ჳეუმან ერთობილმან უშგულსა და ლალაუვერსა შუვა, ყუველმან ყოველთ ნდომითა და მოწმებითა ამა პირსა ზედა: გაუმაგრეთ ჳეობა: თუ ზემო ჳეუმან გაგიტეხოთ ჳეობა, იმერამერელთა და ზემო ჳევისა ნანძლევი ქუემო ჳეუსა დაგრჩომოდეს; და თუ ქუემო ჳეუმან გაუტეხოთ, ზემო ჳეუსა დაგრჩომოდეს... (სწძ, I, გვ. 106-107).

უშგული XIII-XIV სს. მიჯნა — იხ. ლალევერი

უშგული XIII-XIV სს. მიჯნა — იხ. სვანეთი

უშგული XIV ს. შუახ. — იხ. ლალევერი

უშგული XIV ს. II ნახ. — იხ. სვანეთი

უშგული XIV ს. — ... დაგიწერეთ ... დაწერილი ესე ... გაუყრელობისა ... ჩვენ, უშგულისა ჳეუმან ერთობილმან, თქვენ — კალისა ჳეუსა ერთობილსა... თაუსდებად მოგეცესენებია დედაი ღმრთისა უშგულისა, წმიდაი კვირიკე კალისა... (სვან I, გვ. 234).

უშგული XV ს. — იხ. კალა

უშგული XV ს. — იხ. ლალევერი

უშგული XV ს. — იხ. ლატალი

უშგულუ 1503 — იხ. რაჭა

უშგული XVI-XVII სს. — ... ესე წიგნი დაეწერეთ ყოველი წმიდაი ღმრთისმშობელი უშგულისა, მთავარმოწამე გიორგი სეტიისა, მაცხოვარი ლატალი-სა ... შუამდგომლობითა: უშგული, მესეტა, ლატალი ერთმანერთისა ერდგულობისა ზედა, მტერის მტრობისა ზედა, მოყურის — მოყურარისა... (სწძ, I, გვ. 233).

უშევანი. ქვემო ქართლი

უშევანი 1741 — იხ. ქვემო

უშოლთა. რაჭა

უშოლთა 1786 — ... ჩვენ ... იმერთა მეფემან-მეფეთამან დავით ... შენ ... ჯაფარიძეს მღვდელს ონოფრეს ... გიბოძეთ ორი კვამლი კაცვი: ერთი უშოლთას ... [და] მეორე — ჭიბრევეს ... მათის ... ადგილ-მამუელით... (სს, III, გვ. 256-257).

უძლური. იმერეთი

უძლური 1776 — იხ. გელათი

უწლევი // უზლევი. შიდა ქართლი

უწლევი 1401-1415 — იხ. უღუმბა

უწლევი 1687 — იხ. მცხეთა

უწლევი 1734 — იხ. ნაბახტევი

უწლევი 1796 — იხ. გორი

უხუთი. იმერეთი

უხუთი 1762 — იხ. ძულუხი

უჯარმა // უჯარმო. კახეთი

უჯარმა 1590 — იხ. ჟატი

უჯარმა 1614 — [მეფე თეიმურაზმა მეტეხის ღვთისმშობელს შესწირა] ... უჯარმას მონასტერი სიონი და ხორაუგს ქუაბნი... (ქრონ, II, გვ. 440).

უჯარმა 1705 — ... ჩოლაყაშვილმა ქალაქის მოურავმა ფირან ... [და სახლი-კაცებმა] ილაპარაკეს... მამული ერთმანეთს შეუდარეთ, გაგაბარათუო. უჯარმა, რომელიც წილი ხვდა, ბარათით აიღო ოთარმა... წიაბეთი არც უწინ ჩაეგდოთ წილში და არც ჩვენ ჩავაგდევით; ამისთვის რომე, ბატონს — ბეზია ამათს ეყიდა, წიგნი ქონოდა გამოღარიბებაში ნაყიდობისა. კონდოლს ედიშასაგან ფირანის დედას ბატონს ლელუკას ერთი საკუამლო მყიდა და კაცი ღონენა ხიმშიაშვილისაგან და დაესახლებინა, ისიც უწილო ფირანს დავანებეთ, ოთარს ჰქელი არა ჰქონდა. თიანეთი და ჩეკური უწინ სამკეიდრო ყოფილიყო ... ბატონმა ფირანს უბოძა, ოთარს ჰქელი არა აქვს... (ქსდ, IV, გვ. 214-216).

უჯარმა 1717 — იხ. ხაშში

უჯარმა 1722 — იხ. მარტყოფი

უჯარმა 1722 — იხ. სარუსთველო

უჯარმა XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი

უჯარმა 1737 — ... ჩემი ყმა პარჩუმეკას შვილი ამეყარა უჯარმიდამ და ავლაბარში ჩამოვიდა და ცოტა რამ განსაცდელი შემთხვეოდით, თბილელს პავლესთან მოსულიყვნენ და იმას დაეხსნა... ახლა ჩვენ, ჩოლაყასშვილი გივი სახუცესი ... მოვედით და ჩემს ყმას აყრას უპირობდი. და თქვენ, ბატონი თბილელი ეფთვიმე ... შუა შემოხვედით, რომე სიონთა მღთისმშობელს შემოსწირეთო. თქვენი ბძანება ... გავიგონეთ... ვინ იცის, რომ აგეყაროს და საბატონყმით კახეთში გამოვიდეს ... ისევ ჩემს ყმათ მოვიდეს კახეთში. დღეს ამას იქით, მე მაგასთან ჰქელი არა მქონდეს, არცა მე და არც ჩემს სახლისკაცს ამ ქალაქში, თუ ეგ კახეთში არ გამოვიდეს საბატონყმით... არის ამისი მოწამე... ქალაქის ქეთხუდა გოჭილორდინათშვილი გურგინბეგ... ავლაბრის მამასახლისი იობა... (ის, V, გვ. 52-53).

უჯარმა 1790 — სალთხუცესი ქაიხოსრო საგარეჯოს მოურავს ჯამასპის ყარაბულახის მამულზე ედავებოდა ამ სიტყვით: ყარაბულადი უჯარმა არისო, ასე რომ, უჯარმას მსახლობელთ ვენახად და მამულად ყარაბულადი ჰქონიათო. და რადგან უჯარმის მონახევრე ვარ, სამართლით ყარაბულადში ჩემს ნახევარ წილს ვითხოვო... (ქსდ, V, გვ. 509).

უჯარმა 1797 — ღმერთმან ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სუფრაჯის შვილს თაღას... რაცა ჩვენ მამულში გაღმა-გამოდმა ყანა ედგათ, ღალა მომცვენ უჯარმის, სამგორის და აწითლობისა⁴⁷... (ქსდ, VIII, გვ. 428).

⁴⁷ წითლობისა?

უჯარმა 1800 – საგარეჯოს მოურავის ქერივსა და ობოლს თადიას ... მეფისათვის არზი მიერთმია – უჯარმაში, ჩვენს სამეკიდრო მამულს დათესილს ხოდაბუნებში, მაყაშვილი ნაზირი დავით გომურებს ათხრევიანებს და გლეხს კაცებს ასახლებსო... უჯარმაში მამული სამეკიდრო ჩოლოყაშვილის თადიასი უშენი და ხარაბა იყო და მათმა უმაღლესობამ მეფემ აშენება ინება... ამისთვის ქერივსა და ობოლს თავი აღარ უწყენიათ... მეფეს სამი ოქმი უბოძებია მტკიცეს ბრძანებით, რომ: რომელიც მიწები უჯარმაში საგარეჯოს მოურავს და ობოლოს თადიას კაცებს გაუტეხიათ და უხნავსთ, იმისი წართმევა არ იქნება და ტყეში შესვლასაც ვერ დაუშლიანო... (ქსძ, VI, გვ. 237-238).

-ზ-

ფადლაშენი // ფადაშენი. კახეთი
ფადლაშენი 1392 – იხ. ტფილისი
ფადლაშენი 1447 – იხ. მცხეთა
ფადლაშენი 1579 – იხ. მცხეთა
ფაენისი. შიდა ქართლი
ფაენისი 1654 – იხ. ერთაწმინდა
ფაენისი 1783 – იხ. ნიქოზი
ფაზაანთ კარაქა. ქვემო ქართლი
ფაზაანთ კარაქა 1543 – იხ. სხაღნარი
ფაღჩუხლუ. ქვემო ქართლი
ფაღჩუხლუ XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი
ფაღჩუხლუ 1707 – იხ. წრაუთი
ფამბაკი // ფანბაკი – იხ. ბანბაკი
ფამბაკის ხეობა – იხ. ბანბაკის ხეობა
ფანავრა – იხ. ფარაენის ტბა
ფანასკერტი. ტაო
ფანასკერტი XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი
ფანეკი – იხ. ბანა
ფანიაური. იმერეთი
ფანიაური 1578 – იხ. ქუთაისი
ფანშეტი // ფანშეთი. ხევი
ფანშეტი 1439 – იხ. ხევი

ფანშეტი XVI-XVII სს — ... მე, ზაქაძემ ინდომან, შევსწირე წმიდას სამებას ფანშეტს ჭიელისეული დღენახევრის ყანა უბნის ჯუარითარო, მეფეთა სიგლით ნაბოძვარი. ასრე რომე, ფერისცვალებასა დღესა ერთობილნი სტეფანწმიდელნი და გერგეტელნი ჩუენთუის და ძეთაჩუენთათუის ღოცვა-კურთხევისა და შენდობასა ბრძანებდნენ... (მსკი, 30, გვ. 273).

ფანშეტი 1781 — იხ. წკერე

ფარაენის ტბა. ჯავახეთი

ფარაენის ტბა 1031-1033 — იხ. მცხეთა

ფარაენის ტბა 1425 — იხ. ღორე

ფარჯუკი. ქვემო ქართლი

ფარჯუკი 1707 — იხ. წრაუთი

ფარაჯეკი. ქვემო ქართლი

ფარაჯეკი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

ფარდნალი. რაჭა (?)

ფარდნალი 1755 — ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... სოლომონ ... გიბოძეთ ... შენ ... იესეს ჭიჭინაძეს ... ძველთაგან პაპა-მამა ჩვენისფანაც ... ბოძებული ... ჩასავალს ფარდნალშიდ გზა-ზემოთ... (იდ, I, გვ. 99).

ფარეული. იმერეთი

ფარეული 1515-1535 — იხ. კაცხი

ფარეული 1580-1590 — ... გავესინჯეთ გუჯარი ძველი და ახალი ჩვენ, ჩაი-სელმან დავით. ფარეული ზუარი და მაზედ მოსახლე კუპატაძე მახარებელი ამბულახსარ ამირეჯიბისაგან ... შეწირული ყოფილიყო ... დიდის მაცხოვრის კაცხისათვის... (სმ, III, გვ. 48).

ფარეხა. შიდა ქართლი

ფარეხა 1413-1442 — იხ. ძალისა

ფარეხა 1783 — იხ. ბობნავი

ფარვანასთავი. ჯავახეთი

ფარვანასთავი 1392 — იხ. ტფილისი

ფარვანი. ჯავახეთი

ფარვანი 1392 — იხ. ტფილისი

ფარნუხი. სამცხე

ფარნუხი XIV ს. II ნახ. — ... აღისა მონასტერსა ... ჩუენ, ბოცოს ძეთა შალვა და სარგის შემოვწირენით ფარნუხი, ჩუენი კერძი მკუიდრი მამული ... [და] რუთეთი... მკუიდრი მამული არის ჩუენი, მეფეთაგან ბაღდადს ნაბოძვარი... (სსიმ, გვ. 50-51).

ფარსიანი⁴⁸

ფარსიანი 1638 — იხ. მცხეთა

⁴⁸ ბასიანი

ფარსმანაული. იმერეთი

ფარსმანაული 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ფარჩხელუ. ქვემო ქართლი

ფარჩხელუ 1707 – იხ. წრაუთი

ფარსმანაყანევი // ფარცხანაყანევი // ფარცმანაყანევი // ფარცანაყანევი // ფარცხანაყანევი. იმერეთი

ფარსმანაყანევი 1259-1293 – იხ. მაღლაკი

ფარსმანაყანევი 1260-1267 – იხ. კვახჭირი

ფარსმანაყანევი 1545 – იხ. გელათი

ფარსმანაყანევი 1573 – იხ. ციხია

ფარსმანაყანევი 1578 – იხ. ქუთაისი

ფარსმანაყანევი 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ფარსმანაყანევი 1673-1696 – იხ. გელათი

ფარსმანაყანევი 1733 – იხ. ბარისთავი

ფარსმანაყანევი 1734 – იხ. არგვეთი

ფარსმანაყანევი 1761 – ... სრულიად ღიხთ-იმერეთის მპყრობელმან ბატონ-მან მეფემან სოლომონ ... ესე წყალობის წიგნი ... დაგიწერეთ ... ჭყონდი-დელ მიტროპოლიტს გრიგოლს ასე და ამა პირსა ზედან, რომ ძველათ მამა-პაპასა ჩვენსა იმერეთში, ფარცხანაყანევს, თქვენის საყდრისა მარტვილთა ღვთისმშობელისათვის გლეხები შეეწირათ... მაგრამ ჟამთა ვითარებისაგან ... საერთო გამხდარიყო და შენის ეკლესიის სამსახურს ქვეშ აღარ იყვნენ. ახლა ... თქვენის საყდრის მარტვილთა ღვთისმშობლის გლეხები ფარცხანაყანევს ... მოვიყვანეთ და თავმოკვირთ ხელში ჩაგვიბარებია (დსსს, II, გვ. 16).

ფარსმანაყანევი 1773 – იხ. ქუთაისი

ფარსმანაყანევი 1776 – იხ. ბარი

ფარსმანაყანევი 1787 – იხ. სვერი

ფარსმანაყანევი 1789-1811 – იხ. გეგუთი

ფარცხისი. ქვემო ქართლი

ფარცხისი 1737 – ... ესე ნასყიდობის წიგნი მოგართვით ჩვენ, აბაშიშვილმან დავითის შვილმა ლუარსაბ ... თქვენ, ტფილელ მიტროპოლიტს, ბატონს ეფთვიმეს... ჩემი ყმა ... ფარცხელი ბერუაშვილი იმანყული ყმაწვილივ დათბლებულიყო და ... ურუმობაში თქვენ მოგკდლებოდათ... თქვენც აიღვეით და ფასი მოგვეცით... (იხ, V, გვ. 52).

ფარცხისი 1746 – ... ფარცხელი იმანყულ ქოთიშის არის, ალგეთის პირზე. საცა მოეწონება, ხნავს. ფარცხელია და ფარცხისის ჭირში არ უდგება... (ქსძ, VII, გვ. 25).

ფარცხნალა. იმერეთი

ფარცხნალა 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ფარცხნალის ხეობა. იმერეთი

ფარცხნალის ხეობა 1746 – იხ. სვერის ციხე

ფასანაური. არაგვის ხეობა

ფასანაური 1776 – ... ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის ღვონის ჭირი მოსცეს მთიულს ცხატელთ. ფასანაური ჩვენი სამკეიდრო მამული არის და ქავთარაშვილისათვის გიბოძებიათ. ამ ფასანაურზედ ასი კომლი კაცნი ვლაპარაკობთ, ჩვენი არის. ქავთარაშვილებს ჩვენზე მეტი არა აქვსთ, ნახევარი იმათი, ნახევარი ჩვენია. ამ წყალობას გევედრებით, რომ ჩვენი სამკუდრო მამული არ წაგვეერთვას... (ქსძ, VII, გვ. 341).

ფასკუნჯი. შიდა ქართლი

ფასკუნჯი 1754 – იხ. დიდლომი

ფაფანი. შიდა ქართლი

ფაფანი 1392 – იხ. ტფილისი

ფაქუთი. იმერეთი

ფაქუთი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ფაშანი // ფაშანი. კახეთი

ფაშანი 1392 – იხ. ტფილისი

ფაშანი 1504 – იხ. ვეძისხევი

ფაშანი 1537 – იხ. ხანდაკი

ფაშანი 1563 – ... ჩუენ, მეფემან ღვონ ... ზემო დანუხით თექუსმეტი კომლი კაცი შეესწირეთ და მოვასხენეთ [მცხეთას] და გიბოძეთ მისი მოურაობა [მოღარეთ, გიორგის და დიმიტრის] და ფაშანთ შვიდი კომლი თქუენი ნაყოლინ ყმანი და მოურავი სანაცლოთი დავიჯერეთ... (ქრონ, II, გვ. 405).

ფაშანი 1579 – იხ. მცხეთა

ფაშანი 1585 – იხ. ვეძისხევი

ფაშანი 1741 – ... კათალიკოზის დომენტის დიდო იმედო, გიჯიყრელო დაეით... მანდაური მუშა ერთი უფროს ნუზლით ფაშანში გავიდენ, და როგორც სახლთხუცესმა გითხრას, ისეთი ეზოები შემოავლონ ახლავე... (ქსძ, III, გვ. 759).

ფაშანი XVII ს. შუა წლები. – ... ესე წიგნი მოგართვი თქუენ, ბატონიშვილს კათალიკოზსა ჩვენ, რუსიშვილმა პაატიმ... ფაშანში მამულებზედ ცილობა შეგვექმნა და გებოძათ ... ახალშნის ნაცვალი და საგარეჯოს ნაცვალი ... და ერთობილნი ვეძისხეველნი... და ასრე დავაფიცეთ ვეძისკეველნი, რომე ერთი კომლი ბოგანო სახლებულა თქუენი ფაშანის თავსა და იმას ჰქონია ხუთის დღის მიწა. თორემ ჩვენ ფაშანში ხელი არა გვაქუს სამამულეთ... ქუემოთ ვერხვთან რომ ნაშარავები გაივლის, აქადამ რომ პირადმა გზა შეივლის ზემოთ წარავადი, იმის სისწორ საჩადის წყლამდი – ეგ თქვენია... (ქსძ, VI, გვ. 592-593).

ფაშანი 1785 – [წიგნი ტრიფილე წინამძღვრისა დოსითეოს ნეკრესელი-სადმი]: ფაშანისა რომ მოგეწერათ, იმის პასუხი მცხეთელებმა ასე მოგახ-

სენებს: თუ სვეტიცხოველს მძლავრობით და უსამართლობით სხვანი არ ართმევდენ მამულს და ყმას, სვეტიცხოველი არავის რას ართმევსო. დია, დიდის ხნით განწესება არის კახეთისა და მეფეთაგან ძუელადვე გუჯრებით დამტკიცებული, რომ, რომელიც სოფელი საკუთარი ყმა და მამული არის კახეთში სვეტიცხოველისა, სამწყსოც სვეტიცხოველისა არის. ასე, რომ სხვა ეპისკოპოსი ვერ შეეცილება. ფაშანის მიწა და წყალი და იქ მსახლობელნი კაცნი საკუთარნი ყმანი არიან სვეტიცხოველისა, თუ არა, ეს გვიბრძანეთო. თუ საკუთარნი არიან, მაშ სამწყსოც სვეტიცხოველისა არის. თუ ამას ბრძანებთ: ალაზანს გაღმა რადგან არის, ნეკრესლის სამწყსოაო, ვეძისკვეი სადღა არის, და შილდის მსახლობელიც არის, და საკუთარნი ყმანი და სამწყსონი არიან სვეტიცხოველისა. მართალია, რომელიც საზიარონი არიან მეფისა და კათალიკოზისა, ვითა საგარეჯო, ხოდაშენი, კალაური, გურჯაანი – ესენი საზიარონი არიან და ამისთვის სხვის სამწყსონი არიან, ესე იგი ნინოწმიდლისა. და რომელიც საკუთარნი ყმანი არიან სვეტიცხოველისანი, სამწყსონიც სვეტიცხოველისანი არიან, ესე იგი ჯიმიითი, ახაშენი, ვეძისკვეი და ეს ფაშანი. ამასაც მოგახსენებენ: ჩვენ ბატონმა ნეკრესელმა დაგვინიშნოს და ხელი დაგვიდუას, რომ ჯიმიითი, ახალშენი და ვეძისკვეი რომ საკუთარნი ყმანი არიან სვეტიცხოველისა, ვისი სამწყსონი არიან, ან ამათი ეპისკოპოზი ვინ არის? თუ ესენი საკუთარნი ყმანი და სამწყსონი არიან სვეტიცხოველისა, მაშ ფაშანიც, რადგან საკუთარი ყმა და მამულია სვეტიცხოველისა, სამწყსოც სვეტიცხოველისა არისო. ... ესეც მოგახსენესთ მცხეთელებმა: მოიკითხეთო შიგნით და გარეთ კახეთში, გაღმა და გამოღმა მხარში, ერწოსა, საგურამოსა და სხუაგან, თუ სადაც საკუთარი სოფელი არის კათოლიკოსისა, სამწყსოც კათოლიკოსისა არ იყოს. თითონ ერწოვლნი დღეს ახმეტას სახლობენ; საკუთარნი კათოლიკოზის ყმანი და სამწყსონიც კათოლიკოსისანი არიან. ეგ ფაშანი ჩვენ რომ არ შეგვიწირავს, დია, დიდის ხნით ძველთაგანვე სახასოდ დადებული და შეწირული მამულია მეფეთაგან... თუმცა მემკვიდრენი ამოსწყდნენ და გაფუჭდნენ, მაგრა ხიზანი მიგვიყვანია სვეტიცხოველის მკვიდრი ყმები და დაგვისახლებია და სამწყსოც სვეტიცხოველისა არის (ქსძ, III, გვ. 955-957).

ფაშანი 1785 – იხ. ვეფხის ციხე

ფაშანი 1788 – ღმერთმან ... პატრიარხის ... ჭირი მოსცეს ... მაღალაშვილს იოსებს... თქვენი წყალობა ერთი კომლი კაცი მყავს ფაშანში, გოგნიაშვილი... ერთი ოქმის წყალობა მიყავით ფაშანის მოურავს თარხანზედ, რომ რომელიც ბატონყმობის რიგი იყოს, ისრე მემსახუროს... (ქსძ, VII, გვ. 750).

ფაშანი 1799 – იხ. შილდა

ფახანი. კახეთი

ფახანი 1786 – იხ. ახალდაბა

ფახეთი. გუდამაყარი

ფახეთი 1781 – იხ. წაქერე

ფეთხანი. თბილისი

ფეთხაინი 1732 — იხ. ვერე

ფეთხაინი 1781-1782 — იხ. ქალაქი

ფეთხაინი 1788 — იხ. არდვისი

ფეთხაინი 1789 — მის ბრწყინვალეობას ბატონს მიშკარბაშს. მუხრანისბატონი სალთხუცესი იოანე მრავალს მოკითხვას მოვახსენებ... ამაზე მემდური, კვიცი გაგიციაო, ფეთხაინში შემოგვფიცავ, რომ არ გამეცეს... ჩემო ბატონო, რა არის ქალაქმა ველარ აიტანა თქვენი საქმე და სოფლებში სუამთ... (სს, III, გვ. 51).

ფეთხაინის კლდის უბანი. თბილისი

ფეთხაინის კლდის უბანი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ქვემო უბანი

ფერსათი. იმერეთი

ფერსათი 1578 — იხ. ქუთაისი

ფერსათი 1765 — ... ესე... წყალობის წიგნი დავიწერე და გიბოძე მე, ქუთათელ მიტროპოლიტმა მაქსიმემ, შენ, ჯანგვაძეს შაქარს... ჩვენი გლეხი შაშვიძე ამოწყდა, დაივსო. მერმე შეგვეხვეწე და იმ გლეხისსოფლი ადგილ-მამული მოგეცით... მოწამე მოურავი აბულაძე სვიმონ, მოურავი ყიფიანი ქაიხოსრო... და სხვანი ფერსათელნი აზნაურნი და მსახურნი... (დსსს, II, გვ. 21).

ფერსათი 1773 — იხ. ქუთაისი

ფერჯადი — იხ. ფურჯადი.

ფია. ჯაგახეთი

ფია XV ს. — იხ. ვანისქვაბები

ფითე XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

ფითუანთ უბანი. თბილისი

ფითუანთ უბანი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ქვემო უბანი

ფირბეაული მიწა. შიდა ქართლი

ფირბეაული მიწა 1783 — იხ. ახალდაბა

ფირფიჯანი. ქვემო ქართლი

ფირფიჯანი 1716 — იხ. ზემო ბოლნისი

ფირჩვანი. კახეთი

ფირჩვანი 1701 — იხ. ნაპანკისევი

ფისისანი. იმერეთი

ფისისანი 1475 — იხ. სკანდა

ფიტარეთი // ფიტარეთის მონასტერი. ქვემო ქართლი

ფიტარეთი 1318-1346 — იხ. ტანძია

ფიტარეთი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

ფიტარეთი 1632-1658 — [ბარათაშვილის სამაჟლე დავის განაჩენი]: ... წადგეს ყაფლან ... და ასრე შეჰფიცოს: „... პატავ და პაპუნავ, ფიტარეთს რაც თქუენი ეკუდარი არ არის და გლეხი, მას მეტი საქმე თქუენ თავს სასაფ-

ლაოში ჰელი არა გაქუს. და შინდნარსა და ჯაბას რომ გუეცილებით, ისიც ერთობის დროს ამ მონასტრისა და სასაფლაოსთვის შემოწირული იყოს; და თქვენ ჰელი არა გქონებიათ...“ თუ ვერ შეპფიცოს ... ყაფლან ნუ-ღარ შეეცილების ჭრეშს გლეხებსა, ხოდაბუნს, ირაგელს კაცსა სავანელს, ერთს გლეხსა დარბაზისა, თაწმიდისა და ბრუტიანის მთასა, შაყმაშვილის ნასყიდს ვენაჰსა და ნასოფლარს სარკინეთს... ამას გარდაისად ... ყაფლან და პაპუნა ... ღიყურეთს ორის დღის მიწაზედ ... იცილებიან... (ქსმ, IV, გვ. 109-110).

ფიტარეთი 1677 – იხ. საბარათაშვილო

ფიტარეთი 1688-1703 – იხ. მარაბდა

ფიტარეთი 1696 – [საფიცრის წიგნი ორბელიანებისა]: ... მინდობითა ფიტარეთისა ღმრთისმშობელისათა ესე ... მართალი ფიცი ... მოგეცით პატრონ-მა ასლან... ამისდა თავედებად მოგეციეშია ... ჩვენი სასო ფიტარეთისა ღმრთისმშობელი... (სს, II, გვ. 169-170).

ფიტარეთი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ფიტარეთი 1707 – იხ. მელრევი

ფიტარეთი 1711 – [ვახუშტი ორბელიანის საქონლის ნუსხა]: ყანდაარიდამ რომ დავთარი მოვიდა, იმისგან ... ან გალაგნისათვის და რისათვისაც დაი-ხარჯა, ყველა გამოვედით... და მდივანბეგის პირით ნაბძანები ნუსხაც აქაჲ ძეს და ფიტარეთს. უკან მესამე წელიწადს ქალაქს ვიანგარიშეთ... (სს, II, გვ. 288).

ფიტარეთი 1727 – იხ. ეგრისი

ფიტარეთი 1730 – იხ. დმანისი

ფიტარეთი 1732 – ჩვენ, გიორგისშვილმა დიმიტრიმ სახლისკაცობის და ერთობის წიგნი და ფიცი მოგართვით თქვენ, ჩვენს ბიძაშვილებს, ორბელ მდივანბეგის შვილებს... ვინც ეს ... პირობა ... ჩვენი სასაფლაო ფიტარეთი და დმანისი მასამც რისხავს და ქართლის ჯვარ-ხატნი... (ქსმ, VIII, გვ. 888).

ფიტარეთი 1736 – ... [მახარობლისშვილმა კაციამ] ჩვენი თავი ნასყიდობით მოგართვით [ბატონიშვილს ელენეს]... არის ამისი მოწმე ... ფიტარეთის დუკანოზი ნიკოლოზ... დაიწერა ესე წიგნი ფიტარეთს (სს, II, გვ. 382).

ფიტარეთი 1746 – იხ. ზემო ვარდისუბანი

ფიტარეთი 1746 – იხ. ქვემო ვარდისუბანი

ფიტარეთი 1779 – იხ. ტანძია

ფიტარეთის ციხე. ქვემო ქართლი

ფიტარეთის ციხე 1746 – იხ. წრაუთი

ფიფინეთი. კახეთი

ფიფინეთი 1584 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... ალექსანდრე ... თქვენ ... ჯან-დიერიშვილს როსაბს ... გიბოძეთ ფიფინეთით კაცი კუამლი თერთმეტი, ბარაუნთათ კუამლი კაცი ოცდაცხრა და ნასყიდი კაცი კუამლი ერთი... (ქსმ, II, გვ. 203-203).

ფინხოვანი // ფინხოვანი. კახეთი

ფინხოვანი 1392 — იხ. ტფილისი

ფინხოვანი 1579 — იხ. მცხეთა

ფინხოვანი XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი

ფინხოვანი XVIII ს. მიწ. — იხ. ნიქოზი

ფიცესი. შიდა ქართლი

ფიცესი 1170 — იხ. სხალტბა

ფიცესი 1595 — იხ. რკონი

ფიცესი 1624 — იხ. თავა

ფიცესი 1711 — იხ. საჯავახიანო

ფიცესი 1715 — იხ. საჯავახიანო

ფიცესი 1721 — იხ. საჯავახიანო

ფიცრის ხიდი. იმერეთი

ფიცრის ხიდი 1760 — იხ. ლიჩი

ფიცხისი. ქვემო ქართლი

ფიცხისი 1551 — ... ჩუენ ... მეფის დავითის ძემან პატრონმან რამაზ ... [სწირავს სიონს სოფელს ფიცხისს]... ასე რომე, მოუცდეს ყაზახნი და აღაოცრეს... (ქრონ, II, გვ. 391).

ფიცხისი 1551 — იხ. დიდგორი

ფიცხისი 1634 — იხ. ზემო მშავენი

ფიცხისი 1635 — ... ბატონი თბილელი ამას ჩიოდა: ფიცხისის ნასოფლარი სათბილელო არისო, დიდის ღუარსაბის ძმის რამაზისაგან შეწირულობის წიგნი ჰქელთა გუაქუსო... მერაბ [ყორდანაშვილმა] და მისთა ძმათა ეს უპასუხეს თუ: დიდი ღალა ფაშა რომ ჩამოსულაო, არდაზიანდის შუილები გიორგი და პაპუნა ღისი დაღმა რომე აყრილან შავთ ხიზნად მოსულან. შავნი, მოქრისი და ფიცხისი მეფის სუიმონისაგან უშოვია. შავთა გომტაშაბისშუილნი იოვანე და ამილღამბარ შემოსარჩლებიან და ფასი მიუცემიო და იმათგანც უყიდიო... იმათი შუილი შიოშ მეფეს ღუარსაბ რომე გაჟუაო, იმათის სახლის კაცი შიოშის მეტი არავინ იყო, მამული ოკრად იყო; მას უკან ოკერს მამულს დაპატრონებიხართო; აწე ვითარცა იმათი სამამულიო აღარავინ დარჩა. ჰქელწიფემან სადაც იმათი მამული იყო, ანუ მთასა და ანუ ბარსა, ჩუენ გუიბოძა სამკუიდროდ და სამამულოდ, რასაც ოკურობითა და ჟამთა ვითარებითა არ დასჭიდებიხართო ფიცხისთან ჰქელი არა გაქუთო... ბატონმა თბილელმა და ღოღოვენელთა აშორო თქუეს. ფიცხისი არას დროსა და ჟამსა არდაზიანდის თესლს კაცს არა ჰქონებიო... ჩუენ, დივანბეგმა ბატონმა ყაფლან და მამასახლისმა ამირამა და აბულიმ ამისი ასრე გაუჩინეთ: ... წამოდგეს ბატონის თბილელის ყმა ღოღოვენელი ბატკაშუილი მახარობელი, წინარეცს უკუწირიძე თევდორე და ჰალაქს ტოტაშუილი დეკანოზი ბასილი. ეს სამნი სამის მოფიცრითა, რომელიც უმტერო კაცი მერაბ შეუსახელოს, ერთი სთონელის გოგენელასშუი-

ლის იოვანეთა და ერთის სიზანაშვილის ჯიმშერათა და ერთის წუვერუ-
ლის ახუსიაშვილის ხატისას შვილითა აასუენონ ხატი და ეს წიგნი
ჰელთ ღაიჭირონ და მოწამეთა და მოფიცართაცა უმოწმონ... (ქსდ, IV,
გვ. 70-71).

ფიცხისი 1635 – იხ. ენაგეთი

ფიცხისი 1794 – იხ. მანგლისი

ფიჭენარი. იმერეთი

ფიჭენარი 1711 – იხ. ქვიშხეთი

ფლაგი // ფლევი. შიდა ქართლი

ფლაგი 1392 – იხ. ტფილისი

ფლაგი 1451 – იხ. ულუმბა

ფლაგი 1559 – იხ. სხალდიდი

ფლაგი 1779 – ... ესე ნასყიდობის წიგნი მოგართვით მრავალმთის უდაბნოს
ნათლისმცემლის მონასტრის არხიმანდრიტს ევთიმის მე, უთნელისშვილმან
ზენონმან... მოგყიდე ჩემი ყმა ფლაგელი გოგალაძე გიორგი თავისის ცოლ-
შვილით... მე მეფის კარის ხუცესს იოანე ხირსელს დამიწერია... (იხ, V,
გვ. 93-94).

ფლაგი 1795 – იხ. გორი

ფლაგი 1798 – ჩვენ, მეფის ძემ იოანემ, მეფის ვახტანგის დავთარი ენახეთ...
როგორც იმ დავთარში ეწერა ... ფლეგს რამაზასშვილის ქაიხოსროს ყმა...
აბანოს დავითაშვილის ელიზბარის ყმა... (სეიდ, II, გვ. 113).

ფლაგი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ფლაგისმანი. შიდა ქართლი

ფლაგისმანი 1766 – იხ. ქიწნისი

ფლაგისმანი 1795 – იხ. გორი

ფლევი – იხ. ფლაგი

ფოთი. სამეგრელო

ფოთი XVI ს. შუაწლ. – იხ. მსხულები

ფოთი 1616-1639 – იხ. ხაუჭელი

ფოთი 1628 – იხ. ღალიძგა

ფოთი XXX – იხ. ღალიძგა

ფოთი 1770 – იხ. ქალაქი

ფოთი 1789 – იხ. ახალციხე

ფოთი 1794 – [არზა ცეკუაშვილ გიორგისა დარეჯან დედოფლისადმი]: ...
თქვენმა ძმამ კაცია დადიანმა ფოთს მხეველათ მიმცა ობლობით. ერთს წე-
ლიწადს უკან სტამბოლს გამიყვანეს და გამყიდეს ოსმალთ. იქიდან ... [გაეო-
ქეცი და] თავი სვეტიცხოველს შევწირე. პატრიარქმა მიბძანა, საცა გერჩი-
ნოს აღვილი გამორჩიე, იქ დადექო. უშიშარი ალაგი რომ იყო, დუშეთს

დადეგ... ოდიშის აზნაურშვილი ვარ... თქვენს უმაღლესობას ვევედრები ჩემი გვარი და აზნაურშვილობა არ დამეკარგოს... (ქსდ, VIII, გვ. 309-310).

ფოილო. ქვემო ქართლი

ფოილო 1785 – [გიორგი ბატონიშვილის წიგნი იულონ ბატონიშვილისამი]: ... შენ რომ ჯარის წამოსვლისა მოგეწერა, ის ჯარი ხუთის დღის უწინ მოსული იყო და საღალის პირდაპირ გადმა დაეკრათ. და საღალის საქონელს უფრო და ზოგი ფოილოსიც წაეღოთ და ჯერ რიცხვი კი არ ვიცით... (სს, III, გვ. 22).

ფოკა. ჯავახეთი

ფოკა 1392 – იხ. ტფილისი

ფოკა 1425 – იხ. ლორე

ფოკა 1725 – ... ესე წიგნი მოგეც მე, ემინ-აღას შვილმან ოსმან-აღამ ... შენ, მურვანისშვილს მურვანს... შანავაზ-ხანის დროს ფოკილამ ჩვენი ზოგი ცხენი, ზოგი კრავი თუ რამფერს გედაეგბოდით, უწინ პატრონს აბაშიძე ვახუშტის და ასან-ეფენდის გარდაეწევიტათ... (იდ, I, გვ. 57).

ფოლადაური. ქვემო ქართლი

ფოლადაური 1677 – იხ. ზემო ბოლნისი

ფოლადაურის წყალი. ქვემო ქართლი

ფოლადაურის წყალი 1800 – იხ. ბოლნისი

ფოლოცა. შიდა ქართლი

ფოლოცა 1459 – იხ. ვირშისტავი

ფონა. შიდა ქართლი

ფონა 1737 – იხ. იტრია

ფონა 1774 – იხ. საქაშეთი

ფონთხელა. შიდა ქართლი

ფონთხელა 1516-1535 – იხ. კუნელი

ფონთხელა 1531 – იხ. მალეთა საკონე

ფონთხელა 1559 – იხ. სხალდიდი

ფონთხელა 1675 – იხ. კარსანი

ფონთხელა 1716-1724 – იხ. ხევთუბანი

ფორქალი // ფორქალისი. ქვემო ქართლი

ფორქალი 1676 – იხ. ტბისი

ფორქალი 1727 – ... მე, შალუტაშვილმა შიოშ ... თქვენ, ბეჟანს ... მოგყიდე ჩემი ნასყიდი ... ფორქალისში ერთი დღის მიწა, აქეთ თქვენის მიწის საქცევამდის, და ოქრუასშვილის მიწის საქცევამდის, იქით ქუცნასშვილის ბერუკას სამძღურამდის... არის ამისი მოწამე ... დიდმელი ბერუა... (სს, I, 1899, გვ. 393).

ფოსვი // ფოსი // ფოსუი // ფოსუ. კახეთი

ფოსვი 1392 – იხ. ტფილისი

ფოსვი 1433 – იხ. ჯვარი

ფოსვი 1438 – იხ. მცხეთა

ფოსვი 1447 – იხ. მცხეთა

ფოსვი 1464 – ... ქართლისა კათალიკოზმან მარკოზ, ესე ... წიგნი მოგეცით თქუენ, ბერინას შვილსა, მეფინიბეთუხუცესსა მამისასა... ვინათგან შენი სიმამრი მახარებელი ... უმკვიდრო ... იქმნა და მისივე სიცოცხლეშიგა გიშვილნა მისა მამულზედა, რაგუარაცა მეფეთა და კათალიკოზთაგან მისთუის დამტკიცებული იყო, აგრე თქუენ დაგიგლო და ჩუენცა ... დაგიმტკიცეთ ფოსუი და ოროტა მისითა შესავლითა და კუტალას აბნაშვილნი ორნივე განაყოფნი და ჯუარის ბოლოსა ვენაგი... (ქსძ, III, გვ. 210-211).

ფოსვი 1579 – იხ. მცხეთა

ფოსვი 1751 – იხ. ჯაჭვი

ფოტორი. შიდა ქართლი

ფოტორი 1779 – ... სრულიად საქართველოს მეფეს ირაკლის ებრძანებინა დიკასტერიისათვის გარჩევა და გარკვევა მთაწმინდის ვატოპეტის ხარების მონასტრის ეკლესიისა და მამულისა... ეს გულსავესებით ვირწმუნეთ და დავტყუშმარიტეთ, რომ ვერცინულს ფოტოროზედ წმიდის გიორგის ქაშეთის ეკლესია ჰქონებოდა მთაწმინდის ვატოპეტის ხარების მონასტერსა და ის ეკლესია ღიახვის მდინარისაგან დაქვეუდყო. და მას ჟამსა ნეტარხსენებულს დედოფალ მარიამს მისსა ნაცვლად ღიახვის გამოღმა ეკლესია აეშენებინა, რომელიც დღეს არის... (ქსძ, V, გვ. 93-94).

ფოტრისი. შიდა ქართლი

ფოტრისი 1779 – იხ. პატარა ღიახვი

ფოცხვერიანი // ფოცხუერიანი // ფოცხორიანი. ქვემო ქართლი

ფოცხვერიანი 1627 – იხ. ქვაბევანი

ფოცხვერიანი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ფოცხვერიანი 1707 – იხ. წრაუთი

ფოცხვერიანი 1746 – იხ. წრაუთი

ფოხოლაძის ღელე. კახეთი

ფოხოლაძის ღელე 1711 – იხ. ბიწმენი

ფრანგის ქუჩა. თბილისი

ფრანგის ქუჩა XVIII ს. მიწ. – [ნასყიდობის ნუსხა თუშანიშვილებისა]: ... ფრანგის ქუჩაში რომ სასახლეა, დაფასდა ორმოც თუმნად... ზეთვენახის ნახევარი ხელთუბანს, დაფასდა თერამეტ თუმნათ. გარეჯგარს ღელუას-შვილის მოსყიდული მიწა დაფასდა თორმეტ მინალთუნად... (მსეი, III, გვ. 324).

ფრეხეთი. არაგვის ხეობა

ფრეხეთი 1669 – იხ. წილკანი

ფრესა — იხ. ფრისი

ფრინევი. შიდა ქართლი

ფრინევი 1799 — ... ხიმშიაშვილი გოგია მიუგებდა [ხიმშიანთ მამუკას შეი-
ლუბეს]: ... თქვენ ზემო ქართლში ფალავანდიშვილის ყმანი ხართ ბარათში
წილად ნარგებნი და იმავე ფალავანდიშვილს თავანსავეს ფრინევის სო-
ფელში სახლებულხართ, თქვენ ჩემთან არაფერი საქმე არა გაქვსთ რაო...
(ქსძ, VI, გვ. 146-147).

ფრისი. შიდა ქართლი

ფრისი 1766 — იხ. გორი

ფრისი 1772 — იხ. ხეობა

ფრისი XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

ფრონე. შიდა ქართლი

ფრონე 1796 — იხ. დირბი

ფრცა — იხ. ფცა

ფუთი. რაჭა

ფუთი 1071-1080 — იხ. ზნაკვა

ფუნგისი. შიდა ქართლი

ფუნგისი XVII — იხ. ციხისძირი

ფურნაგისი. შიდა ქართლი

ფურნაგისი 1658 — იხ. შიომღვიმე

ფურნაგისი 1665 — იხ. კასპი

ფურნაგისი 1766 — იხ. გორი

ფურცელაძე. შიდა ქართლი

ფურცელაძე 1771 — იხ. მეჯვრისხევი

ფურჭადი // ფერჭადი.⁴⁹ შიდა ქართლი

ფურჭადი 1073 — იხ. თრიალეთი

ფურჭადი 1170 — იხ. სხალტბა

ფუტიეთი // ფუტეთი

ფუტიეთი 1578 — იხ. ქუთაისი

ფუტიეთი 1773 — იხ. ქუთაისი

ფუტრევი. ქვემო ქართლი

ფუტრევი 1591 — იხ. ამლივი

ფუტრევი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ბეთანია

ფუშრუკაული მამული. შიდა ქართლი

ფუშრუკაული მამული 1562 — იხ. ჩოჩეთი

⁴⁹ ფურხადისი

ფუძემარგი. ქვემო ქართლი

ფუძემარგი 1392 – იხ. ტფილისი

ფშაველი. კახეთი

ფშაველი 1691 – იხ. თორღა

ფშაველი 1722 – იხ. სარუსთვლო

ფშაველი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვლი

ფშაველი 1777 – [წყალობის წიგნი ერეკლე I-ისა ციხისთვიშვილი იოსებისა დარეჯან დედოფლისადმი]: ... ფშაველში თქვენგან მამულის წყალობა დამემართა... მაგრამ ციხისთვის შვილმა შარმაზანმა ჩემს გამიჯნულს მამულში ისევ სახლი ააგო და მიჯნები მოშალა... (ქსმ, VII, გვ. 381-382).

ფშაველი 1782 – [წყალობის წიგნი ერეკლე I-ისა ციხისთვიშვილი იოსებისადმი]: ... ფშაველში ამოწვეტილის ამირაშვილის მამულიდამ ესე სიგრძის მიწა, დღეს რომ შენ შიგა დგეხარ და შემოფარგვლით გაქვს, შენის აშენებულის ბახჩით, შენთვისვე გვიბოძებია... სხვა ამისაშვილის მამული ... ციხისთვიშვილების შარმაზანისათვის და ოტისათვის გვიბოძებია... წისკილზედ რომ სდობოთ, იმისი ცალკე ოქმი გვიბოძებია კახეთის მოსამართლეებზედა და თქვენს მოურავზე... (სს, I, 1920, გვ. 189-190).

ფშაველი 1798 – იხ. აღავერდი

ფშაველი 1799 – იხ. ხორბალა

ფშავი // ფშავის ხევი // ფშო. კახეთი

ფშავი 1722 – იხ. სარუსთვლო

ფშავი 1724 – იხ. მარილისი

ფშავი 1732 – იხ. თრუსო

ფშავი 1741 – იხ. ლაშარი

ფშავი 1750 – ესე წიგნი მოგართვი თქვენ, ფშავისა და ჰევსურეთის და თიანეთის მოურავს, ჩოლოყაშვილს ბატონს სახლთხუცეს გრიგოლს... დემეტრე ასათაშვილი თავის დღით მომკდარიყო; მტრის ენით იმის სიკვდილს მოწამლით თქვენ გედავებოდით, მეფე ერეკლე ქართლითა და კახეთით და ორსავე სავრისთოთი თუშეთს ამობძანდა. სრულ ფშაველნი და ჰევსურნი იქ იყვნენ, ვილაპარაკეთ და იმის სიკვდილზე სიმტყუვნე ვერა ვიპოვეთ რა. ამაში გაეშველდით... ამისი დამსწრე და გამრიგე ლაშარს ჯერის დეკანოზი ჩოკელაშვილი ნადირა... ამისი მოწამე თუში საყურადი ... ჰევსური ნათელიძე ომაშვილი, ლიქოკელი იმედა, კისტნელი ცისკარა... მე, ქისიყის მოურავი ამისი დამსწრე და მოწამე ვარ... ენისელო მოურავი დათუნა... მარტყოფის მოურავი ქაიხოსრო .. (დსსი, I, გვ. 424-425).

ფშავი 1764 – იხ. თუშეთი

ფშავი 1770 – იხ. ტფილისი

ფშავი 1773 – იხ. ლაშარი

ფშავი 1780 – იხ. კუჭატანი

ფშავი 1785 – იხ. ვეფხის ციხე

ფშავი 1787 – იხ. ღაღისყური

ფშავი 1791 – იხ. ტფილისი

ფშავი 1794 – იხ. დათვის გველეთი

ფშავი 1794 – იხ. შუაფხო

ფშავი 1798 – ღმერთმან ხემწიფის ჭირი მოსცეს ახმეტელს ხიხორაშვილს პატარს და ბეროს. ქვეყანა რომ არეულა და ფშავში გარდაცვივლინან, იმ ჟამთ ბატონს ჩვენებს დავითს და გასევანს ჭაფჭავაძეს ჩემი მამული გაუყიდნიათ. თიანეთს ჯიშშიტაშვილს ქავთარის მამას უყიდნია. იმ ჟამად პაპანები გამოქცევიან და ალავერდს გხლებიათ... გრემს გხლებიათ, იქ ჯგერი დაუწერია. მამანემიც გრემს დაბადებულა, პაპანემი იქ, გრემს, მამკედარა... (ქსძ, VIII, გვ. 466).

ფშავი 1798 – იხ. შილდა

ფშავი 1800 – Житель Пшавии Бадал взял у мясника Степана на откупное содержание сабалахо в Пшавии и обязался давать ему по 600 баранов в год... (ГКГ, გვ. 75).

ფშავ-ხევსურეთი. კახეთი

ფშავ-ხევსურეთი 1793 – იხ. თიანეთი

ფშავ-ხევსურეთი 1794 – იხ. თიანეთი

ფშანთშუა. შიდა ქართლი

ფშანთშუა – იხ. ხელთუბანი 1632-1658

ფშანისპირი. შიდა ქართლი

ფშანისპირი 1651 – იხ. ბიბლიანთ უბანი

ფშო – იხ. ფშავი

ფშყური. სვანეთი

ფშყური XVII ს. – იხ. ღეხთაგი

ფცა // ფრცა. შიდა ქართლი

ფცა 1401-1415 – იხ. უღუმბა

ფცა XVII ს. დას. – იხ. ნული

ფცა XVII ს. II ნახ. – იხ. სატივე

ფცა 1725 – ამას წინათ აბაშიძის ვახუშტის აზნაურშვილი ბოჭორაძე ზად ფცას სამსახურზე ყოფილიყო. რამაზას შვილს ფცელს, ღევან რიკაძის ყმას, შემოგდომოდა... მოვედით ჩვენ, დავითისშვილი კოსტანტილე... თქვენ აბაშიძეს ... ვახუშტის შემოგუხევეწი ... [და] ორი კვამლი კაცი ... მოგვირთმევი ფცას (ქსძ, IV, გვ. 309).

ფცა 1734 – იხ. ნაბახტევი

ფცა 1750 ახლო – ერთწილად ფცას ბოჟაძე შემაზა და ღაზარე, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ამაზედ აქვს სატიველი მამუკა უმამულოდ, ერგო კოსტანტილეს [დავითიშვილს] (მსეი, III, გვ. 162).

ფცა 1779 – იხ. შინდისი

ფცა 1780 – ქაიხოსრო აბაშიძე უჩიოდა მახვილადის შვილს გლახას და დავითაშვილს ზაალს... ზაალ მახვილადემ დავითაშვილის ზაალის კაცისაგან მიწა იყიდა ჩემს სახელზედ... ახლა ის მიწა ზაალ დავითაშვილს უჭირავს... ზაალი დავითაშვილმა უპასუხა: ჩემს კაცს ნასყიდი მიწა ჰქონდა ფცას. იმ კაცს ... ჩემს მალვით ეს მიწა გაეყიდა, შეუტყვევ, დაგტყუე და გამოვაგზავნე; თავისი თეთრი ისევ ზაალ მახვილადეს მისცა... (ქსძ, V, გვ. 101).

ფცა 1780 – ღმერთმან ბატონისშვილს ღვეანის ჭირი მოსცეს დავითაშვილს ელიზბარს. ფცას⁵⁰ გახლავართ და მე და ჩემი ბიძაშვილი, მამულზე ვლაპარაკობთ და არას მანებებს... (ქსძ, VII, გვ. 490).

ფცა 1783 – იხ. ზემო ქართლი

ფცა 1784 – [არზა ზაალ დავითიშვილისა]: ... ფცას ავანთე ცეცხლი, ავაშენე... აგრევე მძევლებს ჩემი აზნაურშვილი მოვიდა, დადგა... ნულს დავასახლე ხუთიოდ კომლი იმერელი, რომ გზათ არ გაუვლია. ახლა მოუხდებ, სცემს, ავათ ეყურობა, მუდამ შფოთსა და ჩხუბს მაძლევს... ახლა ამას ვევედრები თქვენს მოწყალებას: ერთს მართებულს კაცს უბძანოთ, ვინმე რომ მოვიდეს და იმისის შფოთიდან დამიხსნას... (ქსძ, VII, გვ. 629).

ფცა 1791 – ... ავიღე რამინ ამირეჯიბმა ... სვიმონ მაღალაშვილისაგან ათი თუმანი ახალი ქალაქის თეთრი. ამის გირაოთ მოგვიცია ფცას ჩემი პატარა ხოდაბუნი... (დსეი, გვ. 100).

ფცა 1796 – იხ. ქართლი

ფცა 1797 – მილახვარი შანშე უჩიოდა თავის განაყოფს დავითაშვილს ზაალს: ფცას ამირეჯიბის რამინისაგან მამულები ვიყიდე... სამოცის წლის ხარაბას ადგილში ციხე ავაშენე, შენობა ჩამოვაგდე და ახლა მედევება. და ჩემს ნასყიდს მამულში მოიყვანა და თავისი კაცნი დაასახლა და მამულებს მართმევსო... იაკობ ფალავანდიშვილმა ასე იმოწმა: ორს კვირას უკან შანშე ძაღინას ჩემთან ამოვიდაო და ზაალ დავითაშვილთან ნულს წამიყვანაო... ზურაბ ფალავანდიშვილმა იმოწმა: იმ კოშკს, შანშე რომ აკეთებდაო, მაშინ ქართლში ლეკის თარეში ხშირად იყო ხოლმეო და მორიგით იქ ვიდექითო... ზურაბ ავალიშვილმა ასე იმოწმა: სურამს მივდიოდი და შანშემ ჩამომახდინა, ზაალ დავითაშვილიც იქ იყო და ელისბარიცა... (ქსძ, VI, გვ. 23-26).

ფცა 1798 – ... ავიღე ზაალ დავითაშვილმა ... მროველი ეფისკოპოსის იუსტინესაგან თოთხშეტი თუმანი ახალი თეთრი... ამის გირაოთ მოგვიცია ჩვენი მეგვიდრე ყმები ფცას ... [და] ალს ... თავიანთი მამულით... (დსეი, გვ. 121-122).

ფცა 1798 – [არზა შანშე მილახვრისა გიორგი XII-ისადმი]: ... გაჭირებულნი ვართ და უსჯულოსაგან წამხდარნი. ამას გვედრებით ... რომელნიც

⁵⁰ ფცას (სს, II, გვ. 493).

ჩვენს მამულში გახლავან ფცას ან მეკომურნი და ან სიზანი, ამის წყალო-
ბას ვითხოვთ, რომ სამს ან ოთხს წელიწადს აზატი უბოძოთ, რომ არა
უთხოვოდეს რა... (ქსძ, VIII, გვ. 497).

ფცა 1799 – იხ. საღავითისშვილო

ფცა 1800 – [არზა ზაალ დავითიშვილისა გიორგი XII-ისადმი]: ... შანშე მი-
ლახერის შვილები მამულზედ რომ მედავებიან, ფიცი დამადვენ... [ოქმი]:
ბრწყინვალეს კვირას იქით დაიფიცავს. მანამდინ მაგ კაცებს ვერ აუყრით,
რაც მანდ ფცას კაცნი ჰყავს. და ვერც მუშაობას დაუშლით... (ქსძ, VIII,
გვ. 610).

ფცა XVIII ს. – იხ. ახალციხე

ფცა XVIII ს. – იხ. ნული

ფცა XVIII ს. – იხ. ტოცა

ფხაკა. კახეთი

ფხაკა 1579 – იხ. მცხეთა

ფხაკას მთა. კახეთი

ფხაკას მთა 1505 – იხ. ოროტა

ფხელშე. ხევი

ფხელშე 1779 – იხ. სტეფანწმინდა

ფხელშე 1781 – იხ. წკერე

ფხვენისი. შიდა ქართლი

ფხვენისი 1754 – იხ. დიდომი

ფხვენისი 1766 – იხ. გორი

ფხვენისი 1770 – იხ. გრაკალი

ფხვენისი 1771 – იხ. ტინისხიდი

ფხვენისი 1772 – იხ. ხეობა

ფხვენისი 1776 – იხ. ვარიანი

ფხვენისი 1789 – იხ. რუისი

ფხვენისი 1791 – [არზა გიორგი ამილახერიშვილისა ვახტანგ ბატონიშვი-
ლისადმი]: ... რაც მე აქ ფხვენისს მამულის მოწყალება მიყავით, იმ მამუ-
ლიდამ ერთი მიწა ზედგინიქმე გამოართო ჩემის ნებაყოფლობითა ... და
აქაურს კაცზე ჩემს შეუტყობლად ოთხს თუმნად გაუყიდნია... (ქსძ, VIII,
გვ. 133).

ფხვენისი 1793 – [არზა ზაალ დავითაშვილისა ვახტანგ ბატონიშვილისად-
მი]: ... დემეტრე ამილახერიშვილს ბიძაჩემმა ერთი წმინდის სამების შეწი-
რული კაცი მიყიდა... ის კაცი მისმა უმაღლესობამ გიორგის უბოძა... ფხვე-
ნისს იღგა, რათგან მამული ჩამოერთვა, გლეხი კაცი ყმა-მამულით რაღას
არგებდა... ეს მეექვსე წელი არის მასუკან, რომ ფხვენისი გიორგისათვის
გებოდა მამული... (ქსძ, VIII, გვ. 224).

ფხვენისი 1795 – იხ. ერედვი

ფხვენისი 1795 – იხ. სამთავისი

ფხვენისი 1797 – [წყალობის წიგნი ბარძიმ ამილახორისშვილისა]: ... გიბოძეთ ... ჩვენს ... ყმის შვილს კუპატაძეს ... თქვენი მამა-პაპის მამული ფხვენის... ამას გარდა ... გვიბოძებია ... ჩვენის ყმების საუფლისწულოების მოურაობა ფხვენის, თამარაშენს, წორბის... (მსკი, 33, გვ. 137-138).

ფხვენისი XVIII ს. დასასრული – იხ. სურამი

ფხვენისი 1799 – [არზა ბეჟან ამილახერიშვილისა გიორგი XII-ისადმი]: ... ჩემს ძმისწულს საუფროსოთ ფხვენისს ეგაძე მისცეს; ჭადას საუმცროსოთ – ბადი, ხასახლე, დორიეთს ათი დღის მიწა და ნახევარი საწისქვილო მე მამცეს... (ქსძ, VIII, გვ. 556).

ფხვენისი 1800 – [არზა ბარძიმ ამილახერისშვილის დედისა გიორგი XII-ისადმი]: ... ყმითა და თავით გაგვეარეს, ფხვენისს გახლავართ. რაც სულს აქეთი მქონდა, სულ წაგვართვეს ან ბატონსა და ან ყმასა. ამ ცივს ზამთარში სიცივითა და შიმშილით ვიხოცებით... (ქსძ, VIII, გვ. 702).

ფხვენისი XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. თელათგორი

ფხოველი. კახეთი

ფხოველი 1579 – იხ. მცხეთა

ფხოველი 1724-1734 – იხ. ვეჯინ-გურჯაანი

ფხოველი 1738 – იხ. შიბლიანი

ფხოველი 1757 – იხ. კონდოლი

ფხოველი 1775 – ჩვენ, ფხოველთ, რამაზასშვილის მოწმობა გეკითხეს... ეს რამაზა იქავ ზაალთან [ენდრონიკასვილთან] დარჩა. მამულსაც ამისაში იდგა უკანა მხარში... ჩვენ, ჯიმიოელნი ... [და] ზიარელთ [ამასვე ვამოწმებთ]... ეს [რამაზასშვილი] დარჩიეთს მსახლობელი იყო და მე [მუსალიბიშვილი] ზიარს... (ქსძ, VII, გვ. 286).

ფხოველი 1793 – ... предки мой [იმერელ სვიმონ კირვაძისა] пришли сюда и поселились в селении **Пховели**. Я поступил к мдивану Кайхосро в крестьяне... (ГКГ, გვ. 75).

ფხოველი 1798 – იხ. ვანთა

ფხოტრელი // ფხოტლერი. სვანეთი

ფხოტრელი XIII-XIV სს. მიჯნა – იხ. სვანეთი

ფხოტრელი XIV-XV სს. – [ნასყიდობის სიგელის ფრაგმენტი]: მოურავნი და მოწამენი ... ფხოტრელის კაცთაგან... (სსძ, II, გვ. 101).

ფხოტრელი XV ს. – იხ. ღალვერი

ქადაგიანი. შიდა ქართლი

ქადაგიანი XVII ს. — იხ. ციხისძირი

ქადაგიანი 1720 ახლო — იხ. თრიალეთი

ქადაგიანი 1783 — ... საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარხმან ... ანტონი ... ვიბოძეთ შენ ... ქადაგისშვილს იოთამის შვილს ზაქარიას ... სამცხეთის-შილო — ქადაგიანში ორი კუამლი კაცი... **ცვედურეთს** თორმეტი საკომლო... ეგრეთვე ტირძნისს [ყმა-მამული]... ამას გარდა ტირძნისსვე ზუარი და ხოდაბუნი... (ქსძ, III, გვ. 941-942).

ქადაგის მონასტერი. შიდა ქართლი (?)

ქადაგის მონასტერი 1527-1532 — იხ. გარეჯა

ქვეთურთკარი. არაგვის ხეობა

ქვეთურთკარი 1781 — იხ. წკერე

ქათათური მამული. შიდა ქართლი

ქათათური მამული 1401-1404 — იხ. გოროვანი

ქაისხევი. არაგვის ხეობა

ქაისხევი 1669 — იხ. წილკანი

ქაისხევი 1792 — ბატონიშვილი ვახტანგ გიბრძანებ, ბოქაულხუცესო ბეჟან! მერე, ყოვლად სამღმდელოს უფალს წირკნელისათვის ქაისხეველთ დრამა სახუცო და, რაც საეფისკოპოზო სამსახური არის, უნდა მოერთმევინათ... (ქქმეის, გვ. 263).

ქალაქი (თბილისი)

ქალაქი 1170 — იხ. სხალტა

ქალაქი 1429 — იხ. ძაგნაკორა

ქალაქი 1445 — ჩვენ ... მეფემან დიმიტრიმ ... თქუენ, დარიბეგაშვილთა ზაქარიას დავითს ... მოგყიდეთ ქალაქს მეფის ზურისა თავს მიწა — სავენახე კლდე — ქვეით ქვემო სერამდის წყაროთურთ, ხეფს გაღმა და გამოღმა... (ქსძ, VIII, გვ. 818).

ქალაქი 1447 — იხ. მცხეთა

ქალაქი 1448 — იხ. ბაგა

ქალაქი 1452 — იხ. ქვათახევი

ქალაქი 1460 — იხ. ძაგნაკორა

ქალაქი 1504-1516 — იხ. მცხეთა

ქალაქი 1506 — იხ. მცხეთა

ქალაქი 1529-1530 — იხ. ვეძისი

ქალაქი 1536 — ... მე, იანქოს საგინაშვილსა, საკანონო საქმე მჭირდა, მოვიდეგით კარსა თქუენ, პატრონსა ტფილელ მთავარეპისკოპოსსა დომენტის

და სიონისა ღმრთის მშობლისა საყდრისა დასაურევებლად ... დაგიდევით ქალაქს ჩუენი მკუიდრი მამული... მოგახსენეთ დარბაზი მისითა დერეფნითა, მისითა შესავლითა და გამოსავლითა, ლიტრაპოლიტის სახლსა უკანით... (ის, V, გვ. 60).

ქალაქი 1547 – ...ჩუენ, პატრონმან დავით და პატრონმან ვახტანგ, შემოგწირეთ ... ქალაქს⁵¹ ღულაძისა და დათვიასეული სასახლე გზასა და მტკუარსა შუა (ქრონ, II, გვ. 388).

ქალაქი 1612⁵² – [წყალობის წიგნი იოანე კათალიკოზისა სახლთუხუცეს რევაზისადმი]: ... ქალაქს ჩუენი ყმა მეჭურჭლე გიორგი ამოვარდა და მისი სახლ-კარი უმკვიდროდ დარჩა... შეგიწყალებთ და გიბოძეთ გიორგი მეჭურჭლე რისაც მქონებული იყო – სასახლე, ქურა... და ვინც ამ სასახლეზედ დაასახლოთ, სვეტს ცხოველს ყოველს წელიწადს მიაღებდეს... (ქსძ, III, გვ. 391).

ქალაქი 1615-1619 – მეფე ბაგრატ გიბრძანებთ... ქალაქის მელიქო და მამასახლისო. მერმე, რაც ქალაქს სვეტის ცხოველის ყმა იყოს, ბაშმაღს ნუ სთხოვთ (დთი, I, გვ. 9).

ქალაქი 1618 – ...ჩუენ, მეფემან ... ბაგრატ ... თქუენ, ბატონს ჩუენს რძალს ბატონს ანასა და ბატონს თინათინს ... მოგახსენეთ ქალაქს შერგილაშვილი ასატურა და შაჰასლანა მათის სამართლიანის მამულითა... ქალაქის ტარულავ, მელიქო და მამასახლისო, ესე ჩუენი ბრძანება თქუენც ასრე გაუთავეთ... (დთი, I, გვ. 9-10).

ქალაქი 1626 – იხ. დარბაზი

ქალაქი 1636-1680 – დედოფალი მარიამ გიბძანებ, ჩუენო მებაჟუენო... მერმე, ბატონის თბილელის ყმებს ამას წინათ ბაჟი არ ართმევია და ნურც თქუენ ართმევთ, ნურც ქალაქს, ნურც მცხეთას, ნურც გორს, ნურც ქრცხილვანს, ნურც ალსა, სადა გინდ ჩუენს საყმოში მოვიდეს... (სს, II, გვ. 441).

ქალაქი 1637 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ ... თქუენ ... სალალაშვილს სიაუშს ... გაგიახლეთ [მამაჩუენის და ჩუენი ძმის, ბაგრატის] ... სიგელი, ოდენი ესე ქალაქს თქუენის მამის და პაპის ნასყიდი სამინი კუმღნი კაცნი მათის მამულითა... (სს, II, გვ. 412-413).

ქალაქი 1649 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ ... წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქუენ ... თუშანიანთ მამუკაშვილთა... ასრე გათარხნეთ, რომე სამოცის თუშნისა რაგინდარა სავატრო მოქალაქემ თქუენმა ყმებმან ამგზავროს ჩუენს საბატონოში, არა ქალაქს, არა გორს და არა სხუაგან ბაჟი არ ეთხოვოდეს. ამ საქმითა, რომე, სხუის კაცის საქონელი არ იმისნოს ამ სამოცს თუშანს გარდაისად და არც ამისგან ნამეტნავი არონინოს... ქალაქისა, გორისა და ჩუენის საბატონოს მოურავო, მუშრიბნო და მებაჟუენო, თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ... (დთი, I, გვ. 15).

⁵¹ მცხეთას (ქრონ, II, გვ. 388).

⁵² 1688-1703 (დთი, გვ. 46).

ქალაქი 1654 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... თქუენ ... სოღალაშ-
ვილს ოხიაყორს ელიზბარს ... გიბოძეთ ქალაქს თქუენი სამეკუიდრო სა-
სახლე მისის გარეშემოთა... (ქსის, გვ. 249).

ქალაქი 1660 – [წყალობის წიგნი დომენტი კათალიკოზისა ხუდადა ხო-
ჯაშვილისადმი]: ...მას ეამს, ოდეს საფრანგეთიდან მოსულიყო ნათესავი
შენი საქართველოში ... მეფეს მამულიც ეძლია სადიდცაცო... და მას უკან
... ცხრა კომლი კაცი სვეტის ცხოვლისათვის მიურთმევია ... ხუთი ქალაქს
და ოთხი გორს... ამათი ანუ სხვისა რაც ვაჭარი მექულბაყე ყმა ყოფილა
სვეტიცხოველს ქალაქს, ანუ გორს, ანუ ქართლში, ანუ კახეთს, რადგან
არავის ქონიათ ხელი მოურაობა, თქუენთვის მიეცათ... ამას გარდა, მეფეს
უფლისციხე საჯილდოთ მიეცა და არ ენდომებინა სვეტი ცხოვლისათვის
შეეწირებინა; მოურაობას ვერვინ გეცილოსთ... ამასდა გარდა, შენი ნას-
ყიდი ქალაქს – სახლი, კლდის უბანში, ციხისაკენ; გორს – ღიახვისკენ,
ციხის ძირზე და გარდისუბანში სახლ-ბაღი და ყმის სახლები; გორს აქეთ
– ხოდაბუნი სარბვეი; ჯიგრაშენი თავისის ჭალითა; მტკვარზე – წყალთა
შუათა საწყლისპირო სანაეთ; გორის მხარეზედ – გედგინიძე, ათანესა
შვიდი, დავითისაგან მოსყიდული; გორს – ბერაძე დათუნა თავისი შვლე-
ბითა, მინბაშისაგან მოსყიდული; კოტოშიძე თანდილა, მახატლისაგან მოს-
ყიდული; გოჩიძე ბერუკა ... აბაშიძე ბერის მოსყიდული; ახალდაბას – ზე-
მო აშენდა თავისის გლეხით ... წისქვილის ადგილებითა ღიახვის პირზე ...
ფალავანდისშვილის ვარდანისაგან მოსყიდული; ბერძენაული მინდორი,
ბერძენისაგან ნასყიდი, დავითისშვილისაგან თქუენთვის მოსყიდული... მო-
ხისი იმერელ მეფისა იყო... და მოუხსენებია მას მოვლინებულისა წერე-
თელთან კათალიკოზისათვისა: იმერელ მეფე თუ შემოსწირავს სვეტს ცხო-
ველს მოხისსა, თქუენი უბოძე ცხენი და ორმოცი თუმანი თეთრი... ვინც
იცის ... და აღარ უნდოდეს ნათესავს შენსა სვეტის ცხოვლის ჩრდილს
ქვეშე ... მოხისი და უფლისციხე სვეტიცხოველს დაუდევას... ჩვენ, დეკანოზ-
სა ჯვარისასა დანიელს დამიწერია... (ქსძ, III, გვ. 527-531).

ქალაქი 1661-1662 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... შაჰნავაზ ... წყალობის წიგ-
ნი ... გიბოძეთ თქვენ ... ქალაქის მედიქს მირიმანა მირიმანაშვილს... რაც
ეული კაცი ქალაქს ჩვენს სახასო ადგილს გესახლა, ისიები ჩვენთვის სა-
ხასოთ დავიჭირეთ და სხვა ნასყიდი მსახური და მოახლე მიცემული
თქვენსავე ნასყიდს აღაგზედ გესახლათ, ისიები შეგიწყალებთ და გიბოძეთ
თორმეტი კუამლი... (ქსის, გვ. 296).

ქალაქი 1662 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან შაჰნავაზ ... სუეტის
ცხოვლის ბატონის კათალიკოზის საქმე ამ რიგად გაურთიგეთ: ძუელითგან
ხელმწიფეთაგან ამ რიგად შესწიროდა: რაც ქალაქიდან, გინა სომხით-სა-
ბარათიანოვადმე, ანუ თრიალეთიდანმე და ან კახეთიდანმე, ქართლით გაღმა-
გამოღმა მგზავრმან შეიაროს და ანუ მზოვრეთსა და მას ქუეშეთ თრია-
ლეთიდანმე ჩამოიაროს, რაც გორის მებაჟემ ბაჟი აიღოს, მესამედს ბატო-
ნის კათალიკოზის მებაჟეს ნუ დააკლებს... ვინც ან სამცხიდანმე და იმერე-
თიდანმე მგზავრი ჩამოვიდეს და გორს მოვიდეს და გორს ივაჭროს, იქიდა-
მე გაბრუნდეს, იმასთან კათალიკოზის მებაჟეს ჭელი არა აქუს; და რო-

ქალაქი 1654 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... თქუენ ... სოღალაშ-
ვილს ოხიაყორჩს ელიზბარს ... გიბოძეთ ქალაქს თქუენი სამკუიდრო სა-
სახლე მისის გარეშემოთა... (ქსის, გვ. 249).

ქალაქი 1660 – [წყალობის წიგნი დომენტი კათალიკოზისა ხუდადა ხო-
ჯაშვილისადმი]: ...მას ჟამს, ოდეს საფრანგეთიდა მოსულიყო ნათესავი
შენი საქართველოში ... მეფეს მამულიც ეძლია სადიდკაცო... და მას უკან
... ცხრა კომლი კაცი სვეტის ცხოვლისათვის მიურთმევია ... ხუთი ქალაქს
და ოთხი გორს... ამათი ანუ სხვისა რაც ვაჭარი მექუღბაკე ყმა ყოფილა
სვეტიცხოველს ქალაქს, ანუ გორს, ანუ ქართლში, ანუ კახეთს, რადგან
არავის ქონიათ ხელი მოურაობა, თქუენთვის მიეცათ... ამას გარდა, მეფეს
უფლისციხე საჯილდაოთ მიეცა და არ ენდომებინა სვეტი ცხოვლისათვის
შეეწირებინა; მოურაობას ვერვინ გეცილოსთ... ამასდა გარდა, შენი ნას-
ყიდი ქალაქს – სახლი, კლდის უბანში, ციხისაკენ; გორს – ღიახვისკენ,
ციხის ძირზე და ვარდისუბანში სახლ-ბაღი და ყმის სახლები; გორს აქეთ
– ხოდაბუნი სარბევი; ჯიგრაშენი თავისის ჭალითა; მტკვარზე – წყალთა
შუათა საწყლისპირი სანავოთ; გორის მხარეზედ – გედგინიძე, ათანესა
შვილი, დავითისაგან მოსყიდული; გორს – ბერაძე დათუნა თავისი შველ-
ბითა, მინბაშისაგან მოსყიდული; კოტოშიძე თანდილა, მახატლისაგან მოს-
ყიდული; გოჩიძე ბერუკა ... აბაშიძე ბერის მოსყიდული; ახალდაბას – ზე-
მო აშენდა თავისის გლეხით ... წისქვილის ადგილებითა ღიახვის პირზე ...
ფალავანდისშვილის ვარდანისაგან მოსყიდული; ბერძენაული მინდორი,
ბერძენისაგან ნასყიდი, დავითისშვილისაგან თქუენთვის მოსყიდული... მო-
ხისი იმერელ მეფისა იყო... და მოუხსენებია მას მოვლინებულისა წერე-
თელთან კათალიკოზისათვისა: იმერელ მეფე თუ შემოსწირავს სვეტს ცხო-
ველს მოხისსა, თქუენც უბოძე ცხენი და ორმოცი თუმანი თეთრი... ვინც
იცის ... და აღარ უნდოდეს ნათესავს შენსა სვეტის ცხოვლის ჩრდილს
ქვეშე ... მოხისი და უფლისციხე სვეტიცხოველს დაუდვას... ჩვენ, დეკანოზ-
სა ჯვარისასა დანიელს დამიწერია... (ქსძ, III, გვ. 527-531).

ქალაქი 1661-1662 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... შაჰნავაზ ... წყალობის წიგ-
ნი ... გიბოძეთ თქვენ ... ქალაქის მელიქს მირიშანა მირიშანაშვილს... რაც
ეული კაცი ქალაქს ჩვენს სახასო ადგილს გესახლა, ისიები ჩვენთვის სა-
ხასოთ დავიჭირეთ და სხვა ნასყიდი მსახური და მოახლე მიცემული
თქვენსაკე ნასყიდს, აღაგზედ გესახლათ, ისიები შეგიწყალეთ და გიბოძეთ
თორმეტი კუამლი... (ქსის, გვ. 296).

ქალაქი 1662 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან შაჰნავაზ ... სუეტის
ცხოვლის ბატონის კათალიკოზის საქმე ამ რიგად გაურიგეთ: ძუელთგან
ხელმწიფეთაგან ამ რიგად შესწიროდა: რაც ქალაქიდამე, გინა სომხით-სა-
ბარათიანოდამე, ანუ თრიალეთიდამე და ან კახეთიდამე, ქართლით გაღმა-
გამოდმა მგზავრმან შეიაროს და ანუ მზოვრეთსა და მას ქუეშეთ თრია-
ლეთიდამე ჩამოიაროს, რაც გორის მეზაჟემ ბაჟი აიღოს, მესამედს ბატო-
ნის კათალიკოზის მეზაჟეს ნუ დააკლებს... ვინც ან სამცხიდამე და იმერე-
თიდამე მგზავრი ჩამოვიდეს და გორს მოვიდეს და გორს ივაჭროს, იქიდა-
მე გაბრუნდეს, იმასთან კათალიკოზის მეზაჟეს ჴელი არა აქუს; და რო-

ქალაქი 1700 – ... ჩვენ, ბატონმა კათალიკოზმა დიასამიძემ პატრონმა იო-
ვანემ ... თქვენ, ქალაქის მედიქს გიორგის ... გიბოძეთ ხუთი ადლის სიგ-
რძის და ორი ადლნახევარი განი ყოვლის კაცის უცილებელი... ქონდეს ...
სვეტის ცხოვლისა და კმწიფის ერთუღებაშიგა. (დთი, I, გვ. 61).

ქალაქი 1701 – ...ჩვენ, ბატონს კათალიკოზს დიასამიძეს ევდემოზს, თბილელ
მიტროპოლიტი ორბელიშვილი დომენტი დაგველაპარაკა ქალაქურს სამ-
წყსოზედა... ქალაქი სიონთა ღმრთისმშობლის სამწყსო ყოვილა, და დღე-
საც არის... ვინცა მოქალაქე ავლობარში დასახლდეს, თბილელის მამამთა-
ვარს ჳელი აღარა აქეს. და ვინც ავლობრელი ქალაქში დასახლდეს, იმისი
დრამა ... თბილელის მამამთავარმა მოიკითხოს... ჩვენი დეკანოზიცა და მის-
ნი სამწყსონიცა ბატონის თბილელის მორჩილნი უნდა იყვნენ... არიან ამის-
ნი მოწამენი ... სრულ მცხეთელნი აზნაურშვილები.⁵³ (ქსძ, III, გვ. 627-628).

ქალაქი 1704 – ... ჩვენ ... საქართველოს ჯანიშინმან პატრონმან შაჰყული-
ხან ... თქვენ ... ორბელიშვილს სარდალს ლუარსაბს ... [გიბოძეთ] ქალაქს
... ამოვარდნილის დალა გურგენის ნაქონის სასახლისაგან მონაჭერი
სახლ-კარის ალაგი, უკან ქამუაშვილის ბაღი და სასახლის კედლამდინ...
(დთი, I, გვ. 67).

ქალაქი 1710 – ... ჩვენ, მაღალაძეთ სახლთხუცესმა რევაზ ... შენ, ანჩისხა-
ტის დეკანოზს აბრამს ... მოგყიდეთ ქალაქს ჩვენი სამეკიდრო სასახლე
საყდრის კარს უკან... არიან ამისნი ... მოწამენი: მცხეთის დეკანოზი... (დთი,
I, გვ. 78).

ქალაქი 1712 – ... ჩვენ ... ბატონიშვილმან ... ვახტანგ ... წყალობის წიგნი ...
გიბოძეთ თქვენ ... ქალაქის მამასახლისს სოჯა ბეჟუთას შვილიშვილს აშ-
ხარბეგას... ბიძა ჩვენს მეფეს პატრონს გიორგის თქვენთინ გამოერთმევინა
[სასახლე] და ელჩს ბუღდან ბეგისათვინ ებოძებინა, მერე კიდევ შენვე
მოგცემოდა. და ხანი გამოხდა, იმ ... სასახლის წიგნი [ბუღდანბეგის ძმის-
შვილებს] უბოძეთ... [რადგან სასახლე] პაპიშენის ნასყიდი იყო ... გიბოძეთ
კლდის უბანში, ზეით მხარეს, გაღავანს შიგნით შენი სასახლე მისის სა-
მართლიანის სამძღვრით... (დთი, I, გვ. 93).

ქალაქი 1713 – ... ჩვენ ... ნათლისმცემლის წინამძღუარმა ბატონმა ხარიტონ
... თქვენ, ჩვენს ყმას ხუტალაშვილის მახარობლის შვილებს ... გიბოძეთ
ქალაქს ჩვენი ნასყიდი შაქარაშვილის სახლი... (ის, V, გვ. 26).

ქალაქი 1714 – ... მე, ბატონისშვილმა ბაგრატ ... თქვენ, ბატონისშვილს
სახლთხუცეს პაპუას ... მოგყიდეთ ქალაქს ჩვენი სასახლის ნახევარი... და
თუ თქვენს საკერძოში გზა გთხოვო, რაც გზა მომცე, იმთონი სხვა ალაგი
იქვე მოგცე (სს, III, გვ. 409).

ქალაქი 1719 – მეფეთ-მეფემან ... ვახტანგ ... კათალიკოზს დომენტის ... გაგი-
ახლეთ [ხველი გუჯრები] და შემოგწირეთ: რასაც ალაგს თქვენი მამული
არის ქალაქსა, თუ გორსა, სომხითსა, საბარათიანოში, თრიალეთს, ან ზე-
მო ქართლს, თუ საციციანოში გაღმა მხარეს თუ გამოღმა, არაფრისთანა

⁵³ იმავეს იმეორებს 1710 წლის „სამწყსოს განწყესების წიგნი“ (ქსძ, III, გვ. 664-665).

საჩვენო არა ეთხოვებოდეს რა... ყოფლისფერისაგან [ბაჟისა] მესამედი ჩვენს სასოსა და სიქადულს სვეტისცხოველისა ... მიერთმოდეს (ქსძ, VI, გვ. 688-689).

ქალაქი 1748 - ჩვენ, კახთა მპყრობელმან და განმგებელმან ქართლისამან, მეფემ ერეკლემ შეეწირეთ წმიდის ნათლისმცემლის მონასტერს უდაბნოსა გარესჯისასა ერთის ოთახის ადგილი ოთახითვე, ქალაქს რომ სასახლე ... ვახტანგს მეფეს შეეწირა, იმ სახლის გვერდით იყო... შეეწირეთ მას ჟამსა, ოდეს ... ჩვენ განვაგებდით საქართველოსა... (ის, V, გვ. 69).

ქალაქი XVIII ს. I ნახ. - ... პატარაცის [თუმანიშვილის] წილი სახლ-კარი ქალაქს. სულხან რომ დგას, ის სახლებიცა ჩვენის ყმისა არის... გარეთუბანს კიდევ ჩვენი გლეხების ალაგი არის ორგან (დთი, I, გვ. 223).

ქალაქი XVIII ს. II ნახ. - ... ღმერთმან პატრიარხის ჭირი მოსცეს ... თქვენს ყმათა ქალაქში მსახლობელთ... ვინცაეინ სოფლის ხარჯში არ ურევია და ქალაქში თქვენ ყმად იხსნება ... თავის შაძლებით უნდა მოგვიყენოთ. არას ქვეყანას თარხანი აღარვინ არის საქართველოში... [არზას სხვებთან ერთად ხელს აწერენ] ფეიქრები გარეთუბანს (ქსძ, VIII, გვ. 704-705).

ქალაქი 1751 - იხ. დავითგარეჯა

ქალაქი 1752 - [სათბილელოს მიბარების წიგნი თბილელ მიტროპოლიტ ათანასესი მროველ ქრისტეფორესადმი]: ... ჩვენის საყდრისა ... ყველა შენ დაგიმონე და მოგაბარე... თუ რამ (მამული) წახდეს ამის გაკეთებასა: ქალაქის აბანოსი, ქარვასლებისა, ღუქნებისა, თუ რასაც მამულისა, რაც ამიღია, ყველას ჩემი ყაბში უჭირავს ნავრუზამდი... კისისკვეს არის მთელი ღვინო, ის მოატანინე და მოიკმარე... (ქკმეის, გვ. 224-225).

ქალაქი 1760 - ...ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, ერთობილ მოქალაქებმა ... თქვენ, ბაღდადათ გიორგისა... თქვენ ჩვენის ქალაქის გულისათვის და საქვეყნო საქმეხედ ... პატრონმან თეიმურაზთან სამსახურში იახლოთ... იქ თუ რამ თქვენ ... ზარარი მოგივიდესთ ... ჩვენ სულ ერთობილთ ქალაქიდან საქვეყნოთ მოქცეთ... (დთი, I, გვ. 286).

ქალაქი 1762 - თუმანიშვილი ... გორჯასპი... გასპარაშვილს ისაიას ყმობაზე უწიოდა... [მდივანბეგმა და მდივნებმა] მისკარბაშისა და ქალაქის ქეთხუდებისაგანაც ვიკითხეთ და ქალაქის დავთარში ბატონის ყმათ არსად წერებულებო. ამ გაშინჯვით ეს გასპარაშვილი ისაია მდივნის გორჯასპის ყმა არის. (სს, III, გვ. 465).

ქალაქი 1762 - ... ჩვენ, ცხილვანელმა გედეონას ქალმა ანახანუმ ... ჩვენი სამკვიდრო სასახლე ... ქალაქსა ... [ელიზბარ თაქთაქიშვილს] ამანათად [მოგაბარეთ]... (ქსძ, VIII, გვ. 901).

ქალაქი 1768 - ... ნასყიდობის წიგნი ... მოგეცი მე, ქართველი ნიკოლოზანთ იობას შვილმა ნიკოლოზამ ... შენ, აბესალმანთ სტეფანას შვილი გასპარას... მამა ჩემმა იობ ქალაქიდან მოვალის კელიდამ დაფარვით წავიდა საერისთოს. იქიდან წასულიყო ახალციხეს... მე მამიჩემის ნასყიდი სახლე

ბის გასყიდვა მოვინდომე და მოგყიდე შენ გასპარაზე მუშრიბი ავთანდი-
ლას ჯალაბი... (დთი, I, გვ. 313).

ქალაქი 1769 – [მოსხენება ავეტიქასი ერეკლე II-ისადმი]: ქალაქის განწესე-
ბა ეს არის: ვინც მაშულში მეტს ფასს გაიღებს, იმას ერგება... მოქალაქის
სახლი მოქალაქემ უნდა იყიდოს და ჯელმწიფის სამსახური იმით გასწიოს
(სს, III, გვ. 469).

ქალაქი 1770 – [ერეკლე II-ის წერილი ტოტლებენისადმი]: გუშინ რომ
ცხრა მარტი იყო, ქალაქითგან წამოვედით, აქ, მცხეთის სიახლოვეს ვიდე-
ვით და დღეს რომ ათი მარტია, საფურცლის ჭალაში მივაღო უთუოდ...
ჩვენ ზეგ, ამთვის თორმეტს, გორს მოვალთ... თქვენი ზარბაზნები, ხევეს
რომ ენახეთ ... ჩვენს მეზარბაზნეს იმისი ჩამოსხმა ვუთხარით... ფაშის მოს-
ვლა ტყუილსა გავს. ამ მიზეზით, რომ თუ იმათ აქეთ ძალი მქონდეს, ახ-
ლა ახლციხეს ექნებათ და არა ფოთს. (მრსუი, III/1, გვ. 540-541).

ქალაქი 1772 – [არზა უმეკანთ ოსეფასი ერეკლე II-ისადმი]: ... ახლა მინდა
რომ ქალაქს წავიდე [ფულის საშოვნელად], მაგრამ მეფიქრება კიდევ გაუ-
კითხოვსაგან... პუქმის წყალობა მიბოძოთ, რომ ქალაქს ჩვენზედა უსა-
მართლოთ არვინ მიიღოს (სს, III, გვ. 8).

ქალაქი 1774 – [მორიგის ლაშქრობის განაჩენი]: ... რადგანც საქართველოს
ქვეყანა ლეკთაგან ამდენს ... ჭირს მიეცა, ჩვენც ... უკეთესად ეს გამოვარ-
ჩიეთ... როდესაც ეს ჯარი ... ქალაქში შემოგვეყრება, რასაც სურსათს ჩა-
მოიტანენ, ვინ იცის, რომ ჩვენ ქართლსა და კახეთში, თუ ყაზახსა და
ბორჩალოში, ან არაგვზედ მიშველება და მდევრობა მოგვიჭდა ... ის თავის
სურსათს როგორც უნდა, ისეთს თადარიგს იქს... თუ ზემო ქართლში ვიმ-
ყოფებოდეთ და ან არაგვზედ, ან ფამბაკში, ან ყაზახში ... [მორიგეც] რო-
მელსაც მკარეს ვიქნებით ... ქალაქიდან მაშინვე [იქ] წამოვიდეს... (ქსბ, II,
გვ. 436-446).

ქალაქი 1778 – [მორიგეში დაკლებულთა სია]: ... ამ წელს ქალაქიდან მაი-
სის მორიგე დააკლდნენ ... დიდუბელი პაპიაშვილი ბეროა ანდრიას არის;
იორამა გლახა ყოფილა ბატონიშვილს გიორგის უპატიებია; ტაგნაგელი
დანელა აყრილი ყოფილა კოდაზედ არის; დურნუკელი არუთინა აყრილა
კოდაზედ არის... მუხრანბატონის კაცს ფინაჩს პატიებია ოქმით; ბატონის
ბარათით გატეხილ ხიდელს ასლანას პატიებია... (სეიძ, II, გვ. 138-139).

ქალაქი 1781-1782 – მისის სიმაღლის ბრძანებით ქალაქი აიწერა ავლაბრით
და გარეუბნით. რღე – გარეთ ავლაბარში კომლი, სით – შიგნით ავლაბ-
რის ციხეში, ოგ – მეტეხში ხიდამდინ, რპე – ხიდიდან ციხეში, ცტიდ –
ქალაქი, ფნ – გარეთუბანი... სხვა მოქალაქენი ... ქალაქის მოქალაქეთ დაე-
თარში სწერიან... [ჩამოთვლილნი არიან ქალაქში მცხოვრები ყმების მფლო-
ბელნი, მათ შორის]: შულავრელი ადასიასი... ქრისტეს საფლავისა, მთაწმი-
დის ქართველთ მონასტრისა, დავით გარეჯისა, ნათლისმცემლისა... წმი-
დის ნინოსი, ნინო წმიდისა, წმიდის ევსტათისა, ატოცის წმიდის გიორგი-
სა, წმიდის შიოსი, კარისა ღვთის მშობლისა, იკორთისა, ხარებისა, თაფლ-
ბისა ღვთის მშობლისა, სამთავროსი, ქვაბთახევისა, ეწმიაწინისა, ახპატის

ძელი ჭეშმარიტისა, ფეთხანისა, მოღნისისა, სუფნიშნისა, ვანქისა, კუსე-
ნისა, პატრებისა... მის სიმაღლის სახასო ყმა დადგება ქალაქში, ავლაბარში
და გარეთუბანში ათა ხუთას ოთხმოცდა ცხრა... მცხეთის ღეკანოზისა...
ხერთვისის ბევისა (სეიძ, I, გვ. 140-144).

ქალაქი 1782 – [ხარჯის ნუსხა თუმანიშვილებისა]: ... ქალაქის წმინდა ნარ-
მა თოფი ა-ც (ორი მინაღოთუნი)... ბარათით ალელს გიორგის... ბარათით
ახალქალაქელს ფარემუზას მისცემია... ბარათით ახალციხელს ღუგაზას
მისცემია... ბარათით ციხის საყდრის სამუშაოთ... (მსეი, III, გვ. 191-204).

ქალაქი 1782 – [არზა იაგულანთ ისაიასი ერეკლე II-ისადმი]: ... მერმე რო-
გორც სხვა გლეხნი გემსახურებიან ... ისე ჩვენი გლეხნიც გემსახურენ...
კვამლი გუპარასშვილები ქალაქში ორნი ძმანი... კვამლი ქვემო თელეთს...
კვამლი კოდას ვართანას შვილები... ობოლი ვაჟი კატავეთს... ობოლი ვაჟი
ხელთუბანს... კვამლი მამუხტს მუსინას შვილები... კვამლი ყაზახში სრის
სოფელში... კვამლი ქვეშს აზარაანთ სააკა... (ქსძ, VIII, გვ. 531-532).

ქალაქი 1783 – ღმრთის წინაშე შევიყარენით ამხანაკათ ჩვენ, ქალაქს მო-
სახლე ტერ-ასატურას შვილი არაქილამ და დუშეთს მოსახლე აზიზაშ-
ვილმა აკოფამ... ღმრთით ეს თანხა მოზღოგიდამ წავიღო ქალაქს
(MITCBF, I, გვ. 68).

ქალაქი 1784 – ღმერთმან ... ჰელმწიფის ჭირი მოსცეს ... რუისის ღმრთაე-
ბის კრებულთ. ეს მეექვსე წელიწადია ... რომ თქვენის ეკლესიის შეწო-
რულს ქალაქის სასახლეში რაჭის ერისთვის ხიზანი ... დაგვიყენებია...
[ჩვენ] დიდად გვიჭირს ქალაქში ჩამოსვლა, რომ სახლი ვეღარ გვიშოვნია...
(ქსძ, VII, გვ. 616-617).

ქალაქი 1784-1790 – ქალაქის მოურაობის სარგო ეს არის... ქალაქის მოუ-
რავი ქალაქში უნდა სამართლობდეს... ნაფროზხედ ზარბაზნები რომ გაც-
ვივდება, სამი დღე ქალაქის მოურავისა არის ბაჟი, ქალაქის ექვსის კარი-
სავე შემოსავალი. აბანოს კარხედ და განჯის კარხედ თუ სხვა კარხედ
თუმანხედ ხუთი შაური ბაჟი რომ ყოფილა ოთხი შაური ბატონის არის
და ერთი შაური მოურავისა, მაგრამ ახლა მოურავს ოთხმოც თუმანს აძ-
ლევვენ... ზეით, დიდმის კარხედ, კოჯრის კარხედ და წყლის კარხედ რაც
შეშა შემოვა, ურემხედ ორსა და სამს შეშას გამართმევნ მოურავისათ-
ვის... აგრეთვე ბორჩალიდამ, და თარუებიდამ, და ბაიდრიდამ [შემოსულ
საქონელზე აიკრიფება მოსაკრებელი]... ქანდიდამ ხმელი თევზი რომ მოვა
ურემხედ ... ერთი წყვილი ღოში მოურავისა არის... ახალციხიდან და აწ-
ყვრიდამ ხილი რაც საპაღნე შემოვიდეს, ამისათვის ლანგრით უნდა მიერ-
თვას... ქალაქის მოურავს ... დაუკლებლად უნდა მოერთვას ყოვლის ბაღე-
ბიდან: ღირისჭალიდამ, ორთაჭალიდამ, კრწანისიდან, სეიდაბათიდან, გარე-
თუბნის ბაღებიდან და ვერიდან... (ქსძ, II, გვ. 493-496).

ქალაქი 1787 – ... ესენი კიკოლა საგინასშვილმა და მარტყოფელმა გაბრი-
ელ მზეველად ქალაქს მოასხეს (MITCBF, II, გვ. 82).

ქალაქი 1787 – [წერილი ერეკლე II-ისა საამიშვილსა და ჯანშუაშვილს] ...
ჩვენის ჯარით გამოვდექით და ალაქორს მოვედით და აქა ვდგევართ... ქა-

ლაქიდან რომ გამოვედით ... ჩვენი გამოსვლა ვაცნობეთ [ვათალი-ხანს]. (МИТСВГ, II, გვ. 96).

ქალაქი 1787 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ... ამილახვარს ბატონს ოთარს ასე უამბეთ! მერე ... ვისაც ამ სიით თქვენს სასარდლოს კაცი ეწეროს ... უნდა ... ქალაქს შემოგვყარო... ამ სიით ამილახვრის სასარდლოს ჯარის კაცი შესწირდა: ერთობით საამილახვრომ აზნაურიშვილთ და გლეხით... გორის სახასომ და ვისიც ყმა არის... თუმანისშვილმა მდივანმა სულხანმა... ახალმა სახასომ აზნაურით და გლეხით... მახაბელმა ფარსადანმა... თაქთაქისშვილმა ივანემ... ფავლენისშვილმა რევაზმა... დავითისშვილმა ზაალმა... ღირბმა ერთობით; ამირეჯიბმა რამინმა... მეღვრეკის მონასტრის ყმამ; ხერხეულიძე დავითმა... ატოცებმა ერთობით... ავალისშვილმა პეტრემ... რუისს სამროველომ; რუის სახასომ აზნაურმა და გლეხმა და ურბნისმა... სამთავრომ აზნაურმა და გლეხმა; აღლეებმა; სვენეთმა; ცხინვალს თარხნებმა; ფალავანდისშვილმა ერეკლემ... ვახტანგისშვილმა გლახამ, ბეჟანისშვილმა როსტომ და უზბაშისშვილმა როსტომა (სეიძ, II, გვ. 148-150).

ქალაქი 1787 – [არზა ეგნატე თუმანიშვილისა]: ... ეს მეთხუთმეტე წელიწადი არის, ამ ბიძაჩემმა მე რომ მძლავრობით გამომაგდო და ამას ორ ადგილას ქალაქსა და სოფელში სახლის ხარჯი ჰქონდა და ... ამის სამართალს ვითხოვ (ქსძ, VII, გვ. 744).

ქალაქი 1792 – მის უმაღლესობას მეჩეთის ალაგის გამოძიება ... ებრძანებინა... ოსმალებს მეჩეთის აშენება რომ მოუწოდებიათ ... სახლები უყიდიათ მეჩეთათ და მეჩეთის გაღავნათ გაუკეთებიათ, სახლების მიჯნები ამოუყრიათ... ოსმალო რომ ქალაქიდან გასულა ... უსტა იესეს შვილს ბეჟანს ... მეფის თეიმურაზისათვის თავისი მამული და თავისი ბიძაშვილის სუფრაჯის მამული უთხოვნია და მეფესაც უბოძებია... მერე ... მეფეს თავის ვალის თანხათ იწიკახას შვილის ფარსადანასათვის იმ მეჩეთის გაღავნიდამ ადგილი უბოძებია... (ქსძ, V, გვ. 587).

ქალაქი 1792 – [არზა ნათლისმცემლის მონასტრის კრებულისა]: ... ამ ქალაქსა ... ნასყიდი ადგილი არის მონასტრისათვისა ... რომ უყიდნიათ მეჩაზსუხე ფასუასაგანა ... ხარასხანის თავში, უმიკაანთ სახლებთანა. ამით გარდა სიგელში ნიშნობლივ სწერია სამძღვრები... (ქსძ, VIII, გვ. 157).

ქალაქი 1794 – ... მეფემ ქალაქის ნაცვლობა მიბაძა [მიკირტუმა სურგუნოვს]. რაც ფეშქაში დამეხარჯა, ამას ქვეით სწერია... [გამოვართვი] ცხენი ბერძნებს გორამდინ, ქირა მივე... ერევნელებს ქირა მივა კოჯრიდამ მადნის მიწაის ჩამოსატანი... მე და მღებარი ოსეფამ დუშეთის სამღებრო, ბაჟი და იქაური ბეჭედი იჯარით ავიღეთ მეფის ძე ვახტანგის სარქრიდამ... ანაურელ ფერეშას კელით გავატანე ლილა... საერისთოელ კაცს ბარათი მივე... ცხრა მინალთუნი ცხილენელი გაბრიელასგან მომბარდა... (მსეი, I, გვ. 128-138).

ქალაქი 1795 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი ... ლარაბის შვილს პეტრეს მოსცეს... თქვენის დოვლათით და ჩვენის გარჯით ქალაქს ჩვენის საყდრის გაღავანში ზოგიერთი სახლები მოვარჩინეთ... ჩვენი სისხლი და ძელები იმ ეკლესიაში და სახლებში ჩაბნეული გვაქეს... (ქსძ, VIII, გვ. 344).

ქალაქი 1795-1797 – [წერილი სოლომონისა]: ... ხიდის ჩქარა გაკეთებას ეუბნები და მიშკარბაში თავის მეგობრებს ჩუმათ ეუბნება: ხიდს რათ დაეშურებ? ამის მიზეზით დღეში ამდენს იჯარას ვიღებო. მეუბნებიან, დაქცეული ქალაქი აიკლო და ვერა მითქვამს რა... მითხრეს: ქალაქში ვინც გადაგუდანი არიან, მიშკარბაშმა შეჰყარა და უთხრაო: ჯერ რუსს უყუროთო, თუ არ მოვიდნენ, აღამაჰმად-ხანს წიგნი მიეწეროთო, იმას ევემნეთ. ის კახეთშია, იქ იბატონოსო... სოლომონმა თქვენი წყალობა ღუქანი ააშენა, გადაგუდაები ჯანყი გაუკეთა, ხუთჯერ შეუთვალე: დიდად შესამატია ქალაქისა და ... დაეხსენ-მეთქი... [მაინც] დააქცია მიშკარბაშმა (სს, III, გვ. 368-369).

ქალაქი 1796 – ... მიშკარბაშო იოსებ... უნდა ... ქალაქის გაღავენს შემოუაროთ, საცა კედლები დაქცეულები არის ის უნდა ... დასწეროთ და მას უკან, როგორც ჩვენგან ბძანება მიეცესო, ისე უნდა გაკეთდეს (სს, III, გვ. 66).

ქალაქი 1796 – [არზა რევაზ ეშიკაღასბაშისა ერეკლე II-ისადმი] ... სამი კომლი ყარაბაღელი და ერთი კომლი განჯელი მაჰმადემინ ბეგის ყმა ვი-შოვნე... ურმები ვიქირავე ... და ... გამოვისტუმრე. და ფრიდონ-ბეგის ძმას ბაღირს მოუტაცია... ქალაქის წახდენაშიც არ ყოფილან და განჯის ციხი-დამ ამ თქვენის შვილებისათვის თოფიც ბევრჯერ უსროლიათ და ახლა ეგ ეპატრონება და თავის ძალით მართმევს... მეურმეებიც კუკიელნი თქვენი ყმანი არიან... მეფის ეკრეკლეს ძალმა მომცა ხუთი კომლი კაცი ახლა თქვენს მოუხსენებლათ წამართვა და კოჟორზე რუსებს აბარიათ, ტყეში ყავთ დამალული (ქსდ, VIII, გვ. 375-376).

ქალაქი 1797 – [წიგნი ალექსანდრე ბატონიშვილისა დარეჯან დედოფლისადმი]: ... პასუხი მოგახსენე სხვა გარეჯელთ ხელით... რა ქალაქს გიახელი, არც კაცი იყო და არც ბოლი სდიოდა, ღმრთით ... თანდათან ისესება, მუდამ დღე მილი-მილზე უზევს და ხიზანი შემოდის... თამაზ ეშიკაღასბაშიც მეტათ ცდილობს ქალაქის აშენებას და კარგათაც ირჯება... [მელიქი] აქედამ აყრილა ... და ამისთანა ქალაქი გაფუჭეს (სს, III, გვ. 226-227).

ქალაქი 1798 – ავიღე მე, სვიმონ ტატიშვილმა ... შენ, ჟამიერასშვილის აღ-ხაზასაგან ... ერთი თუმანი, ქალაქის სირმა აბაზი რომ აქვს, ამისი ნახევარი... ამის გირათო მამიციქმია ნაცვალასშვილის მიწა, როსიყვას ზერის ბოლოს, პირ-შელმა მიწა... (სს, II, გვ. 504).

ქალაქი 1798 – [არზა ნიკოლოზ ჩერქეზიშვილისა გიორგი XII-ისადმი]: ... ქალაქს რომ ჩვენი სასახლე გახლავთ, ის პაპის ჩვენის ჭირნახული და ამაგია. ის მირზა რაბას სადმე გამოუთხოვია თქვენის უმაღლესობისაგან... [ოქმი]: როგორც კურთხეულის პაპის ჩვენისაგან და მამის ჩვენისაგან წყალობა გტირებიათ – ქალაქში, მეტეხში ქვეშ სახლები გქონიათ, ჩვენც თქვენთვის გვიბოძებია... (ქსდ, VIII, გვ. 503).

ქალაქი 1799 – [არზა არუთინასი მეფისადმი]: ბიძაჩემს ასატურას ქალაქის მოურავისა თეთრი ემართა... ქალაქიც რომ წახდა, ბიძის ჩემისა ქალიც დატყვევდა და ბიძის ჩემის სახლში მოურავის ნაცვალი დამდგარა... (ქსდ, VIII, გვ. 578).

ქალაქი 1800 – [არზა გოგია აღანდრისა გიორგი XII-ისადმი]: აშპაშისშვილის არუთინას სახლი ოცდახუთის თუმნის გირაოდ მეჭირა. ქალაქის წახედენაში ის სახლი დაიწო... ერთი სახლი სხვა მქონდა ათის თუმნის გირაოთა, ისიც თქვენს მოძღვარს უჭირავს (ქსძ, VIII, გვ. 697).

ქალაქი 1800 – ... ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი თაყოასშვილი იასიასი... ბერძენაშვილის ... სახლები გირაოდ მიჭირავს... ამ ქალაქში გირაო არავის მოშლია ... და სამართალი ნურც მე მომეშლება... (ქსძ, VIII, გვ. 697-698).

ქალაქის პირი // ქალაქის პირნი // ქალაქის პირის სოფლები. თბილისი

ქალაქის პირი 1558 – იხ. შინდისი

ქალაქის პირი 1581 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან სვიმონ ... თქვენ ... სოლადაშვილის ყაფარის შვილთა ... გიბოძეთ სამართლიანი თქვენი წილი მამული ქალაქის პირშია და ვერის ხევში, ტაბახმელას... გუდელის... ტაგნაგეთს... სოფელი დრე და სოფელი შავნი, სოფელი მამისდაბა თქვენთვის მოგვიცია სამართლიანისა მათის სამძღვრითა... აწ გიბძანებთ ქალაქის პირის ტარულად და ვერის ხევის ტარულად ... ჩუენგან ნაწყალობევი ფარვანა თქუენცა ასრე გაუთავეთ... (ქსის, გვ. 9).

ქალაქის პირი 1797 – იხ. დიღომი

ქალაქის პირი 1798 – [გიორგი XIII-ის წიგნი ოთარ ამილახერისადმი]: ... ამასს ხაშმდამა გწერთ... მაშინვე შენს სასარდლოს კაცს ... უნდა ... გამოუძღვე და ... ქალაქის პირში ... შემოგვეყარნეთ... (სადრ, გვ. 131).

ქალაქის პირი 1800 – იხ. ქარელი

ქალაქის შარა. თბილისი

ქალაქის შარა 1654 – იხ. ავლაბარი

ქალაქის შარა // ქალაქური შარა. ქვემო ქართლი

ქალაქის შარა 1635 – იხ. ენაგეთი

ქალაქის შარა 1654 – იხ. ნახიდური

ქალაქის ციხე. თბილისი

ქალაქის ციხე 1688-1703⁵⁴ – ... მეფე ერეკლე ქალაქის ციხეში შევიდა, მე [იოანე კათალიკოზი] მეფესთან ვიყავი და თქვენ [სახლთუხუცესი რევაზ მალაღაძე] ჩვენ გვიახელით და ერთგულად გვემსახურეთ... ქალაქში უამი იყო და ჩვენი ყმა მეჭურჭლე გიორგი უამმა ამოსწყვიტა ... და მისი სახლ-კარი ოხრად დარჩა... ჩვენც [მეგიწყალეთ და [გიბოძეთ] მეჭურჭლის გიორგის სახლ-კარი, კალობნის საყდარს წინ დარბაზი ... და ღუქანი... (დთი, I, გვ. 45).

ქალაქის ციხე 1692 – იხ. ქართლი

ქალაქის ციხე 1694 – იხ. ქართლი

⁵⁴ საბუთს თარიღად შეცდომით უზის ქორონიკონი ტ (1612) (დთი, გვ. 45).

ქალაქის ციხე 1704 – ქალაქის ციხის მეთოფის ვალი გვემართა [ივანე ვენატაშვილს]. დაგვიჭირეს იქვე ქალაქის ციხეშია და დაგვაბეს. გასაყიდად მივეყვანდით... თქვენ [მერაბ ენდრონიკაშვილმა] ... დაგუიხსენით და ციხიდან გამოგუიყვანეთ. ღმერთმან ... მოგახმაროს ჩვენი თავი... (დთი, I, გვ. 68).

ქალბის წისქვილი. კახეთი

ქალბის წისქვილი 1789 – იხ. მარიამჯვარი

ქალეთი. შიდა ქართლი

ქალეთი 1401-1415 – იხ. უღუმბა

ქალეთი 1451 – იხ. უღუმბა

ქალთა მზეურა. კახეთი

ქალთა მზეურა 1780 – [პირობის წიგნი ხიზან შემაზამასი საბა ნინოწმინდელისადმი]: ... თქვენის ეკლესიის მეგვიდრეთ ყმათა როსტიაშვილებმა ქალთა მზეურაში თავიანთ მამულიდამ ... ორის დღის მიწა მომცეს ... ვენა-კად... მობრძანდით თქვენცა და ვინც გარუჯელნი უფროს-უფროსი კაცნი იყვნენ ... [და] მიწა გაგვიყავით... როსტიანთ ... პირობაც ეს გამომართვეს ... შენი წილი ეს ვენაჭი თუ გაჰყიდო ... [ან] უმამულო კაცი ვინმე დაასახლო ... ისიც წმინდის ნინოს ეკლესიის ყმა უნდა იყოსო... ახლა თქვენთვისაც ეს პირობა მომირთმევიო... არის ამისი მოწამე ... დავითგარეჯის მონასტრის მოკელე ყანდარელი ზაზა... (იხ, V, გვ. 97-98).

ქალიგენი. ქვემო ქართლი

ქალიგენი 1543 – იხ. სხალნარი

ქალოთი – იხ. ქოლოთი

ქამარიანის თავი. ქვემო ქართლი

ქამარიანის თავი 1738 – იხ. გორუნჯუკი

ქანდა // ქანდა. შიდა ქართლი

ქანდა 1170 – იხ. სხალტბა

ქანდალალ. ჭარ-ბელაქანი (აღმოსავლეთი კახეთი)

ქანდალალ 1784 – იხ. ჭიკა

ქანდური შარა. შიდა ქართლი

ქანდური შარა 1790-1800 – იხ. შიომღვიმე

ქარიატა. სამეგრელო

ქარიატა 1611-1657 – იხ. ხოფი

ქარატაკი. ქვემო ქართლი

ქარატაკი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ქარატაკი 1707 – იხ. წრაუთი

ქარატაკი 1733 – [პირობის წიგნი ქაიხოსრო ორბელიანისა ბიძაშვილები-სადმი]: ... ქარატაკს თქვენი მეხრე ტუსიაშვილი რომ არის ... ერთის ხარა-ჯის მეტი იმას არა გამოსალები არ ეთხოვბოდეს... (ხს, II, გვ. 369).

ქარაჩუხიანული ჭალა. სამცხე (?)

ქარაჩუხიანული ჭალა XV ს. II ნახ. – იხ. საწავე

ქარახური. ქვემო ქართლი

ქარახური 1753 – [ბრძანება თეიმურაზ II-ისა რევაზ იასაულისადმი]: ... წადი და ქარახურს, რაც წმინდის დავითგარეჯის უდაბნოს შეწირულის გლეხების მამული იყოს და სჭეროდეთ, იმ რიგათ გაუსამზღვრე და გაურჩიე (ქკმის, გვ. 105).

ქარგარიანი. ქვემო ქართლი

ქარგარიანი 1792 – იხ. ბალიჭი

ქარელი. შიდა ქართლი

ქარელი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ქარელი 1747-1749 – იხ. ძამის ციხე

ქარელი 1769 – იხ. მძოვრეთი –

ქარელი 1774 – იხ. ტყვიავი

ქარელი 1777 – იხ. მძოვრეთი

ქარელი 1782 – იხ. ჯავახეთი

ქარელი 1783 – ღმერთმან ... დარეჯან დედოფლის ჭირი მოსცეს ... ციციშვილს პაატას... თქვენთვის არზი მოურთმევია ჩემს ბიძაშვილს ივანეს, თქვენი წყალობა სამღებრო რომ მაქვს ქარელშია, ბევრჯერ მიჩივლა ბატონთანა, მაგრამ გამტყუენდა ისიცა და სხვანიცა... (ქსმ, VII, გვ. 587-888).

ქარელი 1783 – იხ. ატენის წყალი

ქარელი 1785 ახლო – [დანახარჯის ნუსხა ბეჟან ამილახერისშვილის]: ... ტივი ვიყიდე ორი ქარელში... ერთი გორული საკირე დაეწვი... ჭალას ბალი გაეკეთე... სობის დავაგდე შვიდი უღელი ხარი... პირველად ახალგორს ჩამოვიარე... ექვს-უღელი ხარი ... ლეკებმა წაასხეს სობისილამ... იმერეთს წაველ მეფესთან, დადიანთან და გურიელთან... ვენგერული ქათიბი ... ჩემს ძმას ქალაქს გაეყიდა... ბოლიდამ უღელი ხარი მოვიყვანე და ჩემმა ძმისწულმა გამიყიდა... მუხრანელი კაცისაგან ერთი ცხენი ვიყიდე სამ თუმანთ... გორს მეურმე ხუროშვილმა ხუთი თუმანი მაძლია ... ხარებში... ასპინძას რომ გავიმარჯვეთ, აქ ვიშოვნე ბედაური ცხენი... რაჭილამ იაშვილს ნიკოლოზს ერთი ულაყი ცხენი გამოეგზავნა... ჭალიდამ სამს წელიწადს ვისაც ჭალას სურსათი ეწერებოდა ჩემი ძმა ხარჯედა და მე ბატონმა ... ორმოცდაათი თუმანი წამართვა გორსა... ბატონმა რევაზ ამილახვარს უბრაძა და იმან კარბს დამაყენა... რამდენი საკომლო გვაქვს დორიეთსა და ჭალას საუფლისწულო, სულ ისა სჭამს... რაც ჩვენი გაუყოფელი მამულიდამ დალა და კულუხი გერგებია: ჭალიდამ, ბოლიდამ და ძახორიდამ ... სულ ჩემი ძმა და ძმისწულები სჭამენ... ქალაქს დაქცეული სასახლე გაეკეთე... (მსეი, I, გვ. 78-84).

ქარელი 1793 – [განჩინება სვეტიცხოვლისა და ციციშვილების ყმების საქმეზე]: ... სვეტიცხოვლის მოხელეთ მოწამე წარმოაყენეს ... აბაშიძე ქი-

ხოსრო, რომელმაც ... იმოწმა: მე ქარელში ვიყავ, რომ ეს სადაო კაცნი ბატონის ოქმით და ტურიაშვილობით ეკლესიის ყმად აჰყარეს ქარელიდამო... [განაჩენი]: დარჩა [ტურიაშვილები] ხვეტიცხოველს (ქსძ, V, გვ. 626-627).

ქარელი 1794 - იხ. გორის ციხე

ქარელი 1795 ახლო - ... ამ სოფლებს რუსის მისასყიდი ფქვილი შესწურდა: ქარელმა... ხვედურეთმა... ხიდისთავმა... ამ თავილის მოასილი რუისის მოურავი გიორგი არის (მსეი, III, გვ. 107).

ქარელი 1796 - [არზა ციციშვილებისა მამულის თაობაზე]: ... ქარელში, ხვედურეთსა და ღუესს რაც მამულები გვაქვს და ჰელი გვიწოდება, ის მიწები გაურჩეველი გახლავსთ და დღე ყოველ გოგია ციციშვილისაგან მოსვენება არა გვაქვს (ქსძ, VIII, გვ. 379).

ქარელი 1799 - [არზა თეიმურაზ ფანცელიშვილისა]: ... ქარელში ჩემი სამი კომლი კაცია - ერთი ნასყიდი და ორი სამკვიდრო. წყალობას ვითხოვ ... ჩემი კაცნი ამიყარონ და მიმაბარონ (ქსძ, VIII, გვ. 556).

ქარელი 1799 - ბატონიშვილი დავით გიბძანებ ამილდაბარ ციციშვილო! მერე დავითისშვილის ბერის კაცი ქარელში ვისაც მოჯამაგირეთ უღგეს ... თავისი საჯამაგირო გამოურთვი ... და მოეცი. (ქსძ, VIII, გვ. 582).

ქარელი 1800 - ... ციციანთ გასაყრელათ მათს ... მამულში მივედი... პირველად ქარელი გაიყო. ციხე ერგოთ ნიკოლოზ მდივანბეგსა და ამის ძმას ამილდაბარს და პაატას შვილს ეშიკაღაღბაშს გოგიას... მტკვარსა და ფშნებს შუა რაც საქარელო ჭალა არის და ჭალის მიწები დარჩომილი, ეს კი გაუყოფელი არის და სამოთ არის დარჩენილი... ამის ზემოთ საქარელო რაც სწერია, ამისი ფარდი სარდალს გიორგის და მოურავს ევსტათის ერგოთ აქავ ქარელში... მდივანბეგს ნიკოლოზს, ამის ძმას ამილდაბარს და გიორგი ხალვათხანის ეშიკაღაღბაშს ერგოთ: აფნისი სრულებით ... საზენაქროთ ქარელისა და ლეთეთის სამძღვრის მიდგამდინ... რაც სააფნისო მამული არის, ეს აფნისი ნახევარი ნიკოლოზ მდივანბეგისა ... არის და ნახევარი ... გოგიასი... და ამის ფარდათ ერგოთ ლეთეთში რაც სანოღარისშვილო მამული არის. ერგოთ აფნისის ფარდათ სარდლ-მოურავს გიორგის და ქალაქის მოურავს ევსტათის: ძამის წყალი რომ წამოვა, წავლის რუს რომ ეძახიან, ეს რუ ნახევარი სარდალ-მოურავის გიორგისა და მოურავის ევსტათესი არის და ნახევარი ნიკოლოზ მდივანბეგისა და ეშიკაღაღბაშის გოგიასი, რომ ამ წყალმა ნახევარმა ლეთეთს უნდა იდინოს და ნახევარმა აფნისში... ხვედურეთს ერგო ნიკოლოზ მდივანბეგს და ამილდაბარს ... [და] სარდალ-მოურავს გიორგის ... საბელი ორი რომ ეს ამათ გაუყოფელი აქვსთ აქავ, ხვედურეთს სარუისო გზას შიგნით... დოესში ერგო მდივანბეგს ნიკოლოზს და ამილდაბარს: სამი პირველი საბელი ქვახრელიდამ მომავლის გზიდამ ... თავი ღუს რუმდინ, ბოლო მტკვრამდინ... დოესის ციხეში ერგო ნიკოლოზ მდივანბეგს და ამილდაბარს პაატას... რომელსაც სამნები არჩევს საბჰელსა, კალოსა და მინდორსა კიდევ ქვახრელის გა-

დასახედავს გზამდის ... ორი პირველი საბელი ამათ შუა მდივანბებს ნიკო-
ლაოს და ... გოვიას ერგოთ (ქსმ, VI, გვ. 177-180).

ქარელი 1800 – [არზა ივანე შავდათუაშვილისა გიორგი XII-ისადმი]: თაო-
ბით გუჯარელი გახლავარ, მერმე ხიზნად ქარელში ვიდექით. ფაშა რომ
შეზადგა, მაშინ წამოველ და ქალაქის პირს დაედექ. მასუკან ორჯელ
დავტყვევდი – ერთხელ ოსმალიდამ გამოვეპარე და მეორედ დაღისტნის
გზიდამ გამოვექეც და ისევ ქალაქს გიახელ (ქსმ, VIII, გვ. 651).

ქარელის ციხე. შიდა ქართლი

ქარელის ციხე 1800 – ... ქარელის ციხე ერთ წილად ერგო ... ციციშვილს
გიორგის და მდივანბებს ნიკოლოზს... კიდევ საქარელოს მამულიდამ ერგო
... ეშიგაღასბაშს გიორგის და მდივანბებს ნიკოლოზს ... ფშნამდის და
მტკერის პირამდის რაც სანოღარიშვილო მამულია, ლოპინაშვილს მამულს
გარდა... კიდევ ერგოთ ლელეთის ფარდათ აფნისი ეშიგაღასბაშს გიორგის
და მდივანბებს ნიკოლოზს ... და წყალი ლეთეთიდან უნდა ეძლიოს... ხვე-
დურეთს ერგო ეშიგაღასბაშს გიორგის მეოთხედი... ერგო დოესში ეშიგა-
ღასბაშს გიორგის საბელი სამი... კიდევ ერგო ციხე დოესისა ეშიგაღას-
ბაშს გიორგის... ერგო კიდევ ეშიგაღასბაშს გიორგის ქვახვრელისაკენ და
ორსაბელნახევარი დააკლდა, ის უნდა შეუსრულონ. ამაებს გარდა ზედავე-
ლაზე რაც გაუყოფელი მამული არის, საძმო და საერთო არის (ქსმ, VI,
გვ. 228-229).

ქართლი. შიდა ქართლი

ქართლი 1392 – იხ. ტფილისი

ქართლი

ქართლი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ქართლი 1207-1222 – იხ. სვენეთი

ქართლი 1348 – [წყალობის წიგნი ანდრონიკე მეფისა]: ... მუხუსძისა სალა-
რისეული ... ქართლის სოფელნი: კარბაი და გარეჯარ ბაკურის უბანი, მა-
თითა სამართლიანითა მძღვრითა ... ჰქონდეს [ქვენიფნეველს წითლოსან-
სა]... აწ ვინცა ჰნახოთ ბრძანებაი ... ესე ჩუენი ... ერისთავთა-ერისთავთა და
ქართლის ერისთავთა, გორის და ჩვენთა ციხისთავთა და მეციხოვნეთა და
გორის მოურავთა ... დაუმტკიცეთ (ქსმ, II, გვ. 98).

ქართლი 1392 – იხ. ტფილისი

ქართლი 1443-1466 – იხ. წყაღს-იქითი

ქართლი 1446⁵⁵ – [თულასძეთა სასისხლო სიგელი] ... ესე ჩუენგან [ბაგ-
რატ მეფისგან] ბოძებული ბრძანება თქუენცა ასრე დაუმტკიცეთ: ქართლსა
ქათალიკოზო, აფხაზეთს ქათალიკოზო, ქუთათს ქუთათელი, გელათს გე-
ნათელი, სამცხეს აწყვერელი, ოდიშს მოქვის მოქველი, ბედიას ბედიელი,
ცაიშელი, დრანდელი, სვანეთს ცაგერელი, სხვანო სრჯულ მდებელი და

⁵⁵ 1360-1395 (სს, II, 13).

სჯულს განმამაგრებელი ებისკოპოზნო, მოძღვარო, მღრდელი და დიაკონო... (ბმ, გვ. 5).

ქართლი 1562⁵⁶ - „ჩვენ, ველმწიფემ მეფემ აღექსანდრემ ესე წიგნი მოგუართუთ თქვენ ... სვეტს ცხოველსა, და ... კათალიკოსს ბასილს... რაც თქვენი ყმა იყოს ქართლსა, კახეთსა, საათაბაგოს, სომხეთს თუ საბარათიანოს, თრიალეთზედა თუ იმერეთს, ლაშქარსა და ნადირობას თქვენი ყმა თქვენ ნუ გაგყვრების... სხვას სარდლებსა და ამირ-სპასალარს კელი ნუ აქუს თქვენს ყმათან (ქსმ, II, 190-191).

ქართლი 1613 - [შეწირულობის წიგნი თეიმურაზ I-ისა ბოდბისადმი]: ... ოდეს იპრიანა ღმერთმან და კელთ გუისხნა სამეფონი ქართლისა და კახეთისანი, მას ჟამსა მოვედით კარსა საყდრისა ... თქვენისასა ... და შემოვწირეთ თქვენისა მამულისა საური... (ის, IV, გვ. 18).

ქართლი 1645 - ... ჩვენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... ესე წყალობისა წიგნი გიბოძეთ თქვენ ... მოქალაქე იავანგულანთ ფარ ფარყუხათა შეილსა მუშრიბს სულხანს... ოდეს ბედნიერმან ყაენმან ჩვენი სამეკიდრო ქართლი ჩვენ გვიბოძა, მოვედით ქალაქსა და სასახლის აშენებას ხელი მიეცავეთ და თქვენი ნასყიდი სახლები და ადგილები ბევრი გამოგართეთ. თქვენცა მისდა სანუჭოდ ... გიბოძეთ აბანოებს იქით ჩვენთვის სახასოდ საიონჯედ დაჭერილი ნაიონჯარი, იქით გვერდი ძველს გაღანამდინ, ზემოთ შარამდინ, აქათ მოურავის მეთთარ მანუჩარის და ბეკუზდანთ ვენახების სამძღრამდინ, ბუზანაურის შეილის ანაშელასა და მირიძანანთ ვენახების გვერდამდის თქვენთვის გვიბოძებია... (დთი, I, გვ. 12).

ქართლი 1648 - [სიგელი როსტომ მეფისა]: ... ამ დროსა უფროსი ჩვენი ძმა, მეფე ბაგრატ, ქართლით ბატონობდა და კახი ბატონი ამავე შაჰბაზ ყაენისაგან თავის საბატონოდამე გადარიბებულ-გადგებული იყო და კახეთი შიგნითი შინითი ოკერი და ნაპირის ალაზე შენი და ყაენისაგან კახეთიცა, იორს აქათი და ჩერქეზს აქათი, ჩვენის ძმისათვის ნაბოძები ჰქონდა... ამ სოფლით ბატონი ბაგრატ მიიცუალა [და ყიზილბაშებმა მეფე სეიმონს ქალი მიჰგვარეს]... ქალაქს მოვიდნეს, რომელსა ეწოდების ტფილისი და ქორწილი უყვს... რა ქორწილობა გარდაიჭადეს, ბრძანება იყო ყაენისა, რომე კახი-კაცი გაეწყვიდა და კახეთში ყიზილბაში დაესახლა; და კახეთს პატრონობდა ბარდის ხანი ფეიქარ-ხან. შეიყარა კახი ლაშქარი; მივიდნეს მუხრანს აღიანის მინდორშია და ყათლამი უყვს დალაბით; ერთობილნი კახნი დაკოცეს... შეიყარნეს ქართველნი. დაესხნეს მარტყოფში ყიზილბაშთა თავსა... მრავალი [ყიზილბაში] დახოცეს... ჩამოიყუანეს კახი ბატონი თეიმურაზ და გააბატონეს მცხეთას ზედათ ქართლსა და კახეთსა. ბატონი სეიმონ ტფილის იჯდა, სომხით-საბარათიანოს პატრონობდა... წამოეჭიდა ... ბატონი სეიმონ და კახ-ბატონს ქართლი წაართუა... იმავე წელიწადს ამდონი ისაჯა კახმა ბატონმა თეიმურაზ ... ქართლს გააბატონდა, სომხითი და საბარათიანო დაიჭირა... [ყაენმა ქართლი როსტომს მისცა. მალე როსტომი

⁵⁶ 1362 (სს, I, 1899, გვ. 244); XV-XVI სს (სადრ, გვ. 138).

დადიანს დაუმოყვრდა. მაგრამ მაყრიონს] გზა არ დაგუანება იმერელთ მეფემან გიორგიმ... მივედით სამცხეს. ოცხეს დავდევით... ჩავედით კაკას ჳიდს იმერეთშია და მობრძანდა ბატონი დადიანი... იმერეთი ჩამოვიარეთ და მოვედით ტფილისს, ქორწილი გარდავიჳადეთ... იყო კახი ბატონი იმერეთს ... და არც დასწყნარდა; კახეთში ჩამოვიდა მთის გზიდან... დავვიდ-ვა [სვიმონის სასისხლოდ] კახმა ბატონმა თეიმურაზ ... სოფელი გავაზი და სოფელი კისისკვეი, ჩვენი თავადისშვილებისა და გლეხების მოცემას დაგუპირდეს... [თეიმურაზ I-მა პირობა არ შეასრულა]. აქათ ჩვენ შევიყარე-ნით და იქით კახი ბატონი. ქისიფისკენ თათრები უჩინეთ. კახი ბატონი თი-ანეთს მისულიყო და ჩვენ იქით წავედით. შემოვიარეთ სუეტო ცხოველო ... და ... შენგან შეწვენა ვითხოეთ. არაგვს პირისპირ შევიარეთ და თიანეთს მოუჳედით... შევიბენით და გავიმარჯვეთ... უკან მივეყვით და გრემს მივე-დით, სრულად კახნი ჯაღაბობრივ იქ იდგნენ... შემბულიყვენ ქისიფის ბო-ლოსა და თათრებს გამარჯვებოდა და ბატონიშვილი დავით მოეკლათ... ჩვენ გრემს ვიდექით ... და კახნიც მოგვეიდეს... [თეიმურაზ I-ს] გზა მივე-ცით და იმერეთს გავაგდეთ... კახეთი ნასისხლად დავიჭირეთ ... და ... ყაენ-მაც გვიბოძა... ჩვენცა მოვახსენეთ [სვეტიცხოველს] გარესჯას ორივე უდაბნო და სრულიად გარესჯის სახლი და შესავალი ყოვლითურთ უნაკ-ლულოდ... რა რიგადაც ... საგარეჯოს სოფლები ყოვლიყო შეწირული წინა საგარეჯო ამ წესითა, რომე საყაენოს საურსა ლაშქარ-ნადირობასა და, გომბორს გარეთ, სხუა ჩვენი ხელი არა შემოვიდოდეს ... იმ გვარად შემოგვიწირავს წინა და უკანა საგარეჯო... ორივე საგარეჯო თემი და მა-ბული... კიდევ შეგუიწირავს ახლად მარიაშჯუარში ზანდარაშვილი შავერ-და... (ქრონ, II, გვ. 461-464).

ქართლი 1676 — ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... შაჰნავაზ ... თქუენ ... ბარათაშ-ვილს ორბელიშვილს ვახტანგს ... გიბოძეთ მდივანბეგობა ქართლისა, ქა-ლაქისა, საბარათაშვილოსა, სომხითისა და თათრისა (ქსძ, II, გვ. 226).

ქართლი 1692 — ჩუენ ... ქართლისა საბატონოს ... მქონებელმან და ... თუ-შეთის მპყრობელმან ... მეფეთ მეფემან ... ნაზარადი-ხან ... წყალობის წიგ-ნი ... გიბოძეთ თქვენ ... ანდუყაფარ ამილახორის შვილს იოთამს... როდესა-ცა ... ქართველნი უკუგვიდგნენ და გიორგი მეფეს შემოეხვივნენ და ქარ-თლში საბატონოდ გადმოიყუანეს, ჩუენ ... ქალაქის ციხეში შემოვედით და თქუენ ... ჩვენი სამსახურისათვის ერთი ძმა ... გორის ციხეში შეხვედით და მეორე ძმა ... ქალაქის ციხეში ჩვენთან შემოგვეყვით... [გიორგის მომ-ხრე] გიგის ამილახორს ... გიორგი მეფისაგან ... ასეთი საფიცარი აეღოთ, რომე თუ ... ქართლი დავჭირათ, თქვენ საამილახოროში აღარ შეეშით... აწე ამისად სამუქვოდ ... გვიბოძებია იოთამისათვის ამილახობა, ზემო ქართლის სარდრობა და გორის მოურაობა და რაც თქვენს სახლიკაცს მა-ბული და ალაგი ჰქონებოდესთ მთით ბარამდი ... თქვენთვის ... გუიბოძებია (ქსის, გვ. 356).

ქართლი 1692 — იხ. საამილახვრო

ქართლი 1692-1703 — ... მეფე ერეკლე ქართლს გამეფდა ... და დაგეგმახლენით ... ერისთავის იასონის შვილი, ბატონი თეიმურაზ ... თქუენ დიდი ორბელის შვილებსა, საქართუშლოში უფროსად დადგინებულსა და დიდად პატივცემულსა ბატონს ასლან-ბეგს... (მწ, გვ. 35).

ქართლი 1693 — [მინაწერი ვახტანგ ბატონიშვილისა გერგეტის მატთანუქს: ... ძლიერო ღმერთო ... აწ ქართლის მთავრად ჰქმენ გიორგი... სძლიეს სპარსთა და გარდავარდა; დაყო წელი ღარიბობაში ოთხი და მოვიდა და დაიჭირა ქართლი... მე, ვახტანგ, გამაგზავნა ლექში, და მე, ბძანებითა მისითა, შემოვიარე აქ და მივედიოდი, რათა შეგვეწიონ სპარსთა ზედა ძალი ამა სამებისა წმიდანი (მსკი, 30, გვ. 287).

ქართლი 1694 — მას ჟამსა, ოდეს ქართლში ორიანობა შეიქნა და ჩვენ ერეკლე I] ... ქალაქის ციხეში შემოვედით ... თქვენც [ქარუმიძე გიორგი] ჩვენის ერთგულობისათვის ბევრს გაისარჯენით... (ქრონ, II, გვ. 514).

ქართლი 1724 — ... [პაპუნა წერეთელს] ყმა ... აგეყარათ და ქართლს წავიდა (ქსძ, VIII, გვ. 882).

ქართლი 1730 — ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემ ... ვახტანგ ... წყალობისა ... წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... ორბელიშვილს ... ელიზბარს... მერმე ურუმთ ჯარი ჩამოვიდა ქართლში ... და საქართველოში ევლარსად დავდევით, წამოვედით რუსეთის კელმწიფესთან... თუ ... ჩვენს საბატონოში ... მივაწვევით, იქ ქართლში, შენი თეთრის გირაოდ სომხითის მელიქისაგან გირაოდ ნახევარ სოფელი წოფისი შენ გეჭირა და მოცემული წიგნითა გქონდა. ახლა ჩვენ ეს წყალობა გიყავით, ის შენის თეთრის გირაო სოფელი, რაც შენს თამასუქში ეწერა, ისი და იმას გარდა ის სოფელი სომხითის მელიქისა წოფა კელმუშელელად თქუენთუის გუიბოძებია... (სს, II, გვ. 357-358).

ქართლი 744 — ... ქართლი აირივა, ქვეყანა სულ დაიფანტა, ზოგი იმერეთს გარდაცვიდა, ზოგი ჯავახეთს, ზოგი კახეთში ჩამოვიდა, რომ მტერმა შეაწუხა. მეც [გოდერძი მღებრიშვილს] გამიჭირდა საქმე და ავიყარე და კახეთს ჩამოველ... (დსსი, I, გვ. 321).

ქართლი 1746 — [თეიმურაზ II-ის ბრძანება] თარხნისშვილო ზაზავ, თხუთმეტს წელიწადს უწინ რაც ქართველი კაცი ქართლიდამ აყრილა და ჯავახეთს გარდასულა და იქილამ შენთან მოსულა, ის გლეხი შენთან იყოს, ხელი არავის აქვს ქსოის, გვ. 54).

ქართლი 1765 — ღმერთმან ... ხემწიფის ჭირი მოსცეს ... მაჩაბელს ზაზას... რადგან თქვენის ბძანებით ეგ ოსი ქართლში ესახლება, ამთენი თქვენი წყალობა იყოს, რომ ჩემს მამულზე ხელი აიღოს, რომ ვინც მინდა, ის დავასახლო... (ქსძ, VII, გვ. 99).

ქართლი 1769 — რაც ძველათ ნეტარხსენებულის ჩვენის ჩამომავლისგან სვეტის ცხოვლის ყმისა ასე განწესება ყოფილა, რომე რაც სვეტიცხოვლის ყმა ქართლის, იმერეთს, კახეთს, საათაბაგოს, სომხითს, თუ საცა იყოს, მის უწმინდესობას კათალიკოზს უნდა ახლდეს და თავის ყმით ჩვენს დროშა[ზე] ბრძანდებოდეს ჩვენც ასე განგვიწესებია: რაც კახეთში საკუთარი სოფელი, სვეტის ცხოვლის ყმა არის, იმათი ჯარი მის უწმინ-

დესობას კათალიკოსს ანტონს ეახლებოდენ და თავისი ჯარით ჩვენს დროშაზე ბრძანდებოდეს... (ქსძ, II, გვ. 418-19).

ქართლი 1775 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი იესე მდივანს მოსცეს. ბეგ-თაბეგაშვილმა სულხან ქართლი აწერა. და ედიშერ მდივანს, მე და გორ-ჯასპის გაგვიყო. ახლა კიდევ იმანვე ყაზახი აწერა და ჩვენც გაგვიყო. ამას გვევდრები, რაც რომ მდივნებს აეწეროსთ, მეც წილი მომცენ. იოსებ ხიდს ზეით აწერა. ქალაქი აწერა. სულხან ქსანი აწერა, არაგვი აწერა... კიდევ გორიდამ ხუთი ხალხარი პური ჩამოიტანა... (ქსძ, VII, გვ. 270-271).

ქართლი 1777 – ... მერმე, რაც ყარაიდამ ჩვენი შემოსავალი თკ ღალა შე-მოვიდოდეს სარქარში, რომელიდამაც სამოხელეო სათაო ადგებოდეს, იმი-სი ნახევარი სათაო ქართლის მოხელეებმან უნდა აიღონ და ნახევარი სა-თაო კახეთის მოხელეებმან აიღონ. ამას იქით ყოველს წელიწადს, ასე აი-ღებდნენ... რაც შემოსავალი წყლიდამ, ივრის რუიდამ, მოვიდოდეს (მსეი, III, გვ. 64).

ქართლი 1778 – ... [ტატიშვილი ტეტია] ყულარადასის შვილს რევაზს ვახ-ლაგარ. ახლა რომ ერისთავი როსტომ ქართლს წავიდა, გაესია ჩემს სახ-ლში იასაულნი... მამის ჩემისათვის თავდები გამოერთმევნა; თუ შენს შვილს არ მიიყუან ... ქართლში არ დაგაყენებო... (ქსძ, VII, გვ. 399).

ქართლი 1778 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მათის უმაღლესობის მე-გოდრე ყორდანაშვილს თარხანს მისცეს... ქართლში ორი ურემი მარილი გაგზავნენ; ათი ქვამარილი და ერთის ჩემი მეურმის თოფი ფარსადან მაჩა-ბელს წაურთმევია... (ქსძ, VII, გვ. 414).

ქართლი 1781 – ... თავაზაშვილი ბერუა და ზურაბა ვალაპარაკეთ. ზურაბა ასე ჩიოდა: პაპაჩემი და მამაჩემი იოსებ ნინოწმინდელმა მამულზედ დაა-სახლა. მამა ჩემი ... ცალკე დადგა, მაგრამ მამულით არ გაუყვია. მამა მო-მიკვდა, ობოლი დავრჩი, ქართლში წაველ... [ახლა] მამულის წილ ვთხოვ და [ბიძა] არ მაძლევს... ამათის ლაპარაკის მოსმენით და სამართლით, ამ საერისთოს მამულიდამ უნდა ნახევარი მამული ამ ზურაბს მოეცეს... (ის, V, გვ. 98).

ქართლი 1783 – ჩვენს ქვეყანაში სად რაოდენ პრავიანტი, თივა და ბზე შე-იძლება, ამას ქვევით თვითეულად დაიწერება. ქართლში შეიძლება პრავი-ანტი ექვსიათას სამასსამოცი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება ექვსიათას სამასსამოცი ურემი. კახეთში შეიძლება პრავიანტი ექვსიათას სამოცი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება ექვსიათას სამოცი ურემი. სომხით-საბა-რათაშვილოში შეიძლება პრავიანტი ორიათას ათი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება ორიათას ათი ურემი. ფამბაკსა და ბორჩაღბუში შეიძლება პრ-ავიანტი ათასსამას თოთხმეტი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება ათასსამას თოტხმეტი ურემი. ყაზახში შეიძლება პრავიანტი სამიათას ოცდაათი ხარ-ვარი. თივა და ბზე შეიძლება სამიათას ოცდაათი ურემი. შამშადილსა და შამქორში შეიძლება პრავიანტი ორიათას ოცი ხარვარი. თივა და ბზე შე-იძლება ორიათას ოცი ურემი. განჯაში შეიძლება პრავიანტი ექვსასექსი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება ექვსასექსი ურემი. ერევანს შეიძლება

პრავიანტი სამიათას ოთხასი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება სამიათას ოთხასი ურეში. შორაგალს შეიძლება პრავიანტი ორასი ხარვარი. თივა და ბზე შეიძლება ორასი ურეში. ზემოწერილის პრავიანტისა, თივისა და ბზის შოვნა ქრისტეშობის ათამდის შეიძლება... ყარაბაღსა და ყარადაღში იშოუბა ოცდაერთათასი ხარვარი პრავიანტი. ... დარბანდიდამ მოკიდებული ვიდრე შირვანადმდე და ჭარადმდე იშოუბა პრავიანტი ოცდახუთი ათასი ხარვარი... (МПТСВГ, I, გვ. 85-86).

ქართლი 1786 - ჯაფარიძე გიორგის შვილი ქაიხოსრო ... უწიოდა თარხანს ლუარსაბს ... ბურდულაძე ქიტესა ჩემი მემკვიდრე ყმა არისო, თარხანს ქართლიდამ მოუყვანიაო ჩვენ რომ იმერეთიდან მისს უმაღლესობას ბედნიერს ხელმწიფეს ვიახვლითო. და ვანთის სოფლის წყალობა გვიყო, დაგუხახლო ჩვენის ყმითაო, ეს ზემოხსენებული ჩემი მემკვიდრე ყმა ბურდულაძე ქიტესა კალაურს თარხანს ესახლოა, იქიდან მოვიდა ვანთას მამაჩემთანაო; ამ ქიტესამ წიგნი მისცაო - იქაც შენი ყმა ვიყო და აქაც შენი ყმა ვარო (ქსბ, V, გვ. 346).

ქართლი 1787 - [თ. ციციშვილის, ნ. ორბელიანის და ქ. აბაშიძის წერილი ბეგთაბეგიშვილსა და თუმანიშვილს] Мы писали князю Амилахорову дабы в **Картолинии** и **Самхитии** были в осторожности и караулы в **Хеобе** поставлены. ...Паша желает, если его высочеству угодно будет, изволил приехать в **Гори** или **Сурам**, а сам хочет приехать в **Хеобу** до **Петрис-Цихе** (МПТСВГ, II, გვ. 83-84).

ქართლი 1787 - [არზა გიორგი თუმანიშვილისა]: ... თქვენის სიმაღლისაგან ბძანება გამოვიდა, რომ რაც იმერელი, რაჭველი ქართლში გადმოსულიყოს და მისვლოდეს ვისმე ან მაშულზედ არ იდგეს და ახალი მოსული იყოს, იმის აყრა გებძანათ და რაჭის ერისთვის შვილისათვის ბოძება... (ქსბ, VII, გვ. 741).

ქართლი 1788 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი დავეითიშვილს ზაალს მოსცეს... ჩემო ხელმწიფე, კიკნაძეებმა ქართლი გააოხრეს, ტყვე მომტაცეს, გამოვიდეს... მრავალი ტყვე მოღის, არავის წართმევია, ნურც მე წამერთმევა... (ქსბ, VII, გვ. 769-770).

ქართლი 1791 - მდივანო ეგნატი, ამ არზით მაგის (ძაგიას?) ძმისწულს მარდახიას ასე რომ მოუხსენებია, რადგან ახლა ქართლი შენგან არის აღწერილი, ახლა დაეთარში აღათანგი ხერხეულიძის კაცები საცა მეწეროს, ის მოიკითხე... (იდესუმ, გვ. 199).

ქართლი 1796 - [არზა ზურაბ ფალავანდიშვილისა]: ... იოსებ მუშრიბმა პირველათ რომ ქართლი ასწერა, ის კაცი ... ჩემს ყმათ დაიწერა. საწყალი ჩემი ძმა და მე პირველათ რომ ავიყარენით და ძადინას მივედით, ეს კაცი თან მოვიყვანეთ... ეს კაცი ... აიყარა და მუხრანს ჩამოვიდა, აყვარე და ისევ მოვიყვანე... ახლა თქვენთვის [კათალიკოსისთვის] უწყენია თავი, რომ თქვენი ყმობა მინდოა და ფცას მისულა და დამდგარა... (ქსბ, VIII, გვ. 372).

ქართლი 1797 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი შვიდს ნალეკრებს მოგვცეს. თქვენი წყალობა გეჰქონდა ქიტესა ამბარზედ. ქიტესამ დავით აბაშისშვილზედ ბარათი მოგვცა, ქართლში რომ ჰურის იასაული იყო. წავედით, აგერ

სუთი უკან დავდევთ, ჩვენი ხიზანი აქ შიმშილით იხოცებოდნენ. აქამდინ გვატყუა, თუ: ამ სოფლიდამ მოგცემ, და ხან სამაჩაბლოში აგვასხა... (ქსძ, VIII, გვ. 424-425).

ქართლი 1797 - ... მთელი სომხით-საბარათაშვილოსა თავადისაც და აზნაურიშვილისაც ყმა სულ დაფანტული გახლავსთ ქართლში და კახეთში... (ქსძ, VIII, გვ. 445).

ქართლი 1800 - ბრძანებით განწყესებული თავლიდარი ეკლესიის შემოსავლისა, როდესაც ქართლისა და კახეთის ეპისკოპოსთ განუწყესდებათ, ურბნელსაც მაშინ განუწყესდება; და მარტო ურბნელისა უკანონო იქნება (ქსძ, VI, გვ. 183-184).

ქართლის ქვეყანა // ქართლის ქუეყანა

ქართლის ქვეყანა XVI ს. - იხ. სურამი

ქართლის ქვეყანა 1679 - ... [აღიხანაშვილებმა] საპატრონეჲმ წიგნი მოგართევით [თუშანიშვილებს]... რომ ... თუ ქართლის ქვეყანას წაგივიდე, გიორგი მეფისა და ამილახორის მესისხლე ვიყო... (სს, III, გვ. 564).

ქართლის ქვეყანა 1745 - ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... აღექსანდრემ ესე ... საიმედო წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ, მურვანიშვილებს მურვანსა, ბააკასა და რევაზს... ასე რომე, პირველთაგანაც ჩვენი მემკვიდრენი იყავით. და მოიწივა ბოროტმან და ადლოხრეს ქვეყანანი ქართლისანი და მოდიოთ და დაგვიადგენით. და დაგაყენეთ ჩვენსავე ქვეყანაში... (იდ, I, გვ. 75).

ქართლ-კახეთი

ქართლ-კახეთი 1638 - იხ. მცხეთა

ქართნილი. სვანეთი

ქართნილი XVII ს. - იხ. ლეხთაგი

ქართუანი. სვანეთი

ქართუანი XV - იხ. ლალვერი

ქარიანტა // ქარიატა. სამეგრელო

ქარიანტა 1470-1474 - იხ. მსხულები

ქარიანტა 1611-1657 - იხ. ხობი

ქარტაკი. ქვემო ქართლი

ქარტაკი XVII ს. II ნახ. - იხ. წრაუთი

ქარტაკი 1746 - იხ. ზემო ვარდისუბანი

ქარტო. შიდა ქართლი

ქარტო XV ს. I ნახ. - იხ. სამთავისი

ქარჩოხი // ქარჩუხი. შიდა ქართლი

ქარჩოხი XV ს. I ნახ. - იხ. სამთავისი

ქარჩოხი 1766 - იხ. ცხრაზმა

ქარჩოხი 1774 - იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ქაისისხევი. არაგვის ხეობა

ქაისისხევი 1781 – იხ. პავლეური

ქატაბანი. ქვემო ქართლი

ქატაბანი 1688-1703 – იხ. მარაბდა

ქაუთარაძისსოფლი მამული. იმერეთი

ქაუთარაძისსოფლი მამული 1670-იანი – ესე... წიგნი მოგეცი ჩვენ, ერის-
თაუძან ... შოშიტამ ... შენ, წერეთელს ქაიხოსროს... გივს რომ ქაუთარაძის-
სოფლი მამული ეჭირა და ახლა რომ ბატონმა შენ გიბოძა, არც შენზე
იმას მოუდგე იმ მამულზე და კიდევ იმაზე მოგიდგე და მოგეხმარო... და
შენსას მისი არ ვარჩიო... (იდ, I, გვ. 38-39).

ქაფანაქი. კახეთი

ქაფანაქი 1771 – იხ. არაგვი

ქაფქიაური 1724 – იხ. ყარაღაჯი

ქაშვეთი // ქაშოეთი. თბილისი

ქაშვეთი 1440 – ... ჩუენ ... მანგლელ-თბილელმან იოანე თქუენ, ნექისძეთა
საყდრისშვილთა ქორეპისკოპოსკოპოზსა დანიელს ... მოგეცით ქაშოეთანა
მეუიდრი საყდრის მიწა სავენაჲც... (ქსძ, III, გვ. 186-187).

ქაშოეთი 1749 – ... მე, მამულაშვილმა ივანემ ... თავი შემოვწირე სიონთა
ღმრთისმშობელსა, და ვეყმევ, და [მიტროპოლიტმა ათანასიმ] ქაშოეთს ქვე-
მოღამ სახლის ადგილიც გვიბოძეთ. დავიდე საყდრისა ... სამსახური... (ის,
V, გვ. 70).

ქაშვეთი 1768 – იხ. გარეთუბანი

ქაშვეთი 1775 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სამარადისოდ ... ქა-
შოეთის მღვდელს ფილიპეს. ციხეში თქვენი ნაბოძევი ხუთის ღუქნის და
ერთი ოთახის ადგილი მორთმეული იყო ეკლესიისათვის, ჩვენ ავაშენეთ
ჩვენის ხარჯითა, ახლა მოქალაქეთ დააქციეს ორი, რომელიც დიდი იყო,
სასახლეს შეუმატეს... (ქსძ, VII, გვ. 309-310).

ქაშვეთი 1800 – ... დავსხედით ქაშვეთის წმიდის გიორგის ეკლესიის შეწი-
რულის ღუქნების საქმეზედ... ფილიპე დეკანოზმა ერთი განაჩენი მოიტანა
ქორონიკონს უფდ... ასე სწერია, მეჰმანდარი მირზას ღუქნიდამ მოკიდებუ-
ლი, ფურნის ღუქნამდინ რომ ეს ფურნის ღუქანიც ქაშვეთისა არის, ნალ-
ბანდებს რომ ღუქნები აქვსთ აშენებული, ისიც ამისიაო... ამას გარდა,
ნალბანდის შვილებს ეკლესიის მამულზედ მიკერით ბატონის ადგილშიდ
რომ არის მეიდანის, იქ ერთი ღუქანი აუშენებიათ ოთახით და სარდაფით...
(დსეი, 128-130).

ქაშო. კახეთი

ქაშო XVIII ს I მეოთხ. – იხ. თვალი

ქაშოეთი – იხ. ქაშვეთი

ქაჩალაური სოფელი. კახეთი

ქაჩალაური სოფელი 1785 – იხ. მარილისი

ქებავანი – იხ. ქვაბევანი

ქედი. ქვემო ქართლი

ქედი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ქედისუბანი. რაჭა

ქედისუბანი 1796 – ... მე. ბეჟან წერეთელმა ვიგულე და ... ჭელიშის უდაბ-
ნოშიდ მოვედი და ... ჩემი საკუთარი გლეხი ქედისუბანს ... შამომიწირავს...
ყოფილად სამღვდელო ნიკოლოზწმინდელი ლიკორწმინდას ბატონობდა... მე ...
წულუკიძემ გიორგიმ ვიგულე ... ჭელიშის უდაბნოს სამსახური. ჩემმა კაცმა
წერეთელმა ბეჟანმა მისი კაცი ღვთისმშობელს შესწირა... როგორც ჩემს დი-
დებულებას ეკადრებოდა, ისე ხელი მომყვე ცაგერლობა და ნიკოლოზწმინ-
დელმან და მათის ბრძანებით მეც დავამტკიცე... (დსსს, II, გვ. 110-111).

ქედისუბანი. ქვემო ქართლი

ქედისუბანი 1392 – იხ. ტფილისი

ქედისუბანი. შიდა ქართლი

ქედისუბანი 1793 – იხ. მეჯვრისხევი

ქედური. ხევი

ქედური 1439 – იხ. ხევი

ქეთილაშენი. ქვემო ქართლი

ქეთილაშენი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ქეთინისხევი – იხ. ხეთინისხევი

ქემერტი. შიდა ქართლი

ქემერტი 1712 – იხ. ურბნისი

ქემერტი XVIII ს. შუაწლ. – [გლეხების დახსნის დავთარი იასე მაჩაბლისა]:
...ქემერტს რომ ჯარი მოვიდა და სასახლის კოშკი რომ აიღეს, მაშინ იმ
ლექებისაგან დაეიხსენ ესენი... (მსეი, III, 173).

ქემერტი 1785 – ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი მოსცეს თავებისა
ღმრთისმშობლის ყმას მონასტრელებს – ქემერტელებს, დგურისელთ,
ხეთსა და ნიქოზს... გვევდრებით, რომ მონასტრისა და თქვენს სამსახურს
გარდა ჩვენთან საბატონყმით და უბრალო საგლეჯელად და შესაჭმელად
ხელი არავისა ქონდესთ... (ქსძ, VII, გვ. 652-653).

ქემერტი 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ქემერტი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ქენქანთკარი // ქენქანთკარი. შიდა ქართლი

ქენქანთკარი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ქენქანთკარი 1781 – იხ. ისროლისხევი

ქენქანთკარი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ქერანდენი. ქვემო ქართლი

ქერანდენი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ქერე. შიდა ქართლი

ქერე 1795 ახლო — იხ. გორი

ქერე XVIII ს. მიწ. — იხ. ნიქოზი

ქერე XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

ქესამანი. კახეთი (?)

ქესამანი 1770 — [ერეკლე II-ის ოქმი]: ჩვენი ბძანება არის იასეულო თარი-
მან! მერმე, ბოდბელის ელი რომ არის ქესამანში, იქიღამ უნდა აყარო და
საღალღელში უნდა მოასხა და იქ დააყენო (ქსძ, VII, გვ. 164-165).

ქესამანი 1787 — [წერილი იოანე მუხრანბატონისა მურვანიშვილისადმი]: ...
ომარხან ურდოზე დგას, ოთხი დღე არის... ორი ათასი კაცი არა ჰყავს. აი-
ვაზალიმ მითხრა: მანდ ქესამანში თურმე ხარ, ყიარახზე წინაზედაც მოგ-
წერე, ნუ დადგები მანდა... თუ ეგენი აჰყარო და წაიყვანო, კარგი, თუ არა,
სომხები წაასხი ბორჩალოში... კახეთიღამ დიად კარგი ჯარი მოვიდა, მარა
რა ფაიდაა, ჩვენ აქა ვართ, ის იქ არის... (სს, III, გვ. 28).

ქესამანი 1787 — იხ. ყალბაჩა

ქესამანი 1788 — იხ. აღავერის არხი

ქეფინისხევი — იხ. ხეფინისხევი

ქეშვალა. კახეთი

ქეშვალა 1746 — [წყალობის წიგნი ერეკლე II-ისა პაპუა ანდრონიკაშვილი-
სადმი]: ... ათახალილის თაბუნი, ყარაშალი და ღათიბარამასის თაბუნი
ქეშვალას, თქვენი ყმა, ისევე თამაზ მოურავისა, შენთვის და ქაიხოსროს-
თვის ... გვიბოძებია... (სს, III, გვ. 456-460).

ქვაბევანი. ქვემო ქართლი

ქვაბევანი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

ქვაბევანი 1627 — ... მეფემან პატრონმან სუიმონ ... თქუენ... ბარათაშვილს
ყაფლანბეგს ... გიბოძეთ ბარათას ნაქონი სოფელი ქვაბევანი, სოფელი თქუ-
ნადი, სოფელი ძველი დმანისი და სოფელი ფოცხუერიანი... (ქსის, 62-63).

ქვაბევანი XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაუთი

ქვაბევანი 1746 — იხ. წრაუთი

ქვაბი // ქვაბა // ქუაბი // ქუაბა. იმერეთი

ქვაბი 1578 — იხ. ქუთაისი

ქვაბი // ქუაბი // ქობი. ხევი

ქვაბი 1439 — იხ. ხევი

ქვაბი 1484 — ... ვახტანგ მეფედ იქმნა... წმიდაო სამებაო ... სოფელი შემოგ-
წირა ქუაბი... (მსკი, 30, გვ. 266).

ქვაბი 1765 — [შეწირულების წიგნი ერეკლე II-ისა]: რაგვართაც სოფელი
ქვაბი ძველთაგან გერგეტის წმინდის სამების ეკლესიის შეწირული ყოფი-
ლა, ჩვენც აგრევე შეგვიწირავს და მიგვირთმევია სოფელი ქვაბი... (მსკი, 30,
გვ. 286).

ქვაბთახევი - იხ. ქვათახევი

ქვაბნი // ქუაბნი. შიდა ქართლი

ქუაბნი 1392 - იხ. ტფილისი

ქვაბნი 1529-1530 - იხ. ვეძისი

ქვაბნი 1559 - იხ. სხალდიდი

ქვაბნი 1720 ახლო - იხ. თრიალეთი

ქვაბრგვალა. გურია

ქვაბრგვალა 1764-1770 - იხ. მთავარანგელოზის ტყე

ქვათახევი // ქუათახევი // ქვათავევი // ქოთახევი // ქვაბთახევი. შიდა ქართლი

ქვათახევი 1207-1222 - იხ. სვენეთი

ქვათახევი 1247-1250 - იხ. გაგაზელნი

ქვათახევი XIII ს. მიწ. - იხ. ნოსტე

ქვათახევი 1391 - ჩუენ მეფეთ-მეფემან პატრონმა ალექსანდრე... ესე წყალობის წიგნი გიწყალობეთ ... თქუენ მაღალაძეს ... დიმიტრის... [გიბოძეთ] უმკვიდრო ... მამული ივანისძე გაბრიელისა... მამა ჩემს მამა თქუენი მცხეთას სასწავლოდ აღეზარდა... [კვალად გიბოძეთ] ქვათახევს ეკუდო, კარის ბჭე, სენაკი ... და კუმლი ხუთი გლეხი ეჩილაურში... და კუალად მამათ-მთავრობა დიდმის წყლის ზემოთ ... სრკამდი... გიბედნიეროს ღმერთმან სვეტის ცხოვლის და ჩუენსა სამსახურსა შინა... (ქრონ, II, გვ. 191-192).

ქვათახევი 1415-1430 - მე ... მოურავმან თადეოზ ... მოგახსენეთ თქუენ ... ქვათავევისა ღმრთისმშობელსა... თაღელას იოვანეს ვენაკი და სახლ-კარი და მიწანი [შეეწირა]... სადამდის ცოცხალი ვიყო, ის ვენაკი მე მამეცით... (ქრონ, II, გვ. 222).

ქვათახევი 1442 - [სიგელი ალექსანდრე მეფისა]: ... მცირე ესე ნაღაწი და შემოწირული ჩუენი არავინ ხელყოთ შლად და ქცევად... ქუათახევის ღმრთისმშობლის მონასტრისა შეწირულისა სოფელთა და აგარაკთა ზე-ქუე შლად... (ქრონ, II, გვ. 254).

ქვათახევი 1452 - [შეწირულების წიგნი ნანიტა ყიფიანისა ქვათახევის ღმრთისმშობლისადმი]: ... ვიგულისმოდგინე, რომე სულისა ჩემისათვის აქა ქუთავეს ალაპი გამეჩინა; მას ჟამს, როდეს ქალაქი თათართა ქონდა ... ესე კავთახევი წარიტყუენოს და ტუარსშვილის ჯალაბი დაუტყუედა. მერმე მოვიდა, ამისი ზენარი და აჯა ითხოვა, რომე მაღლი არის, ურჯულოთა კელითა ამოეწყოთა, დაეტყუედიოთ, მერმე მანა ვენაკი მომყიდა, სამასი თანგა მივეცი. ასრე რომე, მონასტერს შევეკითხენითა, ვითა თუ შემიწყალებოთ და აქა, ქუათავეს, ალაპს შემიკუეთათა, თანგას სამასა ტუარსაშვილს მივეცი და ვენაკს ჩემის სულისათვის ხატს და თქუენ მოგაცხენებოთ... (ის, II, გვ. 10-11).

ქვათახევი XV ს. I ნახ. - იხ. სამთავისი

ქვათახევი 1470 - იხ. მცხეთა

ქვათახევი 1477 — იხ. ტყლაპაურა

ქვათახევი 1488 — იხ. შიღარი

ქვათახევი 1519 — მე, მეფისა დავითის პალატისუხუცესმან და მწიგნობართამთავარმან სოლალაშვილისა შალვას ძემან ივანემ, შემოვსწორე მონასტერსა ქვათახევისასა, ვლადქერნად სახელდებულსა, კავთისხევს ორი გლეხი... იგი ვენახი ვისცა ქვათახევის წინამძღვარმან მიაბარონ, იგი კაცი ყოველთა წელიწადთა ტფილის-ქალაქურითა ლიტრითა ოთხსა ლიტრასა ცვილისადა ერთსა ლიტრასა საკმელსა ქვათახევს მოიღებდეს... (ქრონ, II, გვ. 344-345).

ქვათახევი 1520 — იხ. კავთისხევი

ქვათახევი 1565 — იხ. კავთისხევი

ქვათახევი 1568 — იხ. სურამი

ქვათახევი 1704 — [ყმობის წიგნი ავთანდილასშვილებისა ნადირასშვილები-სადმი]: ... დღესა და დღეის იქითა არას ჩვენისა გვარისა [კაცსა]... არა ბატონას, არა ქვათახევისა წინამძღვარს, არას სულღმულს თქვენთან ხელი არავისა ქონდეს... (სს, II, გვ. 447).

ქვათახევი 1716 — ... ნასყიდობის სიგელი ... მოგეც ჩვენ, ჯვარის მამამ, ქვათახევის წინამძღვარმან ფალავანდიშვილმა ... ქრისტეფორემ, თქვენ, ავთანდილასშვილს ზალიასა... ხელმწიფეთაგან გორიჯანასშვილნი ქვათახევის მღვთისმშობლის შეწირულნი იყვნენ... მოგყიდე იმათის სასახლის წინ ნაბადვარი... (სს, III, გვ. 411).

ქვათახევი XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯვარი

ქვათახევი 1756 — იხ. ღოღოვნა

ქვათახევი 1764 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... ქვათახევის წინამძღვარს იოანეს. სველნეთის მამულები ნასყიდი აქესთ მაგათ [თუმანიშვილების] მდივნებს და მათ სახლიკაცებს. სახლიკაცი სულ ღალას აძლევენ საყდარსა, არ დაუჭერიათ. და ეგ მდივნები შეგხვეწნიან წინამძღვარს: ღალას ნუ გვთხოვთო და ოთხს ლიტრას სანთელს საყდარს მივართმევთ წელიწადში. ახლა ეს ოცი წელიწადი არის, წინამძღვარი გახლავართ [არ მიუციათ ეკლესიისათვის სანთელი] (ქსმ, VII, გვ. 74-75).

ქვათახევი 1784 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის ვახტანგის ჭირი მოსცეს პეტრია ნალეკარს. შეეიტყა, შენი ჭირი მე, ქვათახევის ყმასაც ეძებენ და მამულსაც... გაიხელ და განვაცხადე ჩემი თავი ეკლესიის ყმად... (ქსმ, VII, გვ. 618-619).

ქვათახევი 1784 — ღმერთმან მისის უმაღლესობის ჭირი მოსცეს ქვათახევის მღვთისმშობლის ყმას ნარიაშვილს თევდორეს. ორმოცი წელიწადი არის, მამაჩემი ჯავახეთიდან გადმოსულა და მღვთისმშობლისათვის თავი შეუწირავს... მე ორმოცი წელიწადი იმის ყმა ვიყავ, ახლაც იმასვე ვყმობივარ ქვათახევის მღვთისმშობელს. ახლა მანგლელი წამამდავებია... (ქსმ, VII, გვ. 627-628).

ქვათახევი 1786 – ჯავახი ზურაბა გედევანიშვილებს შოშიასა და ბეციას სამართალში ყმობაზე ელაპარაკებოდა: მე ძველთაგან ქვათახევის ეკლესიის ყმა ეყოფილვარო, ჯავახეთს გადავსულვართ, და ჯავახეთიდან პატარა ჩემმა მოყვარემ ისევ ქვათახეთის ყმად გუდით გადმამიყვანა და ქვათახევს შემწირაო. სანამ კავთიხევი შენი იყო, იქ ვიდევო. კავთიხევი რომ მოიშალა, იქითამ სამაჩაბლოში წაველ და ოცი წელიწადი დიცვ ვიდევო, და დიციდამ ქორდის ერასტი გოსტაშაბიშვილის ყმის ქალი შევირთე და აქამდინ ჩემს მოყვარესთან ვცხოვრობდიო. ქორდის მამული არა მქონია გედევანიშვილის წყალობა, და იმ ჩემს მოყვარესთან ხიზნად სახლებისათვის ყმად მეჭიდებოაო... (ქსძ, V, გვ. 340-341).

ქვათახევი 1786 – ქვათახევის არქიმანდრიტის ათანასის ეჩივლა მის სიმაღლეს მეფესთან ქვათახევის ღმრთისმშობლის მამულზედ. არქიმანდრიტი და შატბერაანი წერნაკამდინ დაობდნენ. და ერთიკ კლდე გდია, იქამდინ დაობდენ შატბერაანი და წერნაკსაც იმას არქმევდნენ. ამაში წრიალაშვილები უპასუხებდნენ: სვენეთის მხრისკენ გორა არის, წერნაკი ეს არისო... [წრიალაშვილებმა] ასე დაიფიცონ: წერნაკიც ეს არის და ამას აქეთ შაშვებისა, ამას იქით საქვათახეოა (ქსძ, V, გვ. 333).

ქვათახევი 1788 – [მორიგე ჯარში გაწვეულები]: ქვათახევის ყმა პაპაძე ბერუა... ვაშლოვანიდამ ტერნაკანაშვილი დავითა; ტაბახმელიდამ ვახტანგის ყმა დემურასშვილი დავითას ძმა გოგია... ბორბალოდამ იასე მდივნის ყმა ვარსიმაშვილი თევდორე... მარაბდიდამ ნიკოლოზას ყმა ხატაშვილი სტეფანე... კოდიდამ ესტატისშვილი გოგიას ყმა დავითას შვილი გრიგოლა... ხატისთელეთიდან ტერ-არაქელა... (სეიდ, II, გვ. 154-155).

ქვათახევი 1790 – ... ქვათახევის არქიმანდრიტი ანტონი ... ასე ჩიოდა: წინაპართ მეფეთ ჩვენი ეკლესიისათვის კაცნი და მამული შემოუწირავსთ – გორს გოგიჯანაშვილი თვისის მამულითა... [ახლა თაყინაშვილი ეცილებას]... (ქსძ, V, გვ. 491-493).

ქვათახევი 1794 – ... ქამალაშვილი ასე ჩიოდა: ჩვენ გორელნი სახასოთ ეყოფილვართ. გორელს გოგიჯანაშვილს მივჰკედლებითართ, გოგიჯანაშვილს დაუჭერივართ... ჟამთა ცვალებით გორიდან აფერილვართ, ქსანზე ახალგორს დავსახლებულვართ... [ქვათახევის არქიმანდრიტმა მიუგო]: შენი ახალგორს ყოფა რომ შევიტყე, ბატონიშვილს გიორგის მოვახსენე... ბატონისშვილმა იოანემ ... ეს განაჩენი მომცა: ეს ქამალაშვილი ქვათახევის ეკლესიისა არისო... (ქსძ, V, გვ. 642-644).

ქვათახევი 1797 – იხ. ნაფარეული

ქვათახევი 1799 – იხ. გამოღმა მხარი

ქვათახევი 1800 – იხ. სათარხნო

ქვათახევი 1800 – იხ. კავთიხევი

ქვათეთრისი // ქუათეთრისი. ქვემო ქართლი

ქვათეთრისი 1646 – [განჩინება ბარათაშვილების მამულის საქმეზე]: ... ქუათეთრისი პირველადაც ძმათაგან ფალავანხოსროს რგებოდა; და მერმე

ვირშელის შვილი და ფალავანხოსროს შვილი ამ მამულზედ გარდაკიდუ-
ბულიყუნენ... ქუათეთრისი ხელმწიფემ ფალავანხოსროს ... დაანება, რადგან
წილში ნარგები მათი სამკუიდრო მამული იყო... (ქსმ, IV, გვ. 691-692).

ქვათეთრისი 1688 – იხ. ერწო

ქვათეთრისი 1720 – იხ. ნიაწარი

ქვათეთრისი 1732 – იხ. ნიაწარი

ქვათეთრისი 1736 – იხ. ნიაწარი

ქვაკირას ფონი. შიდა ქართლი

ქვაკირას ფონი 1652 – იხ. ქორდი

ქვარხითი – იხ. კვარხითი

ქვაფათი (?). შიდა ქართლი

ქვაფათი 1780 – იხ. ქორდი

ქვაფთა. შიდა ქართლი (?)

ქვაფთა 1784 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის ვახტანგის ჭირი მოსცეს ...
ბუნაძე შიოს. მერე ქვაფთს სვეტიცხოვლის მამულში ორი ღლის მიწას
გვედავებოდა ბათიაშვილი, ნასყიდი მაქესო... მამითქვენისაგან განაწენი
არის, რომ რადგან სვეტიცხოვლის მამული არის, თუნდა ალალი მონასყი-
დე იყოს, ღალა-კულუხი მაინც უნდა მოგვეცეს... (ქსმ, VII, გვ. 607).

ქვაყრილი. შიდა ქართლი

ქვაყრილი 1651 – იხ. ბიბლიანთუბანი

ქვაყრილი 1776 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი ... იოვანეს აბაშიძეს [მოს-
ცეს]... ერთის სამზერის და საბახთის წყალობით მიეყო ქვაყრილში, საცა
გლეხს კაცს ებოდა იმ მხარეზე, რეთიც თქვენა ნება იყოს, ადლობით მე-
ბოძოს (ქსმ, VII, გვ. 341-342).

ქვაყუნტა. იმერეთი

ქვაყუნტა 1795 – იხ. კაციეთი

ქვაჩხანი. სვანეთი

ქვაჩხანი XIV ს. I ნახ. – ... ესე დაწერილი და ნიშანი გაჭრობისაი და
მკვიდრად ნასყიდისა დაგიწერეთ ... სვეტიელსა ივანეს ... ჩვენ, მოძმეთა ქორო-
ჩინათა ... მას უამსა, ოდეს ქვაჩხანსა სათიბვე მოგყიდეთ... (სწმ, I, გვ. 179).

ქვახერელი // ქვახრელი // კაცუერული. შიდა ქართლი

ქვახერელი 1700 – იხ. წერაქვი

ქვახერელი 1719 – [ნასყიდობის წიგნი ზაზა ციციშვილისა უთრუთ ციციშ-
ვილისადმი]: ... მოგყიდეთ ჩვენი მკვიდრი ყმის მამული ქვახერელს მიხითა-
რაშვილებისა... ამათი წილი ჩაღისძირის მიწა ხუთი თავი ჯანიზაშვილის
მიწამდი... (ისშმმ, გვ. 82).

ქვახერელი 1754 – იხ. დიღომი

ქვახერელი 1755 – მამადა და შარიფმა ქვახერელელს კაცს დ (ოთხი) ხარი
უჩიქლა (სამდ. გვ. 23).

ქვახერელი 1783 – იხ. ხიდისთავი

ქვახერელი 1784 – იხ. ხიდისთავი

ქვახერელი 1795 ახლო – [ჩამოთვლილია რუსებისათვის მისასყიდლად შე-
წერილი ფქვილის გადამხდელი სოფლები]: ქვახერელი, დოესი, ხოვლე, ზე-
მო ხანდაკი, სასირეთი, კავთისხევი, ქვემო ხანდაკი, გომი, მეტეხი, სასხო-
რი, ჩოჩეთი, ძეგვი... (მსეი, III, გვ. 105-106).

ქვახერელი 1800 – იხ. ქარელი

ქვახერელის გზა. შიდა ქართლი

ქვახერელის გზა 1800 – იხ. ქარელი

ქვები. იმერეთი

ქვები 1659 – იხ. რველი

ქვეკუმ-საყდარი. შიდა ქართლი

ქვეკუმ-საყდარი 1645 – იხ. ჩუმათელეთი

ქვედა მაღლაკი. იმერეთი

ქვედა მაღლაკი 1766 – იხ. მაღლაკი

ქვემო აბანო. ქვემო ქართლი

ქვემო აბანო 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ქვემო ავჭალა. კახეთი

ქვემო ავჭალა 1797 – იხ. ავჭალა

ქვემო ანუჭი.⁵⁷ კახეთი

ქვემო ანუჭი 1580 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფისა ლეონის ძემან ... ელიმირზამ
... სვესწირეთ [მცხეთას] ქვემო ანუჭით [ყმა-მამულთ]... (ქრონ, II, გვ. 418).

ქვემო ახალშენი. ქვემო ქართლი (?)

ქვემო ახალშენი 1699 – ...ესე წიგნი მოგეცე შენ, ასლუაშვილმა ხოსუამ
თქვენ, დოღმაზაშვილს ნასყიდას... ჩვენი ქვემო ახალშენი ზოგი უწინ მამა
ჩვენს მამის თქვენისათვის გაეცვალა მამულზედა და ცოტა რამ კიდევ
ჩვენ გვეჭირა... (ქსძ, VIII, გვ. 865-866).

ქვემო ბაგა. შიდა ქართლი

ქვემო ბაგა XVIII ს. შუაწლ. – [თუმანიშვილების ყმა-მამულის ნუსხა]: ...
მეფე გიორგი წაბძანდა იმერეთს... თამთის წყაროს საქმე ასრე ყოფილა:
ბეუთა მამის ჩემის მოყვარე იყო ... [და მისი] თეთრი ... ამილახორს ემარ-
თა. ამათ შეუკვეთეს: მხითვეი დაგვაკელო, ამილახორისგან ის მიწები გვი-
შოვეო. ბეუთამ გაუფონა [და დედაჩემის მარგალიტებით] ის მიწები გამო-
უხსნა, ჩვენს სახელზედ წიგნი აგვართვა... ქვემო ბაგა ასრე: ესტატეს დე-
დის ჩემის თეთრი ემართა, იმაში გამოართვეს. საწნახელს ზეითი ბაგაცა
და საყდრის მიწაც ყარა-ბეჟანის მოცემულია... ატენის ზვარი. ლიპარიტს
თეთრი ემართა... გორს ნაზვრევი და ქვემო ბაგასთან ცოტა ვენახი ბეჟანი-

⁵⁷ ქვემო ღანუხი?

საგან ჩვენ ვიყიდეთ... ქალაქის სასახლე საჯინიბო შაჰპარუნათგან ... მამა-
ჩემმა იყიდა... წოდორეთს მამულასი მეჯორისა გულიას მამული საბოგანო
ასრე ვიყიდეთ... გორს ბერაძის სახლები ყარა-ბეჟანასაგან მე მიყიდნია...
ერთი დუქანი გორს ძამუკაშვილებისაგან მე დაეხსენი... ატენს სატივი ჩე-
მი ნაშოვნია... დამპალა პაპის ჩემის ვალში გამოვართვი კაჭკაჭაშვილსა...
ჯელთუბანს სასახლეხედ რაც ყმა ამუშავეთ... მეც უნდა მამუშაოთ... (მსეი,
III, გვ. 171-173).

ქვემო ბიწმენი. კახეთი

ქვემო ბიწმენი 1392 – იხ. ტფილისი

ქვემო ბოლნისი. ქვემო ქართლი

ქვემო ბოლნისი 1619 – იხ. ნახიდური

ქვემო ბოლნისი 1620 – იხ. შუა ბოლნისი

ქვემო ბოლნისი 1636 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... თქვენ, ბარა-
თაშვილს ... ყაფლანს ... გიბოძეთ ქუემო ბოლნისს ბარათას ნაქონი ზუარი
სამართლიანის საქმითა და სამძღვრითა... (ქსის, გვ. 130).

ქვემო ბოლნისი 1642 – ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ესე ... წყალობისა
წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... მელიქ ნარიმანიშვილთა ხოსროს ძმასა ... ბე-
ჟანს... ქუემო ბოლნისის მირანშას ნაქონს მამულს გუეაჯენით... მოკითხუ-
ლი ვქენით და თავად აყრილი იყო და მერმე უშვილო და მისი ნაქონი სა-
მართლიანი მამული ... თქვენთვის გვიბოძებია... (ქსის, გვ. 169).

ქვემო ბოლნისი 1643 – იხ. მამხუტი

ქვემო ბოლნისი 1646 – იხ. ნახიდური

ქვემო ბოლნისი 1678 – იხ. ქვეშისხევი

ქვემო ბოლნისი 1701 – იხ. სომხითი

ქვემო ბოლნისი 1703 – იხ. თელისწყარო

ქვემო ბოლნისი 1712 – ... [ორბელიშვილთა ნასყიდობის წიგნის მოწამენი
არიან: ქვემო-ბოლნისის ხასადარი, ზავარაშვილი ფარსადან... ბოლნისის
მამასახლისი ღუა, შუა-ბოლნისის მამასახლისი ზეგულაშვილი ბეჟუა და
სულ ბოლნისელნი (სს, II, გვ. 244).

ქვემო ბოლნისი 1718 – იხ. ურცევანი

ქვემო ბოლნისი 1736 – ... [კაკაშვილ-ორბელიშვილების ნასყიდობის წიგ-
ნის] მოწმენი: ქვემო ბოლნელი მადათა, შუა ბოლნელი მელქუა, გურგენა,
ზემო ბოლნელები სულ ხელი-ერთპირათ... (სს, II, გვ. 382).

ქვემო ბოლნისი 1736-1742 – ... თუმანისშვილს ყარდაშას ... ქვემო ბოლნისს
ნასყიდი მამული მქონდა, მოხელისა მივეც მას, და, როსაც მივედ, ათი სა-
პალნე და ცალი ტკბილი მერგო ჩემს წილათ, სულ მადათამ წაიღო, მე არ
მამცა... (ქსდ, VII, გვ. 18).

ქვემო ბოლნისი 1746 – იხ. წრაუთი

ქვემო ბოლნისი 1746 – იხ. ზემო ვარდისუბანი

ქვემო ბოლნისი 1763 — ღმერთმან ... ხემწიფის ჭირი მოგვცეს ... ქვემოთ ბოლნელს ფირადასშვილს სტეფანას... თქვენი ნაწყალობევი სამიოთ კომბლი კაცი მყვანდა... და ახლა ქვემო ბოლნელმან ლუარსაბის შვილმა მენაბდმა ბეჟანამ წამართვა... (ქსძ, VII, გვ. 66-67).

ქვემო ბოლნისი 1796 — იხ. გოგისოფელი

ქვემო ბოლნისის რუ // ქვემო ბოლნური რუ. ქვემო ქართლი

ქვემო ბოლნისის რუ 1623 — იხ. შუა ბოლნისი

ქვემო ბოლნისის რუ 1670 — იხ. ზემო ბოლნისი

ქვემო ბრეძა. შიდა ქართლი

ქვემო ბრეძა 1401-1415 — იხ. ულუმბა

ქვემო გაჟღუტი // გაჟღოტი. კახეთი

ქვემო გაჟღუტი 1537 — იხ. ხანდაკი

ქვემო გუელდესი. შიდა ქართლი

ქვემო გუელდესი IX ს. II ნახ.— იხ. ცხევერეთი

ქვემო ელდისი. შიდა ქართლი

ქვემო ელდისი 1454 — იხ. ცხირეთის გვერდი

ქვემო ვარდისუბანი. ქვემო ქართლი

ქვემო ვარდისუბანი 1746 — ... ერთობით ორბელისშვილებმა ... რაც ძველთაგან საერთო მამული გვექონდა, სახასოებსავე მოვირიგეთ და ამ რიგით გაიყავით... სანამდის სახელმწიფო ხარჯი გვეთხოვებოდეს, ამაზედ ვიდგენთ. ერთს წილად ერგო: ქვემო ვარდისუბანი, იქავ ზვარი; სოფელი ხულო; სოფელი ქვემო მიჯა, იქავ სამეხრაო; თავუთი ხანდამაშვილებით, იქავ სამეხრაო; სოფელი ძველი დმანისი, იქავ სამეხრაო; სოფელი ყადრჩული, სოფელი მუსეფრიანი; სოფელი გატეხილი აყდარი; სოფელი ღორაშენი; სოფელი ბაზაური; დმანის: ციხისა, დუქნებისა, მსახლობელის კაცისა, მიწისა, წისქვილისა, ბაღისა, ყოვლისფერის მეოთხედი. ფიტარეთს: ციხისა, მსახლობელის კაცისა, მიწისა და მამულის, ყოვლისფერის მეოთხედი. ტანძიას: სოფლისა მსახლობელის კაცისა, მიწისა, ყოვლისფერის მეოთხედი; აღბაბლუს: მსახლობელის თავრის, მიწისა, სოფლისა, ყოვლისფერის მეოთხედი. აზნაურშვილები ჩაიკაშვილებისა დღეს რისაც მქონებელნი არიან: სოფლებისა, მამულით, ყოვლისფერის მეოთხედით. აზნაურშვილი მკედლისშვილები თავისი ყმით და მამულით. ნასყიდი შუა-ბოლნის ზვრისა აქელაშვილებისა ქვემო ბოლნის ზვრის მეოთხედით. სოფელი შესაყარი მურვენიშვილებით თავისის ნასყიდით და რისაც მქონებელი იყოს... (მსკი, 33, გვ. 120-121).

ქვემო თავუთი. ქვემო ქართლი

ქვემო თავუთი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

ქვემო თელეთი. ქვემო ქართლი

ქვემო თელეთი 1782 — იხ. ქალაქი

ქვემო კახეთი

- ქვემო კახეთი 1720 – იხ. კახეთი
- ქვემო მახრადლაჯი. შიდა ქართლი (?)
- ქვემო მახრადლაჯი 1766 – იხ. გორი
- ქვემო მესხეთი. იმერეთი
- ქვემო მესხეთი 1673-1696 – იხ. გელათი
- ქვემო მიჯა. ქვემო ქართლი
- ქვემო მიჯა XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი
- ქვემო მიჯა 1746 – იხ. ქვემო ვარდისუბანი
- ქვემო მღვთა. არაგვის ხეობა
- ქვემო მღვთა 1781 – იხ. წკერე
- ქვემო მძიმღეთი // ქვემო მძიმღეთი. შიდა ქართლი
- ქვემო მძიმღეთი 1674 – იხ. ზემო მძიმღეთი
- ქვემო მძიმღეთი 1692 – ... ჩვენ, ტატიშვილმა ... სეხნიამ ... შენ ... მიქელაშვილსა შოშიტას ... გიყავით წყალობა შარაშიგნით ვენაგისა ... ბეგრის უთხოვრობა და ჩვენი სახასო მიწა ქუემო ძვიმღეთს, კაციას ბაგის თავი-
დამ ინდუაშვილის ბაგის მიდგამადი... (სს, II, გვ. 162).
- ქვემო მძიმღეთი XVIII ს. – იხ. ნული
- ქვემო მძიმღეთი XVIII ს. – იხ. ტკოცა
- ქვემო ნიქოზი. შიდა ქართლი
- ქვემო ნიქოზი 1656 – ... ჩვენ, ბოქაულთუხუცესმან ბატონმან ელიზბარ, ვი-
ყიდეთ ქვემო ნიქოზს ვეშაპისძისაგან სასახლის ალაგი და ... ვენაკი და
დავასახლეთ ჩვენი მემკვიდრე ყმა მახვილაძე პაპუნა... ოცს იანვარს ... მი-
ვიდოდეს ეს ჩვენი მღვდელი რუის და ... ბატონის ანახანუმის საფლავზედ
ჟამს სწირვიდეს... (სს, II, გვ. 237-238).
- ქვემო ნიქოზი 1768 – იხ. ზემო ქართლი
- ქვემო ნიქოზი 1795 ახლო – იხ. ერედვი
- ქვემო ნიქოზი XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი
- ქვემო ნიქოზი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი
- ქვემო ნიქოზი XVIII – იხ. ტკოცა
- ქვემო ოროზმანი. ქვემო ქართლი
- ქვემო ოროზმანი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე
- ქვემო პუშარი. სვანეთი
- ქვემო პუშარი XIV-XV სს. – იხ. ლაპილი
- ქვემო რეხა. შიდა ქართლი
- ქვემო რეხა 1711 – იხ. ოქუანთეული მიწა
- ქვემო რეხა 1795 ახლო – იხ. ალაიანი
- ქვემო რუ. შიდა ქართლი
- ქვემო რუ 1789 – იხ. რუისი

ქვემო რუისი. შიდა ქართლი

ქვემო რუისი 1789 – იხ. რუისი

ქვემო საბუზარა. ქვემო ქართლი

ქვემო საბუზარა 1543 – იხ. სხაღნაგარი

ქვემო სანაგარდო. იმერეთი

ქვემო სანაგარდო 1549 – იხ. ბაღასკარი

ქვემო სობისი. შიდა ქართლი

ქვემო სობისი 1754 – იხ. დიღომი

ქვემო ტიკანნი. სამცხე

ქვემო ტიკანნი XIII ს. II ნახ. – ... მოგაგვსენე ესე ... დაწერილი ჰაღისა მთავარმოწამესა, მე ბოცო... ქუემო ტიკანნი თათართა... სანაცვლოდ ვალე ნაოკრებნი შემოგწირენ, და რაითაც მათ იგი ვალეს ჯობდეს ... აღაპი გაუკუეთე ... აღისა მთავარმოწამისათუის... ბექასა კი მიეპყიდეს; ხუთი მიწაი იყო ვალური და ერთი მიწაი გაბლუცური, ვაჭლას ჰქონდა და უკაცური სამოთხე გაეცვალა, კაცები კი წამოვასხი... აწ ამა ქუემო ტიკანურისათუის და ვალურისათუის და ვაჭლისათუის და სამოთხორისათუის ურისა ნახევარი შემოგწირეთ... და ტამაღათა ოცდახოთი მიწაი შევაგდენ და ამა ოცდახუთსა მიწასაორმოცი გრივი პური გამოვა და ასი ლიტრა ზეთი და ათას ხუთასი თეთრი... მერისა ღმრთისმშობელისა კალამაელი სხედს და მათ რაიც შეკუწუდების პური მას, იგინი მუნა მოიღებდენ და სხუასა ყუელასა აღს მოიღებდენ, ვირე კალამაელთა სხუაგან დაესხმიდეს. და რაი სხუაგან დაესხამ, მაშინ განაღამცა ყუელი აღს მოიღეს. და ასისა ლიტრისა ზეთისაგან ორმოცსა ლიტრასა ზეთსა მერის ღმრთისმშობლისა წინაშე მოიღებდენ და სამოცსა ლიტრასა ზეთსა აღისა მთავარმოწამისა წინაშე მოიღებდენ. და რაი კალამათანი სხუაგან წამოვიდენ, მას ორმოცსაც აღს მოიღებდენ ტამაღელნი... ნიკოლოზის სამანი შევსწირეს... ჯაყი შევსწირეს ჩემი კერძი... ქუეთნდასრს ერთი მიწაი და ნახევარი ვიცვალეს სამოთხურითა და მას ოთხი გრივი პური შევაგდეს... ღმერთმან ქნას, ქუემო ტიკანნი თათართაგან დაევიჰსნა, იგიცა მთავარმოწამისა იყოს ... შეწირული (სსიმ, II, გვ. 31-33).

ქვემო უბანი. თბილისი

ქვემო უბანი XVIII ს. I ნახ. – [ქვემო უბნის სამწყსოს ნუსხა]: ... ქვემო უბანი... კოზმინის უბანი, მოღინის უბანი, კორღანანთ და ფითუანთ უბანი, მანღენანთ უბანი... ფეთხაინის კლდის უბანი ... და მეიღინის უბანი. მუშრიბის ავთანდილას სახლიდამ მოჰყვება, ჩამოტანება შერგილანთ უბანი... ჩიხათანთ უბანი, ჩაღლანთ უბანი, ნორაშენის უბანი, მელიქის ძველი უბანი ბეჟუთას სახლიდამ სააკაშენს გაივლის და მეიდანში ჩავა (დთი, I, გვ. 225).

ქვემო უბანი 1752 – ...ესე წყალობის წიგნი გიბოძე მე, ტფილელ მიტროპოლიტმან ათანასიმ შენ, სიონის კანდელაკს შიოს ასე, რომ: ქვემო უბანი სამწყსო ტფილელ მიტროპოლიტს დომენტის შენთვის მოეცა... რახან იმი-

სი ნაბოძები წიგნი ჩვენც ვნახეთ, რაც ღაზარეს მდღელს ქვემო უბანში
სამწყსო ეჭირა, ჩვენც შენთვის მოგვიცია... (ქსძ, III, გვ. 824).

ქვემო უბანი. შიდა ქართლი

ქვემო უბანი 1796 – იხ. გორი

ქვემო ქართლი

ქვემო ქართლი 1737 – იხ. ზემო ქართლი

ქვემო ქართლი 1749 – იხ. ზემო ქართლი

ქვემო ქართლი 1770 – იხ. ტფილისი

ქვემო ქართლი 1771 – დმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს აბაზაძეს სო-
ლომონს. სამი კვამლი კაცი აქ, ქვემო ქართლში გახლამთ... ერთი ... ტირ-
მნისს... ერთი ... კარბს... მესამე მერეთს... ერთის ოქმის წყალობა მიყავით,
რომ ავეარო და სურამს მოვიყვანო (ქსძ, VII, გვ. 179).

ქვემო ქეტირი // ქვემო ქუტირი. იმერეთი

ქვემო ქეტირი 1749 – იხ. გოდოგანი

ქვემო ქეტირი 1773 – იხ. ქუთაისი

ქვემო ღოღოვნა. ქვემო ქართლი

ქვემო ღოღოვნა 1779 – გოსტაშაბიშვილი ზაზა ჩიოდა: ჩემი წილი ქვემო
ღოღოვნა ყაფლანიშვილს ზააღს ნასყიდობით უწერია, მე თეთრი არ ამი-
ლია... ზაზას ერთი სხვა წიგნი ჰქონდა ყაფლანისა და ზააღისაგან მიცემუ-
ლი, ასრე ეწერა: „ესე წიგნი ყაფლან და ზააღმა შენ ჩვენს დედის დის
შვილს გოსტასაბისშვილს ზაზას მოგეცით, ასე რომე, ღოღოვნა – შენის
განაყოფების წილი – მე ვიყიდე და შენი არ მიყიდი... თუ ... გაჰყიდი,
ფასს მოგცემთ, თუ არა და ... იქიური მოურავობაც შენთვის მოგვიციაო...
სამართლის ძალით ზაზას თავისი წილი ქვემო ღოღოვნა დარჩა, რაც თა-
ვისი მამის წილია და ვერავინ მიეღავება (ქსძ, V, გვ. 77-78).

ქვემო ღოღოვნა 1780 – გოსტაშაბიშვილი ერასტი უჩიოდა ყაფლანიშვილს
ზააღს და ზურაბს: ჩემი სამკეიდრო მამული ქვემო ღოღოვნა მამიჩემის უმ-
ცროსს ძმას პაატას მიუყიდნია ყაფლანისა და ზააღისთვის და პაპის ჩემის
წილი მთლად, რომ მამის ჩემისათვის არ შეუტყობინებია... (ქსძ, V, გვ. 99).

ქვემო შინდლარა. ქვემო ქართლი

ქვემო შინდლარა 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ქვემო ცხირეთი. შიდა ქართლი

ქვემო ცხირეთი 1454 – იხ. ცხირეთის გვერდი

ქვემო წირი. შიდა ქართლი

ქვემო წირი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ქვემო ჭინჭარი. არტაანი

ქვემო ჭინჭარი 1392 – იხ. ტფილისი

ქვემო ხანახნი. არტაანი

ქვემო ხანახნი XIII ს. I ნახ. – იხ. ზემო ხანახნი

ქემო ხანდაკი. შიდა ქართლი

ქემო ხანდაკი 1795 ახლო – იხ. ქვახველი

ქემო ხვითი. შიდა ქართლი

ქემო ხვითი 1770 – იხ. გრაკალი

ქემო ხვითი 1772 – იხ. ხეობა

ქემო ხვითი 1779 – ... ერისთვისშვილმა ელიზბარმა ქემო ხვითისა და ყელქცეულის სამზღვარზედ ხერხეულიძის აღათანგისა და თაქთაქისშვილის იესესი და ლუარსაბის სარჩელი მოვისმინეთ... რადგან ზაალის ბაგას გადასწვრივ დვანის საზღვრამდის ზეით ხვითისაჲც ამ თორმეტს წელიწადში თაქთაქიანთ სჭერიათ და დალა აუღიათ, ამისთვის სამართლით ფიცი თაქთაქიანთ დაედვათ... და როდესაც ... სამზღვარი გაირჩევა, მერმე რასაც ნასყიდობის წიგნს თაქთაქიანი მოიტანენ, ხვითის საზღვარს ყელქცეულის მამულიდამ აღათანგამ თაქთაქიანთ უნდა მისცეს (ქსძ, VI, გვ. 140-141).

ქემო ხვითი 1795 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი ზოზიაშვილს გაბრიელას მოსცეს... ქვემო ხვითს ხიზნათ გახლავარ... სოფელმა გამოსადებ ხარჯში არ გამრიონ... (ქსძ, VIII, გვ. 321-322).

ქემო ხვითი 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ქემო ხვითი 1796 – იხ. რველი

ქემო ხვითი 1799 – იხ. ყელქცეული

ქემო ხვითი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ქემო ხვითი 1800 – ბეგთაბეგის მდივანს ესავს და მისს ძმებს იასვ თაქთაქიშვილისგან ქვემო ხვითს ესიაშვილის მამული ეყიდნა... (ქსძ, VI, გვ. 151).

ქემო ხოდაშენი. კახეთი

ქემო ხოდაშენი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ქემო ხოდაშენი 1775 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ერთობ ქემო ხოდაშენელთ. ჩვენის მთისა და ბარის განაჩენიკა გვაქვს და გუჯარის პირიკა გვაქვს. წყალობას ვითხოვთ, ეს წიგნები მიიღოთ, ნახოთ და სამართალი გვაღირსოთ... (ქსძ, VII, გვ. 319).

ქემო ხოდაშენი 1787 – იხ. ველისციხე

ქემო ხოდაშენი 1793 – გიორგი გოგნიაშვილს უჩივლა ქვემო ხოდაშენელმა ზაალას შვილმა ვასილ ნაცვალმა: ექესი კომლი კაცი თავისის მამულებით სახსო მიმძღაგრებით უჭირავსო... [გიორგი გოგნიაშვილმა რვა სიგელი წარმოადგინა]: დიდის მეფის ირაკლისა სიგელსა შინა ესრედ ეწერა: „გიბოძეთ მახარანში გაბრიაული, ჭიშმიტაური, ყურაული და ორის დღის მიწა ჯეჯელაურში...“ სიგელი ... კათალიკოსის ... ნიკოლოზისაგან ნაბოძები: „გიბოძეთ ... გოგნიაშვილს გიორგის ... ხოდაშენს ქემხიური ვენახი...“ სიგელი ... კათალიკოსის ანტონისა მოპიტანა: „... გოგნიასშვილს გიორგის ... გიბოძეთ ხოდაშენს ოლიანისშვილის მორდლის პაატას ნაქონი მამული...“ (ქსძ, V, გვ. 592-593).

ქემო ჯევი // ქუემო ჯევი. სვანეთი

ქვემო ჰევი XIII-XIV სს. მიჯნა — იხ. ლალვერი

ქვემო ჰევი XIII-XIV სს. მიჯნა — იხ. სვანეთი

ქვემო ჰევი XIII-XIV სს. მიჯნა — იხ. უშგული

ქვენადრისი // ქუენადრისი // ქვენადრისი // ქვენადარსი. შიდა ქართლი
ქვენადრისი. შიდა ქართლი

ქვენადრისი 1527-1558 — იხ. ქვეშელის ციხე

ქვენადრისი 1608 — ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ზაქარიამ ქართლისა კათალი-
კოსსა ... დომენტის ... შემოგწირეთ ... ქვენადრისს ღორიჭიდაშვილი ქერო-
ბინ ... მისით მამულითა... (ქსძ, II, გვ. 833).

ქვენადრისი 1608 — იხ. ყარაღაჯი

ქვენადრისი 1624 — იხ. თავა

ქვენადრისი 1711 — იხ. საჯავახიანო

ქვენადრისი 1721 — ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ფარემუზ ... თქვენ, რატიშვილს
... ზურაბს ... მოგყიდეთ ჩვენი მემკვიდრე ... ქვენდარის ერთი კვამლი ნანი-
ტაშვილი ... ყოვლის მისის სამართლიანის მზღვრითა და სასაფლაოთა...
(სს, II, გვ. 312).

ქვენადრისი 1721 — იხ. საჯავახიანო

ქვენადრისი XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯგვარი

ქვენადრისი 1765 — იხ. საჯავახიანო

ქვენადრისი 1790 — [არზა გოშპარ ჯავახიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ...
პაპაჩემი რომ გხლებია, იმისი დიდად მწყალობელი ბრძანებულია ხელმწი-
ფე პაპათქვენი, მეფე ერეკლე... ქართლის მებატონეს იმ დროს პაპაჩემი
თქვენის ერთგულებისათვის აუკლიათ და დიდათ დაუგლახაკებიათ... სამ
წელიწადს გოშპარ ერეგვის ხანად გხლებიათ... ჩვენს გვარში ჩვენს მგბი
არავინ არის... ქვენდარისი საკუთრად ჩვენია და ხოვლეშიაც წილი გვიძეს,
მთასა და ბარში, სასაფლაოში და ყოველს ადგილს. ქვენდარისი რომ გა-
ოსრებულა, მამაჩემი ქალაქში ჩამოსულა, მოქალაქის ქალი შეურთავს...
(ქსძ, VIII, გვ. 36-38).

ქვენადრისი 1793 — იხ. საჯავახიანო

ქვენა ტკოცა // ქვენა სტკოცა. შიდა ქართლი

ქვენა ტკოცა 1451 — იხ. ულუმბა

ქვენა ტკოცა 1724-1736 — [დავრიშაბეგის წერილი მთავარეპისკოპოსისადმი]:
ქვენა ტკოცის სუბაშობა ამ ასანა ჩაუშისათვის მიმიცია, რომე კარგა მოუ-
აროს ... და, თუ ჩემი თავი გინდა, შენც უბოძე და შენვე კარგა გემსახუ-
როს და სოფელი არა წამიხდეს და ვეზირის ბურუთსაც მოუტანინებ. ქ-
დავრიშაბეგს მოეცა შენთვის სუბაშობა, ასან ჩაუშო ქვენა ტკოცისა. ჩვენ-
თან შუა შემოგესლოდა. თუ კარგად მოუვლი და გამაგრებ, ჩვენც შენთვის
გვიბოძებია ქვენატკოცის მოურაობა (ქეწ, გვ. 77).

ქვენა ტკოცა 1768 — [არზა სვეტიცხოვლის მოხელეებისა ერეკლე II-ისადმი]:
... მამა თქვენი პირველად საქართველოში რომ გამეფდა, იმ ხანში ერთი

ჩვენის ეკლესიის ყმა ჯავახეთს ნასახლები საქართველოში გარდმოსულიყო და ჩვენის მადლით მთავარეპისკოპოსს კირილეს და მიროტაძეს წაეყუანათ... და დომენტი კათალიკოზის ნაბოძები წიგნი ქონდა. ის წიგნი მოიტანა და ნიკოლოზ კათალიკოზთან იჩივლა, რომ თქვენის ეკლესიის ყმა ვარო და ძალით წამიყუანესო და ქვენა ტოცას დამასახლესო. მეფესთან ვიჩივლეთ და განასამართლა და ბუქან სააკაძესუდ ოქმი დააწერინა და ასე უბძანა, რომ აყარე და მოხისს მიიყუანეო... [მდივანბეგთა განჩინება]: როიცა მოხისი აიყარა, ისიც აყარეთ და რეხას დავასახლეთ... (ქსდ, IV, გვ. 554).

ქვენა ტოცა XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ქვენაფლავი. შიდა ქართლი

ქვენაფლავი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ქვენაფლასი // ქუენაფლასი. შიდა ქართლი

ქვენაფლასი 1487 – იხ. შოროს ციხე

ქვენაფლასი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ქვეშეთი. ქვემო ქართლი

ქვეშეთი 1635 – იხ. ენაგეთი

ქვეშელის ციხე. შიდა ქართლი

ქვეშელის ციხე 1527-1558 – [განჩინება ლუარსაბ I-ისა გომფარ და როინ ჯავახიშვილის გაყრის საქმეზე]: ... აიღო გომფარ, აზნაურიშვილს გარეთ რაც მათი მამული არის, მისად საუფროსოდ ქვეშელის ციხე; აზნაურიშვილისაგან მიხუდა საუფროსოდ: ფირყაით მისით მამულითა... სკრას: [ყმა-მამული]... მიხუდა როინს და მისთა ბიძაშვილთა ხოვლეს [ყმა-მამული]... მიხუდა გომფარს ხოვლეს [ყმა-მამული] ... და ლულაურის ნახევრითა. მიხუდა როინს და მისთა ბიძაშვილთა კრკონის მონასტერს [ყმა-მამული]... გარგალს: იანვარაშვილები, დევიაჭედი... მიხუდა როინს და მისთა ბიძაშვილთა საყავრეს: გიორგი, შიოური მამული, აბულა, კუირიკაულის ნახევარი... ზაკუს: ვირიკა დვალაურით მამულითა, მისისთ სავენაჭითა... ფიცეს: ბელიაშვილი ... [და] სამეცრეს მამულის ნახევარი. მიხუდა გომფარს საყავარეს [ყმა-მამული]... მიხუდა როინს და მისთა ბიძაშვილთა სიონთა [ყმა-მამული] ... და ნახევარი ახალშენი. მიხუდა ხანდაკს [ყმა-მამული]... მიხუდა გომფარს სიონთა: [ყმა-მამული და] ... ნახევარი ახალშენი. მიხუდა ხანდაკს [ყმა-მამული]... მიხუდა როინს და მისთა ბიძაშვილთა ქუენადრისს და მეღეს: [ყმა-მამული]... მიხუდა ოძისს: [ყმა-მამული]... მიხუდა ახალშენს და ცხირეთს: [ყმა-მამული]... მიხუდა გომფარს ქუენადრისს და მეღეს: [ყმა-მამული]... მიხუდა ოძისს: [ყმა-მამული]... მიხუდა ახალშენს და ცხირეთს: [ყმა-მამული]... (ქსდ, IV, გვ. 36-41).

ქვეში // ქუეში. ქვემო ქართლი

ქვეში 1468 – ჩვენ ... მეფეთ მეფემან ბაგრატ ... [ჯავახისშვილნებს ზაქარიას, კახას და ზაზას] მიჰყიდეთ და დაუმტკიცეთ სომხითს ქვეში ციხითა, ბაჟითა და მისითა მიდგომითა და სოფელი რატევანი... (სს, II, გვ. 40).

ქვეში 1728 – ზურაბისშვილის პაპუნა-ბეგის და რევაზს მიუყვდინათ ფანი-აშვილისათვის ქვეშს სავენახე ამ წელს, ქქს უივ (სს, I, 1899, გვ. 448).

ქვეში 1741 – ... მე, ზურაბისშვილმან ზურაბ ... თქუენ, ორბელიანს ... ქაი-ხოხროს ... მოგყიდე ქვეშს ... ჩემი წილი ... მამული არის ჩემის წილი ცი-ხითა... ამისი სამძღვარი ერთი მკარე, ძველი ქვეშისაკენ აკუნიდამ რომ ღე-ლე ჩამოვა ... ის არის; მეორე მხარე, აკუნიდამ რომ სერი ჩამოვა, აკაურ-თის მიწებს მიადგება, წყალს გაღმა ყიშლადის ვენახებისაკენ რომ შუა-ზედ ერთი გორა არის, რასაც კენჭიყარას სერი ჩაიტანს, იქიმდი; ზეით მხარს, უშევენისაკენ ყიშლადიდამ რომ გზა ჩამოვა ღელეზედ, ერთი სამ-ძღვარის ის არის; ერთი იქითი მხარი, გეტის წყალი რომ ჩამოვარდება... არის ამისი მოწამე ... ჩემი ყმა ბალიჭის მამასახლისი ალთუნა... ქვემო ბოლნისის მამასახლისი... შუა ბოლნისის მამასახლისი... ხატისსოფელი ღუარსაბ, შულავრის მამასახლისი... (დსსი, I, გვ. 295-296).

ქვეში 1782 – იხ. ქალაქი

ქვეში 1792 – იხ. ირაგა

ქვეში 1793-1795 – იხ. საყაფლანისშვილო

ქვეში. შიდა ქართლი

ქვეში 1392 – იხ. ტფილისი

ქვეში 1433 – ... მე ... ზეფდგინისძემან თაყამან ... მცირე ესე შესაწირავი მო-ვაკსენე ... მცხეთისა საყდარსა... მეფეთაგან წყალობად მეუიდრად ბოძებუ-ლი ქვეში ნასოფლარი პირველ აბულახტარისძეთა მამული ყოფილა, მე-იდრი. მას ჟამსა ქვეში და მისნი შესავალნი ყოვლითურთ საპატიონი და შენნი ყოფილან, და მას უკანით ჟამთა ვითარებისაგან უსჯულოთა აგარის ნათესავთა კელით განრყუნილი და ოკერქმნილი... მეფეთა სამეუიდროდ მე მიბოძეს... დღეს ესე ქვეში და მისნი შესავალნი ასეთნი მიკადრებიან, რომე ... ყოვლადვე შენებულება არ იძოების ... და თუ ენებოს ღმერთსა და აღ-შენდეს და კაცები დაეშენოს ... მაშინ ... პატრონო კათალიკოზო თეოდო-რე, ვითარ გუხუდებოდეს, აგეთი ალაპი განგუიწინე... ეშმაკისა საცთურები-თა ... სხუა ცოლი შევიროთ და კარბს ორნი გლეხნი მოვაკსენენ [სვეტიც-ხოველს]... და მასუკანით ისი კარბულნი ორნი გლეხნი დამისხენით და აბულახტარისძეთა მამული ქვეში მოხოეთ და როგორც სამკვიდროდ მეფე თაგან მე მბოძებია, აგრევე თქუენთუის მომიკსენებია... (ის, II, გვ. 4-6).

ქვეში 1447 – იხ. მცხეთა

ქვეში 1529-1530 – იხ. ვეძისი

ქვეში 1559 – იხ. სხადლიდი

ქვეში 1795 – იხ. გორი

ქვეშის ციხე. ქვემო ქართლი

ქვეშის ციხე 1792 – იხ. ირაგა

ქვეშის ციხე 1793-1795 – იხ. საყაფლანისშვილო

ქვეშისხევი. ქვემო ქართლი

ქუეშისხევი 1678 - [ნახცილობის წიგნი ბარათაშვილ შიოშისა, მიცემული მდივანბეგ ვახტანგისადმი]: ... მოქალაქე ამსარქისას ვალი მემართა ... და ჩემი ვალი თქუენ გარდამიგდეთ, და იმის ვალში ქუეშისხევზედ ღორის-თავს და ჯალდამს ჩემი კერძი მოგვიდე... [მოწმენი]: ქალაქის მამასახლისის შვილი ბეჟან... მცხეთის მგალობელი ბერუკა, და ქუემო ბოლნელი მამასახლისი საღმასანა, და ზემო ბოლნელი მამასახლისი შერმასანა... (სს, I, 1920, გვ. 70-71).

ქვიანა. კახეთი

ქვიანა 1747 - იხ. დოდოს მონასტერი

ქვიანა 1782 - იხ. დავითგარეჯა

ქვიანა 1790-იანი - იხ. დოდოს მონასტერი

ქვითკირი. შიდა ქართლი

ქვითკირი XV ს. I ნახ. - იხ. სამთავისი

ქვითკირის ლილო. კახეთი

ქვითკირის ლილო 1722 - იხ. მარტყოფი

ქვიშარი. ლეჩხუმი

ქვიშარი 1700-1714 - იხ. ცაგერი

ქვიშხეთი. შიდა ქართლი

ქვიშხეთი 1711 - ... ჩვენ ... მეფედ-მეფემან ... ქაიხოსროვ ... ესე ... სიგელი ... გიბოძეთ თქვენ ... აბაშიძეს ლევანის შვილს ვახუშტის... მას ჟამსა, ოდეს საქართველოს აბაშიძე პაატა უშვილოდა და უძეოდ ამოვარდა ... ჩვენ მისი აღგილი და სააბაშიო ისრევ მოუშლელად გვინდოდა. აწ, ვითაც შენ ... ამოვარდნილის აბაშიძის პაატას მამული გიბოძეთ ... სასახლე და სახასო მამული: ქვიშხეთი, ტაშისკარი, ციხისძირი, მონასტერი, ტეზერი, ტეზრის ზვარი ტალახაურისა, კიდევ ჭალაზედ სახასო მიწები, სხვა ოთხი ხოდაბუნი ტეზერს; ტაშისკარს ზერი; აზნაურიშვილნი... აგრეთვე მთას იქით: სოფელი წიფა, გუდათუბანი, გოლათუბანი, ნებოძირი, გდვისი, ზედუბანი, ჩრდილი, მზვარე, ღომლათუბანი, ფიჭვნარი, ხარაგუალი, ნუნის მონასტერი და სოფელი, ბეკმის წყალს ჩასწორ, რველის წყალს ზეით... (იდ, I, გვ. 47-48).

ქვიშხეთი 1751 - იხ. გოლათუბანი

ქიანო. ოდიში

ქიანო 1640 - პირველ ჭოლის მთავარანგელოზის ხატზე მხედრული წარწერა. ქ. ჩვენ ... დადიანმან ... ლევან ... ხატი ესე ... დავასვენეთ ქიანს, და გაჟინეთ ორი ესე აღაპი კვიტაულს სასახლეში... და დავაყენეთ საკვიტაურ კაცი მოაღაპეთ... ბელეშთასეული საკვიტაურო სამოსახლო აღგილი ... პატრონმან დედოფალმან მისცა და მერმე ჩვენ გაუახლეთ და ... დავსდეთ აღაპი... (იდ, I, გვ. 151).

ქიზიყი // ქისიყი // ვისიყი // ყიზიყი // ვიზიყი

ქიზიყი 1648 - იხ. ქართლი

ქიზიყი 1720 – [წერილი იმამყული-ხანისი ვახტანგ VI-ისადმი] ... ქვემოთი ალაგების გაჭირება დარბაისელთ ყველა თვითან მოგახსენესთ და ჩვენსაგ მანდ ყოფაში ორ-სამს ალაგს მოჴდომოდენ [ლექები]. რომ მოვედით, თქვენის ჯარის ჩამოსვლა ქიზიყს შეუთვალეთ და ზომ ჯარმა დაიგვიანა, გონებოდათ აღარ მოვაო. ჩვენი ჯარი ზოგი იქ იყო და ზოგს კიდევ ვეზავინდით, მაგრამ ეს პასუხი მიეცათ: „კახეთი სრულ სარათი არისო, ყველგან ჯარი უნდა იდგესო, მარტო კახეთის ჯარით ვერ გაუმაგრდებითო“. ამაში აყრილიყვნენ ქიზიყი, სავაჩნაძო და საენდრონიკიანო. აქ კარს მოგვადგნენ, ცოლ-შვილი აქ დაყვნეს... მანდ ზოგი აყრილი კაცი ჩამოსულან და ახლავე აღრე ბატონმა ... აყაროს ... და საგარეჯოს მოურავს მოაბაროს, რომ ეგენიც სხვას ქიზიყელთან დაყნოთ... ბატონმა ... მრავალი ტყვია-წამალი უბძანოს, რომ აქ თელავს მოიტანონ, რომ ჯარისკაცმან თავიანთ ფასით იყიდონ... (ქეწ, გვ. 45).

ქიზიყი 1720 – [წერილი იმამყული-ხანისი ვახტანგ VI-ისადმი]: ... ახლა [ლექებმა] მწვედ ძალიანად მტერობა და ქვეყანას ცემა დაუწყეს. ქიზიყს მოვიდენ, სოფლები დაწვეს, იალაღიდამ ჩამობრუნდენ... ახლა ესენი ლაშქრობისაგან აღარ მოისვენებენ და თქვენც მოგესხენებათ, კახეთი ყოვლის მკრისაკენ საცემი არის, აქაური ჯარი ერთ ალაგს ვერ დადგება და ამაში ქვეყანას ძალს უზმენ. ჩვენი ძმა ბატონისშვილი თეიმურაზ ზოგის რასმე ჯარით გავგზანეთ ქვემო კახეთს... (ქეწ, გვ. 50).

ქიზიყი 1722 – იხ. სარუსთველო

ქიზიყი 1740 – იხ. ყარაღაჯის ციხე

ქიზიყი 1748 – იხ. ცლოკანი

ქიზიყი 1764 – იხ. თუშეთი

ქიზიყი 1768 – იხ. ალაზანი

ქიზიყი 1769 – იხ. ახალციხის ქვეყანა

ქიზიყი 1770 – ყ-დ სამღუდელონი მღვდელთმთავარი ქართლისა და კახეთისანი. კახეთისა: ზენონ არქიეპისკოპოსი ალავერდელი, დავით მიტროპოლიტი ქიზიყისა, საბა ნინოწმინდელი მიტროპოლიტი, ზოსიმე არქიეპისკოპოსი რუსთველი, დოსითეოს არქიეპისკოპოსი ნეკრესელი. ქართლისა: ბესარიონ მიტროპოლიტი სამთავროფსა და გორისა, ქრისტეფორე მიტროპოლიტი ტფილისისა, გერმანე ეპისკოპოსი მროველი, იოსებ ეპისკოპოსი ურბნელი, დავით ეპისკოპოსი ნიქოზელი, ეპისკოპოსი სამთავნელი ჯერაც განუწყესებელია. დაცლილნი აოხრებისაგან: საეპისკოპოსო სამებისა, საეპისკოპოსო გიშისა, საეპისკოპოსო ჭერამისა, საეპისკოპოსო ხარჭიშოსი, სამიტროპოლიტო ახტაღისა, საეპისკოპოსო მანგლისისა, საეპისკოპოსო წილკანისა, საეპისკოპოსო ბოლნისისა, საეპისკოპოსო წინწყაროსი, საეპისკოპოსო დმანისისა (ქსბ, III, 929).

ქიზიყი 1770 – იხ. ტფილისი

ქიზიყი 1772 – იხ. თიანეთი

ქიზიყი 1773 – იხ. ლაშარი

ქიზიყი 1774 – დმერთმან ... ჯელმწიფის ჭირი მოსცეს ხიზიყის სიღნაღელს პერაპიტაშვილს ქრისტესიას. მე მკუიდრათ კუმელი გახლავარ და სოლალაშვილის ყმანი ვყოფილვართ. პაპაჩემი კუმისიდამ აყრილა და შიბლიანში გასულა, თექვსმეტი წელიწადი შიბლიანში ყოფილა... [შემდეგ] მე ხიზიყს გაველ, ორმოცი წელიწადია ხიზიყს გახლავარ, თქვენი ყმა ვარ... (ქსდ, VII, გვ. 254-255).

ქიზიყი 1775 – იხ. ანაგა

ქიზიყი 1777 – იხ. ბოდბე

ქიზიყი 1783 – [ერეკლე II-ის წერილი პ. პოტიომკინიადმი] ამ თვს 10-ს ქიზიყიდამ ეს ამბავი მოგვივიდა წერილით, რომ ბალაქანში ... ჩუჭნი მცნობი კაცი არის ... ქიზიყს გამოსულან და ეს ამბავი იმათ უთქუმუხასთ ... და ამ ბალაქანიდამ მოსულთ კაცთ ესეცა თქუმს, რომ დაღისტნის ჯარის წინა კაცი ჩამოსულა ბალაქანში... (МПТСВГ, I, გვ. 109).

ქიზიყი 1785 – [ერეკლე II-ის წერილი გ. ჭავჭავაძისადმი] Единожды в Кизихе кизихеский моурав и Александр Петрович одержали над дагистанским войском победы; и два раза в Сураме над лекетским и турецкими войсками через их майора. (МПТСВГ, II, გვ. 43).

ქიზიყი 1785 – იხ. ბელაქანი

ქიზიყი 1786 – იხ. კახეთი

ქიზიყი 1787 – [ერეკლე II-ის წერილი დ. საამაშვილისადმი] ჩვენ ჯარით აქ, ქიზიყსა ვართ (МПТСВГ, II, გვ. 98).

ქიზიყი 1787 – [მამად-ხან ერევნელის წერილი ერეკლე II-ისადმი] თქვენ რომ ქიზიყისაკენ წაბჰანდით, ჩვენმა ავის მდომმა და მტრებმა თავები აიმაღლეს (МПТСВГ, II, გვ. 101).

ქიზიყი 1787 – იხ. ყაზახი

ქიზიყი 1788 – იხ. მაჩხაანი

ქიზიყი 1790 – იხ. ახტალა

ქიზიყი 1791 – [არზა ზაად ყაფლანიშვილისა]: ... განჯიდამ რომ ქიზიყს მობჰანდით, თადილა მიბოძეთ, რომ ჩემს მოვალეებს დაეცალათ და სარგებელი ეპატიებინათ. მანამდინ ჩემი საქონელი მამესხა ახალციხიდამ, გამეყიდა და მიმეცა... თელეთელი ბადალი ბეჟანასი შვიდი თუმანი [მმართვეს]... განჯას რომ წავედით, მაშინ ავიდე ვალი, ცხენები ვიყიდე – ექსი თუმანი... გორელი დაგრიშაშვილის მმართვეს სამი თუმანი... (მსეი, II, გვ. 90-91).

ქიზიყი 1791 – იხ. ტფილისი

ქიზიყი 1797 – ჩვენი ბჰანება არის, იოსებ მიშკარბაშო! მერე, რაც ქალაქსა და ქიზიყის განჯელების საქონელი არის, ის სულ აქ, თბილისში უნდა ბარანთოთ შეკრა. ჩვენის კაცებისა რომ განჯას თეთრი არის და ჯერ არ მისცემიათ, იმისი სია დაწერილი უნდა გაიგზავნოს განჯას... (სს, III, გვ. 71).

ქიზიყი 1797 – იხ. კაკაბეთი

ქიზიყი 1798 – ღმერთმან ხელმწიფის ჭირი ნაზირს ბერს მომცეს. სანატრელის ჩვენის ხელმწიფისაგან წყალობით მქონდა ქიზიყიდან წელიწადში შვიდი ხარვალი პური, კოდის პურიდამ (ქსმ, VIII, გვ. 457).

ქიზიყი 1800 – მირიანაშვილს პეტრეს შვილს ივანეს ქიველა თავის ბიძის და ბიძაშვილებისათვის მათს უმაღლესობასთან: მამაჩემმა დაუთალაბის წყალობის მამული რომ შემოიტანა ბიძა ჩემებთან, როგორც ქიზიყის განწესება არის მამულის მოცემისა, ისე არ მაძლევდნო... მათ უმაღლესობას ზაქარია მოურავზედ ოქმი ებოძა: როგორც ქიზიყის განწესება იყოს, იმაზე დააყენო. მოურავს ანაგის ქვეხისა და მეუფისათვის ებრძანა... (ქსმ, VI, გვ. 152).

ქიზიყი 1800 – [არზა ღაზარე ვარძიელაშვილისა დავით ბატონიშვილისადმი]: მე ... ქიზიყელი გახლავარ. მამაჩემს იქ კაცი შემოკედომია, აყრილა და ქართლში გზღებია და დავითიშვილს ... იასეს შეეხიზნა. ახლა აღარ მიშვებს... ჩემი ძმა აქ გორს სომეხთან დამიგირავა, მეც ასე მძლავრობს და მაწუხებს... (ქსმ, VIII, გვ. 633).

ქიმერეთი. ხეობა

ქიმერეთი 1739 – იხ. ხეობა

ქინთირეული. შიდა ქართლი

ქინთირეული XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

ქინძათი // ქიძათი. შიდა ქართლი

ქინძათი XVII ს. დას. – იხ. ნული

ქინძათი 1682 – ...ჩემი თავი ჩემის ნებით მოგყიდე მე, ქიძათელმა არაქელას შვილმა ზურაბაძმა და ჩემან შვილმან პაატამან... თქვენ, გორელს იარაღის შვილს პაპუნასა... არიან ამისნი მოწამენი... გორის მამასახლისი დავითა, აღექსიშვილი ავთანდილა... მე ალიელი მანუჩარას შვილი დავითამ ამისი ასლი სიგელი ვნახე და ეს საყადი დაებუჭდე (სს, II, გვ. 181-182).

ქინძათი 1775 – ... ავიდე ... დავითის შვილმა ზაალმა ... შერმაზანას შვილი არუთინესაგან ხუთი თუმანი ახალი თეთრი... გირაოთ მამიცია ჩემი ყმა ქინძაელი ქიტას შვილი... არის ამისი მოწამე ცხინვალის მამასახლისი მურადაშვილი არუთინა და აღელი პალუზას შვილი ფარსადანა (დსეი, გვ. 66).

ქინძათი XVII ს. II ნახ. – იხ. სატივე

ქინძათი XVIII ს. – იხ. ტოცა

ქინძარა. შიდა ქართლი

ქინძარა 1559 – იხ. სხალდიდი

ქინძარა 1766 – იხ. გორი

ქიზიყელისეული მამული. შიდა ქართლი

ქიზიყელისეული მამული 1365 – იხ. გორი

ქიზიყი იხ. ქიზიყი

ქისტაური // ქისტაურები. კახეთი

ქისტაური XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ქისტაური 1722 — იხ. სარუსთვლო

ქისტაური 1781 — იხ. ყაზახი

ქისტაური 1794 — იხ. შუაფხო

ქისტაური 1796 — იხ. ვარდისუბანი

ქისტაური 1798 — სახასო ქისტაურები უჩიოდნენ მდივანბეგს ბეჟანს... ბატონმა რომ შენ ბოჭორმელები გიბოძა სიგლით, იმ ბოძებულს უკან შენის მმლავრობით ოთხი-ხუთი კომლი კაცი წაგეპართეო... შემდგომ ბეჟან მდივანბეგს ოქმი აუღია ქისტაურის მამულისა და ბოჭორმელთ მამულის გარჩევისა... [განაჩენი: ეშიკადაბაშო გიო, შენ მიდი და, რაც ბატონის ბოძებულის სიგელს შემდგომ ქისტაურელთათვის მდივანბეგს წაერთმევეინოს ან კაცი ან მამული, კოშკები ან მთა, ისევ სახასოთ დასდე (ქსბ, VI, გვ. 58-59).

ქისტაური 1799 — [წერილი მირიან ბატონიშვილისა იოსებ ყორღანაშვილს]: ... ამ თარიღში მე ... ქისტაურში ვიმყოფები და ამ ცოტას ხანში ქალაქისაკენ ვაპირებ წასვლას (სს, III, გვ. 342).

ქიტები.⁵⁸ ქვემო ქართლი

ქიტები 1697 — იხ. თრიალეთი

ქიძათი — იხ. ქინძათი

ქიწნისი. შიდა ქართლი

ქიწნისი 1678 — იხ. მარანა

ქიწნისი 1759 — იხ. თავხელიძის კალო

ქიწნისი 1766 — [ბეგრის გამოსავლის ჯამის წიგნი]: ქიწნური ჯამი... მარანის ჯამი... ტყევიანის გამოსავლის ჯამი... საყდრიონის ბეგრის გამოსავლის ჯამი ფლავისმანისა... არცევის ბეგრის გამოსავლის ჯამი... მეჯერისტევის ბეგრის გამოსავლის ჯამი... ახალუბნის ბეგრის ჯამი გამოსავლისა... (სეიძ, II, გვ. 103).

ქიწნისი 1771 — იხ. ახალგორი

ქიწნისი 1774 — იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ქიწნისი 1795 — იხ. გორი

ქიწნისი 1796 — ღმერთმან ... მეფის ძის იულონის ჭირი ... გოგია ციციშვილს მოსცეს. ქიწნისს მდგომი ჩემი ბარათში ნარგები კაცი — ხუციშვილი მღუდელი გიორგი, სამი თაობა ... ჩემი ყმა არის... ერთი ოქმი მებოძოს, რომ ის კაცი აუყარო... (ქსბ, VIII, გვ. 374-375).

ქიწნისი XVIII ს. მიწ. — იხ. ნიქოზი

ქიწნისი XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

ქიწნისი 1800 — იხ. რუისი

ქოლო. შიდა ქართლი

ქოლო 1771 — იხ. ახალგორი

⁵⁸ ჭიტები?

ქობევანი. ქვემო ქართლი

ქობევანი 1707 – იხ. წრაუთი

ქობი – იხ. ქვაბი

ქობულეთი // ქობულენი. გურია

ქობულეთი 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ქობულეთი 1638 – იხ. მცხეთა

ქოდალა // ქოდალი // ქოდალო. კახეთი

ქოდალა 1757 – იხ. კონდოლი

ქოდალა 1772 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სომხითის ბესთი-ველს ზურაბ სუფრაჯის ყმას სარუხანაშვილს გიორგის. ტყვეთ გახლდი. ამ გიორგობის თვეში რუსეთიდან გაიხელ, ქოდალაში ხიზნათ გახლავარ... (ქსძ, VII, გვ. 200).

ქოდალა 1775 – იხ. ანაგა

ქოდალა 1779 – იხ. ნავთლუდი

ქოდალა 1781 – იხ. დავითგარეჯა

ქოდალის ციხე. კახეთი

ქოდალის ციხე 1774 – იხ. მირზაანი

ქოდელაანი. კახეთი

ქოდელაანი 1645 – ჩუენ ... მეფემან პატიოსანმან თეიმურაზ ... გიბოძეთ... სითარხნისა და აბადობის წიგნი... ჩუენტა ერთგულთა ყმათა – ხოსროს და მამისნაცვალსა შენსა დარჩას ვითაცა ძველთაგანაც აზადნი ყოფი-ლიყვენით და ჩუენც წიგნითა ამით დაგიმტკიცეთ... გვიბოძებია თქუენივე სამკუიდრო მამული, რაზედაც დღეს სახლობხარ და ქოდელაანში სასაფ-ლაო და რისაც მამულის მქონებელი იყო, დემურაანში ნატროს ნაქონი მა-მული და თასმალურში მურადა და სახლი... (ქსძ, II, გვ. 218, 219).

ქოთახევი – იხ. ქვათახევი

ქოთიში. ქვემო ქართლი

ქოთიში 1591 – იხ. ამლივი

ქოთიში 1711-1714 – იხ. წერაქვი

ქოთიში 1713 – იხ. გუნანეთი

ქოთიში 1713 – იხ. ღოღოვნა

ქოთიში 1722 – [ვალის წიგნი ზაზასი ერასტისადმი]: ... ქოთიშს საწისქვი-ლო გვქონდა და გაკეთება არ შეგვეძლო... შენ ... სხვისაგან თეთრი აიღე ვალათ... სამისავ ბიძას შვილების ვალი არის... (სს, I, 1920, გვ. 150).

ქოთიში XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია

ქოთიში 1784 – იხ. ღოღოვნა

ქოთიში 1788 – იხ. ღოღოვნა

ქოთიში 1789 – იხ. ღოღოვნა

ქოლაგირი. ქვემო ქართლი

ქოლაგირი 1782 – იხ. ყაფანლო

ქოლაგირი 1787 – იხ. ნახიდურთი

ქოლაგირი 1795 – [დარეჯან დედოფლის წერილი ოსეფა მილახვარისადმი]: ოსეფა მილახვარო! ქოლაგირის ჩალთუქისა შევიტყევე, უნაკლულო თურმე არის და არავის რა წაუხდენია... ახლათ უნდა მოამკევენიო... ბატონს ქისიყი-დამ წიგნი მოერთო... იარანალის წიგნი მოერთო, ასე მოეწერათ, ოთხი დღე იქნება, ჯარი გამოუგზავნია, მოსდოგში მსახლობელმა ოსმა მოიტანა ის წიგნი... ამ კაცის სიტყვით, თავსათხევეს იქნება ის ჯარი მოსული და თუ არა, მოახლოებული მაინც იქნება... რომელნიც ქრისტიანენი ქოლაგირს მსახლობელნი იყვნენ, ისევე ქოლაგის მისულან, თუ არა? (სს, III, გვ. 365).

ქოლაგირი 1795 – მილახვარო ოსეფ! ჩვენ რომ კახეთისკენ წავედით, შენ შენს ხიზანს თუ იქ ჩვენთან მოიყვან, დიად კარგი იქნება... თუ იქ არ მოიყვან, რაცა შენ ამჯობინო, იქ მოიყვანე, თუ გინდოდეს ქართლში, თუ გინდოდეს ქოლაგირში... (სს, III, გვ. 244-245).

ქოლაგირი 1796 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის გიორგის ჭირი ქოლაგირს მოსახლეს მუდანლუ თაღიფხან-ოღლი ალიას მომცეს. ჩვენ რომ ყარაბა-ღილდამ გიაცხელით, უმაღლესობის მამითქვენის ბძანებით და ბატონის დე-დოფლის ბძანებით ქოლაგირს დავსახლდით. და რაც ჩვენი რაითი იყო, ისიც იქვე მოგვაბარეს, რომ იმ ყარაბაღილდამ მოსულს ელთან ასაყრელათ იქილამ საქმე არავის არა ჰქონდესთ... (ქსდ, VIII, გვ. 365).

ქოლაგირი 1796 – [დარეჯან დედოფლის წერილი იოსებ ყორღანაშვილი-სადმი]: ... ახლა თუ შეგეძლოს ქოლაგირში შენი წასვლის დრო კი არის, მანამ ძაღლიან არ დამცხარა, და ბატონიც ხომ ქალაქს მიბძანდა... ბატონსაც იახლები და ... პოლკოვნიკს საიდუმლოთ ესეც უამბე სუღეიმან ფაშის ყო-ფაქცევა... მაგ ფაშის დროს სომხითი, საბარათო და ქართლი რომ სოფლე-ბის გლეჯით ააოხრე, ესენიც ყველა წვრილათ უამბე (სს, III, გვ. 248).

ქოლაგირი 1798 – იხ. ახალქალაქი

ქოლოთი // ქალოთები. შიდა ქართლი

ქოლოთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ქოლოთი 1771 – იხ. მეჯვრისხევი

ქორაზანი // ქორაზნა // ქოროზანი. შიდა ქართლი

ქორაზანი 1447 – იხ. მცხეთა

ქორაზანი 1527 – იხ. სარკის მონასტერი

ქორაზანი 1559 – იხ. სხალდიდი

ქორაზანი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ქორაული (პარტახტი). იმერეთი

ქორაული 1259-1293 – იხ. მაღლაკი

ქორდა – იხ. ქორდი

ქორდვა. სამცხე (?)

ქორდვა 1443 – იხ. მცხეთა

ქორდი. კახეთი

ქორდი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალთ

ქორდი 1775 – იხ. კვეტერა

ქორდი // ქორდა // ქორთი. შიდა ქართლი

ქორდი 1392 – იხ. ტფილისი

ქორდი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

ქორდი 1559 – იხ. სხალდიდი

ქორდი 1574 – იხ. ყურისუბანი

ქორდი 1595 – იხ. ყურისუბანი

ქორდი 1616 – ... ჩუენ, ერისთავმა ... იესე ... მოგახსენეთ საკანონოდ თქვენ, სვეტსა ცხოველსა ... [და] ქართლისა ქათალიკოზსა ... იოვანეს ... ქორდს. კაცი კუამლი ექსი... (ქსძ, III, გვ. 482).

ქორდი 1626 – ... ქართლისა კათალიკოზმან ... ზაქარია ... თქვენ, გედევანისშვილთა დავითს ... გიბოძეთ ქორდს მამული კუამლი კაცი ათი... (ქსძ, III, გვ. 393-394).

ქორდი 1638 – ... ქართლისა კათალიკოზმა ... ედემონ ... თქვენ, ელიოზიძეთა გედევანისშვილთა ... მოგეცით ქორდს მამული აფხაზიშვილის ნაქონი მოზუერაული მამული... (ქსძ, III, გვ. 495).

ქორდი 1652 – [შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი]: ... ჩვენთა მამა-პაპათა ღიახვის პირს სოფელი ქორდი ... ძველათგანცა შემოგწირვოდა... ღიასამიძეს კათალიკოზს [ქორდი] გუდაონისშვილის გაბრიელისა და მისთა ძმისწულთა ... ებოძებინა, ამაღ რომე მათის საქონლითა და საფასოთა გრაკალი ეყიდა... ჩვენცა ჴელახლად ... შემოგწირეთ ... სოფელი ქორდი... ყოვლის მისის სამართლიანითა მზღურითა... ჴემოთ დიცურს რუმდი, იმის ჩამოსწორ ქვაკირას ფონამდი, ისრე ჩატანებით ტრძნისის რუმდი, თერგვსის სამძღურამდი, კიდევ მოკარგულს რუს აქეთ ჩამოტანებით ჴალითა, ველითა და წყლით... (სს, I, 1899, გვ. 337-338).

ქორდი 1694 – ... ჩვენ ... ქართლისა კათალიკოზმან ... ნიკოლოზმან ... თქვენ ... გედევანისშვილს ... გიორგის ... მოგიბოძეთ ქორდას ბადასშვილის ბახუტას მამული... (ქსძ, III, გვ. 603-604).

ქორდი 1766 – ... ქსნის ერისთავმან ... დავით ... შემოგწირეთ ... სვეტსა ცხოველსა ... თქვენს სოფელს ქორდს ჩვენისავე კაცის, ჩიფჩიურისა და ლაფაჩის ნასყიდი ვენახები... (სს, I, 1899, გვ. 274).

ქორდი 1772 – იხ. მუხრანი

ქორდი 1772 – იხ. ხეობა

ქორდი 1779 – იხ. ტაბალია

ქორდი 1780 – ჩვენ, ყოვლის საქართველოს ... მამათმთავარმან ... ანტონიმ ... გიბოძე შენ, ქვაფათელს ღჯანდარისშვილს გოგიას ... ქორთს ... თქვენი სამკვიდრო ვენახი ძველის ნასყიდობის სიგლით... (ქსძ, III, გვ. 936).

ქორდი 1786 — ... [პატრიარქის ბრძანებით] მე, მინბაში ამილახვრის შვილი ბეჟან, მიველ ქორდს და გოგიას და იოსებ გედევანიშვილის საქმე ... გაე-
სინჯეთ... (ქსძ, V, გვ. 350).

ქორდი 1786 — იხ. ქვათახევი

ქორდი 1787 — ... ესე წიგნი გიბოძეთ ჩუენ, პატრიარქმან ... ანტონიმ, თქუენ, ბელოთელს ფისაძეს გიორგის და ჩიფჩიბურს ბერს ასე, რომ: თქუენ ქორ-
დში ნასყიდი ვენახები გქონდათ, დავით ერისთავმან და შალვამ გამოგარ-
თვესო და სვეტიცხოველს მოართვეს... თქუენ მაგიერი აღარა მოგეცით
რა... თქუენი ნასყიდი ვენახები თქუენვე წყალობა გიყავით, კულუხს კი
სვეტიცხოველს მოართმევდეთ... (ქსძ, V, გვ. 381).

ქორდი 1788 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის ივლონის ჭირი მოსცეს დავი-
თაშვილ ზაალს. ზარდიაშვილს ყალბათ მოუხსენებია: ერთი ჩემი კაცი
ქორთს არისო, არას მეპოვებო. ოქმი გიბოძებიათ... ჩემი კაცი აიყარა... (ქსძ,
VII, გვ. 774).

ქორდი 1791 — გედევანისშვილი სარდალი იოანე უჩიოდა თავის სახლის-
კაცს შოშიას და მის ძმას ბეციას: ქორდს ჩემს წილს კულუხს ესენი არ
მანებებენო, მუხადგვერდს ჩემს წილს ღალას ესენი იღებენო, მე არ მაძ-
ლევენო... (ქსძ, V, გვ. 544).

ქორდი 1793 — [არზა გიორგი ფისაძისა ერეკლე II-ისადმი]: ჩემი ვენახი
შერმაზანაშვილს იოჰანეზასთან გირაოთ იყო შვიდ თუმნათ. ის ვენახი
ქორდს სარდლიანთ კარხედ იყო. ჯერ წართმეული მქონდა იმათგან, მერე
თქუენი წყალობა დამემართა და ჩემი ვენახი მევე მებოძა. მერე სიღარიბემ
შემაწუხა და ის ვენახი ბეცია სარდალს მივეციდე... (ქსძ, VIII, გვ. 248).

ქორდი 1795 ახლო — იხ. ერედვი

ქორდი XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

ქორდული რუ. შიდა ქართლი

ქორდული რუ 1774 — იხ. ერგნეთი

ქორეთი. იმერეთი

ქორეთი 1550-1570 — იხ. რომანაული პარტახტი

ქორეთი. კახეთი

ქორეთი 1579 — იხ. მცხეთა

ქორეთი 1701 — იხ. ნაპანკისევი

ქორეთი XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი

ქორეთისუბანი // ქორისუბანი // ქორენისუბანი // ქორეისუბანი. სამეგრე-
ლო

ქორეთისუბანი 1549 — იხ. ბაღასკარი

ქორეთისუბანი XVII ს. I ნახ. — [მინაწერი აფხაზეთის საკათალიკოსოს
1621 წლის დავთარზე] შენ ... დიდსა ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა შემოგ-
წირეთ ჩუენ, ჭილაძემან ჯავახიმა, ჩემი სამკვიდრო მამული ქორეთის უბანი
მისის ადგილ-მამულით და მისის საზღვრით — ხევით წყალა რომ შერ-

თვის რიონს, იმას და ჩექმის ნაფხეკს შუა, რომლისაც საზღვარი მიადგება ტოლას... (ქსბ, III, გვ. 435, შენ.).

ქორეთისუბანი 1733 – იხ. ბარისთავი

ქორთა. რაჭა

ქორთა 1259-1293 – იხ. მაღლაკი

ქოროზანი – იხ. ქორაზანი

ქოროლო. არაგვის ხეობა

ქოროლო 1781 – იხ. წკერე

ქოქიაური. კახეთი

ქოქიაური XVIII ს. დას. – იხ. ვანთა

ქოქიაური 1795 – იხ. ვანთა

ქოჩიბეგაური (ვენახი). შიდა ქართლი

ქოჩიბეგაური 1447 – იხ. მცხეთა

ქოცნა. იმერეთი

ქოცნა 1673-1696 – იხ. გელათი

ქრისტეს ჯვრის მიწა. შიდა ქართლი (?)

ქრისტეს ჯვარის მიწა 1563 – ... მე, ბესარაშვილმან შენ, თათარასშვილს დათუას ... მოგყიდე ქრისტეს ჯვარის მიწა წყლის პირს ქუემო, თუთამდის ... ბოლოს საქათმეს მიწამდი, ზედად ოლის თამამად რასაც ის ძეძვი გაიტანს ზედდადე გუერდაში, ქვეით საწყელისპიროთა... (ქსბ, VIII, გვ. 828).

ქრლდაშის სათიბი. სვანეთი

ქრლდაშის სათიბი XIV-XV სს. – ... მე, ზურამიანმან გუშელ, თქვენ, სეტიელსა იოანეს ... [დაკარგული] ქუაბისა მუქჟად ათახსუთასად ქრლდაშის სათიბი დაგიდე... (სწძ, I, გვ. 178).

ქრცხილა – იხ. კრცხილა

ქრცხილვანი – იხ. ცხინვალი

ქსან-არაგვი

ქსან-არაგვი 1745 – იხ. კახეთი

ქსანი, მდინარე // ხეობა. შიდა ქართლი

ქსანი 1459 – და ამას გარდა, რაოდენიცა სოფლები სწერია ქსანზედა, ამათ სოფელთა შინა ვინცა აზნაურმან, ანუ გლეხმან კაცი მოკლას... (ქსბ, III, გვ. 209).

ქსანი 1470 – იხ. ლარგვისი

ქსანი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

ქსანი 1669 – იხ. წილკანი

ქსანი 1731 – ... ესე წიგნი ... მოგეცით ჩვენ, ქსნის ერისთავმან შანშემ ... თქვენ ამირახორს გივსა... ასე რომე, ჩვენსა და თქვენში მამულების სამძღუარზედ ლაპარაკი ჩამოვარდა, ჩვენის ნებით ასე გავრიგდით... დღეის

იქით ვინც ჩვენმა კაცმა ან ქსანზედ ან რეხულაზე ... თქუენი მამული იყო-
დოს, მამულიც თქუენი იყოს და ფასიც დაეკარგოს (ქსძ, IV, გვ. 326).

ქსანი 1744 – იხ. კახეთი

ქსანი 1766 – იხ. არაგვი

ქსანი 1770 – იხ. ტფილისი

ქსანი 1778 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა ქაიხოსრო ფურცელაძისადმი]:
**Ксани и Лиахви мы передали в казенное ведомство. Ты должен ... всех тамошних
жителей – осетин и грузин – переселить к нам в Ахалгори...** (ГКГ, გვ. 30).

ქსანი 1778 – იხ. ჭურთა

ქსანი 1789 – როდესაც რატიშვილები გაყრილან, და სასახლეები გაუყვიათ
... ამ სასახლეებს შუაზე ასეთი გზა უნდა დააგონ, ციხიდან და სოფლი-
დან რომ ქსანზე ან მთისკენ წამსვლელი იყოს, ან ურმით ან ულაყით კა-
ცი კარგად გაიფლის... ჩვენ და ზაქარიას სკრაში შვიდი კომლი კაცი გვე-
ჭირა... (ქსძ, V, გვ. 465-466).

ქსანი XVIII-XIX სს. მიჯნა – ქსნის ოსთ საკომლო მამულები: ჭურთას სა-
მოცი საკომლო, მომეტებულს ახალს-ახალს გატეხილებს გარდა... ქერდი-
ყოთსოფელი და ბოსელთა საკომლო ათი... ჟამურს საკომლო ორმოცდა-
ცამეტი ახალს გატეხილს გარდა; ღომისა და ოხირი – საკომლო თოთხმე-
ტი... მუჯუხი, საკომლო თოთხმეტი; საფეშთი საკომლო ოცი, ახალს გატე-
ხილს გარდა; გდუვი საკომლო ხუთი; იქითი და ხლომის წყარო, საკომლო
რვა. მონასტრის არის: საბოლოვე ოთხი საკომლო. ბესთაენი საკომლო ერ-
თი... არდისი და ბერძენთ კარი რვა საკომლო; ცხრაწყარო სამი... ღიახვი
ოთხმოცდათხუთმეტი საკომლო... თორტიზა და ლეკოვანი ქოდოლანთით
საკომლო ოცდასამი და ნახევარი... გვედისი თოთხმეტი საკომლო... შუა
ცხავერი ცამეტი საკომლო... აშატური და წყლები თორმეტი საკომლო და
ორი ძროხა (სეიძ, II, გვ. 188).

ქსანი // ქსნის საერისთაო // ქსნის საერისთო. შიდა ქართლი

ქსანი (ქსნის საერისთავო) 1768 – ქსნის ერისთავი დავით და ყულარაღაზი
გიორგი ... მამულსა ... ერთმანეთს ... ედავებოდნენ... სანატრელმა მამა ჩვენ-
მა ... და ჩვენ ... ქსნისა და არაგვის საერისთოზედ რა სასჯელი ენახეთ ...
ვევლამ კარგად იციან და ახსოვთ. ქსნის ერისთავის ოჯახი ერანის ხელ-
მწიფისაგან დატყვევებული იყო და ... ქსანი ჩვენ ხელში დავიჭირეთ... ჩვენ
ის მამული [ჩვენი მამიდაშვილის] ქეთონის შვილებს მეტისათვის არა-
ვისთვის მიგვიცია... [ერისთავის დატყვევებისას] ჩვენ არც ვიყავთ მაშინ
ქსნის საერისთოს ბატონი და არც ქსნის მებატონის ბატონი; არც ქსნის
მებატონენი მაშინ ქსანზე იყვნენ, ხელმწიფის რისხვით გარდაფანტულნი
იყვნენ. ჩვენ ... ჩვენის გარჯით და ხელმწიფის წყალობით ვიშოვეთ [ქსანი]
და ჩვენის დისწულის შვილებისათვის გამოვიმეტეთ... ერისთავს დავითს ...
მეიცეს ... ქსნის საერისთოს მესამედი... ყულარაღაზს გიორგის ... მესამე-
დი... შანშე რადგანაც ჩვენს ორგულობაში მოკვდა, მისი წილი ... მესამედი
საერისთოსა, ჩვენთვის უნდა დაიდვას... დავით ერისთვისა ... გვიბოძებია

შანშეს წილის ... ყმა და მამული სამი წილი ... [ხოლო] ყულარაღაზის გიორგისათვის ... მეოთხედი... (სს, I, 1920, გვ. 174-176).

ქსანი (ქსნის საერისთავო) 1770 – იხ. ტფილისი

ქსანი (ქსნის საერისთავო) 1774 – ... მეფის მეორის ირაკლისა გეგებანეს ჩვენ ... გორჯასპისშვილს ლაშქარნივის მანუჩარს და გარსევანაშვილს მგალობელს ტეტიას აღწერად ქსნისა... ჭურთისხევეს ილუროთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა: ... მოურავი ხაჯარა და ოთარა... ჭურთისხევეს ბუჯიანთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ჭურთისხევეს დორეულთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... შველიეთს ქსნის ერისთვის ყმა: ... ბერი მოურავი, ... აქავ ხიზანი ხადელი არაგვის ერისთვის ყმა... გაგაზს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო: ... აქავ ბოგანო აღაველი დათუნას შვილი... ხიზანი ბუქური არაგვის მოურავის ყმა ხადელი დათუას შვილი... მოჭალიათში ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... საქორეთში ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ხარბაღს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ქარჩოსს ქენქანთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, მოურავი აბრამ... ხოზოეთს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... მიდეღლანთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... კვერიათს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... გაკეს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... თინიკანთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... პავლიანთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... შატაკთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ახალდაბას ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ჭორჭოხს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... კორინთას ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ცხრაზმას ქსნის ერისთვის ყმა ყველდაბას: მოურავი მახარებელი... წინუბანს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ჩიტინთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... უკან მხარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... უკან უბანს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... დაბაკნეთს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... მახიარეთს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... თოხთას ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... აბუთ კარს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... ზოდესს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო: ... აქავ ხიზანი არაგვის ერისთვის ყმა გუდამაყრელი ხარხელაური... დადიანეთს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო: ... აქავ ხიზანი არაგვის ერისთვის ყმა ხადელი კომლი... ხიზანი არაგვის ერისთვის ყმა ხანდოელი კომლი... ლარგვის მონასტერს ქსნის ერისთვის ყმა: ... აქავ ჯავახეთი დამ გარდმოსული ... მონასტრისათვის თავ შეწირული კომლი... ბოგანო თეზელი დვალიძე... ბოგანო თიღველი ბასანიძე... ბოგანო იმერეთიდან... აქავ აზნაურშვილი ჟურული... ცხატოს ქსნის ერისთვის ყმა: ... მოურავი შიო და ბასილა... აქავ ცხატოს ყოვლად წმინდის ყმა ოსის შვილი... საძეგურს ქსნის ერისთვის ყმა: მოურავი შიო... აქავ ბოგანო ლამისყანელი ცეკვაძე... გეზერეთს ქსნის ერისთვის ყმა, ამავ მოურავის სახელო... აქავ წმინდის გიორგის ეკლესიასათვის შეწირული ჭოჭალი... აღვეს ქსნის ერის-

თვის ყმა, მოურავი სამხარაული... აქვე ბოგანო საძეგურელი გამიხარდის
შვილი... ხიზანი ამილახერის რევაზის ყმა ჭაღელი მელამურის შვილი... ნა-
ხილს ქსნის ერისთვის ყმა... ქურთას ქსნის ერისთვის ყმა... წირქოლს ქსნის
ერისთვის ყმა... ხიზანი ბესარიონ მთავარეფისკოპოზის ყმა ქერელი ჯღი-
რაძე... ხიზანი მუხრანბატონის ყმა ჭადისჯვრელი ართანასშვილი... ხიზანი
მდივნის გორჯასპის ყმა ხელთუბნელი მეგრელი მჭედლისშვილი... აზნაურ-
შვილი ფიცხელაური ... ბოქაულთუხუცესი და მოურავი ზურაბა... აქვე ამი-
სი ყმა თავის ჯაღაბის მზითვისა ატოცელი გიორგი... იკოთს ამისი ყმა...
ერედვას ამისი ყმა... იკოთს ქსნის ერისთვის ყმა... ხიზანი კორინთლის ყმა
ირტოზელი მაჩხიძე... ხიზანი კათალიკოზის ყმა გრდანელი კომლი... ხიზ-
ანი არაგვის ერისთვის ყმა წვერეველი ყალაისშვილი... ხიზანი ბეჟან რა-
ტისშვილის ყმა, წრიელი ჩიკუტას შვილი... ხიზანი არაგვის ერისთვის ყმა,
ეთვალის ჩხუტიანთ ხიზანას შვილი... აქვე აზნაურშვილი ფიცხელაური...
ერედვას ამისი ყმა გიგაური... ახალგორს ოძელეები ქსნის ერისთვის ყმა...
აქვე ბოგანო ძეგლაველი კახის შვილი... აქვე ბოგანო ირტოზელი... ბოგანო
ქოლოთელი... ქურთას ქსნის ერისთვის ყმა... ხიზანი ჯავახეთიდან გარდმო-
სული... აზნაურშვილი გარაყანიძე... აზნაურშვილი ჩუბინისშვილი... ამისი
ყმა ქიწნის... კარაღეთს... ახალგორს... ახალგორს ქსნის ერისთვის ყმა...
აქვე რატიშვილის ... ყმა... აქვე ბოგანო უფლისციხელი ჩალაბანთ არუთი-
ნასშვილი... ხიზანი სახასო ტიხელი თათარი, მამაცასშვილი... ხიზანი სახა-
სო გორელი ქალამანთ ცეროშანასშვილი... ხიზანი სახასო ყაზახელი
მჭედლისშვილი... ხიზანი სახასო გარეთუბნელი ჯეჯიმაღანთ დავითასშვი-
ლი... ხიზანი სახასო ავლაბრელი ებიჭანთ გიორგის შვილი... ხიზანი სადუ-
ღოფლო წინწყაროელი თუმანასშვილი... ხიზანი საბატონისშვილო ღორე-
ლი ყარაგოზას შვილი... ხიზანი კათალიკოზის ყმა ძეგველი უმეკასშვილი...
ხიზანი სარდალ სალთხუცის ყმა საღორელი იასეს შვილი ... და ... გუდა-
ლელი არუთინას შვილი... ხიზანი ტეგია ყაფლანისშვილის ყმა, ყოშასოფ-
ლელი სარიბგვის შვილი... ხიზანი თეიმურაზ მდივანბეგის ყმა წერაქველი
გრიქურას შვილი... ხიზანი მელიქისშვილი გოგიას ყმა ახტალელი ადიბე-
განთ არუთინას შვილი, წოფელი ყარახანანთ ავთანდილას შვილი... ხიზ-
ანი ათანასე წინამძღვრის ყმა ქოთახეველი შერმაზანას შვილი... ხიზანი
ხელთუბნელი აკოლანთ ბერუას შვილი... ხიზანი ომან ამილახერის შვი-
ლის ყმა ყურელი ტერტერასშვილი... ხიზანი არღუთასშვილის მოსიას ყმა
სანაინელი სარქისასშვილი... ხიზანი შანშაასშვილის გივის ყმა ზემო სა-
ხუნდრელი დავითის შვილი... ხიზანი ბაშბუქასშვილის ფარემუზას ყმა
ამოჯელი ბაბის შვილი... ხიზანი ერისთვის დის სალომეს ყმა ნახჩენელი
კომლი... ხიზანი რატის შვილის ბეჟანის ყმა თელოვნელი ბერუას შვილი...
(სანი, I, გვ. 183-204).

ქსნის (ქსნის საერისთავო) 1775 — იხ. ქართლი

ქსანი (ქსნის საერისთავო) 1777 — [ლეონ ბატონიშვილის ხარჯის ნუსხა]:
ორი აბაზი ქსნის საერისთავოს ტყვეს მივე; ქქ მარჩილი თიანელს კაცს
მივე შევლის მოსართმევათ ... (მსეი, I, გვ. 55-57).

ქსანი (ქსნის საერისთავო) 1781 – ... გეგერძანეს [ერეკლე მეფისგან] ჩვენ ... გარსევანისშვილს მგალობელს დიმიტრის და თუმანისშვილს ლაშქარნივის მანუჩარს აღწერად ქსნისა... ისროლის ხევს ატენიდამ ფიცხელაურის გოგობას სამოურავო: სალუქას შვილი ... ხოსრო და ივანე მამასახლისი... ისროლის ხევს ჯაგახეთიდან ამისივე სახელო... ჭურთის ხევს ილუროთ კარიდამ: შათირის შვილი... ჭურთის ხევს ჭურთიდან: ბუჯიას შვილი... ჭურთის ხევს დორეულთ კარიდამ: დორეული ოსებას შვილი... გარეშემოს გავაზიდან რუსიტას შვილის ოთარის სამოურავო: ბუთხუზი ქოროღლის შვილი... გარეშემოს მოჭალიეთიდან ამისივე სახელო... გარეშემოს საქორეთიდან ამისივე სახელო: ... ხიზანი არაგვის ხადელი ბერი... გარეშემოს ხარბადიდან ამისავე სახელო... გარეშემოს შველიეთიდან რუსიტას შვილის ოთარის სამოურავო: ... ხიზანი ხადელი სეთურკარელი მეშველაიძე... ქარჩოხს ჭორჭოხიდან თინიკა შვილის აბრამის სამოურავო: ფოცხვერას შვილი... ქარჩოხს ახალდაბიდან ამისივე სახელო... ქარჩოხს შატაკთ კარიდამ ამისივე სახელო... ქარჩოხს პოვლეთ კარიდამ ამისივე სახელო... ქარჩოხს თინიკაანთ კარიდამ ამისივე სახელო... ქარჩოხს ვაკედამ ამისივე სახელო... ქარჩოხს კვერიეთიდან ამისივე სახელო... ქარჩოხს მიდელაანთ კარიდამ ამისივე სახელო... ქორჩოხს ხოზოეთიდან ამისივე სახელო... ქარჩოხს ქეჩქაანთ კარიდამ ამისივე სახელო... ქარჩოხს გოლგოლეთიდან ამისივე სახელო... ქარჩოხს კორინთიდან ამისივე სახელო... ცხრაზმას დადიანეთიდან ბაშარულის სიხარულის სამოურავო: ბერიანიძე ბასილას შვილი... ცხრაზმას ზოდეხიდან ამისივე სახელო... ცხრაზმას აბუთ კარიდამ ამისივე სახელო... ცხრაზმას თოხთიდან ამისივე სახელო... აქვე ხიზანი გუდამაყრელი ბუქური, აქვე ხიზანი ხანდოელი მარტია... ცხრაზმას მახიარეთიდან ამისივე სახელო... ცხრაზმას დაბაენეთიდან ამისივე სახელო... ცხრაზმას უკან უზნიდან ამისივე სახელო... აქვე ბოგანო ხადელი... ცხრაზმას უკან მჭრიდან ამისივე სახელო... ცხრაზმას ჩიტთანთ კარიდამ ამისივე სახელო... ცხრაზმას ძეგნაანთ კარიდამ ამისივე სახელო... ცხრაზმას ყველდაბიდან ამისივე სახელო... ცხრაზმას წინუბნიდან ამისივე სახელო... უფუეეთიდან: ლაშუტას შვილი... აქვე დავით ჟურულის ყმა ორჯონიკიძე... აქვე ხიზანი არაგვის ხადელი... მონასტრიდან: მონასტრის ყმა შერმადინი... აქვე აზნაურ შვილი ჟურული... აქვე ამისი ყმა... აქვე ხიზანი არაგვის ხადელი ნასყიდა ... ცხატოტიდან ბუნტურის იიეროთეს სამოურავო: ბუნტური ოქროპირის შვილი... აქვე ხიზანი არაგვის ხადელი... სამეგურიდან ამისივე სახელო... აქვე ჭადის ურია... აღვეიდან ნათაძე... ნახიდიდან: ფსუტურის შვილი... ქურთიდან: კამურუელი... წირქოლიდან: მორბედაძე... აქვე აზნაურშვილი ფიცხელაური... აქვე ამისი ყმა... აქვე ბეჟ ნ რატის შვილის ყმა... აქვე სამთავრო ქერელი... იკორთიდან: კიკოს შვილი... აქვე აზნაურშვილი ფიცხელაური, აქვე ამისი ყმა... აქვე ხიზანი ხადელი არაგველი კაიშაური... ახალგორიდან ქორორას შვილი... აქვე გრემელისშვილი... აქვე გომელის შვილის ბადურის ობოლი... აქვე ხიზანი როსტომ ერისთვის შვილი ყმა უფლისციხელი მზარეულის შვილი... აქვე ხიზანი ამისივე ყმა მეჯვრისხეველი ტერტერას შვილი... აქვე ხიზანი ღორელი... აქვე ხიზანი ავლაბრელი ხარაზი... აქვე ხი-

ზანი კათალიკოზის ყმა ძეგველი ... გოგია ... აქვე ხიზანი სახასო ყაზახელი მჭედლის შვილი... აქვე ხიზანი ახტადელი მელიქის შვილები ყმა... ძეგლვეილამ: ზურაბ ფიცხელაურის ყმა ჯავახის შვილი... ოძისილამ ბოჭორმის შვილი... ლამისყანილამ: აზნაურშვილი გარაყანიძე... ამისი ყმა... აქვე ამასთან ხიზანი სომხითელი... აზნაურშვილი კორინთელი, ამისი ყმა... აქვე ბოგანო ქაროხელი თინიკას შვილი... აქვე ბოგანო ნახიდილამ ფსუტურის შვილი... აქვე ბოგანო საძეგურელი ქუმრუშას შვილი... მეჯვრისხევილამ: ბიყრელი ბეგიას შვილი მამასახლისი გოგია... აქვე ქოლოთელი ხარხელი... აქვე ჭალისუბნილამ ფსიტიძე... აქვე წოდელი ხადელის შვილი... აქვე ჭურთელი ბუჯიას შვილი... აქვე ისროლისხეველი დავითას შვილი... აქვე ბენდერელი ხახუტას შვილი... აქვე ივრეთელი ინაური... აქვე შველითელი შერმადინი... აქვე გავაზელი ბუთხუზი... აქვე საძეგურელი ჭოჭელი... აქვე საცხენეთს მყოფი შატაკის შვილი... აქვე თიანელი დათვიას შვილი... აქვე ზურაბ ბოქაულთხუცის ყმა მწირელი ბიბილას შვილი... აქვე ამისივე ყმა კილდელი გენგიური... ყანჩეთილამ რატის შვილების ყმა. (სე-იბ, I, გვ. 205-226).

ქსნის კონი. შიდა ქართლი

ქსნის კონი 1559 – იხ. სხალდიდი

ქსნის ხევი // ქსნის ჯევი // ქსნის ხეობა. შიდა ქართლი

ქსნის ხევი 1695-1746 – იხ. კახეთი

ქსნის ხევი 1736 – ბატონისშვილი ისაყ-ბეგ გიბძანებ, ქსნის ხეობის ახალდაბის მამასახლისო და სულ-ერთპირი ახალდაბელებო! მერმე, თქვენი მოურაობა ძევილდგან მკვიდრათ დავითასშვილის ყოფილიყო. ბატონმა ჩვენმა ძმამაც თქვენის სოფლის მოურაობა ელიზბარს დავითიშვილს წყალობა უყო და ჩვენც მაგისტვის გვიბოძებია... (სს, II, გვ. 478).

ქსნის ხევი 1781 – იხ. პავლეური

ქსნის ხევი 1784 – იხ. მეჯვრისხევი

ქსნის ხევი 1786 – იხ. მეჯვრისხევი

ქსოვრისი // ქსოვრისი. შიდა ქართლი

ქსოვრისი 1669 – იხ. წილკანი

ქსოვრისი 1780 – [ლეევან ბატონიშვილის წერილი მანუჩარ მდივნისადმი]: ... царь приказал, чтобы я оставался здесь, но мое пребывание здесь не нужно... Ты знаешь, какая у меня дела в Ксоврисе и Арагвском ущельи (ГКГ, გვ. 37).

ქსოვრისი 1703 – იხ. კაბენი

ქსოვრისი 1783 – ... ლაფერაშვილი დემეტრე მისის მამულითა და ქსოვრის ოტიაშვილი მისის მამულითა, სასირეთს ცოცხალაშვილი ხარება მისის მამულით ერგო კიდევ საუფროსოდაო [ნიკოლოზ გლურჯიძეს]... (ქსდ, V, გვ. 201-202).

ქსუისი. შიდა ქართლი

ქსუისი 1771 – იხ. მეჯვრისხევი

ქსუისი 1795 – იხ. გორი

ქსუისი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ქუაბი – იხ. ქვაბი

ქუაბნი – იხ. ქვაბნი

ქუაბნი მონასტერი. კახეთი

ქუაბნი მონასტერი 1392 – იხ. ტფილისი

ქუათახევი // ქუათაჰევი – იხ. ქვათახევი

ქუათეთრისი – იხ. ქვათეთრისი

ქუაყრილი. კლარჯეთი

ქუაყრილი 1392 – იხ. ტფილისი

ქუბეშური მამული // ქობეშორი მამული. შიდა ქართლი

ქუბეშური მამული 1459 – იხ. ვირშისთავი

ქუბიაური მამული. შიდა ქართლი

ქუბიაური მამული 1527-1558 – იხ. ქვეშელის ციხე

ქუდური. კახეთი

ქუდური 1785 – იხ. ვეფხის ციხე

ქუდური 1791 – იხ. ნაფარეული

ქუთენდასრი. სამცხე

ქუთენდასრი XIII ს. II ნახ. – იხ. ქვემო ტიკანნი

ქუემო ძვიმღეთი – იხ. ქვემო მძვიმღეთი

ქუნადარი // ქუნადრისი – იხ. ქვენადრისი

ქუერაულას დელე. იმერეთი

ქუერაულას დელე 1644 – იხ. ქუთაისი

ქუელვარდია. რაჭა

ქუელვარდია 1591 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ქუეში – იხ. ქვეში

ქუთათლის სამწყსო

ქუთათლის სამწყსო XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ქუთაისი // ქუთათისი. იმერეთი

ქუთაისი 1054-1072 – ... მოვიდეს ჩუენ წინაშე ქუთათის, სახლსა სამკუიდრებელსა ჩუენსა, ესე მამანი მიჯნადორეღნი და მამანი ოპიზარნი. და მოიყვანნეს მიჯნადორელთა ხატნი წმიდათა მოციქულთა ... და მოიხუენეს სიგელნი ... რომლითა იგი ტყენი და ზღვარნი მიჯნადორელთათუის დაემტკიცნეს... და მოიღეს ოპიზართა დაწერილი გუარამ მამფალისაი, რომლითა მას ტყესა და ზღვარსა მიჯნადორელთა ერჩოდეს. და ამათ მიჯნადორთისა სიგელთა შინა გუარამ მამფლისა დაწერილი, რომელ ოპიზართათუის დაუწერია, არა ცხენებულ იყო... ესრეთ განვაგე და დავამტკიცე საქმე მათი: ტყენი და ზღვარნი ამათნი, ვითა მათ პირველთა მეფეთა დაწა

რილთა სიგელთა შიგან უწერიან, ნიშნით ზღვარნი: სამხრით – სამწყურისა წყალი, ვითა შავშეთისა წყალსა ჩაერთვის, და ტიხარის კლდე და ქედ-ქედი ვითა წავალს, დასავლით – მუჟანთა ქედი, და ჩრდილოთ დიდუბისა ხერთვისი და საქათმის კარი, ვითა ქედ-ქედი წავალს, დიდი ქედი ერთკარი. ესე ზღვარნი მტკიცენი არიან მიჯნაძორელთა ზედა. და ქედსა ამერიით არი უც საქმე და სასარჩლოი ოპიზართა, საღესკელთა სათიბისაგან კიდე. და ამისდა ნაცვლად, რაითამცა ოპიზარნიცა გულსავეს ეყვენ ... ავიღე სამამასახლისოსისა სამსახურებლისა ჩუენისაგან ბარევენი სოფელი და მივეც ოპიზართა სატრაპეზოდ... აწე, ვინცა ჰნახოთ ბრძანებაი და სიგელი ესე ჩუენი: ... ტაოისა და კლარჯეთისა ტანუტერთა და ყოველთა ჴელისუფალთა, დაუმტკიცეთ... და თქუენ, წმიდაო მეუფეო ქართლისა კათალიკოზო, და წმიდანო მღუდელთ-მოძღუარნო, უჯუარობითა დაუმტკიცეთ... (ქისკ, I, გვ. 32-34).

ქუთაისი 1271-1272 – იხ. საბანელა

ქუთაისი 1432 – იხ. ონჭევი

ქუთაისი XV ს. ბოლო მეოთხ. – [ხევდგინისძის საჩივრის წიგნის ფრაგმენტი]: ... გიორგი მეფე ... ქუთათისი წაართო... ბაგრატ ქუთათისის გაილაშქრა... გიორგი მეფე მე წამოვიყვანე და ოცდაოთხი შუბი და ისარი და ჴრმალი მესო... ასრე წამსახურსა ... ციხე დამიქცივეს... ჴოპარტს ზაქარია ებოძა მეფესა ჩემთვის: ალონს წამამყევ და, რაც შენი მკუიდრი მამული არის, არას დაგაკლებ, ისრევე მოგცემო... (ფუმს, გვ. 41-42).

ქუთაისი 1401-1415 – იხ. ულუმბა

ქუთაისი 1463 – იხ. იმერეთი

ქუთაისი 1512 – ...ჩუენ... ბატონმან მეფეთ მეფემან ბაგრატ... მოვიდეს ჩვენსა... თავდადებით წამსახურნი გაბელიძენი... მოგვცით სასისხლო სიგელი ესე... ვინცა თქუენის გუარის კაცი მოკლას ოთხასი ძეული კირმანაული თეთრი გარდაიხადოს... აფხაზეთისა კათალიკოზო, ქუთათის ქუთათელი, ჴყონდიდელი... ოდიშს ბედიელი, მოქუელი, ცაიშელი, ქართლს კათალიკოზო, სამცხეს მაწყვერელი და ათორმეტ მეუდაბნოენო მღუდელთმოძუარნო, თქუენც ასრე დაუმტკიცეთ... გათავდა ესე სიგელი გელათს (სმ, II, 1924, გვ. 34-35).

ქუთაისი 1513 – ... ხახულისა ... ღმრთისმშობელსა შემოგწირეცა ... მე ... მოძღვართა-მოძღვარმა ილარიონ... ქუთათისს ცისკარასშვილი; დიდკარსა შიგნით უფლისაი და მიქაელი ციხისთავისეული, ჴილაძისა ღიპრისაგან მიყიდია... (ქსმ, III, გვ. 246).

ქუთაისი 1529 – იხ. გელათი

ქუთაისი 1544-1545 – იხ. ოდიში

ქუთაისი 1545 – იხ. გელათი

ქუთაისი 1578 – [დავთარი საქუთათლოს ბეგარისა] ... მართებს ქუთათის ხყდრის ყმასა ქასილაძეს მოძღუარსა პურის ჴამა ... არის ჴომას, რუას-პირს რომე დიდი ცაცხვ დგას, საჯინიბო მარკოზის ყანის ქუემო და რი-

ონს გამოდმა იონჯად; არის ჭომას სამოდო პარტახტები და ადგილები. ჯიმასტაროს წყაროს აქათ დიდი მუხა რომე დგას, ბატონი ალექსანდრეს და ბაგრატის კელიცა აზის და თარჯიცად. იმ წყაროს აქეთ საჯიმანშტარო არ არის, საქუთათლო არის... მართებს ახალსოფელს მახარობელასა რუხვაძესა ღვინო ... ქუაბს აქეთ, ბანოჯას საზღურამდის, მუხის წყაროიანა, ქუთათლის არის სამოდო ქუთაისის საყდრამდინ. ბანოჯის საზღური კოდის წყაროს აქეთ სამანი რომ ასვია, იმას აქეთ, ქუაბას აქეთ, მუხის წყაროიანათ, ქუთაისამდის, ქუთაისისა ღმრთის-მშობლის შეწირულია... ახალსოფლის საზღურადი, მლაშის ღელეს და ფანიაურის თავს აქეთ, ორი-შიშის სოფლის საზღურამდის, ახალსოფლის საზღური ეს არის. ქუთათისისა ღმრთისმშობლის შეწირული არის ... ღყოიშის საზღურს აქეთ, ჭანეთიანათ, ქუთაისისა ღმრთისმშობლის შეწირულია ... საყუაყის ტყე, ქუტირის საზღურს ზედათ, ქუთათისამდე, სამოდო არის, და ასათიანის საზღურს აქათ... მართებს ორიშიშს კოსტანტაძესა ქრისტეშიასა ღვინო ... მართებს ქუტირს... მართებს მალდაკს... მართებს ფარცმანაყანევს... მართებს ჩუნეშს... მართებს ოფისკჯვს... მართებს პატრიკეთს... მართებს ბუკსუბანს... მართებს გეგუთს... მართებს ბაშს... მართებს მესხეთს... მართებს წყალთაშუას... მართებს ჭოლგეს... მართებს ჯუარისას... მართებს როკითს... რაჭას ფუტეს არის საქუთათლო კაცნი გიორგობიანი... მართებს შუბანს... არის [შეუბანს] სახასო ადგილები ... კოლობნარი, ტყუბუშორი... მართებს ხონს... მართებს ჭყუშს... ფერსათს ყოვლად წმიდისა ყმა, ფერსათს მამასახლისის გიორგის სახელო... მართებს კორთხას... გამოდმა, კორიშის საზღურამდის, ქუთათისის არის... მართებს პიტინის ჳევს... ატმანის ღელეს აქეთ, ნიბიერეთიანათ ჩასართიანამდინ, საქუთათლო არის ... გუბას ქვეით, კორთხის წყალს გამოდმა, საქუთათლო არის... მართებს ხოლასკურს ... ქუთათისისა ღმრთისმშობლის შეწირულია მთის გამოსავალი ბაჟი... მართებს აღისმერეს მთლად სოფელი, გაღმა-გამოდმა მოსახლე გლეხებით და სამართლიანის სამძღვრითა... კოდლის წყაროს ქვეით საქუთათლო არის... მართებს აღისუბანს... მუჯირეთობანს ცხრა კაცი ესახლა, არს მათი პარტახტი... ბერეთის ... მეხერენი არიან... მართებს ... ბახველთა... მართებს ბაღდადს... [მინაწერი]: ჩვენ ... ქუთათელ მიტროპოლიტმან დოსითეოს, ჩემის საფასით მოვიშოვე მეფის დავითისაგან და ძისა მისისა კოსტანტინესაგან ჩხარს მსახლობი ფიფინაშვილი სვიმონა... (ქსმ, III, გვ. 279-343).

ქუთათისი XVI ს. — ... მეფემ ... გიორგი ... შემოგწირე [გელათს] ქუთაის მოსახლე სამი [კომლი]... (სს, II, გვ. 518).

ქუთაისი 1610-1630 — იხ. კაცხი

ქუთაისი 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ქუთაისი 1644 — ... შეწირულობისა ფიცი ... დაგიდევით ... ჩვენ ... გენათელმან ქვარიანმა ზაქარია, თქვენ ... გელათისა ... ღმრთისმშობელსა და ტაძარსა თქვენსა გენათს... ჩუენის მკვიდრის მამის მამულითა, აბაშიძის პატარსაგან ქუთათის ალაგი ვიყიდეთ და მაგიერი გლეხი და პარტახტი გუგუთს მივართვით და დავესახლეთ ქუთათის. და მერმე ... აღვაშენეთ ეკლესია

სია მოვარანგელოზთა და ციხე და სახლ-კარი და შექმენით სოფლად უშენი ადგილი ასე, რომე ამაზედ მინდელში კაცი არ სახლებულიყო... ამას გარეთ ხუციას ქელბაქიანისაგან და მისი განაყოფისაგან ადგილები ვიყიდეთ: იქით ქუერაულას დელე, მლაშეს იქით რომ დელეა, და იმას აქათ ჭორტიკელაურას დელემდე, ზეით დამცუვიანას დაღმა, ვიდრე რიონამდე; და გავაკეთეთ ტუფურიშის ჭალა ზურათ. ამას გარეთ ნოდას ერთი პარტახი გაბადიძისეული ვიყიდე და ღომთაძე გოჩიასა აქუს. ამას გარეთ, გაღმა კურსებს, საკათალიკოზო ადგილი საჭალანგრიძეო, ჟამთა ვითარებისაგან გაოხრებული იყო და ჩუენ მაქსიმე კათალიკოზმა ... გუიბოძა საჭალანგრიძეო და კაკაბაური პარტახტი... ამას გარეთ ვიყიდე ჭოლევეს ბიძინა ჩხეიძისაგან სამი გლეხი... კიდევ ვეიბოძა ... მეფეთ-მეფემ გიორგიმ ... იქავ ჭოლევეს გამსახურდო ოყურემლიძე... ამას გარეთ, კურსებს დავასახლეთ ჩუენი გაზრდილი ბასილი მახუილოძე... შუყურს ერთი გლეხი ღომსაბერიძე დათვია... ამას გარეთ, არგუეთს, აღისუბანს, ვიყიდე დიაკონიძისეული პარტახტი... (ქსძ, III, გვ. 506-512).

ქუთაისი 1650 ახლო — იხ. მანდიკორი

ქუთაისი 1669 — იხ. ბაკისუბანი

ქუთაისი 1673-1696 — იხ. გელათი

ქუთაისი 1690-1691 — [ალექსანდრე მეფის წყალობის წიგნი უცნობი პირისადმი]: ... ჩვენმა მტრებმა გარდამოგვაგდეს და ქართლში ვიყავით; ღმერთმან, ბედნიერმან ზვანთქარმან ჩვენი სამკუიდრო საბატონო ისრევ ჩვენ ვეიბოძათ... [ერეკლე I-ის] შუამავლობით შეგიწყაღეთ და ვიბოძეთ ქუთათისის მამასახლისობა... (იდ, I, გვ. 79).

ქუთაისი 1700-1714 — იხ. უსახელო

ქუთაისი 1720-1752 — იხ. ჩიხური

ქუთაისი 1750-1780 — ... ქუთათელმა უჩივლა [თათიეიშვილ ხოსიას]: ... წაიტანე ჩემი ხელოსნები და იმ მარდალეიშვილის შვილი გაყიდე ქუთათისს და თეთრი ინაკავაძეს მიეცი... (ქსძ, V, გვ. 132).

ქუთაისი 1766 — იხ. მაღლაკი

ქუთაისი 1773 — ... მეფეთ-მეფე სოლომონ ... ძიება-ყვავ პირველ დიდებულთა მეფეთა მამა-პაპათა ჩვენთა მიერ შემოწირულისა მამულისა, მოსახლე გლეხისა და აგარაკისა შენისა [ქუთაისი ტაძრისა], რომელიც ბილწთა ოს-მალ-თათართა მიერ მძლავრებულ იყვნეს წარტყვევნითა და რომელნიმე მათ ეპყრეს და რომელნიმე ოხერ და უშენ ქმნილ იყვნეს წარტყვევნითა და მიმოტაცებითა მახმადიანთა... ყოველნივე ... ერთობით განგიახლეთ: პირველად ქუთათისის მიწა-მამული და მოსახლე გლეხნი; ახალსოფელს მოსახლე კაცნი და ეკლესიის მამული; ზემო ქუტირს მოსახლე კაცნი და ეკლესიის მამული... ქვემო ქუტირს ეგრეთვე ტაძრის მამული და მოსახლე გლეხნი; კვლად ორიშიშს ტაძრის მამული; მაღლაკს ტაძრის აგარაკი და ზედ მოსახლე გლეხნი; ფარცხანაყანევს მიცვალების ტაძრის მამული და მოსახლე გლეხნი; ჩუენშს ეგრეთვე მოსახლე გლეხნი; ოფისკეთს ტაძრის

აგარაკი; პატრიქეთს ტაძრის მამული და ზედ მოსახლე გლეხნი; ვაკის უბანს მოსახლე გლეხნი და ტაძრის მამული; გეგუთს ტაძრის მამული; ბაეს მოსახლე გლეხნი; მესხეთს ეკლესიის აგარაკი; წყალთაშუას მოსახლე გლეხნი; ჭოლევის მოსახლე გლეხნი; როკითი, მთლად სოფელი... შუბანი, მთლად სოფელი... ფერსათი, მთლად სოფელი... კორთხას მთლად სოფელი... ანტყას, მთლად სოფელი... ღვინისხევს მთლად სოფელი... ხოლასკურს მთლად სოფელი... აღისიმერეთს მთლად სოფელი... ხონს ტაძრის მამული და კაცნი ზედ დადგინებულნი; ჯვარისას, ტაძრის აგარაკითურთ, გლეხნიცა მოსახლენი; აღისუბანს საყდრის მამული, თანამოსახლე გლეხითურთ; მუჯირეთს ტაძრის მამული თანამოსახლე გლეხითურთ; ბერეთისას ტაძრის მამული მთლად სოფელი... ჭყუშს კუალად საყდრის მამული, გლეხებითურთ; გურიას დმრთისმშობლის მამული... სოფელი ბახვი, ერთობილად თვისითა სამზღვრითა... ზეგანს სამეფო სოფელსა შინა - თავედს ნაყიდზედ სახლობენ კოხოძე და გორგოძე, გლეხნი, მკვიდრად ეკლესიის ყმანი არიან... და ადგილ მამულიც ხოლასკურს აქეთ, მაგრამ აწ, ზეგანს თავიანთ ნასყიდ ადგილზე სახლობენ. რაჭას, ფუტიეთს ტაძრის მამული ოთხის გვარის მოსახლე გლეხებითა... (ქსძ, II, გვ. 428-433).

ქუთაისი 1776 - იხ. ბარი

ქუთაისი 1780 - ... თქვენ სამნი ძმანი ცხოვრებადის შვილები ... სიმონ მღუდელმან დაგიხსნათ ... [და] ქუთათის წმიდის ღთისმშობლის ეკლესიას შეგწირათ და მისგან ნაყიდს თათელიშვილისსეულს ადგილსა და კარგარეთლისსეულს მამულზედ დაგაყენეთ... (დსსს, II, გვ. 70-71).

ქუთაისი 1782 - იხ. გაგნის მთის უდაბნო

ქუთაისი 1787 - [შეწირულების წიგნი დავით მეფისა კაცხისადმი]: ... პირველათაც ჩვენთა შემდგომთა მეპატრონეთაგან შეწირული ყოფილიყო და ჩვენც ... შემოგვიწირავს ქუთათისს ორი ურია, ჭალატყვეს ნამოსახლი ... მათის ცოლ-შვილით და საცხოვრებლით... (სკ, III, გვ. 64).

ქუთაისი 1787 - იხ. სვერი

ქუთაისი 1794-1795 - იხ. რაჭა

ქუთაისი 1796 - ... ჩვენ, სრულიად ღიხთ-იმერთა დედოფალმან ... მარიამ - [შემოგწირეთ] ქუთაის მოსახლე ჩვენი სახასო ერთი კვამლი კაცი ურია... აქედამ აყრილიყო და ზემოთ საწერეთლოში ესახლა გვლის მიზეზით... შეიწირე ქუთათისისა ღვთისმშობელო... (დსსს, II, გვ. 109).

ქუთაისი XVIII ს. მიწ - [ვანკარგულეზა გიორგი წულუკიძისა]: ... წმიდათ მოწამეთ მონასტრისა ... ადგილში ქუთათურმა ვაჭარმა, სომეხი იყოს, თუ ურია, ან სხვა რჯული ვინმე ვაჭარი, უკითხავად არ დაეცილოს მონასტრის მიწა-წყალსა არავინ... (იდსეშ, გვ. 217).

ქუთაისის ციხე // ქუთათის ციხე // ქუთათისის ციხე. იმერთი

ქუთაისის ციხე 1466 - იხ. გორის ციხე

ქუთაისის ციხე 1755 - იხ. გელათი

ქუთაისის ციხე 1781 - იხ. ზარათი

ქულივიძენი. შიდა ქართლი

ქულივიძენი 1392 – იხ. ტფილისი

ქუმელოანი. რაჭა

ქუმელოანი 1071-1080 – იხ. ზნაკეა

ქუნიერი სასახლე. სამეგრელო

ქუნიერი სასახლე 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

ქურაში. სვანეთი

ქურაში XIV ს. – ... მე. ერისთავთა-ერისთავმან, პატრონმან და მანდატურ-
თუხუცესმან დადიანმან ხაუიგ ... ქურაშის მთავარმოწამეს შემოგწირეთ ...
სამამულოდ... (სწმ, I, გვ. 103).

ქურაში XIV-XV სს. – ესე წიგნი დაუწერეთ და დავევით ჩვენ, ვისაც ქუ-
რაშის მთავარმოწამესა წინაშე სასაფლაო გვაქუს, ერთობილთა ქურაშისა
მპყრობელთა... (სწმ, I, გვ. 125).

ქერდიყათსოფელი. შიდა ქართლი

ქერდიყათსოფელი XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

ქურთა. შიდა ქართლი

ქურთა 1470 – იხ. ლარგვისი

ქურთა XVI ს. – ... მე. ერისთავთა-ერისთავმან, ძემან ქუჭნიფნეველისმან,
პატრონმან იასე ... ლარგუის მონასტერსა წმიდათის თეოდორეს ... შემოგ-
წირეთ თემი ქურთა და ციხია... (სს, III, გვ. 562-563).

ქურთა 1712 – იხ. ურბნისი

ქურთა 1724-1744 – იხ. ძარწემი

ქურთა 1772 – იხ. ხეობა

ქურთა 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ქურთა 1781 – იხ. ისროლისხევი

ქურთა 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ქურთა 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ქურთა XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ქურთა // ქურთი. ხევი (?)

ქურთა 1779 – იხ. სტეფანწმინდა

ქურთა 1781 – იხ. წკერე.

ქუტირი. იმერეთი

ქუტირი 1545 – იხ. გელათი

ქუტირი 1562 – ... მე, ქუთათელ მთავარეპისკოპოსმან ბასილიოს, შევმოგ-
წირეთ თქუენ, პორტაიტის ღმრთისმშობელისა ... ქუტირს გლეხი შეტათმა-
ხაშვილი ნასყიდა... მესხეთს გლეხი ღანდურიძე ნასყიდა და საისარყლაი...
(ქრონ, II, გვ. 404).

ქუტირი 1578 – იხ. ქუთაისი

ქუტირი 1669 – იხ. ბაისუბანი

ქუტირი 1730 – იხ. გელათი

ქუტირი 1740 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ ... ალექსანდრემ ... შენ, ჩხეიძეს ბაა-
ნას ... გიბოძეთ ქუტირი და სვირი სამოურაოთ... (იდ, I, გვ. 71).

ქუტირი 1740-1750 – იხ. გელათი

ქუტირი 1777 – ... ჩვენ ... სრულიად ღიბთ-ამერთა დედუფალმან ... მარიამ
... შემოგწირე [გელათს] ორი მოსახლე კაცი ქუტირს... ძველთაგან შენის
ეკლესიის ყოფილიყო, მაგრამ ჟამთა ვითარებისაგან ... დაკარგულიყო და
თათარს ყვანდა... იმერეთს ... განიდევნა მაჰმადიანთა ერი ... მაშინ ... მიუღე
იგი თათართა და შენი შენთავე შეეწირე... (დსსს, II, გვ. 61).

ქუტირი 1784-1796 – ... გოგია ავალიანმა უჩივლა ივანე ავალიანს: ქუტირს
ჩემი საკერძო გლეხები მყავს, რათ მართმევე, არ ვიციო... (ქსმ, V, გვ. 693).

ქუტირი 1787 – იხ. სვერი

ქუჩამონასტერი. ქვემო ქართლი

ქუჩამონასტერი 1543 – იხ. სხალნარი

ქუჯაეთი. ქვემო ქართლი

ქუჯაეთი 1543 – იხ. სხალნარი

ქცია. ქვემო ქართლი

ქცია 1664 – მეფეთ-მეფემან პატრონმან შაჰნავაზ ... წყალობისა წიგნი ...
გიბოძეთ თქვენ, ბარათაშვილს ავთანდილს... თქვენის სამკუიდროს სოფელ
ქციის წყალობას დაგუეაჯენით. მოკითხული ვქენით და პაპათა თქვენთა
სამკუიდრო იყო და ცოტას ხანსა დაუნაშაფებლად გამოგრთმეოდათ. აჲ
ისევ ... გიბოძეთ სოფელი ქცია მისითა მითითა, ბართა... (ქსის, გვ. 301).

ქცია 1727 – იხ. ეგრისი

ქცია, მდინარე. ქვემო ქართლი

ქცია 1635 – იხ. ენაგეთი

ქცია 1699 – იხ. მანგლისი

ქციის ხევი. ქვემო ქართლი

ქციის ხევი 1710 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... ქაიხოსრომ, ესე ... წყალობის
წიგნი... გიბოძე თქვენ, ორბელიშვილს ... ერასტის... თქვენი უხუცესი ძმა
სულხან-ყოფილი საბა ... ბიძა და მამაჩვენზედ დიდად ნამსახური ... იყო და
მისთვის საჯილდოდ ჩაჩიკაშვილი გივის შვილები თავისის სოფლებითა
და აგარაკებითა ებოძა, და კვალად ქციის ხევე სოფელი შოშილეთი ებოძა;
ჩვენც ... გიბოძეთ გივის ჩაჩიკაშვილები ... მათის სამკუიდრო სოფლებითა
და აგარაკებითა ... ეგრეთვე სოფელი შოშილეთი... (ქრონ, III, გვ. 37).

ქცხილა. ქვემო ქართლი

ქცხილა XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ქცხინვალი – იხ. ცხინვალი

დადისი 1544 - იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

დალიძეა // ღაველიძეა. ოდიში

დავობა 1616-1639 — იხ. ხაუშელი

დაღობა 1628 – ბიჭვინტიისა ღმრთისმშობელთა... ჩუენ, ჳელმწიფეჲმან და-
დიანჲმან პატრონჲმან ლეჲვან ... შემოგწირეთ ... დაღლიბას⁵⁹ ძეველი ჩვენი სა-
სახლე მისის კარის ეკლესიითა [და ყმა-მამულითა]... მეორე მოსახლე ...
რეკას... მესამე მოსახლე თილითს... მეოთხე მოსახლე კამულეთს... მეხუთე
მოსახლე ... მარცხეულს... მეშვიდე მოსახლე ზეგანს... მებათე მოსახლე
ილორს... მეთერთმეტე მოსახლე ანაკლიას... კიდევ ... შვეგვიწირავს სასახლე
წყალიბაჲ, ორი მისახლე ... თეკლათს, მესამე და მეოთხე ფოთს მეთევ-
ზედ... მეხუთე მოსახლე ჭალადიდს... მეექვსე მოსახლე წყალიბას... მეც-
ხრამეტე მოსახლე საგაგულიოს... ოცი გულერის კარს... ოცდაერთი მოსახ-
ლე ეკალს... ოცდაორი მოსახლე საქაწეულორიოს... ოცდაშვიდი მოსახლე
მზანათს... ბატონისა ჩენილმა კაცებჲმან და ბატონის დადიანისა და კათა-
ლიკოზის წყალიბეულმა მეოხებჲმან ... იანაშობასა დღესა აღაპსა გარდა-
გუხნიდენ წყალიბეჲს კათალიკოზის სასახლეში... ამ აღაპის ... გამრიგე
კაცჲმან საღაჲო მარტიო ბატონის დადიანის ფოთურს მებაჟენსა გამოარ-
თემედეს (დსსს, I, 40-45).

დალიტვა XVII ს. – ...არის ბატონის ღვეან დადიანისგან დალიტვა სასახ-
ლე და ზემოთ რიონის პირი წყალიტვა ბიჭვინტისა ღმრთის-მშობლისა შე-
წირული საკათალიკოზო... კიდევუ როგორათაც დალიტვას, ისრე რიონის
პირს წყალიტვას, კათალიკოზის სასახლეები გაამჩინენა... ამას გარეთ მარ-
თებს საღალიტვოს კაცებსა სააღაპოს წამოის საკათალიკოზო... კიდევუ
წყალიტვას სასახლე და 12 კუამღი კაცი, ორი მოსახლე ფოთური და ერ-
თი მოსახლე ჭალადიდური... (ქმბ, III, გვ. 476-477).

დამბარაული // დანბარაული ეენახი. შიდა ქართლი

დაზმარაული ვენახი 1789 – ... მე, ჩუთუნათ არუთინას შვილმა მარტიროზა-
მა ... თქვენ, სვეტის ცხოვლის მადლასშვილის გიორგის სახლთხუცის
ქალს მარინეს ... მოგვიდე ჩემი ნასყიდი მოიდასშვილისაგან სანუასაგან
მოყიდული დაზმარაული ვენახი... არის ამისი მოწამე ... ალევის დეკანოზი
ნათამე იოვანე ... [და] ალევის მოურავი სამხარაული... ამ ვენახის თავი
გოგინათ ვენახამდინ, ბოლო ხაზადურამდინ, გვერდი ტონუაურამდინ, ზეით-
თი გვერდი დიდ რუმდინ (სს, II, გვ. 475).

დამბარაული ვენახი 1790 - იხ. ახალგორი

დანიბანი. ქვემო ქართლი

დანიბანი 1552 — იხ. ახოჭა

დანიბანი 1657 — იხ. ახოჭა

⁵⁹ დაღაძგას (ქრონ., II, 447).

ღანუხი // ღანუჭი. პერეთი

ღანუხი 1392 – იხ. ტვილისი

ღანუხი 1578 – იხ. ალავერდი

ღანუხი 1579 – იხ. მცხეთა

ღანუხი 1637 – იხ. ხუდაანი

ღართა. კახეთი

ღართა XII ს. მიწ.– იხ. რაბუნა

ღართისკარი. შიდა ქართლი

ღართისკარი 1752 – იხ. მთიულეთი

ღართისკარი 1756 – თარხნის ოთხი კაცი გაპარულიყო ღართისკარიდამ (სამდ. 39).

ღართისკარი 1774 – [წერილი ერეკლე II-ისა შოშია სარდლისადმი]: ... ჩვენი აქლემები ზემოქართლში გაგვიგზავნია, ნიკოლოზ უზბაში მიუძღვის, შენც მცხეთელები დამწვარ კოშკამდი გაატანე, რომ ღთით ღართისკარი მშვიდობით გაატარონ, რადგანაც სამცხეთოს ბაჟს ქვეყანა გაძღვესთ, ვალი გაქვსთ, რომ ხანდახან გზა დაუყარაულოთ... (სს, I, 1899, გვ. 276).

ღართისკარი 1782 – ... დავით ამილახვრისშვილმა [ხეთისია თათრიშვილი] ქალაქს გამაგზავნა ფარჩისათვის. ღართისკარში ღეკები დამხვდნენ, დამჭირეს... (ქსმ, VII, გვ. 533).

ღართისკარი 1800 – იხ. ბრაჭულთკარი

ღარიბი. ქართლი (?)

ღარიბი 1730-იანი – ... მოგეც მე, ვარდანასშვილმა ბერამ ... შენ, თოფჩიასშვილსა აბდულასა ... მიწა ღარიბში (იდესუ, გვ. 169).

ღები. სვანეთი

ღები 1503 – იხ. რაჭა

ღები. რაჭა

ღები 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ღები 1731-1743 – ჩვენ ღიხთიმერისა და ამერისა ერისთავმან და მსაჯულად დადგინებულმან, ბატონმან გრიგოლ თქვენ ... ჯაფარიძეს შიომს ... გიბოძეთ ღების მოურაობა... (იდ, I, გვ. 72).

ღები XVIII ს. II ნახ. – იხ. ხრეთი

ღეის ტყე – იხ. ღეჯის ტყე

ღელენტის პარტახი. იმერეთი

ღელენტის პარტახი 1720-1732 – იხ. ჭორვილა

ღელისუბანი. კახეთი

ღელისუბანი 1579 – იხ. მცხეთა

ღეშტერი. სვანეთი

ღეშტერი XIII ს. II ნახ. – იხ. სვანეთი

ღეჯის ტყე. სამეგრელო

ღეჯის ტყე 1657-1660 – ჩვენ, აფხაზეთისა დედაქალაქისა კათოლიკე სამოციქულო ეკლესიისა ... ბიჭვინტისა საჭეთმპყრობელმან კათალიკოზმან ქვარიანმან ზაქარია ... დადიანს ვამეყს ... შევაწირვინეთ ბიჭვინტისა ღმრთისმშობლისათვის: სენაკს საყდარი მაცხოვრისა, ორის მისის სასახლითა, ღეჯის ტყითა⁶⁰ და ოღუაციკითა მისის შეწირულის მამულითა... და აკეთის საყდარი მისის სასახლეებითა და ყოვლის ფერითა გურიელს სვიმონს და დიმიტრის შევაწირვინეთ... (ქსძ, III, გვ. 533).

ღეჯის ტყე 1659 – იხ. ოდიში

ღვალოვნა იხ. ღოღოვნა

ღვარდია // ღვარდა. რაჭა

ღვარდია 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ღვარდია 1591 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ღვარის ხოდაბუნი. შიდა ქართლი

ღვარის ხოდაბუნი 1695 – იხ. კავთისხევი

ღვართწყარო. შიდა ქართლი

ღვართწყარო 1796 – იხ. კავთისხევი

ღვერთეთი. შიდა ქართლი

ღვერთეთი XVII ს. დას. – იხ. ნული

ღვევი. ქვემო ქართლი

ღვევი 1641 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... თულაშვილთა ბეჟანს და რამაზს... მეფეს პატრონს სუიმონს დოღენჯის კერძი მამული ბეჟანისა და მისი ძმის რამაზისთუის ებოძებინა. და ჩუენცა სამკუიდროთ ... უბოძეთ... აწე ... დაუღვეს ბეჟან და რამაზ დოღენჯის, სანამ ცოცხალი იყოს: ღვევს წატურაშვილი შერმაზანა მისის მამულით... ზრბითს ბოქაულის დათუნას სახლი მისის მამულითა; აწუფისს – ქერიაშვილი აწუფურის მამულითა. დოღენჯი და ბეჟან ვითაც ერთსახლი იყვნეს, იმისი მამული ბეჟანის სახლს ესელყოდა... საბარათაშვილოს სარდარო ... ესე წიგნი-სიგელი თქუენცა ასრე დაუმკუიდრეთ... ესე ასრე გაუთადღეს ზრბითს სახასო ზუარი მისის სასართა და საღობათა (ქსის, გვ. 166-167).

ღვევი 1655 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემა ... პატრონმა როსტომ ... თქვენის [ბეჟან თულაშვილის] ამოვარდნილის განაყოფის დოღენჯის მამულისა ავიღეთ ღვევს, რაც დოღენჯს ჰქონებოდა, ზრბითს – ერთი კომლი ბოქოული, აწუფისს – ქურიაშვილის საკუამლო, გამოჩინებულს – მისი წილი ვენახი და თქვენ გიბოძეთ... (ქსის, 257).

ღვევი 1696 – ... ჩვენ, პატრონმან ნაზარალიხან ... თქვენ, მანუჩარ მეითრის შვილიშვილს ასლანს ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ... პაპის თქვენის ნა-

⁶⁰ ღეჯის ტყითა (ქსძ, III, გვ. 477).

ქონი ღვევს გლეხები და ზრბითს ზვარი ცოტას ხანს თულაშვილებს უბოძეთ. რადგან ორიანობაში ერთგულად მოგუიდევით და ციხით გარემდისინ გვემსახურენით, ჩვენც ... გიბოძეთ ... ღვევს გლეხები და ზრბითს ვენახი... (ქსის, გვ. 373).

ღვერუ. იმერეთი

ღვერე 1550-1570 — იხ. რომანაული პარტახტი

ღვერთეთი // ღვერთეთი. შიდა ქართლი

ღვერთეთი XVII ს. დას. — იხ. ნული

ღვერთეთი 1634 — იხ. ბროწლეთი

ღვერთეთი 1674 — იხ. ზემო მპვიმღეთი

ღვერთეთი XVII ს. II ნახ. — იხ. სატივე

ღვერთეთი 1750 — [დავითიშვილების წილის ბარათი]: ერთწილად ღვერთეთს გვრიტიძე ქიტეხას შვილები აყრილი, დღეს რისაც მამულის მქონე ბელი არის, იმ მამულით ერგო გიორგის (მსეი, III, გვ. 160).

ღვერთეთი 1750 ახლო — [დავითიშვილების წილის ბარათი]: ერთწილად ღვერთეთს კოჭატაძე გიორგი და იმარინდო თავის ძმისწულებითა ... რისაც მამულის მქონეებლნი იყვნენ, ერგო ელიზბარას... (მსეი, III, გვ. 161).

ღვერთეთი 1750 ახლო — [დავითიშვილების წილის ბარათი]: ერთწილად ღვერთეთს მჭედლიშვილი, გოგიაშვილი და ბერი, დღეს რისაც მამულის მქონეებლნი იყვნენ, ამაზედ აძეს იქივ იორდანეს მამული, ერგო კოსტანტილეს (მსეი, III, გვ. 161).

ღვერთეთი 1750 — იხ. თორმანეული

ღვერთეთი XVIII ს. I ნახ. — [ხალხის აღწერის დავთარი]: ღვერთეთს მსახლობელი ქიტიაშვილი ბეჟუა, ქიტიაშვილი გიორგი, ქიტიაშვილი პატა... რუისს რაზმიაშვილი შიო, რაზმიაშვილი რაზმია, ფოცხვერაშვილი... იქვე ნულსა მსახური დალაქი, ბასილა, გიორგი ცმაცვიაშვილი, ლომიძე... (სეი, II, გვ. 95-96)

ღვერთეთი 1766 — იხ. გორი

ღვერთეთი XVIII — იხ. ნული

ღვერთეთის ხევი. შიდა ქართლი

ღვერთეთის ხევი 1783 — იხ. მავდისთავი

ღვერთეთის ხევი. კახეთი

ღვერთეთის ხევი 1777 — იხ. თელავი

ღვითორი. იმერეთი

ღვითორი 1515-1535 — იხ. კაცხი

ღვითორი 1615 — იხ. კაცხი

ღვითმე — იხ. შიომღვითმე

ღვინიასეული მამული. შიდა ქართლი

ღვინიასეული მამული XVI ს. მიწ. — იხ. სურამი

ღვინისხევი. იმერეთი

ღვინისხევი 1773 – იხ. ქუთაისი

ღვირიში. ღვჩხუმი

ღვირიში 1639-1659 – იხ. ღვირიშის ციხე

ღვირიშის ციხე. ღვჩხუმი

ღვირიშის ციხე 1639-1659 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ ... ალექსანდრემ თქვენ, ახელუდიანს გიორგისა და ხოსიას ... გიბოძეთ ღვირიშის ციხე და ღვირიშის შემავალი კაცი – სოფელი სრულა, აგრეთვე ცხუკუშერი სოფელი ხელშეუალად. ამას გარეთ ტვიშს იოანა ნემსიწვერიძის შვილი გლეხი... (დსსს, I, გვ. 63-64).

ღვწე. შიდა ქართლი

ღვწე 1723 – ... [ზურაბ მოურავიშვილმა გიორგის] მოგყიდეთ ღვწეს ჩვენი სამკვიდრო და ბარათში გამოყოფილი, აყრილის მთიულის მამული... (სს, II, გვ. 364).

ღობისტყის სასაფლაო. კახეთი

ღობისტყის სასაფლაო 1578 – იხ. ალავერდი

ღოდაური. იმერეთი

ღოდაური 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ღოდორა. იმერეთი

ღოდორა 1401-1415 – იხ. უღუმბა

ღოდორა 1691 – იხ. ხეფინისხევი

ღოდორა 1746 – იხ. სვერის ციხე

ღოდორა 1787 – იხ. სვერი

ღოდოვნა // ღოდოვანი. ქვემო ქართლი

ღოდოვნა 1580 – ... ესე ... სიგელი გკადრეთ ... თქვენ ... სიონისა ღმრთის-მშობელსა ... [და] ტფილელ მთავარეპისკოპოსს ... ბარნაბას, ჩუენ, ჯავახისშიგლმან ... იოთამ... ჩუენისა ყმის არჯევანაშვილის ცოდყოფილი თქუენს ყმას ღოდოვნელს კაცს შეერთო... ჩუენ შემოვსწირეთ ... არჯევანას-შვილი მამულით... დაიწერა სიგელი ესე ... ჴელითა კაბერის მონასტრის წინამძღურის ანანიასითა... (იხ, III, გვ. 78-79).

ღოდოვნა 1591 – იხ. ამღივი

ღოდოვნა 1635 – იხ. ენაგეთი

ღოდოვნა 1654 – იხ. ნახიდური

ღოდოვნა 1659 – ჩვენ, ... ხელმწიფემან ... შაჰნავაზ ... წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ, გოსტაშაბისშიგლს ... პაპუნასა... მოგვადექით კარსა და ალგეთზედ თქვენს სამკვიდროს სოფელს ღოდოვნას გვეაჯენით... ცოტას ხანს ღოდოვნის ნახევარი ყორხმაზასშიგლს გურგენს დაეჭირა და, ვითაც გურგენ ჩვენს ორგულობაში გაერივა, გაუწყვრით და წავახდინეთ, თქვენი სამკვიდრო ღოდოვნა ისრევ თქვენ დაგიმკვიდრეთ და გიბოძეთ... რაც ღო-

ლოვნას ჩვენი სახასო რუ და წისქვილი, ანუ სხვა მიწები არის, ისიებიც ხელშეუვალად გვიბოძებია... (სს, I, 1899, გვ. 413-414).

ლოლოვნა 1706 – იხ. მარნეული

ლოლოვნა 1712 – ... ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, გოსტაშაბისშვილმა თამაზ, ამილდაბარ და ყაფარბეგ, თქვენ, ჩვენ რძალს მდივანბეგის ქალს ... გუქას. ასრე, რომე: მამა ჩვენს ... იბაშერისათვის ღოლოვნას ერთი საკომლო მამული მიეყიდნა და მოურაობაც იმისთვის მიეცა. ახლა ... თქვენის ზითვით დაიხსენით თხუტმეც თუმნათ ... [და] თქვენთვის მოგვიცემია ის ერთი საკომლო მამულიცა და მოურაობაცა... (ქსძ, IV, გვ. 250).

ლოლოვნა 1711-1714 – იხ. წერაქვი

ლოლოვნა 1713 – [ბატონიშვილ სვიმონის წყალობის წიგნი თავის მამიდაშვილ გუქასადმი]: ... გიბოძეთ ღოლოვნას მატიაშვილი გიორგი კომლი ერთი, ვაკეს – კვირიკაშვილი ამირანი ერთი, დიდებას – რევანდაშვილი სესნია ერთი, და აგუდანეთს – გულიტაშვილი სესნია ერთი; ესენი თავეთის მამულით... თუ თქვენი მახლეები ამ თქვენს მორთმეულ ფეშქაშში შემოგეწივნენ და მათი წილი ფეშქაში შემოგიბრუნონ, საერთოთ იყოლიეთ... (სს, I, გვ. 444).

ლოლოვნა 1713 – [ბარათაშვილების გაყრის წიგნი]: ღოლოვნას ძაბილაშვილი თამაზა ... ამოიღო ამილდაბარ... [ერგო ამილდაბარს ყმა-მამული]: წერაქეს... ამლიგს... ვანქს... კოთიშს... ელფას... ანდრიას... აკურისს... ბეთანიას... ერწოს... მარიამს... აზიკეს... თაკეს... ამლიგს... აგვდანეთს... მოლავს... ხორაბუქს... ვარხუნას... ცხნარს... ვაკეს... დიდებას... ჭანდარს... ერტისს... ენაგეთს... თაფანას... ფუტრეგს... ახაშენს... ტბის... ფორქალის... ელფიას... მმოგრეთს... დვალთას... კვესეთს... აგვდანეთს... მიეცა საუმცროსოთ თამაზსა და ყაფარბეგს ამლიგს სასახლე შიგნით, გარეთ, რაც პაპუნასი ყოფილიყოს, ან პაპუნას შვილისა და შვილისშვილებისა... ქვევრი საუფროსო ამილდამბარმა აიღოს, სხვა შუაზედ გაიყონ... გუნანეთს აზნაურშვილისა და გლეხს გარდა მამული ისევე გასაყოფია... ერდოთი სოფელი კაცს გარდა გასაყოფია და კაცი გაყოფილია. წინანაური სოფელიც გასაყოფია. თხიზთბის მეოთხედიც გასაყოფია... ბეთანიის სასაფლარც საერთოდ დაგვიდვია ამილდამბარისა და თამაზასათვს თავიანთი წილი. ბორთვისის სასახლეც საერთოთ უნდა ქონდესთ ამილდამბარსა და თამაზს... (სს, I, 1899, გვ. 354-362).

ლოლოვნა 1713 – იხ. გუნანეთი

ლოლოვნა 1740 – იხ. მამისდაბა

ლოლოვნა 1746 – ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, შენმა დედიდაშვილებმა ყაფლან და ზაად, შენ, ჩვენ დედიდაშვილს ზაზას. ასე რომე, ღოლოვნა, შენი განაყოფების წილი, მე ვიყიდე და შენი არ მიყიდია... (სს, I, 1899, გვ. 457).

ლოლოვნა 1749 – იხ. დიდება

ლოლოვნა XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია

დოლოვნა 1756 – ... ესე ნასყიდობის წიგნი ... მოგვც მე, დოლოვნელმა ში-
უაშვილმა ბერუამ ... თქვენ ... იესეს ოსეს შვილს... ასე რომე წინ ვენახს
მდივნის სულხანისაგან ნასყიდობა იყო... კიდევ სხვა ქუდრეგვენას შვილის
რამაზისაგან მისყიდული საბას ნაქონი ვენახი, იქით ჯავახას შვილის ვე-
ნახის პირში რომ ტყემალი დგას, ამოჭრილს კლდეს ზეით... ამას გარდა
ზაზუნას შვილის ზაალისაგან ... მოსყიდული წინ ვენახს ... საველასი და
ხუსიასეული მამული, იმათის სახლკარით... მე შენთვის ყოვლის კაცის
უცილებლად მომიყიდი... მე ქვაბთახევთა მონასტრისამან სტეფანამ თვით
ბერუასა და მისის ძმათ ნებით ... ამათის ყაბულობითა და სიტყვით დაე-
სწერე ... და მოწამეცა ვარ... (სმ, II, 1924, გვ. 181-183).

დოლოვნა 1779 – ... გოშტაშაბისშვილს ერასტი უზბაშს ... ზაად ყაფლა-
ნიშვილი ჩემს წილს დოლოვნას მედავება, არა აქვს ნასყიდი და ძალით
მართმევს... (ქსმ, VII, გვ. 428).

დოლოვნა 1779 – იხ. ქვემო დოლოვნა

დოლოვნა 1784 – დემერტმან... კელმწიფის შვილის ჭირი მოსცეს ყაფლა-
ნისშვილს ზაალს... [დავით] სარდალი ჩემს დოლოვნის ნახევარსაც მარ-
თმევს. მისის სიმაღლის ბრძანება იყო, რომ დოლოვნის ნახევარს ნუ იყი-
დისო. ნახევარიც იყიდა, ჩემს ნახევარშიც გაველა აღარ შემიძლია... გოსტა-
შაბისშვილის ერასტისაგან დოლოვნას წისქვილი და ზვარი წართმეული
მაქვს... გარეთუბანს ბატონის ყაფლანის სასახლეს მართმევს ერთი მოქა-
ლაქის დედაკაცი... [მეფის ოქმი]: დავით სარდალს დოლოვნა რომ უყიდნია,
ის იმას ვერ იყიდის... ჩვენი თავადიშვიდებისა და აზნაურშვილის მა-
მულს სხვას არავის ვასყიდვინებთ... (ქსმ, VII, გვ. 607-608).

დოლოვნა 1784 – დემერტმან ბატონიშვილის აღმასხანის ჭირი ... გოსტაშა-
ბისშვილს ერასტი უზბაშს მოსცეს. ბატონს ოქმი უბოძებია ზაად ყაფლა-
ნისშვილისათვის, ჩვენ და იმისი სამართალი თქვენ უნდა გენახათ... წის-
ქვილი ქოთიშს მიწაში არის და ის დოლოვნას მედევბა... (ქსმ, VII, გვ. 610).

დოლოვნა 1787 – [ბრძანების წიგნი ერეკლე II-ისა]: ... იასაულო მაჩაბელო
დათუაჲ, მერე, შენ უნდა მიხვიდე დოლოვნასა და რაც გოსტაშაბისშვილს
კიკოლას დალა იყოს ... სარდლის მოხელეს უნდა უანგარიშო... (სს, I, 1899,
გვ. 465).

დოლოვნა 1787 – [ბრძანების წიგნი ერეკლე II-ისა]: ... მერე, დოლოვნაში
რაც ზაზა გოსტაშაბისშვილს წილი მისცემია სამართლით... თუ ამან ამ
თავის მამულის გასყიდვა მოინდომოს, ვისაც სყიდვა გინდოდესთ, იყიდეთ...
(სს, I, 1899, გვ. 464-465).

დოლოვნა 1788 – დემერტმან ... კემწიფის ჭირი მოსცეს გოსტაშაბისშვილს
ერასტისა და კიკოლას... ზაად ყაფლანისშვილისათვის ოქმი გიბოძებიათ
წისქვილზედ ხელის ამართვისა. დოლოვნა რომ იმას უჭირავს... თქვენიც ...
სამართლითა ... ის დოლოვნაც ჩვენია. იმას კი გვაგიწყებს და ქოთიშს
წისქვილს გვართმევს, და ... თავსაც გაწყენს ამ ქოთიშისა და დოლოვნის
მიჯნაზედ... ის წისქვილი ქოთიშისა არის და მიჯნა წისქვილის ქვეით
არის... (ქსმ, VII, გვ. 772-773).

დოლოვნა 1789 – ჩვენ, ლაშქარნივის ომან და მდივანი ესაე, მისმა უმაღ-
ლესობამ ბედნიერმა მეფემ დოლოვნის საწისქვილოების გაშასინჯავთ გა-
მოგვეზავნა, რომ გოსტაშაბისშვილებს ზაადისათეინ ორი საწისქვილო
უნდა ეჩვენებინათ დოლოვნის მიწაში ... (ქსძ, V, გვ. 476).

დოლოვნა 1789 – ყაფლანისშვილი ზაად ჩიოდა: დოლოვნა გოსტაშაბიან-
თაგან ნასყიდი მაქესო და დოლოვნის მამულში გოსტაშაბისშვილმა ტეტი-
ამ წისქვილი დააბრუნაო და ისა სჭამსო. ამისას გოსტაშაბისშვილები ასე
უპასუხებდნენ: დოლოვნის ნასყიდობას რომ ამბობო, იმაშიაც სიტყვა გვაქ-
ესო და ეს წისქვილი რომ გავაკეთო, ეს ქოთიშის მამულში არისო, შენ
ამაში რა საქმე გაქესო... ასეთი მოწმები არა ჩნდნენ, რომ ქოთიშისი და
დოლოვნის მიჯნა მოწმით გარჩეულიყო, და რადგანაც ის წისქვილი დღეს
გოსტაშაბიანთ ჰეღო უჭირავს, ფიცი გოსტაშაბისშვილებს დავადევით...
[განაჩენი]: როგორც ამ განაჩენში სწერია, ისე დაიფიცა ზაზამ და ერას-
ტიმ... დასავლეთის მხრიდამ წამოვიდნენ ფიცით, ალგეთის პირამდის ჩამ-
ფიცეს, დიდი ღრმა ღელე რომ არის, იმაზე ჩაიარეს, წისქვილი ქოთიშისა-
კენ დარჩა... და სამზღვარიც ღრმა ღელე დაიდო... (ქსძ, V, გვ. 477-479).

დოლოიანი. კახეთი

დოლოიანი 1746-1749 – იხ. გრემი

დომარეთი. შიდა ქართლი

დომარეთი 1487 – იხ. შოროს ციხე

დომელაურის // დომელაური მამული. თბილისი

დომელაურის მამული 1712 – იხ. ურბნისი

დომელაურის მამული 1786 – იხ. ნათელული

დომელი. შიდა ქართლი

დომელი 1796 – იხ. დირბი

დომლათუბანი. იმერეთი

დომლათუბანი 1711 – იხ. ქვეშეთი

დორეთი. ქვემო ქართლი

დორეთი 1543 – იხ. სხალნარი

დორისთავი. ქვემო ქართლი

დორისთავი 1630 – იხ. ვერხუნალა

დორისთავი 1643 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... გიბოძეთ თქუენ,
ბარათაშვილს თამაზს ... დორისთავს ... სააკაძის ბეჟანის კერძი მამული,
გოდერძისა და შარმაზანის მამის კერძს გარეთად ... ჯალდამის ნასოფლა-
რიანად და მინდურიანად... (ქსის, გვ. 182).

დორისთავი 1643 – იხ. სამღერეთი

დორისთავი 1653 – იხ. ბედენი

დორისთავი 1660 – ესე წიგნი ... მოგეცით მე, ბარათაშვილმა ... პატამა
თქუენ – სარდარსა და სახლისუხუცეს პაპუნასა... დორისთაველნი და ჩუენ

მიწებსა და ალაგებზედ ცილობდენ... [ლორისთველებმა] ასრე დაიფიცონ: ... პაატავ ბარათაშვილო, როდესაც ღორისთავი გუდარევისა ღმრთისმშობელს გამოსწიროდეს, ეს რომ ჩაგუთვლია, იმ ალაგს აქეთი საღორისთაო იყოს, რომ გუდარევისა ღმრთისმშობელსა და გუდარეველთ სამამულეთ კელი არა ჰქონდეს თუ დაიფიცონ, დაგანებო (ქსმ, VI, გვ. 593-594).

ღორისთავი 1678 — იხ. ქუეშისხევი

ღორისთავი 1681 — იხ. მაშავრის პირი

ღორისთავი 1699 — იხ. მანგლისი

ღორისთავი 1700 — იხ. ვანეთი

ღორისთავი 1700 — იხ. ჯალდამი

ღორისთავი 1704 — იხ. ჯალდამი

ღორისთავი 1706 — იხ. ჯალდამი

ღორისთავი 1707 — იხ. მეღრევი

ღორისთავი 1741 — იხ. ისპიანი

ღორისავი 1768 — ... ჩვენ, ჩხეიძის გორგასალის შვილებმან ... შენ, მდივანს იესეს ... მოგყიდეთ ჩვენი სამკეიდრო მამული ... სოფელი ღორისთავი ... თავისის ბედენის მითითა ... [და] ალგეთის წყლითა... ერთი სამძღვარი გუდარეხამდინ და მისი მიდგმა მთა ბედენი, მეორე ბოლო ალგეთამდინ, მესამე სამძღვარი მცოვრეთამდინ, მეოთხე ვაკის სოფლის სამძღვრამდე... ეს ასე მოგყიდეთ, რომ ოცდაათის წლის ხარაბა და ოხერი ნასოფლარი იყო... ამისი მოწამე გელია ჩხიკეთელი... ჩვენ მდივანბევი ქისიყის მოვრავის შვილი ქაიხოსროვ ამისი მოწამე ვართ... (სმ, II, გვ. 184-185).

ღორისთავი 1792 — [არზა ზაზა ბარათაშვილისა დარეჯან დედოფლისადმი]: ... მამა ჩემმა ჩხეიძეებისაგან ღორისთავს სოფელი იყიდა... ეს ოცდაოთხი წელიწადია, რომ ჩვენი მოცილე ... არავინ ყოფილა. ამას წინათ აბაშის შვილი დავით წამოედება მამაჩემს... ბატონმა მოწმობა მოგვთხოვა საბარათაშვილოს მოხუცებულს კაცთაგან... ახლა ... არზა მოურთმევია დავითს ... ღორისთავის საბაღახე მე უნდა ავიღოო, ოქმი გიბოძებია, არა გცოდნიათ, ჩვენი მამული არის თუ არა... [დარეჯან დედოფალი ღორისთავს ზაზა ბარათაშვილს უბრუნებს] (ქსმ, VIII, გვ. 147).

ღორისთავი. შიდა ქართლი (?)

ღორისთავი 1737 — იხ. იტრია

ღორისთავის გზა. ქვემო ქართლი

ღორისთავის გზა 1653 — იხ. ბედენი

ღორმაკე. ჯავახეთი

ღორმაკე 1392 — იხ. ტფილისი

ღორუბანი. ქვემო ქართლი

ღორუბანი 1622 — ... ესე ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ ჩვენ, ჳერჳეულიძემ ... ალათანგი ... შენ, ქებასშვილს ბერუას... ღორუბნიდამა იმერლები გამამეპარა და ... შენ დაგტკირა. და იმისად ჯილდოდ მოგეცით საღრუღწიგა, შა-

რას ქვეშეთა, აღმა-ჩაღმა წარტყმით გამრეკლისშვილის მიწამდინ... ამის მოწამე ... საღორელი კავთელა და კიკული მამასახლისი ინახა ... და ერთობილნი საღორელნი და კიკულნი... (დსსი, II, გვ. 5)

ღოუბანი 1712 – იხ. ანდრია

ღოუბანი 1735 – იხ. ბუჟღულეთის ჭალა

ღოუბანი 1743 – ... ჩვენ ... სოლდასშვილის სახლთხუცის ზააღისშვილმან იესემ ... შემოგწირე შენ, წმიდას გიორგის ალავერდს, ჩემი სამკვიდრო ყმა ... ღოუნელნი⁶¹ უსეფასშვილი მოსე და მისი შვილები... (იხ, V, გვ. 61-62).

ღოუბანი 1759 – დემეტრე თულაშვილმან ღოუბნელ რამაზის ყმებს უჩივლა (სამდ. გვ. 45).

ღოუბანი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯგარი

ღოღეთი. შიდა ქართლი

ღოღეთი 1401-1415 – იხ. ულუმბა

ღოღეთი 1645 – ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ... გკადრეთ ... თქუნ ... საყდარსა სუეტსა ცხოველსა... ოდეს სამცხიდამე აწყურისა ღმრთისმშობლის საყმო აზნაურშვილი და გლეხი ჩუენს საბატონოში ჩამოსულიყუნეს და ღოღეთს დაესახლებინათ და რაც ხატი და ჯვარი ყოფილიყო თქუნს ტაძარში დაესვენებინათ, და სამაწყურლოს კაცს თქუნთუის ემსახურათ და სხუას კაცს... არც ამირეჯიბის ნათესავსა და არც აგრე რიგს ვისმე ღლის მეტს საქმეზედ ღოღეთს ჰელი ჰქონოდეს და ამ წესით ემსახუროს ვინ იცის, რა სოფლის საქმე ასრე მოცდეს, რომე საათაბაგიშვილოს ქრისტიანე მეპატრონე გაუჩნდეს და აწყურისა ღმრთისმშობლის ჯუარი და ხატი თავის სამკვიდროზედ მისვენონ და მათი ყმა ასაყრელად მოინდომონ, გერავინ დაუჭიროს... (ქსძ, II, გვ. 217-218).

ღოღეთი 1687 – იხ. მცხეთა

ღოღეთი 1798 – საქართველოს მეფის ძის იოვანეს ჭირი ტარუაშვილს აღმას მოსცეს. ღოღეთიდან ძნა მამქონდა. დავით ამირეჯიბისშვილი დამხვდა ბრეთსა და ღირბს შუა, ერთი ხარი წამართვა და ხმლით დამჭრა კისერში, ერთი საყვარიც წამართვა (ქსძ, VIII, გვ. 493).

ღრმაღელე. კახეთი

ღრმაღელე 1579 – იხ. მცხეთა

ღრომი. შიდა ქართლი

ღრომი 1799 – ბედნიერის ხელმწიფის ძეს იოანესთან იჩივლეს სალუქაშვილებმა – ყანჩელებმა ნავენახობი წაგვართვესო, ღრომს ოსები დაასახლეს და იმათ აღარ დაგვანებესო... [სალუქაშვილებმა დაიფიცეს] ეს მამული ჩვენია, თქვენგან მოსყიდულიო... ყანჩელებმაც ვეღარ უთხრეს რა... [მოწმე] მაღლანდორერელი ხინწლაშვილი თოფი (ქსძ, VI, გვ. 145-146).

ღუდა. არაგვის ხეობა

⁶¹ ღოუბნელნი

ლუდა XVII ს. II ნახ. — იხ. ყრისის ჯევი

ლუდა 1727 — ესე წყალობის წიგნი მოგვცით ... ჩვენ ერისთავმან პატრონმა ვამიყ ... შენ ... ნაზღაიძეს ჯანუყას... ძველთაგან შენი ყოფილიყო სამოურაოდ ღუდა, თოღგეთი და კობი და უსათი, ახლა ჩვენც წიგნი გაგიახლეთ და გიბოძეთ მას დღესა ოდეს დიდი საოსეთო სულ შეყრილი ჭადას სასახლეში მოგვიხდა. მღთითა ... გავაქციეთ... და დიდათაც გაგვემარჯვა, მას დღესა შენ შენის შვილებით კარგათ იყავი და მის მაგიერად ჩვენ ეს წყალობა გიყავით... (ქრონ, III, გვ. 115-116).

ლუდა 1732 — იხ. თრუსო

ლუდა 1770 — [ერეკლე II-ის წერილი ტოტლებენისადმი]: მე ვგონებ, რომ ჯაბახანა აქამდის ღუდას და იმას დაბლა გარდმოტანილ იქნება და ჯერ ამბავი არ მოგვსვლია, მაგრამ თუ გარდმოსულნი არ არიან, კიდევ თოვლი მოუვიდოდათ და მიზეზი ეს იქნება... ამ დროს ხევე ყოფნა, თქვენვე იცით, დიდის სატანჯველის მსგავსი არის... ხევისა და იმას იქით პური რომ დაგრწომათ და იმის გარდმოტანა მოგეწერათ, ჯერ იმ ქვეყნის კაცებს ჯაბახანის გადმოტანა თავს აძესთ და იმაზე უნდა გაისარჯნენ. (მრსუი, III/1, გვ. 528-529).

ლუდა 1770 — იხ. ტფილისი

ლუდი. შიდა ქართლი

ლუდი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

ლუედრეთი. შიდა ქართლი

ლუედრეთი 1643 — იხ. ჯანდისი

ლუეთუბანი. ქვემო ქართლი

ლუეთუბანი 1657 — იხ. კუმისი

ლუერკი. იმერეთი

ლუერკი 1241-1242 — ... შეწვევითა ... ჭყონდიდისა მარტუილთაითა და წმიდისა მთავარმოწამისა უბისისაითა ... მე, ... არსენი ჭყონდიდელ-მწიგნობართუხუცესმან ... ჩემსა ჭყონდიდისა ქონებასა შიგა შენ, აბულახტარის ძესა მგელასა ... მოგეც ღუერკი სოფელი, გარეთ უშესავლოდ, მისითა საჯდომითა და მიწა-წყლითა... (ქისკ, I, გვ. 118-119).

ლუერკი 1287-1288 — იხ. შორაპანი

ლუერკი 1497 — ... მეფეთა-მეფემან ალექსანდრე ... გიბოძეთ ... ფონჯავიძეს ... სასისხლო სიგელი... ჩხერესუბანს სამი გლეხი ფიწალაძე გვიბოძებია... ორი პატახტი ღუერკს გიბოძეთ... ძუელად გადანახადიცა ვნახეთ შარვაშიძისაგან და დაგდებია ითხვის ურველთა და ლაბიშვილის ბეგლიკისაგან დაგდებია ნადიგორს სამი გლეხი ფიწალაძე და თექუსმეტი ათასი თეთრი... აფხაზეთისა და ქართლისა ქათოლიკოზო, უჯუარობით დაუმტკიცეთ ... სიგელი ესე. ამისი მოწამენი არიან ... რაჭის ერისთავი კახაბერი და სრულიად მრატელნი, ლეჩხუმელნი დარბაზის ერნი... (სმ, II, 1924, გვ. 66-67).

ლუინჭრობი 1635 — იხ. ენაგეთი

ღუისხევი 1701-1703 – იხ. მოვრეთი

ღურო // ღურო. კახეთი

ღურო XV ს. ბოლო მეოთხ. – იხ. ახალციხე

ღურო 1655 – ... გურამიშვილი გივი, მისი ძმა და სახლისკაცი იყრებო-
დეს... საჭირნახულოდ ერთი კუამლი ვარდანაშვილი ტურია ... [და] გივისა-
გან აშენებული ღუროს ზუარი, ესეები [როსტომ მეფეს] უწილოდ გივსა
და მისთა შვილთათვის გუიბოძებია... (სს, III, გვ. 553-554).

ღურო 1656 – [შეწირულების წიგნი როსტომ მეფისა სვეტიცხოვლისადმი]:
... გურამიშვილმან თქუჴნს საყდარს ბევრი ურიგო ... საქმე გკადრა და ზუ-
ენცა ... ავად მოპყრობისათჴს შემოგწირეთ სოფელი ღურო... (ქრონ, II,
გვ. 469).

ღურო 1708 – ... ფარემუზის შვილები: ზაალ, ქაიხოსრო და გივი თავის გა-
ნაყოფს ... ღუროულს ზვარს წამოესარჩლენ ამით, რომე ეს ზვარი როს-
ტომ ნეფეს ამ ზაალის პაპის გივისათვის საჭირნახულოდ ამათ გაყრაში
მიეცათ... [იმამყული-ხანის] ბჰანებით, ჩვენ, მდივანბევი პაატა ამათ სასა-
მართლოდ აქ საგურამოს მოვედით... (ქსძ, IV, გვ. 227).

ღუწე. შიდა ქართლი

ღუწე 1643 – იხ. კანდისი

-ჟ-

ყაბან-ბულახი. კახეთი

ყაბან-ბულახი 1699 – იხ. ყორნევი

ყაბან-ბულახი 1708 – იხ. ყორნევი

ყაბახი. თბილისი

ყაბახი 1712 – ... მე, ყაბულანთ მურთსყელოშვილმან ქაიხოსროვმან, შენ,
ბაინდურანთ არუთინასა ... მოგყიდეთ ... ყაბახს ზეით ბადი თავის თურა-
შურ წყალითა, თავის ბურჯებით, თავის წყლის გზითა... (დთი, I, გვ. 91-92).

ყაბახი 1756 – იხ. ვერე

ყადრიყული // ყადრუყელი. ქვემო ქართლი

ყადრიყული 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ყადრიყული 1707 – იხ. წრაუთი

ყადრიყული 1746 – იხ. ქვემო ვარდისუბანი

ყაენაური მამული. იმერეთი

ყაენაური მამული 1515-1535 – იხ. კაცხი

ყაესკეტი. ქვემო ქართლი

ყავსკეტი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ყაზანარასშვილის სოფელი. ქვემო ქართლი

ყაზანარასშვილის სოფელი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ყაზახ-ბორჩალო. ქვემო ქართლი

ყაზახ-ბორჩალო 1750 – იხ. შამშადილო

ყაზახ-ბორჩალო 1774 – იხ. ქალაქი

ყაზახი. ქვემო ქართლი

ყაზახი 1722 წ. ახლო – იხ. ლილო

ყაზახი 1750 – [წერილი თეიმურაზ II-ისა გაბრიელისადმი]: ... ამხანათ ჩვენის შვილის წიგნი მოვივიდა, ორასიოდ ქვეითს კაცს ლეკის ყაზახს შემოუვლია, ფრთხილათ იყავით, რაც სამცხეთოს ჯარი აწერია, სულთბამათ მანდ იყოლიე, როცა ჩვენი წიგნი მოგივიდეს და დაგიბაროთ, მაშინვე წამოხვიდეთ ... (სს, I, 1899, გვ. 263).

ყაზახი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ყაზახი 1766 – იხ. დელარალა

ყაზახი 1770 – იხ. ტფილისი

ყაზახი 1774 – იხ. ქალაქი

ყაზახი 1775 – იხ. ქართლი

ყაზახი 1776 – იხ. ლომის ციხე

ყაზახი 1779 – იხ. წუღრუდაშენი

ყაზახი 1781 – დემეტრეძე ... დედოფლის ჭირი მოსცეს ყაზახის კოდპელს, მთს ყმას ბეგიჯანაშვილს ოპანას. ჩვენ კახეთში აქა-იქ სოფლებში გახდით. მამაჩემი ხორხელში ჭირის სანაცვლოთ გაგიხდათ. და მე ქისტაურში მიველ, და ბოჭორმელებთან გაეზარდე და შარშან ხოდაშენს თქვენს მამულში მიველ. ბეჟან-ბეგმა ამყარა, ქისტაურში მიმიყვანა, ბოჭორმელი ხარ, აქ უნდა იდგეო... დიდად გევედრებით: ან იქიდან ამყარეთ, აქ – ჩემს ალაგს და მეზობლებთან მომიყვანეთ და ან ხოდაშენს თქვენს ყმად დამაყენეთ... (ქსმ, VII, გვ. 497).

ყაზახი 1782 – იხ. ქალაქი

ყაზახი 1783 – Царь Ираклий пишет из Казах Паремuzu Андроникову отобрать штраф с неявившихся чередовых крестьян церкви Св. Георгия. (ქრონ, III, გვ. 600).

ყაზახი 1783 – [პურის სარგოს ნუსხა უცნობი პირისა]: ... ამ წლის ყაზახის მახთისა იე ხარვალისა ჩვენს წილათ ... გვერგება... მარაბდიდამ ორ დაფათ მივე ხარვალი ია... (მსეი, III, გვ. 76).

ყაზახი 1783 – იხ. ქართლი.

ყაზახი 1787 – ბატონიშვილის გიორგის ჟამ-ყოველ სიკეთით სახსოვარო მიშკარბაშო იოსებ და მურვანისშვილო ქაიხოსრო... ხვალ რომ ამ თვის იდ არის, და ხუთშაბათი ... მანდ ყაზახისაკენ უნდა ჩამოვდგეთ... კაცები გაგზავნეთ და ქველდამ სწორე ამბავი შეიტყვეთ და ... მოგაწერეთ, გაღმი-

თაც კაცი გაგზავნეთ ჭარისაკენ და იქიდანაც ამბავი შეიტყვევით ... (სს, III, გვ. 27).

ყაზახი 1787 – [ერეკლე II-ის წერილი გენ.-პოლ. ლეონტიევისადმი(?)] ...შუშის იბრეიმ-ხანმა ჩვენზე მტეობა გამოაცხადა, განჯა მოტყუებით დაიჭირა და ჩვენი ელები – ყაზახის ნახევარი და შამშადილი მთლად გადაიგებირა. ამ ზაფხულს მთიდან გააქცოვა და წაიყვანა, შამშადილი განჯაში შეიყვანა და ყაზახი ყარაბაღში ჩაიყვანა... სიღნაღის მელიქები ... თავეთის ხალხით აყრას, საქართველოში მოსვლას და დასახლებას გვეხვეწებოდნენ... ჩვენის ყაზახის გაქცეულნი ელებიც დაბრუნებულიყვნენ... როდესაც ... ყაზახში მოვედით, ხუნძახის ბატონის ომარ-ხანისა და ზოგის დაღისტის უფროსებისა ჯარით მთაზე ამოსვლის ამბავი მოგვივიდა... ომარ-ხან ... ბელაქანზე ჩამოვიდა და ალაზნის პირზე ურდოს ფონზე დადგა. ჩვენც ჩვენის ჯარით ქიზიყის ბოლოს იმას პირისპირ უდგავართ, რომ ჩვენსა და იმაში სიმორე თორმეტი ვერსი იქნება. ის ალაზნის გაღმა ერთს მაგარს ჭალაში დგას და ჩვენც გამოდგა მინდორზე უდგავართ... რომელიც განზრახვა ჩვენს ქვეყანაზე ახალციხის ფაშას, ომარ-ხანს და იბრეიმ-ხანს აქვს, ახალციხეში მყოფთ ჩვენის თავადებისაგან მოწერილის წიგნებით მოგხსენდებათ (МИТСВГ, II, გვ. 104-105).

ყაზახი 1787 – [ქაიხოსრო მურვანისშვილის წერილი იოსებ მიშკარბაში-სადმი]: ... იბრეიმ-ხანი ტკვრის პირს ალვალუს არის და იქიდან სურსათს უგზავნის [ფთალი-ხანს]... ომან-ხანს იბრეიმ-ხანთან კაცი გამოეგზავნა, ჯარი ეთხოვა, ერთი ზარბაზანი და სამი ათასი კაცი ყაზახისა და სომეხები გაუგზავნა... თუ იბრეიმ-ხანის ანბავს იკითხავ, სულაათ-ხან მოვიდა ყარაღაღზე და იმ მხარის რაც კაცი იყო, სულ დაბრუნდნენ ჯარითა. თუ ჩვენი ელების ანბავს იკითხავ, სულ ყველა მოვიდოდა, მაგრამ თოვლმა მოასწრო და ვეღარ დაიძრეს... (სს, III, გვ. 32).

ყაზახი 1787 – იხ. ბანბაკი

ყაზახი 1788 – [წერილი იულიონ ბატონიშვილისა მიშკარბაში იოსებისადმი]: ... შენ უნდა წახვიდე ყაზახის სომეხებში, კარგი ყოჩაღი კაცნი უნდა შემოიყარო კარგის ცხენითა და იარაღითა და ხეალ ადრე ჩვენთან უნდა მოხვიდე... არავისი დაგდება არ იქნება და მუღალში უნდა დაგვხვდე ცხენიანის და ქვეითის კაცით .. დილაზედ ადრე... (სს, III, გვ. 34-35).

ყაზახი 1789 – ბანცურის შვილი ანდუყაფარ ჩიოდა: ყაზახი რომ დაურბევიათ, მაშინ ჩემს ძმას, ზაზას, ერთი აღდანელი სომეხი აკოფა ტყვეთ მოუყვანიაო; და მას დღეს უკან ჩვენი ყმა იყოო ... და მასუკან თავის საქმეზე დაიკარგაო. და თელავს დიდმელი რევაზა იდგა, იმას ის კაცი დავახსნევენო ჩვენის თეთრითაო... [აკოფა ისევ გაიპარა]. იმისი შვილები იმის გაქცევის უკან ოთხი წელიწადი რომ გავიდაო, მასუკან დედამ დამპარაო და ყაზახში წასულიყვნენო... მასუკან აღი სულთანო რომ უკუდგაო, ყაზახიდან აიყარა და შამშადილში გაიქცაო. მის უმადლესობა ბედნიერი მეფე საღალში რომ ჩამობრძანდაო და აღი სულთან იქ მოაყვანინაო, მე შამშადილში ჩავედი, რევაზ ეშიაკაღაბაში იყო, ისიც შემეწევა, ყაზახიდან გაქ

ცეული შამშადილში იყო, იქიდან აყვარე და წავიყვანეო... (ქსდ, V, გვ. 454-455).

ყაზახი 1790 — იხ. ახტალა

ყაზახი 1791 — იხ. ტფილისი

ყაზახი 1793 — [არზა ქაიხოსრო და ევგენი აბაშიძეებისა]: ... ჩხეიძე თეიმურაზსა და ჩხეიძე როსტომს ჩვენი თეთრი მართებს. [ჩხეიძე თეიმურაზს] ახლა ოცდაათი თუმანი მოქონდა ყაზახიდანა და შვიდი სული ხარი და ძროხა თითოეან როსტომსა და ერთი თუმანი არ მამცა... (ქსდ, VIII, გვ. 247).

ყაზახი 1795 — [ეგნატი თუმანიშვილის დანაკარგი ბარგის ნუსხა]: ... ენკენის თვეში ... აღა-მამად-ხან ყარაბაღიდან წამოვიდა ... ორისავე საქართველოს ასაოხრებლად... ირაკლი მეორე მცირეს ღაშქრით ყაზახში ბრძანდებოდა და ... მეფე სოლომონ იმერეთის მცირე ღაშქრით ... მეფესთან ბრძანდებოდა. და მე, თუმანიშვილი მდივანი ეგნატიც, ჩემს კელმწიფეს ეახლდი ყაზახში. ანასდით მოხსენდა მეფეს აღა-მამად-ხანის ... განჯიდანაც ტფილისზედ წამოსვლა... ორნივე მეფეები ტფილისში შემოპანდნენ და ტფილისიდან ... დედოფალი და ბატონისშვილები არაგვზედ საერისთოში დასახიზნავად გაისტუმრა ჩვენმა კელმწიფემ და მეც თან ევახელ... რაც რამ მებადა, ან ტფილისში დამრჩა, ან მუხრანის ბატონმა თავის ყმებს მუხრანელთ და მჭადისჯვრელთ წამოაღებინა ჩემი ბარგი და ... წამოღებული ბარგი მუხადგვერდში დავეკარგეთ, ბარგის წამოღებნი ამბობენ... (მსეი, III, გვ. 256-260).

ყაზახი 1796 — ... მეფემან ირაკლი მეორემან გაგიჩინეთ წლის ჯამაგირად შენ, ვეზირ მუსტოფი ისპაანელს მირზა-რაბის, წელიწადში თეთრი ორმოცი თუმანი, ფქვილი ხარვარი ოცდა თორმეტი ყაზახიდან... (მსეი, III, გვ. 108).

ყაზახი 1797 — იხ. დუშეთი

ყაზახი 1798 — ყაზახიდან მურვანის-შვილმა რევაზმა ... სამოცდაათი თუმანი მოიტანა... (მსეი, III, გვ. 109).

ყაზახი 1798 — იხ. ახპატი

ყაზახი 1800 — ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ყაზახიდან ნასიფ ჯაფარ უზბაშის შვილისაგან. ოთხი წელიწადია, ყარაბაღიდან გიხელ, რაც საქონელი მქონდა, სულ დავეკარგე, დაღისტანში გადაიტანეს ლეკებმა... (ქსდ, VIII, გვ. 651).

ყაზბეგი // ყაზიბეგი. ხევი

ყაზბეგი 1781 — იხ. გველეთი

ყაზბეგი 1783 — [ერეკლე II-ის წერილი პავლე პოტიომკინისადმი]: ... ჩვენ ორის ბატალიონის კაცის პრავიანტს ყაზიბეგის სოფლიდან მოკიდებული, დუშეთადის, რაც მოუნდებათ, იმას დავაშადებთ. ამ თვის 16-ამდის ერთის ღამის საყოფს პურს სტეფანწმინდას დაუმზადებთ და ერთის ღამისას — კოხს... (МИИТБГ, I, გვ. 76).

ყაიყული // ყაიყულუ. ქვემო ქართლი

ყაიყული 1638 – იხ. მცხეთა

ყაიყული 1686 – ... ჩუენ მეფეთ-მეფემან ... გიორგიმ ... თქუენ ... დოღენჯიშ-ვილისა ზაღს ... გიბოძეთ ამასლათ ყაიყულუს საბაღახის მკრეფელობა... (ქსბ, II, გვ. 229-230).

ყაიყული 1692 – [სიგელი ნაზარალიხანისა]: ... რადგან ნასრიაშვილი ქიშუა და მისი ძმები და ხოსია ჩვენზედ დამნაშავენი შეიქნეს, იმათ ჩვენგან ნაწყალობეკად ყაიყულს ბეთლემი სოფელი, სამოურაოდ ჰქონდათ, რადგან იმათ გამოვართვით ცოტახან, მადნოდლი ახმადას უბოძეთ... ახმადას ... ყაიყულს ზემო ორთნუ უბოძეთ, და ეს სოფელი ბეთლემი გამოვართვით და სამოურაოდ თქვენ [იასე დოღენჯიშვილს] გიბოძეთ... (სს, II, გვ. 358-359).

ყაიყული 1767 – ღმერთმა ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... ერთობლივ ყაიყურღლეებს... ახლა ყაიყულელი ასეთი ხასი ყოფილა, რომ მესისხლე კაცი რომ შესულიყო, იმისი გამოყვანა არა კაცს არ შეეძლო. ახლა ეს აზარტა, რომ ყაიყულში დაბადებულა და იქიდან ... ტყვეთ წაგვასხეს ხორასანსა, იქიდან ცოლ-შვილით მოსულა ქალაქს და ჩვენც თითო ყაფლანიანთ ვემსახურებოდით... (ქსბ, VII, გვ. 121-122).

ყაიყული 1770 – იხ. ტფილისი

ყაიშლადი. ქვემო ქართლი

ყაიშლადი 1608 – ... ჩუენ, მეფეთ მეფემან პატრონმა ლუარსაბ ... გიბოძეთ თქუენ ... სააკაძესა ქალაქის ამირათ ამირასა პატრონმა გიორგის ... საბარათიანოში ნასოფლარი ყაიშლადი მისის რუთა და მისის სამართლიანის სამძღვრითა... (სკ, IV, გვ. 74).

ყალაჩა. ქვემო ქართლი

ყალაჩა 1787 – [წერილი გიორგი ბატონიშვილისა იოსებ მიშკარბაშსა და უზბაშ იესეს]: ... იმედი ვვაქვს ... დღეს ყალაჩაში მოხვიდოდით ელით... ჩვენ ხვალ ... ქესამნის ასაყრელათ წავალთ, აყვრით და წამოვასხამთ (სს, III, გვ. 29-30).

ყალაჩა 1789 – იხ. სურამი

ყალოანთ უბანი. თბილისი

ყალოანთ უბანი 1771 – ... მე, ამსარქისანთ პაპას შვილმა ოპანეზამ ... შენ ... მეფის ხაბაზი თარხანას ... მოგყიდე შენზე პაპის ჩვენისეული ყალოანთ უბანში სახლი... (დთი, I, გვ. 337).

ყამარლო. ქვემო ქართლი

ყამარლო 1799 – ... ყაფლანისშვილის კაცი [ყამარლოელს ისას] უჩივოდა: გუთანი მოგვქონდა ბოლნისს სახნავად, ყამარლოს რომ მივახლოვდით, მოვიდა ეს ისა და ამისი მამა, გვითხრა: ამაღამ აქ დადევით, მინდორში ხარები არ დაჰკარგოთო... [დილით] ენახეთ, საბლესი დაჭრილი იყო ხარები წაესხათ... (ქსბ, VI, გვ. 149-150).

ყამიში. ქვემო ქართლი

ყამიში 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ყამიში XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაუთი

ყანანაზი. ხევი

ყანანაზი 1439 — იხ. ხევი

ყანბროლი. ქვემო ქართლი (?)

ყანბროლი 1728 იხ. ჭიმჭიმას ყურის ხოდაბუნი

ყანდაურა // ყანდაური // ყანდიაური // ყანდაურიანი. კახეთი

ყანდაურა 1700 — იხ. კაკაბეთი

ყანდაურა 1789 — ღმერთმან ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ადამ ერასტიშვილს. ცანკაშვილი იოთამ ჩემს ბარათში ნარგები ყმა არის. ამეყარა და ყანდაურას მივიდა... (ქსძ, VIII, გვ. 469).

ყანდაურა 1793 — [არზა ოტია მდივანბეგისა]: ცანკაშვილი ჩემი ყმა ბარათში ნარგები ცოლ-შვილით ამეყარა და ყანდაურაში დასახლდა... ლუარსაბ ყორიასაულბაშმა და ჯიმიითის მოურავმა როსებმაც კარგად იციან, რომ ჩემი მკვიდრი ყმა არის... (ქსძ, VIII, გვ. 234).

ყანდაურა 1797 — [განჩინება ანტონ II-ისა]: ყანდაური სოფელი ძველთაგანვე ალავერდის წმიდის გიორგის ეკლესიის შეწირული არის. და შაჰაბაზ ყეენს რომ კახეთი მოუხრებია, მასუკან ხარაბათ იყო, რომ ყანდაურის სოფელში შენობა აღარა ყოფილა... როგორც წინა საგარეჯო და უკან საგარეჯო სამეფოთა და სვეტიცხოვლისათვის სანახევროთ ძევს, ესეც იმ განწესებით უნდა იყოს. სადაც რომ დღეს ყანდაური სოფელი სახლობს, იმის ჩამოსწორივ ალაგნიოთკე თავის გასადევრით, ყანდაურის სოფლისათვის დაგვიდგია... და კიდევ, ვინ იცის, როგორ მოხდეს, რომელნიც კაცნი მისმა უმადლესობამ მეფემ ყანდაურსა და ალაგანში დაასახლა, ესენი რომ იქ აღარ დადგნენ და დაიფანტნენ, ის მამული ისევ საკუთრად ალავერდის წმინდის გიორგისა იქნება (ქსძ, VI, გვ. 13-14).

ყანდაურა 1800 — ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ყანდაურს მსახლობელი გოგია ცანკაშვილისა. ადამ მდივანბეგს თქვენთვის მოუხსენებია, ყანდაურაში ერთი კომლი კაცი მყავსო. მე ძველადგან თქვენი ყმა გახლავარ, სახასო ყარღიანიდამ... წავედით თქვენ სახასოში, კუჭატანში გავედით. იქილამ ტყუებით გამოგვიყვანა, აგვიკლო და კიდევ გამოგვიყარა... (ქსძ, VIII, გვ. 648).

ყანდაურა 1800 — იხ. გურჯაანი

ყანობი. კახეთი

ყანობი 1392 — იხ. ტფილისი

ყანობი. ხევი

ყანობი 1439 — იხ. ხევი

ყანობი 1779 — იხ. სტეფანწმინდა

ყანობი 1781 — იხ. წკერე

ყანჩაეთი. შიდა ქართლი

ყანჩაეთი XV ს I ნახ. — იხ. სამთავისი

ყანჩაეთი 1787 – იხ. წირი

ყანჩაეთი 1787 – იხ. ხადა

ყარაბულადი. ქვემო ქართლი

ყარაბულადი 1790 – იხ. უჯარმა

ყარაგოზაური. შიდა ქართლი

ყარაგოზაური 1759 – იხ. თავხელიძის კალო

ყარაია. კახეთი

ყარაია 1716 – იხ. იმერეთი

ყარაია 1722 – იხ. მარტყოფი

ყარაია 1777 – ... მერმე რაც ყარაიადმ ჩეენი შემოსავალი თკ ღალა შემოვიდოდეს სარქარში, რომელიდამაც სამოხელეო სათაო ადგებოდეს, იმისი ნახევარი სათაო ქართლის მოხელეებმან უნდა აიღონ და ნახევარი სათაო კახეთის მოხელეებმან აიღონ. ამას იქით ყოველს წელიწადს, ასე აიღებდნენ ... რაც შემოსავალი წყლიდამ, ივრის რუიდამ, მოვიდოდეს (მსეი, III, გვ. 64).

ყარაია 1782 ... ყარაიზედ მყოფნო უზბაშებო, მერმე, რასწამს ეს წიგნი მოგივიდესთ, მაშინვე უდაბნოს მონასტერში [გარეჯა] წიგნები მიგვიწერია და ნინოწმინდასაც ეს წიგნები მაშინვე უნდა გაგზავნო... ამისთანა განსაღდელი დაგვემართა, ბატონის რძალი მიიცვალა... (ქმეის, გვ. 142-143).

ყარაია 1787 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის იულონის ჭირი მოსცეს ქაფუნაქის ორუჯას და უსუფას. შემდგომზედ ყარაია სამი ცხენი მოგეპარეს, ერთი ცხენი თუშის ხელში ვიცანით... (ქსბ, VII, გვ. 720).

ყარაია 1799 – იხ. ნავთელუდი

ყარა-ქილისა. ქვემო ქართლი

ყარა-ქილისა 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ყარაღაჯი. კახეთი

ყარაღაჯი 1722 წ. ახლო – იხ. ლილო

ყარაღაჯი 1764 – იხ. თუშეთი

ყარაღაჯი 1779 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს თამაზას ბებურიშვილს. ნიკოლოზ ფურცელაძეს ერევანიდამ ერთი სომეხი მოეყვანა და ჩემს მამულში იყო. იმის ქალი ჩემს კაცს შეერთო. ყარაღაჯს რომ ჩეენი ჯარი დაამარცხეს და ჩემი ძმა თქვენი ჭირის სანაცვლოდ შეიქნა, იმ დროს ფურცელაძეს ... ავეყარა ის სომეხი, და ის ჩემი კაცი ... გაგვას წასულიყო ის ჩემი კაცი... (ქსბ, VII, გვ. 423-424).

ყარაღაჯი 1783 – იხ. ბელაქანი

ყარაღაჯი 1791 – იხ. გიორგიწმინდა

ყარაღაჯი // ყარაღაჩი. შიდა ქართლი

ყარაღაჯი 1608 – [მეფეთა-მეფემ] ღუარსაბ ... თქვენ ... ჯავახიშვილსა იესეს ... გიბოძეთ თქვენი მკვიდრი მამული ყარაჯს ... სიონთ რისაც ... ხან-

დაეს ... [და] ქუენადრის, რისაც მქონებელი იყო... ამას გარდაის ... გიბოძეთ
შენის განაყოფის გამრეკელის კერძი მამული ყარაღაჯს ... სიონთ ... ქუე-
ნადრის, რისაც მქონებელი იყოს, და კიდევ საბარათიანოში წოდორეთს
შენი და შენის განაყოფის ფეხიას კერძი, რისაც მქონებელი ყოფილ
იყოს... (სს, II, გვ. 27).

ყარაღაჯი 1656 – იხ. ხორნაბუჯის ციხე

ყარაღაჯი 1717-1719 – იხ. ხოვლე

ყარაღაჯი 1718-1724 – იხ. ჭვიროსი

ყარაღაჯი 1720 – იხ. ჭვიროსი

ყარაღაჯი 1721 – ... [ავთანდილ ჯავახიშვილმა ზურაბ რატიშვილს] მოგ-
ყიდეთ ჩვენი მემკვიდრე ... ერთი კომლი – ყარაღაჯს კვირიკაშვილი ... მა-
თის მამულითა და წყლითა... (სს, II, გვ. 311).

ყარაღაჯი 1722 – იხ. ზენადრისი

ყარაღაჯი 1723 – ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ქაიხოსრომა ... თქვენ, დოქიძე ...
პაპუნასა ... მოგყიდეთ ჩვენი მემკვიდრე ... ყმა ყარაღაჯში – ასატურაშვი-
ლი ზურაბა ... თავის მამულითა... არიან ამისნი მოწამენი ... სულ საჯავა-
ხიანო აზნაურიშვილნი... (სს, II, გვ. 319).

ყარაღაჯი 1724 – ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ... ერასტიმ ... მოგყიდეთ ჩვენი
სამკვიდრო ყმა ყარაღაჯს... კიდევ ამაზედ აძეს გრაკალის თავს ჩემი სახა-
ხო ხოდაბუნი თორმეტის დღისა საზომითა, კიდევ შარაშუა ჩემი წილი მე-
სამედი იმ ხოდაბუნისა, კიდევ ქაფქიაურში ერთი დღის მიწა ... თქვენ ...
პაპუნას დოქიძისათვის... არიან ამისა ... ახალქალაქის მამასახლისი ელის-
ბარა და ლიპუასშვილი პაპაჯანა (სს, II, , გვ. 322).

ყარაღაჯი 1724 – ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა როინ ... მოგყიდეთ შენ ... დოქი-
ძეს პაპუნასა ... ყარაღაჯს ჩვენი მემკვიდრე ყმა – მიხანაშვილი ბერი ...
დღეს რისაც მამულის მქონებელი არის... ამაზედ აძეს ბარდულის მიწა...
(სს, II, გვ. 324).

ყარაღაჯი 1756 – ჯავახიშვილს ფარემუხს ... ბატონისშვილის ხორამხეს
ქალის ელენესაგან თამასუქით თერთმეტი თუმანი ვალათ აელოთ და ყარა-
ღაჯს ბაინდურასშვილი ნადირას შვილი ფარეში, თავისის მამულით, თა-
მასუქში გიროთ დაეწერათ... (ქსმ, IV, გვ. 455).

ყარაღაჯი 1765 – იხ. საჯავახიანო

ყარაღაჯის ოლე. კახეთი

ყარაღაჯის ოლე 1791 – იხ. გიორგიწმინდა

ყარაღაჯის ციხე. შიდა ქართლი

ყარაღაჯის ციხე 1740 – [წყალობის წიგნი თეიმურაზ II-ისა ბეჟან-ბეგის
შვილ სოლომონისადმი]: ... როდეს ნადირშამ ერანი დაიჭირა ... ლეკი და
ურუმი გაერთდნენ, ახალციხის უსუფ-ფაშა ქართლში ბატონობდა, ყარაღა-
ჯის ციხე ეჭირა, დიდის ჯარით და თოფხანით გამოვიდა კახეთზედ...
ღვთის მოწყალებით დედოფლის წყალზე დავესხენით, ქალაქამდი ვღივით...

მაგრამე არ დაგეინდო: გორს დაგეიჭირეს... წაგვასხეს ტუსაღად, შენ თავ-
დადებით, დაუპატიჟად გვიახელ, გზებზედ კარგად გვემსახურე... [ნადირშა]
ჩინეთისაკენ წაბრძანდა, ბატონიშვილი აქეთ გამოესტუმრებინა ჩუენკენ.
მოხვედით მშვიდობით, ალავერდს შევიყარენით... მაშინ დაგვეჯენით... შე-
გიწყალებთ და გიბოძეთ თელავს ბაზრის ტარულობა... ძველთაგანც ჩვენ მა-
მა-პაპათაგან დიდუბის მოურაობის წყალობა გჭირებოდათ, ჩვენც იმ რი-
გათ დიდუბის მოურაობა გიბოძეთ... რადგან მაშინ კიდევ ყანდაარს გვასა-
ხელე, იქვე ნადარბათში ქიზიყის ქალანთრობა გიბოძეთ... გქონდეს და გი-
ბედნიეროს ღმერთმან... [აშიაზე წერია]: ჩვენ ყოვლისა ზემოფსა საქართვე-
ლოსა მპყრობელმან, მეფეთ მეფემან ერეკლე ესრეთ განვაწესეთ... (სს, III,
გვ. 454-56).

ყარაღაჯული. შიდა ქართლი

ყარაღაჯული 1670 - ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ... ბეჟან ... თქვენ ... ბერსა გი-
ორგის ... გიბოძეთ მიწა ყარაღაჯულში ოთხის დღის მალიციური, ხანდაკს
- ზუბიტას ნაქონი, რუს შუა ორის დღისა... ხანდაკს - ჩვენი ნაზვრევი და
მამუკასშვილის ნავენახები, ზოგი ღიპუას შვილის მიწაზედ გაცვლილი
და ზოგიც ჩვენი ნასყიდი... (სს, II, გვ. 91).

ყარაღაჯული რუ. შიდა ქართლი

ყარაღაჯული რუ 1799 - იხ. თეძამი

ყარაში. ქვემო ქართლი

ყარაში 1537-1538 - იხ. დმანისის ციხე

ყარაჩოფი. თბილისი (?)

ყარაჩოფი 1787 - [წიგნი ერეკლე II-ისა]: ... მიშკარბაშს იოსებს და ქაიხოს-
რო მურვანიშვილს მრავალი მოკითხვა უამბეთ. მერე, ჩვენ ჯარით ყარა-
ჩოფს ვდგევართ. ქისიყის მოურავი ჩვენთან მოვიდა, ომარ-ხანის ჩამოს-
ვლის ამბავი ჯერ მართალი არა არის რა... (სს, III, გვ. 26).

ყარაჯალი. კახეთი

ყარაჯალი 1794 - იხ. ახატელი

ყარინება. იმერეთი

ყარინება 1550-1570 - იხ. რომანაული პარტახტი

ყარლიაჩი. კახეთი

ყარლიაჩი 1800 - იხ. ყანდაურა

ყარსალი (?)

ყარსალი XVI ს. დას. - იხ. ყვობისი

ყაფანლო (?)

ყაფანლო 1788 - დედოფალი დარეჯან გიბძანებ, ოსეფა ყორღანაშვილი!
მერმე, შენ რომ ახლა ყაფანლოდამ ექესი კომლი ქუმჩი მოასხი, იმათეინ
უნდა ყოშა-ქილისაელებს და ქოლაგირელებს ხუთი კარგი ქუმი აშენებო-
ნო... თუ დვითთ ამ აბრეშუმის ბინა მიეცა, მაგათი შესამატიც იქნება და
ქვეყნისაც... (სს, III, გვ. 241).

ყაფური (მამული). შიდა ქართლი

ყაფური 1505-1525 – იხ. დიღომი

ყაღზევანი //ყაყზევანი. სომხეთი

ყაღზევანი XVI ს. – იხ. ყვიბისი

ყაყიაური ვენაჭი. შიდა ქართლი

ყაყიაური ვენაჭი 1519 – იხ. კაუთისხევი

ყაჯილუხი. ქვემო ქართლი

ყაჯილუხი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ყენისწყალი. იმერეთი

ყენისწყალი 1647 – იხ. გუშტიბი

ყელეთი. შიდა ქართლი

ყელეთი 1701-1703 – იხ. მმოვრეთი

ყელქცეული. შიდა ქართლი

ყელქცეული 1574 – იხ. ყურისუბანი

ყელქცეული 1712 – იხ. ურბნისი

ყელქცეული 1764 – თავთაქიშვილი ელიზბარა მირზაშვილს ყელქცეულის
ნასყიდობაზე ელაპარაკებოდა... (ქსძ, IV, გვ. 502)

ყელქცეული 1772 – იხ. ხეობა

ყელქცეული 1775 – [არზა დავით მირზაშვილისა გიორგი ბატონიშვილი-
სადმი]: ... მოგესცენებათ ჩვენს მამულს ყელქცეულზედ რა ჯაფა გარდაგ-
ეხედია და ვალს ქვეშაც ჩაცვივნული გახლავართ. იმ სოფლის წყალს არ
გვანებებენ ზემო მსახლობელნი. ამ მოწყალეობას ვითხოვთ: ერთი ოქმი გვე-
ბოძოს ბეჟან ამილახვარიშვილზედ, ხერხეულიძეები მიიყუანოს და იმ
სოფლის კაცნი... და როგორც იმ სოფელს ძველადგან წყალი ჰქონდეს,
ჩვენც იმ რიგად მოგეცეს... (ქსძ, VII, გვ. 303).

ყელქცეული 1779 – იხ. ქვემო ხვითი

ყელქცეული 1793 – [არზა იასე თავთაქიშვილისა]: ... ყელქცეულში ხერხე-
ულიძეებისაგან ცოტა რამ ნასყიდობა მაქვს; შარშან კალოობაზედ ომან
მირზაშვილი გადამამხდა თავისის შვილითა და ... სამის წლის გამოსავა-
ლი ჭირნახული ... წამართვა... (ქსძ, VIII, გვ. 221).

ყელქცეული 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ყელქცეული 1796 – იხ. დირბი

ყელქცეული 1799 – ... მირზაშვილი გიგია [ელიზბარ თავთაქიძეს] ნასყიდს
მამულებს მართმევს ყელქცეულს თავისი ძალით... (ქსძ, VIII, გვ. 558).

ყელქცეული 1799 – საქართველოს მეფის ძის იოანეს ბრძანებით, ერის-
თვისშვილმა ელიზბარმა ქვემო ხვითისა და ყელქცეულის სამზღვარზედ
ხერხეულიძის აღათანგისა და თავთაქიშვილის იესესი და ლუარსაბის
სარჩელი მოვისმინეთ... რადგან ზაალის ბაგას გადასწვრივ დვანის საზ-
ღვრამდის ზეით ხვითისაკენ ამ თორმეტს წელიწადში თავთაქიანთ სჯერი-

ათ და ღალა აუღიათ, ამისთვის სამართლით ფიცი თაქთაქიანთ დაედგათ... როდესაც სამზღვარი გაირჩევა ... რასაც ნასყიდობის წიგნს თაქთაქიანი მოიტანენ, ხეითის სამზღვარს ყელქცეულის მამულიდამ აღათანგიმ თაქთაქიანთ უნდა მოსცეს (ქსძ, VI, გვ. 140-141).

ყელქცეული 1799 – იხ. დუშეთი

ყელქცეული XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

ყელქცეული XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ყენისწყალი. იმერეთი

ყენისწყალი 1647 – იხ. გუშტიბი

ყვაილი. არაგვის ხეობა

ყვაილი 1669 – იხ. წილკანი

ყვაილი XVIII ს. II ნახ. – იხ. კისისხევი

ყვაილი 1776 – [არზა ადამ ყარაგოზიშვილისა ლეონ ბატონიშვილისადმი]: ... თქვენი სახასო ბეითალმანი ორი საკომლო ყუაილში მიჭირავს – ერთი სარემაულსა და მეორე გოჭიშვილის, ერთი დუშეთს სულიკაშვილსა და ერთი ბაზალეთსა და ამითა ვრჩები... (ქსძ, VII, გვ. 358-359).

ყვაილი 1781 – იხ. პავლეური

ყვაილი 1789 – იხ. ბუდრისი

ყვაისთავის მონასტერი. კახეთი

ყვაისთავის მონასტერი 1579 – იხ. მცხეთა

ყვარელი // ყუარელო // ყორელი. კახეთი

ყვარელი 1441 – იხ. მისაქციელი

ყვარელი 1722 – იხ. იორი

ყვარელი 1722 – იხ. სარუსთვლო

ყვარელი 1746 – იხ. მარტყოფი

ყვარელი 1752 – იხ. კახეთი

ყვარელი 1755 – [ერეკლე II-ის წერილი წინამძღვარ ამბაკო ჭავჭავაძისადმი]: ... ბეროშვილი პაატა ყვარელის გაღავენიდან გამოეგზავნათ. ამ დროში რჯულისა და ჩვენის გულისათვის კარგად გარჯილა. ამის სანუქვოთ ... ასე გაგვიაზატებია, არა ჩვენი და შენი სამსახური არა მიაღვეს რა ღაშქარ-ნადირობის მეტი. ბერქა გაისშვილის ნაქონი მამული ... შენ უნდა მისცე ამ პატას... (ქრონ, III, 233).

ყვარელი 1776 – იხ. ლომის ციხე

ყვარელი 1779 – იხ. კაკაბეთი

ყვარელი 1784 – იხ. ზიარი

ყვარელი 1785 – იხ. ბელაქანი

ყვარელი 1785 – იხ. გაღმა მხარი

ყვარელი 1786 – იხ. კახეთი

ყვარელი 1794 – იხ. ნაფარეული

ყვარელი 1794 – იხ. ჯაგანი

ყვარელი 1797 – იხ. შილდა

ყვარელი 1799 – [არზა გიორგი XII-ის ოქმით]: ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ქოჩაძე იასესი. ყვარელში ომარხანი გამოსვლას რომ აპირებდა, იმ თარიღში გოგიამ ამიკლო... მასუკან ორჯელ კიდევ ამიკლო. მერე ფარნავაზის იასაულით იმერეთს გადაგვრეკა ხიზნითა... (ქსძ, VIII, გვ. 535).

ყვარელი 1799 – იხ. შილდა

ყვარლის ციხე. კახეთი

ყვარლის ციხე 1754 – წყალობის წიგნი გიყავით ჩვენ, ჭავჭავაძემ კარის წინამძღვარმან ამბაკომ, კარისა ღთისმშობლის ყმასა სეფაშვილსა ბეროსა... ასე რომ ყვარელის ციხეს დაღისტნის ჯარი შემოეხვია, ჭარელნი, აჯი ჩაღაბი... მაშინა ... შენი შვილის პატასთეინ გაეაზური მინდისშვილსათეინ გაეაზი მოურავს მელქისედეგს გამეგზავნეთ... შენი შვილი პაატა [დამხმარე ჯარს] შემოუძღვა ციხეში. იმის საჯილდოში შენს შვილს პაატას გასშვილის ბეროს მდღლის ნაქონი მამული უბოძა ბატონმა... [ჩვენც] ბატონის წყალობა დაგიმტკიცეთ... (ქრონ, III, 231).

ყვარლის ციხე 1756 – [აზატობის წიგნი თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ისა გოგილასშვილ ოქრუასშვილ ლაზარესადმი]: ყვარელის ციხეს მუცალი აჯი-ჩაღაბის შვილი სულთანი და ჭარელნი დიდროვანის ჯარებით გარს შემოეხვიენ. ამ ციხეში იდგა დავით ვანცაძე, მელქისაძე და ბესპაზ ჭავჭავაძე, ხასი გაეაზი და ყვარელნი, სადგომფლო ენისელი და ხასი ჭაური... ამათ ოცდასამი დღე და ღამე ღომსავით იბრძოდეს, სიბები რომ ახლოს მიუტანეს და ციხე შეაწუხეს, აქედამ ჩვენი მდივნისშვილი სოლომონ და ბებურისშვილი პაპა და ქართლიდამ იოთამისშვილი რევაზ, სოლადასშვილი ტარიელ, მაჩაბელი გიორგი, ნამანგლეღავის შვილი ვახტანგ და თაყასშვილი ფარემუზ, ჩვენი ყულუხჩი რატისშვილი ბეჟან, ესენი 200 კახისა და ქართლის კაცითა და ტყვია წამლით მივაშველეთ; შენც მათთან წახველ... ამისთა საჯილდოდ ... არაფერი საჩვენო გამოსაღები ... და არც სამეურაო ... არა გუთხოვბარა... მე მარტყოფისა და ბოჭორმის მოურავმან ჩერქეზიშვილმან ქაიხოსრომ ბრძანება ესე ვათავეთ (სს, I, 1920, გვ. 172-174).

ყვარლის ციხე 1768 – იხ. ალაზანი

ყვარლის ციხე 1800 – იხ. ორთაშუა

ყვედრები. ლეჩხუმი

ყვედრები 1669 ახლო – იხ. საცაგერლო

ყველდაბა. შიდა ქართლი

ყველდაბა XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ყველდაბა 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ყველდაბა 1781 – იხ. ისროლისხევი

ყველი. სამცხე

ყველი XIV-XV სს. — ათი ლიტრა ზეთი ყველს ღომსასშვილისა მამულმან უნდა მოიტანოს აღს საბაზმეთ (სსიმ, II, გვ. 42).

ყვიბისი // ყუიბისი. ხეობა

ყვიბისი 1443 — ესე წიგნი გეადრე [მცხეთას] და... ქათალიკოზს შიოს ... ჩუენ დიასამიძემან ვარამ... საპატიუოდ ყუიბის ერთი გლეხი მოგაცხენე მისითა მამულითა... (ქრონ, II, გვ. 255).

ყვიბისი XVI ს. დას. — სამცხე-საათაბაგოს მღუდელმთავარნი და მწყემსნი არიან: მაწყურელი გვრგუნ-ბისონიანი არს. ამისი სამწყსო: ყვიბის-კორტანეთს შუა რომ წყარო ჰსდის, იმას ზეთი ხეობა და სადგური, სულ აწყვერი, დიასამიძის სახლი და ახალციხის წყლის გაღმართი გურიის წადგომამდის. კუმურდოელის სამწყსო: ხერთვისს ზეთი სულ ჯავახეთი ხავეთამდის. იშხნელის სამწყსო: გურჯი-ბოღაზს აქეთ, სულ თორთომი, ტაოსკარს ქვემოთ; არტანუჯისთავს საკრულავი ჰქვიან, იმას აქეთი; გაღმით ორჯოხის მთის აქეთი, სულ საკავკასიძო, ისპირ-ტრაპიზონის მთას გარდმოღმა. ანჩელის სამწყსო: სამსწყალს აქეთი ხანძთას და ოპიზას შუა დახატულა. იმას ქვემოთ ნიგალის ხევი, გაღმა და გამოღმართი, გონიის სამზღურამდის. მტბეჟარის სამწყსო: დახატულას ზედათი ანაკერტს აქეთი, სულა შავშეთი მიჭისიანათ ბატონის უწმინდესის კათალიკოზის ყოფილა; იმ ქვეყნის ეპისკოპოსის იასაულიც ის ყოფილა; აჭარა დანდალოს ზეითი მას ჰქონია, დანდალოს ქვემოთი აჭარა ქუთათლის სამწყსო ყოფილა. წურწყაბლის სამწყსო: ხურსიძის სახლი, სულა ბოცოთ-ჰევი ხერთვისს ქვეით მისია. წყაროსთუელის სამწყსო: ზავეთი და იმას ზეთი პალაკაციო კოლას სამზღურამდის, მტკვარს აქეთი არტაანი. ერუშნელის სამწყსო: ტლაოშს ზეითი, სულ არტაანი კოლის სამზღურამდის. ვალაშკერტელის სამწყსო: ყაღ-ზევანს, ვალაშკერტს აქეთ ხინუსი და დევბოინს აქეთი. ანელის სამწყსო: სულა ზარიშტიანი და შირაკოანი და მალასბურთი. კარელის სამწყსო: სულა კარი და კოლისა და ოლთისის სამზღურის გარდამოღმა გაგჩეჟანი და კაღზევანი. ბანელის სამწყსო: სულ ბანი, ტაოს კარი, ფანასკერტი, ჰარიზის ხეობა, სრულად ოლთისი, ნამურაკანი. დადაშნელის სამწყსო: სულა კოლა და ხორტეჟანი, ყარსაღზედ მიდგამამდის. ამ ეპისკოპოსთა მაკურთხეველი და უფროსი ქართლის კათალიკოსი არის და იმის კვლთ არის ყოველივე (ქსმ, III, გვ. 244-246).

ყვირაღა. ქვემო ქართლი

ყვირაღა 1653 — იხ. ბედენი

ყვირილა, მდინარე. იმერეთი

ყვირილა 1475 — იხ. სკანდა

ყვირილა 1529 — იხ. გელათი

ყვირილა 1789 — იხ. ბოსლევო

ყიარახი. კახეთი (?)

ყიარახი 1787 — იხ. ქესამანი

ყირაქესამანი. კახეთი (?)

ყირაქესამანი 1787 – იხ. ბორჩალო

ყიზიყი – იხ. ქიზიყი

ყინცვისი // ყინცუისი. შიდა ქართლი

ყინცვისი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ყინწვისი 1671 – ... ესე წიგნი მოგეცით ჩუენ ... კათალიკოზმა დომენტი, თქუენ ციციშვილს, ჩემს დისწულს ზაზასა და ზაალსა. ასრე რომე, როდე-საც კურთხეული ჩემი და დედათქუენი დედისიმედი მიიცვალა და თქუენ ყინცვისს წასასვენებლად მოინდომეთ, ... ჩუენ ეს მოეინდომეთ, რომ ნიჩბის თქუენის სასახლის სიახლეს ავეშენებინათ საყდარი და იქ მიგეღოთ მი-წათ... (ქსძ, III, გვ. 569).

ყინცვისი 1700 – იხ. წერაქვი

ყინცვისი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ყინწვისის // ყინცვისის მონასტერი. შიდა ქართლი

ყინწვისის მონასტერი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ყინწვისის მონასტერი 1753 – [განჩინება ერეკლე II-ისა]: ... ყინწვისის მონასტრის წმიდის ნიკოლოზის დეკანოზის შვილი ინანისშვილი მღვდელი პეტრე და მისი ძმები ციციშვილს ნოდარს მოურავის შვილებისათჳს მი-ეყიდათ... დიად, უწესო იყო და ქვეყნის დამქცეველი საქმე... (ქსძ, IV, გვ. 417).

ყისონი. რაჭა

ყისონი 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ყიფიანისოული მიწა. იმერეთი

ყიფიანისოული მიწა 1678 – ... მე, ყიფიანმა ბეჟან თქვენ, გენათელსა ბა-ტონს გედაონს ... ყიფიანისოული მოგართვით მიწა საყანა ცხრა თავი... არის ამის მოწამე ... გელათის კანდელაკი გიორგი... (დსსს, I, გვ. 77-78).

ყობელეთი. შიდა ქართლი

ყობელეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ყოთურ-ბულახი. კახეთი

ყოთურ-ბულახი 1699 – იხ. ყორნავი

ყოთურ-ბულახი 1708 – იხ. ყორნავი

ყორანთა. ქვემო ქართლი

ყორანთა 1392 – იხ. ტფილისი

ყორანთა 1447 – იხ. მცხეთა

ყორანთა 1447-1459 – ... დედაქალაქისა მცხეთისა მკჳრობელსა, კათალი-კოზსა დავეითს, მე, ქაჩიბასძემან საღაროს მოღარემან ბარათამან ... მო-გაცხენეთ ჩუენი მკუიდრი მამული ... სომხითს სოფელი ყორანთა... ასრე გაგისამზღვრეთ და დაგანებეთ: დიისველი ძუელითგანვე გასამზღვრული იყო, და ბოლო შემოვლის რატეენის ჭაღითა, რასაც წისქულნი და ზემო

დიდნი მუხანი გამოტანებენ, მას ქუემოთ და წისქულნიცა თქუენ დაგრჩეს, ველკეთილისავე, რაცა რუს ზეთით და ურწყავი არის, სამანი ჩავსუით. და რუს ქუემოთი, რაცა ველკეთილის ჰვეი ჩაიტანა, წყლამდი... (ის, III, გვ. 37).

ყორანთა 1466-1472 — ... ესე წიგნი ... მოგაჰსენეთ თქუენ .. დედაქალაქისა მცხეთისა საყდარსა და ქართლისა კათალიკოზსა დავითს, ჩუენ ქაჩიბაძეთა, საღაროსა მოღარემან დავით... მამისა ჩუენისა ბარათასაგან და დედისა თინათინისაგან, მათი ნაღუაწი სომხითს სოფელი ყუარანთა ... თქუენთუის შემოეწირა... და ჩუენ ჩუენისა სივაჟისა მიუმხდრობითა ... ცოტასა რასმე ხანსა ჩუენვე უკუგიჭირეთ სოფელი ყუარანთა... და მოგანებეთ მისითა მზურითა, როგორც ძუელსა სიგელსა შიგა სწერია... და უკეთუ ... სხუა ვინმე ებატონოს სამშუღდესა, ვერცა მათგან მოგეშალოს... (ის, III, გვ. 38).

ყორანთა 1504-1516 — იხ. მცხეთა

ყორანთა 1527-1558 — [გაწიწება ლუარსაბ I-ისა]: ბატონი კათალიკოზი და ბარათაშვილი გერმანოზ ყორანთის და რატეენის სამზღუარზედ ირჩოდეს... მათი სასარჩლო ალაგი თავით-ბოლომდის დავიარეთ და გავსინჯეთ. პირველად დიდის ბარათასაგან შეწირული იყო და სიგელი ბატონს კათალიკოზსა ჰქონდა და იმას სიგელშიგა ასრე ეწერა, ვითა: „ყორანთა მისითა სამართლიანითა მზღურითა ასე გავისამზღურეთ და დაგანებეთ, დისველი ძველითგანვე გასამზღრული იყო და მოლიო რომ შემოუვლის რატეენის ჭაღით, რასაც საწისქვილო და ზემო დიდნი მუხანი გამოიტანენ, მას ქუემოთ და წისქვილნიცა თქუენ დაგრჩეს,... ვერცა ძველი სამზღუარი შევიტყევით და ვერცა მასხოვარი კაცი ვიპოვეთ... ჩუენ მისი ასრე გაგაჩინეთ: წარსდგეს გერმანოზ ... შვილითა და ... აზნაურიშვილითა და ... გლეხითა ანდრიელი და თაფნელი, ასრე დაიფიცოს „როდეს ... დიდმან ბარათა მცხეთას ყორანთა შესწირა, სამზღუარნი და წისქვილნი სიგელშიგა რომ სწერია, და ეს არის სამზღუარი...“ საცა ჩამოიაროს და დაიფიცოს გურმანოზ, დარჩეს რატეენასა და დაესხნას ბატონი კათალიკოზი. და რაიც ვერ დაიფიცოს, დარჩეს ყორანთასა და დაესხნას გერმანოზ (ქსძ, IV, გვ. 42-43).

ყორანთა 1529 — ... ესე წიგნი მოგახსენეთ ჩუენ, ბარათას შვილმან აბაშმან ... თქუენ ... მცხეთისა საყდრისა საჯტომჰყრობელისა ქართლისა კათალიკოზისა ბასილისი... ჩუენთა გუარათაგან სააღაპოდ შემოწირული სოფელი ყორანთა ამოწყუედილიყო და საღალოვებს მიწებს აღარავინ რას გაამებდა. აწ ჩუენ ახლად ... დაგიმტკიცეთ ... ყორანთა, ეკლესია და ნასოფლარი მისითა მზღურითა უკლებად... (ის, III, გვ. 59).

ყორანთა 1559 — იხ. მცხეთა

ყორანთა 1587 — ერაჟ, გულბად და საჩინო ბარათაშვილებს ვალად დიდძალი საეკლესიო ფული გამოურთმევიათ განსვენებულის მათის ძმის კათალიკოზის ნიკოლოზისთვის და ამ ვალის გასასტუმრებლად სწირავენ [მცხეთას] თვისს მამულებს, სოფლებს: ყორანთას, სამშვილდეს და სატრფლოს (ქრონ, II, გვ. 425).

ყორანთა 1687 — იხ. მცხეთა

ყორანთა 1720 — იხ. თრიალეთი.

ყორანტა. სამცხე

ყორანტა XIII ს. II ნახ. – იხ. ალი

ყორაშის ყანა. სვანეთი

ყორაშის ყანა XIV-XV სს. – მთავარმოწამისა სეტისა თაუსდებობითა ... დავეწერეთ ... ჩუენ, ძმათა ფადლიანთა ... მას ჟამსა, ოდეს ჩუენი ძმაი ოუსთა შეაქადა. აწ რაც ამასა მოჰყვეს ... გინდა სვანეთს, გინდა ოუსეთოსა, ყოველი სწორად გავყოდ... რომელმანც ესე გაუტეხოთ, ნაძლევად ესე დაგვიცს: ყორაშისა ყანასაგან გარე ვიყოთ უმიზეზოთ... (სწძ, I, გვ. 194).

ყორელი – იხ. ყვარელი

ყორიანი. ქართლი (?)

ყორიანი 1716 – ხახუტასშვილებს გიორგის, ქიტუასა და ოთარას მიუყიდნიათ ესიტაშვილების დათუნა, ფარსადან ... და პაატასათვის ყორიანში მიწა ორის დღისა (სს, I, 1920, გვ. 80).

ყორიანი ყანა. ჯავახეთი

ყორიანი ყანა XV – იხ. ჯალაბადანის ტბა

ყორისი. შიდა ქართლი

ყორისი 1451 – იხ. ულუმბა

ყორნევი // ყორნავი. კახეთი

ყორნევი 1699 – ... ჩუენ, ყარაბაღის ბეგლარბეგმა ... კახეთის ჰეკიმმა ქაღბალი-ხან, ესე წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ, ... ენისელ მოურავს მერაბს... ყორნავი თქვენი სამკეიდრო მამული ყოფილიყო და ყორნავის საკნავის შირაქის ქვევით, ყოთურ-ბულახს ქვევით, მუფარაქს ზევით, ზილიჩა ახარა, ბახარი, ჩიი-ბულახი, ყაბან-ბულახი, კელახლა წიგნის გაახლებას გვეაჯენით...⁶² წიგნი გაგიახლეთ და გიბოძეთ ყორნავი და მისი ფაქაბაში ყმათა და მისი სახნავით, სათესით... რაც ეს სარათები ბულახები სწერია, იმის შუეა ყორნავის საკნავია. (ქსის, გვ. 396).

ყორნევი 1708 – ... ჩუენ, ... მეფეთ-მეფემან ... იმამყული-ხან ... თქვენ ... ენისელთ მოურავს მერაბს ... შენის სამკუიდროს მამულის ყორნევის [წიგნი გაგიახლეთ] ... და გიბოძეთ ყორნევი შირაქს დაბლა ყოთურ-ბულახს და ქვევით მუმბრაქს, ზევით ზილიჩა ახარ, ბახარი-ჩიი ბულახი ყაბან-ბულახი...⁶³ ბაიაშთლუს ელი ესახლა და ის აყვარეთ და სხვაგან დავასახლეთ... რაც ამის ზევით სარათები სწერია, ამის გასადევარში ამასუკან თათარი

⁶² სპარსულ ტექსტში: „... ენისელის ადგილების მოურავმა ... ითხოვა ... სოფელი ყორნავი [ქვემოთ] მოხსენებული მიწებით და საზღვრებით: საზღვარი პირველი: ყოთურ-ბულახი, საზღვარი მეორე: ყაფანჩაყ-ბულახი, საზღვარი მესამე: ჩამ-ბულახი, საზღვარი მეოთხე: ზილიჩა და არფა-ბულახი“ (ქსის, გვ. 397).

⁶³ სპარსულ ტექსტში: „... ენისელთ მოურავმა ... დივანს მოახსენა, რომ ენისელს დაქვემდებარებული სოფელი ყორნევი, რომლის ... საზღვარი ... არის... პირველი საზღვარი: ყოთურ-ბულახი, მეორე: ჯან-ბულახი, მესამე: ჩამ-ბულახი, მეოთხე: ზილიჩა და არფა-ბულახი...“ (ქსის, გვ. 420).

თუ სომეხი დაასახლოთ, რარიგადც ყორნევი მსახლობელს თქვენს ყმას საჩვენო სათხოვარი ეთხოვებოდე, ისე ამრიგათ ამას ეთხოვოთ... (ქსი, გვ. 418-419).

ყორნევი 1708 – ... ყორნევი და ყორნევის გასადევარი მოურავის მამული იყო და მუსტაფა-აღას ელი ესახლა... მუსტაფამ ჯანმამადის ყიშლადი და ბეჯერუანის ყიშლადი მოურავის ელს დაუგდო და მოურავმა საკნავად... (ქსი, IV, გვ. 224).

ყორნისი. შიდა ქართლი

ყორნისი 1451 – იხ. უღუმბა

ყორნისი 1712 – იხ. ურბნისი

ყორნისი 1799 – ...ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... ხერხეულიძე გიორგი და ჯამასპისაგან. ჩვენ სოფელში ოსები გახლდნენ, იმათი ორი ტყვე დავითაშვილის კაცმა იმერელმა გაყიდა. ოსები ჩვენ გვემტერებიან. ეს ტყვეები ყორნისიდან მოიპარეს.. (ქსი, VIII, 555).

ყორჩიანთ ქუჩა. იმერეთი

ყორჩიანთ ქუჩა 1766 – იხ. ბატონის მედიანი

ყოური. შიდა ქართლი

ყოური 1766 – იხ. გორი

ყოშა-გემრი. ქვემო ქართლი

ყოშა-გემრი 1688 – იხ. თრიალეთის ახალქალაქი

ყოშა-ქილისა. ქვემო ქართლი

ყოშა-ქილისა 1657 – იხ. ტაშირი

ყოშა-ქილისა 1755 – შანშასშვილმან ბახუტამ უჩივლა ყოშა-ქილის ელის თათრებს: ფეტი დლიური ბ (2), ბანბა დლიური ბ (2) (სამდ. გვ. 25).

ყოშა-ქილისა // ყოჩა-ქილისა. ქვემო ქართლი

ყოშა-ქილისა 1766 – იხ. გორი

ყოშა-ქილისა 1782 – იხ. ყაფანლო

ყოჩა-ქილისა 1800 – იხ. ბოლნისი

ყოჩის მიწა. ქვემო ქართლი

ყოჩის მიწა 1685 – [წიგნი ნიკოლოზ ბოლნელისა შანშიაშვილისადმი]: ... შენ ტერტერაშვილისაგან ყოჩის მიწა გეყიდა, როდისაც ჩვენ ბოლნისს სიონთა ღმრთისმშობლის საჭისმპყრობელად მოვედით, მისის მამულებისა მოკითხული ვქენით. და ძველთგან ის ყოჩის მიწა საყდრისა ყოფილიყო, ჩვენ საცემწიფოთ გავყიდეთ და ცემწიფემ იმ მიწაზედა ღალა დასდვა და ჩვენ ღალას ვიღებდით... (ქსი, III, გვ. 585).

ყოჯა. კახეთი

ყოჯა 1700 – იხ. კაკაბეთი

ყრისის ჴევი. არაგვის ხეობა

ყრისის ჯევი XVII ს. II ნახ. — ჩვენ, ბატონი ციცი, არაგვის ერისთავიშვილი ნუგზარ, ჩხეიძე ქაიხოსრო და ... ერთობილნი საციციანო აზნაურშვილები მოვედით ყრისის ჯევს. სახლისუხუცესი ბააკა და მალრაძე მამუკა ცილობდენ მთასა... ძველი სამანი იჯდა, იმას იქითა ახოს თავს სამანი ჩაუსვით, იმას შესწორებითა ორი ნაძვი დგას: ერთი ნაძვი მამუკასაკენ დარჩა, მეორე ნაძვი სამანი არის, იმას შესწორ ღუდისაკენ მამუკას დარჩა. იმას გარდმოსწორ თავგოეთის მიდგამადის სახლისუხუცესს დარჩა ... (ქსძ, IV, გვ. 183).

ყუავისთავი — იხ. ყუავისთავი

ყურანთა — იხ. ყორანთა

ყუდრეში. ღენხუმი

ყუდრეში 1758 — ... ოდიშ-ღენხუმის პატრონმან, დადიანმან კაციამ ... შევესწირე ყუდრეშს, მოაშს და ნამკაშურს აქეთ, რაც რომ ჭალა და ან მამული არის, ცაგერისა ღვთისმშობელისა... (დსსს, II, გვ. 9).

ყუდრო. კახეთი

ყუდრო XII ს. მიწ. — იხ. რაბუნე

ყუდრო 1736 — ... ნოდარისშვილს აშრაპს ბატონის თეიმურაზის საფიცარში ყუდროს აღმატელაშვილის მამული წყალობა ჰქონოდა. ახმეტას მამულებს ცილობდა აშრაპ ამ გზით, რომე ნოდარ სალთხუცესს გაეყიდნა, აღმატელაშვილს მამულობით მიეყიდნა ჯიმშიტაშვილის დათუნასათვის, კიდევ სხვა მგელიაშვილისათვის და თავგაურისათვის. ამ ნასყიდობით და იმის ფიცით, რაც კიდევ გასყიდვას მორჩომოდა, ის მამული ზოგი რამ ჩოთავ ჩოლაყაშვილებს ეჭირა: ცილობა შეექნათ ნოდარისშვილს და ჩოლაყაშვილს... ჩოლაყაშვილებს, ასე უნდა გაიფიცოს, რომე: გასყიდულიცა და ან მე რაც მიჭირავსო საბუშატლო იყოს და საჩოლაყნო; არც აღმატლისშვილის ყუდროს ვენახი იყოს და არც ნოდარისშვილს ჭელი ჰქონდესო... (ქსძ, IV, გვ. 338).

ყუდრო // ყუდრე. ქვემო ქართლი

ყუდრო 1706 — [ვახტანგ VI-ის განჩინება]: ... ჩვენი სომხითის აზნაურიშვილი თუშმლიშვილები ყუდროს სოფლიდამ და ამილახორის სოფლის, სვიმონას-სოფელნი, მიწაზედ შეცილებულიყვნენ... [თუშმლიშვილებმა] ასრე დაიფიცონ, რომე: მაშინდელი ჩვენი სახლისკაცთ გამონაფიცი სამძღვარი, ეს დიდდარის ტახტი, ხუმარას წისქვილი და წყარო და გუნუხოდის მიწის იქით მენძპორამდინ — ესეიო იყო... (ქსძ, IV, გვ. 221)

ყუდრო 1651 — იხ. სომხითი

ყულარი. ქვემო ქართლი

ყულარი 1735 — [ქალბალი-ხანის ბრძანება]: ... რადგან დემეტრე ყაფლანიშვილმა ჯელმწიფის სამსახურში თავდადებით იმსახურა, ყულარის და პიდარბეგის ტაროლაობა იმისთვის წყალობა გვიქნია. ყოველს საქმეში მოყავთი უნდა იყოს. რაც აყრილი, დაფანდული კაცი სადმე წასული იყოს, თავის ალაგას დაასახლოს, ხვნასა და თესვას ბეჯითი იყოს... ყულარის ქეთხუდებო და რაითნო ... ამასა ემსახურეთ... (ქსის, გვ. 437).

ყუზანა. ქვემო ქართლი

ყუზანა 1636 – იხ. სომხითი

ყუზანა 1641 – იხ. აკანათური

ყუინჩილის ცევი. ქვემო ქართლი

ყუინჩილის ცევი 1652 – იხ. ვაძა

ყურაული. კახეთი

ყურაული 1793 – იხ. ქვემო ხოდაშენი

ყურიაში. იმერეთი

ყურიაში 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი

ყურისუბანი. შიდა ქართლი

ყურისუბანი 1392 – იხ. ტფილისი

ყურისუბანი 1574 – ... ჩუენ, ქართლის კათალიკოზ-პატრიარქმან ნიკოლოზ ... მოგეცით თქუენ პატრონიშვილსა პატრონსა ვახტანგს ყურისუბნის სანაცლოდ: მონასტერი და სოფელი ვირშა მისითა შესავლითა რარიგადცა სუეტსცხოველს შემოსწირვია; წიასწყალსა არჩეაძეები, ერისთავს რომ შემოუწირავს... ერეთს გილაშვილი... ზაკუი მისითა მზღურითა, სათივარი მისითა სამართლიანითა მზღურითა, ქორდს რაც სუეტისცხოველისა ყოფილა... ტირძნის, რაც სუეტისცხოველისა ყოფილა, ცოტა მეღურეკის მისითა სამართლიანობა; მეღურეკის ვენაწი და რაც საჩუენო იყო; ახალდაბას ფალავანდიშვილის შემოწირული საგლეხოები, რაც ვარდანს შემოუწირავს... ყელქცეულს ვირშის შეწირულნი მიწანი რარიგადცა აქამდი ჩუენ გუქონება (ქსძ, III, გვ. 277-278).⁶⁴

ყურისუბანი 1595 – ... ჩუენ, ... ქართლისა კათალიკოზ-პატრიარქმან დომენტი ... ესე ... წიგნი ... დაგიმტკიცეთ თქუენ, ... პატრონსა ვახტანგს... თქუენის ძმის, მეფის პატრონის სუიმეონისგან მუხრანს სოფელი ყურისუბანი სამამულოდ და სამეკიდროდ მოგცემოდა. ამას წინათ ... კათალიკოზს პატრონს ნიკოლოზს ზემო ქართლს ქორდი და რაცა სხუა მის გარეშემო საყდრის მამული იყო, თქუენთუის ყურისუბანზედ გაცევალა,⁶⁵ ამისათვის ვითა ყურისუბანი საყდარსა უფრო ახლო ახლდა. აწე არცა თქუენი მოგვდომოდა კარგად და არცა სუეტმან ცხოელმან იპრიანა. აწე თქუენი ყურისუბანი თქუენვე დაგიდევით და საყდრისა მამული საყდარსავე დაანებეთ... (ქსძ, III, გვ. 348).

ყურისხევი. ქვემო ქართლი

ყურისხევი 1543 – იხ. სხალნარი

⁶⁴ თ. ჟორდანიას გამოცემაში საბუთის გამკეზად სვიმონ მეფე იხსენიება, ხოლო წყალობის მიმღები არ ჩანს (ქრონ, II, გვ. 415).

⁶⁵ ... კათალიკოზს ნიკოლოზს ზემო ქართლს, ქორდს, ზაკუს და სათიხარს და მათ გარეშემო რაც საყდრის შეწირული მამული ყოფილიყო თქუენთვს ყურისუბანზე გაცევალა... და უკაცურნი სოფელნი გაგაკაცრიელბინეს... (ქრონ, II, გვ. 428).

ყურსები // კურსები. იმერეთი

ყურსები 1520-იანი – მეფეთ-მეფემან ბაგრატ ... გიბოძეთ ... ფანაჩულისძესა იობს ... გელათს სენაკი, ტარპუხისა გუერცა საბოსტნე ... და დაუნაშვილი-სა ვენაჰსა გამოდმა შემომავრგლობით ვახტანგისა სამწირველოსა სათიბ-სა ზემოთ და ყურსებს ჭასრაგასძე მისითა მამულითა... ნაციხვარსა და გმსაშუი სახარდნე ყოვლითავე... არა ჰელი წინამძღუარისა შევიდოდეს, არცა მოძღუართა მოძრარისა, არცა მთისა მთავარმოწამისა მეგრთალომი-სა, არცა დედოფლისა სამწირველოსა... (ვახ. უცნ, გვ. 6-7).

-შ-

შაბადინი. კახეთი

შაბადინი 1670 – ...ჩუენ, ... მეფეთ-მეფემან ... არჩილ ... შემოგწირეთ [სვე-ტიცხოველს] ... მტკუარის პირს შაბადინი, ჭალა და მინდორი ენჩოს დაბლა, რაც თავით ბოლომდისინ შაბადინის სამძღვარი გაიტანდეს, გამოდმა მტკუარი და სანაო და ზემოთ რუის გამოსაღები სათავე. ასრე და ამა პირსა ზედა, რომე შაბადინი საკახეთო და კახეთის მიწა და წყალი არის და კახეთს არ გამოეკოს, და არც ჰელდებულობით კახეთის ბატონს მოე-შალოს... (ის, IV, გვ. 48-49).

შაბადინი 1670-1672 – ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან არჩილ ... თქუენ ... საყდარსა სვეტსა ცხოველსა ... შემოგწირეთ ... მტკუარის პირს შაბადინი, ენჩო და ენჩოს დაბლა მინდორი და მინდურით მტკუარამდის ჭალა და ნახევარი აქათ ჩუენი საკერძო მტკუარი და სანაო, ზემოთ რუის გამოსაღები სათავე და ენჩო ზედ რომ მტკუარი მიაღებების იქამდინ და ქუემოთ მტკუარი რომ შემობრუნდების და ენჩოს მაადგების, იქიმდინ. და კუალად შემოგუიწი-რავს ამავე საბადინისა საჰელმწიფო სათხოვარი და გამოსაღები... და რაც მცხეთას მდდელი და მდდელ-მონაზონი და გლახა და დავრდომილი იყოს, გინა თუ სხვის ალაგით მშიერი ვინმე მოვიდეს, ყოველთავე მოაწუევენ... (ქსის, გვ. 311-312).⁶⁶

⁶⁶ სპარსული ვარიანტი: „... შემწირეთ ... ხსენებულ ეკლესიას მდინარე მტკვრის ნაპირას მდებარე ადგილები შაბადინი, რომლის საზღვარია ერთი მხრით ხსენებული მდინარე და დანარჩენი სამი მხრით საზღვარი მდის მთამდე, რომელსაც ინჩუს ეძახიან...ზემოდა, იმ ადგილიდან, რომლის ქვეშ ყიზილ-აღდუნის ადგილებია, აღნიშნულ მდინარეს უერთდება და ქვემოთ მიემართება და ერთი რა-ღაც მანძილის შემდეგ ეკვრის ადგილს, რომელიც ყიზილანის ადგილებისა და მიწების თავზე არის. შევწირეთ მიწებით ... რომლებიც მდებარეობენ ხსენებული მდინარის ნაპირზე კახეთის ოლქის მხარეს, მდინარის შუაწყლამდე, ფონით, გე-მებით და ნაევებით... (გვ. 1-314-315).

შაბადინი 1696 – ... ესე ... სიგელი გიბოძეთ ჩუენ ... ყარაბაღის ბეგლარბე-
მა, კახეთის აქიმმა პატრონმა ქალბალიხან, თქვენ ... დიასამიძეს კათალი-
კოსს პატრონს იოვანეს, ასე და ამა პირსა ზედან: ვითაცა პირველადვე
შაბადინი სხვათა მეფე-პატრონეთ კახეთის მებატონეთაგან სვეტიცხოვე-
ლისათჳს შეწირული ყოფილიყო ... ჩვენც ... გიბოძეთ ხელშეუვალად შა-
ბადინი... (ქსის, გვ. 376).

შაბადინის რუ. კახეთი

შაბადინის რუ 1653 – ესე წყალობისა წიგნი ... შეგიწყალეთ ჩუენ, მეფეთ-
მეფემან ... როსტომ ... თქვენ, ალი-აღასა... შაბადინის რუს დაგუაჯენით და
ამ წესით ... გიბოძეთ, რომე ააშენოთ და ... საჩუენოდ დაღას მოსცემდეთ...
(ქსის, გვ. 237).

შაბადინის ჭალა. კახეთი

შაბადინის ჭალა 1670 – იხ. შაბადინი

შადიკა. ქვემო ქართლი

შადიკა 1658 – იხ. შულავერი

შადრევანი. იმერეთი

შადრევანი 1781 – იხ. მანდიკორი

შაველაური. შიდა ქართლი

შაველაური 1607 – იხ. სიონი

შავეთელაურის მიწა. იმერეთი

შავეთელაურის მიწა 1711 – ... ჩვენ, ორჯონიკიძემ თამაზამა და გიორგიმა ...
შენ, მერაბაშვილს ბერასა ... მოგყიდეთ ჩვენი სამკვიდრო მიწა ... შავეთელა-
ურის მიწის თავში... (იდ, I, გვ. 49).

შავი ზღვა

შავი ზღვა 1712 – ... ხსენება ეპყო ... შაჰნავაზისა, რომელი მეფობდა ქარ-
თველთა და კახთა ზედან, კლმით დამპყრობელ იქმნა ღიხთ-იმერსაცა, სამ-
თავე სამეფოთა აფხაზთაცა, ვიდრე შავს ზღვამდე... აწ ჩვენ, საქართველოს
გამგებელმან, ბატონისშვილმან ... ვახტანგ ... შეწვევითა ქართლისა და კახე-
თისა და სამცხე-საათაბაგოს მაკურთხეველის მცხეთის ხარისხსა ზედან
მჯდომელისა ... პატრიარქისა ... დომენტისათა ... აბაშიძეს ... ვახუშტის მიეთ-
ხოვეთ ... ასული ჩვენი ... ბატონისშვილის ანუკა... (სს, III, გვ. 480-482).

შავნი – იხ. მშავნი

შავრა // შავრი⁶⁷. რაჭა

შავრა 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

შავრა 1661 – ... წმიდა გიორგი მთისაო, ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან დადიანმა
პატრონმა ვამეყ ... ოდეს უამთა შლილობისაგან მეფეთა სახლი ოხერ იქ-
მნა ... და მეფედ დავჯვდით ... შემოგწირეთ ... შავრას რაზმადე სახნია...
(დსსს, I, გვ. 65).

⁶⁷ შაორი

შავრა 1680-1685 — ... მთის მთავარმოწამეო წმიდო გიორგი... ჩვენ, წულუკი-
ქმან, ნიკოლოზწმიდელმან სვიმონ ... შემოგწირეთ ... შავრას გლეხი დვა-
ლი ნასხიდა... ლაშხიშვილის ყოფილიყო, ლაშხიშვილს ლომინ ერისთავისა-
გან გამორთმეოდა. და ერისთავისაგან ჩვენ გვიყიდა და ჩვენ თქვენთვის
შემოგვიწირავს, რაც შავრას ლაშხიშვილს ქონებოდეს და ან ერისთავს
ჩვენთვის მოექრთამებინოს ან გარეშე პარტახტები ან ციხე ან ნაფუძვრები...
რისიც მქონებელნი შავრული დეალები ყოფილიყონ... (დსსი, I, გვ. 81).

შავრა 1769 — ... გეენათის ... ღმრთისმშობელსა ... შემოგწირე [ნუქაფიშ-
ვიელმა სვიმონ] ... რაჭას ორი გლეხი: შალვაძე ხახუტა შავრს და ბუგაულის
იმედაძე მამუკა. ის შალვაძე ... რომელზედაც [ადგილს] დღეს სახლობს,
ძირათ საგენათლო არის... (დსსს, II, გვ. 39-40).

შავრა 1784 — [შეწირულების წიგნი ბერი და გიორგი წულუკიძეებისა]: ...
შავრს გვეცდაძე გლეხები ... უწყსოთა კაცთაგან გამოხუშბოდა და საეროდ გამ-
ხდარიყო აჲ ახლად ჩუენ გაგაახლედ სიგელი და შემოგწირეთ... (წშ, გვ. 25).

შავსაყდარი. ქვემო ქართლი

შავსაყდარი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

შაექელი. კახეთი

შაექელი 1447 — იხ. მცხეთა

შაექელი 1783 — იხ. მანავი

შაექელთ დელე. კახეთი

შაექელთ დელე 1579 — იხ. მცხეთა

შავშეთი

შავშეთი 1031-1033 — იხ. მცხეთა

შავშეთი 1467 — ჩუენ ... პატრონმან კოსტანტინე ესე ... სიგელი ... მოგახსე-
ნეთ თქუენ ... ფანასკერტელსა ზაზას... მას ჟამს ოდის ჩუენისა სიყუარუ-
ლისათუის შავშეთს თქუენი მკუიდრი მამული დასთმეთ ... ჩუენ მოგაცსე-
ნეთ ჭუედურეთს ორბოძლისეული მამული... გლეხნი ბარამაშვილი... ლაფა-
ზიშვილი... ორბოძლისეული მამული მაშინაც თქუენ გმართებდა, ამაღ რო-
მე ორბელელსა პაპისა თქუენისათუის ელაღატა და მისი მამული ნასის-
ხლად მოეცა... ამას გარეთ მოგაცსენეთ და დაგიმტკიცეთ სრულად მამუ-
ლი ქვაჭურელი, უფლიციხე და კარალეთი... (სს, II, გვ. 30).

შავშეთი XVI ს. დას. — იხ. ყვიბისი

შავშეთი 1638 — იხ. მცხეთა

შავშეთის წყალი. შავშეთი

შავშეთის წყალი 1054-1072 — იხ. ქუთაისი

შავშეთ-კლარჯეთი

შავშეთ-კლარჯეთი 1393 — იხ. მეტეხი

შავწყალი. კახეთი

შავწყალი 1579 – იხ. მცხეთა

შაისულანი // შეისულანი. შიდა ქართლი

შაისულანი 1754 – იხ. დიღომი

შაისულანი 1756 – იხ. ახალსოფელი

შაისულანი 1766 – იხ. გორი

შაისულანი 1770 – იხ. გრაკალი

შალაური. კახეთი

შალაური 1797 – ღმერთმან ხემწიფის ჭირი მოსცეს მაჭავარიანს გიორგის. შალაური როგორი ტყე იყო და მტრით სამსე იყო, კარგად მოგეხსენება... ღამის მეხრეობით და გუთნისდუღაობით ტყე გამიტეხია და მამული გამიკეთებია... (ქსძ, VIII, გვ. 438-439).

შალგვეთი. შიდა ქართლი

შალგვეთი 1651 – იხ. ბიბლიანთუბანი

შალვაური. კახეთი

შალვაური 1392 – იხ. ტფილისი

შალვაური XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

შალვაური 1736 – იხ. მახათაური

შალვაური 1790 – იხ. რაჭა

შალიკაურის მიწა. შიდა ქართლი (?)

შალიკაურის მიწა 1688 – იხ. საჯვარე

შამიანი. კახეთი

შამიანი 1792 – იხ. ბალიჭი

შამირზას ნასოფლარი. ქვემო ქართლი

შამირზას ნასოფლარი 1697 – იხ. სომხითი

შამლუღი. ქართლი (?)

შამლუღი 1800 – [არზა სოლომონ გაბაშვილისა გიორგი XII-ისადმი: ...თქვენის ბძანებით შამლუღში წაველ, ღუგუბი მოვასხი და თორმეტიც ქრისტიანი ტყვე გაახელი, რომელსაც ორმოცი წელი წადი ქართლში ეთარეშნა, ისიც გაფუჭდა... (ქსძ, VIII, გვ. 695).

შამშადილო // შამშადილი // შამშადილუ. ქვემო ქართლი

შამშადილო 1750 – [თეიმურაზ II-ის წერილი ზაალ თოფანქჩიალასისადმი: ღვთით ჩვენც ახლა განჯა-ყარაბაღიდამ, შამშადილოდამ, ყაზახ-ბორჩალოდამ და ზოგს ქართველს კაცს და ერევნის ჯარის ოთხი ათასამდის კაცს ახლა გამოვგზავნით... (ქეწ, გვ. 90).

შამშადილო 1770 – იხ. ტფილისი

შამშადილო 1781 – იხ. ჭაპალა

შამშადილო 1782 – [ქიტესა ამბარდანის სურსათის ანგარიში]: ... შამშადილის სურსათი ორას ორმოცდაათი ხარვარი რომ იყო, აქედამ განჯას მიეცა ხარვარი ორმოცი. ეპატევით ხარვარი ორმოცი... (მსეი, III, გვ. 69).

შამშადილო 1783 – იხ. ქართლი

შამშადილო 1787 – იხ. ბანბაკი

შამშადილო 1787 – იხ. ყაზახი

შამშადილო 1788 – იხ. ბაიდარი

შამშადილო 1791 – იხ. ტფილისი

შანის ღელე. სამეგრელო

შანის ღელე 1720-1742 – იხ. საჭილაო

შანშიანი – იხ. შაშიანი

შანშისოფელი. ქვემო ქართლი

შანშისოფელი 1722 – იხ. ზიკრუტი

შარა კევი. კახეთი

შარა კევი 1788 – იხ. სახარტაშნელო მთა

შარაფხანა // შარაბხანა // შერაბხანა. შიდა ქართლი

შარაფხანა 1527-1558 – იხ. მუხრანი

შარაფხანა 1559 – იხ. სხალდიდი

შარაშუა. შიდა ქართლი

შარაშუა 1724 – იხ. ყარაღაჯი

შარის ქუჩა. თბილისი

შარის ქუჩა 1750 – იხ. დოდოს მონასტერი

შარუმანთკარი. არაგვის ხეობა

შარუმანთკარი 1781 – იხ. წკერე

შატაკთკარი // შეტაკთკარი. შიდა ქართლი

შატაკთკარი XVIII ს. II ნახ. – [სამთავისი საყდრის გამოსავლის დავთარი]: შეტაკთკარს პავლეშვილის გვიანას მამულს აძეს ბეგარი... პავლეთ კარს პავლესშვილის დათუნას მამულს აძეს ბეგარი... კვერეთს წიკლაური გამოხედის მამულს აძეს ბეგარი... ქენქათ კარს ქენქაძე ივანეს მამულს აძეს [ბეგარი]... ხოზიეთს გავროზაშვილს შიოს აძეს ბეგარი... გოლგოლეთს ბეჟაშვილის მამულს აძეს ... ბეგარი... ქენქაძე ბერის მამულსა აძეს საქორესა ბეგარი... ღთისია ქენქაძეს საქორეს რომ მამული უჭირავს, იმაზე აძეს ბეგარი... (ქსმ, III, გვ. 1044-1050).⁶⁸

შატაკთკარი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

შატაკთკარი 1781 – იხ. ისროლის ხევი

შატაკთკარი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

⁶⁸ ივ. ჯავახიშვილის გამოცემაში, პავლეთკარს მოსდევს კაჯრაეთი და მიდელათკარი, ხოლო კვერეთი და საქორე არ იხსენიება (სეიძ, II, გვ. 173-178).

შაფურთი. შიდა ქართლი

შაფურთი 1713 – იხ. ჭვარცი

შაქტოვოი. ქვემო ქართლი

შაქტოვოი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

შაშვები. შიდა ქართლი

შაშვები 1786 – ... ლიპარტისშვილი ბერი და წრიადაშვილები ... შაშვების მიწებზედა დაობდენ, რაც ახლა სოფელს სარწყავი მამული ქონდათ... (ქსძ, V, გვ. 324).

შაშვები 1786 – იხ. ქვათახევი

შაშვები 1789 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს პარკაძე გიორგი მღვდელს... ამილახორი ოთარ მამულებს მართმევს. შაშვებს რვა საკომლო წამართვა და ორი წელიწადია, ღალა იმას მიაქვს. ორი დღის მიწა თავის მსახურს იჩქითს წაართმევენა ჭალას... (ქსძ, VII, გვ. 809).

შაშვისწყარო. იმერეთი

შაშვისწყარო 1515-1535 – იხ. კაცხი

შაშიანი. კახეთი

შაშიანი 1392 – იხ. ტფილისი

შაშიანი 1579 – იხ. მცხეთა

შაშიანი 1795 – იხ. ვანთა

შაშიანი 1799 – ... ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ტაბაკინის მონასტრი-დამ წამოსულის მახარობლის მღვდლის. შაშიანის პირში კლდეზედ ერთი ეკლესია არის. ის ეკლესია თავის შეწირულის მამულებით თქვენმა კმამ კათალიკოზმა მე მომბარა. ამას გვედრები ... რომელიც აქა-იქა დაფანტულა, იმ ეკლესიის სამკვიდრო მამულები იყოს და ვიპოვნო, ოქმი მიბოძეთ შაშიანის მოურავზედ ფრიდონზედ, მომბაროს... (ქსძ, VIII, გვ. 513-514).

შაშიანი 1654 – იხ. საგარეჯო

შაშიანი 1654 – იხ. წინსაგარეჯო

შაშიანი 1787 – იხ. ველისციხე

შაშიანი 1798 – იხ. კალაური

შაშიანი 1799 – იხ. კალაური

შაშიან-კალაური. კახეთი

შაშიან-კალაური 1722 – იხ. სარუსთვლო

შე. ტაო

შე XV ს. – იხ. ასისფორი

შეღარი. შიდა ქართლი

შეღარი 1073 – იხ. თრიალეთი

შეისულანი – იხ. შაისულანი

შეკვეთი. გურია

შეკვეთი 1614 – იხ. აჭი

შემოქმედი. გურია

შემოქმედი 1572 ახლო — პატრონმან გურიელმან ვახტანგ გიძულენ შენ, მთასა წმიდასა მთაბორს გაბრწყინებულსა ხატსა ღმრთაებისასა... მას ჟამსა შინა, ოდეს ... დიდი საათაბაგო საქრისტიანო უსჯულოთაგან ... გა-
ნირყუნა, იყო მოკლებად სჯულმან ჩუენმან... მას ჟამსა, საათაბაგოს ...
ბილწთა თათართაგან განირყუნა ზარზმის საყდარი, მონასტერი მოიშალა
და მოოხრდა და აიშალა; და ზარზმის ხატი შენი ძლიერი, მთაბორსა გაბ-
რწყინებული, აქ გურიას ჩამოასვენეს, ვითარცა ექსორიაქმნილი... მას ჟამ-
სა შინა, აღვაშენეთ და შევამკვეთ ზარზმის საყდარი შემოქმედს და და-
ვასვენეთ საძუალესა ჩუენსა წმიდა ხატი ესე შენი... გაგვიწყვია ჩუენდა სა-
საფლაოდ ოთხმოცი კვამლის კაცით აზნაურშვილებითა... (ქსძ, VI, გვ. 657).

შემოქმედი 1660 — იხ. აჭი

შემოქმედი XVIII ს. II ნახ.— ჩვენ ... გურიელმან ... გიორგი ... შემოგვირე
ჩემს ეკლესიას ქრისტეს ღვთაებისა და შემოქმედისასა გაბრიელ მდივნის-
სეული მიწა-მამული ... თევდორეთიანათ ყოვლითურთ (გსიდ, გვ. 156).

შენდიანი. კახეთი

შენდიანი 1775 — იხ. კვეტერა

შენონათუბანი. მცხეთა

შენონათუბანი 1579 — იხ. მცხეთა

შერგილანთ უბანი. თბილისი

შერგილანთ უბანი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ქვემო უბანი

შერთული. შიდა ქართლი

შერთული 1696 — ... ჩვენ ... პატრონმან ნაზარალიხან ... ფავენელიშვილის
შალვას მამული ბოქაულთუხუცეს ნუგზარს მივეცით და ნუგზარ შერ-
თულსაც იჭერდა... ჩვენ ფიცი დაგდევით [ფავენელიშვილს პატასა] და და-
გეფიცენათ და ... ფიცით გამოიტანეთ... გიბოძეთ შერთულს, რაც რომ ამას
წინათ ქონებოდათ, თავიანთ მამულითა და დედულითა... (სს, III, გვ. 146).

შერთული 1771 — ... ფაველენიშვილი პაპუნა ... და გორელი ჯულაბაშვილი
დავითა შერთულის მამულზე ... ჩიოდნენ... მეფის თეიმურაზის წყალობის
წიგნი პაპუნა ფაველენიშვილს რომ ჰქონდა, იმაში ასე იყო ბძანებული: შე-
ნი სამეკიდრო შერთული შენთვისვე გვიბოძებია... (ქსძ, IV, გვ. 615).⁶⁹

შერთული 1772 — იხ. ურბნისი

შერთული 1795 — იხ. გორი

შერთული XVIII ს. მიწ. — იხ. სურამი

შეუბანი. კლარჯეთი

შეუბანი 1281-1282 ... ესე დაწერილი ჩუენ, გლახაკმან ქართლისა კათალი-
კოზმან ნიკოლაოზ, დაგიწერეთ და მოგეცით თქუენ, საბაისძესა არვანბეს

⁶⁹ 1773 წლის არხით, ფაველენიშვილი მეფეს სთხოვს, ჯულაბაშვილისთვის შერ-
თულის წიგნების ჩამორთმევას (ქსძ, VII, გვ. 241).

... მათ ჟამთა შინა, ოდეს ... დავით მეფე ამა ჟამთა ძნელბედობისა მიჭირ-
ვებულობისაგან სიმაგრეთა კლარჯეთისათა მოჰმართა და ... მათისა სამსა-
ხურისათუის ... მცხეთისა მკუიდრი შეუბანი თქუენთვის სამამულოდ სიგ-
ლითა მოეპოა. და უკანის ჩუენ მოვედით და ყოველნივე საქონებელნი
მცხეთისანი მოვიკლენით და შეუბანიც დავიჭირეთ. და თქუენ მოხუდით
და ... სიგელნიც მოიხუენით სამამულოდ ბოძებულობისანი და შეუბანსა
აბუსერეთ საერისთავოი და ბეგარი ზედა სდებოდა და იგი მათთან გეყიდა;
და გელათისა რომელიმე ცუილი და ბეგარა ზედა სდებოდა, იგი მათგან
გეყიდა... მოგეცით შეუბანი და დაგიმკუიდრეთ ამისას გასრულებასა შიგა,
რომე ყოველ წელიწადთა დიდს ხუთშაბათს ესე ოცი ღიბრაი ცუილი ჩუ-
ენს ტანუტერს სახლობანსა მოეცემოდეს... ქათალიკოზსა ბრძანებისა მოწა-
მე ვარ, მიწაი, აწყურისა მსახურთუხუცესი ნიკოლოზ... ნიკოლოზ ქართლი-
სა ქათალიკოზისა ბრძანებაი ჩუენ, ყოველთა აწყურისა საყდრისაშვილთა,
დემნისა დეკანოზისა კელითა დაგუინიშნავს... (ქისკ, გვ. 177-179).

შეუბანი. რაჭა

შეუბანი 1578 – იხ. ქუთაისი

შეუბანი 1768 – ...ესე ...წყალობის წიგნი დაგიწერეთ და მოგეცით ჩვენ, ბა-
ტონმან ერისთავმან როსტომ... შენ... ჯაფარიძეს მერაბს... ვენახი გვთხოვეთ,
ქრთამიც მოგვართვი... და მოგეცით შეუბანს იოსებაშვილის ურიის ნაქონი
ვენახი... (იდ, I, გვ. 114-115).

შეუბანი 1773 – იხ. ქუთაისი

შეყენებულისჯუარი. კახეთი

შეყენებულისჯუარი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი

შეხვეტილა // შეხუეტილა. ქვემო ქართლი

შეხვეტილა 1552 – იხ. ახოტა

შეხუეტილა 1657 – იხ. ახოტა

შეხუეტილა 1705 – იხ. ახოტა

შეხუეტილა. კახეთი

შეხუეტილა XII ს. ბოლო – იხ. რაბუნი

შვა ბოლნისი – იხ. შვა ბოლნისი

შვაგრისი. იმერეთი (?)

შვაგრისი 1696-1710 – ... ესე ... წიგნი მოგართვით ჩვენ, ღორთქიფანიძემ
ოტიაი, თქვენ, კათალიკოზს ღორთქიფანიძეს ... გრიგოლს. ასე რომე, შვაგ-
რის ჭილაძე ჭყონდიდელს ბიჭვინტის ღვთისმშობლისათვის, ნემსაძე კათა-
ლიკოზის ხელშიდ, გლეხები შეეწირა. მერმე ის კათალიკოზი რომ მოკ-
ვდა, მანვე დაიჭირა და ერთი გლეხი ჩვენ მოგვაქრთამა. მერმე თქუენ ...
შვაღერიას აფშილადა გვიბოძეთ მისის ცოლშვილით... (დსსს, I, 100-101).

შვაღერია. 1696-1710 – იხ. შვაგრისი (?)

შველეთი // შველიეთი. შიდა ქართლი

შველეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

- შველეტი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)
- შველეტი 1781 – იხ. ისროლისხევი
- შველეტი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)
- შინდიანის გზა. კახეთი
- შინდიანის გზა 1773 – იხ. ლაშარი
- შთონოეთი. შიდა ქართლი
- შთონოეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი
- შიბლიანი//შიმლიანი. კახეთი
- შიბლიანი 1693 – ... ესე წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ ჩუენ, ყარაბაღის ბეგლარბეგმან და კახეთის ბატონმან აბაზყული-ხან თქვენ ... მოურავს აბელს... შენმა განაყოფმა ღუარსაბ გვიორგულა ... და მამული სრულობით წავართეთი. და შიბლიანი უბატონოთ დაჭერილი ჰქონდა და ამ შიბლიანს და ახალსოფელს ბეჟანბაღზედ დაგვეჯენით. და წყალობა გიყავით შიბლიანისა და ახალსოფლისა... (ქსის, გვ. 360).⁷⁰
- შიბლიანი 1700 – იხ. კაკაბეთი
- შიბლიანი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი
- შიბლიანი 1724 – იხ. კაკაბეთი
- შიბლიანი – იხ. მელაანი
- შიბლიანი 1757 – იხ. კონდოლი
- შიბლიანი 1774 – იხ. ქიზიყი
- შიბლიანი 1791 – იხ. ბეჟანბაღი
- შიგნით კახეთი // შინა კახეთი // შინაგანი კახეთი
- შიგნით კახეთი 1637 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... თქუენ, მაყაშვილს ღუარსაბის შვილს ზაქარიას ... გიბოძეთ სამართლიანის თქუენის მამისა და პაპის მამული, რისაც მქონებელი მამათქუენი ღუარსაბ ყოფილიყოს ან შიგნით კახეთს ან გამოდმა კახეთს ან პირაქეთ საგარეჯოს... (ქსის, გვ. 139).
- შიგნით კახეთი 1722 – იხ. კახეთი
- შიგნით კახეთი 1722 – იხ. მარტყოფი
- შიგნით კახეთი 1788-1811 – იხ. საქართველო
- შიგონასძის ქედი. კახეთი
- შიგონასძის ქედი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი
- შიდარი. შიდა ქართლი
- შიდარი 1031-1033 – იხ. მცხეთა
- შიდარი 1488 – ... ქვათავევისა და ვლაქერნისა ღმრთისმშობელო, მე ... დედოფალმან გულშარ ... ტაძარსა თქუენსა წინაშე ერთი დღე საუკუნო აღაპი განვიჩინე, ასრე და ამა წესითა, რომე შიდარს ავეაროზისძესა ანდრიას

⁷⁰ წყალობის წიგნს აახლებს ქალბალი-ხანი 1695 წელს (ქსის, გვ. 370).

შილსა გრიგოლს და მისთა შვილთა ჩემი ნალუაწი თოთხმეტი ათასი თეთრი მიეცე და მათ მათითა ნებითა და წადილითა საუკუნო აღაპი გაძინეს... ვიდრემდის ქვათაჴვევისა ტაძარი ეგოს და ავეაროზისძეთა ნათესავი და მათსა მამულსა ზედა მყოფი კაცი იყოს, ესე აღაპი ვერავინ მოშალოს... (იხ, II, გვ. 23).

შილდა. კახეთი

შილდა XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

შილდა 1722 ახლო – იხ. ლილო

შილდა 1728 – [განჩინება რუსიშვილებისა და ნეკრესელის ყმა-მამულის დავაზე]: ... რუსისშვილს გუნასა და შერმაზანისშვილს აბიბოს და ხოხონაშვილს რევაზსა და ელიზბარსა რომ შილდის მთა და ბარი და საღალო რომ ხელათ სჭერიათ, მოვიდნენ და ნეკრესელის ყმები მთისა და ბარის გამოსავალსა და სახნავებს შემოეცილნენ... ძველთაგან ხელმწიფეებისაგან შილდის მთა-ბარი და საღალო რუსისშვილებს და ხოხონაშვილებს საერთოთ მისცემოდათ... (ქსძ, IV, გვ. 320).

შილდა 1739 – ... ლეკის ჯარი ჩამოსულიყო, შილდის გაღავანს შემოხვეწნოდა, ომი და სროლა შექნოდათ... თხუთმეტს დღეს შილდის გაღავანს სდგომოდენ, ენისელოთ მოურავის ძმა ნოდარ შიგ მოეკლათ ლეკებს. ენისელოთ მოურავი დავით და მისი სახლისკაცები ამას უწიოდენ აშრაპს, რომე ლეკი საბუეს გარდადიოდაო ... და ომში რომ ლეკები დაჭრილიყვნენ, იმის სახლში დაწვეწას, მოვლას აბრალებდენ... (ქსძ, IV, გვ. 346-347).

შილდა 1749 – ... შილდას ... რუსისშვილები აბიბო და ზაალ ერთმანერთს მამულის გასყიდვას ედავებოდენ... [მსაჯულებმა] კარჭაულის ვალში გაღებული მამული აბიბოს საკუთრივ დავადვეით... (ქსძ, IV, გვ. 377).

შილდა 1756 – იხ. აღვანი

შილდა 1765 – იხ. ვეძისხევი

შილდა 1779 – იხ. კაკაბეთი

შილდა 1785 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ... გიორგის რუსისშვილს... მეფის მამადყული-ხანის განაჩენიც გვაქვს, რომ შილდათ მთა-ბარი და საღალო მამული საერთოდ რევაზიშვილის და რუსიშვილს სანახევროდ მისცემიათ... კიდევ თითონ ის ჩვენი მოდავენი ამბობენ, რომ ამაში ჩვენ საქმე არა გვაქს რაო, თქვენი მამული არისო და ჩვენ გაგვიტეხნიაო... [ოქმი]: ... ნეკრესელის ყმას თავიანთ მამული ნეკრესში აქვსო და ვეძისხეველთ ვეძისხევეში აქვსო... (ქსძ, VII, გვ. 663-664).

შილდა 1785 – იხ. ბელაქანი

შილდა 1785 – იხ. გაღმა მხარი

შილდა 1785 – იხ. თუშეთი

შილდა 1788-1811 – იხ. საქართველო

შილდა 1794 – ... შილდას თავადთან, მოკვლეთა და გლეხთან მენოგნეების(?) საეატრო ასე გარიგდა: ქ. ხამი – ოთხაბაზ-უზალთუნი... ამათი გასაღები თორ-

მეტი თუმანი არის. ამ თავადებთან და სოფელთან ეს პირობა გამოგვირთმევია: ნახევარი ამათია და ნახევარი ნეკრესლისა არის... (მსეი, II, გვ. 289-290).

შილდა 1794 - იხ. ნაფარეული

შილდა 1795 - ივანეს ღმერთმან ... ხემწიფის ჭირი მოსცეს. ერთი ჩემი ყმის შვილი გაგზარდე პატარა და გამეყცა, შილდაში მისულა... (ქსძ, VII, გვ. 346).

შილდა 1796 - ... კვირას დღეს შილდას ... ერთობით ნეკრესელმა და თავადებმა, მოკელეებმა და სოფელმა, ეს პირობის წიგნი დავდევით და დავწერეთ... რადგან მენოგეთ აღარ დასხდნენ, ამათ აქ შილდაში აღარა ივაჭრონ რა... (მსეი, II, გვ. 294).

შილდა 1797 - [არზა შანშე მილახერის შვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ერთი ოქმი გვიბოძოთ ბატონის შვილს იულონზე, ჩვენს ნასყიდს მამულში ეისი კაცი იდგის, აჰყაროს და ჩემი მამული მე დამანებოს... [ოქმი]: ამგვარად მსახლობელნი ქართლშიაც ბევრნი არიან და კახეთშიაც... შილდაშიც არიან, ყვარელშიაც, ველისციხესაც და სხვაგანაც... თუ არ მორიგდებიან, ამას თავისი მამული დაანებონ... ჩვენ ასე გვგონია: გორშიაც იყოს ასე და სხვაგანაც. დიახ, ბევრია, აღბათ თელავშიც... (ქსძ, VIII, გვ. 429-430).

შილდა 1798 - ... მერაბ და იოსებ [ნაზარაშვილები] შილდაში თავიანთ ყმის მათიაშვილის ... მიწას ... ედავებოდნენ... იოსებ იოვანეს ახმეტას ხიხორაშვილსა და იმის მამულს რომ ედავება, იოანე ეპასუხება: სულხან, ეშიკადაბაში რევაზ, მამაშენი და მამაჩემი ერთობის ქამს ფშავში რომ დახიზნულან, ეს მამული მაშინ გაუყიდნათ, კაცი აყრილა და გაქცეულა. სულხან მამაშენი და მამაჩემი რომ გაყრილან, წილში არ ჩუვდიათ. გამოსულა რამდენიმე ხანით, ეს ხოხორას შვილი მამაჩემს მიუყვანიაო და თავის წილში ნარგებს მამულზედ დაუყენებიაო... კოკიაური იოანეს საუფროსოში ნარგები რომა აქვს, იოსებ ედავებოდა, ეგ კოკიაური შენი არისო და კანკიაური გასაყოფი გვაქვსო. თუ იოსებმა მოწმე მოიყვანა, რომ კოკიაური სხვა არის და კანკიაური სხვა საკომლო, კოკიაური იოანესი იქნება და კანკიაური უნდა სამათ გაიყონ ეშიკადაბაში გარსევანმა, იოანემ და იოსებმა... გოგნანში და მუკუზანში რაც გაყოფილი აქვთ, იმას გარდა რაც დარჩომილი აქვთ, შეფარდებით უნდა შუა გაიყონ წილის... წინანდალს იოსებ წინანდალის წილს მიწაში წისქვილი რომ დაუბრუნებია, იოანე ეუბნება: თუ ძველს რუგს ზევიდამ ბრუნავს, ჩემიაო. და თუ ქვემოთ ბრუნავს შენი იქნებაო... ბალსადგომის მიწაზედ ურიათუნის ხოდაბუნზედ რომ ლაპარაკობენ, ესეებიც გაზომონ და შუა გაიყონ... მუკუზანს რომ საერთო წისქვილი პბრუნებიათ, იოანეს თავის წილი თავის კაცისათვის მიუცია და იოსებს თავისი კაცისათვის. და ორთავ ეს კაცები აჰყრიათ და ეს წისქვილი იოსებს უჭირავს საკუთრათ. ეს ორისავე საზიარო არის - ნახევარი იოსებისა არის და ნახევარი იოანესი... (ქსძ, VI, გვ. 59-61).

შილდა 1799 - ...შილდელი შალვას შვილი იასე უწიოდა სიხარულას შვილს ტურს და გოის შვილს ივანეს ოთხის დღის მიწას, რომ ჩემი ოთხის დღის მიწა გირათ უჭირავსო... ჩვენ წიგნი მოვთხოვეთ ნასყიდობისა, არა ჰქონ-

და. ეს გვიპასუხა: შილდა, დიას ბევრჯერ დაიწო და ვინ იცის, როდის დაგვეწო... (ქსძ, VI, გვ. 91-92).

შილდა 1799 – შილდელნი, რომელნიც სანეკრესელო კაცნი არიან, ესენი უჩიოდენ ყვარელთ წმინდის სამების ეკლესიაზედა, ასე რომ, ეკლესიაც ჩვენი არისო და, რასაც ეკლესია ჩაიტანს, ის მამულიც ჩვენი არის დასაგლეთვის მხარეო... [განაჩენი]: თუ რომ შილდელებმა ვერ დაიფიცეს, კუის წყარომდის ყვარელთ დარჩებათ. ეს სადაო მარტო სანეკრესლოს საყმოსი არის. ამაში არც ვეძისხვევლთ, არც რუსისშვილებსა და არც ამათ ყმასა და არც სხვათ შილდელთ საქმე არა აქვსთ რა, მარტო სანეკრესლოს ყმისა და ყვარელთია... (ქსძ, VI, გვ. 111-113).

შილდა 1799 – ... მეფის ბრძანებით მივედით შილდას ... ჩახტაურების საქმეზედ... კაცი ოთხს წილათ გაეყავით... აღმოსავლეთისაკენ ზმარტლის დუბის პირამდის, ბოლოს ფაშაანის მიჯნამდის, დასავლეთის მკარეს ტურის ციხის მიჯნამდი – ერთის წლისა ეს ერგოთ. მეორეს წილისა – თავს დიდი შარა აღმოსავლეთისაკენ ხოდაბუნში რომ მიჯნა ზის, იქილამ დაწყებული დასავლეთის მხარეს, საბუის მიჯნამდის... (ქსძ, VI, გვ. 122).

შილდა XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. თელათგორი

შიმლიანი – იხ. შიბლიანი

შიმშილათ უბანი. ქვემო ქართლი

შიმშილათ უბანი 1793 – ... დედოფალი დარეჯან გიბრძანებ, დონდარაშვილო ზუგუ, მერე ყორღანანთ მისის უმაღლესობის ბატონისაგან ოქმი რომ პოოქებითა შიმშილათ უბნის დაღის აღებისა, რომ ის თავიანთი მამულები ფრიდონს ყაფლანიშვილსაც უწევნებია შენთვის... როგორც მისის უმაღლესობის ოქმი აცხადებდნეს ... ისე უნდა აღასრულო... (სს, III, გვ. 291).

შიმშილათ უბანი 1793 – ... ბატონო დონდარაშვილო, მილახვარი იოსებ მრავალს მოკითხვას მოგახსენებ. მერმე შიმშილათ უბნის ბარობაზედ ყორღანშვილმა ფრიდონმა რომ მისის უმაღლესობის ... ოქმი მოგცა, რომელიც იმავე ფრიდონსა ამ შიმშილათ უბნის მიწები უწევნებია, იმის ღალა შენ უკლებლათ აიღევ... [მინაწერი]: ბატონო ზუგუ! ფრიდონ მოგახსენებ: მერაც ჭირნახული გაჩვენე მომიკილი, თუ მოუშკალი, ზევიდამ მოკიდებული ბოლომდი, ვარცღლებით სულ ენეგეთის მამული არი... (სს, III, გვ. 364).

შინა // შინაგანი კახეთი – იხ. შიგნით კახეთი

შინდაარი. ქვემო ქართლი

შინდაარი 1646-1658 – იხ. ჭრეში

შინდაკრავი. შიდა ქართლი

შინდაკრავი 1635 – იხ. ენაგეთი

შინდარა. შიდა ქართლი

შინდარა 1584 – იხ. იტრია

შინდარა XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

შინდარა 1693 — ... ჩუენ ... მეფემან ნაზარალიხან, თქუენ ... აბაზაძეს ზა-
აღს ... ძეგლი სიგლები გინახეთ და [დაგიმტკიცეთ] ... აღაბეგაშვილი გო-
გინა შინდარას, კვახიაშვილი ბეჟუა და შიო, ნიქოზელი ბერუასშვილები
და პარკაული მამული, ხაშურს ჩაჩანიძისეული მამული, ოძის ჯღენტი და
ლიპარიტაშვილი, ნოზაური ვენახი, ცეღანი მისის კომლეურითა ... დღეს
რისაც მქონებელნი იყუნენ... აწე, გიბძანებთ კარისა ჩუენისა ვეჟილ-ვეზირ-
ნო და სურამის ციხისთაო ... თქუენცა ასრე გაუთავეთ... (სს, II, გვ. 162).

შინდარა 1719 — ... ჩუენ, ხერხეულიძემ ზურაბ ... თქვენ, აბაშიძეს ბატონს ვა-
ხუშტის ... მოგყიდეთ ჩვენი ... ყმა შინდარს ღომინაშვილი გიორგი... ისევე ბე-
კამს — მათიაშვილი ბერი ... მათის ... სახლკართა და სასაფლაოთი... ამისი
მოწამე ... აღის მამასახლისი ბეჟანიშვილი ბაინდურ... (დსსი, I, გვ. 180).

შინდარა 1778 — ... აბაზაძემ სოლომონ და ზურაბის შვილებმან, დავით და
ლეონ, ძეგლი წიგნები წარმოადგინეს სანატრელი დედოფლის ელენესი...
სიგელით ებოძა აღაბეგაშვილი, შინდარას კახიაშვილები, ოძის ჟღენტი და
ლიპარიტაშვილი, ცეღანი მისის კომლეურით... აბაზაძე სოლომონ და დავით
ამაზე ჩიოდნენ: უთხვას ბლიაძეები ამ ღაღანიძესაგან წართმეული გეჟონ-
დაო და ამ წიგნით მეფეს ერეკლე პირველს ისევე ჩვენთვის უბოძებიაო...
რომელსამე დროს ეს ცეღანი სოფელი მახვილაძეს მისცემოდა და სიგე-
ლიც ჰქონდა და მეფე ერეკლე მეორესაც ებოძებინა მახვილაძისათვის. და
ამ ჟამს ამ სოლომონ აბაზაძეს ეჩივლა, ჩემი მამული ცეღანი უჭირავსო...
(ქსმ, V, გვ. 57-58).

შინდარა 1784 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის იულონის ჭირი მოსცეს აბა-
ზაძე სოლომანსა და დავითს... შინდარას ოთხი კვამლი კვახიაშვილი სახ-
ლებულა ჩვენი, და ამ ოთხი კაცის საკვამლო ასე დაკარგულა, რომ ერთ
კვამლ კაცს ველარ გავაძლებინე იმ მამულზე... (ქსმ, VII, გვ. 627).

შინდისი // შინდები. შიდა ქართლი

შინდისი 1031-1033 — იხ. მცხეთა

შინდისი 1772 — ... ჩვენ: გორელი ბაბლიაშვილი გიორგი ... [და] ცხინვლის
მამასახლისი ბეჟანა ... შინდისს ბერძნიშვილებთან შეეიყარენით... (ქსმ, IV,
გვ. 639-640).

შინდისი 1776 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის ლევანის ჭირი ზაად დავი-
თისშვილს მოსცეს. თქვენს საბძანებელში შინდისს ჩემი კაცი გახლამთ...
წყალობა მიყავით, რომ აყვარო... (ქსმ, VII, გვ. 330-331).

შინდისი 1779 — ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ფრცველს დავი-
თისშვილის ზაადის ყმას, ქურცაძე თამაზას. შინდისს თავყელისშვილის
კედლაძე ხიზნად გახლავარ... ახლა თავყელიშვილი სახლში შემომესია,
გამლახა... გგონებ ეს განიზრახა: ეს ხომ თავის ალაგს ფრცვას წავაო და
მე აღარ მემსახურებაო... (ქსმ, VII, გვ. 425).

შინდისი. შიდა ქართლი (თბილისთან)

შინდისი 1392 — იხ. ტფილისი

შინდისი 1558 — ... მე, მეფეთმეფემა ... სვიმონ ... ტფილის მეტეხთა ღმრთის-
მშობელსა შემოგწირე ქალაქის პირთა სოფელი შინდისი, მისითა სამარ-
თლიანითა მზღურითა... ძუელთგანცა მეტეხთა ღმრთისმშობლისა იყო
შინდისი და ჟამთა ვითარებისაგან გამოგკუებოდა... (ის, III, გვ. 66-67).

შინდისი 1626 — [სვიმონ მეფემ შიო სოლაღაშვილს] ... გიბოძეთ თქვენი
სამკუიდრო სოფელი შინდისი ... მთითა და ბარითა ... გიბძანებთ ... ქალა-
ქისა ტარუნო ... თქუენც ასრე გაუთავეთ... (სს, II, გვ. 409).

შინდისი 1658 — იხ. მეტეხის მონასტერი

შინდისი 1692 — იხ. დედოფლის რუ

შინდისი 1696 — ... ჩვენ, სომხით-საბარათიანოს სარდალმა ღუარსაბ, თუმა-
ნიშვილს ოთარს, იმონათამიშვილს შერმადინს და წინწყაროს მამასა-
ლისს როსტომს უბძანეთ და ამის სამართალი ამით ვაქნევინეთ ... ბაინდუ-
რაშვილს შინდის მიწაში ნაღობი ქონდა, ის ნაზარას დავანებეთ... (ქსძ, IV,
გვ. 170-171).

შინდისი 1705 — იხ. კრწანისი

შინდისი 1712 — იხ. ურბნისი

შინდისი 1764 — დემეტრე ... ხემწიფის ჭირი მოსცეს ... დავითისშვილს
ივანეს... შინდისს ერთი გლეხი მანასაშვილი ჩვენი ყმა ყოფილა. ახლა ის
კაცი ამოწყვეტილი არის, მისი მამული თქვენთვის ძევს, რომ არავის უჭი-
რავს... (ქსძ, VII, გვ. 77)

შინდისი 1771 — იხ. ტინისხიდი

შინდისი 1772 — იხ. ეგრისი

შინდისი 1772 — იხ. ხეობა

შინდისი 1774 — იხ. სომხითი

შინდისი 1774 — იხ. ჩარგამაშენი

შინდისი 1778 — იხ. ტაგნაგეთი

შინდისი 1781 — ერეკლეს ციხე

შინდისი 1783 — იხ. ტაგნაგეთი

შინდისი 1787 — იხ. ბრეთი

შინდისი 1789 — იხ. რუისი

შინდისი 1790 — იხ. ჯავახეთი

შინდისი 1791 — [თიბათვის თვის მორიგეთა ნუსხა]: ... შინდისიდან სარ-
დლის ყმა მღებრიშვილი ავთანდილ, ტაბახმელიდამ ამისი ყმა აკოფასშვი-
ლი ბეჟანა, ვაშლოვანიდამ ტერ-წავანასშვილი შაქრუა, ერტისიდან სარ-
დლის ყმა მაკარასშვილი ქიტესა, ბორბალოდამ იორამის ყმა პეტრიასშვი-
ლი ივანე, დურნუიდან შაბასშვილი პაპა, მარაბდიდამ ნიკოლოზის ყმა
ბასილასშვილი ბასილა, მარნეულიდამ ყული თამაზა, ნაზარქანთიდან იო-
სებ მუშრიბის ნაყმევი ჯანუაშვილი თამაზა... კუმისიდან სარდლის ყმა
აკოფასშვილი ბაღდასარა... წალასყურიდამ ტარიელ ჯარიაშვილის ყმა

ივანე... თელეთიდან ამილახვრის ყმა მკალავი არუთინა... ხატისთელეთიდან
გოჩას'შვილი იასე... (სეიმ, II, გვ. 160).

შინდისი 1793 – იხ. აბისი

შინდისი 1795 ახლო – იხ. ერედვი

შინდისი 1796 – იხ. სამთავისი

შინდისი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

შინდის-ტაბაგმელა. შიდა ქართლი

შინდის-ტაბაგმელა 1701 – ... ჩვენ ... პატრონმან ნაზარალიხან ... გიბოძეთ
თქვენ ... სოლად'შვილს შიოშს ... შინდის-ტაბაგმელას შენი კერძი გლეხნი
და მამული თაირა'შვილები... (სს, II, გვ. 443-444).

შინდლარა // შინდნარა. ქვემო ქართლი

შინდლარა 1632-1658 – იხ. ფიტარეთი

შინდლარა XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

შინდლარა 1706 – [ბრძანება ვახტანგ ჯანიშინისა]: ... ჩვენი ბიძაშვილის,
ბატონის ანახანუმის საუფლისწულო სოფელი შინდლარა გვითარხნებია
ამ წესით, რომ სანამდის ბატონი ანახანუმ ცოცხალი ბძანდებოდეს, არა-
ფერი საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები არაეთხოვებოდეს-რა... (სს, II,
გვ. 361).⁷¹

შიომღვიმე // მღვიმე // მღვმე // მღვიმის უდაბნო // წმ. შიოს უდაბნო // წმ.
შიო. შიდა ქართლი

შიომღვიმე 1057-1058 – ... და ვერ დავიმორჩილეთ ლაშქარნი და აღაოკრეს
მამულნი წდისა უბადნოისა ლავრისა მღუიმისანი... სალოცავად სულისა
ჩემისა და საღვინებლად ცოდვათა ჩემთა შეეწირე წმიდასა მამასა შიოს,
ლავრასა მღუიმისასა ... მანგლის კეეს ადგილი ბორცუისჯვარი, ყოვლითა
მზღვრითა მისითა... და გაუთავისუფლეთ ყოვლისა შესავლისა და გამო-
სავლისაგან... ესე ვითა ... ბაგრატ აფხაზთა მეფისა ... ბორცუისჯვარი ...
მღუიმისა მონასტრისადა შეუწირავს, მე გიორგი ქართლისა კათალიკოზი
მოწამე ვარ დაწერილსა მათსა... წმიდისა დედაქალაქისა და სუეტიცხოვ-
ლითა უძღვევლსა მეფეთა-მეფესა დაუწერია და შეუწირავს ბორცუისჯვა-
რი მღუიმისათუინ... მეცა ... იოვანეს ძესა ლიპარიტ ერისთავთ-ერისთავისა
დამიმტკიცებია... (ქისკ, I, გვ. 35-38).

შიომღვიმე 1073 – იხ. თრიალეთი

შიომღვიმე 1123-1124 – იხ. ტფილისი

შიომღვიმე 1170 – იხ. სხალტბა

შიომღვიმე 1189 – იხ. ჟინვალის

შიომღვიმე 1189-1200 – იხ. დართი

შიომღვიმე 1195-1196 – იხ. სხალტბა

შიომღვიმე 1200 ახლო – იხ. რუეთი

⁷¹ ვახტანგ VI შინდლარას ათარხნებს 1709 წ. სიგელითაც (სს, I, 1899, გვ. 348).

შიომღვიმე 1211-1212 – იხ. აგარა

შიომღვიმე 1230-1235 – იხ. აგარა

შიომღვიმე 1240-იანი – [საეკლესიო კრების დადგენილება შიომღვიმისათვის შეუვადლობას განახლების შესახებ]: ... არ უც საქმე მღუიმესა თანა არცა ქართლისა კათალიკოზთა, თუნიერ ღოცვისა და კურთხევისაგან, არცა ებისკოპოზთა, არცა ვის სხუასა ებისკოპოზსა, არცა მთავარსა ვისმე... (ქსძ, III, გვ. 160-161).

შიომღვიმე 1249-1260 – იხ. ციხედიდი

შიომღვიმე 1259 – იხ. ანგროინი

შიომღვიმე XIII ს. – ... დაგიწერეთ დაწერილი ესე თქუენ, ბასილი ალავერდელ მთავარეპისკოპოსსა, ჩუჴნ, მღვმეს დამკდრებულთა ყოველთა კრებულთა... იწადნიერე, რადიამცა საუკუნოჲ სამლოცველოჲ თქუენი ამას უდაბნოსა შინა უკუნისამდე გაბულიყო ჩუენ ... სამწირველოდ თქუენ მოგაცხენეთ, მღვმეს შინა სახლი და პური უკუდავი ... და აგარას ვენაჴი და სახლი... (ქისკ, I, გვ. 190-191).

შიომღვიმე 1344 – იხ. შოღალრიული მიწა

შიომღვიმე 1392 – იხ. ტფილისი

შიომღვიმე 1413-1442 – იხ. ძალისა

შიომღვიმე 1445-1469 – ... მეფემან გიორგი ... ესე სიგელი გაკდრე შიომღვიმის უდაბნოს მღუიმისა... შემოვსწირეთ და მოვაჴსენეთ ქუეყანასა სხალტბასა, რაც დიდი სათათრო სდებოდა, იგი სრულიად ამოუკვეთეთ... (ისშმმ, გვ. 72-73).

შიომღვიმე 1475 – იხ. ახტანი

შიომღვიმე 1508 – იხ. კასპი

შიომღვიმე 1523 – იხ. კასპი

შიომღვიმე 1525 – იხ. დიღომი

შიომღვიმე 1580 – ... ჩუენ ... მეფემან სვიმეონ ... ესე ... წიგნი ... მოგახსენეთ თქუენ, წმიდასა შიოს... [წინამძღვარმა] ძუელნი სიგელნი მოიდეს და უდაბნოს მღვიმისა და მათისა შესავლისა სოფლისა სხალტბისა და ნასტაგისისა სითარხნისა წიგნსა და ნიშანსა გუეაჯნეს... საჩვენო სათხოვარი და გამოსაღები სხალტბასა და ნასტაგისსა არა ეთხოვებოდეს... (ისშმმ, გვ.79).

შიომღვიმე 1605 – იხ. ოკამი

შიომღვიმე 1658 – ... ჩუენ, ყანჩაელმან წინამძღვარმან მელქისედეკ ... [როსტომ მეფეს] სამღუიმის ... საურის ამოკუეთას ვიაჯენით... ათარხნეს. ასრე რომე, წმიდის შიოჲს უდაბნოს ყმათა არა გამოუვიდოდეს არა საური და არა კელმწივის მოსაქმე არა სევიდოდე წმიდის შიოს მამულში... კოდის წყაროელნი მღვმის ყმანი და ჯეჯიკურს მღვმის ყმანი თითოს შაურს გამოიდებდენ... ფურნაგელნი და ოკმელნი ასრევე თეთრსა ... გამოიდებდენ... ბერშოეთს გლარჯაძევები ... ერთს ბატკანს დაკლევდენ... (ქწ, I, გვ. 95-97).

შიომღვიმე 1665 – იხ. კასპი

შიომღვიმე 1707* – [ვახუშტი ორბელიანისადმი გადაბურვილი ნივთების დარიგების სია]: მღვიმის წინამძღვარს – ნოდარისშვილის პაატასი ა... იკორთის წინამძღვარს – ამილახორის დარაიბაბთი ა... მცხეთის დეკანოზის შვილს დანიელს – მოურავის გურდახურვილი დარაიბაბთი ა... (სს, II, გვ. 273-274).

შიომღვიმე 1766 – იხ. გორი

შიომღვიმე 1781-1782 – იხ. ქალაქი

შიომღვიმე 1787 – იხ. კასპი

შიომღვიმე 1790-1800 – ... მე, ზედგინიქმ შარმაზანის შვილმან ლუარსაბ ... შენ, წმიდის შიოს დეკანოზს პეტრესა და იოვანესა ... მოგყიდე მთაზე მიწა ორის დღისა, ქანდურს შარას ზევით, ხოდაბუნთან... (ისშმმ, გვ. 84).

შიომღვიმე 1794 – ... ჩვენ, ირაკლი მეორემ, ესე წიგნი გიბოძეთ შენ, მახარებლისშვილს იაკობს... ერევანს წასულიყავ, საქართველოში ნათესავი არავინ გყვანდა-რა... ჩვენ ხელმეორედ შიოს შეგწირეთ... როგორც სვეტიცხოვლის ყმანი და წმიდის იერუსალიმის ყმანი ნახევარს ბაჟს აძლევენ, შენც ნახევარ ბაჟს წმინდა შიოს მიართმევდე... (ისშმმ, გვ. 84).

შიოისუბანი. შიდა ქართლი

შიოისუბანი 1170 – იხ. სხადტბაი

შიოისუბანი 1475 – იხ. ახატანი

შიოისუბანი XV-XVI სს. – იხ. ახატანი

შიოისუბანი 1756 – [ერეკლე II-ის წერილი ანტონ კათალიკოსისადმი]: ... გუშინ იოანე მოვიდა აქ შიოისუბანს. თქვენი ამბავი მოგვიტანა... დავით ერისთავმა, დიად, დიდის ბეჯითობით ბატონიცა და ჩვენც დაგვპატიჟა შინ... (ქეწ, გვ. 101).

შიოს უდაბნო – იხ. შიომღვიმე

შიოური მამული. შიდა ქართლი

შიოური მამული 1527-1558 – იხ. ქვეშელის ციხე

შირაკოანი. სომხეთი

შირაკოანი XVI ს. დას. – იხ. ყვიზისი

შირაქი. კახეთი

შირაქი 1651 – იხ. ნინოწმინდა

შირაქი 1699 – იხ. ყორნევი

შირაქი 1708 – იხ. ყორნევი

შირჩაპატი. ქვემო ქართლი

შირჩაპატი 1657 – იხ. ტაშირი

შირჩაპატი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

შირჩაპატი 1707 – იხ. წრაუთი

შიშთაფა // შიშთეფა. ქვემო ქართლი

შიშთაფა 1657 – იხ. ტაშირი

შიშთაფა XVII ს. II ნახ. — იხ. წრათუი

შიხი. ქვემო ქართლი (?)

შიხი 1797 — [არზა ჩერქეზიშვილებისა]: ...ჩემო ხემწიფევ, ამ არეულობაში თათრები აიყარნენ და აქეთ-იქით გამეჟცნენ, ზოგნი ისევ მოვიდნენ და ზოგნი თათრებში დგანან... დაფანტული თათრები დგანან: შიხიში... თაქ ღაში... ჩალაბლურში... ბორჩალოში... (ქსძ, VIII, გვ. 410).

შიხრობანა. ქვემო ქართლი

შიხრობანა 1651 — იხ. სომხითი

შლაპიშვილისეული მიწა. შიდა ქართლი

შლაპიშვილისეული მიწა 1692 — იხ. დედოფლის რუ

შოდა. სვანეთი

შოდა 1503 — იხ. რაჭა

შოღადრიული მიწა // შოღადრაური ყანა. შიდა ქართლი

შიომღვიმე 1344 — ესე დაწერილი მოგეცით ჩუენ, დიდმა ღაგრამან მღუიმი-სამან ... შენ ... ბავტისძეს ჯაუნორსა... მოგეცით სამი დღისა მიწაი შო-ღადრიული ... ვარდანისძეთა საღალოდ რომე ჰქონდეს; მათი ღაღაი აღარ გუინდოდა და შენ, მჭედელსა ჯაუნარსა მიგეცით და ბეგარი გაგიჩინეთ წელიწადსა შიგა ოთხი ღიტრათი ცვილი, რომე შიოობასა დღესა მღუიმეს მოიღებდე. ამისგან მეტი არა ზე გაც ამა სამისა შოღადრაურისა ყანისა-თუის... (ქრონ, II, გვ. 180-181).

შომეთი. რაჭა

შომეთი 1071-1080 — იხ. ზნაკვა

შობტროვანი. შიდას ქართლი

შობტროვანი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

შორაგალი. სომხეთი

შორაგალი 1783 — იხ. ქართლი

შორაგალი 1798 — ღმერთმან ხელმწიფის ჭირი ზაქარია ბებურიშვილს მოსცეს... მოგესხენებათ, შორგლის მოურაობა საერთოთ წყალობით გვჭირ-და და რაც შემოსავალი გვქონდა, ისიც საერთო იყო. ამ ზაფხულს რომ შორაგალს გახლდით, ისევ გაუყრელნი გახლდით... (ქსძ, VIII, გვ. 453).

შორაპანი. იმერეთი

შორაპანი 1287-1288 — ... დავითისაგან ბაგრატუნიანისა, ძისა რუსუდანიისა... მოვიდა ჩუენს წინაშე ზარადხანისუხუცესი ჩუენი ვახტანგ თულაისძე და გუეჰაჯა ... რითამცა შევიწყალეთ და, რომელ სუენგან ბოძებული შორაპა-ნი და ღუერტი მას ჰქონდა, მისადმცა სანაცვლოდ, რაჭას ეკლესიაი პიპ-ლეთი მისითა შესავლითა ჟამქუითა და ირი, ღუერკისა სანაცვლოდ გუე-ბოძა მკუიდრად და სამამულოდ. და ვითა მეუთემენი აზნაურნი არიან, ეგრე-ვემცა მეფობას ჩუენსა ჰმსახურებდა, ვითა თუით ჩამომავლადაც მეუთემე-იყო... მიუბოძეთ ... სიგლითა ამით რაჭას სოფელი პიპილეთი და მისი შე-

სავალი ჟამქუაი შორაპნისა სანაცვლოდ, და ვერგე ირი ღუერკისა სანაცვლოდ, მკუიდრად და სამამულოდ გუიბოძებია... (ქისკ, I, გვ. 181-182).

შორაპანი 1742-1743 — იხ. მორძგვეთი

შორაპნის ციხე. იმერეთი

შორაპნის ციხე 1770 — [სოლომონ I-ის წერილი ეკატერინე II-ისადმი]: ... შორაპნის ციხეს, რომელიცა ოსმანთ აქენდათ გამაგრებული, მაშინვე დაუყოვნებლად მათი ბედნიერი ჯარი და ჩვენც ერთობით შემოვადგებით... დადიანი ... შეგვიორგულდა, თათრის ჯარი და თავისი შემოიყარა... ამის გამო ჩემის ჯარით თათრის ჯარზე და დადიანზე საომრად წაველ და ყოვლად მოწყალის კელმწიფის ჯარი შორაპნის ციხეს შემოვაყენეთ... დადიანს შევებით, მაშინვე გავაქციეთ... ბუკის (?) ციხე ეყურათ თათართა, იხიც ავიდეთ და დავაქციეთ, მისი ჯაბახანაც ჩუენ დაგერჩა. და ამ საქმეებში რომ ვიყავით, შორაპნის ციხეს რომ ყოვლად დიდებულის კელმწიფის მკვლარმთავარი იდგა ... ქართლში გარდასრულიყო (მრსუი, III/1, გვ. 533-534).

შოროს ციხე.⁷² შიდა ქართლი

შოროს ციხე 1487 — ... ჩუენ ... მეფემან კონსტანტინე ... გიბოძეთ თქუენ

... ქეთარისძეს, საღვინის მოღარეს ახალციხელსა ... [ამოვარდნილის] მირიანისძის მამულზედან ... შოროს ციხე, ღომარეთის საყდარი წითელკლდეში (?), ქუენას-ფლასი მისითა მზღურითა და ბოლოთარიეთი⁷³ მისითა შესავლითა, მითთა, ბართთა სვიაგრას კოშკს უკანამდისი ნაციხვარი ეკლესიითა, გლეხითა და სვანურითა (საყანაურითა?) და ერთი ვენახი სერას ჰქონებითა მითა თეთრაული რომე ჰქუიან, ოლოზი მისითა საყრითა და ექუსითა საგლეხოთა, კიოთას ერთი საგლეხო მისითა ეკლესიითა... (ქრონ, II, გვ. 305).

შოშილეთი. ქვემო ქართლი

შოშილეთი 1704 — ... მეფე გიორგის, შანავაზ-ხანს, თქვენთვის [ორბელიშვილებისთვის] საჯილდოთ სოფელი შოშილეთი ებოძა. ჩვენც [ვახტანგ VI] სიგლითა ამით ასე დაგიმტკიცეთ სრულიად სოფელი შოშილეთი მისის მითთა, ბართთა... (სს, II, გვ. 201).

შოშილეთი 1710 — იხ. ქციის ხევი

შოშილეთი 1726 — ... ჩვენ ... მეფემ ... ვახტანგ ... გიბოძეთ თქვენ, კარგარეთელს გიორგის შვილებს და თამაზას შვილებს [წყალობის წიგნი]... მეფე გიორგის [საბა ორბელიშვილისთვის] საჯილდოთ შოშილეთი სოფელი ებოძა და ... ის შოშილეთის სოფელი საბას თქვენთვის ებოძა... იმისგან ნაბოძები სოფელი შოშილეთი ისე გაგითარხნეთ, არაფერი საჩვენო გამოსაღები არა ეთხოვბოდეს რა... (სს, II, გვ. 331-332).

შოშტროვანი. შიდა ქართლი

შოშტროვანი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

⁷² ბორის ციხე (პალ, I, გვ. 318); ბოროს ციხე (პალ, IV, გვ. 340).

⁷³ ბოლოთა (პალ, I, გვ. 318).

შრეშა (?)

შრეშა 1759 – შრეშელმან კაცმან მეურმეებს უღელი ხარი უჩივლა (სამდ. გვ. 44).

შუაბის ზურგი. ღეჩხუმი

შუაბის ზურგი 1669 წ. ახლო – იხ. საცაგერლო

შუა ბოლნისი. ქვემო ქართლი

შუა ბოლნისი 1619 – იხ. ნახიდური

შუა ბოლნისი 1620 – ... [პაპუა ყაფლანიშვილის] ნასყიდს ვენაჲთან შუა-ბოლნის ჩვენი [შემაზაშვილების] ნასყიდი ვენაჲი ეკრა თქვენს ზვარს, ახლა თქვენ მოგყიდეთ ჩვენი წილი მამული... არიან ამის მოწამენი ... სრული ბოლნელნი... ბოლნისის მამასახლისი ნოდარა... სრული ჯელი-ერთობი შუა ბოლნისის ანფიები, ქვემო ბოლნისის მამასახლისი პაპუა... და სრული ჯელი-ერთობი ქვემო ბოლნელნი ამთაები... ზემო ბოლნისის მამასახლისი და მოურავი დუშია... (სს, II, გვ. 252-253).

შუა ბოლნისი 1623 – ... ჩვენ, მეფემან ... სუიმონ ... თქვენ, შუა ბოლნისის მამასახლისის ბერუასა ... გიბოძეთ სომხითს ნასოფლარი ჰაცუტი... (სს, II, გვ. 207).

შუა ბოლნისი 1623 – ... ჩვენ, სულეიმანისშვილმან ომან ... თქვენ ყაფლანისშვილის ... ზურაბის შვილს ღემეტრეს ... [მოგყიდეთ] შუა ბოლნის მამის ჩვენის ნასყიდი ზვარი, ქვემო ბოლნისის რუს ზეთი და ქვეითი მხარი... (სს, II, გვ. 378-379).

შუა ბოლნისი 1665 – ... ჩვენ, შიოშბეგის შვილმან ყარაბუდახ ... თქვენ, ბატონაშვილს დმანელს ქრისტეფორეს ... შუა ბოლნისის ძეგელასშვილის შერმაზანასა და ბადურასაგან მოსყიდული ვენაჲი ... [და] სამი კუალი ვენაჲი ნავროზაშვილის დავითისგან [მოსყიდული] ... თქვენ მოგყიდეთ... არიან ამისნი მოწამენი ... ბოლნისის ნაცვალი დათუნა... (სს, II, გვ. 254-255).

შუა ბოლნისი 1670 – იხ. ზემო ბოლნისი

შუა ბოლნისი 1674 – ... მოგყიდეთ ჩვენგანცა ნასყიდი ვენაჲი, იქავ შუა ბოლნის ბატონის ბოლნელის ვენაჲს ქვეით ჩვენ, შუა ბოლნელმა მამასახლისმა ფინეზამა ... თქვენ, ბატონის ყაფლანის შვილს გიორგის... არიან ამისნი მოწამენი ... შუა ბოლნისის ნაცვალი დათუნა და შუა ბოლნის აფიები... და სრულა ერთობილინ სამივ ბოლნელნი... (სს, II, გვ. 255-257).

შუა ბოლნისი 1675 – ... ჩვენ, შუა ბოლნისელმა ყუმახასშვილმა ბაინდურამ ... თქვენ ... ყაფლანის შვილს ... გიორგის ... თქვენის ნასყიდის ვენაჲის გვერდით ჩვენი ვენაჲი ... მოგყიდეთ ... ფარემუზ სავინაშვილისა და სრულ ერთობილათ შუა-ბოლნელთ მოწმობითა და შუამდგომლობით... (სს, II, გვ. 257-258).

შუა ბოლნისი 1677 – იხ. ზემო ბოლნისი

შუა ბოლნისი 1679 – ... ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, შემაზასშვილმა პაპუნამა ... თქვენ, ბატონის ყაფლანის შვილს, ბატონს გიორგის... თქვენს ნასყიდს ვენაჲს შუა ბოლნის ჩვენი ნასყიდი ვენაჲი ეკრა... მოგყიდეთ ჩემი წილი ვენაჲი... (სს, II, გვ. 258).

შუა ბოლნისი 1692 — ... მოგვიდეთ ჩვენ, ურდუბეგაშვილებმა ... ჩვენი უცო-
ლბელი ნასყიდი ვენაჯი შენ, კახს დათუნასა ... შუა ბოლნისს... მოწამე ...
კაცთაგან შუა ბოლნის ხასადარი ბერუა... სრულ ერთობილი შეყრილი
შუა ბოლნისელნი... (სს, II, გვ. 174-175).

შუა ბოლნისი 1698 — ... ესე ... ყოვლის კაცის მოუღევარი, შუა ბოლნის
თქვენ ზეართან, ჩვენი ვენაჯი მოგვიდეთ ჩვენ, სეხნიას შემაზასშვილმა ში-
ოშ, თქვენ ... ყაფლანის შვილის შვილს, ბატონს პაპუას... არის ამის მოწა-
მე შუა ბოლნისის მამასახლისი ბეჟუა ბერუაშვილი... (სს, II, გვ. 120).

შუა ბოლნისი 1701 — იხ. სომხითი

შუა ბოლნისი 1736 — ... მე, ბეგაშვილმან იოსებ ... თქვენ, ბატონს ყაფლა-
ნიშვილს დავითს ... მოგვიდეთ ჩემი ნასყიდი მამული შუა ბოლნის ვენაჯი...
აქეთ დმანელის ვენაჯამდი... მე, დმანისის დეკანოზს მღვდელს ზაქარიას
დამიწერია... მე, ფიტარეთის დეკანოზი მოწამე ვარ ამისი (სს, II, გვ. 385-386).

შუა ბოლნისი 1737 — ... მე, შუა ბოლნელი იერიჯანთ ჰერაპეტასშვილმა
ლამაზამ თქვენ, ყაფლანისშვილს ორბელს ... მოგვიდეთ ჩვენი ალალი ნას-
ყიდი ვენაჯი... არიან ამისი მოწამენი ... მოქალაქე ალაზადასშვილი აღია.
და მე, მოლნინის დეკანოზის შვილს, მელქოას დამიწერია და მოწამეცა
ვარ... (სს, II, გვ. 389).

შუა ბოლნისი 1746 — იხ. ზემო ვარდისუბანი

შუა ბოლნისი 1746 — იხ. ქვემო ვარდისუბანი

შუა ბოლნისი 1746 — იხ. წრაუთი

შუა ბოლნისი 1785 — იხ. დარბაზი

შუა კარი. თბილისი

შუა კარი 1785 — [არზა გოგია სულხანასშვილის ქერივისა კათალიკოს ან-
ტონისადმი]: ... თქვენ ბძანეთ მოხელეებზედ, რომ ჩვენი სადგომი ქალაქში,
შუა კარზედ, სახლიც გაშინჯონ და გარეთუბნის ქოხების ადგილებიც გა-
შინჯონ და გაზომონ და თქვენ მოგახსენონ... ერთი ოქმი მიბოძოთ, რომ ეს
სახლი და ქოხების ადგილები ჩემის მზითვის თეთრში მომეცეს... (ქსმ, VII,
გვ. 654-655).

შუაგომნი. შიდა ქართლი

შუაგომნი 1559 — იხ. სხალდიდი

შუა გურია

შუა გურია 1660 — იხ. აჭი

შუაველა. შიდა ქართლი

შუაველა XVI ს. მიწ. — იხ. სურამი

შუამთა. კახეთი

შუამთა 1597 — ... შუამთას, ჩუენგან აღშენებულსა ეკუდარსა წნიდათა
მთავარანგელოზთასა, ჩუენ ... მეფეთ-მეფისა ... ღეონის შვილმან, პატრონ-
მან თეკლა ... შემოგწირეთ ... სამაღარაანათ ყმა ... მათითა სამკუიდრო-
თა... (იხ, III, გვ. 92).

შუამთა 1603 – იხ. გრემი

შუამთა 1637 – ... ჩუენ ... მეფემან ... თეიმურაზ ... შემოგწირეთ ღიდებულსა ტაძარსა თქუენსა ხახულისა ღმრთისმშობელსა ... რაც შუამთას ვაჭარი დასახლდეს, მისი ბაჟი. საცა ჩუენს საბატონოსშიგ ივაჭრონ ... ბაზარს ... თუ გრემს, ანუ სხუას ჩუენს ალაგს, არა სადა ჩუენთა მოსაქმეთა და ხოჯათა და მებაჟეთა არა საბატონო, არა სათავისო სათხოვარი არა სთხოვონ რა... (იხ, IV, გვ. 23-24).

შუამთა 1786 – [უცნობი ბატონიშვილის მიმართვა უცნობი ადრესატისადმი]: ... თქვენ რომ ხახულისა ღვთისმშობელი გაბარიათ, ის ხატი შუამთის ეკლესიის არის... ამაზედ ყოველნი სამღვდელონი ეპისკოპოზნი მემოწმებიან, თვით დიკასტირიის წიგნი მაქვს პაპის ჩვენის მეფის ერეკლეს წიგნი... (ქემესი, გვ. 234).

შუა მუხნარი. შიდა ქართლი

შუა მუხნარი 1559 – იხ. სხალდიდი

შუანისცევი. არაგვის ხეობა

შუანისცევი 1297-1298 – იხ. ლაუშაი

შუარევი. შიდა ქართლი

შუარევი 1073 – იხ. თრიალეთი

შუაფხო. კახეთი

შუაფხო 1794 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი შუაფხოელს ყენიაშვილს ხაზარას მოსცეს. ანდაროზასაგან ჩემს მამა-პაპას ხმალი უყიდია. ახლა იმის ქალი მახია წამამედავა... [განჩინება]: თუ მახია ... მოწამეთ იშოვნის ... ახმეტაშია თუ ფშავის ხევშია ... თუ ქისტაურში ... ხლმის ფასი [მიეცეს]... (ქსძ, V, გვ. 628-629).

შუაქალაქი. სამეგრელო

შუაქალაქი 1750-1758 – წმიდაო გიორგი სუჯუნისაო, ჩვენ ... დადიანმან ოტიამ ... ეს ჩართვალია კოჩობა ... მისი ცოლ-შვილიანათ ... თქვენ შუა ქალაქს დაგისახლეთ და შემოგწირეთ... (დსსს, II, გვ. 10-11).

შუადელეთი. მურღული

შუადელეთი XII ს. – ... მე, ივანე მათეშელმან დაგიწერე მიქაილ ხუცესსა კუირიკესძესა, მას ჟამსა ოდეს, ფარსმან გამგებლად იყო – შუადელეთი, ივანწმიდასა თანა რომელ მიწა იყო, მისი ნახევარი ნიგოზითა ვიყიდე... ამას დაწერილსა მოწამენი არიან ... სრულიად კორიდელნი... (კს, გვ. 44).

შუა შარა. შიდა ქართლი

შუა შარა 1527-1558 – იხ. მუხრანი

შუაცხავერი // შუაცხვირი. შიდა ქართლი

შუაცხავერი 1662 – [შეწირულების წიგნი იკორთის ტაძრისადმი]: ... შემოგწირეთ სოფელი შუაცხვირი მე, ერისთავმან იესე ... რათამცა შევამკეთ ტაძარი თქვენი და განვადიდეთ... (ქრონ, II, გვ. 25, 480).

შუაცხავერი XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქხანი

შუაწყალი. იმერეთი (?)

შუაწყალი 1492 – იხ. სახადი

შუახევ-საფანშეთი. ხევი

შუახევ-საფანშეთი 1779 – იხ. სტეფანწმინდა

შუბანი – იხ. შეუბანი

შუბლა. კახეთი

შუბლა 1786 – იხ. ახალდაბა

შულავერი. ქვემო ქართლი

შულავერი 1632-1658 – ... ჩუენ, სუფრაჩი პატრონი ჰამზაბეკ და თუმანიშ-
ვილი მდივანი ბირთველი მოვედით შულავერისა და თეორის სოფლის სა-
ცილობრის მამულის გარდასაწყუეტლად. მოკითხული ვქენით და, რაც მა-
მა-პაპათ ჟამში გლეხს კაცს მამული ჰქონებოდა, ისიები ისრევ უცილებ-
ლად დარჩათ... (ქსძ, IV, გვ. 110-111)

შულავერი 1651 – იხ. სომხითი

შულავერი 1658 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან როსტომ ... გიბოძეთ თქუენ ...
წოვან შაშაშვილს მამასახლის თამაზასა ... შულავერს – ყულია ტერუნაშ-
ვილი ყარახანა, მანგია იაგუნაშვილები და ბაღდადაშვილები, უჰანაშვილი
გულაზიზა ყოჩია და ვათია; შადიკა სოფელში – მაჩიტაშვილები, ამირაშ-
ვილები, უჰანაშვილები, თქუენი ვენახები, მიწა-წყალი, ვენახებს ზედათ
ახალშენი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყუენით... (ქსის, გვ. 278).

შულავერი 1697 – იხ. სომხითი

შულავერი 1707 – იხ. წრაუთი

შულავერი 1723 – იხ. საბარათაშვილო

შულავერი 1724 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... იესემ ... გიბოძეთ თქვენ ...
გოსტაშაბისშვილს ამილდამბარს ... ჩუენის სახასოს შულავერის მოურავო-
ბა... (სს, I, 1899, გვ. 139).

შულავერი 1755 – შულავერელმან მამასახლისისა ცოლმა უნიელა ბორჩა-
ლუელ ჯავარას მარილის ქვა ბ (ორი) (სამდ. გვ. 21).

შულავერი 1755 – იხ. ბოლნისი

შულავერი 1771 – ღმერთმან ... ჰელმწიფის ... სულ ხელერთპირ შულა-
ვერეთ მისცეს... ზეთი წყალი დაგვიწყდა ... და ქვეით რუზე გევედრებით,
რო მდივანბეგს უბძანოთ, სახნავი მოგვცეს... [ერეკლეს ოქმი]: შულავერე-
ლებს სახნავი მიწა მოეცით, რომ ჩალთუკი, ზანბა და ფეტვი დათესონ
და იოლად წავიდნენ... (ქსძ, VII, გვ. 176).

შულავერი 1774 – იხ. აივაზალუ

შულავერი 1776 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს შულავერის მამა-
სახლისს აღასიას. აშას წინათ შულავერი რომ ხარაბათ იყო, მაგრამ მე
ჩემს მამულს მუდამ გხლებივარ და იქაურობა არ დამიგდია... ჩემს ქეთიკი-
რის წისკილზე შამშადილელს მჭედელს პაპას ქვები დაუწყვია, დაუბრუ-
ნებია... ჩემის წისკილის წყალობა გვიყავით... (ქსძ, VII, გვ. 353).

შულავერი 1795 – [წერილი დარეჯან დედოფლისა]: მიღახვარო იოსებ... შენს ძმისწულს ადამოს რომ ჩემის შვილის ალექსანდრეს წიგნი გამოუგზავნა, ბატონს მოვასხენე, დიდათ გაიკვირვა... ეს კი მოუწერია სულთანისათვის, რომ რაც სომხები იყოს, ერთათ შემოჰყარე და დააყენეო. ეს როგორ იქნებოდა, რომ **შულავერს** ალი-სულთანს მისცემდა და ან ჩემს შვილს როგორ დაეჯერებინა. დიდი ფიცი ბძანა ბატონმა, რომ გუნებაშიც არ გამიფლიაო... შენი გორს ყოფნა არ ვიცოდი, ჩემის ქალის მარიამისაც გორს ყოფნა გავიგონე, მაღ-მაღლე ნახევდე ხოლმე... ჩვენ დუშეთიდან რომ წამოვედით, ორი კვირა თიანეთს ვიდევით და მერე წამოვედით და ახლა თელავს ვიმყოფებით... (სს, III, გვ. 293-294).

შულავერი 1797 – [წერილი ბატონიშვილ ალექსანდრესი დედოფალ დარეჯანისადმი]: ... ქალაქი გაემაგრეთ... მელიქ აპო თავისის ელით, **შულავერი** თავეთის ხიზნით, ქალაქში შემოვიყვანეთ და საიდამაც მტრის მოსვლის ფიქრი გვქონდა, სულ იმ მხარეს დაურიგეთ და ბურჯები დაგაყენეთ, მაგრამ მელიქ აპო სურსათსა გვთხოვს, მშიერი ხალხი ჰყავს... წყალობას ვითხოვთ, რომ სურსათი მაღლე გაგვირიგოთ... მოგვსენებათ ქართლშიდ თუ დარჩომილა რამე, გვიან მოგვესწრება... (სს, III, გვ. 225-226).

შულავერი 1798 – [წერილი თამაზ ორბელიანისა ადამლუ ყორღანაშვილისადმი]: ... თქვენი წიგნი მომივიდა, თექვსმეტი თუმნის ბარათიც მოიტანა, მაშინვე ბუჭყიაშვილი ივანე გავისტუმრე, ავთანდილიც თან გავატანე **შულავერს**, მაგრამ მელიქებს არ მიეცათ: ბატონის შვილის ოქმი გეიჭირამსო, რაც ბარათი მოვიდეს, ნურასფერს ნურას მისცემთო (სს, III, გვ. 340).

შულავერი 1799 – იხ. ბაიდარი

შურთხაანთ კლდე. კახეთი

შურთხაანთ კლდე 1447 – იხ. მცხეთა

შურთხაანთ კლდე 1579 – იხ. მცხეთა

შუქრუთი. იმერეთი

შუქრუთი 1702-1720 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემა პატრონმა გიორგიმ, თქვენ ... წერეთელს ბეჟანს და შენს ძმას წინამძღვარს ნიკოლოზს ... გიბოძეთ ერთი გლეხი **შუქრუთს**... ერთი ცოლ-ქმარი კაცი კაცხელი... (იდ, I, გვ. 53-54).

შუქრუთი 1789-1810 – იხ. ჩიხა

შუქრუთი 1791 – ... ჯრუჭის მონასტრის მამას, არქიმანდრიტს ქავთარაძეს ... წერეთელმა ნიკოლოზ ... მოგართვით **შუქრუთს** გლეხი მეფარიძე ... თავისის მამულითა... სრულიად საიმერეთოს მეფეთ-მეფე ... მეორე სოლომონ ... ვამტკიცებ წიგნსა ამას... (დსეი, გვ. 9-10).

შუყური. იმერეთი

შუყური 1644 – იხ. ქუთაისი

შუშა XVIII ს. შუა წლები – იხ. გარეჯვარი

შუშაანი 1612 – იხ. ალავერდი

შუშაანის ვაკე 1794 – იხ. წიხი

შუშალი. ქვემო ქართლი (?)

შუშალი XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯვარი
შუხუფი. გურია
შუხუფი 1767 — იხ. გურია
შქერნალი. რაჭა
შქერნალი XVI — იხ. ნატარალევი სასახლე
შქერნალი 1659 — იხ. რველი
შქმერი. რაჭა
შქმერი 1071-1080 — იხ. ზნაკვა
შქმერი 1785 — იხ. სევა
შხევი // ჩხევი. სამეგრელო
შხევი 1681-1698 — ... ჩვენ, ლიპარტიანმან ... გიორგიმ ... თქვენ ... ფაღავას
ხუხუს ... გიბოძეთ ჩხეფს პარტახი სამოსახლო ღელესა და ღელეს შუა,
ასრე რომე დადიანს ამირანისშვილი დათუსათუს უბოძებია და დათუ რომ
მოკლეს, მამული შენთუს მიბოძებია... არცა ჩვენის მეციხოვნისაგან გეთხო-
ვებოდეს დადებით რამე... (სს, II, გვ. 106).
შხევი 1733 — ბარისთავი
შხრო. რაჭა
შხრო 1071-1080 — იხ. ზნაკვა
შხტლა. ქვემო ქართლი
შხტლა 1447 — იხ. მცხეთა

-ჩ-

ჩაბინაანი. კახეთი
ჩაბინაანი 1695-1746 — იხ. კახეთი
ჩაბინაანი 1770 — იხ. ოჟიო
ჩადის ციხე. არაგვის ხეობა
ჩადის ციხე 1781 — იხ. წკერე
ჩათური მამული. შიდა ქართლი
ჩათური მამული 1615 — იხ. არცვევი
ჩაიბულახი. კახეთი
ჩაიბულახი 1699 — იხ. ყორნევი
ჩაილური. კახეთი
ჩაილური XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი
ჩაინიში. სვანეთი

ჩაინიში XIV ს. II ნახ. — იხ. პადიში

ჩაისი — იხ. ცაიში

ჩაიხედენა — იხ. ჩეხედანა

ჩაკიდულა. შიდა ქართლი

ჩაკიდულა 1630-1661 — იხ. დვანი

ჩალა. შიდა ქართლი

ჩალა 1627 — ... თქვენ, თულუხიას და არაქელს ... წითლიშვილის მამული გეყიდათ და გქონდათ ჩალაშიგა. აწე ... ჩუენცა [ზაქარია კათალიკოზს] ამ წესით დაგვინებებია... (ქსძ, III, გვ. 487).

ჩალა 1651 — იხ. ბიბლიანთუბანი

ჩალაბლური. ქვემო ქართლი

ჩალაბლური 1797 — იხ. შიხი

ჩალამოტი. კახეთი

ჩალამოტი 1455 — იხ. ვეჯინი

ჩალაუბანი. კახეთი

ჩალაუბანი 1751 — იხ. კოლაგი

ჩალაუბანი 1766 — იხ. წადელი

ჩალაუბანი 1768 — დემეტრე ... ხემწიფის ჭირი მოსცეს ჯელერთობ ჩალაუბნელთ. მერმე შარშან თვით თქვენ ბჰანდებოდით და ნახეთ, რომ ჩვენ და მადაროელნი მამულზედ ვლაპარაკობდით... ჩვენი მემიჯნე თავს ანაგა არის, ბოლოს — ნუკრიანი. ესეც კარგად მოგესხენებათ, თუ მამული ჩვენი არ იყოს, მადაროელთან ჩვენ დაობა არ შეგვიძლია... [ოქმი]: ჩვენი ბჰანება არის, მარამდის ჩვენ კახეთს გამოვიდოდეთ, იმ მიწას ნურც თქვენ მოსნათ და ნურც მადაროელნი... (ქსძ, VII, გვ. 130-131).

ჩალაუბანი 1770 — დემეტრე ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სულ ვანნაძიანთ თავადსა და გლეხთა... ჩვენს მთაში ორიოდ-სამი ღორი მოვკალით. მოგესენებათ საბაღახე მუდამათ აგვიღია: მოვიდნენ ნუკრიანელნი და ჭოტორელნი, მოვიდნენ ჩალაუბანს სოფლის პირში... მეღორეც წაიყვანეს და ღორიც წაასხეს. მისახეს სოფელში და ათი ღორი გამოარჩიეს, დახოცეს და სხვა ღორი და მეღორე გამოეშოთ ჩვენს მამულში... ამის სამართალს ველით, რომ სამართალში ერთხელ გადაგვიწყვიტოთ... [ოქმი]: ხიზიყის მოურავს პაპუას ... ეს გეუწყოს: ეს სავაჩნადო ... შენი სასარდლონი არიან, თუ შენ უზამ მად ამათ სამართალს, ხომ კარგია... (ქსძ, VII, გვ. 157-158).

ჩალაუბანი 1773 — იხ. სავაჩნადო

ჩალაუბანი 1783 — იხ. ნიახურა

ჩალაუბანი 1799 — იხ. მადარო

ჩალაური. კახეთი

ჩალაური 1724 — იხ. კაკაბეთი

ჩალიანი. ქვემო ქართლი (?)

ჩალიანი 1714 – იხ. კოდა

ჩალიანთ ნახსლევის გორა // ჩალიანთ სხლის გორა. კახეთი

ჩალიანთ ნახსლევის გორა 1756 – იხ. ალვანი

ჩალიანი ხოდაბუნი. კახეთი

ჩალიანი ხოდაბუნი 1781 – იხ. ჭიჭკურის მიწა

ჩალის ციხე. ქვემო ქართლი

ჩალის ციხე 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ჩალის ციხე 1593 – ... ჩუენ ... დედოფალთა-დედოფალმან პატრონმან ნესტანდარეჯან ... თქვენ, სააკაძეს სამის შვილთა, სახლისუხუცესს ზურაბს ... გიბოძეთ ნაოჭარი ჩალის ციხე, მისის ... შესავლითა და გამოსავლითა... (სს, III, გვ. 140-141).

ჩალის ციხე 1693-1694 – იხ. სამშვილდე

ჩალისძირი. შიდა ქართლი

ჩალისძირი 1719 – იხ. ქვახვრელი

ჩალუანთ უბანი. თბილისი

ჩალუანთ უბანი XVIII ს. I ნახ. – იხ. ქვემო უბანი

ჩამქერალა. ქვემო ქართლი

ჩამქერალა 1706 – იხ. თრიალეთი

ჩამქერალა 1749 – იხ. ეგრისი

ჩანასჭალა. თრიალეთი

ჩანასჭალა 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ჩანგილარი. შიდა ქართლი

ჩანგილარი 1527-1558 – იხ. სამთავისი

ჩანგილარი XVII ს. – იხ. ციხისძირი

ჩარგამაშენი // ჩირგამაშენი. ქვემო ქართლი

ჩარგამაშენი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ჩარგამაშენი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ჩარგამაშენი 1774 – [არზა იოსებ სიმანგლაშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ღმერთმან ... ჭელმწიფის ჭირი მოსცეს სომხითის ჩარგამაშენელს სიმანგულაშვილს იოსებს. ჩვენ დავით სარდლის ყმანი ვართ და შინდიშს ხიზნათ გახლდით... გუშინ აბანოშიაღ მოგახსენეთ ... რომ მამა ჩემი და პაპა ჩემი ჩარგამაშენელ ყაფლანიანთ უბანი ყოფილან, ჩემთან ბერძნიანთ საქმე არა აქესთ... (სს, III, გვ. 214-215).

ჩარდახლუ. ქვემო ქართლი

ჩარდახლუ XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ჩარსუბაზარი. თბილისი

ჩარსუბაზარი 1664 — ... ეკლესიას ემდებინსა, მე, ხოჯა ბეჰბუდას შვილმა ასლან ... შევესწირეთ ... ქულბაქი სამი ზოჰრბასა და დოვლათიარას სახლს წინა ჩარსუბაზარში ნაპირს პატარა ქულბაქი... (დთი, I, გვ. 29).

ჩასავალი. რაჭა

ჩასავალი 1755 — იხ. ფარდნალი

ჩაუქსი.⁷⁴ ქობულეთი

ჩაუქსი 1784 — [სოლომონ I-ის წერილი ბურნაშოვისადმი] ... мы разорили прекрасной и довольно крепкий город **Чауксы** с принадлежащими к нему селениями. В сем городе, лежащем на берегу **Черного моря**, жили грузины, которые приняли магометанский закон. (МПТСВГ, I, გვ. 152).

ჩაქეი // ჩაქუ. გურიი

ჩაქეი 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ჩაქეი 1739 — იხ. მამათი

ჩაქეი 1784-1796 — იხ. ოფშეკეთი

ჩაღმა. კახეთი

ჩაღმა XVII ს. I მეოთხ. — თვალი

ჩაღმათ ყანდახი. კახეთი

ჩაღმათ ყანდახი 1594 — იხ. იყალთო

ჩაჩუბეთი. შიდა ქართლი

ჩაჩუბეთი 1718 — იხ. ზენადრისი

ჩახმახლუ. ქვემო ქართლი

ჩახმახლუ XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაუთი

ჩახრიალა. კახეთი

ჩახრიალა 1711 — ჩვენ, სამეფელს იოსებს, ბესტალაშვილმან აღფეს და ბერმა ... სამის დღის მიწა მოგვართვეს საწირავში და საკანონოში, ჩახრიალას დაბლა, გზის წაკვრით, თელეებს ზემოთ ორი ძეძვი არის, იმის ბოლოს სამეფური ძველი რუი რომ არის, ამის წაკვრით. ის მიწა ნათლისმცემლის მონასტერს შევესწირე და წმინდა ხარიტონს მივართვი... (ქქეის, გვ. 38-39).

ჩეკურა. ქვემო ქართლი

ჩეკურა 1659 — იხ. ტბისი

ჩეკური // ჩეკურნი. კახეთი

ჩეკური 1392 — იხ. ტფილისი

ჩეკური 1447 — იხ. მცხეთა

ჩეკური 1511 — იხ. კუნელი

ჩეკური 1579 — იხ. მცხეთა

⁷⁴ ჩოროქსუ, ქობულეთი

- ჩეკური 1705 – იხ. უჯარმა
- ჩეკური 1722 – იხ. მარტყოფი
- ჩეკური 1722 – იხ. სარუსთელო
- ჩეკური XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი
- ჩელტი. მცხეთა
- ჩელტი 1579 – იხ. მცხეთა
- ჩელტი 1585 – იხ. ვეძისხევი
- ჩერქეზნი // ჩერქეზიანი. კახეთი
- ჩერქეზნი 1597 – იხ. ორკოშინი
- ჩერქეზნი 1648 – იხ. ქართლი
- ჩერქეზნი 1786 – იხ. აკურა
- ჩერქეზნი 1791 – იხ. გიორგიწმინდა
- ჩერქეზნი 1800 – იხ. მუხრანი
- ჩექოლიანი. იმერეთი
- ჩექოლიანი 1565 – მოგვიდე მე, ტოხეაქმა გიორგამა თქვენ, ივანეს ცირდი-
ლაძესა მამული ჩექოლიანს, მამული ნახევარი დადუნაშვილისეული, სულ-
მამასეული ნახევარი ჩემი კერძი რაც მხუდებოდა, სრულად მამიყიდა
(ქსძ, VIII, გვ. 829).
- ჩეში. სვანეთი
- ჩეში XIII ს. II ნახ. – იხ. სვანეთი
- ჩეხედნა // ჩეხედანა // ჩაიხედნა // ჩიხედნა. გურია
- ჩეხედნა 1601-1627 [შეწირულობის წიგნი მამია გურიელისა]: ... ძე ჩემი ბა-
ტონი მანუჩარ მიიცვალა ჩეხედნას. და იმ ადგილზე [იერუსალიმის] პატ-
რიარქი მიბრძანდა ... და მისისა ბრძანებითა ... საყდარი ავაშენეთ... და
პატრიარქმან მიზდა ვექილად დაადგინა მის მეტოქსა ჩეხედნასა საყდარზე-
დან აღანისა მიტრაპოლიტი გაბრიელ... ჩეხედნისა სასახლე ათისა კვამ-
ლისა კაციტა, ბაილეთს მოქიური სასახლე ოცისა კვამლისა კაციტა მარ-
თებან ამით ბუვარა... მიგვიცემია ასანასათვის გიორგი ბოლქვაძისეული
პარტახი მამული: საყანე, საყდრის კარი, ტყე, წყალი... (იდის, გვ. 137-140).
- ჩეხედნა 1647-1658 ... ესე წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ ჩუენ, კელმწიფემან
გურიელმან ბატონმან ქაიხოსრომ თქუენ, ჯუარის მამას ბატონს ნიკიფო-
რეს... ჩაიხედნა და ბაილეთი ძუელთაგან ქრისტეს საფლავისა და ცხო-
ველს-მყოფელის ჯუარის შეწირული ყოფილიყო. ძუელი სიგელიც მოგუი-
ტანეთ და წიგნითა ამით გაგიახლეთ... (იდის, გვ. 140).
- ჩეხედნა 1701 – იხ. ნაცხავატევი
- ჩეხედანა 1739 – იხ. მამათი
- ჩეხედანა XVIII ს. I ნახ.– იხ. ჩოჩხათი
- ჩიკვილაური ყანა. იმერეთი
- ჩიკვილაური ყანა 1455-1510 – იხ. ველეფა

ჩილდირი

ჩილდირი 1776 – [არზა მედიქ ავეტიქასი]: ნადირ ყეენი რომ ყარსის ციხეს ადგა, იმ ხანად ადვანის ჯარი გაასივა და ჩილდირი დაურბევინებია... ერთი ტყვე მამაჩემს დაეხსნა, ეივაზა ქვიან, ამ ხანათ ზემო ქართლს სახლობს და ზოგი ვინმე აცოდვილებენ, ჯავახეთიდან მოსული ხარო, ჩვენი ყმა ხარო (ქსმ, VII, გვ. 325-326).

ჩილდირი 1789 – იხ. გორი

ჩიმი. ხევი

ჩიმი 1769 – იხ. ახალციხის ქვეყანა

ჩიმი 1780 – იხ. დარიელას ციხე

ჩიმი 1781 – იხ. გველეთი

ჩიმი 1784 – იხ. ტფილისი

ჩინჩხორი // ჩინჩხური // ჩინჩაური. ქვემო ქართლი

ჩინჩხორი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ჩინჩხორი 1586 – ... დმანისისა ღუთისმშობელსა ... ჩუენ ... მეფემან სუიმეონ ... შემოგწირეთ ... სოფელი ჩინჩხორი, დმანისის კეობის დამდის მესამედი, ამას წინათც შეწირული ყოფილა, და დიდ დმანისს, რაცა დმანისისა ღუთისმშობლის ყოფილა, და სოფელი მუტაკისი... შემოგუიწირავს სოფელი ვარდისუბანი და დამლა ნახევრად გაგუიჭდია და გუდარეკსა ღუთისმშობლის მონასტერი, მისისა შეწირულისა ... სამძღვართა... ამას ყოველსავე დმანელ მთავარ ბისკოპოზი აიღებდეს... აწე ვიბძანებთ ... დმანისის კევისა და საბარათიანოს ტარულანო და მელიქნო, თქუენი ასრე დაუმტკიცეთ... (ქსის, გვ. 25).⁷⁵

ჩინჩხორი XVII ს. II ნახ. – [მინაწერი სვიმონ მეფის შეწირულობის სიგელზე: შეწირული წმიდის ღუთისმშობლისა სოფელი ჩინჩხორი, გუერდისუბანი, მუტაკისი, დამლა ნახევარი. გუდარეხისა ღუთისმშობელო ... მეოხ ექმენ დმანელ მტბეპარ მიტროპოლიტს ელისეს, რომელმან კუალად განაახლა სიგელი ესე... (ქსის, გვ. 26).

ჩინჩხორი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ჩინჩხორი 1707 – იხ. წრაუთი

ჩინჩხურის ხევი. ქვემო ქართლი

ჩინჩხურის ხევი 1738 – იხ. გორუნჯუკი

ჩირგმეშენი – იხ. ჩარგამაშენი

ჩიტალა. ქვემო ქართლი

ჩიტალა 1697 – იხ. სომხითი

⁷⁵ სპარსული ტექსტი განხვავებულ ვარიანტს გეთავაზობს: „... დმანისის ეკლესიისთვისაა შეწირული [ადგილები]: სოფლები, რომლებიც წინათ იყო შეწირული: სოფ. ჩინჩხორი – სრულად, სოფ. დიდი დმანისი... სოფ. მუტაკისი, გუდარეხის ეკლესია... სოფლები, რომლებიც ახლაა შეწირული: სოფ. ვარდისუბანი – სრულად, სოფ. დმანისი – ნახევარი...“ (ქსის, გვ. 27).

ჩიტიანთ კარი. შიდა ქართლი

ჩიტიანთ კარი 1774 – იხ. ქსანი

ჩიტიანთ კარი 1781 – იხ. ქსანი

ჩიფრანცნი. შიდა ქართლი

ჩიფრანცნი 1779 – იხ. პატარა ლიახვი

ჩიქუნური // ჩიქუნური // ჩუქუნური. შიდა ქართლი

ჩიქუნური 1170 – იხ. სხალტბა

ჩიქუნური 1392 – იხ. ტფილისი

ჩიქუნური 1559 – იხ. სხალდიდი

ჩიქუნური XVI ს. II ნახ.- ... ჩიქუნურთა სამზღუარსა ზედა ბატონი ბაგრატ და აბრამისშვილი ათანასე ირჩოდეს. და ათანასეს მეფის ბატონის კოსტანტინეს სიგელი ჰქონდა და პატრონის ბაგრატის ჰელიც ერთო იმ სიგელშიგა... წადგეს თვითან ათანასე, ერთი მცხეთიშვილი სხვა და ორი მუხელი კაცი, [და] დაიფიცოს... (ქსძ, IV, გვ. 51)

ჩიჩას ფონი. იმერეთი

ჩიჩას ფონი 1570 – იხ. ხონი

ჩიჩიტას იათალი. კახეთი

ჩიჩიტას იათალი 1697 – იხ. ბერთუბანი

ჩიჩხაური – იხ. ჩინჩხორი

ჩიჩხიტური. კახეთი

ჩიჩხიტური 1697 – იხ. ბერთუბანი

ჩიჩხიტურის კოშკი. კახეთი

ჩიჩხიტურის კოშკი 1697 – იხ. ბერთუბანი

ჩიხა. იმერეთი

ჩიხა 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ჩიხა 1784 – ავიდე მე. დათიკა წერეთელმა შენ, შოშია ფალავანდიშვილი-საგან ... თოთხმეტი მარჩილი თეთრი... სარგებელშიდ ჩიხას ცუხიშვილის პარტახი დამიწინდებია... (მსკი, 31, გვ. 181).

ჩიხა 1789-1810 – ... წერეთლები პაპუნა და ბეჟან განწყავით. პაპუნას ერგო საუმფროსო... ჩიხას... საღათუბანს... ჭორვილას... არგვეთს... მერჯევს... შუქრუთს... კოლბაურს... გლეხი კაცი კოლბაურს... აწ სახდურში: აზნეურშვილი... აწ გლეხი კაცი: ჯარეულთას... ხელოსანი სერს... გორისას... სარეკში... დენტას ... ყიფიანისეული პარტახი, ბრეგვაძისეული პარტახი, ნახევარი ლაბაძისეული პარტახი... ცხამს... იცქითს: ლაბუჩისეული პარტახი... საირხეს... შუქრუთს... ცხრუკვეთს... ბოსლევს: ორი პარტახი. ცისას... დუმთას: ბუშისეული პარტახი და ნაჩერგეზევის ბოლოზე რომ გძელი ჭაღა არის. ოფიშკეთის ... ფაციასოული პარტახი. იაკობიძისეული პარტახი. საღათუბანს: სასახლე... ოფიშკეეთის: მჭედლიძე... (ქსძ, VI, გვ. 428-431).

ჩიხათაანთ უბანი. თბილისი

ჩიხათაანთ უბანი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ქვემოუბანი

ჩიხორი // ჩიხური. იმერეთი

ჩიხორი 1734 — იხ. არგვეთი

ჩიხორი 1756 — იხ. ალი

ჩიხური 1720-1752 — ბუჭუამი [ლორთქიფანიძემ სვიმონ ლორთქიფანიძეს] უჩივლა: შენმა შვილმა ჩიხურის ასაღებათ კაცები შემამიჩინა, მამულს მართმევდენ, მე მკლევდენ... ცხუკურს მამულს ვერეფდით, შენმა შვილმა გორდელეები გამოაწვია ჩემს თავს დასასხამათ, ... თავიან-ყმიან მკლევდით... ჩემი ავის მქნელი კაცი აყვარე და შევინახე, თავს დაესხი, კაციც წამართვი და ქუთაისამდის სასიკვდილოთ მსდიე (ქსძ, IV, გვ. 412-414)

ჩობახური. კახეთი

ჩობახური 1773 — [გაჩინება დავითგარეჯისა და ავალიშვილების მამულის საქმეზე]: წმინდის დავითის უდაბნოს არხიმანდრიტს გერმანეს ... მეფისათვის არხით მოესხენებინა ... უდაბნოს მამული ჩობახურისა, რომელიც ჭიხისხევს და კონდოლს შუა არისო ... მეხოძოსო... მეფეს ებრძანა ... და ... ბრძანებისაებრ გამოვიკვლიეთ ... კონდოლ-კისისხევე-წინანდალთაგან... მოვიწვიეთ სამართალში სუფრაჯი ქაიხოსრო ავალიშვილი და მდივანი ოთარ. ავალიშვილი გაღმა იყო და ... და მდივანი კი თელავს მოვიდა... [მოწმეების ჩვენებას ვერ ენდვნენ, რადგან] კახეთში ... მდივნის უმტერ უმოყვრო კაცი ვერ ვპოეთ... ამ მიზეზით ნახევარი ჩობახური ამასვე რჩებოდა. მაგრამ ამა საქმისა უდაბნოს მამამ ჯერ არა ჰყო. მერმე ჩვენვე ... კონდოლს ავალისშვილთან ჩამოვედით, გაღმა კაცი გაუგზავნეთ და ... არც ის გამოვიდა... [არსებობდა გუჯარი, რომელიც ადასტურებდა უდაბნოს მფლობელობას ჩობახურში და რომლის შესახებ ჯერ კიდევ იოანე ბოდბელმაც იცოდა] ბოდბელს იოანეს ... უდაბნოს ყმა აკურელი კაცი შემოჰყროდა, უანბო [ამ გუჯარზე]... დავით ბოდბელი თელავს მოსულიყო [გერმანე არქიმანდრიტისა და მოწმეების თანხლებით. დაიფიცეს] ... ამ წერილში ასე სწერია: სათელავოს შარას ქვევით თევდორაშვილის მიწამდინაო, დასავლეთის კერძო საკონდოლო თუ რომ ჩამოივლის, თევდორაშვილის მიწამდინაო, შარა რომ გაივლის, თევდორაშვილის აღმოსავლეთის კერძო გავლით კისისხევის ხევამდის უდაბნოსი არისო... ამ ძველს სათელავოს შარიდამ თევდორაშვილის მიწის შარამდინ ჩობახური არისო და ბერებისაც არისო. ამაში დაყუა თავს ნაობიშვილის წისქვილი, რომ სვიმონ მდივანს მოუყიდინა... დღეს რომ მდივანმა ზვარი ააშენა ... ეს მიწაც ჩობახური არისო და თბილელის ყმას რის მიზეზით ეჭირა ის კი არ ვიცითო... ქვემოთ ავალიშვილს რომ ვენახები უჭირავსო, მისი ასე თქვეს: ანტრაფელი ესახლა, ერთი ვენახი ჰქონდათო და ... [იმის იქით] ბერებისას ეძახდნო და ჩობახურიც ჰქვიათო... ჩვენ ... ჩობახური სრულიად უდაბნოს მამას გერმანეს დავანებეთ... (ქსძ, IV, გვ. 653-657).

ჩობახური 1782 — იხ. კონდოლი

ჩობახური 1789 — ღმერთმან ... ჭელმწიფის ჭირი მისცეს დავითგარეჯის წინამძღვარს თეოდოსის. ამდენი ხანია ... თქვენს მოწყალებასა უყურებ ჩო-

ბახურის საქმეზედ. ტფილელის პირით გეგპანათ ჩემთვის, მოიცადე, დავით მდივანი ჩამოვა და ილაპარაკეთო... (ქემის, გვ. 155).

ჩობახური 1799 – წმინდის დავითგარესჯის მონასტრის მამულს ჩობახურ-ზედ ... არხიმანდრიტი თეოდოსი და მდივანი დავით და მდივანი იოანე ლაპარაკობდნენ... წმინდის დავით გარესჯის არხიმანდრიტს ამ ჩობახურის საქმეზედ ... განაჩენი ... ბატონის მამის ჩვენისაგან [ერეკლე II-ისგან] მისცემოდა ... მაგრამ მდივანი დავით და მდივანე იოანე მაინც ... დაობდნენ. (ქსბ, VI, გვ. 143-144).

ჩობახური 1799 – ... ენდრონიკასშვილო იოანე, მდივანი სვიმონ მოგახსენებ: თქვენ ... ბატონის განაჩენი მოიტანეთ ჩობახურის თაობაზედ ... და მე მოწმათ უნდა მივეყოლეყავ... ამის მეტი არა ვიცი რა: დავით მდივანს რომ ციხის წისკვილი აქვს, იმათ რგებია ჩვენს გაყრაში და იმას ზემოთ რომ ფხოვლის შვილის წისკვილია, ის ჩვენა გერგებია, მამასა სჭერია და პაპას. ბატონები რომ ფშავს გარდასულან, მაშინ ის ჩვენი წისკვილი ბიძაჩვენს სვიმონს გაუყიდნია. და გზას ქვემოთ რომ ბიძაჩემმა ოთარ მდივანმა წისკვილი გააკეთა და კაცი დაასახლა, იმისი კი არა ვიცი; სოფლის ჭორი კი გამიგონია, მონასტრისაო... (ქემის, გვ. 171-172).

ჩორდმანი. კახეთი

ჩორდმანი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუინი

ჩორთისა. ლეჩხუმი (?)

ჩორთისა 1780 – [შეწირულობის წიგნი გიორგი ჩარკვიანისა გელათის მონასტრისადმი]: ჩორთისას ჩენს კაცს იოანე მანაგიძის შვილებს ... ერთი ღორი ემართა სამი რუბის საღირალი და ... მისდა სანაცვლოდ სამი რუბის სანთელი დავადევეთ და შენთვის შემოგვიწირავს... (დსსს, II, გვ. 71).

ჩორსო // ჩორსუ. თბილისი

ჩორსო 1708 – ეს გასამყრელო წიგნი ... მოგეცი მე, მაღდისი ამირჯანათ ბაღდინას შვილმან ოპანამა ... შენ, ჩვენს ძმასა ზაღინასა... გერგოთ თქვენ ... ჩორსუში ჩვენი მამისეული ნასყიდი ნახევარი ღუქანი... რასტაბაზრის ღუქანი შაროანთაგან ნასყიდი დედის ჩვენის სამარხი მოგვიცემია (დთი, I, გვ. 75).

ჩორსო 1749 – იხ. ციხის მეიდანო

ჩოფჩაური. კახეთი

ჩოფჩაური 1722 – იხ. მარტყოფი

ჩოჩეთი. შიდა ქართლი

ჩოჩეთი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ჩოჩეთი 1392 – იხ. ტფილისი

ჩოჩეთი 1447 – იხ. მცხეთა

ჩოჩეთი 1470 – იხ. მცხეთა

ჩოჩეთი 1472 – იხ. მცხეთა

ჩოჩეთი 1559 – იხ. სხალდიდი

ჩოჩეთი 1562 — ჩუენ ... ქართლისა კათალიკოზ-პატრიარქმან ნიკოლოზ ... შენ, მაღალაშვილს ქადაგსა გედონსა ... მოგიბოძეთ შეძულებით და მკვიდრად [შენი ამოწვევებილი ბიძაშვილის] სოფელი ჩოჩეთი ... და გორს ფუშრუკაული მამული და დიაკონისეული და რაცა შენს ბიძაშვილს ან ჩოჩეთს ან გორს მამული ქონდეს, მისითა მიდგომითა... [მინაწერი]: გარეთუბანს კალობანის აქეთ ნასახლარი რომ არის ბერძენაშვილებისა, ეს ადგილი ჩუენი არის... (ქსძ, III, გვ. 270-271).

ჩოჩეთი 1708 — ... მე, ბოჭორაძემ ბერმა ... თქვენ, მაღალაძეს ... რევაზს ... ორის დღის მიწა მოგართვით ჩოჩეთის ბოლოს რუს ქვეით... (ქსძ, VIII, გვ. 871).

ჩოჩეთი 1714 — ... მე, იესე მაღალაშვილმა ... ჩემს ბიძაშვილს სალთსუცესს ამილბარს ... მოგეცით მამისთვალიშვილის ნაქონი საკვამლო მამული... არის ამისი მოწამე ... ჭარმეული კანდელაკი... გომის მამასახლისი როსებ, ერთაწმინდის მკედელი თევდორე ... და სულ ერთობილნი ნიაბელნი და ჩოჩელნი... [მინაწერი]: ჩოჩეთს იასე მაღალაშვილის მოსყიდული ზაკაცისა წიგნი ხუცისა და ფარმემუზას მამულისა (დსეი, გვ. 28-29).

ჩოჩეთი 1720 ახლო — იხ. თრიალეთი

ჩოჩეთი 1729 — იხ. ნიაბი

ჩოჩეთი 1736-1744 — იხ. მოხისი

ჩოჩეთი 1795 ახლო — იხ. ქვახვრელი

ჩოჩეთი XVIII ს. მიწ. — იხ. ნიქოზი

ჩოჩეთი 1800 — [არზა იოსებ მაღალაშვილის მეფისადმი]: მეტეხის მოურაგმა თავისი ხოდაბუნები სრულიად დარწყო, რომ ჩვენ კუალი არ მოგვირწეავს... [მეტეხის მოურაგი და მისი ძმა] ჩოჩეთს ჩუენ სოფელში მისულიყვნენ, ჩემი ძმა თავის კალოზე მჯდარიყო, ცხენებიდამ გადამხტარიყვნენ და მაშინვე ხმალი და კეტები დაეშინათ... (ქსძ, VIII, გვ. 689).

ჩოჩეთი 1800 — იხ. სასირეთი

ჩოჩხათი. გურია

ჩოჩხათი XVIII ს. I ნახ. — იხ. მამათი

ჩოჩხათი 1739 — იხ. მამათი

ჩოჩხათი 1780 — იხ. ბაილეთი

ჩოხათი.⁷⁶ სამეგრელო

ჩოხათი 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ჩოხათი 1616-1621 — იხ. ცაიში

ჩრდილათი. შიდა ქართლი

ჩრდილათი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

ჩრდილი. იმერეთი

ჩრდილი 1711 — იხ. ქვიშხეთი

⁷⁶ ჩახათი, კახათი

ჩრდილი. კახეთი

ჩრდილი 1786 – იხ. ახალდაბა

ჩრდილი. შიდა ქართლი

ჩრდილი 1778 – იხ. წიფორის მთა

ჩრდილისუბანი. ქვემო ქართლი

ჩრდილისუბანი 1719 – იხ. მარიამი

ჩრდილისუბანი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯგვარი

ჩრდილოანი. კახეთი

ჩრდილოანი 1722 – იხ. მარტყოფი

ჩუეშო. სვანეთი

ჩუეშო 1503 – იხ. რაჭა

ჩუმათელეთი. შიდა ქართლი

ჩუმათელეთი 1645 – ... ჩუენ ... მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... შენ... იტრიას სიონთა ღმრთის მშობელსა ... შემოგწირეთ ... სურამს ზეით ჩუმათელიძე... ბი... ძველითგანვე მეფე გიორგისგან ორი კუამლი შემოწირული იყო და ახალი ის ჩუმათელეთი ჩუენ შემოგწირეთ სულ უკლებლად ... ბიჯნისის საკალმახმდის, ფონის სამძღვრამდი, ქვეკუმ-საყდრამდი, მთისა და ბარის სანადირო, წყლის სანადირო... და რაც ან იმერეთისავე მთას იქით და მთას აქეთ საკალმაკე კეეები იყოს, იყოს თქუენ სამხროთ, ყველგან თქუენ ინადირებდეთ... (სს, III, გვ. 129-130).

ჩუმათელეთი 1737 – იხ. იტრია

ჩუმლაყი // ჩუმლაყნი. კახეთი

ჩუმლაყი 1492-1499 – იხ. ჯიმიოთი

ჩუმლაყი 1579 – იხ. მცხეთა

ჩუმლაყი 1722 – იხ. მარტყოფი

ჩუმლაყი 1738 – ჩვენ, ბატონიშვილმა ერეკლე შენ ... ავალიშვილს ასლანს მილახვარს ... გიბოძეთ ჩვენი სახასო ჩუმლაყი. უწინაც პაპის ჩემისა, ბიძის ჩემების წიგნები გკონებოდა... (სს, III, გვ. 441).⁷⁷

ჩუმლაყი 1740 – ჩვენ ... კელმწიფემან პატრონმან თეიმურაზ ... შენ ... ავალიშვილს ნაზირს დავითს, მილახვარს ასლანს ... წიგნითა ამით გაგიახლეთ ამ შენის სამსახურის სანუფქოდ ჩუმლაყს ჩვენი სახასო გლეხები და რაც იყოს შენი და უშენი თავისის მიწა-წყლით ... გვიბოძებია თქვენის საყმოდ, როგორადაც ძველს წიგნებში⁷⁸ გეწეროს... (სს, III, გვ. 457).

ჩუმლაყი 1757 – იხ. კონდოლი

ჩუმლაყი 1765 – იხ. ბოლნისი

⁷⁷ წყალობის სიგელს ანახლებს ერეკლე II 1784 წელს (სს, III, გვ. 441).

⁷⁸ „უწინდელი პაპის ჩვენის ძველი წიგნი, კურთხეულის მამის ჩვენის წიგნიც ხელთ გკონდათ, ჩვენის ძმის იმამყულიხანისა და ჩვენგანაც წიგნი გეჭირა...“ (სს, III, გვ. 457).

ჩუმლაყი 1773 – [არზა რუსთველისა ერეკლე II-ისადმი]: ჩუმლაყში, დიას, ბევრი ბეთალმანი არის მოპარული და ქვევრებიც ბევრი არის მოპარული და დაყიდული. ქვევრი და მარანი გაწყობილი მისცემია რომ დასახლებულან ეკლესიის მამულზე. ეს კაცნი ზოგი ოსეთიდან არიან ჩამოსული და ზოგი ჯავახეთიდან. ასე გაწყობილი მამულები მისცემია. ახლა უთქვენ-ბანებით და ურუსთვლოდ ქვევრები ველისციხელთათვის მიუყიდნიათ და ბეთალმნები უთქვენ-წუნოთ და ურუსთვლის-წიგნოთ თითონ უჭირავს... [ოქმი]: ზაალ ზურაბისშვილო... ჩუმლაყს ვისაც ... ბეთალმანი მიემძლავრებინოს ... მამულიც გამოართვი. ჟამთა ვითარებისაგან შემოუღიათ ბერებსა და მოურავებს უჩვენოთ მამულის გაცემა... უჩვენოთ ვერც ეფისკოპოზი გაცემს მამულს, ვერც მოურავი (ქსმ, VII, გვ. 233-234).

ჩუმლაყი 1774 – [მორიგეში გამსვლელთა ნუსხა ჩუმლაყიდან]: ... ჩუმლაყი-დამ რუსთველის ყმა ნაცვლია ძმისწული თარიმან... ჩუმლაყიდან გივის ყმა ჯავახი ბერო. ჩუმლაყიდან სვიმან ველისციხის მოურავთან ხიზანი ოქრუა... (სეიდ, II, გვ. 128).

ჩუმლაყი 1775 – იხ. საციციანო

ჩუმლაყი 1783 – ავალიშვილი გივი უჩიოდა ჩუმლაყს რუსთველის ყმას დუდაბრიშვილს დაუდის (ქსმ, V, გვ. 230).

ჩუმლაყი 1790 – იხ. ახალშენი

ჩუმლაყის მთანი. კახეთი

ჩუმლაყის მთანი 1722 – იხ. მარტყოფი

ჩუნეში. იმერეთი

ჩუნეში 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ჩუნეში 1569 – ... საყდარო გელათისაო და ... დიდებულო წმიდაო გიორგი ... მეფეთ-მეფეჲმან გიორგი ... შემოგწირეთ ... ჩუნეშის თავსა ღელეს გაღმა ზოშტიბელის სასახლე მისითა სახლ-კარითა, ჭურ-მარნითა, ეკლესიითა... აწ ამ სასახლესა და იმ თარჯს შუა იოსელიანის სამზღურამდის რაც სანეფო საკარე და ხელი შევიდოდეს, ისი მეფეს ნუ დააკლდების. ამას გარეთ გაადრეთ და შემოგწირეთ ამ სასახლის შემავალი მოსახლეუ... აწ ამ ჩუნეშურს გლეხებსა რაც სანეფო და საციხო ბეგარა ... შეხდებოდეს, ისი მეფესა ნურა დააკლდების რა და სხვა შემოგვიწირავს... (დსსს, I, გვ. 17-19).

ჩუნეში 1578 – იხ. ქუთაისი

ჩუნეში 1647 – იხ. გუშტიბი

ჩუნეში 1673-1696 – იხ. გელათი

ჩუნეში 1773 – იხ. ქუთაისი

ჩუნეში 1776 – იხ. გელათი

ჩუნეში XVIII-XIX სს. მიჯნა – ... [იოსელიანებმა] იმ სადგო ადგილს შემოუარონ, რაზედაც შამოუარონ – არც ეს ადგილი საღორთქიფანობო ადგილი იყოს, არც საღორდაბერიობო, არც ჩუნეშის ადგილი იყოს, ჩვენთანაო თუ ქონებოდეს... (ქსმ, VI, გვ. 261).

ჩუქუნური - იხ. ჩიქუნური

ჩუხური. ქართლი (?)

ჩუხური 1707 - ... გიბოძეთ ჩვენ, დედოფალთ-დედოფალმან ... რუსუდან ... თქვენ, ჩვენის კარის მღრდელს ნაობს ... გაღმა ჩუხურში, შენისავე სიამარის ნაქონი ... ბეთთაღმანი ნაოჭარი ალაგი... ქალაქში მისი ნაქონი სახლ-კარი შენ გქონდა... (სს, II, გვ. 326).

ჩქონი. სამეგრელო

ჩქონი 1720-1742 - იხ. საჭილაო

ჩხარა, მდინარე. იმერეთი

ჩხარა 1475 - იხ. სკანდა

ჩხარი. იმერეთი

ჩხარი 1578 - იხ. ქუთაისი

ჩხარი 1586 - ... წმიდაო გიორგი გელათის სადედოფლოსაო ... შემოგწირეთ ... ჩვენ თამარ-ყოფილმან ქრისტინე ... ჩხარს⁷⁹ გლეხი გოგინაი აბულაძე... (დსსს, I, გვ. 32-33).

ჩხარი XVII ს. - [მცეცხოვნეთა მიერ გლეხებისადმი მიყენებული ზარალის ნუსხა]: ... ჩხარსა ღოზინამა ერთი ღორი, რვა დედალი [და სხვ. მიისაკუთრა]... გიორგი დეკანოიძესა ცხრა ხარი და ძროხა ჩხერის ციხეს მოასხეს... (ქსის, გვ. 28-29).

ჩხარი 1673-1696 - იხ. გელათი

ჩხარი 1696-1698 - ... ბიჭვინტისა ღვთისმშობელს ... მეფემ გიორგი, ძემან ბაგრატისამან ... შემოგწირეთ ერთი გლეხი მარდასანიძე ზოსია ჩხარს... (სმ, II, 1925, გვ. 196).

ჩხარი 1700-1701 - გაადრეთ და შემოგწირეთ შენ, საშინელსა ბიჭვინტისა ღვთისმშობელსა, ჩვენ მეფეთ-მეფემან სვიმონ ჩხარს ოქონის საყდარი (სმ, II, 1925, 194).

ჩხარი 1706 - იხ. ხორგა

ჩხარი 1712 - იხ. ხორგა

ჩხარი 1720-1730 - [შეწირულობის წიგნი შოშიტა რაჭის ერისთავისა გელათისადმი]: ... ჟამთა ვითარებისაგან ... ჩხარის საწინამძღვრო საყდარი დაიკარგა და საერისკაცოდ გამხდარიყო. და ახლა ჩვენგან ჩვენდა ხელად ჩამოვარდა. ჩვენ შეგკარით და უმადელი პირველადაც შეწირული ... ყოფილიყო და ჩვენც თქვენთვის შემოგვიწირავს... [მინაწერი]: სხავს საწინამძღვრო მაგრამ მოსამსახურე ყოფილა (დსსს, I, გვ. 127).

ჩხარი 1740-1750 - იხ. გელათი

ჩხარი 1764 - [შეწირულობის წიგნი სოლომონ I-ისა ხონის ტაძრისადმი]: დაიწერა წიგნი ესე ... ჴელითა ჩხარის დეკანოზის შეილის მღვდლის სვიმონისათა... (დსსს, II, გვ. 19-20).

⁷⁹ სხარს (ქრონ, II, გვ. 425).

ჩხარი 1776 – იხ. ბარი

ჩხარი 1776 – იხ. გელათი

ჩხარი 1782 – იხ. გელათი

ჩხარი 1787 – იხ. სვერი

ჩხეკი. ქვემო ქართლი

ჩხეკი 1671 – ... ესე წიგნი ... მოგეცით ჩვენ, ფარეთხუცესმა სამა ... თქვენ ... ბარათაშვილს ოთარსა... ჩხეკი გაუყოფარი გეჟონდა და ხელმწიფის ბრძანებით ფარეთხუცესი წამოვიდა და წავედით წინწყაროს და გავეყავით... ზედა წინწყაროს სამძღვრამდინ თქვენ გერგოთ და ქვევით სამძღვრამდინ მე მერგო... (სს, I, 1899, გვ. 386).

ჩხერესუბანი. იმერეთი

ჩხერესუბანი 1497 – იხ. ლუერკი

ჩხერი. იმერეთი

ჩხერი 1762 – იხ. ჩხერის ციხე

ჩხერი 1776 – იხ. ნინოწმინდა

ჩხერისმელე. იმერეთი

ჩხერისმელე 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ჩხერის ციხე. იმერეთი

ჩხერის ციხე 1658-1675 ... ჩვენ, აბაშიძემა გიორგიმ ... თქვენ, აბაშიძესა ... პაატასა ... მოგართვით ნასისხლად: ჩხერის ციხე; იქავე გოგიჩაშვილი მისის მამულითა... უბისას სეზისკვერადე თევდორე... იღვმს მამუკა გორგაძე- (ქსდ, IV, გვ. 140).

ჩხერის ციხე 1738 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ, პატრონმა ალექსანდრემ ... შენ, აბაშიძეს ნიკოლოზს ... გიბოძეთ ბიძის შენის კერძათ ჩხერის ციხე, მთლად მისის სასახლით და რაც მას გლეხი და მამული ერგებოდა... (იღ, I, გვ. 69).

ჩხერის ციხე 1762 – ... თქვენ, ბატონს მეფე სოლომონს ჩვენ ... აბაშიძე ... ნიკოლოზ ... ჩხერის ციხე მოგყიდე მისის შამომავალის კაცით, რაც ჩემი სახასო გლეხი ესახლა... და სამძღვარი ამით ბრუისი, აქეთ ჩხერის შამომავალი, ახლა მორე სამძღვარი ვახანისკენ, სამძღვარის წყლის აქეთ კიდევ ჩხერის შამომავალი (დსსს, II, გვ. 17).

ჩხევი – იხ. შხევი

ჩხიკეთა // ჩხიქეთა // ჩხიქთა // მჩიკუმთა. ქვემო ქართლი

ჩხიკეთა 1392 – იხ. ტფილისი

ჩხიკეთა 1543 – იხ. სხალნარი

ჩხიკეთა 1640 – იხ. ერტისი

ჩხიკეთა 1696 – ერთი ჩუენი [შანშე აფხაზის] ყმა ჩხიქეთელი შიოშვილი ესტატე და ივანე აგეყყარა და თქვენად [სულხან ორბელიანთან] ყმად მო-

გივიდათ და დაგისახლთად... აწე ჩუენც ... მოგყიდეთ შიოშაშვილი ესტა-
ტა... (სს, II, გვ. 168).

ჩხიკეთა 1699 – ჩუენ, საგინასშვილმან ზაზამ თქვენ, გოსტაშაბიშვილს მან-
გლელს ბატონს ნიკოლოზს ... მოგყიდეთ ჩუენი ნასყიდი ჩხიკეთას მამუკაშ-
ვილი შიო... (სს, I, 1920, გვ. 76).

ჩხიკეთა 1707 – იხ. მედრევი

ჩხიკეთა 1714 – ... მე, საგინაშვილმან ზაზამ ... შენ, ჩაჩიკაშვილს ასლამაზს
... მოგყიდე მხიკუშთას ამზუასშვილი სუხანა... მერმე ჩემი ნასყიდი ამზუ-
აშვილი ჩხიკეთას სულხან და გიორგი... (დსსი, I, გვ. 164).

ჩხიკეთა 1714 – ... ესე წიგნი მოგეც მე, ჩაჩიკაშვილმა ასლამაზამ თქვენ,
საგინასშვილს ბუქანს... მერმე ჩემი ნასყიდი ამზუაშვილი ჩხიკეთას სულხან
და გიორგი... ამ მამულთ გამიცვალე ირდასუბანს შათირისშვილზედ...
არის ამისი მოწამე ... სულ ირდასუბნელნი... (დსსი, I, გვ. 165).

ჩხიკეთა 1717 – ... წყალობისა ... წიგნი გიბოძეთ ... ჩვენ ... დედოფალთ-დე-
ფოლმა ... რუსუდან, თქვენ ... სააკაძეს ბახუტას... მას ჟამსა ოდეს რაჭას
გარდევადით, ორივე ძმანი თან-გარდმოგყვევით... მოგიბოძეთ ამოვარდნი-
ლის საგინაშვილის სეხნიას მამული და გლეხნი, მსახლობელნი ჩხიკეთას
... [და] სათორნეთს... (სს, III, გვ. 153).

ჩხიკეთა 1725 – იხ. ჭალა

ჩხიკეთა 1728 – იხ. მღშე

ჩხიკეთა 1733 – ... მე, საგინაშვილმა ... დათუნამა ... შენ, გოსტაშაბისშვილს
ამილლაბარს ... მოგყიდე ჩხიკეთას კანჭი-ყარაზე თამაზაშვილის ნაქონი სა-
რაქისული, ქვეით ჯამალას მიწის სამძღვრამდი... არის ამისი მოწამე ...
ჩხიკეთის მამასახლისი კახი გიორგაი... (სს, I, 1920, გვ. 87-88).

ჩხიკეთა 1750 – ... ჩხიკეთიდან ჩეკურისშვილი თევდორა და მისი ძმები აყ-
რილიყენენ და საგარეჯოს გასულიყენენ... (ქსმ, IV, გვ. 386-387).

ჩხიკეთა XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია

ჩხიკეთა 1762 – [არზა თემურ თაყაშვილისა მეფისადმი]: ... მამა ჩემმა ვახტან-
გისაგან ერთი კომლი კაცი თავის მამულით იყიდა... მამულის წიგნები ჩხიკ-
ეთის კოშკი რომ დაწვეს, იქ დამეწო. ახლა ის კაცი აიყარა და გრემს იყო.
ვახტანგმა ქაიხოსრო ელისელთ მოურავის შვილს მიჰყიდა... (ქსმ, VII, გვ. 66).

ჩხიკეთა 1768 – იხ. ღორისთავი

ჩხუტელი. ლეჩხუმი

ჩხუტელი XVI ს. მიწ. – [ცაგერის საყდრის გამოსავლის დაეთარი]: მარ-
თებს ჩხუტელს: მუცხვატილაძესა... მართებს უსახელოს: მუსელიანსა... მარ-
თებს ზოშხას: გაბადაძესა... მართებს ნაკურალეშს: წმიდის გიორგის ყმასა
გოლეითანსა... მართებს საფურცლაოს პარტახტსა... მართებს აღუხ: ცხვე-
ლიანსა... მართებს ლახეფას: ჩაკუტაძესა... მართებს ოყურეშს: მუშკუდიან-
სა... (ქსმ, III, გვ. 375-378).

ჩხუტელი 1707* – იხ. იმერეთი

ცაგერი 1669 ახლო — იხ. საცაგერლო

ცაგერი 1700-1714 ... ჩვენ, ჭყონდიდელ-ცაგერელმან ბატონმან გაბრიელ [გობოქე] ერთობით ცაგეროვანის ხატის ყმას, მერმე ოყურეშის ერთობით აზნაურიშვილს, მსახურს და გლეხს, მდიდარს და მცირეს, ნაკურალე-შელს, ლახაფელს, უსახელოველს, მთას გარდაღმა ქვიშარს, ცხვედიანსა და მის სახელოს კაცს, ოკრიბისა მოურავსა და ხელოსანსა და მისს სახელო კაცს, ქუთაის კოსტანაძე ცხადაბერიძეს, ერთობით ცაგერისა ღმრთის-შობელისათვის და ოყურეშის წმიდის გიორგის ყმისთვინ მომიცემია... (დსსს, I, გვ. 110).

ცაგერი 1701 — ჩვენ ... ოდიშისა და სალიპარიტიანოს მპყრობელმან, ლენხუმისა და საინასარიძოს მჭირავ-მჭონებელმან, იმერეთის სარდალმან და თავმან, სულ სვანეთის კლიტემან, დადიან-ლიპარიტიანმან ბატონმა გიორგიმ და ... ჭყონდიდელ-ცაგერელმან ბატონმა გაბრიელ ... შემოგწირეთ ... ცაგერისა ღუთისამშობელისათვის და მის მიერ ხვამლის წმიდისა გიორგისათვის სვიმონ იაშვილი მისი ცოლ-შვილითა, სახლ-კარითა... (დსსს, I, გვ. 86).

ცაგერი 1757 — იხ. წიფერჩი

ცაგერი 1758 — იხ. ყუდრეში

ცაგერი 1758-1765 — იხ. ოჯოლა

ცაგერი 1777 — იხ. ხობისწყალი

ცაგერი 1778 — იხ. ლენხუმი

ცაიში. სამეგრელო

ცაიში 1442-1452 — იხ. ლაბსყელდაში

ცაიში XV ს. — იხ. სუფი

ცაიში 1616-1621 — ... არს საცაიშლო გამოსავალი მოსაკრეფულობა... მართებს თეკლათურს გიორგის სალაყაიას... მართებს ცაიშის მიმდგამსა კაცსა ბეგარა... დარჩელის სასახლისა მიმდგამსა კაცებსა... ჩოხათის მიმდგამსა კაცსა... ჭალაის სასახლის მიმდგამსა კაცებსა... ცაიშისა ღმრთის-მშობლისათა ძველთაგან შეწირული ადგილები და მამული მისის საზღურებითა: როდესაც საშინელელისა ძურისაგან ... ცაიშის ეკლესია დაიქცა ... გარე შენობაც, სამრეკლოცა და გალავანიც, მახლობელდ მცირე ეკლესიებიც ცაიშის სოფლისა [დაიქცა]. ბრძანებითა ... დადიანის ლეონისათა მეჩრდილოეთისა და აფხაზეთისა კათალიკოზ ცაიშელ-ჯუმათელ-ხონელმან გურიელის გიორგის ძემან მაღაქიამ აღვაშენე ცაიშის ეკლესია... მას ჟამსა დავაწერინე გუჯარი ესე მისივე ველმწიფის დადიანისა ლეონისა ბრძანებითა ცაიშის ეკლესიისა და გარემო სოფლებისა საზღურები, ვინადგან დავთრები განრყუნილ იყო. ზურგდიდისაკენ ანარიას ღელეს აქეთ, მდინარის ჩასართავამდის დარჩელისა და ჩოხათის სოფლისა ჭალას სოფელს სათუმოს გზას დაბლა ხეთისაკენ, ბარცხილას ღელეს აქეთ ცაიშის ეკლესიისა, და იქეთ საერთო საცაიშლო კაცისა; და ქორთოძის საყმოსი მით-

ან-ბარიანათ ურთის სოფლისა სათუმოს გზას აქეთ ეწრიან-საყანიანათ სა-
ცაიშლო სოფლების გარდასახადი ამ საერთო გუჯარში სცანით; აგრევე
საკათალიკოზო ჯგალისა მისი ადგილ მამულის საზღურისა და გარდასა-
ხადისა: მართებს ჯგალის სასახლის მიმდგამსა კაცსა... მართებს ჯორიე-
ლის სასახლის მიმდგამსა კაცებს... მართებს წყარიგზურის სასახლის მიმ-
დგამსა კაცებს... არის წყარიგზურის კაცების ჯუმალი ბეგრისა... არის ხეე-
თის სასახლის მიმდგამის კაცების ბეგრის ჯუმალი... არის ცაიშის სასახ-
ლის მიმდგამის კაცების ბეგრის ჯუმალი... არის დარჩელის მიმდგამს კაცე-
ბის ბეგრის ჯუმალი... არის ჩოხათის სასახლის მიმდგამის კაცების ბეგრის
ჯუმალი... არის ჭალაის სასახლის მიმდგამის კაცების ბეგრის ჯუმალი...
არის ჯგალის სასახლის მიმდგამის კაცების ბეგრის ჯუმალი... არის ჯორი-
ელის სასახლის მიმდგამის კაცების ბეგრის ჯუმალი... (ქსძ, III, გვ. 438-474).

ცაიში 1619 – მას ჟამსა, ოდეს საჭეთ ვიპყრობდი ცაიშს ჯუმათს საყდარსა
ზედა, ჩვენ, ძემან გურიელისა გიორგისამან პატრონმან მალაქია, კელეყავ
ცაიშის ტაძრის შემოკობად და დავახატინეთ და აღვასრულეთ გუმბადი სა-
ფუძველადმედ რამეთუ ესრეთ შევამკეთ... (ქრონ, II, გვ. 442).

ცაიში 1777 – იხ. ხობის წყაღი

ცდო. ხევი

ცდო 1439 – იხ. ხევი

ცდო 1781 – იხ. წყერე

ცედანი. შიდა ქართლი

ცედანი XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

ცედანი 1693 – იხ. შინდარა

ცედანი 1768 – აბაზაძე სოლომან და ზაად მახვილაძის ცოლი და შვილი
ცედანზედ და იქ მსახლობელს გლეხზედ ლაპარაკობდნენ... ძველის დაე-
თრისაგანაც ღილათი მოვიკითხეთ, დავთარში ცედანი სოფელი აბაზაძე-
ზედ ეწერა... (სს, I, 1899, გვ. 312).

ცედანი 1778 – იხ. შინდარა

ცელი. კახეთი (?)

ცელი 1743 – იხ. ეზმი

ცენტერაძისეული // ცენტერაძისსოფლი. გურია

ცენტერაძისეული 1770 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან სოლომონ, შენ, იესე
სიამიშვილს ... გიბოძეთ ცენტერაძისეული საბოლავო სახელათ... (იდ, I,
გვ. 124).

ცენტერაძისეული 1770 ახლო – ესე წყაღობის წიგნი ... გიბოძე ჩვენ, ბა-
ტონმა გურიელმა გიორგიმ ... შენ, ბერს სიამიშვილს... ცენტერაძისსოფლი
ჩემი ძმისაგან მოცემული გქონდა და მეც მომიცემია, რაც არის მისისეუ-
ლი... აწ ამის მოწამე და შვა გამრიგე: ასკანის მოურავი ასათიანი ივანე...
(იდ, I, გვ. 147).

ცეროვნისი. შიდა ქართლი

ცეროვნისი 1784 – ... საკომლოები ასე გაუყავით: ცეროვნისს ერეკლე ფა-
ლაგანდიშვილის ყმა კომბლი რვა; თამარაშენს ამისი ყმა კომბლი რვა; ცე-
როვნისს ვახტანგის შვილი ბერის ყმა სუციაშვილი აზნაურიშვილით კომ-
ბლი ჩვიდმეტი; თამარაშენს ამისივე ყმა კომბლი ორი; ცეროვნისს როსტო-
მის ყმა კომბლი ერთი; თამარაშენს ამისივე ყმა კომბლი ორი; ცეროვნისს
ქაიხოსრო ვარდანაშვილის ყმა კომბლი ოთხი; თამარაშენს ამისივე ყმა
კომბლი ორი; ცეროვნისს უზბაში შვილის როსტომის ყმა კომბლი; ორი
კიდევ ათის დღის მიწა თამარაშენს, ამისივე ყმა კომბლი ერთი; ცერო-
ვნისს რამაზაშვილის ყმა კომბლი ორი; ცეროვნისს ბატონი კათალიკოზის
ყმა კომბლი ერთი... (ქსძ, V, გვ. 269).

ცივი. კახეთი

ცივი 1797 – [არზა გაბრიელ ხელჯოხიანისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ამის წი-
ნათ ჩემი ბიძაშვილი რომ ერთმა სომეხმა და ერთმა მუდანლოელმა თა-
თარმა ცივზე მოკლეს, რამდენიმე დღე არის თავი გაწყინეთ და ის სომეხი
დააჭერინეთ და თათრისთვისაც იასაულები წავიდნენ, თათარი გაეპარა...
(ქსძ, VI, გვ. 16).

ცისა. იმერეთი

ცისა 1789-1810 – იხ. ჩიხა

ციციაური. შიდა ქართლი

ციციაური 1796 – [სოლომან თარხნიშვილის წერილი თავისი ძმის დავითი-
სადმი]: ... სომხებისა მოგეწერა. რომელიც პირველნი კაცნი არიან, ნაფუზ-
რები გაუყავ... რომელიც შემძლებელნი არიან ეგ ნაფუზრები მიე და რომე-
ლიც იმისთანა კაცნი და ციციაურში, ამ გზობით თითოს ნახევარ-ნახევარ-
ი დღისა ეყოფათ... (მსეი, III, გვ. 272).

ციცქიური. იმერეთი

ციცქიური 1744 – იხ. ვერტყვილა

ციხეზდავი // ციხეზოდავი. არაგვის ხეობა

ციხეზდავი 1392 – იხ. ტფილისი

ციხეზდავი 1447 – იხ. მცხეთა

ციხეზდავი 1504-1516 – იხ. მცხეთა

ციხეზდავი 1669 – იხ. წილკანი

ციხეზდავი 1686 – ... ქართლის კათოლიკოს-პატრიარქმან ... ნიკოლოზ ...
თქვენ, მაღალაძეთ ქადაგთა სახლთხუცეს რევასს ... მოგიბოძეთ სოფელი
ციხეზდავი მისის სახლითა, ეკლესიითა, ჭურმარნითა... კიდევ ციხედიდს
თქვენი ნასყიდი ვენახი წაგართვით რომლითამე საქმითა და აგრევე თქვე-
ნი ნასყიდი ვენახი თქვენვე გიბოძეთ მისის სამძღვრითა და სამართლიანის
საქმითა... (ქსძ, III, გვ. 587).

ციხეზდავი XVII – იხ. ციხედიდი

ციხეზდავი 1720 ახლო – იხ. თრიალეთი

ციხედიდი. შიდა ქართლი

ციხელიდი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ციხელიდი 1073 – იხ. თრიალეთი

ციხელიდი 1170 – იხ. სხალტბა

ციხელიდი 1249-1260 – ... ესე დაწერილი ... მოგაცხენეთ ჩუენ სრულად მღუ-
მისა კრებულმან ... თქუენ, სურამელსა გრიგოლ მსახურთხუცესსა. მოი-
ჭირვეთ და აღგუიშენენით წისქვილნი მტკუარსა ზედა... და იყიდეთ ჩუენ-
განვე ციხელიდს გლეხი ქავთარერი ... მეწისქვილედ და ავიდეთ თქუენგან
ფასი სრული... და თქუენგან აღშენებულთა წისქვილთათუის საკაზმავად
შემოსწირე წმიდასა შიოს... და ვითა ციხელიდს სხუაი საქონებელი მღვუ-
მისაი არს შეუვალი, ჰაგრევე ესე ქავთარელი თქუენგან ნასყიდი გლეხი
შეუვალი იყოს თქუენისა სახლისაგან. და მცხეთისა სახლისა ბეგარი თუ-
ით არცა-რაი წინასა ზედა სდებია... (ქისკ, I, გვ. 130).

ციხელიდი 1392 – იხ. ტფილისი

ციხელიდი 1447 – იხ. მცხეთა

ციხელიდი 1504-1511 – იხ. მცხეთა

ციხელიდი 1504-1516 – იხ. მცხეთა

ციხელიდი 1559 – იხ. სხალდიდი

ციხელიდი XVII ს. – ... ჩუენ ... კათალიკოზმან იოანემ, თქვენ ... მაღალაძეს
წინამძღვარს ნიკოლაოზს, სალთხუცეს რევაზსა ... ციციშვილის სალთხუ-
ცის ... ქაიხოსროს შუამდგომლობით ეს წყალობა გიყავით: ჩუენგან არაო-
ღთა, არ მოგეშალოს თქვენი მამული ... ციხელიდი და არმაზი მისი შესაე-
ლითა, ხატისოფელი და ქალაქის მოურაობა... ციხეზდავი თავის მამული-
თა, ზერტი როგორც გქონებიათ სამოურაოდ, რაც იქ გლეხნი გყვანან, იმი-
თა ქართლით კახეთამდის სალთხუცობა... (ქსმ, III, გვ. 622).

ციხელიდი 1624 – იხ. ძეგვი

ციხელიდი 1668 – იხ. ძეგვი

ციხელიდი 1672 – ... ჩუენ ... ქართლისა კათალიკოზმან ... დომენტი ... თქვენ,
სახლთ-უხუცესს პაპუასა ... ციხელიდის მოურაობა და არმაზი... (ქსმ, III,
გვ. 570).

ციხელიდი 1686 – იხ. ციხეზდავი

ციხელიდი 1687 – იხ. მცხეთა

ციხელიდი 1692 – ... ჩუენ ... საქართველოს ... კათალიკოზმან ... იოვანემ
თქუენ, მცხეთის სახლისუხუცესს რევაზს ... მაღალაშვილსა ... გიბოძეთ
ციხელიდს სამი კომლი კაცი, უწინ მიწობლიძის ცოლყოფილს მარიამს
ჰქონებოდა... რაც ციხელიდს ზუმბულიძის ნაქონი გლეხები დარჩა, სახა-
სოდ დაგვიჭერია, სამოურაოდ თქვენ გიბოძეთ. [დამტკიცება]: ჩუენ, მეფეთ-
მეფემან ... ნაზარალიხან ... ყეენის ერდგულობაზედ ქალაქს ციხეში შემო-
ყვლით და თქვენც ... მოგვედგეთ... ციხელიდის მამულის წყალობა ... ჩუენც
... ლავიმიტკიცებია და გვიბოძებია გომი სამოურაოდ და ... კარსანს მაჭა-
რაძე, თვის მამულით (ქსმ, III, გვ. 599).

ციხელი XVII-XVIII სს. — [მინაწერი 1170 წ. სიგელზე: სიგელი ციხედი-
ლისა, ცხევისა, ცხირეთისა, გავაზისა, გველდებისა, ბჭიტისა და ჯვარის
კოლმანისა, აგარისა (ქისკ, I, გვ. 70).

ციხელი 1736-1744 — იხ. მოხისი

ციხელი 1740 — [წყალობის წიგნი დომენტი კათალიკოსისა მამუკა მად-
ლაშვილისადმი]: ... როგორათაც პირველად ციხედილისა და არმაზის მოურა-
ობა შენი იყო, ახლაც ისევ შენთვისვე წყალობა გეიქნია... (ქსძ, III, გვ. 753).

ციხელი 1756 — ... რასაც ამ არხით ჯავახისშვილი ჭაბუა ციხედიდელს
კაცს უჩივის, თუ სიტყვა ქონდეს, სამართალში მოიყვანე... (ქსძ, VII, გვ. 34).

ციხეკნელი. ჯავახეთი

ციხეკნელი XIV-XV სს. — იხ. ვანისქვაბები

ციხელაური. კახეთი

ციხელაური 1778 — ... ორისავე საქართველოს მეორეს მეფის ირაკლისაგან
ჩვენ, ქეშიკიბაშს იოანე აბაშიძეს და ... გავაზის მოურავს დავითს, ბრძა-
ნება ... გექონდა. ლუარსაბ ონანაშვილს და ქაიხოსრო ბებურიშვილს ზუ-
რაბ აფხაზის წილი მამული მეფეთაგან ბოძებოდათ... პირველი ლაპარაკი
ამათი სასახლე იყო... ამ სასახლეს გვერთ უძეს ბეთალმანი მიწა, ციხე-
ლაური ქვიან, რომელშიც დავით აფხაზს ციხე ჩადგა. უწინვე ასლან
ონანაშვილსა და დავითს გაეყოთ და გაემიჯნათ ... და ეს ციხე ... დავითს
დარჩა სამართლით (ქსძ, V, გვ. 48).

ციხეკვაბი. ქვემო ქართლი

ციხეკვაბი 1713 — ... მე, მერაბისაშვილმან ბეჟან შენ, ფანიასაშვილს ზურა-
ბასა ... მოგყიდე ციხეკვაბისა მეოთხედი, რაც ჩემი წილი იყოს... არის ამი-
სი მოწამე ... გომარელი მატუასშვილი ზურაბა... დარბიხელს მამნიშვილს
დამიწერია, მოწამეცა ვარ ამისი... (სს, II, გვ. 317-318).

ციხეკვაბი 1735 — ... ჩვე, ფანიასსვილმა ტერ-მათოს ... თქვენ, ორბელიანს
... ელისბარს ... რაც ჩვენი ნასყიდობა გექონდა ციხეკვაბში, ან მთასა და
ან ბარსა, მოგყიდეთ... არის ამისი მოწამე ... მზეულისტანს ბანაშვილი გი-
ორგი, გომარეთის მამასახლისი ხოსიტა, უგრის⁸⁰ დარიძე კაცია... ფიტარე-
თის ღეკანოზის შვილი ბასილი, ურცევან ღონიასშვილი, დარბაისელის
სხაღნარს ბასილაშვილი ღამაზა... (სს, II, გვ. 381).

ციხეკვაბი XVIII ს. II ნახ. — ციხეკვაბელმან პაუასშვილმან ბაიდრელებს
უჩივლა ძროხა, ცხენი (...) იმ (18) (სამდ. გვ. 57).

ციხეკვაბი 1763 — იხ. დიდი ვერისი

ციხეკვაბი 1784 — იხ. კურწიკამი

ციხეკვაბი 1792 — იხ. ირაბა

ციხია. იმერეთი

⁸⁰ ვერისი?

ციხია 1573 — [შეწირულების წიგნი გიორგი იმერთა მეფისა]: ... უბოძეთ გელათს დასაველეთის კარსა სასაფლაო... უღლუხან იქი დავამარხეთ ... და შეესწირეთ გლეხნი ციხიას... ღაშკარაული პარტახტი... ბიბილაური პარტახტი... აგრევე ფარცმანაყანევს გლეხნი ქელბაქიანის ავთანდილისაგან მონასყიდნი ... შეესწირეთ გელათს უღლუხანის სულისათვის... (დსსს, I, გვ. 29-31).

ციხია. ქვემო ქართლი

ციხია 1523 — იხ. მძოვრეთი

ციხია 1740 — ... ჩვენ, შიოშისშვილმა პაპამ ... თქვენ, ზაალსაშვილებსა ... მოგყიდეთ ჩვენი სამკვიდრო და ნასყიდი მამული ციხიას და ენაგეთს... (დსსი, I, გვ. 290).

ციხია 1746 — იხ. თაფანი

ციხია. შიდა ქართლი

ციხია XVI ს. — იხ. ქურთა

ციხია 1780 — იხ. დოესი

ციხიანთ კარი. არაგვის ხეობა

ციხიანთ კარი 1781 — იხ. წკერე

ციხისი. ქვემო ქართლი

ციხისი 1635 — იხ. ენაგეთი

ციხის მთავარმოწამე. შიდა ქართლი

ციხის მთავარმოწამე XIII ს. II ნახ.— იხ. ბნავისი

ციხის მეიდან. თბილისი

ციხის მეიდან 1749 — ... გავიყარენით ჩვენ, მეღიქი აშხარბეგის შვილი მირიშქარბაში აღა და სტეფანა და ჩვენი ძმისწული ბეჰბუდასშვილი მეღიგზადა... ჩვენი დუქნებისაგან სამი დუქანი ციხის მეიდნის პირში, ავლაბრის საყდრის ვახშია. ამ დუქნების გვერდით ერთი დუქანი კუსანაანთ საყდრის ვახშია... აშახანაში ერთი დუქანი ენშიაძინის ვახშია და რასტაბაზრის პირში ჩორსოსთან ერთი დუქანი სევანის ვახშია... და დარჩა ჩვენი გაუყოფარი ... დიდი ქარვასლა, ანტონის ქარვასლის სამი ჩარეჟი და წყნეთი... და ავლაბრის ბაღი, სეიდაბათის ბაღი სამწილად საერთო არის... (ქსმ, IV, გვ. 381-382).

ციხის მეიდნის უბანი. თბილისი

ციხის მეიდნის უბანი 1767 — ... ნასყიდობის წიგნი ... მოგეცი მე, ყამაზანთ მარტიროზას შვილმა შაქაროამ ... შენ, ჩემს ძმას მურადას... მე და შენა რომ გავეყარენით, მაშინ ერთი დუქანი ციხის მეიდნის უბანში ჩვენი საერთო იყო, ფრანგი სიმოვანას შვილი ანტონას ჯვალაბისაგან ნასყიდი... და გარეთუბანში ჩვენი ყმა მეჩახმახე არუთინას ნასახლარი ალაგისაც, ესეც ნახევარი შენი იყო და ნახევარი ჩემი იყო. აწე ვალი მქონდა ... და მოგყიდე... (დთი, I, გვ. 310).

ციხისძირი. არაგვის ხეობა

ციხისძირი 1781 — იხ. პავლეური

ციხისძირი. კლარჯეთი

ციხისძირი 1392 – იხ. ტფილისი

ციხისძირი. შიდა ქართლი

ციხისძირი 1637 – [ზაქარია დილიმაშვილმა გედევანიშვილებს] ... ბატონს ერაკლესაგან მოსყიდული ნავენაცობი მოგყიდე სავენაჲ ზემოთ ჩემის განაყოფის ვენახამდი, ქუემოთ ვაკემდი... არიან ამისნი მოწამენი ... სულაშვილი ნაცვალი თამაზა... ციხისძირელნი დათინა და სრულიად აღაიანელნი. მოგყიდეთ კიდევ ორის დღის მიწა ჭაობში, მოგყიდეთ წყაროსთან ტატიას მიწის გვერდზე ზემო ბეგამდი... (სს, I, 1899, გვ. 336).

ციხისძირი 1695 – იხ. წილკანი

ციხისძირი XVII ს. – [სამთავისის სამწყსოს შესავლის წიგნის ახალი ნაწილი] ციხისძირს პური ბ, კომლზე კოდი, ქადაგიანში..., აღაიანსა..., კვარხითს პური ბ, დრამა – კომლზე კოდი პური, ჩანგილარს..., ბეგთათავს..., ექეთს ოკამს..., იქით ოკამს..., თეხს..., გარეყანთ უბანს..., ლამის ყანას..., ხვთსა და ნორტეს..., ბიენის..., იგოეთს..., ფუნგის..., გერეთს..., ჯეჯლიკურს პური ორი, დრამა – კომლზე კოდი პური. ამგვარად მიაართმევდენ (ქსძ, III, გვ. 205-206).

ციხისძირი 1711 – იხ. ქვიშხეთი

ციხისჯუარი. კახეთი

ციხისჯუარი 1799 – იხ. გრემი

ციხტლა. შიდა ქართლი

ციხტლა 1399 – იხ. მუხრანი

ცლოკანი. კახეთი

ცლოკანი 1748 – [წყალობის სიგელი ერეკლე II-ისა სერგია პოპიაშვილისადმი]: ... ცლოკანის ქვეხოზას და მირზანში ამოწყვეტილის ბერუკას ნაქონს მამულს გვიაჯენით... რადგან მირზანზედ დაედოთ ცლოკანის ქვეხოზა, როგორადაც მირზანის ქვეხოზა გჭირს, წყალობა ბატონის მამის ჩვენისაგან და ჩვენგან, ესეც ამ რიგით გვიწყალობებია... აწე გიბძანებთ ... ვიზიტის მოურავო, ნაცვალო, ასისთავო... თქვენც ასე დაუმტკიცეთ... (სს, III, გვ. 196).

ცნო. ხევი

ცნო 1779 – იხ. სტეფანწმინდა

ცოვრეთი // ცოვრეთი // ცხოვრეთი. ქვემო ქართლი

ცოვრეთი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ცოვრეთი 1543 – იხ. სხალნარი

ცოვრეთი 1638 – [მამულის გაცვლილობის წიგნი ბარათაშვილისა და არეშიშვილს შორის]: ... ცოვრეთს ბარათიათაგან ჩუენს ნათესავთა სავენახე მიწები ეყიდა და სიგელიცა გქონდა, ჩუენ ავდეგით და ის მიწებიცა და იმისი სიგელიცა თქუენ მოგართვით, რაც ამ სიგელში სავენახე მიწები ეწერა, ერთობაში ჩუენის ნათესავთაგან ერთად ნასყიდი იყო და ნახევარი

ჩუენი წილი მყუირალაურის ევნახისაკენ და ძველის საწნახლისაკენ თქუენ მოგართვით და ვანქსა შენს ახალშენთა რაც ჩემი კერძი და შაჰყულას კერძი არის მიწა, ისიც თქუენთვინ მოგვირთმევი და ამისდა სამუქვოთ, რაც ბიძის თქუენის და მამის თქუენისაგან ვანქს ნახყიდი მიწა იყო, ფალავან ხოსროს კერძი ქუელინაშვილისაგან რომ ყყიდა ოთხის დღის მიწა სარწყავი, ის ჩუენ დაგევანებუ, ამ რიგათ გავსცვალეთ და შევრიგდით... არის ამისი მოწამე... ვანქელი ქუმნაშვილი ქალბათა, კიდევ ვანქელი ბარამაშვილი პარუმბეგა... (სს, I, 1899, გვ. 483).

ცოვრეთი 1642 – [როსტომ მეფის წყალობის წიგნი გერმანოზ ბარათაშვილისადმი]: ... თქუენი სამკვიდრო სოფელი ცოვრეთი გამოგართვით და ბატონიშვილს გიორგის უბოძეთ... გიბოძეთ ცოვრეთის სამუქვოდ და სანაცულოდ ჩუენი სახასო სოფელი სომხითს – დიდი წერაქუი მისით მითთა, ბართთა, წყლითა... (ქსოის, გვ. 20-21).

ცოვრეთი 1643 – იხ. საბარათაშვილო

ცოვრეთი 1653 – იხ. ბედენი

ცოვრეთი 1699 – იხ. მანგლისი

ცოვრეთის ჴევი // ცოვრეთის ჴევი. ქვემო ქართლი

ცოვრეთის ხევი 1600 – იხ. გუდარეხის მონასტერი

ცოვრეთის ჴევი 1612-1659 – იხ. გუდარეხის მონასტერი

ცოლოთი. შიდა ქართლი

ცოლოთი 1392 – იხ. ტფილისი

ცორვეთი – იხ. ცოვრეთი

ცორვეთის ჴევი – იხ. ცოვრეთის ჴევი

ცორკუთი. ქვემო ქართლი

ცორკუთი 1756 – იხ. ცხეკვი

ცოტა ბარეთი. ქვემო ქართლი

ცოტა ბარეთი 1392 – იხ. ტფილისი

ცოტა გორა. შიდა ქართლი

ცოტა გორა 1527-1558 – იხ. მუხრანი

ცოტა მელურეკისი. შიდა ქართლი

ცოტა მელურეკისი 1559 – იხ. სხალდიდი

ცოტა მელურეკისი 1574 – იხ. ყურისუბანი

ცოტა ღელე. კახეთი

ცოტა ღელე 1579 – იხ. მცხეთა

ცოცხალანთ უბანი. თბილისი

ცოცხლიანთ უბანი 1733 – ... ჩვენ, წატაიკლირანთ ტერ-მარქარას შვილმა მელქიამა ... თქვენ, ბაღდინასშვილსა ოჰანასა ... მოგყიდეთ ჩუენი მამეული ცოცხლიანთ უბანში, ბურჯისაკენ, ერთი დაქცეული სახლი... (დთი, I, გვ. 165).

ცუ. სამეგრელო

ცუ 1470-1474 – იხ. მსხულები

ცუ XV ს. II ნახ. – იხ. ხოფი

ცუ 1611-1657 – იხ. ხოფი

ცუქელაურის მიწა. შიდა ქართლი (?)

ცუქელაურის მიწა 1681 – [ნასყიდობის წიგნი გიორგი მუჩათიძისა უცნობი პირისათვის]: ... შიმშილობის წელიწადს თორმეტი კოდი პური და ათი აბა-ზი თეთრი უნდა მოგვეცა; და სულს იქით ღონე აღარ გექონდა და მოგყი-დეთ ვენახის თავს ცუქელაურის მიწის საქცევს მირიანაშვილის მიწის თავსართუმაღს პანიაურის ზომა ოთხი დღის მიწა... (დსეი, გვ. 18).

ცუქითი. შიდა ქართლი

ცუქითი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ცუცუბანი. შიდა ქართლი

ცუცუბანი 1590 – იხ. ზემო ცხირეთი

ცუცუბანი 1640 – იხ. ცხირეთი

ცუცხვათი. იმერეთი

ცუცხვათი 1697 – ... ესე... წყალობის წიგნი გიბოძეთ ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ბატონმა გიორგიმ ... თქვენ, აგიაშვილს ვახტანგს... თქვენი ძმისწული ქაი-ხოსრო უშვილოთ გარდაიცვალა და მისი მამული სამართლით ჩვენ დაგ-ვრჩა... და გიბოძეთ ცუცხვათს [ყმა-მამული]... სხვა ამას გარეთ რომელიცა ქაიხოსროს დანარჩომი ან სასახლე, ან პარტახი იყოს ... ხელშეუვალად გვიბოძებია... (სმ, I, 1925, გვ. 94-95).

ცუცხვათის ციხე. იმერეთი

ცუცხვათის ციხე 1673 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ბატონმა ბაგრატ ... შენ ... ციხისთავის შვილს ვახტანგს ... გიბოძეთ ციხისთავობა და ცუცხვათის ციხე... რომელიც რომ თეიმურაზ არ გასცა და ბიძათქვენს ხელთ ქონდა, ან აზნაურისშვილი, ან მსახური და ან გლეხი, და ან მიწა-ალაბი, – ყვე-ლა ხელშეუვალად შენთვის მოგვიცემია... (სმ, I, 1925, გვ. 93-94).

ცხავატი // ცხაოტი. შიდა ქართლი

ცხავატი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ცხავატი 1735* – ჩვენ, ერისთვისშვილმა ივანემ ... შენ, ბატონს მილახორს მერაბს ... მოგვცით ჩვენი ყმა ბენტერისშვილი გიორგი, მეჭურჭლე ცხაო-ტელი... (ქსპ, VIII, გვ. 891-892).

ცხავატი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ცხავატი 1781 – იხ. ისროლის ხევი

ცხავატი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ცხამი. იმერეთი

ცხამი 1789-1810 – იხ. ჩიხა

ცხაოტი. არაგვის ხეობა

ცხოტი 1776 – იხ. ფასანაური

ცხოტი – იხ. ცხავატი

ცხევერი // ცხავერი // ცხავარი // ცხევერეთი // ცხევერელნი. შიდა ქართლი

ცხევერი IX ს. II ნახ. – ... მას ჟამსა, ოდეს ბარდავს შევიბენით, ერთი ლომისა მსგავსი ფავნელი მეუღარი დარჩა და ერთი ცოცხალი... ვთხოვენ [ფავნელმა] ჩემნი მკუიდრნი მამულნი ... მეფესა და მიბოძა ... ოთხნი სოფელნი: ცხევერეთი გუელდესითურთ, გავაზელნი კოტმითურთ, ქუმო გუელდეს ორი გლეხი... და მოვიყვანე მთავარი მემღუიმე თევდორე და მივათუაღენით სოფელნი; და მომიწონა ოცდაათი ლიტრა ოქრო... [ფავნელის ხელრთვა]: ... მივეცით და მიგუბედნიერეთ სარკინისა წინამძღვარსა... აჰნიმბელი... კორინთელი... და ვახტანგ ბივრიტელი... (ქისკ, I, გვ. 17-18).

ცხევერი IX ს. მიწ. – ... ჩავე მე, მიქაელ მემღუიმე და ჩავიტანენ ჩემნი ღაგრანი ცხევერელნი. დაუწყე ჩემსა მამულსა შიგან ციხესა გება. დავდგი ჴევისა კერძოდ უკეთესი კოშკი შიგნით. და გარეთ-უკეთესი სახიზნო ცხევერელთა ჰქონდეს. დავიდევ ერთი დღე ანეული – ციხისა ბეგარი... თუ რამე ცხირელსა ჴელოსანსა გუერდსა შესაპოვარი გედვას, აქმევდე რასა... გარდავე ღიხთ-იმერით და მოვიდე თავისუფლობისა ბრძანება კოსტანტინესი და ბაგრატისი, კახთა მეფეთა ფაღლესა და კუირიკისი... (ქისკ, I, გვ. 18-19)

ცხევერი 1073 – იხ. თრიალეთი

ცხევერი 1170 – იხ. სხალტბა

ცხევერი 1590 – იხ. ზემო ცხირეთი

ცხევერი XVII ს. – სიგელი ცხევერისა, ცხირეთისა, გავაზისა გველდებისა და ბტიტისა და ჯვარის კოტმანისა, აგარისა და ციხედიდისა (ქისკ, I, გვ. 70).

ცხევეი // ცხევი. ქვემო ქართლი

ცხევეი 1710 – იხ. ღურნუკი

ცხევეი 1756 – ... ერგო ოთარს [გერმანოზისშვილს] საუფროსოდ [ცმა-მამული] ცხევეს... ტბის... აბელიას... ვეღეთალას... ვერხნალას... ზას... გუგუნას რომ ევნახი აუშენებია მარაბდას იმისი ზომა ერთი ოთარს აუღია და ერთი ვარაზას... ერთ წილად აკრისი სხლნარ-რევშნის ფარდათ ერგო გერმანოზს. ერგო ოთარს საუფროსოდ საუარესოდ სხალნარს აღომელაშვილი... [ერგო ცმა-მამული] ენაგეთს... ცორკუთს...⁸¹ მცოვრეთს... კოხოტას... სხალნართ... ბეთენიას... ერთ წილად ანდრეას ნარიმანასშვილი ბეჟუა ერგო გერმანოზს. მიეცა იასეს საუმცროსოდ ტბის გუგუნას აშენებული სასახლე და რაც ადგილი სასახლედ დაუჭერია ერთ პირად ნაშენებით და კარ-მიდამოთი... ერთ წილად ეგრენტალს ევენება ერგო ოთარს... ერთ წილად აკურისი ჩვენი წილი მამული კარუტას შვილი ოქრუა, ბეღების მამული, ქთელდის მამული, სიხორაულთი, კოკატლისი, პირმიწეთი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი

⁸¹ ცხოვერეთი?

იყენ, სულხან რევაშლის ფარდია, ერგო გერმანოზსა... ღბ ერთ წილად
სწლი (?-ე. თ.) დიდ მზეთით ერგო ოთარს... ღუ...ლად ანდრის (ანდრიას - დ.
ბ.) ნარიმანა... სეხნია ერგო ოთარს... (სს, I, 1899, გვ. 395-398).

ცხენისწყალი, მდინარე

ცხენისწყალი 1413-1444 - [სიგელი ალექსანდრე მეფისა]: ... მას ჟამსა,
ოდეს ერთი ... ზანდუეი ოქრო და ვეცხლი ცხენის წყალმა წამართვა და
კაციბერი მომირჩინა ... მართლით განაბჭობი სისხლი გაუჩინეთ თოფური-
ძეთა... ქართლისა ქათალიკოზნო ... [და] ღიხთ-იმერისა ქათალიკოზნო ...
თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ ბრძანება და სიგელი ესე... (სს, II, გვ. 36-37).

ცხენისწყალი 1720-1742 - იხ. საჭილაო

ცხენისწყალი 1733 - იხ. ბარისთავი

ცხენისწყალი 1760 - იხ. საჭყონდიდლო

ცხენისწყალი 1757 - იხ. წიფერჩი

ცხეპიჯი. სამეგრელო

ცხეპიჯი 1760 - იხ. საჭყონდიდლო

ცხეილო - იხ. სხეილო

ცხვრისი. ქვემო ქართლი

ცხვრისი 1543 - იხ. სხალნარი

ცხვრისი 1657 - ჩუენ ... ბატონიშვილმა ... ვახტანგ ... თქუენ ... გერმანოზის-
შიელს ოთარს ... გიბოძეთ [თქუენი ნაქონი სამეკიდრო ყმა-მამული] მერა-
ბიშიელები ცხვრისს, ზას ბენიაშვილი იოვანე და ნასრადღაეშვილი... (სს,
I, 1899, გვ. 487).

ცხვრისი 1688 - იხ. ბუჟღულეთი

ცხვრისი 1698-1699 - იხ. ბუჟღულეთი

ცხვრისი 1720 - იხ. ნიაწარი

ცხვრისი 1740 - ... მე, აბულფათისშვილი ღუარსაბმან ... თქვენ, გოსტაშაბ
ასლანისშვილს იესეს ... მოგყიდე ჩემი ცხვრისი ირინაშვილი ივანა და სე-
თიაშვილები მამულით, მთით და ბარითა... (სს, I, 1899, გვ. 456).

ცხილათი - იხ. რცხილათი

ცხინვალი // ცხილვანი // ცხილოვანი // კრცხილოანი // ქცხინვალი //
ქრცხინვალი // გცხინვალი. შიდა ქართლი

ცხინვალი 1392 - იხ. ტფილისი

ცხინვალი 1451 - ... მცხეთისა საყდარსა და ... კათალიკოზსა-პატრიარქსა
დავითს ჩუენ, გაბელისძეთა ამირეჯიბმან რამინ ... მოგასხენეთ კრცხილო-
ანს ერთი გლეხი ღალასძე მისითა მამულითა ... [და] ერთი გლეხი ერ-
გნეთს ჯოხასძე ორითა ვენაჯითა... (ის, II, გვ. 8-9).

ცხინვალი 1529-1530 - იხ. ვეძისი

ცხინვალი XVII ს. დას. - იხ. ნული

ცხინვალი 1636 - იხ. გორი

ცხინვალი 1636-1680 – იხ. ქალაქი

ცხინვალი 1664 – ... დედოფალთა-დედოფალმა ... მარიამ ... შენ, დედაქალაქსა მცხეთას კათოლიკე ეკლესიასა ... შემოგწირეთ ... ქრცხილვანს ჩუენი სახასო ყეზერაშვილი ურია და მისი ძმა მათვალა... (იხ, IV, გვ. 40).

ცხინვალი 1678 – ... ჩუენ ... მეფემან ... გიორგი ... თქუენ ... მაჩაბელს აღ-ხაზს ... [გიბოძეთ] ქრცხინვალს ამოვარდნილის ბიძის თქუენის რატისა და გიორგის ... ნაქონი ნაზურევი... (იდსეშ, გვ. 163).

ცხინვალი 1709 – იხ. იმერეთი

ცხინვალი 1712 – იხ. ურბნისი

ცხინვალი 1715 – [წყალობის წიგნი იესე მეფისა პატა ფანველაშვილისად-მი]: ... გიბოძეთ ქრცხინვალს დათვიასშვილი ბერაძე პატა და სულაძე ივანე ... მთითა, ბართა, ველითა, ვენახითა... (სს, III, გვ. 152).

ცხინვალი 1720 ახლო – იხ. თრიალეთი

ცხინვალი 1723 – ... ჩვენ, მეფეთა-მეფემან ... შაჰნაოზ ... თქვენ ... მაჩაბელსა ბორტისა ... გიბოძეთ ქრცხინვალსა მეფის პაპის ჩვენის ნასყიდი ურია კობა და მისი ძმა აბრამა... (იდსეშ, გვ. 168).

ცხინვალი 1723 – ჩვენ ... მეფეთა-მეფემან ... ვახტანგ ... [სითარხნის წიგნი] გიბოძეთ თქვენ, მარტიროზიშვილი მდივანბეგ მდივნის ყმას, ცხილვანელს სიღამონიძეს დემეტრესა... (სს, II, გვ. 318).

ცხინვალი 1724-1744 – იხ. ძარწემი

ცხინვალი 1737 – იხ. სხლელები

ცხინვალი 1745 – იხ. ნიქოზი

ცხინვალი 1749 – იხ. ზემო ქართლი

ცხინვალი 1750 – იხ. ახალსოფელი

ცხინვალი 1756 – ... ავიღე მე, ხერხეულიძემ ღუარსაბ ... თქვენ, ქსნის ერისთვის დავითისაგან, ათი თუმანი ახალი თეთრი... ამისი გირაოდ მოგვიცია ყანდოასშვილი გივი თავისის მამულით, ქცხინვალელი ჩვენი მკვიდრი ყმა... არის ამისი მოწამე ... გორელი ტერ-არისტაკისა... (მსეი, II, გვ. 41).

ცხინვალი 1756 – იხ. ზემო ქართლი

ცხინვალი 1757 – იხ. იდღეთი

ცხინვალი 1759 – ... [იოვანე ხერხეულიძემ დიმიტრი ამილახვრიშვილს] მოგვიდეთ ... ჩვენი მკვიდრი ... ქრცხინვალს მემკვიდრე ... ჩამოვარდნასშვილი ყაყიბა ... თავეთის სახლ-კართა... არიან ამისნი მოწამენი ... გორის მამასახლისი ბაბაღასშვილი გიორგი, ქრცხინვალის მამასახლისი იესე... (სს, III, გვ. 431-432).

ცხინვალი 1759 – ქცხილვანელმან მამაჯანმა ხვითელს ბერუას აჭ... (სამდ. გვ. 47).

ცხინვალი 1763 – ბატონი ამილახვარი რევაზ ავეტიქას და ამის ბიძა-ძმას ედაგებოდა... მოველ ცხინვალს ავეტიქასთანა, ამილახვრის ბოქოულთხუცესი ივანეც მოვიდა... ავეტიქა ამილახვარს დარჩა... (ქსბ, IV, გვ. 490).

ცხინვალი 1766 – საქართველოს პატრიარქის, მეფის ძის ანტონის იმედო ხითარიშვილო ზურაბ! მერმე, მურვანისშვილი რომ ურიაზედ ღაპარაკობს, მიდი ცხინვალს. თუ ბაზაზისშვილი და თამარშენელი მოძღვარი მოფიც-რად იშოვნოს, რომ სვეტისცხოვლის ყმა იყოს, ესენი დააფიცე და საჩუ-ნოთ დაზდე. და თუ ესენი მოფიცრათ ვერ იშოვნოს ... მურვანისშვილს მიაბარე... (ქსძ, III, გვ. 861).

ცხინვალი 1766 – იხ. გორი

ცხინვალი 1767 – იხ. მეღვრეკისი

ცხინვალი 1768 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი ... ჯავახიშვილს დაეთოს მომცეს. ძველი სიგელი მქონდა ცხილვანს ნაცვლობისა... თქვენგანაც წა-ლობა დაგვემართა და ნახევარნაცლობა გვიბოძეთ... (ქსძ, VII, გვ. 138).

ცხინვალი 1768 – იხ. ზემო ქართლი

ცხინვალი 1770 – [სოლომონ I-ის წერილი ტოტლებენისადმი] მერმეთ თქვენი წამოსვლა ქრცხინვალიდამ შევიტყვე, ახალციხეს მიბრძანდები... (მრსუი, III/1, გვ. 536).

ცხინვალი 1770 – იხ. გომი

ცხინვალი 1770 – იხ. გრაკალი

ცხინვალი 1771 – იხ. ახალგორი

ცხილვანი 1771 – იხ. ტინისხიდი

ცხინვალი 1771 – იხ. ხეფინისხევი

ცხინვალი 1772 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ურბნისელ პაპუ-ნაშვილს ბერს. ჩვენს მამულს კულუხი და ღალა არა სდებია. კრცხინ-ვალს რომ ბჰანდებოდით, არზა მოგართვი... ნასყიდი მამულები მაქვს, არა-სოდეს არ გამომირთმევია... (ქსძ, VII, გვ. 225-226).

ცხინვალი 1772 – იხ. მუხრანი

ცხინვალი 1772 – იხ. ხეობა

ცხინვალი 1773 – ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი მოსცეს საყვარელიძეს შიოშს... ქრცხინვალის გაღაგანს ეგრეთ ვერივარ და ხიზნის დაკარგვისა გვეშინიან მუღამ... მამასახლისს უბრძანეთ, ერთი [ბეთილმანი] სახლის აღგილი მე მომცეს... (ქსძ, VII, გვ. 232).

ცხინვალი 1774 – [ტფილისის ადწერის დავთარის ნაწყვეტი]: ... ამისი შვი-ლი ქცხინვალს სწერია... მცხეთელი გოგია აყრილა, მცხეთას წასულა... უფლისციხელი აკოფაშვილი გლახა... ტაგნაგელი მოსია... ჯვარელი ხუ-ციშვილი დავითა და ივანე, გაღატოზი ივანე ძეგველი, ამისი ძმა დავითა და გლახა... მცხეთელი გიორგი ვანქის უძან ამისი შვილი, გურგენიძე მე-რაბის შვილი ტაგნაგელი... ქალაქში კათალიკოსისა კრწანელი მესატვერე სანგველა... ორთაჭალელი გაფრიელა კრწანისში სწერია... პაპა ამისი შვი-ლი თათულა აყრილა ველისციხეს... კარაპეტა მეზადე, დარბაზს წასულა... ცხინვალელი სტეფანა... ბატონიშვილი გიორგის ყმა ციხეში... ქალაქში ბა-ტონისშვილის გიორგისა... გომიჯვრელი ივანე... ჰაგველი გასპარა და შვი-

ლი ანდრია... ფეიქარი მოსესა გორიჯერის ყმა არის... ბატონისშვილის ლეონის ყმა გარეთ უბანში ბურთიკაშვილი გიორგი... წინწყაროელი ფეიქარი თთარ, ყოინასშვილი ოქრო მჭედელი არუთინა, გომიჯვრელი ივანე... იულონ ბატონიშვილისა სურამელი სირაჯი ნონე და ძმა... (სქიძ, I, გვ. 146-156).

ცხინვალი 1775 - ... ბატონს მდივანბეგებს, ამილახვარი რევაზ მოვასენე... ცხინვალს ჩემს ყმას ავეტიქას რომ ჩემგან ნასყიდი მამული უჭირავს, იმ მამულიდამ გამოთადლო [ჩემმა ბიძაშვილმა მინბაშმა], თავისი მუშა შეუშვა და თვითონ მუშაობს... (ქსძ, VII, გვ. 283).

ცხინვალი 1775 - ყანდუაშვილი გივი ცხინვალს წისკვილზე ... ჩიოდა... ეს წისკვილი ძველათ ამილახორის ყმის ბაჩიძის ყოფილიყო. ამ ბაჩიძეს ნახევარი წისკვილი ყანდუაშვილისათვის მიეყიდნა. მასუკან არეულობის მიზეზით იმ საწისკვილოზე მანაბელს იესეს წისკვილი აებრუნებინა... იმ წისკვილის ნახევარი ... ამილახორს მანაბლისათვის გამოერთმია და ამ ყანდუაშვილის წილი კი დარჩომილიყო... (ქსძ, IV, გვ. 674).

ცხინვალი 1775 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს მდივნის სულხანის ყმას ალიხანასა. ქრცხინვალს გახლდი მედუქნეთა. თქვენის ბძანებით ყველა მედუქნეზე ფარჩა მოიკრიფა... (ქსძ, VII, გვ. 296-297).

ცხინვალი 1775 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს პაატა მეითრის შვილსა. ავლაბრელი ჩემი ... ყმა ხარაზი გიორგი ქრცხინვალში არის. ერთი ოქმის წყალობა გვიყავით, რომ იმასთან ხელი არავისა ჰქონდეს (ქსძ, VII, გვ. 301-302).

ცხინვალი 1775 - იხ. ახალციხე

ცხინვალი 1775 - იხ. ქინძათი

ცხინვალი 1776 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი ყანდუასშვილს ქცხინვალელს გივს მოსცეს... ჩემი ნასყიდი წისკვილი ქცხილვანს თქვენის განაჩენის ბძანებით ... მე დამნებდა... ახლა მანაბელს ნუსხაში დაეწერა ქცხილვანს ნახევარ წისკვილი... მეც ამილახვრის კაცისაგან მიყიდი... (ქსძ, VII, გვ. 355).

ცხინვალი 1776 - ღმერთმან ... ხელმწიფის ძის გიორგის ჭირი შიოშ საყუარელიძეს მოსცეს... ქცხილვანს გახლავარ, ორიოთ დღის მიწა დემეტრემ მომცა... ევნახათ გამიკეთებია და სახლ-კარი ამიშენებია... გოგია მინბაში მედაგება, ჩემი კაცი მდგარაო... (ქსძ, VII, გვ. 329-330).

ცხინვალი 1778 - ღმერთმან ხელმწიფის ძის გიორგის ჭირი ... ქცხინვალელს ავეტიქას მოსცეს... მანამდინ ამილახვრიანთ ყმა გახლდი, ქცხინვალს მამასახლისი გვერთ ვერ გამივლიდა ხოლმე და ახლა, რა თქვენი ყმა შევიქენ, ილაჯი აღარა მაქვს მამასახლისისაგან... (ქსძ, VII, გვ. 388).

ცხინვალი 1779 - ... ქრცხინვალელი სარქისაშვილი ბადდუა ხერხეულიძეს ივანეს ერგნეთს ერთის დღის ნავენახარს მიწაზე ელაპარაკებოდა: ჩემი ნასყიდი არისო, ფრისელმა ბიბიტასშვილმა მამყიდაო, ნასყიდობის წიგნი ხელთ მიჭირავსო... (ქსძ, V, გვ. 82)

ცხინვალი 1779 - იხ. აჩაბეთი

ცხინვალი 1779 – იხ. სურამი

ცხინვალი 1780 – იხ. რუისი

ცხინვალი 1781 – ... ჩვენ, ამილახერისშვილმა ცხინვალის მოურავმა გივმა ... შენ, კვალინიძეს ბერსა ... დაგვარის ჩემის კაცის სასახლის ალაგი მოგყიდე ნიგვზითა, თავისის ნერვითა... (იდსეშ, გვ. 190).

ცხინვალი 1781 – ... ფავლენისშვილს ფავლენს და ოქრომჭედლისშვილს შერმაზანს ოთხს საკვამლეზე ედავნა... [განაჩენი]: როცა ცხინვალში ეს საქმე აღსრულდეს და რომელიმე გამტყუნდეს, ცხინვალის მოხელემა და უფროსმა კაცმა მოწმობა უნდა მოაწერონ, ვისაც დარჩეს... (ქსდ, V, გვ. 169-170).

ცხინვალი 1781 – იხ. დვანი

ცხინვალი 1781 – იხ. დოესი

ცხინვალი 1781 – იხ. ტბეთი

ცხინვალი 1782 – ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი მოსცეს თქვენის ძის ვახტანგის ყმას, შიოშ საყვარელიძეს... მაშინდა კიდევ [ფავლენისშვილი] ზაზა, ცხინვალს დუქანში ვიჯექი... ხმლით იწია, სომხებმა არ მოუშვეს... (ქსდ, VII, გვ. 566).

ცხინვალი 1782 – იხ. ნიქოზი

ცხინვალი 1783 – ღმერთმან ... ჰელმწიფის ძის ვახტანგის ჭირი შოშია საყვარელიძეს მომცეს... ქართლში რომ ბძანდებოდით, ბედნიერის მეფის და დედოფლის ოქმი მოგართვი და გეჰალაპარაკეთ მე და ფავლენისშვილები. ცხინვალსა რაც იმას ჩემთვის ძალით წაერთმია, უნდა ისევ მოეცა... (ქსდ, VII, გვ. 583-584).

ცხინვალი 1783 – [განჩინება როსტომა და ქაიხოსრო ჯაშიტაშვილების გაყრის საქმეზე]: ... ცხილოვანის მამასახლისი მლთისავარა... ქაიხოსროს რომ მისირიდამ ოსიაურელის კაცის ვალი აუღია და მოუტანია ასოცი თუმანი, ეს თეთრი მთლივ ქაიხოსროს დავადევით... (ქსდ, V, გვ. 239).

ცხინვალი 1783 – იხ. მავდისთავი

ცხინვალი 1784 – იხ. ზემო ქართლი

ცხინვალი 1786 – ჩვენ ... მეფემან ... ირაკლი მეორემან ... გიბოძეთ ესე წყალობის წიგნი და სიგელი შენ, ჩვენს სახასოს ყმას ნარელს ოსს ხეთაგურს... ასე რომ, შენი შვილი ბოლათიყო ჩვენ გვახლდა და ასპინძას ოსმალთა და ლეკზე რომ გაგვემარჯვა, იქ მკნეთ გაისარჯა დ იმ ომში მოიკლა. შენ ... შეგიწყალეთ და გიბოძეთ ქცხინვალს ამოწვევტილის პეტრიაშვილის ბეთაღმანი მამული... ერთი წიგნი ამ მამულის წყალობისა უწინვე გიბოძეთ, მაგრამ ქცხინვალი რომ ლეკებმა წაახდინა, მაშინ შენი რძალი, ბოთალიყოს ცოლიც იქ დატყვევდა და წიგნებიც დაგეკარგათ და ახლა კიდევ ჰელმეორეთ ეს წყალობის წიგნი გიბოძეთ... (МИТСВГ, II, გვ. 58-59).

ცხილვანი 1786 – იხ. ლილო

ცხინვალი 1787 – იხ. ზემო ქართლი

ცხინვალი 1787 ახლო – იხ. მედერეკისი

ცხინვალი 1787 – იხ. საამილახვრო

ცხინვალი 1788 – [არზა მაღალაშვილ სიმონისა მდივანბეგებისადმი]: ... ელისაბედ ბატონისშვილი რომ წაიყუანეს, იმჟამად ცხინვალს გახლდი. იმერელს ხუცესს ერთი პატარა ბიჭი გადმოყოლოდა იმერეთიდან. [მაღალაშვილმა ეს ბიჭი აიყვანა მოსამსახურედ. თოთხმეტი წლის შემდეგ] გამეპარა და კახეთს ცოლი შეერთო, ის ცოლი მოკდომოდა... იმ ქვრიობაში მაგ გლახას დედაკაცის ქალი აეჩემებინა, ამ ქალაქშია და შეერთო ცოლად... (ქსდ, V, გვ. 407-408).

ცხინვალი 1788 – იხ. ვახანი

ცხინვალი 1789 – იხ. ატოცი

ცხინვალი 1789 – იხ. ვარიანი

ცხინვალი 1790 – ... ესე წიგნი მოგეც მე, თუმანისშვილმა ... მანუჩარმა, შენ, ცხინვალელს ხოჯასშვილს ხოსროს, ასე რომ ... შენი დიდი ვენახი ... ორმოცდათექვსმეტ თუმნათ ... ვიყიდე... (მსეი, II, გვ. 86).

ცხინვალი 1791 – ... დედოფლისაგან გეგებანა ჩვენ ... საღთსუცესს აბაშიძე გიორგის და ამილახვრისშვილს, ცხინვალის მოურავს ანდუყაფარს – ხოჯაშვილის ფარემუზას და ძაგიას ძმისწულის მარდახას საქმე... უნდა მოგვეყვანინებინა: ცხინვალის მამასახლისი სთისავარ... თუ ის ბერძენი ვერ გაამტყუნა და სამართალში ვერას შეუვიდა, რომელიც მიწა ფარემუზს სიგლით უცხადებდა, ის მიწა ჭედლიური ფარემუზასათვის მიგვიცემია... (ქსდ, V, გვ. 542-543).

ცხინვალი 1791 – იხ. სიღნაღი

ქცხინვალი 1792 – იხ. გორი

ცხინვალი 1792 – [არზა ფალავანდიშვილებისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ურია გეყვანდა და ცხინვალს თქვენს საფარველს ქვეშ გეყვანდა... ერთს დღეს ორმოცის კაცით ქუთათლისა და ვახუშტი წერეთლისა ძმა გიორგი მოსულიყო. იმ დღეს ცხინვალის ვენახებში დამალულიყო, დაედამებინა და ვახუშტისა შემოსულიყო ცხინვალში, აეყარა და წაეყვანა ის ურია... (ქსდ, VIII, გვ. 172-173).

ცხინვალი 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ცხინვალი 1796 – ... ბატონიშვილი იულონ გიბანებო! მერმე ამ არზით მდივანი მანუჩარ ასე რომ ჩივის, შენ უნდა დაადგე ხახანაშვილს და ... თუ სიტყვა აქვს რამე, იქვე ცხინვალს ორი სამი მოხტაბარი კაცი დაუსხი და მოარიგონ (ქსდ, VIII, გვ. 388).

ცხინვალი 1796 – იხ. არადეთი

ცხინვალი 1796 – იხ. გორი

ცხინვალი 1797 – ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი ცხინვალს მსახლობელს საყვარელიძეს იასეს მოსცეს... ამილახვარიშვილის დემეტრეს მისული ყმა-ნი ვიყავით ტბეთს, მამულები მოგვცა... (ქსდ, VIII, გვ. 419).

ცხინვალი 1797 – დმეტრთან ... დედოფლის ჭირი მოსცეს მინაპსს ბუენს. თქვენი შვილის, ალექსანდრეს ოქმითა, ბძანებით ჩემი ძმისწული გოგია ცხინვალს გზღებოდათ, ხერხეულიძეებს ჯარი შეეყარად და სადილზე მჯდომს თავს დასხმოდნენ, ასე უწყალოთ მოეკლად ხლმის ცემით... (ქსმ, VIII, გვ. 440).

ცხინვალი 1798 – ესე [ბატონყმობის] წიგნი მოგართვით თქვენა, ბატონს ... მამუკას ... მე, ხიზნისშვილის ხახამ ისხაკამა... არის ამისი მოწამე ქრცხინვალის მამასახლისის ღალაშვილი ღვთისაჲარ... (იდესმ, გვ. 212).

ცხინვალი 1798 – იხ. ნაწალკოტევი

ცხინვალი 1799 – [ვახტანგ ბატონიშვილის წერილი იოსებ ყორღანაშვილი-სადმი]: ... აღათანგს რომ ცხინვალს ერთი თავისი ყმა სომეხი ჰყავს, ბიძაშენს, მილახვარს ოსეფას, უნდა უთხრა ჩემავიერ, აღათანგის თავის თხოვისაჲერ, მათს უმადლესობას დედოფალთან შეეწიოს და ის კაცი გაუთარხნოს... (სს, III, გვ. 318).

ცხინვალი 1799 – ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი... მამუკა უზნადისა... ერთი კომლი კაცი მყავს ცხილვანსა. იმ კაცის კურთხეულის მეფის ოქმი და ბატონის დედის თქვენი დედოფლის ოქმიც მაქვს, რომ ცხილვანის დავთრით იმას გამოსაღები ხარჯი არ უნდა ეთხოვბოდეს... (ქსმ, VIII, გვ. 565).

ცხინვალი 1799 – ...კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი დავით ამილახვროშვილის ბარძიმისაგან... ქცხინვალის მოურაობა ნაბოძებია ძველათ, თქვენი წყალობა და წილი არ მიძეს. გრაკალი ბიძის ჩემის შაჰყულიხანის ნასყიდია და მე წილი არ მიძეს. საიადღუზიშვილო და საბედიანაშვილო კელმწიფეთაგან და მე წილი არ მიძეს... (ქსმ, VIII, გვ. 543).

ცხინვალი 1799 – ... ბეგთაბეგისშვილების ბეგთაბეგის და ესავის გაყრის სამართალი ჩვენ, მდივანბეგს გეუბძანა... სასახლეები ადრევე დაჩემებული და გაყოფილი ჰქონიათ. ესავ აღარ ყაბულობს და დაფასებას ამბობს. ამის გამო რაც ქრცხინვალს და რუისს რომ მამულები გაუყვიათ, იმ უამის მიხედვით ის მამულებიც უნდა დააფასონ და ისე მორიგდნენ (ქსმ, VI, გვ. 131).

ცხინვალი 1799 – იხ. დირბო

ცხინვალი 1800 – ... ცხინვარს და რუისს, [ბეგთაბეგიშვილებს] რაც საერთო მამული ქონიათ და თავ-თავისთვის დაუჭკურიათ, უნდა იმაზე საუფროსო აიღოს ბეგთაბეგმა, ოცის დღიურიდამ თერთმეტი ბეგთაბეგს და ცხრა ესავს და მის ძმებს... (ქსმ, VI, გვ. 194).

ცხინვალი 1800 – ხელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი სიხარულაშვილები-საგან გაბრიელასი და რევაზასი: მამაჩვენი იმერეთიდან ხიზნათ გადმოვიდა, აქა-იქ გახლდით, რომ ჩვენთვის ყმობა არავის უთქომს. მამა ჩვენი ცხინვალიდამ დაიკარგა, ჩვენ ობლათ დავრჩით... (ქსმ, VIII, გვ. 696).

ცხინვალი 1800 – იხ. სურამი

ცხინვალი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ცხინვალი XVIII-XIX სს მიჯნა – იხ. გორი

ცხინვალის ხეობა. შიდა ქართლი

ცხინვალის ხეობა 1667 – ... თქვენ, ბატონისშვილს კათალიკოსსა, მე, მაჩა-
ბელმა ბადურ ... მოგიყიდეთ [ყმები]... არის ამისი მოწამე ... სრულ ქრცხილ-
ვანის ჳეობა... (ის, IV, გვ. 45).

ცხინვალის ხეობა 1785 – იხ. თამარაშენი

ცხინვალის ხეობა 1797 – ღმერთმან დედოფლის ჳირი ელიოზისძეს და-
ვითს მოსცეს. აღამახმადხანის დროს არეულობაში ჩემის სახლიკაცის კა-
ცი ეკლესური ოსის ჳარით მომიხდა, და ეკლესიაც დამიწვა და ჩემი და
ჩემის კაცისა ხუთასი კოდი პური წაიღო... ქრცხინვალის ხეობიდან და
სხვა სოფლებიდან რამთონი ათასი კოდი პური წაიღეს ოსებმა, კარგად
მოგსენებია... (ქსძ, VIII, გვ. 447-448).

ცხირეთი. შიდა ქართლი

ცხირეთი IX მიწ. – იხ. ცხევერი

ცხირეთი 1073 – იხ. თრიალეთი

ცხირეთი 1170 – იხ. სხალტბა

ცხირეთი 1466 – იხ. გორის ციხე

ცხირეთი 1597 – ... ჩუენ, ჳავახიშვილმა გამრეკელმა ... მივათხოეთ ... ასუ-
ლი ჩვენი ბატონი შამანდუხ ... ბატონსა ივანეს. მივეციეთ და წარუძღვანეთ
ზითეჲად ცხირეთი გოჩიას გარეთად, რაცა ჩუენი კერძი მამული იყო, ანუ
ციხეშიგან, ანუ სოფელშიგან, ანუ სამებათა, ანუ მთასა, ანუ ბარსა... (ქსძ,
VIII, გვ. 830-831).

ცხირეთი 1607 – ... ჩუენ ... დედოფალმან ნესტანდარეჯან ... შენ ... სახლი-
სუხუცეს ჳურაბს ... გიბოძეთ თეჳზიას კერძი ცხირეთს და სამებას მისის
სამართლიანის საქმითა... (სკ, IV, გვ. 74).

ცხირეთი 1608 – იხ. საბარათაშვილო

ცხირეთი 1630 – [წყალობის სიგელი თეიმურაზ I-ისა პაატა ჳავახიშვილი-
სადმი]: ... ცხირეთი ჳავახიშვილის პაატას სამკვიდრო ყოფილიყო და
ჩვენც გვიბოძებია მართლის სამართლიანის სამძღვრითა... (სს, II, გვ. 62).

ცხირეთი 1640 – ჩუენ, მეფეთ-მეფემან პატრონმან როსტომ ... თქვენ ... თუ-
ხარელს ... გიბოძეთ ცხირეთს ცუცუბანი... (ქსის, გვ. 152).

ცხირეთი 1793 – იხ. ოძისი

ცხირეთის გვერდი. შიდა ქართლი

ცხირეთის გვერდი 1454 – [წყალობის წიგნი გიორგი IX-ისა]: ... გჳონდეს
თქვენ, გორის მოურავ ჳავახისშვილს გამრეკელს და შეილთა თქვენთა ...
ცხირეთის გვერდი სრულად, მისითა ციხითა და სიმაგრითა, ჳემო ცხირე-
თი, ქვემო ცხირეთი, ხანდაკი, ოძისი, ახალშენი და ჳემო და ქვემო ელდი-
სი, მათითა ეკლესიითა, სასაფლაოთი, სასახლითა, ჳურმარნითა, გლეხე-
ბითა... (სს, II, გვ. 38).

ცხირეთის გვერდი 1466 – იხ. გორის ციხე

ცხმარი // ცხმარის ჳევი. სვანეთი

ცხმარი XIII ს. II ნახ. — იხ. სვანეთი
ცხმარი 1445-1452 — იხ. ლაბსყელდაში

ცხნარი. ქვემო ქართლი

ცხნარი 1523 — იხ. მძოვრეთი

ცხნარი 1688 — იხ. ბუჟღულეთი

ცხნარი 1688 — იხ. ერწო

ცხნარი 1698-1699 — იხ. ბუჟღულეთი

ცხნარი 1707 — იხ. მეღრვეი

ცხნარი 1720 — იხ. ნიაწარი

ცხნარი 1725-1735 — იხ. ვერხენალა

ცხნარი 1727 — ... მე, თაყაშვილმან დემეტრემ თქუნ, ორბელიანს ... ერასტის ... მოგყიდეთ ... ცხნარს ჩემი სამკვიდრო ყმა-მამული... (სს, II, გვ. 341-342).

ცხნარი 1728 — ... მე, თაყაშვილმა ქაიხოსრომ ... თქუნ, ყაფლანისშვილს ვახტანგს ... მოგყიდეთ ჩემი სამკვიდრო მამული და ადგილი ცხნარსა და საკეცეს... კაცთაგან არის მოწამე: დმანელი ელისე... აღბაბლუელი ხალილა... ტფილისის სიონთა მღთისმშობლის კანდელაკი გრიგოლ... (სს, II, გვ. 348).

ცხნარი 1729 — ... მე, ზაზუნასშვილმა ზაალ თქვენ, ჩხეიძის მოღარეთ-ხუცის ... ასულს, ბატონს ანახანუმს და თქვენს მეუღლეს, ორბელიანს ... ვახტანგს ... მოგყიდეთ ჩემი სამკვიდრო და ბარათში გამოტანილი მამული ... ცხნარს ორი საკომლო თავის მიწა-წყლით... და საკეცეს ჩემი წილი მამული, რაც ბიძის თქვენის დემეტრესთვის არ მიმიყიდა, იმისთვის ეს მიმიყიდა სატრედო, იმასთან ერთი სახლი და გამოღმა კალოს-საბძლის მეოთხედი... უღელტეხილის მიწის მეოთხედი და თხილის მიწა, აბანოს წინ ბაღი... (სს, II, გვ. 350-351).

ცხნარი 1730 — [ნასყიდობის წიგნი ალექსანდრე გურიელისშვილისა ვახტანგ ორბელიანისადმი]: ...მოგყიდე... ჩემი სამკვიდრო და ჰემწიფისგან მოცემული ... მამული ცხნარსა და საკეცეს, ჩემი წილი მამული, რაც კურთხეულის ზაზუნაშვილის ქაიხოსროს წილში გაყოლოდა, იმისი ბარათებიც მოგართო... არის ამისი მოწამე... გოსტაშაბიშვილი ამილდაბარ... ცხნარელი მღრდელი იორდანე... (სს, II, გვ. 355).

ცხნარი XVIII ს. I ნახ. — იხ. ბეთანია

ცხორებაულის // ცხორებაშვილის სასახლე. შიდა ქართლი

ცხორებაული სასახლე 1641 — ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ შენ ... დიდმელს წმიდის გიორგის დეკანოზს ათანელსა... ცხორებაულის შენისავე საყდრის სასახლეს გუთაჯენით... და ვით მეფის სიგელიც გინახეთ და ჩუენც სიგლითა ამით დეკანოზობა და ცხორებაშვილის სასახლე დაგიმტკიცეთ... დიდმის მოურავნო და მოკელენო, თქუენც ასრე გაუთავეთ... (სს, II, გვ. 64-65).

ცხაზმა // ცხრაძმა. შიდა ქართლი

ცხრაზმა 1460 – [წყალობის სიგელი გიორგი VIII-ისა გიორგი ჟურული-სადმი]: ... ძუელთა მეფეთაგანცა შეწყალებული იყო ცხრაზმა... სისხლი გა-
გიახლეთ და გაგინინეთ... ყოველნო ხელისუფალნო ქალაქისანო, და მთიუ-
ლეთისა თავადნო და ხვეისბურნო და მამასახლისნო ... ნუ ვინ უშლით ჩუ-
ენგან წყალობით ბოძებულსა სასისხლოსა განაჩენსა სიგელსა... (ქრონ, II,
გვ. 278-279).

ცხრაზმა 1766 – [სოფლების ბეგრის გამოსავლის წიგნი]: ცხრაძმის ბეგ-
რის გამოსავლის ჯამი: პური კოდი ორმოცდაოთხი და ორი ლიტრა და ნა-
ხევარი... ქარჩოხის ბეგრის გამოსავლის ჯამი: პური კოდი ორმოცდაოთხი
და ნახევარი... გარეშემოს ბეგრის გამოსავლის ჯამი: პური კოდი ოცდაოთ-
ხი...(სეიძ, II, გვ. 104).

ცხრაზმა 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ცხრაზმა 1781 – იხ. ისროლის ხევი

ცხრაზმა 1791 – [არზა თომაშვილებისა დავით ბატონიშვილის ოქმით]:
...ცხრაძმას მამული გვიბოძეთ, არ დამნებდა. მასუკან საკორინთლოს ნა-
ბიჭურიშვილის ბეითაღმანი მიბოძეთ. თქვენმა ძმამაც იასაული დამაყენა.
ხე-ტყე მამაჭრევინა. კორინთლიანი არ მანებებენ... ამიღხვრიანი თავიანთს
მამულში აღარ გვაყენებენ... თუ ეს მამული არ გეგებოძა, უნდა დავიკარ-
გნეთ... (ქსძ, VIII, გვ. 126).

ცხრაზმის კვეი. შიდა ქართლი

ცხრაზმის კვეი 1459 – ... შემოვიდა სამთავნელ ეფისკოპოზი გრიგოლ, ქო-
რონიკონსა რმზ, პატრონის ერისთვს შაღვას ბრძანებითა. მრავალი უწესო
საქმე ქმნილიყო. შევიყარენით ჩუენ, ცხრაზმის კვეისა სამისავე კვეის
კრებულნი და მამასახლისნი და ესე პირი მოვახსენეთ სამთავნელსა... (ქსძ,
III, გვ. 206).

ცხრაკარი. კახეთი

ცხრაკარი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ცხრამუხა. შიდა ქართლი

ცხრამუხა 1772 – [ოქმი ერეკლე II-ისა]: ჩვენ მაგიერად ამიღახვარს ბა-
ტონს რევას ესრეთ ეუწყოს: მერმე, ქაიხოსროს ცხრამუხიდამ თქვენი
ასოცი კოდი პური რომ დაუხარჯავს, ისიც უნდა მოგეცესთ და ცხრამუ-
ხაც, როგორც განაჩენი დაიდვა და არის, ისე თქვენ უნდა გქონდესთ...
(ქსძ, VII, გვ. 218-219).

ცხრამუხა 1794 – იხ. წიქარაული

ცხრამუხა 1800 – იხ. ბრეთი

ცხრამუხა XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ცხრუკვეთი. იმერეთი

ცხრუკვეთი 1789-1810 – იხ. ჩიხა

ცხუკური. იმერეთი

ცხუკური 1568 - ... ჩუენ, ... მეფეთ-მეფემან გიორგი ... შემოგწირეთ სჯა
ლათს[ი] ცხუკურს თორმანეული სასახლე მისითა სახასოთა ადგილებითა
და ვენაჴებითა და სათიბითა მისითა... აგრეთვე ... შემოგწირეთ ჩუენჴს ხა-
ჴაპურიძე ნასყიდა... ესე მამული ძველად ჩუენი სახასო იყო და მერმე ნემ-
საძეს ბეჴანს მიეცეთ და ... ნემსაძემან გვიღალატა და ჩუენი ბიძაშვილი
ხოსრო დაგვასხა იანეთს საშვილიაშიგან... და ესე მამული ნასისხრათ ხა-
ხულისა ... ღმრთისმშობელსა შევსწირეთ... (ქრონ, II, გვ. 409-410).

ცხუკუშერი. ლეჩხუმი

ცხუკუშერი 1639-1659 - იხ. ღვირიშის ციხე

ცხურისი. ქვემო ქართლი

ცხურისი 1523 - იხ. მხოვრეთი

-ძ-

ძაბირაული. შიდა ქართლი

ძაბირაული XVI ს. მიწ. - იხ. სურამი

ძაგამი. ქვემო ქართლი

ძაგამი 1788 - იხ. ახალციხე

ძაგნაკორა // ძაგნაკორნა // ძაგნაკორანა // ძაგნაკორნანი // ძაგუნაკორა.
მცხეთა

ძაგნაკორა 1392 - იხ. ტფილისი

ძაგნაკორა 1405 - ... მეფეთაგან დიდად... აბულეთისძედ დასუმულმან ამი-
რახორმან ხიმშიამან ... შემოგწირე ძაგნაკორნათა ჩემი მკუიდრი გლეხი
შერგილაშვილი მისითა მამულითა... და რაცა მცხეთისა გლეხთა ნოდო-
რელთა სარუე ყოფილა გამოსაღები, იგიცა შემომიწირავს და მომიხსენე-
ბია... მე პირველ აბაზასძემან მარილეღმან... (ის, III, გვ. 3-5).

ძაგნაკორა 1417 - [მეფეთ მეფემან ალექსანდრე] ... ესე სიგელი გიბოძეთ
თქუჴნ ... ურდოელაშვილს სუმბატს: პირველადაც მამისა თქუჴნისათჴს
სიგელითავე გვებოძა ძაგნაკორნათა დაფარასძეული მამული... აწ შეგიწყა-
ლეთ, და დაგსვით დაფარასძედ... მათის გუარისა აღარავინ იპოვებოდ...
(ქრონ, II, გვ. 223-224).

ძაგნაკორა 1429 - ... მეფემან [ალექსანდრე] ... ესე წიგნი ... გიბოძე შენ,
ურდოელსა, შენსა შვილსა სუმბატს... ღვთივ გუირგუინოსანმან მამამან ჩე-
მან ... გიბოძა თქუენ ურდოელსა ... რისაცა დღეს ქალაქს მქონებელი ხარ,
სახლი, მამული გლეხები, და ძაგნაკორნათა დაფარისძისეული და ბადღა-
ური და რაცა სად რა დღეს ანუ პატრონთა წყალობა გაქჴ, ანუ ნასყიდი...
(ის, III, გვ. 14).

ძაგნაკორა 1438 — ჩუენ, მეფეთა-მეფისა აღექსანდრესაგან ... შენ, ურდო-
ელსა, სიყრმით მოაქამოდის მოგიგია და ... მომავალთა მეფეთაგან წყა-
ლობად ბოძებული გაქუ, ანუ ნასყიდი და ნაქრთამევი გაქუ: ძაგნაკორნათა
ლაფირისძისეული და ბაღდაური, და ქალაქს რასაცა მქონებელი ხარ, შენ-
სა მეუიდრსა სახლკარსა და ნასყიდსა ვენაჴსა და კაცთა და მამულსა ...
თქუენსა შვილსა სუმბატს და შვილთა და მომავალთა თქუენთა ჰქონდეს...
(ქსძ, II, გვ. 124-126).

ძაგნაკორა 1438 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1442 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1447 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1460 — [წყალობის წიგნი გიორგი VIII-ისა ვირშელისადმი]: ... მო-
ვიბოძეთ ... ძაგნაკორნათა რაცა და რასთანაცა ურდოელისშვილსა სუმბა-
ტასა ჰქონდა და მისგან ნაშვილეობისა ნიშანიცა გქონდა — ლაფარისძისეუ-
ლი სასახლე, მინაშვილისაგან მოსყიდული ვენაჴი... ერთი სხუავე ვენაჴი
კოკორაული, მოსყიდული გლეხი მუნდასძე მისითა მამულითა... ბაყურიული
მამული, მათიასშვილი მისითა მამულითა... და რაცა ლაფირისძესა სახასოდ
საჴნავი მიწები ჰქონდა... ქალაქს ურდოელისაგან ნასყიდი სასახლე ჭურ-
მარნითა და ქულბაკითა და ვენაჴი მისგანვე ნასყიდი ... ანუ სხვა, რაცა ურ-
დოელასა ქალაქს რაცა ჰქონებია, ყუელა უკლებად თქუენთუის გუიბოძე-
ბია... ესე მამული მცხეთისათუის არის შეწირული, თუითო კათალიკოზსა
იახლებოდით და მცხეთისა სამსახურსა ნუ მოშლით... (იხ, III, გვ. 36).

ძაგნაკორა 1477 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1503 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1532 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1579 — იხ. მცხეთა

ძაგნაკორა 1722 — იხ. სარუსთველო

ძაგნაკორა XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი

ძაგოეთი. შიდა ქართლი

ძაგოეთი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

ძაგუ. კახეთი

ძაგუ XII ს. მიწ. —იხ. რაბენი

ძავარაანთ ქუჩა. თბილისი

ძავარაანთ ქუჩა 1783 — იხ. მოღნისი

ძალისა. შიდა ქართლი

ძალისა 1413-1442 — მეფეთ-მეფემან... აღექსანდრე ვიყიდე ძალისს მამული,
შეეწირე წმიდასა შიოს და ევაგრეს უდაბნოსა წყაროზედა ნაფუძარი...
[ორ]ის დღისა ბაბანთა ქედზედა, ერთის დღისა გარგარისშვილის მიწას-
თან... წილკანურის რუზედ ბოლოს უდებს ორის დღისა... მუხათა ყანაშიგა
ორის დღისა... ფარებაშია და გორგიასშვილის გვერდზედა ორის დღისა,
საგლარაოზედა ბოლოს უდებს ინანასშვილსა და ირ[ე]მაშვილს შუაზედა

სამის დღისა... სატაგესუღთანა (?) არის ხახანური ოთხის დღისა... ბერყანასთანა სამის დღისა... ოთხის დღისა ხრამის პირსა არის, ზედავე შვიდის დღისა ოდრიკაზედა... (ისმმ, გვ. 73-74).

ძალისა 1669 – იხ. წილკანი

ძალისა 1698 – ... ბატონ წილკნელს ... დომენტის ... ზევდგინიძის შვილმა ზევდგინ ... ჩემი ყმა ძალისს როსტომაშვილი როსტომა ... მოგართვით თავის მამულით, რისიცი მქონე იყოს ვარდისუბანს, კენახით და წისკვილით... შემოგწირეთ ... წილკნისა ღვთისმშობელსა... (დსეი, გვ. 21-23).

ძამა, მდინარე. შიდა ქართლი

ძამა 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ძამაურა. კახეთი

ძამაურა 1492-1499 – იხ. ჯიმიითი

ძამის მონასტერი. შიდა ქართლი

ძამის მონასტერი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ძამის ციხე. შიდა ქართლი

ძამის ციხე 1747-1749 – [არზა მერალიბეც ციციშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ჩვენი წილი ყმა რაც მყვანდა – ან ქართველი ან სომეხი ან ურია ან აზნაურშვილი და ან იმისი გლეხი – სულ ძამის ციხეში მოვაგროვე. ალექსანდრემ თავისი საყმო მძოვრეთის ციხეში მოაგროვა... ჩვენ რომ მძოვრეთს მივედით, პაპუნას შვილი დავით და პაატა იმერეთიდან გადმოვიდნენ... ღმერთმან შეგვიწყალა, რომ ქართლის ხელმწიფობა თქვენ და მამათქვენს მოგეცათ... ხარაბას ქვეყანაში შენობა ჩამოვაგდე. ქარელის ციხე ავაშენე თქვენის დოვლათითა. ამ თარიღში დავით პაპუნას შვილი იმერეთიდან გადმოვიდა და პაატა ოსმალოდამ გადმოვიდა. ამ თარიღში მირზა ჰუსეინ ვეზირი, და კონსტანტინე მუხრანისბატონი და მე, მეფემ თეიმურაზ ზემო ქართლში მალუჯათზე გაგვზავნა. საავადლოში დავიყვანე. ვაგბრუნდით, ვეზირსაც დავპატივე და მუხრანბატონსაც, მაგრამ არ მეწვივნენ... კიდევ პაატა მოუხდა გუჯარეთსა სამი კვამლი კაცი აჰყარა, ტყვე წაიყვანა სულ თექვსმეტი, საქონელსა და ოთხფეხს გარდა. ორი მსახური ტბაზე ტბის ყურულისთვინ გაგვზავნე. სამი გლეხი კაცი თან გავატანე; ეს ხუთნი იქ დაიჭირა და დაყიდა... კიდევ პაატამ გაყიდა თავის საქორწილთა – აღის ხეობაზე ესახლა ჩვენი ყმა – ქართველი, სომეხი და ურია – ტყვე სული ოცდათხუთმეტი... ჩემი ძმა ქაიხოსრო რომ ცოცხალი იყო, მაშინ ზაზა ჯავახეთს წავიდა და იქიდან ყაზახობა დაიწყო. რაც კაცი დაატყვევა, მძოვრეთიდან წაასხა – ხატუნაშვილი ოვანება კვამლი ერთი – სული იყო რვა, თავისი საქონლითა; გოგლიძე ნინია კვამლი ერთი – სული იყო ხუთი, თავის საქონლით. ეს გუჯარეთის სარბიელს ესახლა. ვარდიაშვილი თავის საქონლით – კვამლი ერთი, გუჯარეთის რუისს ესახლა, სული იყო შვიდი... მოხდომოდა წითელ პარასკევს გუჯარეთს კბილაძე, აყარა ცოლითა, შვილითა, საქონლითა, ჳეობელნი. და გუჯარელნი გამოსდგომოდენ, მოსწეოდენ ჯავახეთის ალათუბანს... ამ თარიღში მე ყვენის

კარზე ვიყავ ჩაფრათ. რომლისაც კბილაძის მოხდომასზე მამკედარა, ის კაციც მზათ აზირში არის, აბაშიძის მამულში – სურამის ბოლოს, ჭალას, სახლობს... დავით პაპუნას შვილი მოვიდა ქალაქს, მამატყუა – ერთობა ვქნათო და თავისი მამულის ბატონობა მამცა... იქიდან მოუძღვა კიკნაძეებს და მიწობს მოუხდა, ტყვე წაიყვანა ოცადაცამეტი... კიდევ მეორეთ მოუხდა წვიმეთს და ხცისა კიკნაძეებითა და ამაშუკლებით დავით ტყვე წაიყვანა ოცდარვა... ბუნიათიშვილმა იასემ, დავითის ყმა, ორს ჩემს აზნაურშვილებს ყელები დამიჭრა გვეფინეთს კოშკში... კიდევ სკრელი კაკაშვილის ტყვეები დაყიდეს დავითმა და პაატამ – სულ ჩვიდმეტი. წმინდის ნიკოლოზის ყმა აგარელი დაბრუნდაშვილი ხაბაზი გაყიდეს – ტყვე სული რვა... ხვედურელი ალექსიძის რამაზის ყმა გაყიდეს კვამლი ერთი – სული სამი... (ქსძ, VII, გვ. 50-59).

ბამის ციხე 1800 – იხ. საციციანო

ბამისწყალი. შიდა ქართლი

ბამისწყალი 1800 – იხ. ქარელი

ბარი. შიდა ქართლი

ბარი 1656 – იხ. ვარიანი

ბარწები // ძერწები. შიდა ქართლი

ბარწები 1656 – იხ. ვარიანი

ბარწები 1724-1744 – ... ამილავარმა გივმა ასე გაგვარიგა [მჩაბლები], რომ ბარწებს გოგიძე ჩვენ დაგვანება... ქურთას – ბასისშვილები და ხაბარელი, აბოწმინდას – მელაძე... ძღვევიჯვარს ან გცხინვალს ... სულ დამინებებია... (მსეი, II, გვ. 30-31).

ბარწები 1795 ახლო – იხ. ერედვი

ბარწები XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ბაღინა // ბაღონა // ბაღინა. შიდა ქართლი

ბაღინა 1768 – ღმერთმან ... ჳელმწიფის ჳირი მოსცეს პაპუნა ფავლენის-შვილსა. ბაღონას რომ მიბრძანდებოდით, ტბეთს მოგახსენე: მიშქარბაშს რომ ქვის სატრელად კაცნი გამოეგზავნა, იმისი ბაჟს დაგეაჯენით... (ქსძ, VII, გვ. 140).

ბაღინა 1779 – იხ. ოქონა

ბაღინა 1789 – იხ. დიცო

ბაღინა 1791 – [არზა ფალავანდიშვილებისა]: ... სასახლე და ციხე, ნახევარი ჩვენია და ნახევარი ერეკლე ფალავანდისშვილის; გიორგი მეფეს გაუყრივართ... ახლა რომ ბაღინა აშენდა, ციხეში შეგვასწრო და ჩვენი წილი აღარ დაგვანება. მანამდინ, ამას უწინ ჩვენ ჩვენი გვეჭირა და იმას თავისი წილი... (ქსძ, VIII, გვ. 113).

ბაღინა 1797 – იხ. ფცა

ბაღინა 1796 – იხ. ქართლი

ბაღინა XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ძალისხვეტი. პალაკაციო

ძალისხვეტი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ძალისხვეტი. შიდა ქართლი

ძალისხვეტი 1559 – იხ. სხალდიდი

ძალონა – იხ. ძალინა

ძახორი. შიდა ქართლი

ძახორი 1785 ახლო – იხ. ქარელი

ძეგამი. კახეთი (?)

ძეგამი 1775 – ღმერთმა ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სხივლაძე კაციას... ძეგამში ყვავიანისშვილისა და ორი გამორჩეული საკომლო მამული რომ გვიბოძეთ, რვა მინალთუნი ვალათ ამიღია... ის ვალი თავს მაძევს და მამული კი ისევ გამომერთვა... ყვავიანის მამული და ველიციხეს წისქვილის წყალობა გვიყავით; თუ არ იქმნებოდეს ამ მამულების ბოძება, ერთს სხვაგანაც არის, გვიბოძეთ მამული... (ქსმ, VII, გვ. 304-305).

ძეგანანთკარი. შიდა ქართლი

ძეგანანთკარი 1781 – იხ. ისროლის ხევი

ძეგვი // ძეგუი. შიდა ქართლი

ძეგვი 1392 – იხ. ტფილისი

ძეგვი 1447 – იხ. მცხეთა

ძეგვი 1504-1511 – იხ. მცხეთა

ძეგვი 1504-1516 – იხ. მცხეთა

ძეგვი 1559 – იხ. სხალდიდი

ძეგვი 1624 – ... პირველადცა ვახტანგ გორგასლისაგან ფიცის ტეხისათვის შემოწირული იყო ძეგვი და ციხედიდი და აწ, სახასოდ – საკათალიკოზოდ გავჴადეთ [ზაქარია კათალიკოზმა]... (ქრონ, II, გვ. 446).

ძეგვი 1640 – კათალიკოზმა პატრონმა ქრისტეფორე ... როსტომ მეფის ბრძანებითა ... გიბოძეთ ... ძეგუსა კუამლი კაცი ოთხი ... თქვენ ... ქარსიძეს თამაზს და დავითს... (ქსმ, III, გვ. 504).

ძეგვი 1640 – ... კათალიკოზმა ... ქრისტეფორე ... თქვენ ... გედევანიშვილთა დავითს ... გიბოძეთ ძეგუს [ქარციძის ყმა-მამული]... და ამისდა სანაცვლოდ ... ქარციძეს მივეცი თქვენი ოთხი კუამლი კაცი ტირძნისს. და ძეგუს ქარციძეს ხელი აღარა ჰქონდეს... და ძეგუის მოურაობა თქვენთვის ... გუბოძებია... (ქსმ, III, გვ. 505).

ძეგვი 1668 – [შეწირულების წიგნი დომენტი კათალიკოზისა]: ... ვინცა და რამანცა კაცმან ძეგვი და ციხედიდი შეწირულობისაგან შლად გელყოს, გამოაჯოს სუეტსა ცხოველსა ... იგიმც განიჭდების ორისგანვე ნაწილისაგან... (ქსმ, III, გვ. 540).

ძეგვი 1678 – ... კათალიკოზმან ... ნიკოლოზ, ესე ... წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ ... ერთობილთ ძეგველთა... დიდი კოკა მოვშალეთ – და თორმეტიანი კოკა დაგიდგით; ძეგვის თავს სასახლე მოვშალეთ და ის ალაგი

თქვენ გიბოძეთ; და რახან ძეგვს ჩვენს ცხენებს დავაბემდეო, ცხენს ჩვენს ქერს ვაჭმევდეთ... (ქსძ, III, გვ. 577).

ძეგვი 1687 – იხ. მცხეთა

ძეგვი 1724 – ჩვენ ... კათალიკოზ-პატრიარქმან ... დომენტიმ ... თქვენ, თა-
ზიშვილს შიოს ... გაგიწყვრით და შენი სამკვიდრო ძეგვის ნაცლობა გამო-
გართვით. მასუკან ისევ ... წყალობა გიყავით და ძეგვის ნაცლობა გიბოძეთ
სამკვიდროდ... (ქსძ, III, გვ. 705).

ძეგვი 1731 – ... ესე ნასყიდობის წიგნი ... მოგართუთ ჩუენ, ძეგველმა მეთი-
რაშვილმა ივანემ ... თქუენ ... ტფილელ მიტრაპოლიტს არსენს... რა ოს-
მალთ საქართველო დაიჭირეს, თავად გავდარიბდით, მერმე მოგვიცდა ღე-
კი და ძეგვი სულ წააგდინა... მოგყიდეთ ჩემი ნასყიდი ვენაჭი ვარდიაშვი-
ლისაგან მოსყიდული... (ის, V, გვ. 45).

ძეგვი 1736-1744 – იხ. მოხისი

ძეგვი 1783 – ... საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქმან ... ანტონი ... შენ,
გელდონისძეს ... იოანეს ... მოგეცით სამცხეთოს სარდლობა... ეგრეთვე ძეგ-
ვის მოურაობა, როგორც სარდლობაზე სდებია, ისიც შენთვისვე გვიბოძე-
ბია... (ქსძ, III, გვ. 944).

ძეგვი 1795 ახლო – იხ. ქვახვრელი

ძეგვი 1800 – ... მეფის ძის ანტონის წინაშე მოსახსენებელი ... ერთობილ
ძეგველებისაგან... ვინცა-ვინ თქვენის ბძანებით ძეგვს მოსვლა ებძანა, ვი-
საც შეეძლო, იქ აღარ დადგა და ისევ აიყარნენ და წავიდნენ. ამ აყრილს
კაცთ გარდა, რვა კომლი ჭირმა ამოწყვიტა და ზოგიერთი იქ გახლავსო...
ხომ მოგესხენებათ, გზა ადგილი გახლავსო და მარტო აველელ-ჩამომდე-
ლისაგან ილაჯი გვაქვს წართმეული, ზოგი მოძალისაგან და ზოგიერთი
სტუმრისაგან. ესხლაც ბატონისშვილმა დავითმა რომ ამოიარა, ოცდახუთი
კოდი ქერი გამოგვეერთო და ხუთასის კაცის პური სასმელ-საჭმელი სხვა
იყო... [ოქმი]: ამ ძეგველებს ნურაზე შეაწუხებთ ხოლმე და ყოველითურთ
ხელადებულნი უნდა იყვნეთ ამათზედა, ამიტომ რომ საშიშს გზაზედ დგა-
ნან – შუა შარაზედ, და ესენი მცველნი არიან... (ქსძ, VIII, გვ. 635-636).

ძეგლევი. შიდა ქართლი

ძეგლევი 1781 – იხ. ქსანი

ძეგლევი 1792 – იხ. ლამისყანა

ძეგლევი 1796 – [წერილი მეფის ძის გიორგისა]: იოანე! მერე თუ კახიშვი-
ლი ბერი ამ ფიცხელაურს არჯევანიშვილს ნიკოლოზს შეარიგო, და ამის
ყმობა მოინდომა, ხომ ისა სჯობს. და თუ ამისი ყმობა არ უნდა, მაგ ძეგ-
ლევიდამ უნდა აჰყაროთ და სადაც უნდოდეს, იქ დააყენოთ. ძეგლევი ამა-
თი არის, და ვერც გამოვართმევთ და არც იქნება... და რაც მაგ კახიშ-
ვილს ბერს ამათს მამულს ძეგლევიში მოუგია რამე, ის სრულებით შუაზე
უნდა გაუყოთ და ამ ნიკოლოზს მოსცეთ... (სს, II, გვ.464).

ძეგნანთკარი. შიდა ქართლი

ძეგნანთკარი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ძეგუი - იხ. ძეგუი

ძეგურა // ძეგურა

ძეგურა 1716-1724 - იხ. ხევთუბანი

ძეგურა 1754 - იხ. დიდომი

ძეგურა 1756 - იხ. ავჭალა

ძეგურა 1759 - ... ნიკოლოზს ამირახორისშვილს ერგო საუმცროსოდ ... ათი დღის მიწა ძეგრიდამა... ცხვილოსს ყუთულიშვილები თავისის მამულითა... ავაზნელი ხოსიტა... ამირიძე რუისს, თავისი ნასყიდის მამულითა და ვენახითა... ამის ფარდათ რევაზს [ამირახორისშვილს] ერგო ანესასშვილი ერნას მამულითა ჳელთუბანს... ნიკოლოზს ერგო ... ნიქოზს აბასალამისშვილი ივანე... რევის ჳვარი ნიკოლოზს დიდი ჳვრისაკენ ერგო... კასპის ნაზვარი შუა გასაყოფია... ნიკოლოზს ერგო კომშას ვენახი... რაცა ამაში მამული დაწერილი არ არის, ხოდაბუნი გლეხის კაცისა, საკომლო ავაზნის და ორჭაშნის შუა, გასაყოფია... (ქსძ, IV, გვ. 469-470).

ძეგურა 1772 - იხ. ხეობა

ძეგურა 1784 - იხ. ჳემო ქართლი

ძეგურა 1795 - იხ. გორი

ძეგურა 1796 - იხ. რეელი

ძეგურა XVIII ს. მიწ. - იხ. სურამი

ძეგრეისწყალი. იმერეთი

ძეგრეისწყალი 1475 - იხ. სკანდა

ძეგრი. იმერეთი

ძეგრი 1739 - ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან ... ალექსანდრემ ... მოგახსენე მცირე ესე შემოსაწირი შენ ... ხახულისა და გელათისა წმიდასა ღვთისმშობელსა, უდროობით გამოწირი ჳიჭინაძე ღომენტის შვილების მამული ძეგრს აგიაშვილებს დაეპურათ და აწ, ეს ჳიჭინაძენი ჩვენ შემოგვეხვეწნენ, ავღუგით და მაგიერი ჩვენ მისდა სანაცვლოდ მივეცი და ეს ჳიჭინაძენის მამული ისევე წმიდას ხახულისა ღვთისმშობელს მიუძღვანეთ და შევსწირეთ... (იდ, I, გვ.70).

ძეგრი 1778 - იხ. ოხოშირა

ძეგრი 1782 - იხ. გელათი

ძელძვინა. შიდა ქართლი

ძელძვინა XVI ს. მიწ. - იხ. სურამი

ძეძენარიანი 1779 - იხ. ტანძია

ძეძკი. კახეთი

ძეძკი 1779 - ვაჩნაძიანი აფხაზისშვილს დავითს, ქიტიასშვილს და ახალკაცისშვილს საკომლოზედ ელაპარაკებოდნენ, ბედნიერს მეფესთან ეჩივლათ... კიდემ ახალკაცის შვილის მიწა რომ არის ძეძკში, იმ მიწაზედ დავით ასე ეპასუხებოდა: ახალკაციშვილი რომ აყარეთ მამულიდამ, ეს მიწა მასუკან მე მივეც და გაავტეხინე... (ქსძ, V, გვ. 75-76).

ბეგლეთი. შიდა ქართლი

ბეგლეთი 1796 – იხ. დირბი

ბეგლეთი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ბეგლი გაღავანი. კახეთი

ბეგლი გაღავანი 1800 – იხ. თელავი

ბეგლი გომარეთი. ქვემო ქართლი

ბეგლი გომარეთი 1718 – იხ. ურცევანი

ბეგლი დმანისი. ქვემო ქართლი

ბეგლი დმანისი 1627 – იხ. ქვაბევანი

ბეგლი დმანისი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

ბეგლი დმანისი 1707 – იხ. წრაუთი

ბეგლი დმანისი 1746 – იხ. ქვემო ვარდისუბანი

ბეგლი უზნარიანი. ქვემო ქართლი

ბეგლი უზნარიანი 1707 – იხ. უზნარიანი

ბეგლი სარაჩლო. ქვემო ქართლი

ბეგლი სარაჩლო 1800 – იხ. სარაჩლო

ბეგლი საწნახელი. ქვემო ქართლი

ბეგლი საწნახელი 1638 – იხ. ცოვრეთი

ბეგლი ქვეში. ქვემო ქართლი

ბეგლი ქვეში 1741 – იხ. ქვეში

ბეგლი ღრდულეთი. შიდა ქართლი

ბეგლი ღრდულეთი 1073 – იხ. თრიალეთი

ბეიმღეთი // ბეივღეთი // მბეიმღეთი // მბეივღეთი. შიდა ქართლი

ბეიმღეთი 1674 – იხ. ზემო მბეიმღეთი

ბეიმღეთი 1750 ახლო – ერთწილად აზნეურისშვილი ბეიმღეთს ტატიშვილი ოთარი, დღეს რისაც მამულის მქონებელი იყოს, ერგო კოსტანტილეს [დავითიშვილს] (მსეი, III, გვ. 163).

ბეიმღეთი 1783 – იხ. სვენეთი

ბეიმღეთი 1784 – იხ. ფცა

ბეიმღეთი 1794 – იხ. დირბი

ბეიმღეთი XVIII ს. – იხ. ნული

ბეიმღეთი XVIII ს. – იხ. ტოცა

ბიმიითი. გურია

ბიმიითი 1660-1662 – ... ჩუენ ... ღიხთიმრისა და ღიხთამრისა, ოსეთისა და დეაღეთისა,⁸² სვანეთისა და ყაბარდისა, ჯიქეთისა და აფხაზეთისა, დიდისა ოდიშისა და გურიისა და სრულიად საქართველოს მპყრობელ-მქონე-

⁸² ოსეთისა, დასავლეთისა (ქრონ, II, გვ. 484).

ბელმან დიდმა მეფეთ-მეფეებმა კელმწიფემ დადიანმან პატრონმან ვამეყ⁸³ ... მას ჟამსა, ოდეს ... სრულიად საქართველო დაეიჭირეთ, იმ დროსა ბიჭვინტის ღმრთისმშობელსა შემოგწირეთ გურიას წმიდის კვირიკეს საყდარი ძიმითისა და მისი ღვკანოზი და ... რვა კვამლი კაცი მათის ... მთითა და ბართითა... (ქსძ, VI, გვ. 671).

ძიმითი 1664 – იხ. გურია

ძირბი. კახეთი

ძირბი 1789 – ილანხევის თემს ამ ჩუენის ძირბის შერიგობა მოეწოდებოდა... მისის უმაღლესობისათვისაც მოეხსენებინათ, მათს უმაღლესობასაც შერიგება ებძანა... ჩვენ ... ორთავ პირობა ასე გამოვართვით და დავაფიცეთ: მოვიდოდნენ, ივაჭრებდნენ და წავიდოდნენ მშვიდობით... ვინ იცის ... იმათგან ჩვენი კაცი წახდეს ... ან ჩვენის კაცისაგან იმათი კაცი მოკუდეს, რომელიც სისხლი და საზღაური კაბუჭელთ და დიდოთა აქუს მისის უმაღლესობისაგან განწესებული, ის საზღაური და სისხლი მიეცეს... დოსითელს ნეკრესელი ორთავ თავდებათ დამაყენეს... (ქსძ, V, გვ. 482-483).

ძირგული. რაჭა

ძირგული 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ძირიანი. იმერეთი

ძირიანი 1742-1769 – ... კათალიკოზ-პატრიარხმან ... ბესარიონ, შემოგწირეთ [ბიჭვინტას] კნინი ესე შესაწირავი: ძირიანს ორი გლეხი... ჩვენს მემკვიდრე ყმას ბულაშვილს ამ ორმა გლეხმა ... შინაყმა მოპარეს ... და ახალციხეს გაუყიდეს... ეს ქურდები ... გავასამართლეთ და ... შენთვის, ბიჭვინტის ღმრთისმშობელს ... შემოგვიწირავს... (ქსძ, III, გვ. 880).

ძირობა. საინგილო (აღმოსავლეთი კახეთი)

ძირობა 1769 – იხ. ახალციხის ქვეყანა

ძირობი. კახეთი

ძირობი 1722 – იხ. სარუსთვლო

ძირულა, მდინარე. იმერეთი

ძირულა 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ძლევისჯვარი. კახეთი

ძლევისჯვარი 1579 – იხ. მცხეთა

ძლევისჯვარი. შიდა ქართლი

ძლევისჯვარი 1712 – იხ. ურბნისი

ძლევისჯვარი 1724-1744 – იხ. ძარწეში

ძმიანთკარი. არაგვის ხეობა

ძმიანთკარი 1781 – იხ. წკერე

ძმუისი. იმერეთი

⁸³ დიმიტრი (ქრონ, II, გვ. 484).

ძმუისი 1778 — ... ჩვენ... მეფემან ... სოლომონ ... თქვენ, წმიდის ნიკოლოზის
ეკლესიის ყმას, ერთობით ძმუელებს და წყნორელებს ... ამოგიწერეთ საუ-
რი... (დსსს, II, გვ. 67).

ძოვრეთი — იხ. მძოვრეთი

ძულუხი. იმერეთი

ძულუხი 1762 — [ქუთაისის საყდრის გამოსავალი ბეგრის დავთარი]: ... წმი-
და გიორგი ზეგარდლის შეწირული ორი, ერისთვის შენაწირი ბეგარა და
ორი ჩიჯავადის — ორი საყდარს ქონდეს ბეგარა და ორი სოფელს... ძუ-
ლუხშიდ. ხატის მამული რომელიც არის, ნახევარი საყდრისათვის იყოს,
ნახევარი სოფელს ქონდეს. რომნეთის მამულის გამოსავალი ნახევარი ხა-
ტისთვის და საყდრისათვის იყოს... გაღმა უხუთს წმიდის კვირიკეს საყ-
დრის მამული რომელიც არის, სოფლის კაცმან აკეთოს, ნახევარი მათ
ქონდეთ და ნახევარი საყდრისათვის იყოს. კერცხეთის მთავარანგელოზის
საყდრის მამული, რომელიც იყოს, სოფელმან აკეთოს, ნახევარი მათ ქონ-
დეს და ნახევარი საყდრისთვის იყოს ... კვერხეთის საყდრის ღვინო ორმო-
ცი კოკა ღვინო და მარჩილნახევარი თეთრი არის. კობერაულს წმიდის
კვირიკეს საყდრის შემავალს კაცს ხატის ღვინო დაეხარჯათ და ბარძიმ-
ფეშხუმი გააწყონ... (ქსმ, III, გვ. 847).

ძუძა. კახეთი

ძუძა 1722 — იხ. მარტყოფი

ძუძუნური. ქვემო ქართლი

ძუძუნური 1700 — იხ. ვანეთი

-წ-

წაბლოვანა // წაბლოანა // წაბლუანი. შიდა ქართლი

წაბლოვანა XVII ს. დას. — იხ. ნული

წაბლოვანა 1615-1619 — იხ. ტკოცა

წაბლოვანა 1634 — იხ. ბროწლეთი

წაბლოვანა 1642 — იხ. ტკოცა

წაბლოვანა XVII ს. II ნახ. — იხ. სატივე

წაბლოვანა 1715 — ... დავითიშვილს ფიცით გამოეტანა სულ ერთპირად თა-
ვისი მამულები რისაც მქონებული არის ... სოფელი წაბლოანა, სოფელი
სტკოცა და რიკაძე მათის მამულითა... (ქსმ, IV, გვ. 261-262).

წაბლოვანა 1750 — ... ერთწილათ წაბლოანას მახარებლის ნადირას მამუ-
ლი, დღეს რაც არის, ერგო ბერს... (მსეი, III, გვ. 160).

წაბლოვანა XVIII ს. — იხ. ტკოცა

წაკისი. შიდა ქართლი

წაკისი 1392 – იხ. ტფილისი

წაკისი 1595 – მეფე სვიმონ და იგივე მისი ოჯახობა სწირავს მეტეხის ღვთისმშობელს სოფელ წაკისის (ქრონ, II, გვ. 428).

წაკისი 1677 – [გიორგი და ლევან ბატონიშვილების შეწირულობის წიგნი]: ... ძველი შეწირული იყო სვეტიცხოვლისა ეს სოფელი და ჯამთა ვითარებისაგან გამოცობოდა; აწე ... ისრევე შემოგწირეთ სოფელი წაკისი... ესე წაკისი შეძველებით და საბოლოოდ მოგვიხსენებია... (ის, IV, გვ. 54).

წაკისი 1700 – იხ. წერაქვი

წაკისი 1712 – იხ. პაბისი

წაკისი 1736 – იხ. კიკეთი

წაკისი 1737 – ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, თქვენმა მემკვიდრემ ყმამ წაკელმა მატიას შვილმა გიორგიმა თქვენ, ბატონს ჩვენს, სარდარისშვილს, ფარსადანს. ასე რომე, მე ქალაქში გავიზარდე. კელობა ვისწავლე. წაკისის გვასახლებდით. მოვედით, თქვენ შემოგეხვეწენით. ამიტომ რომ ქალაქში სახელო მესწავლა და უქალაქოდ სოფელში ვერ დავრჩებოდი და ვერც სახელოს გაუშვებდი. თქვენც წყალობა გვიყავით და ქალაქიდან აღარ აგვეყრეთ და ეს სამსახური დავიდევ თქვენი, რომე უნდა წელიწადში რვა მინალთუნი და სამი კოდი პური გემსახუროთ და გაძლიო... (დთი, I, გვ. 175).

წაკისი 1774 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს იარაღი ეშიქათბაშის ყმას აბრამას. ამ ჯორციელში წაკისის შვილი დამეკარგა... ბელაქანში განჯელს სომეხს დაუხსნია ათ თუმნათ... მოწყალება მაღირსეთ, რომ თქვენი წყალობით შვილი დავიხსნა და თქვენი ყმა შეიქნება... (ქსბ, VII, გვ. 249).

წაკისი 1778 – იხ. ბაღბიანი

წაკისი 1780 – მისის სიმაღლისათვის არზა მიერთმია თეიმურაზ მდივანბეგს და გივი ფარეშთხუცისათვის ენივლა... წაკისის მამულზედ გლეხის ნასახლარებზედ რომ ლაპარაკობდა თეიმურაზ მდივანბეგი, გივს თუ უნდოდეს, რომელიც ნასახლარი თეიმურაზ მდივანბეგსა რგებია, ისენი დაუცალოს, ხე-ტყე წაიღოს და დაანებოს... [ვანაჩენი]: მდივანბეგმა თეიმურაზ წაკისში ოთხმოცის დღის მიწა საერთოს მამულიდამ ნახევარზედ მეტი მისცა და ამაზედ გაშველდნენ. ნახევარს წაკისს გარდა, ოთხმოცის დღის მიწა მეტი უნდა ეჭიროს გივს ფარეშთხუცესს... (ქსბ, V, გვ. 119-120).

წაკისი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

წაკისი 1788 – ... თეიმურაზ მდივანბეგ-ეშიკალასბაშის სახლობისა საუბატიო რომ დაედო ... ციციშვილს კიკოლას ... 150 თუმანი უნდა ... მიეცა... [კიკოლას ყმები] წაკისის მოსახლე ... სამი კომლი კაცი და წაკისის რომ თეიმურაზ მდივანბეგიდამ წაკისის მეოთხედი ერგო, ის კაცნი წაკისის მეოთხედის მამულით გირაოდ უნდა ყუანდეს [თეიმურაზ მდივანბეგს], ოცი თვე ვადა... (ქსბ, V, გვ. 416).

წაკისი 1788 – ღმერთმან ... საქართველოს პატრიარხის ჭირი მოსცეს ცი-
ციშვილს ზაზას. ერთი კომლი კაცი მყვანდა, წაკისიდან ამეყარა, ხაშმზე-
და ჩავიდა. აგურ ერთი კვირეა, ჩავედი მე, ხაშმელებმა ხიზანი საყდარში
შეიყვანეს და კაცები იარაღით წვერზედ აგზავნეს, იქაური ღვდლები ქომა-
გათ ყავსთ იმ ჩემს კაცებს... (ქსძ, VII, გვ. 781-782).

წაკისი 1799 – მათს უმაღლესობასთან არზით ეჩივლა წაკელს აღიყუ-
ლას ქერივსა და ობოლს: ბატონმა ჩემმა ციციშვილმა ზაზა უზბაშმა, ერ-
თი კომლი ყმა გვეყვანდა, კოწახურას დაისახლა და თითონ იმსახურებსო.
რაც წაკისში მამული გვაქვს, იმისი ღალაც იმან აიღო... (ქსძ, VI, გვ. 84).

წაელის რუ. შიდა ქართლი

წაელის რუ 1800 – იხ. ქარელი

წაკაგეხცი. ქვემო ქართლი

წაკაგეხცი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

წაკულთა. შიდა ქართლი

წაკულთა 1725 – ... ჩვენ, მაჩაბელმა აღხაზის-მეილმა ლევან ... თქვენ, ამი-
ლახორს ... გივსა ... მოგვიდეთ ჩვენი მკვიდრი ყმა: ... წაკულთას ოვსი ნა-
რიკაშვილი ვეფხიას საკვამლო, მთასა და ბარს რაც ალაგი ჰქონდეს და
დიცას რაც მამული აქუს... არიან ამისი მოწამე ... ხწვეს ფირი და ჯაბო,
ჯაგს თოთი ქოჩორა და გასი და ბორა, გუბთას დავითა და ბირთველა,
სხლებს ჯაჭი... (დსსი, I, გვ. 215-216).

წაკულთა 1766 – იხ. გორი

წალასყური. ქვემო ქართლი

წალასყური 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

წალასყური 1791 – იხ. დიდობი

წალასყური 1791 – იხ. შინდისი

წალასყური 1794-96 – [წიგნს საპით-ფაშისა დარეჯან დედოფლისადმი]: ...
რადგან უსოფლოთ ყოფილა და სოფლები ხარაბა ქონია, წყალობას ვით-
ხოვ თქვენის დედაშვილობისაგან, რომე ზოგი საყდრის შეწირული ყოფი-
ლა, ზოგი დანარჩენი ცარიელი მიწა ყოფილა ის წალასყური სოფელი ...
ცარიელი მიწის წყალობა აქნევიანოთ [მეფეს]... (სს, III, გვ. 387).

წალდევი. შიდა ქართლი

წალდევი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

წალკა. ქვემო ქართლი

წალკა 1759 – წალკელმან, ქორაფაძის ძმისწულმან ზურაბმა, გიორგი ლა-
ქაძეს უჩივლა ... ძროხა... სამოსელი... თეთრი... პური კოდი... (სამდ. გვ. 46).

წალკოტი. სამცხე (?)

წალკოტი XIII ს. II ნახ. – იხ. ვალე

წამებული. კახეთი

წამებული 1697 – იხ. ბერთუბანი

წამებული 1790 – იხ. ხოდაშენი

წამხარი. ოდიში

წამხარი 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

წარახურის მინდორი. ქვემო ქართლი

წარახურის მინდორი XVIII ს. შუახ. – იხ. ზემო ბოლნისი

წარუთი – იხ. წრაუთი

წაქარი. ქვემო ქართლი

წაქარი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

წაქეი // წაქუი. იმერეთი

წაქეი 1261-1262 – იხ. ხეფინისხევი

წაქეი 1744 – იხ. ვერტყვილა

წაღელი // წაღლი // წაღული. შიდა ქართლი

წაღელი 1401-1415 – იხ. უღუმბა

წაღელი 1687 – იხ. მცხეთა

წაღელი 1704-1709 – იხ. ჭალა

წაღელი 1734 – იხ. ნაბახტევი

წაღელი 1766 – წაღელი ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი სვიმონ ამირეჯიბს მოსცეს... მამის ჩემის წილი მამული ჩემს ძმას უბოძეთ. ასპანის წილი მახვილაძეს უჭირავს; ხუთი წელიწადი არის, წართმეული მაქვს... აგრე როგორ გავგიჟდი, რომ შენს სახასოს ყმას გომარელს კაცს შემოგეცილე. წაღელი და გომარეთი დიად შორიშორ არის. ჩემი ყმა ჩაჩანძე აყრილიყო, ჯავახეთს გადასულიყო. ჯავახეთი აიყარა წამოვიდა. ორჯონიკიძეს პაპუას მოსლოდა. თათრები ყოფილიყო, პაპუა დაენათლა. ხუთი წელიწადი იმასთან ყოფილიყო... ავეარე და წამოვიყვანე. სანამ ალი წახდებოდა წაღელს მესახლა. ალი რომ წახდა, ის ბიჭი მსახურად მახლდა. ალის ციხეში რომ დავიდუპე, მე ვეღარ შევინახე, დავითხოვე; კახეთს წავალ, მოჯამაგირეთ დავდგებიო. ჩალაუბანს იდგა სხვიშვილათ... ახლა ... მოუხსენებია, გომარელი ვარო... (ქსბ, VII, გვ. 103). წაღელი 1775 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს სვიმონ ამირეჯიბს, ბიძინა ფალეენისშვილს წაღელელი ჩემი კაცი ნავაძე გიორგი მივყიდე. ამ კაცის გასყიდვის მიზეზი ეს იყო; საერისთოში იყო, დიდათ ვეცადე და იქილამ ვერ ავყარე. არ ვიცოდი თუ ამ კაცს ყოვლად წმიდის ბეგარა ედო... (ქსბ, VII, გვ. 277).

წაღმაბაზარი. კახეთი

წაღმაბაზარი 1591 – [ბრძანება ალექსანდრე II-ისა]: ჩუენ მაგიერად გრემისა და წაღმა-ბაზრის მოურავს და მუდამლეთ ასრე უამბეთ, მერმე, ბატონის ნინოწმიდლის ვაჭრის ნასანასი ერთის საპალნის აბრეშუმის დამღასა ნუ სთხოვთ, სამუდამოდ გუითარხნებია... (ქსის, გვ.43).

წაჩხური. სამეგრელო

წახსური 1639-1657 — ... მთავარანგელოზო წახსურისაო... ჩვენ ... დადიანმან-
გურიელმან ... ლევან შემოგწირეთ მცირე ... ესე ძღუჴნი. ასრე რომე, პაპა
ჩუჴნის ღიონ დადიანი სტანბოლს წასულა, და, რაც ოდიშს პატიოსანი
საყდრები ყოფილა, იმისათჴს ზოგს ოცი, ზოგს ათი, ზოგს ხუთი შეუწი-
რავს... ამ მთავარანგელოზისა წახსურისათვის შემოუწირავს წახსურული
და მისი შვილი... აწე, ჩუჴნ ახლა განგაახლებია ეს შეწირული წიგნები...
და მთავარანგელოზის წახსურის საყდრისათჴს, ხატისათჴს შეგუწირავს
[ყმა-მამული]... (სს, II, გვ. 78-79).

წახსური 1658-1660 — ... ოდეს ... დადიანი ... ლევან მიიცვალა, მაშინ ... ჩუჴნ
[ვამეყ ლიპარტიანი] გაუბატონდით ოდიშს... მეფეთ-მეფე ბატონი ალექსან-
დრე მიიცვალა და ... დავითიერეთ სრულიათ იმერეთი... და გაველაშქრეთ
გურიას ოდიშით და ღიხთ-იმერით... აწე ჩუჴნ ... დადიან-გურიელმან, ბა-
ტონმან ვამეყ ... მოკითხული ეკენით წახსურის: პაპა ჩუჴნი ღიონ დადიანი
სტანბოლს წასულიყო [და] ... რატია შეეწირა მთავარ-ანგელოზისათჴს წა-
ხსურული... ახლა შეგუწირავს გაბრიელ (წახსურული) და მისი ძმის-წული
პაპუნად... (სს, II, გვ. 80-81).

წახსური 1661-1680 — იხ. ოდიში

წაწულიკიძეო — იხ. საწულეკიძო

წედისი. შიდა ქართლი

წედისი 1650 — იხ. კიოტი

წედისი 1735-1744 — იხ. ატენი

წედისი 1738 — იხ. გრაკალი

წედისი XVIII ს-ის II ნახ. — იხ. ავლაბარი

წედისი 1786 — [არზა მეღვინეთხუცისშვილებისა ერეკლე II-სადმი]: ...
თქვენგან რომ ყმისა და მამულის წყალობა დაგვემართა ... გვებძანა: თქვენ
იქავ, წედისის გარშემო, ბეითალმანი მამული მოქენეთო და იმათვისაც
წყალობა დაგემართებათ... ჳიდისთავის გარეშემო თქვენი სახასო ბეი-
თალმანი მამულები არის... იმ გამოყოლილის კაცებისათჴნაც ერთი სა-
კომლო მამულის წყალობა დაგვემართოს და ბინა მიეცესთ... [ოქმი]: რაც
ხიდისთავს ჩვენის ყმების ატენელების ბეითალმანი მიწები არის, ხიდისთა-
ვის მამასახლისო ... მოაბარეთ... (ქსმ, VII, გვ. 680).

წედისი 1787 — [არზა თომა და პაატა მეღვინეთხუცისვილებისა ერეკლე II-
ისადმი]: ... თქვენგან რომ ყმისა და მამულის ... წყალობის იმედი გვებძანა:
თქვენ იქავ წედისის გარეშემო ბეითალმანი მამული მოქენეთო და იმათ-
თვისაც წყალობა დაგემართებათ... ჳიდისთავის გარეშემო თქვენი სახასო
ბეითალმანი მამულები არის, რომ იქაურის მემკვიდრეს მოთაბარისა(?) კა-
ცისაგან ვიცით... [განჩინება]: რაც ხიდისთავს ჩვენის ყმების ატენელების
ბეითალმანი მიწები არის, ხიდისთავს მამასახლისო და... მთელი ჴემოთ
გაურჩიეთ და მოაბარეთ... (მსეი, III, გვ. 214).

წედისი 1787 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა ფარსადან მაჩაბლისადმი]: ... მეღვინეთსუცისშვილს თომას ყმა წედელი ორი კომლი ... მანდ გყავსთ სადმე და არ ანებებთ... თავისი ყმანი დაანებეთ... (სს, III, გვ. 200).

წედისი 1792 – [არზა მეღვინეთსუციშვილებისა]: თქუენის ხემწიფე მამისა-ვან და თქუენგან რომ წედისის მამულის წყალობა დაგვემართა რაც წედელი კაცი იყო, იმას გარდა იქავ ოთხი კომლი ჯავახი იდგა... (ქსძ, VIII, გვ. 136).

წევა. იმერეთი

წევა 1452 – იხ. ხოვრეთი

წევა 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

წევა 1751-1784 – [ბრძანება, სავარაუდოდ სოლომონ I-სა]: მეფე სოლომონ პატელა ჟღენტო კეთილად მოგიკითხავ, მერმედ ამ წეველებს დაეხსენი, ნურასა სთხოვ იცოდე... (დსსს, II, გვ. 178).

წევა XVIII-XIX სს მიჯნა – ზურაბ და მისი ძმები ქაიხოსრო და იესე გავაბჟვეთ. ზურაბმა უჩივლა: წევას ვიყავი ჩვენი საერთო კაცისას, თოფი სახში დავტყვე, მე წირვაზე მივედი, იმ კაცებმა ოჯახობით არჩიეს თოფის წართმევა... (ქსძ, VI, გვ. 263).

წევისწყალი. იმერეთი

წევისწყალი 1475 – იხ. სკანდა

წერაქვი. შიდა ქართლი

წერაქვი 1700 – ... [სარდლის შვილის ზააღის ძმისწულს] უთრუთს ეჭირა: მესამედი წერაქვი, თამაზა ფრიდონაშვილისა და მის შვილებს გარდაისად, ნახევარი წავეკისი, ნიჩბისს გვარიძე და კავთელაშვილი, ქვახვრელს იმეშაშვილები, ყინცვისს კანდელაკი შვილები... (ქსძ, VI, გვ. 607).

წერაქვი. ქვემო ქართლი

წერაქვი 1711-1714 – გოსტაშაბისშვილების ამილდანბარისა და მათის ძმების ბეჟანისა და გოსტაშაბის [გაყრის წიგნი]: ... უმცროს სასახლის შენობა არა ჰქონდა – რა, და იმისთვინ წერაქვს ერთი კომლი ბეგთაშა მიეცით... ღოღოვნის ვალს რომ ამბობენ ... უნდა სამთავ პასუხი გასცენ... ქოთიშსა, გუნანეთას, ერდოსა, წინანაურს, რაც საუფროსო ერგებოდეს ამილდებარს, მოსაქმემ ათის თავი მისცეს... (სს, I, 1899, გვ. 109).

წერაქვი 1713 – იხ. გუნანეთი

წერაქვი 1713 – იხ. ღოღოვნა

წერაქვი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

წერაქვი 1784 – იხ. ზემო წერაქვი

წერაქვი 1790 – ... ერასტი [გოსტაშაბისშვილი] ასე ჩიოდა: ეს სტეფანე წერაქველი ჩემის ყმის შიხუაშვილის მარტირუზას შვილი არისო... [განაჩენი]: აქამდინ მდივანბეგს თეიმურაზს ეჭირა წერაქვი, ეს ბიჭიც მდივანბეგს თეიმურაზს უმსახურია ყმურათ. მერმე წერაქვი რომ ერასტიმ დაიჭირა, ეს სტეფანეც კახეთიდან ერასტის მოსვლია... (ქსძ, V, გვ. 513-514).

წერაქვი 1791 – ... ესე წიგნი მოგეც მე. წერაქველი თქვენმა ყმამ აკოფამ, თქვენ, ჩემს ბატონს გოშტაშაბისშვილს ერასტის... გავღარიბდი და ... ჩემს ცოლ-შვილს წავესხაო ქიზიყს, და იქ ვიცხოვრებო, და იქიდან გემსახურები თქვენაო... (სს, I, 1899, გვ. 170).

წერაქვი 1800 – იხ. ნავთლული

წერეში. სხანეთი

წერეში XIV-XV სს. – იხ. კალდეში

წერნაკი. შიდა ქართლი

წერნაკი 1786 – იხ. ქვათახევი

წერნაკი 1788 – ქვათახევის არქიმანდრიტის ათანასის ეჩივლა ... მეფესთან ქვათახევის ღმრთისმშობლის მამულზედ... არქიმანდრიტი და შატბერაანი წერნაკამდინ დაობდენ და ერთიკ კლდე გდია, იქამდინ დაობდენ შატბერა-ანი და წერნაკსაც იმას არქმევდენ. ამაში წრიალაშვილები უპასუხებდენ: სვენეთის მხრისკენ გორა არის, წერნაკი ეს არისო... (ქსძ, V, გვ. 333).

წეროვანი // წეროანი. შიდა ქართლი

წეროვანი 1392 – იხ. ტფილისი

წეროვანი 1447 – იხ. მცხეთა

წეროვანი 1504-1511 – იხ. მცხეთა

წეროვანი 1504-1516 – იხ. მცხეთა

წეროვანი 1516-1535 – იხ. კუნელი

წეროვანი 1559 – იხ. სხალდიდი

წეროვანი 1687 – იხ. მცხეთა

წეროვანი 1693 – ჩვენ ... ქართლისა კათალიკოზმან ამილახორისძემან ... ნიკოლოზ ... შენ ... ჭარმეულს პატასა ... გიბოდეთ წეროვანს ჩვენი კარის ეკლესია სამკვიდროდ... (ქსძ, III, გვ. 602).

წეროვანი 1718 – ჩვენ ... კათალიკოს-პატრიარქმან დომენტი ... თქვენ ... ელიოზისშვილს გედევანისშვილს დიმიტრის ... ცოტას ხანს შენი სამკვიდ-რო და ბარათში გამოყოლილის წეროვნის მოურაობა გამოგართვით და შენს გასაყოფს პაპუნას მივეცით. აწ ... [ისევ] გიბოდეთ ... წეროვნის მოუ-რაუობა... (ქსძ, III, გვ. 698).

წეროვანი 1736-1744 – იხ. მოხისი

წვერი. კახეთი (?)

წვერი 1788 – იხ. წავკისი

წვერი // წუვერი. ქვემო ქართლი

წვერი 1635 – იხ. ფიცხისი

წვერი 1737 – იხ. წრულეთი

წვერი 1742 – იხ. ბეთანია

წვერი 1774 – იხ. ვარაზის ჳევი

წვერი. შიდა ქართლი

წვერი 1772 – იხ. ხეობა

წვერი 1784 – იხ. ზემო ქართლი

წვერი 1799 – [არზა აბელ და იოსებ კალატოზიშვილებისა გიორგი XII-ისადმი]: ... წვერს ნასოფლარი გვაქვს, ამაზედ წერეთელი, ციციანი, ღიასა-მიძე და ფალავანდიანი გველავებოდნენ... სამასის წლის ჩვენი სამკვიდრო მამული ეს არის და არ წაგვერთვასო... (ქსძ, VIII, გვ. 511).

წვერი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

წვერულა. ქვემო ქართლი

წვერულა 1740 – იხ. მამისდაბა

წვერწვერა. შიდა ქართლი

წვერწვერა XVIII ს. – [გაყოფილი მამულების სია]: ... წვერწვერაზე ნახევარი მცხეთის მხრივ... ვიდას მიწის ბოლოს ღარი... მიქაურის ენკი ჩალის ბოლოს მგელთა მაზვარე... კუკუნაურას ბოლო... მოდამნახე... ღელის ბოლოს მცხეთის მხრივ ნახევარი... ბურუმზე ნახევარი მცხეთის მხრივ... ურწყავში ჰევ-გამოღმა დიდმის მხრივ... (მსეი, III, გვ. 345).

წვიმეთი // წვიმოეთი. შიდა ქართლი

წვიმეთი 1451 – იხ. ულუმბა

წვიმეთი 1747-1749 – იხ. ძამის ციხე

წიაბეთი. კახეთი

წიაბეთი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნი

წიაბეთი 1705 – იხ. უჯარმა

წიაბეთი 1722 – იხ. მარტყოფი

წიაბეთი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

წიაბეთი 1772 – იხ. თიანეთი

წიასწყალი. შიდა ქართლი

წიასწყალი 1559 – იხ. სხადლიდი

წიასწყალი 1574 – იხ. ყურისუბანი

წითაძისეული პარტახი. იმერეთი

წითაძისეული პარტახი 1787 – იხ. სვერი

წითელანი. კახეთი

წითელანი 1579 – იხ. მცხეთა

წითელი ეკლესია. ქვემო ქართლი

წითელი ეკლესია 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

წითელი ეკლესია XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

წითელი ეკლესია 1657 – იხ. ტაშირი

წითელი ეკლესია 1707 – იხ. წრაუთი

წითელი ეკლესია 1746 – იხ. ზემო ვარდისუბანი

წითელი კლდე. კახეთი

წითელი კლდე 1710 – იხ. ბაღბიანი

წითელი საყდარი. ქვემო ქართლი

წითელი საყდარი 1392 – იხ. ტფილისი

წითელი საყდარი. შიდა ქართლი

წითელი საყდარი 1793 – იხ. კავთისხევი

წითელი წყლის ქედი. შიდა ქართლი

წითელი წყლის ქედი 1718 – იხ. ზენადრისი

წითელკლდე. შიდა ქართლი

წითელკლდე 1487 – იხ. შოროს ციხე

წითლობი. გურია

წითლობი 1614 – იხ. აჭი

წითროლეთი. შიდა ქართლი

წითროლეთი XV ს I ნახ. – იხ. სამთავისი

წილკანი // წირკანი. შიდა ქართლი

წილკანი 1123 – იხ. ტფილისი

წილკანი 1448 – იხ. ბაგა

წილკანი 1514 – ... და შემოგწირეთ⁸⁴ [მცხეთას] ჩუენი მკვიდრი ყმა ნასყი-
დი ფრიალიშვილი ასე ამა წესითა, რომე მამული წილკნისა აქეს და თვი-
თო მისი სახლისკაცი ქათალიკოზს გაუყრელად იახლოს. და თუ კათალი-
კოზს ეპრიანებოდეს, რომე ფრიალიშვილი წილკნით აჰყაროს და სხუაგან
დაასახლოს, მისი გამომნახავი ვერავინ იყოს, ვერცა წილკნელი... კიდევ
შემოგწირეთ ახალუბნით ათი კაბიწი პური... (ქრონ, II, გვ. 333).

წილკანი 1527-1558 – იხ. მუხრანი

წილკანი 1669 – [სამუხრანბატონოში წილკნელის სამწყსოში შემავალი
სოფლები]: წილკანი, ახალდაბა, ციხეებადი,⁸⁵ წყალაურთკარი⁸⁶, „ბაღის
ზედგენიძეების სახლის უფროსი კაცი თუ მოკვდეს...“, იტყვლიანი, „წინამ-
ძღვართან წილკნელი თუ სარჯულაგზედ დავიდოდეს, თავის მონასტრიდამ
მჭადიჯვრის წინამძღვარი ... მოეგებოს...“, ბურღიაშვილები, მუმლთურთკა-
რი,⁸⁷ გენაფერი, კოდისწყარო, გოგილარი, ტურისუბანი,⁸⁸ ჯიგრაშენი,
„სუნბიანში ... ქართველი ვინც ესახლოს, დრამა – კოდი ერთი; სომეხს –
კომღზე თითო ძრვენი...“, დამპალა, თელოვანი, „ქსოვრისს რატიშვილი თუ
მოკვდეს ... [და] კაბენს დაემარხენ, მთელს ნიშნს სამთავნელი წაიდებს ...
და საწირავს წილკნელს მიართმევნ. თუ თელოვანს დაემარხა, მთელს

⁸⁴ შემწირველის ვინაობა არ ჩანს.

⁸⁵ ციხედა (სეიძ, II, გვ. 27).

⁸⁶ წყილაურთკარი (სეიძ, II, გვ. 27).

⁸⁷ მუმლთურთკარი (სეიძ, II, გვ. 28).

⁸⁸ ტურისუბანი (სეიძ, II, გვ. 29).

წილკნელი წაიღებს, სამთავნელს ერთს საწირავს ... მიართმევენ...“; [წილკნელის სარგო არაგვის საერისთაოში]: „... წილკნელი ... მიბძანდეს არაგვის ერისთავთან დუშეთს...“, ახალუბანი, მისაქციელი, ხშირი, ფრეხეთი, ნაოზა, საშაბურო, ბშარაძე, ბოდორნა, არაგვისპირი, არანისი, ეთვალისუელი, ანანური, „ქაისხეველებს ამიტომ არა ედვათ რა, რომ იმათი გული კიდევ მოუქცევარი იყო: ეფისკოპოსის შესვლას წყინობდენ... [რომანოზ] წილკნელს ჯანდი უყვეს, არ შეუშვეს. [ხაალ] ერისთავმა უწყინათ, იასაულები გაუსივით... შეეხვეწნენ და წიკნელმა იპატივა... მთაში შესვლა მამათავრისა და ჯვრისმტვირთელისა არ იქმნები“, აფხაგი, იორი, აში, ყვავილი, დუშეთი, არღუნი, ბაზალეთი, ჭიღურტი, ებნისელი, გრემისხევი, ტონჩა, გენასმანი, ჭაშა, „ჟინვანი არაგვს გაღმა ესახლა, ბატონის კათალიკოსის სამწყსო არის; ჟამთა ვითარებისაგან და ავის დროსაგან არაგვს გამოღმა დასახლდა წილკნელის სამწყსოში. ჩვენ და ბატონ კათალიკოსს ცილება ... შეგვექმნა... წილკნის ღმრთისმშობლისა იყო. წილკნელმა რომანოზ ბატონის კათალიკოსს თავი აღარ აწყინა, დავანებეთ: და წილკნელს მამამთავარებს ჟინვანთან ხელი არა აქვთ... ანანურს ზევით ხევს გარდა ისე წილკნელის ... მოქცეული არის... ვინც ვინ წილკნელი ყოფილან, იმათი სამწყსო ყოფილა... მცირედ ქრისტიანობა შამოუგდიათ... არაგვის ერისთავი არავინ ყოფილა იმის მოქცევაში ერისთავათ, თვინიერ შაბურიშვილისა მეტი. იმას ჭერია დაბადი საერისთო. ანანურს ზევით მთიულეთს წილკნელსა არა ედვა რა... გვიბძანა არაგვის ერისთავმან ხაალ [რომანოზ წილკნელს] დამწყსა ... და მივედით მთიულეთსა. მცირე რამ ქრისტიანობა იყო და ... ისევ კერპის მგზავსი იყვნენ... ფრიადითა ჭირითა ვიღვაწე: ზოგი ერისთვის ძალი მქონდა შემწეთ, ზოგნი თავისის ნებით მოიქცნენ... ჩვენ, რომანოზ წილკნელი ხაალ ერისთვის დროს მთიულეთში სამჯერ ვყოფილვარ, საყდრები ვაჭურთხეთ... ხევი ნინოს მოქცეულია, მასუკან ისე წილკნელი ყოფილა... [წილკნელის სარგო ქსნის საერისთაოში]: ქსანზე ირტოზა, ოძისი, თევდორაშვილები, ხოფა, „ახალგორს სომხები, მაგისტანა კაცი თითო ძრვენს მიართმევს...“, ახალსოფელი, იკოთა, კორინთა, ალგეო... „ამას ზევით წილკნელს ხელი არა აქვს. მირზაშვილს ქსანზე საქმე არა აქვს, არც ანანურს ძევით მთაში... ქსანზედ რატიშვილმა საწირავად დაგვატყუა. წავედით. ქსანში ბარგი ჩამიცვივდა ... და წილკნის ღმრთისმშობლის სამწყსოს იქ დამეკარგა გუჯარი... [დომენტი კათალიკოსის ხელრთვა]: წილკანს მივედით ... ისე წილკნელის მიცვალების დღეს. წილკნელმა რომანოზ ... გუჯრის დაკარგვა შემოგვჩივლა... ჩვენის ბძანებით ეს გუჯარი დაიწერა...“ (ქსბ, III, გვ. 542-564).

წილკანი 1695 — ... შემოგწირეთ წილკანს ჩუენ, მუხრანის ბატონმა ბატონისშვილმა პაპუამ ა... ციხისძირს ინდუაშვილი პაპუა ... მამულითა... (ქრონ, II, გვ. 515).

წილკანი 1698 — იხ. ძალისი

წილკანი 1720 — იხ. მუხრანი

წილკანი 1745 — იხ. მუხრანი

- წილკანი 1746 – იხ. ანანური
- წილკანი 1769 – იხ. კაცუერული
- წილკანი 1771 – იხ. ხეფინისხევი
- წილკანი 1788-1811 – იხ. საქართველო
- წილკანური რუ. შიდა ქართლი
- წილკანური რუ 1413-1442 – იხ. ძალისა
- წილკნის საეპისკოპოსო
- წილკნის საეპისკოპოსო 1770 – იხ. ქიზიყი
- წინა ბახტრიონი. კახეთი
- წინა ბახტრიონი 1788 – იხ. პანკისი
- წინაგარა. შიდა ქართლი
- წინაგარა 1790 – იხ. ხურვალეთი
- წინაკარი. ხევი
- წინაკარი 1794 – იხ. დათვის გველეთი
- წინაღდანი. კახეთი
- წინაღდანი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი
- წინამხარი. არაგვის ხეობა
- წინამხარი 1781 – იხ. წკერე
- წინამხარი. კახეთი
- წინამხარი 1784 – იხ. კატრეთი
- წინანაური // წინანური. ქვემო ქართლი
- წინანაური 1711-1714 – იხ. წერაქვი
- წინანაური 1747 – ... ჩვენ, გოსტაშაბიშვილთა ვახუშტიმ ... თქვენ, ორბელი-
ანს ... დიმიტრის ... მოგყიდეთ ჩვენი წილი ... წინანაურს ორი წილი სრუ-
ლიად მთელის სოფლისა... (დსეი, გვ. 49-50).
- წინანაური XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია
- წინანდალი. კახეთი
- წინანდალი 1513 – იხ. ხოდაშენი
- წინანდალი 1579 – იხ. მცხეთა
- წინანდალი 1757 – იხ. კონდოლი
- წინანდალი 1761 – იხ. ვაქირი
- წინანდალი 1769 – იხ. გაღმა მხარი
- წინანდალი 1787 – იხ. ველისციხე
- წინანდალი 1798 – [არზა იოანე მამუჩაშვილისა]: ჩემმა ბიძაშვილებმა ათს
წელიწადს აქათ წამართვეს, რაც ამას ქვეით დაიწერება. წინანდალს ხო-
დაბუნი მომიტრეს... კიდევ ბალსადგომს ერთი ბეთალმანი მამული ... მეტი
უჭირამს იმ მიწაში მძლავრობით. ურიათუბანს ხოდაბუნი... კიდევ ურიათუ-

ბანს იმერელი დავასახლე ჩემს საკუთარს მამულზე ... [და ის] ველიცხეს ჩაეიდა, ამაიყვანეს ... ჩემმა ბიძაშვილებმა და მუკუზანს დააყენეს... კიდევ მუკუზანს ჩემი წილში ნარგები საზვრე წამართვეს... (ქსძ, VIII, გვ. 463-464).

წინანდალი 1513 – იხ. ხოდაშენი

წინარები // წინარევი. შიდა ქართლი

წინარები 1073 – იხ. თრიალეთი

წინარები 1392 – იხ. ტფილისი

წინარები 1472 – იხ. მცხეთა

წინარები 1635 – იხ. ენაგეთი

წინარები 1635 – იხ. ფიცხისი

წინარები 1711 – იხ. ლისი

წინარები 1718 – იხ. გუდალეთი

წინარები 1726 – [წიგნი ზაალისა დავით თარხნისშვილისადმი ვალის დაბრუნების შესახებ]: ... ჩემი თეთრი ექვსი თუმანი მამათქვენს ზაალს ემართა. წინარებს ღეკიშვილი ჩემთან გირაოდ იყო. ახლა ჩემი თეთრი სულ გადამიწყვიტე თამამ-ქამალათ... (მსეი, II, გვ. 21).

წინარები 1736-1744 – იხ. მოხისი

წინარები 1740 – ... მე, ტფილელმან ათანასიმ ... ვიწყე საყდრისათვის ღეწად და გამოცხნად... რაც გაკეთდა, სულ სახელდობითა ვსწერ... წინარების ფეშქაში ორი თუმანი... კისისხევეს ვენახზედ თორმეტი მილანთუნი... (ის, V, გვ. 56-58).

წინარები 1787 – ... ოქროპირიძის შერმაზანის შვილმა თქვა: პირველად იმერეთიდან გადმოვსულვართო, ღისევეს ვყოფილვართ კათალიკოზის ყმათ; ღისევიდან წინარებს გადავსულვართ, წინარეხიდან კახეთს გადავსულვართო... [განაჩენი]: რადგან მეფის ვახტანგის დავთარში ოქროპირიძენი წინარეხელად ეწერნენ; და ამდენი პირი მოწმობს, წინარებს რომ იყვნენ, ეგ ოქროპირიძეები არიანო და მაღალანთ ყმანიო... (ქსძ, V, გვ. 366-368).

წინარები 1791 – იხ. ნიჩბისი

წინა-უკანა საგარეჯო. კახეთი

წინა-უკანა საგარეჯო 1597 – იხ. აკურა

წინა-უკანა საგარეჯო 1597 – იხ. ორკოშინი

წინა საგარეჯო – იხ. წინსაგარეჯო

წინაუბანი. შიდა ქართლი

წინაუბანი 1439 – იხ. ატენი

წინაუბანი 1789 – იხ. ოხპნჯანანთ შარა

წინდუშეთი. არაგვის ხეობა

წინდუშეთი 1675-1700 – ... ჩვენ, არაგვის ერისთავმან ... გიორგიმ ... კობიაშვილს ... ქაიყუბადს ... გიბოძეთ გლეხნი წინდუშეთს... (სს, II, გვ. 448).

წინდუშეთი 1781 – იხ. პავლეური

წინეენახი // წინეენახი. ქვემო ქართლი

წინეენახი 1591 – იხ. ამლივი

წინეენახი 1688 – იხ. ბუჟღულეთი

წინეენახი 1698-1699 – იხ. ბუჟღულეთი

წინეენახი XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია

წინეენახი 1756 – იხ. ღოღოვენა

წინეენახი 1774 – ... ესე წიგნი მოგეცითა მე, წინეენახელმა ქურდრუგანის-
შიღმა თვედორემა შენ, მდივანს იესესა... არის ამისი მოწამე ტბისელი
გოსტაშაბისშიღლის ყმა მარცემღისშიღლი ოქროა, გორელი ტერ-მოვსესას
შიღლი ზურაბა... (სმ, II, გვ. 188).

წინეენახი 1792 – იხ. ირაგა

წინზახორი. შიდა ქართლი

წინზახორი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

წინსაგარეჯო // წინასაგარეჯო. კახეთი

წინსაგარეჯო 1582 – იხ. იფნიანი

წინსაგარეჯო 1648 – იხ. ქართლი

წინსაგარეჯო 1654 – ... შემოგვეცილნეს ჩვენ, წინა საგარეჯოველთ, მთის
სამძღვარსა ჭავჭავაძე მამუჩი და მისი ძმის წული გიორგი... ასე დავიფი-
ცეთ და მივედით შაშიან თავსა, მთავარანგელოზთა. დავიფიცეთ და მი-
ვდევით მარმაროვანთა სამძღვრამდის და მივედით მოდამნახის ციხეზედ,
და თვითან მოდამნახის ციხე სამძღვარი არის; და მივდევით გოგას წყა-
როთ სამძღვრამდის, და იქით დევთ ნასახლარზედა და დევთ ნასახლარა-
დალმე, ომნიაშიღლის სასაკლამდის. ეს სამძღვრები გომწყალზედ მოვიდა
და, სადაც გომთწყალი ტერემის წყალს შეერთვის აქამდის და ამას ზე-
მთ... (იხ, IV, გვ. 34-35).

წინსაგარეჯო 1772 – იხ. კალაური

წინსაგარეჯო 1797 – იხ. ყანდაურა

წინუბანი. კახეთი

წინუბანი 1701 – წყალობისა წიგნი ... გიბომეთ ჩვენ ... ყარაბადის ბეგლარ-
ბეგმა კახეთის ჰეკიმმა ქაღბალიხან, შენ ... როშაქიშიღლს ქაიხოსროს...
თქუენი ნაქონი მამული წინუბანი ბებურისშიღლს საღთსუცეს ქონდა და
ახლა ისევე თქვენთვის ... გვიბომებია... (ქსის, გვ. 399).

წინუბანი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

წინუბანი. ქვემო ქართლი

წინუბანი 1392 – იხ. ტფილისი

წინუბანი. შიდა ქართლი

წინუბანი 1392 – იხ. ტფილისი

წინუბანი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

წინუბანი 1511 – იხ. რუისი

წინუბანი 1559 – იხ. სხალდიდი

წინუბანი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

წინუბანი 1781 – იხ. ისროლის ხევი

წინუბანი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

წინუბანი 1789 – იხ. გორი

წინუბანი. პერეთი

წინუბანი 1392 – იხ. ტფილისი

წინუბანის ველი. კახეთი

წინუბანის ველი 1701 – იხ. ნაპანკისევი

წინწყარო. ქვემო ქართლი

წინწყარო 1671 – იხ. ჩხევი

წინწყარო 1688 – იხ. ალგეთი

წინწყარო 1705 – ... კათალიკოზ-პატრიარქისა დომენტის ... წინწყაროს მარ-
ქარა ეყიდა და ქალაქს დაესახლებინა. და კარგი ხელოსანი შვილები გა-
მოსლოდა ... ეს მოხელენი ვათარხნე... (ქსძ, III, გვ. 642).

წინწყარო 1707 – იხ. მელრევი

წინწყარო 1710 – იხ. ღურნუკი

წინწყარო 1732 – ... მე, წინწყაროელმან გასპარას შვილმან გიორგიმა ...
შენ, არაქელას შვილსა, ნაღბანდი მელიქოასა ... ჩვენის ჯალაბის სალაპი-
თა ეს სახლები მოგყიდეთ... (დთი, I, გვ.157).

წინწყარო XVIII ს. II ნახ. – წინწყაროელმან მამასახლისმან კუმელს კაცს
უჩივლა ცხვარი... (სამდ. გვ. 57).

წინწყარო 1779 – იხ. გარეთუბანი

წინწყარო 1792 – ... ყიზილბაშებისაგან ღომი გვარამაძე წინწყაროელს
გურგინ-ბეგს დაეხსნა და გაენთავისუფლებინა... თავისუფლობის წიგნი
გვარამაძეებს ჰქვით უჭირამთ... ჩვენ, მეფის ძე ვახტანგ, სრულიად არაგვი-
სა მპყრობელი, ამ განჩინებას ვამტკიცებთ (ქსძ, V, გვ. 572-573).

წინწყარო 1798 – [მელიქი დარჩია სწერს ალალო ყორღანაშვილს]: ... თქვე-
ნი წიგნი მებოძა და წინწყაროელთ ოქმი. როცა ქალაქის ღოთებს და
იმათ ჩხუბი მოსვლიათ, მე იქ ჯერ მისული არ ვყოფილვარ და ხომ იცი,
არც მე ვარ ამათი მადრიელი... რას წამ ახლა მოველ, კუკიის მამასახლი-
სი დაგებარე და ხათრიჯამი გავხადე და ისინიც დაგტუქსე... პავლაბრელე-
ბისა ასე გარიგდა: რომელიც ერევენელები და შამქორელები არიან, იმათ
ჩვენს სახტართან გააკეთეს ქოხები და იქ მოდიან... ქალაქის ამბავი ასე
მოგხსენდეს: რაც კვდრები იყო ქუჩებში, ან სახლებში, სულ გავატანინე
ქალაქში ან დავწვით, ან დაქცევით, თუ წახდეს რამე, რაც მე მოვსულვარ,
ჩემი ბრალი იქნება... (სს, III გვ. 382-383).

წინწყაროს გზა. ქვემო ქართლი

წინწყაროს გზა 1751 – იხ. ახალშენი

წინწაროს საეპისკოპოსო. ქვემო ქართლი (?)

წინწაროს საეპისკოპოსო 1770 – იხ. ქიზიყი

წირამთა // წირამთულა გორები. ქვემო ქართლი

წირამთა 1653 – იხ. ბედენი

წირდალი. კახეთი

წირდალი XII ს. მიწ. – იხ. რაბუნა

წირდალი 1392 – იხ. ტფილისი

წირდალი XVI-XVII სს. – [საჩივრის წიგნის ნაწყვეტი უცნობი პირისა]:
ვახტანგის შვილმა 54 ვარი და ფური წაასხა... წაუღევით უკან როსაბ ჯან-
დიერაშვილი და გოდერძი და ჩემი შვილი... ბატონი და მეფე რომ შეიყარ-
ნეს წირდალს, ეს მის უკანდელია... (მსეი, III, გვ. 543).

წირდალი 1503 – იხ. მცხეთა

წირდალი 1570 – იხ. ანეში

წირდალი 1579 – იხ. მცხეთა

წირდალი 1626 – ... ქართლისა კათალიკოზმან ზაქარია ... შენ, მიწობლი-
ძეს პაატას ... გიბოძეთ ... შენის განაყოფის [ამოწყვეტილის] ზურაბისი ...
სოფელი წირდალი... (ქსძ, III, გვ. 486).

წირკანი – იხ. წილკანი

წირი. შიდა ქართლი

წირი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

წირი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

წირი 1787 – ბეჟან [რატიშვილი] ასე ჩიოდა: წირს ჩემი ნასყიდი ქიმნაძე
აბრამა და იმისი განაყოფები წართმეული მყავსო და ამ შალვას უჭირავ-
სო... ყანჩაეთს სარუკაანთ კარს ნავენახობი წართმეული მაქვსო... (ქსძ, V,
გვ. 372).

წირქვალი. იმერეთი

წირქვალი 1678 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ ... ბაგრატ ... თქვენ ... წერეთელს
ყუდანათს ... გიბოძეთ ორი გლეხი წირქვალს... კაცხს ერთი კომლი... სა-
კურწეს ნახსიდა გოქსაძე... (დსსი, I, გვ. 432).

წირქოლი // წირქუალი. შიდა ქართლი

წირქოლი 1401-1415 – იხ. ულუმბა

წირქოლი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

წირქოლი 1781 – იხ. ისროლისხევი

წირქოლი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

წირქოლის ციხე. შიდა ქართლი

წირქოლის ციხე 1791 – იხ. ტფილისი

წიფა. იმერეთი

წიფა 1711 – იხ. კეიშხეთი

წიფა. შიდა ქართლი

წიფა XVI ს. მიწ. — იხ. სურამი

წიფელას ჯვარა. იმერეთი

წიფელას ჯვარა 1615 — იხ. კაცხი

წიფელა. იმერეთი

წიფელი 1550-1570 — იხ. რომანაული პარტახტი

წიფერჩი. ლეჩხუმი

წიფერჩი 1757 — ... ცაგერის ღვთისმშობელ ... მე, დედოფალი გელოვანის ქალი თამარ ... მცირესა ამას შესაწირავსა ... მოვიღებ... ეს ორნი ძმანი სილაგაძენი ... წიფერჩს ღამისახლებია და მიმიცემია ბერიკახ ჩარკვიანისსოული სამოსახლო... ამასთან კიდევ მომიმატებია ერთი საყანე ცხენის წყლის პირათ და მეორე საყანე ღარჩვალს და კიდევ ამასთან ოთხი კობალიანისსოული ტყე და ამას გარედ სასაფლაო, სასხვისშვილო იყო საფლავი და ის მიმიცემია. და ასე მოსახლობიანათ შენთვის შემომიწირავს, ცაგერის ღვთისმშობელ... (დსსს, II, გვ. 8-9).

წიფორი. არაგვის ხეობა

წიფორი 1781* — იხ. ერეკლეს ციხე

წიფორი 1781 — იხ. წკერე

წიფორის მთა. შიდა ქართლი

წიფორის მთა 1778 — ... ბატონისშვილმა გიორგიმ ... ქსნისა, თიანეთისა, აღჯაყალისა და ღორე-ფანბაის პერობელმან, ესე წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ შენ, ჩვენსა ყმასა თუაურს ტბელს ფავლენას... წიფორის მთას დაგვაჯგე ვისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი და გიბოძეთ მწიფორის მთა, რომელიც საჩვენო არის საჯოგის მთა, საცა რომ ცხენის საბმური არის, სანგარს აქეთ ჩრდილი და ვაკე, რომელიც საჩვენო არის, საღიახვოს გარდა, შენთვის გვიბოძებია... (MHCBI, I, გვ. 43).

წიქარაული. შიდა ქართლი

წიქარაული 1794 — [ანდერძის წიგნი ქაიხოსრო აბაშიძისა ერეკლე II-სადმი: ჩემო ჯელმწიფე, წიქარაულის დავა ჩემის ბიძაშვილებისა და ჩვენი ეს არის: პაპაჩემს ვახუშტი აბაშიძეს რომ წიქარაული უშოვნია, რამდენსამე წელიწადს შოვნას წინათ ჰსჭერია პაპაჩემს, მანამდის სეხნია ჩხეიძე მოლარეთხუცესი იმ ჭაღას იშოვნიდა. ხაშურის ჭაღა, სურამიდან რომ შარა გამოვა, ფონი რომ არის, ის არის, რომელსაც წერილშიაც აცხადებს... იმას ქვემოთ ჩვენი და ბიძის ჩვენისა ორისავე არის: რასაც ის ფონი მტკვარამდის გადასტრის ... იმას ქვემოთ ჩვენი და იმას ზევით იმათი ცხრამუხის სამზღვრამდინ... ცხრამუხის საზღვარი სამზიარო და საბადური რომ სწერია, მთელმა სოფელმა იცის, იმასთან ძველი ნაწისქვილარი არის... იმას ზევით საცხრამუხო არის, ქვემოთ საჩხეიძო არის... ბეკამს რომ მედავებიან ალუწიძე და ბეჟან მათიაშვილი, დედის ჩემის მოცემული... ნათლისმცემლის მონასტრის ეკლესიაზედ რომ ლაპარაკობენ ... რო-

გორც ნუნისი არის საერთო, ისე ეს მონასტერი არის საერთო... (ქსმ, VIII, გვ. 927-929).

წიწო // წირწო. კახეთი

წიწო 1794 – ფშაველნი წირწველნი უწიოდნენ ვაკეს გაბიდაურთა და ჯიშ-შიტაშვილებსა... ეს მამული შუშაანის ვაკე დღევანდელამდის გაბიდაურთა და ჯიშშიტანთ სჭერიათ და შიგ მდგარან... წიწოელთ ამათთან ამ მამულ-ში სადაო ... აღარა ექნებათ რა... (ქსმ, V, გვ. 629).

წიწამური. კახეთი

წიწამური 1401-1413 – ... ზევდგინისძეთა წიწამური იყიდეს მეფეთაგან... (ქრონ, II, გვ. 205).

წიწამური XV ს. ბოლო მეოთხ. – იხ. ახალციხე

წკერე. არაგვის ხეობა

წკერე 1781 – [არაგვის ხეობის აღწერა]: წკერეს ჯერმიზას შვილი... მიღუ-რეს: ყათუყის შვილი... ბენიათ კარი: ბენიაიძე... ბეგოთ კარს: ნიკოლას შვი-ლი... ქორდო: წამალაიძე... მიდელანთ კარიდამ: მიდელაური... იუხოს მძე-ლური... სვიანანთ კარს: მჭედლის შვილი... ციხიანთ კარს: პაპუას შვილი... შარუმანთ კარს: ელოს შვილი... ზაქათ კარს: ოჩაღდის შვილი... კაიშაურთ კარს: ზარიბეგის შვილი... ჯაღუმანთ კარიდამ: ლომის შვილი... სეთურთ კარს: ბეჟანის შვილი... ქვემო მღეთეს ესტატეს შვილი... გორის ციხე: ჩქა-რიუელი... ფხელშეს: ელოს შვილი... ტყარშეთს ყარანგოზის შვილის ყმა... აქავე ცდოელი გუგუტას შვილი... გაიბოტენს ოთარის შვილის ჩრდილელის ყმა... სტეფანწმინდელი ცხვირიკას შვილი... არშის ციხეს: ბაზალი... ფან-შეთს: საბაური... გერგეტს: ჩიბოს შვილი... სტეფანწმინდას: ჩოფიკას შვი-ლი... სტეფანწმინდელი: საჩიას შვილი... ცდოს: გერის შვილი... თარგმანს: ჯამარჯას შვილი... სნოს: ღუღუშაური ჯაბანას შვილი... კარკუნას: ტომას შვილი... ახალციხეს: ბერაკას შვილი... ქუმსის შვილის ადამის ყმა... გილ-დას შვილი, ტეტიას ყმა... ფირან შაბურის შვილის ყმა... გარბან: გელიაი-ძე... ქუმსის შვილის ტეტიას ყმა... სიონს: ღუღუშაური თადის შვილი... სიო-ნისა: კაცის შვილი... ყარანგოზის შვილის ყმა... ქურთის: ტუჩაის შვილი... ყანობს: გაბოს შვილი... ძმიანთ კარს: ქავთარაძე, ათანასეს შვილი... ბატა-ტიანთ კარს: ათილას შვილი... ჭიკანთ კარს: ბეჟანის შვილი... ამირთ კარს: ამირიძე ნასყიდას შვილი... გივის შვილი თიანეთიდან მოსული... ჩადის ცი-ხეს: ბერის შვილი... ხეშას: მკერვალიძე გოშვარის შვილი... წიფორს პატა-შური გიორგის შვილი... ქავთურთ კარი: თადილას შვილი... გუდამაყრის ფახეთს: იგრიაული ბერის შვილი... ჭორჭოხს: ჩოხელი ბაღიჩას შვილი... წინამხარს აფციაური აფრინდოს შვილი... (სეიბ, I, გვ. 105-119)

წნისი. სამცხე

წნისი 1575 – ... მე, პატრონმან თამარმან [ამილახორის ცოლყოფილმა] ... თქვენ ... აწყურისა ღმრთისმშობელსა ... დაგიდევით წნისს შოთასშვილები მათით მამულთა... კიდევ იქივე თვედორას ნაქონი სახლ-კარი და მამუ-ლი... გამოგიდევით სრულად წნისიდან, ჩუენ საქმე აღარა გქუნდეს-რა...

ამას გარეთ, შემოვსწირეთ ახალციხეს ნაიბაიშვილი მერაბი და მისი შვი-
ლი ... მათით სახლე-არითა, ქულბაქითა... (იხ, II, გვ. 47-48).

წნორი. კახეთი

წნორი 1492-1499 — იხ. ჯიმიითი

წნორი 1579 — იხ. მცხეთა

წნორი 1791 — იხ. ბეჟანბაღი

წნორი. ქვემო ქართლი

წნორი 1537-1538 — იხ. დმანისის ციხე

წნუნი. ქართლი

წნუნი XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯგარი

წობა. ქვემო ქართლი

წობა 1707 — იხ. მეღრევი

წობენა. კახეთი

წობენა XII ს. მიწ. — იხ. რაბეინი

წობენა 1392 — იხ. ტფილისი

წობენა 1447 — იხ. მცხეთა

წობენა 1722 — იხ. მარტყოფი

წოდორეთი // წოდარეთი. შიდა ქართლი

წოდორეთი 1608 — იხ. ყარაღაჯი

წოდორეთი 1624 — იხ. თავა

წოდორეთი 1626 — ... ჩუენ, მეფემან ... სუიმეონ ... თქუენ ... ჯავახიშვილს
პატასა ... გიბოძეთ წოდარეთს შენი სამკუიდრო ყმები და შენის ბიძაშვი-
ლის შანშეს კერძი... (სს, II, გვ. 29).

წოდორეთი 1635 — იხ. ენაგეთი

წოდორეთი 1650/1651 — ... ჩუენ მეფეთ-მეფემა ... როსტომ ... თქუენ .. ჯავა-
ხიშვილს ფარეშთუხუცეს პატასა ... გიბოძეთ წოდორეთს თქუენი საკერძო
სამკუიდრო მამული არდაზიანდიშვილის მისყიდულითა... (ქსის, გვ. 221).

წოდორეთი 1653 — ... ჩუენ მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... [წყალობის წიგნი
გიბოძეთ] თქუენ ... ჯავახიშვილს დივანბეგს როინს... წოდორეთს ... თქუენი
კერძი მამული ყორღანაშვილს გარსევანს და ფრიდონას მქონდა... გარსევა-
ნის კერძს გარეთ, ფრიდონას ნაქონი მარკოზ ხუცესი და მისნი ძმანი და
თქუენი კერძი მთა და ბარი ... თქუენთუის გუიბოძებია, გარსევანს სადამდი
გამოერთმოდეს, იმას გარდაისად... (ქსის, გვ. 241).

წოდორეთი 1673-1682 — ...[სულხანაშვილები] უშვილოს ჯავახისშვილის ზა-
ქარიას ყმანი ვიყუენით და წოდორეთს ვესახლენით. ის მოკვდა... ჩუენ
როსტომ მეფემ სახასოდ დაგუიჭირა. იქილამ ავიყარენით და ავლაბარში
დაესახლდით... წოდორეთს რისაც მქონებულნი ვიყუენით, სამკუიდროსი თუ
ნასყიდისა, სრულიად თქუენთვის [ზურაბ თუმანისვილისთვის] მოგვიყი-
დია... ამას გარდაის, რაც ჩუენი ღიისს ნასყიდი იყო, ისიებიც ყუელა უა

ლებლად მოგვიდეთ... არიან ამისნი დამხდომნი ... ქალაქის მამასახლისი გიორგი, მელიქი ავთანდილა ... ლისელნი, ვეძელნი და დიდმელნი... (ქსის, გვ. 318-319).⁸⁹

წოდორეთი XVIII ს. შუაწლ. — იხ. ქვემო ბაბა

წოდდი. შიდა ქართლი

წოდდი 1392 — იხ. ტფილისი

წოდდი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი

წოდდი 1529-1536 — იხ. ვეძისი

წოდდი 1781 — იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

წორბისი. შიდა ქართლი

წორბისი 1451 — იხ. ულუმბა

წორბისი 1770 — იხ. გრაკალი

წორბისი 1797 — იხ. ფხვინისი

წოუშხევი. სამეგრელო

წოუშხევი XIV ს. — ... მთავარმოწამესა სეტიისასა მე, ერისთავთ-ერისთავ-
მან და მანდატურთუხუცესმან დადიანმან ხაჟიგ ... შემოგწირეთ ... წოუშ-
ხევს ოთხისა გლეხისა ბეგარი ცვილი... (სწძ, I, გვ. 103).

წოფა // წოფისი. ქვემო ქართლი

წოფა 1730 — იხ. ქართლი

წრაუთი // წრაურთი // წარუთი. ქვემო ქართლი

წრაუთი 1537-1538 იხ. დმანისის ციხე

წრაუთი 1671 ჩვენ ბარათაშვილთ სულკურთხეულის ყაფლანისშვილებმა...
ესე წიგნი მოგართვით სიონთ ღთისმშობელსა და თფილელს იოსებს, ასე
რომ, ცოტას ხანს წარუთი და ბალახური აღარ დაგნებებოდა სამწყსოდ.
მას უკან მოკითხული ვქენით... და შევიტყუეთ, რომ სიონთა ღთისმშობლის
და თფილელისა იყო სამწყსოდ. ჩვენაც ასე დაგვინებებია... რომ ვერამ
ჩვენმა სახლის კაცმა ვერა გამოსწიროს... ამასთან დმანელს ჰელი არა
ჰქონდეს... (ქმეის, გვ. 221).

წრაუთი 1671 — ჩვენ ბარათაშვილთ სულკურთხეულის ყაფლანისშვილებმა
... ესე წიგნი მოგართვით სიონთ ღთისმშობელსა და თფილელს იოსებს,
ასე რომ, ცოტას ხანს წარუთი და ბალახური აღარ დაგნებებოდა სამ-
წყსოდ... მოკითხული ვქენით ... და შევიტყუეთ, რომ სიონთა ღთისმშობლის
და თფილელისა იყო სამწყსოდ. ჩვენაც ასე დაგვინებებია... ამასთან დმა-
ნელს ჰელი არა ჰქონდეს... (ქმეის, გვ. 221).

წრაუთი XVII ს. II ნახ.⁹⁰ — [საყაფლანისშვილოს დავთარი]: ... წრაუთის მა-
მასახლისის შვილი ბაინდურა... ფარეში გატეხილ საყდრის მამასახლისის
შვილი. ფარეში იანგიჩარის მამასახლისი უღულაშვილი... უნდა გამოიღონ

⁸⁹ 1681-1682 წწ. გიორგი XI ამტკიცებს ნახვილობის წიგნს (ქსის, გვ. 333).

⁹⁰ XVIII ს-ის დას. (მსკი, 33, გვ. 114).

წრათს ... იფნობს ... ტურისუბანს ... მუგუთს ... ბალახაურს ... ქცხილას ... ნახიდურს ... აფრიაბას სოფელმა ... აღბაბლუს ... მუხრანას ... წულრუდაშენს ... ტანძიას ... მუსეფრიანში ... ჯანაზიანში ... კიპრუტს ... ფოცხვერიანში ... ავაზანთ ... ჯვარას ... ფიტარელთ ... ბოცოეთს ... ვარდისუბანს ... ჩინჩხურს ... არმანის ... თაგუთს ... ვარძაგარას ... ღორელს ჯანის აღდგომას ... ოროზმანს ... მანავერს ... ტამაღას ... ავანჯუკს ... ქვემოშიჯას ... ქარატაკს ... ძველდმანის ... დიღამაშენს ... ბოსლებს ... ქებავენს ... შინდლარას ... სარკინეთს ... ვარდისუბანს ... შესაყარს ... სარახველას ... ყაჯილუხს ... ხულს ... დარბაზს ... სუგუჩანს ... ჩარგამაშენს ... იაღლუხს ... ყამიშს ... გელასოფელს ... აღყუმრუს ... წაკაგეცის ... ნადარბაზევს ... ამზა სოფელს ... წყლამს ... მუშედს ... წყნეთს ... აღზიბუქს ... ფალჩუხლუს ... შიშთეფას ... ჩახმახლუს ... ჩარდახლუს ... ვაღავერს ... შირჩაპატს ... წითელეკელესიას ... გატეხილ საყდარს ... ჯამბაღჩას ... ტუკას ... იანგიჩარს ... ხუცისოფელს ... ოსკევენას ... წყალთაშუა ... (სეიძ, II, გვ. 56-81).

წრათი 1706 - იხ. რატევენი

წრათი 1707 - [ვახუშტი ორბელიანის სააღაპოდ გამომღები სოფლების ნუსხა]: ... უნდა გამოიღონ ვახუშტის სააღაპო: წრათს ძროხა ერთი; გუგუთს... იფნობს... კარცხილას და ბალახაურს... მუხრანს... აღბაბლუს... მუსეფრიანის... ჯანაზიანს... ტანძიას... კიპრუტს... აბანოს... ფოცხორიანს... ვარდისუბანს... დიღამაშენს... ჩინჩხურს... ბოსლებს... ოღლუხსა და ნაზირს ძროხა ერთი; ქობევანს... ქარატაკს, ძველ დმანის, ავანჯუკს ძროხა ერთი; მიჯას და ყადრიყულს ყველამ ძროხა ერთი; მანაკერტს... ოროზმანს... ვარზმარს... მუტაეის... ხულს... გატეხილს საყდარს... ჯანბახჩას... დალიყულიჯანს... წითელ ეკელესიას... შირჩაპატს... აღზიბუქს... წყნეთს... ფარჩუხლუს... იანგიჩარს... ფარჯუკს... მიჯას ზემო მიჯას... ტამაღს... შულავერს... კატავეთს... წრიას სოფელს ცხვარი ორი; გელდიგილანს ძროხა ერთი... (სს, II, გვ.209).

წრათი 1746 - ... ჩვენ, ერთობით ორბელისშვილებმა, ჩვენი ძმობა ასე გავარიგეთ... ერთს წილად ერგო თამაზ სარდლის შვილებს სოფელი წრათი, იქავ სამეხრაო; მუგუთს - კრიჭანაშვილები თავისის მამულით; სოფელი მუტაისი; სოფელი ჯანაზიანი, იქავ სამეხრაო; სოფელი ფოცხვერიანი; სოფელი ქებავენი, იქავ სამეხრაო; სოფელი ჯვარა; სოფელი მანაკერტი, იქავ სამეხრაო; სოფელი თეკენაში, დმანის ციხისა ღუქნებისა, ბაღისა ... ყოვლისფრის მეოთხედი; ფიტარეთის ციხისა ... ყოვლისფრის მეოთხედი; ტანძიას ... ყოვლისფრის მეოთხედი; აღბაბლუს მსახლობელის კაცისა, მიწისა, სოფლისა - ყოვლისფრის მეოთხედი; აზნაურშვილებისა ჩაჩიკაშვილებისა, დღეს რისაც სოფლებისა და მამულის პატრონი არიან, ყოვლისფრის მეოთხედი; აზნაურშვილები ბაგრატისშვილი თავისის მამულით, ნასყიდი შუა ბოლნის ზვრისა აქელა შვილებისა, და ქვემო ბოლნის ზვრის მეოთხედი... (ქრონ, III, გვ. 185-186).

წრიას სოფელი. ქვემო ქართლი

წრიას სოფელი 1707 - იხ. წრათი

წრიალა. შიდა ქართლი (?)

წრიალა XVIII ს. შუაწლ. — იხ. გარეჯვარი

წრისი. ქვემო სოფელი

წრისი 1768 — ... საგინაშვილს ... ზურაბს ... ერთი ჩემი წრისელი კაცი ება-
ლა შემომეხვეწა ... თავდახსნილობის წიგნი მამეცო... თავდახსნილობის
სიგელი მივეც... (ქსძ, VII, გვ. 128).

წრომი. შიდა ქართლი

წრომი — იხ. მხოვრეთი 1701-1703

წრომი 1777 — დემეტრე ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს წრომელს, ქალაქის
მოურავის ყმას, ხუცისშვილს გაბრიელს და ლეკვიას... ჩემი მამა-ბიძანი
წრომიდან აიყარნენ და ჯავახეთს გარდავიდნენ, რამდენიმე ხანი დაჰყუეს...
მერე ჩვენც ავიყარებით და ხეობაში ჩამოვედით... ოთხი წელიწადი ხეობა-
ში ვიყავით, რომ ჩვენის ქვეყნის მიდგომა აღარ გვეღირსა, ისევ ავიყარე-
ნით და ჯავახეთს გარდავედით... ჩვენ მკვიდრი წრომელი და წრომის დე-
კანოზის მაცხოვრის ეკლესიის დეკანოზის შვილები ვართ... (ქსძ, VII,
გვ. 363-364).

წრომი 1780 — იხ. დოესი

წრომი 1794 — იხ. საციციანო

წრულეთი. ქვემო ქართლი

წრულეთი 1737 — [ნასყიდობის წიგნი როსტომ რევიშვილისა ელიზბარ ორ-
ბელისშვილისადმი]: ... წრულეთს ამოვარდნილის ჩვენის განაყოფის წილი
მამული და ყმა ბატონის ნაწყალობევით ხომ თქვენ გეჭირათ. ახლა მე ...
მოგიყიდე ჩემი წილი წრულეთს... არიან ამისი მოწამენი ... წვერის დეკანო-
ზი ოქროპირი აღესიაშვილი... (დსეი, გვ. 43-44).

წვრმის კევი — იხ. წურემი

წუბანი. შიდა ქართლი

წუბანი 1790 — იხ. ხურვალეთი

წუგნა. ლენხუმი

წუგნა 1525-1550 — იხ. ბიჭვინტა

წუგნა 1650 ახლო — იხ. მანდიკორი

წუთი (?). ქვემო ქართლი

წუთი 1623 — Царь, Симеон пожаловал мамасахлису средней Болнисы Берыа Тер-
гуказу выморочное селение **Цути**, в **Сомхетии**, со всем его горами, долинами, во-
дою, мельницею, садом, пахотными и непахотными землями. (ГКГ, გვ. 3).

წუნარი. შიდა ქართლი

წუნარი 1712 — იხ. ურბნისი

წურაული ზუარი. შიდა ქართლი

წურაული ზუარი XVI ს. მიწ. — იხ. სურამი

წურემი // წვრმის კევი. სვანეთი

წურემი XIII ს. II ნახ. — იხ. სვანეთი

წურეში XIV ს. I ნახ. — ... მოგაცხენე თქვენ, ერთობილსა სეტისა ჭეუსა ... მე, კარძიანმა არდუნ... ამის ... თავსდებად მომიცხენებია მაცხოვარი წურე-მისა (სწძ, I, გვ. 168).

წურეში XV ს. — იხ. ლატალი

წურეში XV-XVI სს — ... მაცხოვრისა წვრმისა თავსდებობითა ... დაგიწერეთ ... დაწერილი ესე ჩვენ, ერთობილმან წვრმისა ჭეუმან, თქვენ, ელისა ჭეუსა ერთობილსა, მას ჟამსა, ოდეს ვინცა სამაჯნოდ შეგვედაოს, პირი მაცხოვარი წვრმისა და მაცხოვარი ელისა იყოს, ერთობილნი წვრმელნი და ელელნი... (სწძ, I, გვ. 212).

წურილი დელე. კახეთი

წურილი დელე 1579 — იხ. მცხეთა

წურილი ჭევი. კახეთი

წურილი ჭევი 1579 — იხ. მცხეთა

წურის ჭევი. კახეთი

წურის ჭევი 1492-1499 — იხ. ჯიმითი

წურწყაბლის სამწყსო

წურწყაბლის სამწყსო XVI ს. დას. — იხ. ყეობისი

წულრულაშენი. ქვემო ქართლი

წულრულაშენი 1619 — იხ. ნახიდური

წულრულაშენი XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაუთი

წულრულაშენი 1779 — ჩობანაშვილი მოსე და დავითა ყაზახის კოხბელს მელქისეთაშვილს ნასიბას ყმობით ედავებოდა: ჩვენი მეშეკიდრე ყმა ხარ წულრულაშენიო! მანამდის წულრულაშენი აშენებული იყო, მამაშენი იქ იდგა და გვემსახურებოდა; და როდესაც წულრულაშენი დაიცალა, თქვენც აიყარენით და წახვედითო... ნასიბა კოხბლად აღმოჩნდა და ღარჩა სადუ-ღუფლოთ... (ქსძ, V, გვ. 74-75).

წუწუათ ჭევის ახო. შიდა ქართლი (?)

წუწუათ ჭევის ახო 1725 — ... მე, ომან თახისშვილმა ... შენ, ჩემს განაყოფს ელისბარს ... მოგყიდე ჩემი წამალასშვილი თავისის ვენაჭითა ... [და] და-თუას ვენაჭი თავისი სამძღვრის სამძღვრამდე, შენი მიწის ნახევარი, ჩემს ნაფუძარს რომ აძეს, წუწუათ ჭევის ახო, კუირისცხოვლის მუხის მიწა... (დსსი, I, გვ. 212).

წუწუნარი მამული. სამეგრელო

წუწუნარი მამული 1470-1474 — იხ. მსხულები

წუწუნარი მამული 1611-1657 — იხ. ხობი

წყალაურთკარი. შიდა ქართლი

წყალაურთკარი 1669 — იხ. წილკანი

წყალთაშუა. იმერეთი

წყალთაშუა 1578 — იხ. ქუთაისი

წყალთაშუა 1773 – იხ. ქუთაისი

წყალთაშუა. ქვემო ქართლი

წყალთაშუა XVII ს. II ნახ – იხ. წრაუთი

წყალიგზა // წყალიგზა // წყალისგზა // წყარიგზური. სამეგრელო

წყალიგზა 1616-1621 – იხ. ცაიში

წყალიგზა 1616-1639 – იხ. ხაუშელი

წყალიგზა XVII ს. – იხ. ღალიგზა

წყალიგზა 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

წყალიგზა 1706-1712 – იხ. ნაპარკავი

წყალიგზა 1733 – იხ. ბარისთავი

წყალსიქითი. შიდა ქართლი

წყალსიქითი 1443-1466 – ... რომე ვახტანგ მეფობა დაიჭირა, წყალს იქითი მისსა ძმასა, პატრონსა დემეტრეს მიანება. თაყა გარეთი და თაყა ამის-თვის არა მიანება, რომე მისი მამული და ციხე ჩიჯავასძისათვის უნდო-და... ამაზედ გამრეკელმან აზღომიართი საქმე მოაგდუნვა, რომე მისი თავი და მამული ვახტანგისად შექნა და თაყა პატრონისა დემეტრესად დაარ-ჩუნვა და მოარჩინა წაგდენასა... ამისნი მოწმენი მიწობელი და თურმანისძე საგია და წყლის იქითელნი დარბაზისიერნი არიან. ამაზედა ჩიჯავაძე სამ-წევრისს დაესხა. პატრონი დემეტრე ატენის წყალზედა იდგა... [შემდეგ] პატრონი ბაგრატ მეფე ქართლს ჩამოვიდა და ციციშვილსა ლაშქარი გაუ-ძახა. გიორგი მეფესა დავეთხოვენით ... და ჩუენითა ლაშქრითა უშუელეთ [თაყას]... მესხთა დაარბიეს ციციშვილისა მამული და წაიდეს. ამაზედა ზა-ზა შეიყარა და სამძივისცევს მიუჭდა... გიორგი მეფემან ატენისა მოურაო-ბა მისცა გამრეკელსა, და თაყამან ატენი სთხოვა მეფესა. და მეფემან ... ჰკითხა გამრეკელსა, ვითა: თაყა ატენსა მთხოვს, მოურავი შენ ხარ და რას მივაზირებ, მისცე და თუ არაო? სიმაგრე სხუაცა აქუს და ამასცა კიდევ ითხოვსო. გამრეკელმან ფიცხლა მიცემა გაუპირა... და მეფე დია დაღონდა ატენისა მიცემასა... ვახტანგ მეფე თაყას ჯელთა შეპყრობასა აპირობდა. ბადაბეთს იდგეს... გამრეკელისა ბედითა დაშლდეს და ვერა გა-ბედეს ჯელთა შეპყრობა... (იდ, I, გვ. 15-16).

წყალტუბო. იმერეთი

წყალტუბო 1570 – იხ. ხონი

წყალშატროანი // წყალშატროვანი. შიდა ქართლი

წყალშატროანი 1170 – იხ. სხალტბა

წყალშატროანი 1392 – იხ. ტფილისი

წყალშატროანი 1447 – იხ. მცხეთა

წყალშატროანი 1559 – იხ. სხალდიდი

წყალწითელა. იმერეთი

წყალწითელა 1570 ახლო – [ნუსხა კოხური ბეგრისა]: მართებს წყალწითელას გიორგას სეინტრაძესა სანთელი ღიტრა ორი, ერთის ცხურითა... (დსსს, I, გვ. 27-28).

წყალწითელა // წყალწითელანი, მდინარე. იმერეთი

წყალწითელა 1502 – იხ. ნებისოფელი

წყალწითელა 1519 – იხ. ბალახვანი

წყალწითელა 1668 – იხ. ჭიშურა

წყალწითელა 1778 – იხ. ოხომირა

წყარიგზური – იხ. წყალიგზა

წყაროელი. იმერეთი

წყაროელი 1451 – იხ. ულუმბა

წყარომრავალი. ქვემო ქართლი

წყარომრავალი 1392 – იხ. ტფილისი

წყარომრავალი 1425 – იხ. ღორე

წყაროსთავი. თბილისი

წყაროსთავი 1552 – იხ. ტფილისი

წყაროსთავი. კახეთი

წყაროსთავი 1691 – იხ. თორღა

წყაროსთავი. ქვემო ქართლი

წყაროსთავი 1751 – იხ. ახალშენი

წყაროსთაველის სამწყსო

წყაროსთაველის სამწყსო XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

წყვდელისი. შიდა ქართლი

წყვდელისი 1451 – იხ. ულუმბა

წყისერი. რაჭ

წყისერი 1432 – იხ. ონჭევი

წყლამი. ქვემო ქართლი

წყლამი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

წყლები. შიდა ქართლი

წყლები XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

წყლის გზა. თბილისი

წყლის გზა 1712 – იხ. ყაბახი

წყლის კარი. თბილისი

წყლის კარი 1784-1790 – იხ. ქალაქი

წყლისპირი. სამეგრელო

წყლისპირი 1470-1474 – იხ. მსხულები

წყნეთა. ქვემო ქართლი

წყნეთა 1746 – იხ. ზემო ვარდისუბანი

წყნეთი // მწყნეთი. შიდა ქართლი

წყნეთი 1658 – ... ჩუენ ... ციციშვილმა ციციმან, თქვენ ... მეუნარგეს ბაბანას ... ერთი კობლი ყმა მოგეც, წყნეთელი გოგია... (დთი, I, გვ. 21).

წყნეთი 1664-1673 – [ციციშვილების გაყრის განჩინებაში ჩამოთვლილი სოფლები]: მწყნეთი, დოესი, ნიჩბისი, ავკეთი, ვერე, ბარმეთუბანი, ხედეურეთი, ღუვისხევი, თრეხი, თრეღვი, სამწევრის, კეხისჯვარი, სანებლისი, კრობანი, მძოვრეთი, გვეძინეთი, ბოსღეთი, ყენეთი, ცუქითი, მიწობი, ქარელი, ყიცივისი, არადეთი, რუისი, ბრბონა, თავლათუბანი, კოდმანი, ახალსოფელი, აფნისი, უკაცო მამული გვეძინეთს მარაჭლის მამული, დღეს რისაც მქონე მარაჭელი ყოფილიყოს... (ქსძ, IV, გვ. 128-132).

წყნეთი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაუთი

წყნეთი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

წყნეთი 1707 – იხ. წრაუთი

წყნეთი 1732 – იხ. ვერა

წყნეთი 1749 – იხ. ციხის მეიდანო

წყნეთი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

წყნეთი 1779 – ღმერთმან ... დედოფლის ჭირი მისცეს ... მეფურნეშეილის იესეს ქვრიუსა... მათს სიმაღლეს ჩემი ამოწყვეტა მოხსენებოდა და სადღეოდოფლოც გგონებოდი, ბეითაღმანი მოგეკითხათ... თუ რამ ფანც-ფუცი იყო, ანუხეს – მწყნეთის ბოლოს ნაოხარი ნაწისქვილარის ერთი ჩარეკი და კიდევ ავლაბრის ბაღების ბოლოს ნაბადვარის წყლისაგან წამხდარი ერთი ჩარეკი რიყე და ექვს კაცთან საფინხულის ნამუშევრის წილი... (ქსძ, VII, გვ. 456-457).

წყნეთი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

წყნეთის შარა. შიდა ქართლი

წყნეთის შარა 1774 – იხ. ვარაზის ტევი

წყნეთური ბაგები. შიდა ქართლი

წყნეთური ბაგები 1732 – იხ. ვერა

წყნორი. იმერეთი

წყნორი 1778 – იხ. ძმუისი

წყოდელი. შიდა ქართლი

წყოდელი 1734 – იხ. ნაბახტევი

წყონარი. იმერეთი

წყონარი 1492 – იხ. სახადო

ჭაბუკიანთ გზა. ქვემო ქართლი

ჭაბუკიანთ გზა 1751 – იხ. ახალშენი

ჭადისჯვარი. შიდა ქართლი

ჭადისჯვარი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ჭავჭავისი. შიდა ქართლი

ჭავჭავისი 1260 – იხ. ხოვლე

ჭათოლე. შიდა ქართლი

ჭათოლე 1756 – იხ. ორჭოშანი

ჭალა. იმერეთი

ჭალა 1451 – იხ. ულუმბა

ჭალა 1519 – იხ. ბალახვანი

ჭალა 1747 – ... ჩვენ ... ალექსანდრემ ... ესე ... წიგნი ... გიბოძეთ შენ, მღვდელს წერეთელს სვიმონს... ჭალელი აბაშიძის ავთანდილის ქალი შეგერთო და ეშვილებიე, და იმ ადგილის მემკვიდრე ამოვარდნილიყვენ... და გიბოძეთ იმ ავთანდილისსეული სახლ-კარი და მიწა-ადგილი... (იდ, I, გვ. 80).

ჭალა 1751 – ... ჩვენ, ჩხეიძემ როსტომ ... თქვენ, ბატონს დათაბევის ქალს და ნიკოლოზ აბაშიძის ჯალაბს, ანას... მოგყიდეთ ხემწიფის წყალობა – მამული ჭალა – ზეით ცხოროს მუხის სირონამდი, ქვეით ქვედა ჭალის სირონამდი, იქეთ ბოტკებამდი, კიდევ ზეით, გვერდოზედ ბოლოკადის მიწის მიდგამადი... არის ამის მოწამე: ... ნუნის წინამძღვარი დანიელ... (იდ, I, გვ. 88-89).

ჭალა 1752-1775 – [ანდერძის წიგნი სვიმონ წერეთლისა]: ... ჭალას აბაშიძის ქალი შევირთე ცოლათ... ის კაცი მეფე ალექსანდრეს სამსახურში მოკვდა უცოლოთ და ... ახლა მოსახლობას მე მოვეკიდე... (იდ, I, გვ. 133).

ჭალა 1770 – ...ესე... წიგნი მოგეცე მე, გიორგიმ, თამაზა წერეთელმა, თქვენ, ჩემს ძმას, მღვდელს წერეთელს სვიმონს... ჭალას აბაშიძისოული მამული და ალაგი ... ებოძებინა ბატონს მეფეს ალექსანდრეს შენთვის. მერმეთ ... ორსავე ძმებს გავგიზიარე ავთანდილისოული ყოვლისფერით... მერმე ბევრიგათ გაწყენიეთ, შეგაწუხე და აღარას გაძლევედი უსამართლოთ... მერმეთ ... ბატონიშვილის არჩილის ... ბძანებით ისევე გავრიგდით... (იდ, I, გვ. 125).

ჭალის. ღეჩხუმი

ჭალა 1669 ახლო – იხ. საცაგერლო

ჭალა. სამეგრელო

ჭალა 1611-1616 – ჩვენ ... აფხაზეთისა კათალიკოზმან ევუთვიმი საყვარელისძემან, ჭალა მონასტერი და, რაც მამული შესწირა დადიანმან ლეონ

და ლიპარტიანმან გიორგი ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელსა, ჩვენ მისდა ქრთამად გამოვიღეთ... (ქსძ, III, გვ. 394).

ჭალა 1720-1742 – იხ. საჭილაო

ჭალა. ქვემო ქართლი

ჭალა 1725 – ... ჩვენ, ფარემუხის შვილმა ბეჟან ... თქვენ, გოსტაშაბისშვილს ამიღლაბარს ... მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო, რაც ჩემი წილია ჭალაზედ, შენს ნასყიდ ვენახთან ჩემი ნავენაჯობი, ზეით თვისის ტყითა, ხოპის ჯეჟამდის... არის ამის მოწამე ... ჩხიქუთას მღუდელი იესე... (სს, I, 1920, გვ. 85-86).

ჭალა 1714-1730* – [ნასყიდობის წიგნი მიცემული ინდო საგინაშვილისა მდივანბეგის ქალ გუქასადმი]: ... მოგყიდე ჩემი სამკვიდრო ... მამული, ჭალა-ზედ ზვარი თავისის სამძღვრითა, ზევით თავისის ტყითა და ველითა; კიდევ იქვე ჩემი მამისა და პაპის სამკვიდრო სუთთაშვილის ნაქონი მიწა თვისის წყაროთი და საწყლისპიროთი და საწისქვილოთი... (სს, I, 1899, გვ. 450).

ჭალა. შიდა ქართლი

ჭალა 1531 – იხ. მალეთა საკონე

ჭალა 1704-1709 – ... წაღელნი და ტოცელნი ჭალას მიწებზედ შეციდებულნიყვენ ... [და] მეფეს გიორგისთან ეჩივლათ... მოსულიყო გოგია ცორობანაშვილი, უფიცრათ გაერიგებინა და ერთმანეთს შესჯერებულნიყვენ. ჭალის მიწები წაღელთათვის დაენებებინა. გვერდა და ტყე და ზეით ვაკე ტოცელთათვის დაენებებინა და ასე გაერიგებინა... (ქსძ, VI, გვ. 635).

ჭალა 1713-1724* – [ვახტანგ VI-ის წერილი თინათინისადმი]: ... მერე ჭალა რომ გაქვს, სანამდისინ ცოცხალი ბჰანდებოდეთ, რა გორადაც გქონიათ, ისევ გქონდესთ და იმსახურეთ... (ქეწ, გვ. 40).

ჭალა 1747-1749 – იხ. ძამის ციხე

ჭალა 1754 – [თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ის წერილი ზაალ ორბელიანისადმი]: ... ამხანათ ჩვენ დღეს აქ ჭალას ვიქნებით და ხვალ ღთით კარალეთს მოვალთ... ჯარები შემოგვეყრება და საციციანოს მხრიდამ თარხანი და კათალიკოზის სარდალი გამოივლის და მას უკან ერთათ წამოდით... დღეს აქ ჯიმშერ ერისთავს და რაც სხვა უკან ჯარი არის, იმას მოველით ... (ქეწ, გვ. 99-100).

ჭალა 1766 – იხ. გორი

ჭალა 1770 – იხ. გრაკალი

ჭალა 1774 – [მორიგეთა სია ჭალიდან]: ... მარტში უნდა იყოს მორიგეთ: ჭალიდამ ამილახვარის შვილი ომან... ღვინობისთვეში ... ჭალიდამ ღვინის წინამძღვრის ყმა ბოდბელაშვილი კაცურა. ჭალიდამ ამისივე ყმა კოდის-წყაროელი ღთისიას-შვილი ხარიტონ... თებერვალში ... ჭალიდამ ცხვილო-სელი ჩომახიძე ივანე... (სეიძ, II, გვ. 122-123)

ჭალა 1780 – იხ. სამთავისი

ჭალა 1785 ახლო – იხ. ქარელი

ჭალა 1789 – იხ. გორი

ჭალა 1789 – იხ. შაშვები

ჭალა 1795 ახლო – იხ. ალაიანი

ჭალა 1796 – იხ. რველი

ჭალა. 1799 – ... კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... ამილახვარიშვილი დავითის შვილი ბარძიმისა. ჭალას ჩემი ყმა ტილაშვილები ერასტისაგან მძლავრობით მერთმევა... (ქსძ, VIII, გვ. 542).

ჭალა 1799 – იხ. ფხვენისი

ჭალა 1800 – ... კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... ამილახვრისშვილი ერასტისა... ხელაშვილმა, თქვენი ძმა იულონ რომ ჭალას ბანდებოდა, მუხანათობა მაყვედრა, სასიკვდილოთ მიმცა ხელში. ახლა კიდევ ამილახვარს თეიმურაზისათვის მთელი ფალავანდიანი გამოუსევინებია... (ქსძ, VIII, გვ. 668).

ჭალა 1800 – [არზა ბარძიმ ამილახვრისშვილის დედისა]: ... ჭალას ეცხოვრებდი. ნახევარ დღის მიწა ჩემი მინდა მამეხნა, მამიხდა გოდა, უბრალოთ შვილი დამიკუწეს... ერთი ოქმი გვებოდოს, რომ ბეჟანის შვილები არ შემამესივნენ... (ქსძ, VIII, გვ. 680).

ჭალა XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ჭალა 1800 – იხ. ბრეთი

ჭალადიდი. სამეგრელო

ჭალადიდი 1470-1474 – იხ. მსხულები

ჭალადიდი 1611-1657 – იხ. ხობი

ჭალადიდი 1616-1639 – იხ. ხაუყელი

ჭალადიდი 1628 – იხ. ღალიძგა

ჭალადიდი XVII ს. – იხ. ღალიძგა

ჭალადიდი 1771 – ... ჩვენ ოდიშ-მეჩხუმ-სვანთ მკურობელმან ... დადიანმან კაცია, ესე ... წიგნი მოგვცით თქვენ ... ჭყონდიდელ-მიტროპოლიტს გრიგოლს, ასე რომ, ჭალადიდს გლეხი გუთხოვეთ და ქრთამიც გამოგართვიოთ და მოგვცით სვანიძე ხუცესი გაბრეელ მისის ცოლ-შილით... (დსსს, II, გვ. 45).

ჭალასთავი. იმერეთი

ჭალასთავი 1519 – იხ. გელათი

ჭალასთავი 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ჭალასთავი 1705 – გიბოდეთ ... მეფის სოლომონის ... ციხისთავმან აგიაშვილმან იოვანემ ... ჩვენს მოურავს ყიფიანს გიორგის ... ჩვენი სამკვიდრო ჭალასთავის ალაგი, გიბოდეთ კოშკი საქარასა და ჭიშურას წყაღს შუა. სამოცმა ქცევამ, სანამდის დაწიოს, ტყიან-საყანიანა... (მსკი, 31, გვ. 173).

ჭალატყე. იმერეთი

ჭალატყე 1610-1630 – იხ. კაცხი

ჭალატყე 1730 – აბაშიძე ზურაბ, თანამეცხედრე მისი ხორამზე ... სწირავენ
კაცხს თავის ნაყმევს სეხნია მუმლაძეს და ჭალატყეში სომეხს მამუკა სა-
ფარაშვილს და ურია ბერ ჩლიქიშვილს (სკ, III, გვ. 62).

ჭალატყე 1787 – იხ. ქუთაისი

ჭალე. სამცხე

ჭალე XIII ს. II ნახ. – იხ. ალი

ჭალისუბანი. შიდა ქართლი

ჭალისუბანი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ჭალისუბანი 1711 ... მე. აბრამიშვილმა ბერუკამ ... თქვენ, ბატონს წინამ-
ძღვარს ბუნიათიშვილს დომენტის ... ჩვენი ნასყიდი ვენახი ჭალის-უბანსა,
ძუელათ წინამძღვრედგან მოყიდი, მოგყიდე, თავსა ღონლაძის მიდგამ-
დი, ბოლო ჭალითა, ერთი გვერდი წინამძღვრიშვილის ზაალის მიდგამადი
ვენახისა, მეორე გვერდი დილენჯაურამდი... (დსსი, I, გვ. 146).

ჭამი. არაგვის ხეობა

ჭამი 1782 – იხ. არაგვის საერისთაო

ჭანაჭახი. შიდა ქართლი

ჭანაჭახი 1412 (1482) – იხ. კავთისხევი

ჭანგა. იმერეთი

ჭანგა 1600 – იხ. ხონი

ჭანგა 1616-1639 – იხ. ეწერი

ჭანგა 1673-1696 – იხ. გელათი

ჭანდარი. ქვემო ქართლი

ჭანდარი 1675-1688 ... მოგყიდე, მე ქაიხოსროსშვილმა ქაიხოსრომ ... თქვენ,
გოსტაშაბიშვილს პაპუნასა ... ჭანდარს ორი კვამლი სუხიტაშვილები... თუ
საძელის საყადრი დაგიხსენ და დაგანებე, ჩემი გლეხები მევე დამანებე...
[მოწმე] კაცთაგან ბლორძელი ჩვენი აზნაურშვილი რევიშვილი ავთანდილ...
(დსსი, I, გვ. 52).

ჭანდარი 1688 – იხ. ბუქდულიანი

ჭანდარი 1720 – იხ. ნიაწარი

ჭანდარი 1749 – იხ. ეგრისი

ჭანდერა. სვანეთი

ჭანდერა XIV ს. I ნახ.⁹¹ ესე დაწერილი სეტისა ჯეჟმან გიჟოძეთ შენ ჯედ-
ლანსა დოდელსა მას ჟამსა, ოდეს ჭანდერასა⁹² სათიფი მოგეცით. აროდეს
შეგიშალოთ (სწდ, I, გვ. 165)

ჭანდრისხევი // ჭანდრის ჳევი // ჭანდრის ჳეუი. კახეთი

⁹¹ XIV ს. ბოლო – XV ს. დას. (სსმ, II, გვ. 52).

⁹² ჭანდირსა (სსმ, II, გვ. 52).

ჭანდრისხევი 1712 – სახლთუხუცესი ნოდარ და მოურავი მერაბ სასაფლაოზედ, ჭანდრის გეუსა, კახის უბანსა, ჯვარსა, არბუესა, გრემსა, აღმატსა და გოჯანხევის ... მთას და ბარზედ შეცილდენ... სასაფლაო ბებურიშვილისა და ჯაჯანას წილს გარდა ნახევარი სასაფლაო, ჭანდრის გეუსა და კახის უბნის მთისა და ბარის ნახევარი ... სახლთუხუცესს დარჩა... ჯვარი, არბუევი ბებურიშვილის და ჯაჯანას წილს გარდა ნახევარი ფიცა და გაიტანა. აღმატის მთის გამოსავლის ნახევარი და სახნავის ნახევარი ... [და] აღმატში ზოგი აშენებული საკუმლო და ზოგი ნაოხარი ფიცით გაიტანა... ნოდარის სათიბი კეგხმელას აღმა მინდორი ... და იმწობს ბექუას დაბალი ჭალა ... ესევი სახლთუხუცესს ნოდარს დარჩა... გოჯანხევეზე შევიტყეთ, რომე სამელელაშვილო ყოფილა ... და ... ნოდარს დარჩა. წმინდის ბარბარის საყდარი და საყდრის შეწირულობა მამული ... საერთოდ დარჩა. რომელიც ძველთაგან აღმატს და გრემს არა ქონდეს, არა მოეშალოს; და რაც კაცი გრემს სახლთუხუცესს ნოდარს ესახლოს, ვერც გრემის მთის ჭამა დაუშალონ, ვერც საბალახე აერთოს და სამთოშიგაც წილი დაუდგან (ქსძ, IV, 248-249).

ჭანდრისხევი 1780 – იხ. გურჯაანი

ჭანეთი

ჭანეთი 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ჭანეთი. იმერეთი

ჭანეთი 1578 – იხ. ქუთაისი

ჭანეთი 1787 – იხ. სვერი

ჭაობი. ქვემო ქართლი

ჭაობი 1543 – იხ. სხალნარი

ჭაობი. შიდა ქართლი

ჭაობი 1637 – იხ. ციხისძირი

ჭაპალა. ქვემო ქართლი

ჭაპალა 1664 – ... მეფეთა-მეფემან ... შაჰნავაზ ... თქუენ ... სოლდაშვილს ელიზბარს ... გიბოძეთ [თქვენი სამკვიდრო] ჭაპალა მისის ციხითა, სასახლითა, მისის მთითა, ბარითა... მისის სამართლიანის სამძღურითა... (ქსის, გვ. 303).

ჭაპალა 1718 – იხ. ურცევანი

ჭაპალა 1781 – დმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს ეშიკაღატაშს დიმიტრისა... თქვენის ბრძანებითა ჭაპალას რომ წავედ, კოშკები, სახლები სულ დაქცეული იყო. თქვენის დოვლათითა კოშკებიც გავაკეთე და ციხეში სახლეშვიცა... ჭაპალიდამ რომ გაიხელთა აქა, მაისის ექვსსა და შამშადილოში რომ ჩვენი კაცნი გახლავან ... იმათგან ხუთი კომლი კაცი აყრილიყვნენ და აქ თავეთს მკვიდრს მამულზედ მოვიდნენ... (ქსძ, VII, გვ. 509-510).

ჭაპალა 1800 – ... კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... მუხრანბატონის იოანესი. ჭაპალა და ჩემი სოფელი აღდაში მესამძღურენი არიან. ბოლნი-

სის წყალიდამ თქვენს სახასოს მამულში არხის სათავეა ამოღებული. თქვენს მამულს გამოივლის, ჭაპალის მამულზედ გამოივლის და ჩემს მამულში გამოვა, რომ არხი ძველათგან გამოტანილი არის, ერთს აღაჯს გაივლის... თამაზ ეშიკელასი წყალს არ მანებებს... (ქსძ, VIII, გვ. 604-605).

ჭაპალა 1800 – იხ. ბოლნისი

ჭაპალას ციხე. ქვემო ქართლი

ჭაპალას ციხე 1664 – იხ. ჭაპალა

ჭაპური. შიდა ქართლი

ჭაპური 1720 – იხ. მუხრანი

ჭარანი. ქვემო ქართლი

ჭარანი 1579 – იხ. მცხეთა

ჭარები. შიდა ქართლი

ჭარები XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ჭართალა. კახეთი

ჭართალა 1574-1605 – [განჩინება ჩოლაყაშვილთა გაყრის საქმეზე]: ... ჭარათალს სააღაპოდ ნაოჭარი მამული ზაალის სულისათუის შეგუიწირავს, ნუ მოეშლებს.

ჭართალა 1775 – იხ. კვეტერა

ჭართალი. არაგვის ხეობა

ჭართალი 1746 – იხ. ანანური

ჭართალი 1781 – იხ. პავლეური

ჭართალი // ჭარტალა // ჭარტალი. იმერეთი

ჭართალი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ჭართალი 1754 – იხ. ხარაგაულის ციხე

ჭართალული მამული. არაგვის ხეობა

ჭართალული მამული 1448 – იხ. ბაგა

ჭართლიანი. არაგვის ხეობა

ჭართლიანი 1732 – იხ. თრუსო

ჭარი // ჭარის ხეობა

ჭარი 1756 – იხ. ნაქორდალი

ჭარი 1769 – იხ. ახალციხის ქვეყანა

ჭარი 1776 – იხ. ვაქირი

ჭარი 1777 – იხ. საყაფლანიშვილო

ჭარი 1783 – იხ. ქართლი

ჭარი 1787 – იხ. ყაზახი

ჭარი 1788 – იხ. მაჩხაანი

ჭარი 1791 – იხ. ნიზბისი

ჭარი 1792 – [წერილი სტეფანასლანოვისა მანუჩარ თუმანოვისადმი]: ... სუ-
თასი თუმნის ხრიდი დათოას ხელით გამოვისტუმრე ქალაქ აღასანთან...
მერე მომწერა ... შენთვის ბლომა თანხას ვაკეთებო, ყული-ბეგის ხელით
ფული გამიგზავნიაო ძაფისთვინაო, ჭარში მჯდომი სომხები იყვნენ აქო,
ჭარში ძაფი ... რვა თუმანი ... ფუთი ასე შეურიგდიო... ოცდაათი თუმანი ...
თიანეთს გავგზავნე ყაიარისთვინაო... (მსეი, II, გვ. 283-284).

ჭარი 1793 – ... რევაზ რატიშვილი ... ბოქაულთხუცეს ზურაბს მამულზედ
ელაგებო... რევაზმა უთხრა, რომე, ნახევარი ჩემიაო, მაგრამაო მძლავრობით
გამიყიდეთო; მამაჩემი ჭარში დაიკარგაო, მე პატარა დავრჩიო, რა გამოვი-
ზარდე, სულ ვღაობო... (ქსძ, V, გვ. 623).

ჭარი 1800 – იხ. ახილო

ჭარტალა – იხ. ჭართალი

ჭაური – იხ. ჭიაური

ჭაღი. შიდა ქართლი

ჭაღი 1796 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს ... თარხანს გიორგის...
ოთხმოცი წელი არის, ჭაღის მამული ჩვენ გვიჭირავს... ახლა ჭაღის მა-
მულზედაც და ოთხს ხოდაბუნზედაც კელი აგვიმართეს... [ერეკლე II-ის
ოქმი]: მაღალაშვილო დათუეა! ... კავთისხევს რომ ოთხს ხოდადუნზედ ხე-
ლი აგვიმართავს, ისიც ამათ უნდა მოაბარო ჩვენს სამართლამდი... (ქსძ, VIII,
გვ. 400-401).

ჭაშა. არაგვის ხეობა

ჭაშა 1669 – იხ. წილკანი

ჭაშლათი // ჭაშლეთი. ღეჩხუმი

ჭაშლათი 1491 – იხ. სახადი

ჭაშლათი 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი

ჭანხურას ღელე. იმერეთი

ჭანხურას ღელე 1659 – იხ. რველი

ჭაჭკარი. ჯავახეთი

ჭაჭკარი 1391-1444 – იხ. ვანისქვაბები

ჭაჭკარი XV ს. – იხ. განძასკვეი

ჭაჭკარი XV ს. – იხ. ვანისქვაბები

ჭბო // ჭიბო. რაჭა

ჭბო 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

ჭბო 1712-1731 – იხ. ბარი

ჭბო 1733 – იხ. ბარისთავი

ჭდობილნი. შიდა ქართლი

ჭდობილნი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

ჭედლიური მიწა. შიდა ქართლი

ტელეფონი მიწა 1791 – იხ. ცხინვალი

ტელენჯიხა.⁹³ სამეგრელო

ტელენჯიხა 1758-1765 – ... დადიანმან კაციაშ ... ვისმინეთ ... მოთხრობაჲ ... სრულიად ამერთა საქართველოთა ... კათალიკოზ ბესარიონ ... რათა ... რამე შენდა შეწირულიყო ჩვენ მიერ... მოვედით და თაყუანი ვსცეთ ... საყდარსა ... ბიჭვინტასა... აწ მე უღირსსა ამის განმიწესებოდა: იესოს ღმერთმამაკაცისა სახელსა ზედან აღშენებული ეკლესია ... ტელენჯიხა... შემდგომად ყმანი მის ეკლესიისანი ყოველნივე უნაკლულოდ, მთანი და ბარნი მისნი ... ყოველივე რაცა ძველად მიძღვნილწირულ ქონებიეს წმიდასა ეკლესიასა ტელენჯიხისასა, ესრეთ სრულებით შეგვიერთებიეს ეკლესია ესე მაღლისა ეკლესიისა ბიჭვინტისასა და ვითარ იგი არს პირველი ეკლესია და განსასვენებელი ... კათალიკოზისა, ესეცა ეგოს თან სახმოდ და განსასვენებელად... (დსს, II, გვ. 25-26).

ტელიში // ტელიშის უდაბნო. რაჭა

ტელიში 1591 – იხ. ხონჯორი

ტელიში 1637 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... გიორგი შემოგწირეთ [გელათს] ... ტელიშის საყდარი ყოვლად წმიდისა მისის მამულითა; ბაჯს სასახლე მისის მოჯალაბით და სახსოს აღაგებით... ზნაკვას კეამლი ერთი... ჯუარისას კუამლი ორი... (ქრონ, II, გვ. 452).

ტელიში 1793 – იხ. მუხივანა

ტელიში 1796 – იხ. ქედისუბანი

ტერამის საეპისკოპოსო. კახეთი

ტერამის საეპისკოპოსო 1770 – იხ. ქიზიყი

ტერეში. კახეთი

ტერეში 1757 – იხ. კონდოლი

ტერეშის წყალი. კახეთი

ტერეშის წყალი 1654 – იხ. წინსაგარეჯო

ტერეშის კევი 1579 – იხ. მცხეთა

ტვარები. შიდა ქართლი

ტვარები 1692 – ... [მეფე გიორგიმ ჯავახიშვილს ფარემუზს] გითარხნეთ თქვენი წილი ტვარები და ტვარების ნასოფლარებში ... ასრე რომე რაც გლეხი მოიყვანო და დაასახლო, ჩვენგან თარხანი იყოს... (სს, II, გვ. 109).

ტვარები 1697 – [წყალობის წიგნი ნაზარალი-ხანისა ჯავახიშვილ ფარემუზისადმი]: ... თუ შენი წილი ტვარები ააშენო, კაცნი მოიყვანო და დაასახლო, ჩვენც ... გვითარხნებია... (სს, II, გვ. 114).

ტვარები 1703-1711 – ფარემუზ ჯავახიშვილს ქსნის ერისთვის მამულიდამ ოსები მოსლოდენ და ტვარების საჯორცეში დაესახლებინა. მერმე აყროდენ ის ოსები და პაპუნა ციციშვილს მისლოდენ... პაპუნამ ის ოსები რაც

⁹³ წალენჯიხა

წაუყვანია, ისრვე ფარემუხს მოსცეს და გზაც თხილნარელთ ისევ გაუკეთონ... (სს, II, გვ. 296).

ჭვარები 1703-1711 — ... ციციშვილის პაპუნასა ... და ჯავახიშვილის ფარემუხისა ... ჭვარებს სახორცეს ზეით ნასოფლარებზედ ცილების სარჩელი ... გავსინჯეთ... ციციშვილები ამას ჩიოდენ: „ამას წინათ მეფე გიორგიმ რომ გოშპარის კერძი ჭვარები იყიდაო ... საჯორცეს ქვეითი ნასოფლარები გაყვესო და იმაზეითი ნასოფლარები არც გაუყვიათ და კიდევ ... საჩვენოდ გაუშვესო...“ (სს, II, გვ. 249).

ჭვარები 1712 — ... პატრონმან ვახტანგ [სვიმონ ჯავახიშვილისგან] ... თქვენი წილი ჭვარები ვიყიდეთ და ამისთვინ ფასად გიბოძეთ, რაც შენს მამულში, მთას თუ ბარს, შენი წილი საშავარდნო გედვა და ან გამოგვიდოდა, ის გაპატივეთ და ამისთვინ მოგეცით... (სს, II, გვ. 246).

ჭვარები 1713 — ... ესე წიგნი ... მოგეცით ჩვენ, თქვენმა ძმისწულებმა ნიკოლაოზ და ბეჟან ... თქვენ, ბიძაჩვენს ფარემუხს... ჭვარებს ჩვენი ნასოფლარები გაუყოფარი იყო... დაგანებეთ ტამისა და ტყემლუანს სანაცვლოდ ნადაბური, მისის მორატაშენი და შაფურთი სათიბებითა და კოქიანი ნაყუფქს გზამდი ... (სს, II, გვ. 247).

ჭვარები 1726 — ... როინ ჯავახიშვილო ... ბედნიერმან ვეზირმა ისევ შენი სამკვიდროს ჭვარების წყალობა შენვე გიყო... შენს მეტს ჭვარებთან კელი არავის ქონდეს... (სს, II, გვ. 333).

ჭვარების ნასოფლარები. შიდა ქართლი

ჭვარების ნასოფლარები 1692 — იხ. ჭვარები

ჭვედირი. სამეგრელო

ჭვედირი 1777-1788 — ჩემი [კაცია დადიანი] ბრძანება ეს არის: ... ცაიშელ მიტროპოლიტი გრიგოლ მისის ეკლესიის ალაგ-მამულის კაცის გამოკელვას რომ შემოგვეხვეწა, დაუთარი არ ქონდა და რომელიც იქა-აქ გამოვიკვლიეთ, ასე განვაწესეთ: ჭვედირი საყანე იდავეს ჯუმს გაღმა და გამოღმა. ჯუმს გაღმართი ცაიშის ეკლესიას ... დავანებეთ. და რომელიც მისის ეკლესიის სიახლოვეს ჭვედირის თავი იყო გამოღმა, ისიც საზღვარი დავსდეთ და ისე დავანებეთ... ნასაჯოგუ რომ იღვა ცაიშელმან, რომელიც ჯოდორია კობახიძემ იტეხა, სახატო ყოფილა და მისია... ქორთაძის კაცი რომ იღვა ცაიშელმა, აფხაზეთს დაკარგულია ის კაცი... (ქსძ, V, გვ. 444-445).

ჭვირა // ჭვირია. სამეგრელო

ჭვირა XV ს. II ნახ. — იხ. ხოფი

ჭვირა 1611-1657 — იხ. ხობი

ჭვირიას წყალი. სამეგრელო

ჭვირიას წყალი 1470-1474 — იხ. მსხულები

ჭვირო // ჭვიროსი. შიდა ქართლი

ჭვიროსი 1392 — იხ. ტფილისი

ჭვიროსი 1686 — ... ჩვენ, შალიკაშვილმა ... ზურაბ ... თქვენ, ჯავახიშვილს ... ჯავახს ... მოგყიდეთ თქვენი სამკუიდრო, გასამყრელოდ აღებული ჭვიროსს — ნანიტაშვილი მისი მამულითა, ივანასშვილები მისი სახლ-კართა და სასაფლაოთი... (სს, II, გვ. 102).

ჭვიროსი 1690 — ... მე, ჭვირველმა საბარაშვილმა გიორგიმა ... თქვენა, ბერიძესა ბერიასა ... მოგყიდეთ მიწა საკეკეთლისა... (სს, II, გვ. 174).

ჭვიროსი 1695 — ... [გოგობედაშვილს] ოთიას ჭვიროს მჭედლიშვილის სახლ-კარი და მიწები ეყიდა, სამი წილი ეყიდა. ოთია წასულიყო და მაზიტას ჭვეის პირს სახლის ალაგი გაეჭრა... მაზიტას ნაქონი წყარო სამი წილი ოთიას დავანებეთ და მეოთხედი — მჭედლიშვილს... (სს, II, გვ. 112).

ჭვირო 1700 — იხ. იმი

ჭვიროსი 1713 — ... მე, ჯავახისშვილმა გომპარ ... შენ ... აბულვარდის-შვილს ზალს ... მოგყიდე ჩემგან გამოფიცული ჭვიროს ზალისშვილის ნაქონი მიწა ... სახენაქოდ სამნამდი, ზეით რუმდი... არიან ამისნი მოწამენი ... მეტეხის მოურავი მალალაშვილი ივანე ... (სს, II, გვ. 246-247).

ჭვიროსი 1718-1724 — [წერილი ვახუშტი ბატონიშვილისა]: ... ჯავახიშვილს ფარემუზს და ნიკოლოზს ბატონმა ხელახლა განაჩენი უბოძა, რომ რაც დღეს ჭვიროს მამული და მიწა არ უჭირავსო, მის მეტთან გომპარს ხელი არა აქვსო, ნურცა რა ხელი ყარადაჯში აქვსო და ნურცა რა ხანდაგშიო... ხანდაკთან გომპარს ხელი არა აქვს, და რაც დღეს ჭვიროს მამული და მიწა ქონდეს იმათი, ის გომპარს დაანებე... (სს, II, გვ. 316).

ჭვიროსი 1720 — ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ... ქაიხოსრომ ... თქვე ... ბატონს სვიმონს მოგყიდეთ ჩვენი წილი ჭვიროსი, რაც ჩვენი განაყოფის ფარემუზისა და ნიკოლოზისაგან გამოფიცეთ, შერმაზანისშვილის წილს გარდა, და ყარადაჯსა და ხანდაკს გარდა, რაც გიორგი ნეფის დროს ჭვიროს მამული მიწა ... ჰქონებია, იმ სამძღვრით მოგყიდეთ... აგრევე დოესის თავს ჩვენი წილი ხოდაბუნი... (სს, II, გვ. 543-544).

ჭვიროსი 1724 — ... მოგართვით ესე ნასყიდობის წიგნი ... ჩვენ, ზაალისშვილმა გარსევან ... თქვენ, უდაბნოს გარესჯის მრავალმთის ნათლისმცემლის კრებულს... რაითგან ჭვიროსი თქვენ ბატონისშვილის სვიმონისგან გეყიდათ, და სვიმონ ჯავახისშვილისაგან, აწე ეს ჩვენი ნასყიდი ბაგა რუს პირზედ, ჭვიროსის ვენახებსა და ბადრიასშვილისა ბაგას შუა, ჩემის განაყოფის სამ-ზღვრამდინ, მისი სამაგით და სანაპიროთა, ქვევით, ხარხოტას თქვენს მიწამდინ, მოგყიდეთ... არის ამის მოწამე ... ახალქალაქის მამასახლისი ელის-ბარ ... სულ ერთობით ხანდაკელნი და ჭვიროელნი ... (ის, V, გვ. 36).

ჭვიროსი 1749 — ეს წიგნი მოგართვი ჩვენ, ავთანდილ ჯავახიშვილმა ... თქვენ, ნათლისმცემლის წინამძღვარს აბრამს... თქვენის მონასტრის ნათლისმცემლისა ნასყიდი სოფელი იყო ჭვიროსი... ჩვენს განაყოფებს სვიმონ ბატონისშვილისათვის მიესყიდა და სვიმონ ბატონის შვილს თქვენთვის მოესყიდა. ახლა სამამულებდ არც ჩვენ და არც ჩვენს განაყოფებს ხელი არა აქვს... (ის, V, გვ. 71).

ჯეიროსი 1782 — ... ნათლისმცემლის მონასტრის არქიმანდრიტს ევთიმის და გოგიბედაშვილებს ჯეიროსის მამულზე ლაპარაკი შეჰქონდათ... გოგიბედაშვილებს ერთი განაჩენი ჰქონდათ გიორგი მეფის [დროისა]... და მასუკან ფარსადან ჯავახიშვილისა მიცემული წიგნიც ამტკიცებდა, რომ იმ მიჯნებს შუა რაც აღგილი არის, გოგიბედაშვილებისათვის დაენებებინა და მჭედლისშვილისა მზატას წყარო სამი წილი ამ გოგიბედაშვილისათვის მიეცათ; მასუკან ამ გოგიბედაშვილებს იმ წყაროს მეოთხედიც ჯავახიშვილის სიმინისაგან ეყიდნათ... [განაჩენი]: იასაულო ციციშვილო იოვანე! შენ უნდა მიხვიდე, ბაიდაური ბერუა, ჭონისშვილი ადამა, დოესელნი და მეტეხელნი გზირისშვილი იოვანე, კავთისხეველი კანიაშვილი ბერი და ქსოვრელი — ესენი უნდა მიიყვანო, ის განაჩენი და ის წიგნები კარგათ გამიწოთ... თუ გოგიბედაშვილებს მონასტრის ნასყიდობის სიგელს უკან ჯავახისშვილებისაგან ჯეიროსში მამულები უყიდნიათ რამე, და სარწმუნოს წიგნით და საბუთით დაამტკიცებენ, იმის პასუხი ჯავახისშვილებმა თავიანთის წილიდამ უნდა გასცენ, მონასტრის მამულიდამ არა მიეცემა რა... (ქსმ, V, გვ. 190-191).

ჯეიროსი 1783 — ... ჯავახისშვილს სვიმონს თავის წილი ჯეიროსი ნათლისმცემლის უდაბნოსათვის დაევირავებინა — თორმეტ თუმნათ. ამ სვიმონის შვილი დათუა ელიზბარ მოლარეთუხუცესს ზედსიძეთ შეეყვანა. ეს სვიმონის შვილი დათუა, რომ უშვილოთ ამოწყვეტილიყო, მოლარეთუხუცესს ელიზბარს თავის სიძის დათუას მამული ბეითალმნობით მისის სიმაღლისაგან რომ ეშონა, ეს ჯეიროსი გიორად რომ ყოფილიყო ნათლისმცემლის უდაბნოსთან, ელიზბარ მოლარეთუხუცესს — თორმეტი თუმანი თეთრი მიეცა და დაეხსნა. ახლა ისევ მისის სიმაღლისაგან ჯავახისშვილის სვიმონის მამული ამისავე სახლისკაცებს ჯავახისშვილებს ეშონათ... (ქსმ, V, გვ. 203).

ჯეიროვი. არაგვის ხეობა

ჯეიროვი 1770 — იხ. ტფილისი

ჯიბერთ ეკლესია. კახეთი

ჯიბერთ ეკლესია 1579 — იხ. მცხეთა

ჯიაური // ჭაური. კახეთი

ჯიაური 1610 — იხ. ბიწმენი

ჯიაური 1703-1722 — იხ. კუჭატანი

ჯიაური 1722 — იხ. სარუსთვლო

ჯიაური 1739 — იხ. ბაკურციხე

ჯიაური 1752 — იხ. კახეთი

ჯიაური 1756 — იხ. ყვარლის ციხე

ჯიაური 1761 — იხ. ახტალა

ჯიაური 1784 — იხ. ნაფარეული

ჯიბო — იხ. ჭბო

ჯიბრევი // ჭიბრევი

ჭიბრევი 1616-1620 — ... ჩუენ, ამირეჯიბმან სეფედავლე ... თქუენ, ყოვლისა ჩრდილოეთისა და აფხაზეთისა კათალიკოზსა პატრონსა მალაქიას ... მოგეცით ... ერთი საგლეხო პარტახტი ივანტკებელაძისეული ჭიბრეუს მისითა ყოვლის ფერთა... (დსსს, I, გვ. 39).

ჭიბრევი 1786 — იხ. უშოლთა

ჭიდროთა. სვანეთი

ჭიდროთა 1503 — იხ. სვანეთი

ჭივჭივა // ჭივჭივის წყალი. ქვემო ქართლი

ჭივჭივა 1652 — იხ. ვაძა

ჭივჭივა 1653 — იხ. გუდარეხი

ჭივჭურის მიწა. კახეთი

ჭივჭურის მიწა 1781 — [განჩინება გურამიშვილთა გაყარაზე]: ჭივჭურის მიწა და თავეკერის მიწა გძელი ხოდაბუნი ზეითი მხარე აღმოსავლეთით გურამიანთი არის; ამისი ფარდი ამავე გვერდზედ ამის დასავლეთისაკენ ზაალ გურამიშვილისა არის... ხევძმარში გორას ზეითი მიწა გურამიანთა, ამასვე გვერდზე გორას ქვეითი მიწა თავის დოიანის ხოდაბუნზედ უძეს, ზაალისა არის; ჩალიანი ხოდაბუნი აღმოსავლეთისაკენ გურამიანთია... ჩალიანის ხოდაბუნის თავში აღმა-დაღმა მიწა ხოდაბუნისაკენ — ზაალისა... ხევძმარის პირზედ გარდი-გარდმო მიწა აღმოსავლეთისაკენ გურამიანთია... გარდაუშვის წყაროს ზემოდამ მიწა აღმოსავლეთის მხარისაკენ გურამიანთია... მუხნარის მიწა გორიდა მოკიდებული საქალაქოს შარამდი, რომ თავი მიწას საირეკებზე მიუძევს, ის საქცევი გურამიანთია. ამ მიწის ბოლოს გორიდამ მოკიდებული არხის პირამდი — ზაალისა. გზას და არხს შუა მიწა არის აგჭალის მხრისაკენ გურამიანთია. ამისი ფარდი ამავე მიწის ბოლოს გარდაუშვის წყარომდი - ზაალის... ნაფარეხლის მიწა რომ ბოლო გძელ მიწაზე მიძეს, არხის პირისკენ გურამიანთია... დოიანის ხობადუნი ზემოთი აღმოსავლეთისა მხრისაკენ — ზაალის... საკახეთო გზა რომ წავა ტბისაკენ, გზას ქვეით ხევძმარის პირამდი ნახ. გურამიანთია; და ნახევარი ზაალისა. სარწყავი წყალი ძველიდგან ასე ყოფილა: ერთი კვირა ზაალმა უნდა ადინოს და ერთი კვირა გურამიანთა. რაც სარწყავი მიწა არის, ნახევარი გურამიანთი არის და ნახევარი ზაალისა. მე, მდივანი დავით, მათის უმაღლესობის მეფის ბრძანებით აგჭალას გურამიანთ მამულის საქმეზედ მიველ... (ქსბ, V, გვ. 152-154).

ჭიკა. ჭარ-ბელაქანი (აღმოსავლეთი კახეთი)

ჭიკა 1784 [დალისტნის სოფლების აღწერა] ჭიკადამ და ბურთინელებიდან გამოვა კაცი 700. ჭირყატა და ამას ზევით ონსოქოლო. არაკანი. ბალაქანი და ამის გარეშემო სოფლებს ქანდალალ ჰქვიან. ამ ალაგებიდან გამოვა კაცი 4000 (МИТСВГ, I, გვ. 174).

ჭიკაანი // ჭიკანი. კახეთი

ჭიკაანი 1613 — იხ. გავაზი

ჭიკაანი 1779 — იხ. კაკაბეთი

ჭიკაანი 1794 – იხ. ველისციხე

ჭიკაანთკარი. არაგვის ხეობა

ჭიკაანთკარი 1781 – იხ. წკერე

ჭიკარტიანთ კლდე. კახეთი

ჭიკარტიანთ კლდე 1790 – იხ. ხოდაშენი

ჭილუანი. იმერეთი

ჭილუანი 1765 – იხ. ჯრუჭი

ჭილუანი 1794 – იხ. ჯრუჭი

ჭილურტი. არაგვის ხეობა

ჭილურტი 1669 – იხ. წილკანი

ჭილურტი 1774-1798 – იხ. გულგულა

ჭილურტი 1781 – იხ. პავლეური

ჭილურტი 1800 – ... მეფის ძის ვახტანგის წინაშე მოსასენებელი ... ურბნელ ეფისკოპოსის იულიოზისაგან... ჭილურტს ერთი კომლი კაცი გახლდათ ჩემის სამშობლოთი. ის ქვეყანა რომ წახდა, იმ ჟამს ის საწყლები იქ დატყვევდნენ. იმათის ბეითაღმანის წყალობა გებოძათ სრულობით... (ქსძ, VIII, გვ. 608).

ჭილურტი 1800 – ... მეფის ძის ვახტანგის წინაშე მოსაგსენებელი ... ხოსროუაშვილის ხოსროსი... წყალობა დაგვემართა და ჭილურტს მაჩურის ბეითაღმანი მამული გვიბოძეთ... (ქსძ, VIII, გვ. 654).

ჭიმშური 1695 – იხ. სომხითი

ჭიმჭიმას ყურის ხოდაბუნი. ქვემო ქართლი

ჭიმჭიმას ყურის ხოდაბუნი 1728 – ... ჩვენ, სოლადიანთ ზაალის შვილმან გიორგიმა ... შენ, ტაბახმელელს ჰეჯუბაშვილს ხახუასა ... ჩვენი წილის ხოდაბუნი, ჭიმჭიმას ყურისა ხოდაბუნი და ჩვენის ამოვარდნილის ყმის შაჰპარუნაშვილის ნაფუძრის ნახევარი თავისის კალო-საბძლითა, საყდარს ზეიდამა ... მოგყიდეთ... არიან ამისი დამხდომნი ... კუმელი ფიბუასშვილი პასრათა... ამ ხოდაბუნს გარდაისათა ... მოგეცით ყანბროლს შახპარუნანთ მიწისა ერთი კარგი დღიური მიწა... ამისი მოწამე ... მოქალაქე ხუდინანთ ფარსადანასშვილი ოჰანეზა... აღელი ბერუასშვილი გიორგი და კუმელი ყულიასშვილი შერმაზანა... (სს, II, გვ. 512-513).

ჭინჭნარიანი. ქვემო ქართლი

ჭინჭნარიანი 1705 – იხ. ახოტა

ჭიორა. სვანეთი

ჭიორა 1503 – იხ. რაჭა

ჭიპეკი // ჭიპეკები. ქვემო ქართლი

ჭიპეკი 1722 – იხ. ზიკრუტი

ჭიპეკი 1736 – წყალობის წიგნი არჩილ მეფისა შანშიაშვილ ავთანდილ-სადმი: ... ელიერაშვილები ჭიპეკს შემოგეციდნეს; და მოხვედ კარსა დარბაზისა ჩვენისასა... ძველი წიგნები და სიგლებიც წამოაყენე ... და ელია-

რაშილებიც გამტყუნდენ... ისევ შენვე გიბოძეთ ჭიპეჭი თავისის მითთა და
ბარითა... (სს, II, გვ. 387).

ჭიტანთ დმანისი. ქვემო ქართლი

ჭიტანთ დმანისი 1543 – იხ. სხალნარი

ჭიტები – იხ. ბჭითი

ჭიშმიტაური (მამული). კახეთი

ჭიშმიტაური 1793 – იხ. ქვემო ხოდაშენი

ჭიშურა. იმერეთი

ჭიშურა 1519 – იხ. გელათი

ჭიშურა 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ჭიშურა 1659 – იხ. რველი

ჭიშურა 1668 – ... მე, გენათელმა გედონ ხიდი ავაშენე ჭიშურაზედა... მეო-
რესა წელსა გელათს, წყალწითელზედ ვაშენებდი ხიდსა და არ ღამაცა-
ლეს რაჭველებმა, თვარა გათავებას უპირობდი (მქ, გვ. 73).

ჭიშურას წყალი. იმერეთი

ჭიშურას წყალი 1705 – იხ. ჭალასთავი

ჭიშურას ხიდი. იმერეთი

ჭიშურას ხიდი 1776-1784 იხ. საბანელა

ჭიჭაისაძისა მიწა. შიდა ქართლი

ჭიჭაისაძისა მიწა 1247-1260 – ... მე, ივანე, მოგეც დაწერილი ესე შენ, ვერ-
ხუაისძესა... ჭიჭაისაძისა მიწასა ზედა რაიცა ნაშენი იყო, მისი ღალაი გა-
გიშუი. ევნაწი იყოს და არავინ იყოს მოსარჩლე... (ქისკ, I, გვ. 135).

ჭიჭილაური. იმერეთი

ჭიჭილაური 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ჭიხეაში. სვანეთი

ჭიხეაში 1442-1452 – იხ. ლაბსყაღდაში

ჭოლევი. იმერეთი

ჭოლევი 1545 – იხ. გელათი

ჭოლევი 1578 – იხ. ქუთაისი

ჭოლევი 1644 – იხ. ქუთაისი

ჭოლევი 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი

ჭოლევი 1673-1696 – იხ. გელათი

ჭოლევი 1773 – იხ. ქუთაისი

ჭომა. იმერეთი

ჭომა 1578 – იხ. ქუთაისი

ჭონთიო. თუშეთი

ჭონთიო 1772 – იხ. თუშეთი

ჭონიაური. კახეთი

ჭონიაური XVIII ს. დას. — იხ. ვანთა
 ჭონიაური 1795 — იხ. ვანთა
 ჭოპარტი. არაგვის ხეობა
 ჭოპარტი 1392 — იხ. ტფილისი
 ჭოპარტი XV ს. ბოლო მეოთხ. — იხ. ქუთაისი
 ჭოპარტი 1579 — იხ. მცხეთა
 ჭოპარტი 1722 — იხ. მარტყოფი
 ჭოპარტი 1800 — იხ. ნორიო
 ჭოპარტის მთა. არაგვის ხეობა
 ჭოპარტის მთა 1800 — იხ. ნორიო
 ჭოპარტის წვერი. არაგვის ხეობა
 ჭოპარტის წვერი 1800 — იხ. ნორიო
 ჭორვილა. არაგვის ხეობა (?)
 ჭორვილა 1732 — იხ. თრუსო
 ჭორვილა // ჭორვილაი // ჭურვილა. იმერეთი
 ჭორვილა 1187 — იხ. არგვეთი
 ჭორვილა 1720-1738 — წერეთლები გაჰყო ბატონმა მეფემ და დადიანმა. ერ-
 გო პაპუნასა და მამუკას წერეთელს: ... სეხნია გომართელი მისი ალაგ-მა-
 მულით... ჭურვილას მაჭარაშვილისეული პარტახი... თედორასეული პარტა-
 ხი... გოგალაძის პარტახი... სეხნია და ბერი შავეგიორგას, ღელენტის პარ-
 ტახი... (ივ, I, გვ. 66).
 ჭორვილა 1789-1810 — იხ. ჩიხა
 ჭორტიკელაურას დელე. იმერეთი
 ჭორტიკელაურას დელე 1644 — იხ. ქუთაისი
 ჭორჭოხი. არაგვის ხეობა
 ჭორჭოხი 1781 — იხ. წკერე
 ჭორჭოხი. შიდა ქართლი
 ჭორჭოხი XV ს. I ნახ. — იხ. სამთავისი
 ჭორჭოხი 1774 — იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)
 ჭორჭოხი 1781 — იხ. ისროლისხევი
 ჭორჭოხი 1781 — იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)
 ჭოტორი. კახეთი
 ჭოტორი XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი
 ჭოტორი 1722 — იხ. მარტყოფი
 ჭოტორი 1770 — იხ. ჩალაუბანი
 ჭოდის მთავარანგელოზი. სამეგრელო
 ჭოდის მთავარანგელოზი 1640 — იხ. ქიანი
 ჭოტეთი. ქართლი (?)

ჭოჭეთი 1502 — ... [კათალიკოსმა ეფრემმა მახარებელ მაღალაძეს] ივანისმი-
სეული მამული და სამცხეთიშიილო წილი [მოგაციტ] მითვე წესითა, რი-
თაცა ძუელითგან ივანისძეთა და ქადაგს დიმიტრის ჰქონებია და ჭოჭეთს...
(ქრონ, II, გვ. 318).

ჭოჭკანი.⁹⁴ ქვემო ქართლი

ჭოჭკანი 1782 — ... მონასტერსა, ნათლისმცემელად სახელდებულსა უდაბ-
ნოსა ... სომხითის მელიქის ათაბეგის ასულმან და მეუღლემან საგარეუჯოს
მოურავის შვილის ბაადურისმან, ელენე ... შემოვწირე ... მზითვეში გამო-
ტანებული მსახური, ჭოჭკანელი ზურაბასშვილი... (ის, V, გვ. 102).

ჭრეში. ქვემო ქართლი

ჭრეში 1634-1658 — იხ. ფიტარეთი

ჭრეში 1646-1658 — [განჩინება როსტომ მეფისა ბარათაშვილების ყმა-მა-
მულზე: ჭრეშისა ასრე უნდა იქნას... ირაგელის გლეხისა ასრე ქნან... სავა-
ნელის კაცისა ასრე გაგურიგებია. თუ ქაიხოსროს დროს აყრილიყოს და
ლორეს მისულიყოს, სახლისუხუცესს მოეყუანოს, პაატა ნუ ეცილება. და
თუ პაატას საგანეთოს შოვნას უკან აჰყროდეს, დარჩეს პაატასა. დარბაზი-
სა, თაწმიდისა და ბრუტიანის მთაზე რომ ისარჩლებიან, მახსოვარნი... გა-
ვიკითხოთ... სარკინეთის ნაოხარი ორთავ შუა გაუყავით... ლიყურეთს ორი
დღის მიწაზედ ისარჩლებოდნენ... ჯაბისა და შინდაარისა მოკითხული
ქნან... თოფრაყალის ვისაც ქუევრი დაეთხაროს და ან დაემტუროს, უნდა
სახლისუხუცესს უზღუევიოს (ქსძ, VI, გვ. 590-591).

ჭრეში 1685 — ... თქვენ, მდივანბეგს ... ვახტანგს [ორბელიანს] ... ჩუენ, იარა-
ლისშვილთ ... მოგყიდეთ ჩუენი სამეკიდრო მამული ჭრეშულს კენაკებში,
ურების პირდაპირ, ანლუაშვილის სავენაკე... (სს, II, გვ. 144).

ჭრეში 1690 — იხ. ისპიანი

ჭრეში 1725 — [ნასყიდობის წიგნი ფარემუზაშვილ თეიმურაზისა ორბელიშ-
ვილ ელისბარისადმი]: ... მოგყიდე იჭრეშისა⁹⁵ ჩემი სამეკიდრო მამა-პაპათ
ნაქონი ... დონდარასშვილის მამული ზურაბასი ... რაც მე ბარათში გამომ-
ყოლია ... ყოვლის მისის სამძღვრითა და შესამატითა... (სს, II, გვ. 330).

ჭრუჭი — იხ. ჯრუჭი

ჭუენი. რაჭა (?)

ჭუენი XVI — იხ. ნატარალევი სასახლე

ჭუეა // ჭუეის სოფელი. ქვემო ქართლი

ჭუეა 1657 — იხ. ტაშირი

ჭუეა XVII ს. II ნახ. — იხ. წრაურთი

ჭული. იმერეთი

ჭული 1495 — იხ. გელათი

⁹⁴ ჭაჭკანი

⁹⁵ ქვეშის ხევში არის სოფ. ჭრეში, რისი დამახინჯება უნდა იყოს იჭრეშია.

ჭუმბურიძისეული პარტახი. იმერეთი

ჭუმბურიძისეული პარტახი 1787 – იხ. სვერი

ჭურეკი. შიდა ქართლი

ჭურეკი 1700-1719 – იხ. ხევთუბანი

ჭურვილა – იხ. ჭორვილა

ჭურთა. შიდა ქართლი

ჭურთა XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ჭურთა 1778 – [ბრძანება ერეკლე II-ისა]: ... ჭურთის მოხელე ილურისძე ... [და] გარეშემოს მოურაო რუსიტაშვილო და ... ერთობით ოსნო და ქართველნი! მერე ჩვენ ქსანი და ღიახვი ორისაჲ წილი ჩვენს სახასოთ დადევით... რაც როსტომ ერისთავს თავის მამის წილი ერგებოდა, ჩვენ გვერდის ძირზე და ქართლში მივეცით... ჩვენც ხვალ ახალ-გორს ... მოვაღთ, თქვენც კომლათ კაცნი იქ ჩამოღით... (სს, II, გვ. 457).

ჭურთა 1781 – იხ. ისროლისხევი

ჭურთა XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

ჭურთისხევი // ჭურთისკევი. შიდა ქართლი

ჭურთისხევი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ჭურთისხევი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ჭურთისხევი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ჭყვიში. ღეჩხუმი

ჭყვიში 1758-1765 – იხ. საირმე

ჭყვიში 1766 – იხ. საირმე

ჭყვიში 1766 – იხ. ჟოშხა

ჭყონდიდი. სამეგრელო

ჭყონდიდი 1241-1242 – იხ. ღუერკი

ჭყონდიდი 1601 – ... ჩვენ ... პატრონმან როსტომ ესე წყალობის სასისხლო სიგელი შეგიწვალეთ და გიბოძეთ შენ, ტყავაძესა... აწე, ქრისტეს მიერ კურთხეულ ქართლისა და აფხაზეთისა კათალიკოზნო, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ. ჭყონდიდისა ჭყონდიდელო, ბედიის ნიტროპოლიტო, ბედიელო-ცაიშელო და დრანდელო, ჭყონდიდელო, მოქველო, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ. ქუთათისის ქუთათელო, გენათელო, ცაგერელო, ნიკორწმინდელო, უჯვარობით თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ. ქართლის ეფისკოპოზო თბილელ ნიტროპოლიტო, ბოდბელო და ბოვნელო, მროველო, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ. მატყვერელო, ერუშნელო, და თორმეტმეუდაზნოელნო, თქვენცა ასრე დაუმტკიცეთ... (სმ, II, 1924, გვ. 38-39).

ჭყონდიდი 1755 – იხ. გელათი

ჭყუში. იმერეთი

ჭყუში 1578 – იხ. ქუთაისი

ჭყუში 1773 – იხ. ქუთაისი

ხაბდაურა. შიდა ქართლი

ხაბდაურა 1789 – იხ. ღამბარაული ვენახი

ხაბი – იხ. ხობი

ხადა // ჯადა. შიდა ქართლი

ხადა 1727 – იხ. ღუდა

ხადა 1732 – იხ. თრუსო

ხადა 1770 – იხ. ტფილისი

ხადა 1787 – ... ბეჟან [რატიშვილი] ასე ჩიოდა, რომ: ხადას ჩემს წილს მამულს გარდა ერთი წილი ნასყიდი მაქვსო ნაბერლისაგანაო და შალვამ წამართლო... ზებეჟურს ჩემს წილს გარდა, ერთი წილი რაც ნაბერლის-შვილს რგებია, ისიც მე მიყიდიო და საჯოგეცაო... ყანჩეთს წართმეული მყავს შალვასაგან ჩხიკვისშვილი გაგაძე ბერიო... (ქსბ, V, გვ. 372-373).

ხადა 1793 – იხ. სტეფანწმინდა

ხავადი. ტაო

ხავადი XV– XVI სს. მიჯნა – ... ქრისტეს საფლავისა მადლითა შეჭურვილო პატრონო ნიკოლოზ ... მოძლარი დავით, ჯვრელი ბართლომე მოგახსენებთ... არ გეკადრებოდა, რომელ ჩუენი უნახავი წახუე. აწ და ვინათგან ღმერთი გვწყალობს და მანდ ხავადს ხარ, პირველ თქუენი გამზრდელი წამოვიდა თქვენსა წინაშე. და ჩვენ ნამორეთი მოგვისხსენებია. თქვენსა გამზრდელსა ნუ გააბედიოებთ ესეთა ჟამთა შიდა... (ქეწ, გვ. 26).

ხალაწანი. კახეთი

ხალაწანი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ხალაწნის გორი. კახეთი

ხალაწნის გორი 1770 – იხ. თუშეთი

ხამი მიწა. ქვემო ქართლი

ხამი მიწა 1751 – იხ. ახალშენი

ხანახნი. არტაანი

ხანახნი XIII ს. I ნახ. – იხ. ზემო ხანახნი

ხანბოძოლარი. ქვემო ქართლი

ხანბოძოლარი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ხანდაკი. არაგვის ხეობა

ხანდაკი 1392 – იხ. ტფილისი

ხანდაკი 1474 – ... თეთროსანსა ღუთისმშობელსა [ბოდორნისასა] ... მე, ერისთავთ-ერისთავმან ... ვამიყ შაბურისძემან ... შემოგწირეთ ჩუშნი მკვდრი მამული – სოფელი ხანდაკი, მისივე მზღურითა, ჭვესუკანით ვიდრე მეფისა სამზღუართამდის... ჩუშნო მკვდრო ყმანო, ხანდაკელნო ... არცა გორისა და

არცა ქალაქისა და ჟინვანისა მუშაობა, არაფერი საქმე თქვენსა კარსა არა მოადგებოდეს, თვნიერ ერთისა ხატისა სამსახურის მეტი (ქრონ, II, გვ. 291-293).

ხანდაკი 1537 – ... მე, ... მეფეთ-მეფემან პატრონმან ლეონ ... მეორედ იერუსალემისა დედაქალაქისა მცხეთისა ... საპატრიარქოსა ეკლესიისა ... შეესწირეთ ... ხანდაკს კირაულნი მღრდელი ღონგინოზ ... მათითა მამულითა... და შემოვსწირე ბარაუნთათ ქვეშო გაჟღოტს ოცი კომლი კაცი... და მოვიბოძეთ ... ვეძის ჳევი და ფაშანი თქუენ, მაღალაძეს ქადაგს გედონს... ბარაუნთათ ქუემო გაჟღუტით ოცი კომლი კაცი ... მათითა მამულითა ... შემოგუიწირავს სუეტისა ცხოველისათუის მეუიდრად, თარხნად და შეუვალად... (ის, II, გვ. 34-35).

ხანდაკი 1566 – იხ. ჟინვანის პირი

ხანდაკი 1579 – იხ. მცხეთა

ხანდაკი. თბილისი

ხანდაკი 1786 – იხ. მეითრის აბანო

ხანდაკი // ხანდაკი. შიდა ქართლი

ხანდაკი 1454 – იხ. ცხირეთის გვერდი

ხანდაკი 1466 – იხ. გორის ციხე

ხანდაკი 1608 – იხ. საბარათაშვილო

ხანდაკი 1608 – იხ. ყარაღაჯი

ხანდაკი 1609 – იხ. არჯვეენაული მამული

ხანდაკი 1688 – [წყალობის წიგნი მეფე ნაზარალი-ხანისა ფარემუზ ჯავახიშვილისადმი]: ... შეგიწყალებ და გიბოძებ თქმის ხანდაკს გოგიბედაშვილი გულისა, ივანე და აბრამა, ერთ კომლად მყოფნი, მათის სამართლიანის მამულითა... (სს, II, გვ. 105).

ხანდაკი 1717-1719 – იხ. ხოვლე

ხანდაკი 1718 – იხ. ზენადრისი

ხანდაკი 1718-1724 – იხ. ჳვიროსი

ხანდაკი 1720 – იხ. ჳვიროსი

ხანდაკი 1723 – [სიგელი ვახტანგ VI-ისა რატიშვილებისადმი]: ... კახა ჯავახიშვილი ჩვენს სამსახურზედ ყანდარს მოკუდა, იმისი ცოლი შენი და იყო, სარწოდ შენს დას გლეხები მივეცი, ის გლეხები თქვენ წყალობა გიყავით: ხანდაკს ბეგისურიტაშვილი გიორგი, აბანოს კოკოზაშვილი გიორგი, ხოლევს⁹⁶ ბითაჲ ბეჟან, კიდევ ხოლევს ფიხიაშვილი ბასილა ... ესენი რისაც მამულის მქონებელი იყოს... (სს, II, გვ. 320).

ხანდაკი 1724 – იხ. ჳვიროსი

ხანდაკი 1726 – იხ. ზესი

⁹⁶ ხოვლე?

ხანდაკი 1726 – იხ. სასირეთი

ხანდაკი 1729 – ავიღევი მე, ჯავახისშვილმა ქაიხოსრომ შენ, მაღალასშვილის მდივნისა სოლომონისაგან ხუთი თუმანი და ნახევარი... არის ამისდა გირაოდ დათიკასშვილი ხანდაკს გიორგი, თავის სახლისკაცით, მამულითა... რის ამის მოწმე ... მამასახლისშვილი ახალქალაქელი გიორგი... (სს, II, გვ. 351).

ხანდაკი 1732-1735 – ვეზირი ისპა-ფაშა ვიკადრებ. ჩვენ მაგიერად მუხრანის ბატონისშვილს მამუკას ასე უანბეთ: მერმე, შენის აზნაურშვილის რატისშვილის სოფელი ხანდაკი და ან სხვა სოფელი აყრილი იყოს, ვისცა მამულში იყოს, ყველა მოაგროვე ... და სადაც შენ გინდოდეს, იქ დაყენე... (სს, III, გვ. 418-419).

ხანდაკი 1736 – [ნასყიდობის წიგნი მაღალაშვილ სოლომონისა ჯავახიშვილ ავთანდილისადმი]: ... თქვენი ყმა ფეფიტაშვილი მეჭირა ხანდაკს ნასყიდობით, დაგვეჭირა და ისევე თქვენვე დაგანებეთ და ფასი გამოგართვით... (სს, II, გვ. 383).

ხანდაკი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ხანდაკი 1767 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს ... ნინიაშვილს პავლეს. მერე ბიძის ჩემის იასე მღვდლისაგან ნასყიდი მამული მქონდა, ორჯერ ნასყიდი ხანდაკს, დათიაშვილმა წამართო. იმისი ბატონის ჯავახისშვილის ქაიხოსროსაგან ბარათის კაცი ედიშერაშვილი მამულითა, დათიაშვილმა აღარ დამანება... (ქსბ, VII, გვ. 120).

ხანდაკი 1774 – იხ. ბარალეთი

ხანდაკი 1780 – ღმერთმან ... კელმწიფის ძის გიორგის ჭირი გოგიბედაშვილს დავითს მოსცეს... ხანდაკს ბზე სწერებოდა და ოთხი მინალთუნიც თეთრი ერთობით ხანდაკელთ... მე ხანდაკს ჯავახიშვილის ყმებთან არასდროს ხარჯი არ გამიწევია... (ქსბ, VII, გვ. 468).

ხანდაკი 1784 – ... ღმერთმან ... მდივანბეგების ჭირი მოსცეს გოგიბედაშვილს დავითს. ჯავახიანთ ჩემი სამკვიდრო ხანდაკს მამული კაცი ჩამოატარეს და საჭირვეულოში დაატანეს ოცის დღის მიწა... (ქსბ, VII, გვ. 634).

ხანდაკი 1785 – იხ. ახალჯვარი

ხანდაკი 1789 – ღმერთმან ... კელმწიფის ძის გიორგის ჭირი მოსცეს გოგიბედაშვილს ყაფირს დავითს... ჩვენის პაპის-პაპათ დაგდებული სამკვიდრო მამული გუაქუს ხანდაკს, ჩვენის ვენახის თავზედ გუქონებია კალო-საბზელი, გომი, საწნახელი, მისადექი და მოსადექი და ბაკი... ახლა ჯავახიანდგან მაღალაშვილს სახლთხუცესს მიწა უყიდნია ჩემის მიწის სიახლოვეს და ეს შენი მიწაც ჩემი იქნებაო... (ქსბ, VII, გვ. 805-806).

ხანდაკი 1793 – იხ. ნიაბი

ხანდაკი 1793 – იხ. საჯავახიანო

ხანდაკი 1794 – აბულვერდისშვილი მღუდელი თომა ჩიოდა: ხანდაკს ჩემის მამა-პაპის ნასყიდი გრძელა მიწა დაუჭერია იოსებ ცალქალმანიძეს და არ მანებებს... (ქსბ, V, გვ. 638-639).

ხანდაკი 1799 – ... კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... ივანე ჯავახიშვილის ქერივობლისა. დავთარში თერთმეტი კომლი კაცი მეწერა... ოთხი კომლი ჭირმა ამამიწყვიტა და ერთი კომლი ხანდაკი რომ აიღეს, მაშინ სულერთიან აიკლეს და წაასხეს. ექვსი კომლი კაცი გეყავს... (ქსძ, VIII, გვ. 592).

ხანდაკურის გზა. შიდა ქართლი

ხანდაკურის გზა 1718 – იხ. ზენადრისი

ხანდიკი – იხ. ხანდაკი

ხანდო // ჯანდო. არაგვის ხეობა

ხანდო 1607 – ... ესე წმიდანი ზატიკნი დატყუწვებულ იყო მას ჟამსა, ოდეს ჩემნი ოთხნი ბიძანი ჯანდოს ჰვესურთა დაეკოცნეს ქორონიკონს სკიგ და გამოეკუჟა ტაძრისათჳს წმიდასა თეოდორესსაჲ და ამ ხნის დაკარგული მე [ერისთავმა ქვენიფნეველმა] ვიშოვე ქორონიკონსა სჟე და ისრევე ტაძარსა შენსა შემოვსწირე... (ქრონ, II, გვ. 386).

ხანდო 1746 – იხ. ანანური

ხანდო 1774 – იხ. აკნავალი

ხანდო 1779 – იხ. სტეფანწმინდა

ხანმურკტი. ქვემო ქართლი

ხანმურკტი 1626 – [წყალობის წიგნი სვიმონ-ხანისა მახარებელ კოტრაშვილისადმი]: ... გიბოძეთ ხანმურკტი უზბაშის გიორგის ნაქონი, მისის წყლითა, წისქვილითა... (ქსის, 51).⁹⁷

ხანსარი. სვანეთი

ხანსარი 1445-1452 – იხ. ლაბსყელდაში

ხანძთა. კლარჯეთი

ხანძთა XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ხანძორკეტი // ხანძორკუტი // ხანძურკეტი. ქვემო ქართლი

ხანძორკეტი 1633 – ... ჩუენ, მეფემან პატრონმან როსტომ ესე ... წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ ... ყაფარაშვილს ზურაბს... სომხითს სოფელი ხანძორკერტი უპატრონო იყო ... და ჩუენს მძისწულს ბატონს სუიმონს თქუენთუის ებოძა. და აწჳე, ჩუენცა ... გიბოძეთ... (ქსის, გვ. 92-93).

ხანძორკეტი 1702 – ... ჩვენ, ურდუბეგისშვილმან დავით ... თქვენ, ორბელიძეთ ასლანბეგიშვილს ... მოგყიდეთ ჩვენ ალაღი და სამკვიდრო მამულისაგან ხინძორკუტს, გზას ქვეით გულაიზას მიწა სამის დღისა, სასახლეს უკან ფანოზას მიწა ორის დღისა ზვარები, ნასყიდასშვილის მიწა ორ დღე-ნახევრისა, გზის პირს ბუდახას მიწა ერთის დღისა... ამას გარდა, კიდევ მოგყიდე ... პანტას ზეით აკანათლის სამძღურამდის, ჰვეს გაღმათ ჩე

⁹⁷ სპარსულ ტექსტშია „... როცა საბარათიანოს თავადები და აზნაურები „შაჰის მეგობრები“ ... გახდნენ ... სომხითს დამოკიდებული სოფელი ხანძორკუდი ... ეუბოძეთ...“ (ქსის, გვ. 52).

მი წილი მიწები ... ხორის მიწა, ფარსიაშვილის მიწა ჰაცუტისა... (სს, II, გვ. 445).

ხარაგაული. იმერეთი

ხარაგაული 1711 – იხ. ქვიშხეთი

ხარაგაულის ციხე. იმერეთი

ხარაგაულის ციხე 1754 – ... ჩვენ ... აბაშიძე გიორგი მამუკაშვილმა თქვენ ... მეფეთ-მეფეს ... სოლომონს ... მოგყიდეთ ციხე ბარაგაულის⁹⁸ ... შესავლით გასავლით, ეკლესიით და ეკლესიაშიდ დამარხვა ნუ დაგვეშლება... ჭარტალასა და ელაზნაურს გარდა, ჳოსია ჩიკვაძე მისი კერძი მამულით და ჳოსია დუგლაძეს გარდა, ამათ ჩამოისათ, სხვა ყველა მოგართვი ... (დსსს, II, გვ. 3).

ხარაზხანა // ხარასხანა. თბილისი

ხარაზხანა 1777 – ... შავი ოპანეზას ჯალაბი ნათელა ედავებოდა თავის ძმას, ოსეფასშვილ შაქროას, რომე მამული ერთი დუქანი ხარაზხანაში მიეცათ თავის ზითევეში... (ქსძ, V, გვ. 29).

ხარაზხანა 1792 – იხ. ქალაქი

ხარაზხანის ბაზარი. თბილისი

ხარაზხანის ბაზარი 1785 – იხ. ნორაშენი

ხარაკია. ჯავახეთი

ხარაკია XIV ს. – იხ. ვანისქვაბები

ხარასხანა – იხ. ხარაზხანა

ხარბალი. შიდა ქართლი

ხარბალი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ხარბალი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ხარისი. შიდა ქართლი

ხარისი 1670 – იხ. ახალგორი

ხაროს მიწა. ქვემო ქართლი

ხაროს მიწა 1751 – იხ. ახალშენი

ხარული. გურია

ხარული 1767 – იხ. გურია

ხარშილაური. შიდა ქართლი

ხარშილაური 1799 – იხ. ბერშოეთი

ხარტაშო // ხარტაშნი. კახეთი

ხარტაშო 1579 – იხ. მცხეთა

ხარტაშო 1721 – იხ. თვალივი

ხარტაშოს საეპისკოპოსო. კახეთი

⁹⁸ ხარაგაულის ციხე.

ხარჭიშოს საეპისკოპოსო 1770 – იხ. ქიზიყი

ხარხოტა. შიდა ქართლი

ხარხოტა 1724 – იხ. ჭვიროსი

ხატიანთი. ქართლი

ხატიანთი 1789 – [ნუსხა ჯარში წამსვლელთა ყმებისა]: ... მე გზირი ივანე მეფის ირაკლის მუხანათი ვიყო, თუ ამის მეტი კაცი ჯარში წამსვლელი იყოს ხატიანთი (სს, I, 1899, გვ. 308).

ხატისაშვილის ვენაჭი. ქვემო ქართლი

ხატისაშვილის ვენაჭი 1706 – ... მოგვიდეთ ჩვენ, ფალახოსროს შვილის-შვილმა ბადურ ... ჩვენთა წილში ნარგები ძმათაგან გამოყოფილი ხატისაშვილის ვენაჭი ერთი არეკალი, თქვენის ზღერის პირს ზედათ... იქით ხუცის ვენაჭამდინა, ქვეშეთ ხატის ვენაჭამდი, აქეთ ოთარის და პაატასა ნასყიდს ვენაჭამდინ... ქონდეს ... თქვენ, გერმანოზისშვილს იესესა... არიან ამისი მოწამენი ... სულ ერთპირად ტბელნი და ჩხიქთელი (სს, I, 1899, გვ. 390-391).

ხატისთელეთი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

ხატისთელეთი 1789 – ხატისთელეთელის ტერ-მოსესას და ტერ-სარქისას ეჩივლა ... ბატონიშვილს იულონთან ტერ-არაქელასათვის... ამ ტერ-არაქელას [ქონდა] ბიძისაგან კრწანელი დავითას ცოლის შეწირული ერთი აღმასის ბეჭედი. საგარეჯოს ვენახი ერთი რომ საზედაშო ჰქონია შეწირული... (ქსძ, V, გვ. 471-476).

ხატისთელეთი. ქვემო ქართლი

ხატისთელეთი 1691-1696 – იხ. თელეთი

ხატისთელეთი 1791 – იხ. შინდისი

ხატისკარი (მონასტერი). კახეთი

ხატისკარი 1579 – იხ. ბარაუნი

ხატის ნაზერევი. შიდა ქართლი

ხატის ნაზერევი 1701-1703 – იხ. მძოვრეთი

ხატისოფელი // ხატის სოფელი. ქვემო ქართლი

ხატისოფელი 1392 – იხ. ტფილისი

ხატისოფელი 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ხატისოფელი 1720 ახლო – იხ. თრიალეთი

ხატისოფელი 1722 ახლო – ... ვეზირი ქჷ იუსუფ ბეგ გიბძანებ ხატის სოფლის მამასახლისო ბარამაჲ და ერთობილო ხატის სოფელელებო! მერმე, რაც მანდ მდივანს სოლომონს შარშანდელი თავისი ნახნავი და ნათესი ყანა ქონოდეს, იმის გამოსავალს ნურვინ დაუჭერთ... (ქემეის, გვ. 81).

ხატისოფელი 1724 – ჩუენ ... კათალიკოზ-პატრიარქმან პატრონმან დომენტიმ, ეს წყალობა გიყავით თქვენ, წინამძღვარს ონოფრესა, ასე რომ: მამის ჩუენის შეწირულის ხატის სოფლის წინამძღრობა უწინ შენ გქონდა და ცოტას ხანს გამოგრთმეოდა. მას უკან ჩვენ მოვედით და ... რეჯებ ფაშამ

ჩვენის ... ტახტის წყალობა გვიყო. და ჩვენ ... ვეზირის დასტურით ისევ გიბოძეთ ხატის სოფლის წინამძღვრობა... (ქსძ, III, გვ. 707).

ხატისოფელი 1725 - ... ვეზირი რეჯებ ფაშა გიბძანებთ წინამძღვარო ონოფრე! მერმე ხატის სოფელი, როგორათაც უწინ გტყერვია ... ისევ წყალობა გვიქნია (ქქმის, გვ. 88)

ხატისოფელი 1741 - იხ. ქვეში

ხატისოფელი. შიდა ქართლი (?)

ხატისოფელი XVII ს. - იხ. ციხედიდი

ხატის უბანი. შიდა ქართლი

ხატის უბანი 1433 - იხ. კოდისწყარო

ხატის ღთაება 1751 - იხ. ახალშენი

ხატისწობენა // ხატისწობენი. კახეთი

ხატის წობენა 1438 - იხ. მცხეთა

ხატის წობენა 1442 - იხ. მცხეთა

ხატისწობენა 1477 - იხ. მცხეთა

ხატისწობენა 1503 - იხ. მცხეთა

ხატისწობენა 1505 - [წყალობის წიგნი გიორგი მეფისა ჭარმაულებისადმი]: ოდეს პატრონსა მეფესა კონსტანტინეს და პატრონსა მამა ჩუენსა და კათალიკოსსა შიოს მცხეთას ამბროსისძისეული მამული, რომელი ბერინას-შვილსა ჰქონებოდა - იგი ყოველივე სამკვდროდ თქუენთვს ებოძა, და სოფელი ხატისწობენი მეუქმობით სსუათა დაეჭირა... და ჩუენცა სიგლითა ამით შეგიწყალებთ და გიბოძეთ სიყველი ხატისწობენა ... სამართლიანითა, ყოვლითავე (სს, I, 1899, გვ. 245-246).

ხატისწობენა 1527 - ... ლეონ ბაგრატიონმა, მეფემ ... ესე შეწყალებისა და სამამულო წიგნი და სიგელი გიბოძეთ თქუენ ... ჭარმაულისა გიორგის... თქუენი მკვდრი მამული ხატისწობენი მეუქმობით გარაყანისძეთა დაეჭირა... ჩუენთა კართა ზედა გაიბრჭუნით ... გარაყანისძეს ფიცი შეჰჰდა და ვერა დაიფიცა და სამართალმან შენი მამული შენვე მოგცა... (ქრონ, II, გვ. 371).

ხატისწობენა 1531 - იხ. მალეთა საკონე

ხატისწობენა 1532 - იხ. მცხეთა

ხატისწობენა 1579 - იხ. მცხეთა

ხაუჟელი. ოდიში

ხაუჟელი 1616-1639 ... გურიელ-კათალიკოსმან პატრონმან მალაქიამ შევსწირეთ ბიჭუნტისა ღმრთის-მშობელსა მცირე ესე შესაწირავი... ანდრია მოციქულის ხატი ... ბიჭუნტას დამისვენებია... აწ ადგილებისა და მამულებისაგან: ხაუჟელს სასახლე აოხრებული იყო და მომცრო ადგილი იყო და გარეშემოთ სხვსი ადგილები იყო და ჩემის თეთრითა მიყიდია და გამიმატეზია და სასახლე ამიშენებია და ქუთაირის საყდარი ... ამიშენებია; დარბაზი დამიდგამს; და ორი მოსახლე კაცი ჩემის თეთრით მიყიდია და დამისახლებია... თიღითს სასახლე გამიკეთებია, საყდრისათვს სამრეკლო ამი-

შენებია ... [და ყმები] გურიიდან მიმიყვანია... ოდიშს სადაც მე მოვი-
ლომე, დალიბვას, ანაკრიას, ფოთს, ჭალადიდს, წყალიგზას, გულგელის-
კარს, ეკალს, საქუნულორიოს, ჩუენი გამორჩეული მეთევზენი და სხუა კა-
ცები ოცდაათი მოსახლეები დადიანთან ... ლეონ ... შესწირა... დალიბვას
სასახლე არ იყო, ბატონის დადიანისა ძველი გაოხრებული სასახლე იყო
სხუა ჩუენცა შევებევწეთ და ვსთხოვეთ და თუთან ხატსა შესწირა და ჩუ-
ენცა დაგვამადლა... ილორს ჩხოროძისაგან ერთი პარტახი მიყიდა და ად-
გილი წინამძღრისაგანცა მიყიდა და ერთი კვამლი კაცი მიმიყვანია ... და
დამოსახლებია... სუბეიშს სასახლე გამიკეთებია... ამას გარეთ ხორის სო-
ფელი იყო და სასახლე არ იყო. მერმე ჩემის თეთრითა სასახლე ადგილი
ვიყიდე მეგრელებისაგან და დარბაზი ვიყიდე და დავადგმევინე... ნაყანაურს
ერთი დიდი სახლი ამიშენებია და გარდამიჭედინებია... საყანეები ოსათს
ჩემის ძმისაგან მიშოვნია და შემიმატებია... ხიბულას საყდრის იარაღი-
სათუს ციხე საღაროთ გამიკეთებია, შიგან ორი კვამლი კაცი დამოსახლე-
ბია... ხიბულას გამომღმა სასახლისათუს გამიმატებია დიდი დარბაზი დიდი
ჯიხური დამიდგამს და გარდამიჭედინებია... საქუნულორიოს ბატონმა და-
დიანთან ერთი სასახლე ოთხის კვამლის კაცითა მიბოძა მისის საყანითა ...
და მე შემიწირავს... ნაგვაზაურის სასახლისათვის ბატონს ლიპარტიანსა
შევებევწეთ და კარიელი, უსახლკარო სასახლე ადგილი მომაქრთამა
ორის მოსასახლითა და ერთი მოსასახლე მე მიუმატე ... საყდარი ავაშენე
და გადავაჭედინე... ამას გარეთ ნაგვაზაურს ორი კვამლი კაცი იყო ... და
ახლა ეს მე შემიმატებია... ეკს ორი კვამლი კაცი საკანონოშიან ჭილაძესა
და ლომკაცსა დავადებინეთ და შევაწირვინეთ; ერთი კვამლი კაცი რევა-
ნოზს დავით ჭილაძის შვილსა დავადებინეთ ოფისკუჯს და შევაწირვინეთ.
ამას გარეთ მათხოჯს სასახლე გამიკეთებია... ჯიქთუბანს სასახლე არ
იყო და სასახლე მე ამიშენებია... ამას გარეთ ხეიბისეული გეგუთს მეფესა
გიორგის ვსთხოვე და სასახლე და სამი კვამლი კაცი მან მიბოძა და მე
შემიწირავს. ამას გარეთ ნავენახევს დიდი სახლი ამიშენებია... წყალიგზას
ბატონის თეთრითა ვიყიდე და სასახლე აღვაშენე... გურიას ოცხანას როს-
ტომს გურიელსა კვამლი კაცები შეეწირა... მამია გურიელსაცა შეეწირა
კვამლი კაცები, ადგილი იყო და სასახლე ოცხანას არ იყო და ბერეკიანი
ამოსწყდა. შევებევწე ... ჩემს ძმასა ბატონს მამია გურიელსა და ბერეკი-
ანისეული სასახლე დიდის ქრთამითა მომაქრთამა საყდრითა, სახლებითა...
(ქსდ, III, გვ. 498-503).

ხაშმი. კახეთი

ხაშმი 1675 – მეფე არჩილი „შევსწირეთ ... (სამებას) ხაშმს კვამლი კაცი
ოთხი... (ქრონ, II, გვ. 489).

ხაშმი 1710 – იხ. კაწარეთი

ხაშმი 1717 – ... ყოვლად ქებულო სამებაო უჯარმოსა ... ამათ სალოცველსა
საყდარსა და სახელსა შენსა შემოვსწირეთ გლეხნი, მსახლობელნი ხაშ-
მხედ ... ჟამურაშვილები თავისის მამულით ... ყოვლითავე შენებულებით. შე-
მოგწირეთ ჩვენ, ჩოლაყასშვილმა საგარეჯოს მოურავმან ბაადურ... ძველად-

განც თქვენი ყოფილიყო, გუჯარშიაც გეწერათ და კახ ბატონს მეფეს იმამ-
ყულიხანსაც ებოძა და სამეებისათვის შემოეწირა ... (ის, V, გვ. 28-29).

ხაშმი XVIII ს. I მეოთხ. — იხ. თვალი

ხაშმი 1746 — ... ჩვენ, ქავთარისშვილმა ედიშერ ... ესე ნასყიდობის წიგნი
მოგართვით თქვენ წმიდას ნათლისმცემელს უდაბნოს მონასტერს ... ასე
რომე ხარიტონ წინამძღვრის დროს ჩვენი ყმა რატევენელი შავდე (?) მატუ-
რაშვილი პაპა ... ხაშმზედ მოსულიყო და თქვენად ყმად ყოფილიყო. ახლა
მე მოვინდომე ასაყრელად ... რადგან თქვენ მოინდომეთ, ველარც ჩუენ უა-
რი მოგახსენეთ და წმიდას ნათლისმცემელს შემოეწირეთ... (ის, V, გვ. 64).

ხაშმი 1777 — ... ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ ჩვენ, მრავალმთის უდაბნოს,
წმიდის ნათლისმცემლის მონასტრის არხიმანდრიტმა ევთვიმე შენ ... ჩვენის
მონასტრის ყმას ხამხაძე ოქროს... როდესაც პირველ სოფლების მშვიდობი-
ანობას ხაშმზე მდგარიყავ და მასუკან ... აყრილიყავ... ჩვენთა წინამძღვართა
ქალაქს სახლი ეთხოვებინათ. ამისსა შემდგომად ... ვიწყეთ შენობა ხაშმისა
და, რომელნიცა ჩვენი ყმანი იყავით, საღაც სახლობდით, მოგყიდეთ, და
თქვენსავე ადგილსა და მამულზედ დაგაყენეთ... (ის, V, გვ. 89-90).

ხაშმი 1778 — ... ესე წიგნი მოგეცით ჩვენ, ყოვლად სამღვრდელომ ნინოწმი-
დელ მიტროპოლიტმა ტუსიშვილმა საბამ, შენ, კაწარეთის წმინდის სამე-
ბის ეკლესიის მემკვიდრეს ყმას ბაინდურაშვილს ნიკოლოზს... ასე რომე:
როდესაც ... სამებულ ეფისკოპოსი თავის ეკლესიიდან მოიშალა და ...
აღარ განწესდა; და მისმა სიმაღლემ მეფემ ირაკლიმ იორს გამოღმართი
ეკლესიები ყმა-მამული და სამწყსო წმინდის ნინოს ეკლესიას არწმუნა,
დროდ და ჟამადმე განახლებად ეკლესიისა ეკლესიასა ჩვენსა და ჩვენ
მოგვიწყალობა. და ვინცა ვინ წმინდის სამების ეკლესიის ყმანი იყვნით,
ყველანი მოგკრიფნათ და ხაშმზედ დაგაყენათ. და ვინცა ვინ კაწარეთს
მსახლობელნი იყვნით, თქვენს მამულს ველარა სწვდებოდით და ზემო
ხაშმზე მსახლობელის კაცთ ბეითალმანი მამულები იყო, ვისაც რომელთა-
მე სამართლიანის საქმით ან ნავენაჯობი და ან მიწები გერგებოდათ, გაგი-
ყავით და მოგეცით ... ორის დღის მიწა რომ გორიანში არის და კიდევ
ორის დღის მიწა, რომ ჭუაძე ჭნევედა, ბრეყუნას იქილამ გზას ზემოდამ, ეს
ოთხის დღის მიწით, თორმეტის დღის მიწაც გაბრეულაშვილის მამულისა
იყო და ამ ოთხის დღის მიწით თორმეტის დღის მიწა შაიქნა შენი ... (ქსბ,
III, გვ. 916).

ხაშმი 1778 — იხ. ბაღბიანი

ხაშმი 1788 — იხ. წავკისი

ხაშმი 1791 — იხ. სასამებლო მამული

ხაშმი 1792 — ... ბატონიშვილმან მარიამ ... მოგიძღვანეთ შენ ... გარესჯის
მრავალ მთის ნათლისმცემლის უდაბნოსა ... სახლისა ჩვენისა სამკედრო
ყმა, ნინბელი ბაიდაური ზურაბა... კაცი ესე მრავლით ჟამითგან ... მამულსა
შენსა ხაშმზედ მდგომობდა და ჩვენ... მოგართვით... (ის, V, გვ. 114).

ხაშმი 1793 – [არზა ზაად დავითიშვილისა]: ... შარშან ზურაბ ავალიშვილი
კაცზე რომ მელაპარაკებოდა, დიდმარხვაში იმისი საქმე მის უმაღლესობას-
თან ხაშმზე გადასწყდა, ამალღებამდინ ვადა ბბანა... (ქსძ, VIII, გვ. 240).

ხაშმი 1797 – იხ. პანკისი

ხაშმი 1798 – იხ. ქალაქის პირი

ხაშური. შიდა ქართლი

ხაშური 1693 – იხ. შინდარა

ხაშური XVIII ს. მიწ. – იხ. ნიქოზი

ხაშურის ჭალა. შიდა ქართლი

ხაშურის ჭალა 1794 – იხ. წიქარაული

ხაჩირი. კახეთი

ხაჩირი 1786 – იხ. ახალდაბა

ხაჩიანი. კახეთი

ხაჩიანი 1798 – იხ. სანაინი

ხახანაური (მიწა). შიდა ქართლი

ხახანაური 1413-1442 – იხ. ძალისა

ხახული // ხახულის თემი. ტაო

ხახული 1532 – ... შემოღწირეთ ჩუენ, პატრონმან ყუარყუარე ... ბორტიატი-
სა ღმრთისმშობელსა ... მცირედი ესე ძღუენი ხახულს, თორთომს მარი-
ლის ბაჟთი გამოსავალი თეთრი სრულობით... ყმანი ჩუენნი ქურცინას
შვილნი აზანშერა და იბაშერ ... ურჩ ექმნეს მორჩილებასა ჩუენსა ... რა-
თამცა დაიპერეს საცელმწიფო ჩუენი სრულიად ხახულის თემი... სრულიად
ექუსორია გუყვნა ხახულის თემისაგან და დაიჭირნა ციხენი ჩუენნი... ფიცი
გაუტეხნო და წაუხუენ ციხენი, სოფელნი და თემი სრულობითა ხახული-
სა, და ამისდა საცსრად და შესანდობელად მოგუივსენები თორთომს მა-
რილის თუალი... (მრავ, IV, გვ. 28).

ხაჯლიოსიძირი. კახეთი

ხაჯლიოსიძირი XII ს. ბოლო – იხ. რაბენი

ხევთა – იხ. ხეთა

ხევთუბანი. კახეთი

ხევთუბანი 1585 – იხ. ვეძისხევი

ხევთუბანი // ჳევთუბანი. შიდა ქართლი

ხევთუბანი 1700-1719 [თუმაინანთ ყმების მამულების ნუსხა]: ... ჳევთუბანს
ტერ-მაჳეველის ვენახი და თავისი სახლები... გრძელა ოთხის დღისა. გორს
მიწა დღე ნახევრისა... თორტიზის გვერდხედ სახნავი სამის დღისა... ჩვენი
ნასყიდი ყანჩაელის მიწა რვა დღისა... ჳურექში ბეთლემურს ქვასთან ორის
დღისა; ჩვენი ნასყიდი პარკიამკიდე ოთხის დღისა... გორასთან გრძელ ოთ-
ხის დღისა... გორს მიწა ზეით და გზის ჳევით შვიდის დღისა... ჳურექის
წყაროსთან სამის დღისა... ბოღონაფუზარი ერთის დღისა... თავთის წყა-

როზედ ორის დღისა... პარკიამკიდეში ექვსის დღისა; ... ზეიანში ორის დღისა, ჭურექში მიწა ორის დღისა... თანთის წყაროს ქვეით ნასყიდი ორის დღისა... ბეთლემის ქუასთან ერთის დღისა... ბოლოთის ვენახი... თორტიზის გზაზედ შვიდის დღისა..., რეხას ებიაშვილი ბაინდურა [და სხვ.]; სალუქაურში დუბის მიწა სამის დღისა; ჩვენგან მიცემული ბიბლიანთ[თ] უბანში ორის დღისა; ... თავიანთგან სასყიდი ოთხის დღისა ეშმაკის წყაროსთან... ქვეით ასაფაშვილის ბეთლემის ქუასთან ორის დღისა... (დსსი, I, გვ. 110-113).

ხევთუბანი 1716-1724 – [განაჩენი ვახტანგ VI-ისა]: ... თუმანიშვილებისა და ქარუმიძეებისა ხევთუბნისა და თორტიზის რუსა და წყლის საქმეზედ სარჩელი და საჩივარი ... მოკითხული ქვეით... ხემწიფეთაგან თუმანიშვილებს ხევთუბანი პბოძებოდათ... მაშინვე იმისი წყალი რუ და სათავე მეჯურის-ხევიდამ მეჯურის წყლიდამ პქონებოდათ, მაგრამე ის წყალი არ პყოფნოდათ და ... მეფეს როსტომს შეხვეწნოდენ და ... სხვა რუ და სავათე და წყალიც ეაჯათ. მეფეს როსტომს შეეწყალა... დიდის ღიახევიდამ და პატარას ღიახევიდამ ... სათავე აედო და წყალი წამოეყუანა და ერთ რუდ შეეყარა და მარანა გაეთარხნებინა, მერუეთ დაეყენებინა და ეს რუ და წყალი ... თუმანიშვილებისთვის ხევთუბნის სარწყავად ებოძებინა. ძევერულთა, ტყიურულთა, კარაღელთა, ორთავ გარეჯურულთა და თორტელთათვის თავითი რუები ზოგი ზედ გარდაეტარებინა და ზოგი ქვეშ გაეპურნებინა... მერმე ეს წყალი რუში მძიმედ დენილიყო. თუმანიანთ ქსნის ერისთვისთვის ფეშქაში მიერთმიათ და პატარას ღიახეზედ სხვას ალაგს სათავე აედოთ, რუ გამოეჭრათ და იმავე როსტომს მეფის რუში შემოერთოთ. ეს ასრე მზად წყალი ... რომ ენახათ [სხვა სოფლებ] ... ყველანი ამ თუმანიანთ რუს დასწოლოდნენ და ამ საქმეზედ თუმანიანთ შემოგუნივლეს ... ყველამ თავის რუს უყურონო და ჩვენს წყალს დაგვეხსნანო... ასე გვიბძანებია: ძევერას ზედგინიძეს ამ რუს წყლით რომ წისქუილი უბრუნავებია ... მოშალონ... კარაღელთ თავისი წყალი ღარით ქვეშ გააძურინონ, აგრევე გარეჯურულთ თავისი წყალი ქვეშ გააძურინონ, ხავიწათუბნელთ ფონთხელა თავისი წყალი ქვეშ გააძურინონ, იმას აქეთ თორტელთ ქვეშიდამ რომ რუ ჩამოდის მდგნალიანის რუს რომ შემოერთვის, ის ღარით თუმანიშვილების რუზედ გარდაატარონ. თავეთივ წყალი კიდევ თორტელთათვის თამარ დედოფალს რომ ქვეშური წყალი ბოგითის რუ რომ უბოძებია, იმისი წყალი თუმანიშვილების რუს ქვეშ გააძურინონ და ... თუმანიანთ სამძღურამდინ თავეთი მინდორი მეჯურდს გაღმა-გამოდმა ... თავეთის რუთი მორწყონ, თუმანიანთ წყალთან და რუსთან ხელი არა აქუსთ... (დსსი, II, გვ. 20-21).

ხევი // ჰევი

ხევი 1392 – იხ. ტვილისი

ხევი 1439 – ... შევიყარენით ჰევი ჰეობით – კობით და გუშლეთამდი. მზეველები მოგეცით თქუნ, გერგეტელთა საყდრიშვილთა. გუშლეთით ანი და ხარსილა; ცდოით – გიშელი და ბარზანდელი; სტეფანწმინდით – ხეთავი ... და ქადორაჲ ადის ძე ნაეროზი... ქობით – შამბათაჲს ძე ივანე... ფანშტით – ელგუჯაჲს ძე და სუბაუ... გაიბოტენით – ეკალაური... გარბნით – გან-

გლიშვილი ხუგაზ... სიონით - სასნაშვილი და ბაადინიშვილი და ცოფაურა; ტყარშეტი - ჯაუნარიშვილი და ხარსილა; ქედურით - ბუნია; გორის ციხითა - შალიმანის შვილი ივანე და ხარაგაული საერად... მნაველთაიცა მათ მოიკიდესა ჭურთაშვილი... ყანობით - ყალარდოიშვილი და რამს ძე. თრუსოველთაიცა - ჭურთიელ - ყანობელა მოიკიდეს. მნით ბადაძეს ძე და ადოთ - ცისკარიშვილი... საღმრთოთა - სარო და ბადაიშვილი და ანდრია. კურაძესძალთა - ღუდუშაური შალვა; ახალციხით - დათვეური შალვა და ... ართხმით შალიკაძესშვილი და ქიშვარ. ყანანაზით - აბარუშ და ლაშქარაული; მთრეხით - ვარსილის ძე და საერაძესშვილი. ამისინი მოწამენი არიან: სტეფანწმინდით - ანდირაშვილი და ... ფანშით - შაშარ ჭვეთ - ყარაბუღაშვილი დარჩია; ტყარშეტი - ბეკოშვილი იოვანე, ჭურთისით - ცოციკისძე და სნოთ - ბარსაგისშვილი. ესე მზეველები ამათ საყდრისშვილობისათჳს მივეცით, რომე მეფესა შეეწყაღნეს... (მსკი, 30, გვ. 271-272).

ხევი 1590 - იხ. დიღომი

ხევი 1669 - იხ. წილკანი

ხევი 1732 - იხ. თრუსო

ხევი 1733 - ... ესე ... სიგელი გიბოძეთ თქვენ, გერგეტელთა საყდრისყმათა ... ჩვენ, ერისთავმან პატრონმან ბარძიმ... ასე რომე, თათარნი ჭევს გვართმევდენ, სულ მოხვედით თქვენ, თავი დასდევით, ჩვენი თავი ირჩივეთ. ახლა ეს წყალობა გიყავით, რადგან წმიდის სამების ყმანი დეკანოზნი ხართ, ჩვენც სხვაგან ლაშქრობა ამოგიკვეთეთ, საყდარი უნდა შეინახოთ ერთი, ასე რომ ჭევს თუ მტერი მოუხდეს, ჭევსა და თრუსოს, უნდა ილაშქრედეთ. ამას გარდა, სხვაგან თქვენ სალაშქროთ ხელი არა გქონდესთ... (ქრონ, III, გვ. 141).

ხევი 1746 - იხ. ანანური

ხევი 1752 - იხ. თელავი

ხევი 1769 - იხ. ტფილისი

ხევი 1770 - იხ. ქალაქი

ხევი 1770 - იხ. ღუდა

ხევი 1780 - იხ. დარიელას ციხე

ხევი 1789 - ბატონიშვილი ვახტანგ გიბრძანებ, ვინცა ვინ ჭევში ჯარის გამოყვანის იასაულნი იმყოფებოდეთ. მერე, ამ გერგეტელთ უწინდელთ მე-პატრონეთაგან წმიდის სამების ეკლესიის ქეშიკობა და შენახვა ჰქონიათ განწესებული და საქვეყნოს ლაშქრიდამ და ჯარიდამ თარხანნი ყოფილან. ახლაც ისევ ახატნი უნდა იყვნენ... (ქრონ, III, გვ. 406).

ხევი 1791 - ღმერთმან ... ჭელმწიფის ძის ვახტანგის ჭირი მოსცეს თრუსოს მოურავს ივანეს... ხევს სიონს რომ ჩემი მამული გახლავსთ, იმ მამულზე ორი ოქმი მივიტანე... (ქსმ, VIII, გვ. 122).

ხევი 1793 - იხ. სტეფანწმინდა

ხევი 1796 - [წერილი ვახტანგ ბატონიშვილისა იოსებ ყორღანაშვილისად-
მი]: ... ბატონის ბძანებით, ხევს გზის გაკეთებაზე რომ დაიხარჯა, იმაზედ
მითომ, მე იქიდან მრავალი ურიგოდ დამეხარჯოს... ქისიყში, მთელს კა-
ხეთს შეყრილში, მე ერთი სიტყვა მითხრა მაგისის გულისათვის... (სს, III,
გვ. 315-316).

ხევის გაიბოტენი. ხევი

ხევის გაიბოტენი XVIII ს. II ნახ. - აპრილში უნდა იყოს მორიგეთ ხევის
გაიბოტენიდან: ... ოთარიშვილი ჩრდილელის ყმა ხულელიძე პაპაშვილი იე-
სე... (სს, I, 1920, გვ. 188).

ხევის ჭალა. კახეთი

ხევის ჭალა 1785 - იხ. მარილისი

ხევსურეთი

ხევსურეთი 1717 - იხ. ფშავი

ხევსურეთი 1722 - იხ. სარუსთვლო

ხევსურეთი 1750 - იხ. ფშავი

ხევსურეთი 1770 - იხ. ტფილისი

ხევსურეთი 1791 - იხ. ტფილისი

ხევსურ-ფშავი

ხევსურ-ფშავი 1769 - იხ. ახალციხის ქვეყანა

ხევშა. არაგვის ხეობა

ხევშა 1781 - იხ. წკერე

ხევძმარი. კახეთი

ხევძმარი 1781 - იხ. ჭიჭურის მიწა

ხევძნელა. შიდა ქართლი

ხევძნელა 1724 - იხ. რკონი

ხევხმელა // ჭევჭმელა. შიდა ქართლი

ხევხმელა 1607 - იხ. ზესი

ხევხმელა 1702 - იხ. ზაკეი

ხევხმელა 1727 - იხ. ხოვლე

ხევხმელა 1733 - იხ. ხოვლე

ხეთა. საგენათლო

ხეთა 1616-1621 - იხ. საგენათლო

ხეთა 1616-1621 - იხ. ცაიში

ხეთას ციხე. სამეგრელო

ხეთას ციხე 1652 - ... პატიოსანო ცაიშის ღვთისმშობელო ... შემოგხვეწი-
ვართ ჩვენ ... დიდისა ქორთოძისა ბატონის როსტომის ასულმან ბატონმა
ანიკამ. მერმეთ აბხაზის ლაშქარი მოვიდა, ტაძარს მოუხდა ... გავგზავნე
ჩემნი მეთოფენი და მოვატაცებე ორი დიდი აუყრელი ხატი და ორი კიდევ

ხელთუბანი 1759 – იხ. ძევერა

ხელთუბანი 1762 – იხ. ახალდაბა

ხელთუბანი 1768 – დავით სახლთუხუცესის სიკეთით სახსენებლო თუმანიში გიორგი! მერე ეს ჩვენი ყმა სკრელი თამაზა მანდ, ხელთუბანს, ხიზნათ დგას, სანამ ჩვენ ავერიდეთ და წაიყვანდეთ შენთვის მოგვიბარებია ... (ქსდ, VIII, გვ. 904).

ხელთუბანი 1769 ... ჩვენ ... მეორე ირაკლიმ ... შენ ... თუმანიში იღოს გორჯასპის ... გიბოძეთ ... შენის განაყოფის აბლულანთ ქიშვარის შვილის აღსახასი და მისი ძმების მამული, რისაც მქონებული ყოფილან ხელთუბანს და ზემო რეხას... (სს, III, გვ. 470-471).

ხელთუბანი 1770 – იხ. გომი

ხელთუბანი 1772 – იხ. ხეობა

ხელთუბანი 1774-1783 – იხ. ვარიანი

ხელთუბანი 1775 – ... მუხრანის ბატონის შვილს იოვანეს ... წისქვილის ქვები მქონდა გელთუბანს. ირემაში იღმა წაიღო ერთი ქვა და ერთი ისევ ხელთუბანს არის... (ქსდ, VII, გვ. 295).

ხელთუბანი 1776 – იხ. ახალდაბა

ხელთუბანი 1779 – ... ესე წიგნი მოგვც მკ. მდივანმა იოსებ, შენ, ჩემს ბიძაშვილს ბეჟანის შვილს გოგიას, ასე რომ შენი ხელთუბნის მამული სრულათ გირაოთ მომეც და ოცი თუმანი აიღე თამასუქით... (მსეი, II, გვ. 51).

ხელთუბანი 1782 – იხ. ქალაქი

ხელთუბანი 1782⁹⁹ – შანშიაშვილს მოლარეს გოგიას და პაპას ... უჩიოდნენ გლეხნი კაცნი: თქვენი ყმანი არა ვართო, სადგოფლონი ვართო... უზბაში ქავთარის შვილი ნიკოლოზ ფიცით მოწმობს: შანშიაშვილმა მითხრა, ჩემი კაცი ხელთუბანს სახლობს, ხარჯი გამომირთვიო. მიველ, გამოვართვი ამათ და შანშიაშვილებს მივეცო... მაღალაშვილმა დავითმა და სვიმონმა თქვა სამართალში: ეს გლეხი კაცნი რომ მეტეხში სახლობდნენ, ჩვენ ვკოთხავდით, ვისი ყმანი ხართ; ესენი გვეტყოდნენ – შანშიაშვილები საო... პატარა საყდრის ტეროპანეზა ასე მოწმობს წერილით: ამათი მამა შანშიაშვილების ყმათ მინახავს ბოლნისსაო, რომ მამჩემი ამათ სახლში მღუდლობდაო... (ქსდ, V, გვ. 185-186).

ხელთუბანი 1787 – იხ. სამთავისი

ხელთუბანი 1789 – დემეტრე ... გელმწიფის ჭირი მდივან-ლაშქარნიკის მანუჩარს მამცეს... თქვენს სიმაღლეს მოეხსენება, რომ ამას წინათ ხელთუბანი და ახალდაბა როგორ წახდა და დატყვევდა მტრისაგან; და რანიც გარდაიქმნენ, იმათ ზომ ... [ჩემი ბიძაშვილის] ნიკოლოზისაგან მოსვენება არა აქვსო ... და სულ აქა-იქ დაგვიფანტა... (ქსდ, VII, გვ. 827-828).

ხელთუბანი 1790 – [არზა მანუჩარ თუმანიშვილისა ერეკლე II-ისადმი]: ... ჰამაქარას ქალაქს მოსახლე შვიდის კომლის კაცის სურსათი შემოუწერიო

⁹⁹ 1783 (ქსდ, V, გვ. 222-223).

ჩემთვის... ერთის კომლის კაცის მეტი მხენელ-მთესველი არა მყავს და სხვა-
ნი ხელთუბნის წახდენის უკან აქ ხიზნათ გახლავან... (სს, III, გვ. 529-530).

ხელთუბანი 1791 – [ყმობის წიგნი არუთინ არუთინაშვილისა ღიპარიტ თუ-
მანიშვილისადმი]: ... я был крестьянин Давида Зурабишвили и жил хизаном в
селении **Хелтубани**. Когда **Хелтубани** было разорено, я попал в плен и был отве-
ден в Константинополь... Я пришел в **Хелтубани** ... и отдал себя вам в крестьяне...
(ГКГ, გვ. 51).

ხელთუბანი 1795 ახლო – იხ. გორი

ხელთუბანი 1795 ახლო – იხ. აღაიანი

ხელთუბანი 1797 – ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი ... თუმანისშვილებს ...
მოგვცეს. მერე, რაც თქვენი ბძანება **კელთუბანზედ** სათხოვარი მოსულა,
ღღეს აქამდინ დავთრით გობრძანებიათ და ჩვენც დავთრით გვიმსახურნია...
რაც **კელთუბანში** სათხოვარი მოვიდეს, ისევ ის გავიღოთ ... მანამდისინ
ქვეყანა აიწერებოდეს... (ქსმ, VIII, გვ. 420).

ხელთუბანი 1799 – ... კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... თუმანიშვილი
ზურაბის ქერივისა და ობოლისა. ჩვენის მამა-პაპის სასახლე საუმცროსოთ
ბარათით გვრგებია **ხელთუბანს**. ამ სასახლის აღაგს ჩვენი სახლისკაცე-
ბისა და სხვების ყმანი ხიზნათ სახლობენ. ახლა ჩვენი სახლის აღაგი
ჩვენ გვეჭირება... გვედრებით, ერთი ოქმი ... გვებოდოს, რომ ჩვენი სამკვიდ-
რო მაშუღილდამ აიყარნენ... (ქსმ, VIII, გვ. 537).

ხელთუბანი 1799 – იხ. რეხა

ხელთუბანი 1800 – ... კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... თუმანიშვილის
ეგნატისაგან. მერე, დაღალდაშვილი გახლდათ თქვენი სახასო აზნაურში-
ლი... იმას ერთი კომლი გლახა კაცი ჰყვანდა. **კელთუბანს** ჩემს კედლათ
ღგას... (ქსმ, VIII, გვ. 664).

ხელთუბანი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ხეობა // ჯეობა (ბორჯომის)

ხეობა 1700 – ... ზაად და იმისი შვილი ავალი ბედნიერის ყაენის კარზედ
ჩასულიყვნენ და ... ტყუვილად მოესხენებინათ, რომე **ჯეობა** ჩვენი არისო
და არცა ვინ განაყოფი გვეყავსო... ჩვენ, ბატონი კათალიკოსი ევდემოს ...
ამისი მოწამენი ვართ, რომ ღემეტრე, ბეჟან და ზაად ავალისშვილებიც
არიან და **ხეობაშია**ც წილი აქვსთ... (ქსის, გვ. 462).

ხეობა 1739 – ... კათალიკოზ-პატრიარქმან ბატონისშვილმან დომენტიმ ძიე-
ბა ყვავთ ... რომელი ხარისხი და პატივი მაღალი ჰქონებოდა ურბნელთა,
გარნა ჟამთა ვითარებათაგან ... დაკინებულყო სამწყსოცა დამცირებოდა...
და შეესწირეთ პირველ მოწამესა ... სტეფანეს: გაღმა-გამოღმა ავალიშვილი
და სრულიად **ჯეობა** ზანავსა და ქიმერეთს, ზეითი სადგრითა და ბაგინეთ
გუჯარეთითა... (ქსმ, III, გვ. 742-744).¹⁰⁰

¹⁰⁰ ამავე შინაარსისაა დომენტი კათალიკოსის მიმართვა ავალიშვილებისადმი (სს,
I, 1899, გვ. 330-331).

ხეობა 1772 – [ხეობაში საყარაულოს გამოძღვები სოფლების სია]: ხეობას საყარაულო უნდა გამოიღოს ... ქ. ურბნისმა, რუისმა სამროლომა, არადეთმა, ბრეთმა, დირბმა, საქაშეთმა, თვალთუბანმა, ახალდაბამა, არაშენდამა, ვარიანმა, შინდისმა, ფხვენისმა, ქვემო ხვითმა, ზემო ხვითმა, ზემო ნიქოზმა, ქვემო ნიქოზმა, ცხინვალმა, სამაჩაბლომა ქცხინვალს ზეითა, აჩაბეთს ვინცა დგას, ბელელაშვილმა. ქურთამა ვისიც ყმა უნდა იყოს. ერედმა, ფრესამა, დიცმა, არბომა, ქორდმა, ტირძისმა, ბროწლეთმა, ერგნეთმა, მეღვრეკისმა, შერთულამა, ძევერამა, კარაღეთმა, დიდმა გარეჯვარმა, პატარა გარეჯვარმა, თორტიზამა – ზალის უბანმა, ხელთუბანმა, რეხამა, გორმა, რუისის სახასომა, რუისის საციციანომა, თორტიზამ ოთარის კოშკმან, წვერმა, სვენეთმა, – ვისიც ყმა უნდა იყოს. მინდიაშვილებმა, დგერისმა, – არაგვის ერისთვის ყმა ვინც იყოს. ყელქვეულმა ამ სოფლებმა ვისიც ყმა უნდა იდგეს ხიზნათ ყველა უნდა მოუდგეს ამ საყარაულოს (სეიძ, II, გვ. 111-112).

ხეობა 1776 – იხ. ჯავახეთი

ხეობა 1777 – იხ. წრომი

ხეობა 1787 – იხ. ბრეთი

ხეობა 1787 – იხ. ქართლი

ხეობა 1788-1811 – იხ. საქართველო

ხერგის ცევი. კახეთი

ხერგის ცევი 1722 – იხ. მარტყოფი

ხერგის ცევი 1722 – იხ. სარუსთველო

ხერთვისი. ჯავახეთი

ხერთვისი XVI ს. დას. – იხ. ყვებისი

ხერთვისი 1781-1782 – იხ. ქალაქი

ხერთვისი 1788 – იხ. მადანი

ხერთვისი 1792 – [წერილი იულიონ ბატონიშვილისა]: ... ხერთვისის ადას იბრეიმ-ბეგს და ... მისკარბაშს იოსებს მრავალი მოკითხვა... დავით სარდალ-ქალაქის მოურავს დღეს-ხვალ ვისტუმრებთ, რომ ქართველის ჯარით სურამსა და იმ ახლო ადგილებში დადგეს, რომ თუ დასჭირდეს ჩვენს ძმას, როგორც იმისი ნება იყოს, ისე იახლნენ... (სს, III, გვ. 58-59).

ხერია. სვანეთი

ხერია 1503 – იხ. რაჭა

ხერკისხევი // ხერკისცევი. კახეთი

ხერკისხევი 1424 – იხ. მცხეთა

ხერკისხევი 1434 – ... კათალიკოსსა თეოდორეს, ხერკისცევს ზედაძნელას-შვილი ასათ მისითა მამულითა, სასახლითა, ყანითა, ვენაჭითა ... შემოგუიწორავს თქვენ, ... კათალიკოზის თეოდორესთუის ... ჩუენ ... [მეფესა] აღექსანდრეს... (ქრონ, II, გვ. 442).

ხეფინისხევი // ხეფინის-ცევი // ქეფინისცევი // ქეფინისხევი. იმერეთი

ხეფინისხევი 1261-1262 – [სიგელი მეფე დავით რუსუდანის ძისა]: ... მოვიდეს ჩუენ წინაშე ხეფინის ჭვევლი და წაქუელი და მოიხუნეს სიგელი დიდისა მეფისა გიორგისანი, რომლითა შეეწაღნეს და შეუვალ ექნეს იგინი... [ჩვენც] ავტადეთ ყოველი შესავალი: საკელმწიფოი, საერისთავთ-ერისთვოი და საკელისუფლოი... (ქისკ, I, გვ. 167-168).

ხეფინისხევი 1401-1415 – იხ. ულუმბა

ხეფინის ხევი 1688-1703 – [ბრძანება ნაზარალი-ხანისა იესე მურვანიშ-ვილს]: ... მაგ ხეფინის ხევის საქმე ამასწინადაც ავთანდილს უბძანეთ... მსახურ-აზნაურშვილს რაერთიც გინდა, ეს მოგცემს; ქეფინის ჭვევის საქმე კარგა გაარიგე, თორემ ... შენ გარდაგახდევინებთ... (იდ, I, გვ. 45).

ხეფინისხევი 1691 – ჩვენ ... მეფეთ-მეფემ ... არჩილ ... ესე ... სიგელი გიბო-ძეთ თქვენ, წერეთელს ქაიხოსროს ... ამა პირსა ზედან, რომე ხეფინისხე-ვის მოურაობას დაგვიაჯენით... გიბოძეთ ზემოს ქვეყანას ხეფინისხევი და ლიჩი და ღოდორა, რომელსაც ჩვენი კელი ედვას და ჩვენად ყმათ იყოს, ყველა სამოურაოთ გეიბოძებია... (იდ, I, გვ. 40).

ხეფინისხევი 1724-1735 – ვეჭილის ჰიყული-ბეგის დიდო იმედო, ერთობით ხეფინისხეველნი! მურვან გამოგვიგზავნია მანდ თქვენს მოსავლელათ. მე-ფეს წიგნი ვაახელით: თქვენთან ხელი არავის ექნება. რომელიც მურვან გითხრათ ხემწიფის სამსახური, ამისი სიტყვის მორჩილნი იყავით... (იდ, I, გვ. 61).

ხეფინისხევი 1744 – იხ. ვერტყვილა

ხეფინისხევი 1751 – ... მე, გვეხიქმ ოთარამა ... ხეფინის ხევეში ხიზნათა ვი-დექ და აბაშიქმ ზურაბ დამყიდა ცოლ-შვილიანათ... (იდ, I, გვ. 89).

ხეფინისხევი 1767 – იხ. სურამი

ხეფინისხევი 1771 – [განწყება ანტონ I-ისა]: ... განგვიწესებია: ყოვლად სამღუდლო მიტროპოლიტი სამთავროისა და გორისა ბესარიონ... მიტრო-პოლიტი ტფილისისა მიხაილ... ნინოწმინდელ-მიტროპოლიტი და ათორმეტ-თა მონასტერთა არხიმანდრიტელი საბა და დეკანოზი ანჩისხატის ეკლესი-ისა გიორგი... წილკნისა ეკლესიისა სამწყსო და ქეფინისხევი უგამოწუ-ლილგვსადრე განსაჯონ... ქალაქს, გორს, ქრცხინვალს, სურამს, თუ სადაც საწირავს, მცხეთას ვინც სწირავდეს, იმას მისცემდეს [ბეგარას]... (ქსძ, III, გვ. 892-895).

ხეფინისხევი 1779 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჭირი მოსცეს ხეფინისხევის ბჟინვალელთ. ჩვენ მამა-პაპით თქვენი ყმანი ვართ და ბჟინვალეც თქვენი სამკუიდრო მამულია. ორჟონიკიქმ ძალა დაგვატანა: ან მეყმევითო და ან ამ ქვეყანას არ დაგაყენებთო, ცოლშ-ვილით ავიყარენით და სურამს გარ-მოვედით. ამ ზაფხულსა გიახელით ქალაქს, თქვენ ერევანს ბძანდებოდით... (ქსძ, VII, გვ. 455).

ხეფინისხევი 1782 – იხ. იმერეთი

ხეფინისხევი 1793 – იხ. სურამი

ხეფინისხევი XVIII ს. II ნახ. — ქეფინისხეველმან ხუცესმან გასყიდა იჩი-
ლა (სამღ. გვ. 51).

ხეფინისხევი 1800 — იხ. სურამი

ხვამლი. ლენხუმი

ხვამლი 1701 — იხ. ცაგერი

ხვანთქრის ციხე (?). ოდიში

ხვანთქრის ციხე 1696-1742 — ... ესე წიგნი მოგართვი თქვენ, ბატონს კათა-
ლიკოსს გრიგოლს, მე, გიორგი ბერძენმა კალვამ, ასე რომ, ბედნიერი
ხვანთქრის ციხის მოსამსახურე ვიყავი და მერმე ქრისტიანი და თქვენი
სამსახური და შესწავლა მოვინდომე და თქვენ ... თეკლათს მოსახლე კაცი
ფუცხუტია გვიბოძეთ... (დსსს, II, გვ. 175)

ხვარბლის ყელი. კახეთი

ხვარბლის ყელი 1756 — იხ. ალვანი

ხვედურეთი// ხუედურეთი // ჯუედურეთი // მხვედურეთი. შიდა ქართლი

ხვედურეთი 1355 — იხ. მცხეთა

ხვედურეთი 1392 — იხ. ტფილისი

ხვედურეთი 1401-1407 — ... სუეტსა ღვთივ აღმართებულსა ... მეფეთ-მეფისა
ბაგრატის ასულმან ... ულუშია და ჩემმა შვილმა საზუერელმან ... შვეგოწი-
რეთ ჩიჯავაძის ამირეჯიბისა სულისა სააღაპოდ ხუედურეთს ბუკისძისეუ-
ლი მამული მისითა სამართლიანითა სამზღვრითა... (ქრონ, II, გვ. 213).

ხვედურეთი 1447 — იხ. მცხეთა

ხვედურეთი 1467 — იხ. შავშეთი

ხვედურეთი 1504-1516 — იხ. მცხეთა

ხვედურეთი 1527 — იხ. სარკის მონასტერი

ხვედურეთი 1529-1530 — იხ. ვეძისი

ხვედურეთი 1559 — იხ. სხალდიდი

ხვედურეთი 1701-1703 — იხ. მძოვრეთი

ხვედურეთი 1720 ახლო — იხ. თრიალეთი

ხვედურეთი 1724 — ავიღე მე, თქვენმან ბიძაშვილმა ნოდარ თქვენ, ჩემის
ბიძაშვილის ... ბაგრატისაგან ოთხი თუმანი და ნახევარი თეთრი. ამისად
გირაოდ მოგეცე თქვენგან გამოსყიდული და ჩემგან ნასყიდი გლეხი ხვედუ-
რეთს ვიგრიაშვილი ... თავისის მამულითა... (ქსმ, VIII, გვ. 886).

მქედურეთი 1736-1744 — იხ. მოხისი

ხვედურეთი 1747-1749 — იხ. ძამის ციხე

ხვედურეთი 1748 — იხ. დიდი ქარელი

ხვედურეთი 1782 — იხ. სანებელი

ხვედურეთი 1783 — იხ. ქადაგიანი

ხვედურეთი 1795 ახლო — იხ. ქარელი

ხვედურეთი 1796 – იხ. ქარელი

ხვედურეთი 1800 – იხ. ქარელი

ხველეთი – იხ. გველეთი

ხველიანდო. კახეთი

ხველიანდო 1786 – იხ. ახალდაბა

ხვითი // ხვითი. შიდა ქართლი

ხვითი XVII – იხ. ციხისძირი

ხვითი 1759 – იხ. ცხინვალი

ხვითი 1776 – ... ფალავანდისშვილს უზბაშს გოგიას და ზურაბას ... ჩემმა განაყოფმა იასემ უზბაშმა ხვითს სამის დღის მიწა გამიყიდა, მამპარა, ფალვენისშვილს იასეს, თეიმურაზს მიყიდა... (ქსძ, VII, გვ. 343).

ხვითი 1779 – იხ. ქვემო ხვითი

ხვითი 1785 – იხ. ქემერტი

ხვითი 1786 – იხ. ნიქოზი

ხვითი 1791 – ... იესეს [თაქთაქიშვილს] ორი ვენახი ხვითს გირაოდ მოუცია ურისათვის... (ქსძ, VIII, გვ. 104).

ხვითი 1792 – ... [ქაიხოსრო აბაშიძეს] მეფემ ერეკლემ მიბოძა ხვითი და კუსირეთი... სამძო არის. კიდევ ბატონის წყალობა ტაშისკარს სამი საკომლო წიგნი ბატონისშვილის დარეჯნის სახელზედ არის, მაგრამ ესეც სამძო არის ... ქალაქს სასახლე ვიყიდე, ესეც სამძო არის და საოჯახო არის... (ქსძ, VIII, გვ. 921).

ხვითი 1792 – იხ. ტბეთი

ხვითი 1795 – [არზა ზურაბ ფურცელაძისა]: ... მდივანმა თავისი ყმა კაპანაძე შემოუყენა, მატყუა, ის ჩემი კაცი აიყარა და ხვითს გაიყვანა, ერთი კაი ვენახი მისცა... (ქსძ, VIII, გვ. 336).

ხვითი 1796 – ... [მდივნიშვილებს] ჩვენს ყმას ზებედაშვილს რამაზას ... ფურცელაძე ზურაბ ... გვედავებოდა... იმ არეულობის ჟამს უკან მიხდომია ხვითს, ფალავანდიშვილი ზურაბ იასაულათ მიუყვანია, აუყრია და მერეთს წაუყვანია... (ქსძ, VIII, გვ. 384).

ხვითი 1797 – იხ. ვაყა

ხვითი 1800 – ჯეღმწივის წინაშე მოსახსენებელი ... სულხან მდივნის შვილის ესავისაგან... ხვითსა და ხვითს შუა ჩვენი მამული არის და სანატრელის მეფის მოწყალებით კოშკის გაკეთებას ვაპირებთ... რომელ სოფელსაც რამდენი ურემი აწერიათ საშენებელი ქვა და ქვიშა, ზოგს სოფელს მოუტანია და ზოგს აკლია... (ქსძ, VIII, გვ. 677).

ხვითი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ხვინთვა // ხვინთქა // ხვინთქმა – იხ. თხვინთვა

ხიბულა // ჳიბულა. სამეგრელო

ხიბულა 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ხიბულა 1557-1562 — ... თქვენ, ... ყოვლად წმიდასა ღმრთისმშობელსა ბიჭ-
ვინტისასა ... მე, გურიელმან პატრონმან როსტომ ... შემოგწირეთ ოდიშს
სოფელი ჳიბულა... (ქსძ, VI, გვ. 655).

ხიბულა 1611-1657 — იხ. სუბეში

ხიბულა 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ხიბულა 1616-1639 — იხ. ხაუჯელი

ხიბულა 1696-1742 — ჩვენ ... აფხაზეთის კათალიკოზმან ღორთქიფანიძემ
პატრონმან გრიგოლ ... ერთი კუამლი კაცი ნარმანიად ... ყუაპუ შარვაშიძის
იყო და ჩვენ ვიშოვნეთ და ხიბულას დავასახლეთ და თქვენ შემოგწირეთ
... ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელს... (ქსძ, III, გვ. 764).

ხიბულა 1706 — იხ. ხორვა

ხიბულა 1712 — იხ. ხორვა

ხიდი // ჳიდი // ხითის ჳეუი. სვანეთი

ხიდი XV ს. — იხ. ღალღარი

ხიდი XV ს. — იხ. ღახამლა

ხიდისთავი // ჳიდისთავი. შიდა ქართლი

ხიდისთავი 1735-38 — ვექილი ალი-უღლი-ბეგის ... წყალობავ ... ბატონო ფარ-
სადან... მერმე ხიდისთავს რაც თუმანიშვილს ქაიხოსროს მამული მიუყიდა
გაბრიელისათვის და ტანის პირი, მოკითხული ვქენით და სათუმანიშვილო-
ზედ ყოვილა და შენ ამათ ღალასთან ხელი ნუ გაქთ... (სს, III, გვ. 448).

ხიდისთავი 1760 — იხ. ატენი

ხიდისთავი 1771 — ღმერთმან ... ჳელმწიფის ჳირი მოსცეს ... სააკაძეს ქაი-
ხოსროს... დღეს თქვენი წყალობა დაგვემართა — ჳიდისთავი შენდება... სა-
დაც ჩემი ყმა იყოს ... ამიყაროს და მამეცეს, რომ ჳიდისთავს ... დავასახ-
ლო... ბოდორმას არის ორი კომლი... ერთი ღამისყანას არის ერისთვის მა-
მულშია ბერუა, ახალუბანს არის მიღრიჯანაშვილისსა კომლი ერთი გუ-
ლია და ივანე... (ქსძ, VII, გვ. 174).

ხიდისთავი 1771 — ღმერთმან ... ჳელმწიფის ჳირი მოსცეს ... სააკაძეს ქაი-
ხოსროს... ბაბალაშვილისათვის ჩემს ყმას სამნიაშვილს მამული მიუყიდნია
ჩემის მალევით... ჳიდისთავს რათ იყიდა ჩემს შეუტყობრათ, მე ატენს გახ-
ლდი, არც წიგნი მაჩვენა... (ქსძ, VII, გვ. 182).

ხიდისთავი 1771 — იხ. რუისი

ხიდისთავი 1774 — იხ. ბარაღეთი

ხიდისთავი 1783 — [ნუსხა საქვეყნო ხარჯისა, მიცემული ერეკლე II-ის მი-
ერ თეიმურაზ ჯავახიშვილისადმი]: ... ხიდისთავს მსახლობელთ ექვსი თუ-
მანი... ხანდაგს მსახლობელს თორმეტი მინალთუნი... ქვახრელს მსახლო-
ბელთ (შეიდი და ათი შაური)... გრაეცელს მსახლობელთ (თუმანი და ათი
შაური)... (მსეი, III, გვ. 75).

ხიდისთავი 1784 — საციციანოს მჳარეს სარდალ ქალაქის მოურავს ... სა-
სარდლო შესწერდა... (ოცდაოთხი მინალთუნი) ხიდისთავს საბატონიშვილო

კომლი ივ... გრაკალს ამილახერიშვილის გივის ყმა კომლი ვ... ქვახვრელს
წმინდის შიოს ყმამ კომლი ვ... გორისელები გორიჯვრის ყმა კომლი იბ...
საქათახეო კავთისკვეს კომლი იმ... თეიმურაზ მდივანბეგის ყმა ნიზბელი
კომლი ბ... (მსეი, III, გვ. 78-80).

ხიდისთავი 1784 - იხ. გორი

ხიდისთავი 1784 - იხ. თეძამი

ხიდისთავი 1786 - იხ. წედისი

ხიდისთავი 1787 - ლელუასშვილს გაბრიელს თავის სიმამრის, ხიდისთავს
მდგომის ქათალიკოზის ყმის, დვალისშვილის პაპასი, მართებს თამასუქით
5 თუმანი... გორელის ტერ-აკოფასი გაბრიელ ლელუასშვილს მართებს... კა-
რალელის ოქრუასი მართებს გაბრიელ ლელუას-შვილს თამასუქათ... ამისი
პირი გორს თუთუნაშვილს გაუგზავნე... (მსეი, II, გვ. 72-73).

ხიდისთავი 1787 - იხ. წედისი

ხიდისთავი 1788 - ღმერთმან ... კელმწიფის ჭირი მოსცეს მეღვინეთხუცის-
შვილს თომასა და პაატას. შარშან ... ხიდისთავის გარეშემო ორმოცდაა-
თის დღის ბეთალმანის მიწის წყალობა დაგვემართა სამამულეთა... (ქსმ,
VII, გვ. 770-771).

ხიდისთავი 1792 - [არზა ტლაშაძეებისა]: ... უწინაც სახასო ვყოფილვართ
და ახლაც ხიდისთავს ჩვენს მამულზედ მივედით, აქამდი დოესს ზაქარიე
ციციშვილს წილათ ვიყავით და დავთარშიაც იქ ვეწერეთ... ახლა გევედრე-
ბით, რომ ერთი ოქმი გვიბოძოთ გლურჯიძეზედა, დავთარშიაც იქ დაგვწე-
რონ... (ქსმ, VIII, გვ. 174).

ხიდისთავი 1793 - იხ. ერედვი

ხიდისთავი 1795 - [არზა მეღვინეთხუცისშვილებისა]: ... ხიდისთავის გარე-
შემო ორმოცდაათის დღის ბეთალმანი თუ საგანაყოფო მიწა უნდა მოგ-
ვცემოდან... თქვენს ოქმშიაც ასე აცხადებს: გორის ძირში რომ მიწა არის,
ის უნდა მიეცესო. თქვენს იასაულს სამჯერ ჰელი აუმართავს და ჯვარი
დაუსვამს და ვისაც უჭირავს, იმ გლეხს კაცს ჯვარი მიღმა გადაუგდია და
კიდევ მოუხნავს... (ქსმ, VIII, გვ. 319).

ხიდისთავი 1795 - ... [აბრიაშვილი] სეხნია ასე ჩიოდა: ხიდისთავს რომ
დავსახლდით, მოურავმა და მოხუცებულთ კაცთ მითხრეს - ეს თქვენი
ნასყიდი მიწა არის, ეს დაიჭირეთ... ცარიელი მიწა ვენაჭით ავაშენე; თომამ
[მეღვინეთხუციშვილმა] წამართოო... ჩვენ, მსაჯულთ, სეხნიას ნასყიდობის
წიგნი მოვთხოვეთ, ვერ მოიტანა. ასე თქვა: ატენი რომ ლეკებმა წაახდი-
ნეს, მაშინ დამეკარგაო... (ქსმ, V, გვ. 658-659).

ხიდისთავი 1795 ახლო - იხ. ქარელი

ხიდისთავი 1797 - იხ. სურამის ციხე

ხიდისთავი 1798 - [განაჩენი ფარნაოზ ბატონიშვილისა]: ... აბაზაძე დავით
იასაულთ! უნდა მიხვიდე ხიდისთავს, როდესაც აღექსიშვილებს თავის სა-
ჭირნახულო მიეცეს, იმ სადაო მიწაზედ ხელი უნდა აუმართო და მეღვი-
ნეთხუცისშვილებს მიიბარო... (ქსმ, VI, გვ. 50-51).

ხიდისთავი 1800 – იხ. სათარხნო

ხიდისყური. კახეთი

ხიდისყური 1756 – იხ. ალვანი

ხიდისყური 1784 – იხ. ნაფარეული

ხიდისყური 1799 – კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი ... ნოდარიშვილი ... გიორგისა. თქვენი წყალობა დაგვემართა – ხიდისყურის სოფლის აშენებისა. ჩავედით და ვიმუშავეთ... იქ ორიც დიდი სოფელი გაიმართება... თქვენს მობძანებამდისინ იქ მუშაობასა და ხვნას ნუ დამიშლით... (ქსძ, VIII, გვ. 525).

ხიდურა. სვანეთი

ხიდურა 1503 – იხ. რაჭა

ხივში // ჳივში // ხიმში. რაჭა

ხივში 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ხივში 1559 – ... წმიდაო მღვდელთმოძღვარო ნიკოლოზო, ჩვენ ... ნიკორწმიდელმან დავით ... შემოგწირეთ ... ხივშს ერთი გლეხი დონაძე... (ქსძ, III, გვ. 262-263).

ხივში 1776 – იხ. ბარი

ხიზიყი – იხ. ქიზიყი

ხითი – იხ. ხიდი

ხიმში – იხ. ხივში

ხინოწმინდა. გურია

ხინოწმინდა 1780 – იხ. გამოჩინებული

ხინოწმინდა 1782 – [სითარხნის განახლების სიგელი სოლომონ I-ისა]: ... ჟამთა ვითარებისაგან ხინოწმიდა თათრისაგან გაოხრდა და მის ზედა მღვომელი ეპისკოპოსი იოანე იმ აღგილიდამ გარდმოვარდა, სამკვიდრო აღგილი აღარ ქონდა და სარჩოდ გამოჩინებულს საწინამძღვროზე დაეაყენეთ... არც ჩვენგან და არც შემდგომად ჩვენსა სხვათა მჟაპრონეთაგან გამოჩინებულის წინამძღვარს და მისს ყმას სახასოს კაცს საურის გარდასახადი ხარკი არ ეთხოვებოდეს... (ქსძ, VI, გვ. 728-730).

ხინუსი. სომხეთი

ხინუსი XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ხინჭები. კახეთი

ხინჭები XII ს. ბოლო – იხ. რაბუნო

ხირიკე. შიდა ქართლი

ხირიკე 1260 – იხ. ხოვლე

ხირიხები. ქვემო ქართლი

ხირიხები 1543 – იხ. სხალნარი

ხირსა. კახეთი

ხირსა 1779 – იხ. ფლავე

ხირსა 1782 – ... სამართალში თავის პირით აღიარა ასათამ: ის ბიჭები მე დაგვარგე, და ის საზარელი ხმა მე დაგვადებინეო, და ხირსის მღუღელს მე დაეაწერინე ის წიგნიო... (ქსძ, VII, გვ. 546).

ხლომის წყარო. შიდა ქართლი

ხლომის წყარო XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. ქსანი

ხოზი // ხოფი. სამეგრელო

ხოზი 1470-1474 – იხ. მსხულები

ხოზი XV ს. II ნახ. – ... ჩუენ, პატრონმან დადიან-გურიელმა შამადავლამ, იადგარი ძუელითგნი ვნახეთ და ასრე ყოფილიყო ძუელითგან და ესრეთ ეწერა: „ვინცა ხოფისა საყდარსა გარეშემო უპატიობა იკადროს ... ათი გლეხი დაუურვოს საყდარსა. ვინცა სახოფოსა ზედან მოუხდეს, დაარბიოს და დაწუას, მეხადილე გლეხი დაუურვოს საყდარსა... აგრევე ჭვირიას და ცუს შუა ტყე და წყალი ყოვლად წმიდისა ხოფისა ღმრთისმშობელისა არის უცილებელი“ (ქსძ, II, გვ. 210).

ხოზი 1569 – ... ოდეს ... თათრისაგან გაოხრებული საყდარი და მონასტერი ... მოგუცეს ჩვენ, წულუკიძეს ხოფელს ნიკოლოზს ... შემოგწირეთ მცირე ... შესაწირავი ესე შენ, თეთროსანსა ხოზისა ღმრთისმშობელსა... ერთი დიდი ქვაბი სპილენძი გურიადამან მოვატანინე... კიდევ ამას გარეთ ერთი მოსახლეთ კაცი თათრისაგან ვიყიდე – სკვაბიოჩა ფაცისა და მოვნათლე, დავასხლე ხოფს... (ქსძ, III, გვ. 274-275).

ხოზი 1611-1657 – ... გეადრეთ და მოგახსენეთ დაწერილი ესე სიგელი ... თქვენ ... უთროსნისა ღმრთისმშობელსა, და ძელსა ცხოველსა, ხოფს ტაძარსა შინა განსვენებულთა ... ჳელმწიფემან პატრონმან დადიანმან ლევან... ჩუენცა გულსმოდგინებთ ესრეთ დაუმტკიცეთ ... თავს მსხულების წმიდა გიორგი, მისი შესავლითა... კემხელს გეგებერია, ვაჭრის შვილები... წუწუნარი მამული... წყლის პირს რიონზედა ჭალადიდსა ნახევარი ბაჟი ხოფისა ღმრთისმშობელისა არის; არის ქარიატას და კემხელს მესამედი ნავი და ბაჟი ყოვლად წმიდისა; არის ნოხუდენს ოთხი კუამლი კაცი [მებეგრე]... აგრეთვე ცუს გამოღმა და ჭვირას გამოღმა ვინც ნადირი მოკლას, სეფესა ყოვლად წმინდასა წინ მოიღებდენ, ნურავინ დააკლებთ... (ქსძ, II, გვ. 208-210).

ხოზი 1675 – ... ჩვენ სრულისა ოდიშისა და აფხაზეთისა მპყრობელ-მკონებელმან დადიანმან პატრონმან ლევან [გეადრეთ]... ძველადგანცა ხოზი ბიჭვინტისა ღთისმშობლის შეწირული ყოფილიყო და ჟამთა ვითარებისაგან გამოხმოდა... და შემოგვიწირავს მცირე ესე და კინი შესაწირავი ხოფი ორი სასახლითა, სხულებითა, და ხორგითა, სულა მათის შესაუღლითა... ხორგას სამი ნავი ვაჭარი თუ მოვიდეს, ერთი ბაზარგანი ვაჭარი სახობოს კაცისას დადგებოდეს და სხვა რომელიც ... იყოს ხოფისა ღუთისმშობლის შეწირული, ყველა ისრეუ შეგვიწირაუს... (დსსს, I, გვ. 76-77).

ხოზი 1696-1742 – ... ხოზის შესავალი და შეწირული სანთელი: ხორგას თავს: დასტურაია ჭუჭუ ... ოთხი ღოდარიკი სანთელი. იღორისა შვილები

ოთხი ლოღარკი სანთელი... გადმა ხორგას თაბუნია ხოჭოლავსეული პარტახი ძველთაგან შეწირული ყოფილიყო და ოთხი ლოღარკი სანთელი... ჯიანისეული კაცი ავშილადა... ხობს ბაბაკონი ბიგვაეა ხუთი ლოღარკი... ბიას კონიორე სიჭინავა ... ხუთი ლოღარკი... სახარბედიოს ეჯიბია ივანელა სამი ლოღარკი სანთელი... ხორგას ჩემი შეწირული რომელიც იყო ის დამიწერია... (ქსძ, III, 770-772).

ხოზი 1700 ახლო – ... ერთი კომლი კაცი წალეჯიხელისაგან ვიყიდე ... მათის სახლისკაცითა, მისის ეკლესიითა ... [და] ყოვლის ფერთა. შემოგვიწირავს ხოფისა ღმთისმშობლისათვის ჩვენ მთავარებისკოპოსმან ხოფელმა ევთიმი ფალავამ... (დსსს, I, გვ. 84).

ხოზი 1706 – იხ. ხორგა

ხოზი 1712 – იხ. ხორგა

ხოზი 1756-1761 – ღმთისმშობელო, საყდრისაო ხაბისასა განსვენებულო, ჩვენ... კათალიკოზ-პატრიარქმან ბესარიონ შემოგწირეთ ჯიანის მერაბის-შვილი ივანე და სვიმონ... და ... პარტახი ნაგეგენაუ ტყით, წყლით და მიწა-მამულით, საყანით, სახოხბით... (დსსს, I, გვ. 129).

ხოზისწყალი. სამეგრელო

ხოზისწყალი 1777 – ... მჰყრობელმან ოდიშ-აფხაზთა-სვანთა-თაკვერთა და პონტოს ზღვისამან, ძემან ... დადიანისა ოტიასამან ... კაცია ... მცირედ ძღვნად მივიყარო შენ, [ცაიშის ღმთისმშობელო]... რომელ ეკლესია შენი ... ქვრივად ევო ... მიტროპოლიტი გრიგოლ ... დავადგინეთ განმგედ ეკლესიისა შენისა და მას ვარწმუნეთ ... საკუთარი ყმანიცა და ადგილნი შენი ყოვლინე და სამწყსოცა შენისა ეკლესიისა ხოზის წყალს გაღმართი... (დსსს, II, გვ. 177).

ხოდაშენთ ბოლო. კახეთი

ხოდაშენთ ბოლო 1582 – იხ. იფნიანი

ხოდაშენი. კახეთი

ხოდაშენი 1392 – იხ. ტფილისი

ხოდაშენი 1513 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან გიორგი ... მოვატსენეთ ... ჟამთა შლილობისაგან ... გამოწირული თქვენი მკვდრი მამული ხოდაშენი, დუდაური და ბაწაწიანი და მახარასშვილნი თავიანთის მზღურითა... ხოდაშენსა და წინანდალს შუა ტვეი ჩავლის, მას შიგნით ... წმიდის დავითის უდაბნოსა მიიღებდით და ჩუენთჳს აღაპსა იქმოდეთ... (ქრონ, II, გვ. 332).

ხოდაშენი 1579 – იხ. მცხეთა

ხოდაშენი 1582 – იხ. იფნიანი

ხოდაშენი 1654 – იხ. საგარეჯო

ხოდაშენი 1675 – ... კელმწიფისა ... დავითის ასულმა, დედოფალთ-დედოფალმან ... ქეთავან ... შემოგწირეთ შენ ... წმიდაო გიორგი ალავერდისაგ, ხოდაშენს ბათიაშვილის ნაქონი მამული, რაც ბეჟანს მამული აქუს, იმისი ნახევარი... (ის, IV, გვ. 52).

ხოდაშენი 1721 – იხ. გავაზი

ხოდაშენი 1722 – იხ. სარუსთვლო

ხოდაშენი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ხოდაშენი 1769 – იხ. გაღმა მხარი

ხოდაშენი 1770 – იხ. ოუიო

ხოდაშენი 1771 – ღმერთმან ... ჯელმწიფის ჭირი მოსცეს ... ბერს კოზმანს. ხოდაშენის სათხოვარს ნახევარს თქვენი სახასო აძლევს და ნახევარს ყორ-
ჩიბაშის ყმები, ალავერდლის ყმები, ბოჭორმელები და მე ვაძლევთ... რაც
მერგება, მე ცალკე შემომეწერებოდეს... (ქსძ, VII, გვ. 184).

ხოდაშენი 1772 – ღმერთმან ... ჯემწიფის ... ზურაბს მამუჩისშვილს მოს-
ცეს... მე და რევაზ რომ გაიყვარებით, ხოდაშენს ბატიაშვილების მამული
... არ მომცა... მეორე ეს მოგხსენდესთ. დათუა ქიზიყის მოურავის შვილმა
ახთაღლაში თორმეტი თუმანი მაძლივა ჩემს წილში; მე უთხარ, არ მოგცემ...
მეხუთეს ეს მოგხსენდესთ ... ბალსადგომს ორი საკომლოა, ერთი მე მერგო
და ერთი რევაზსა... (ქსძ, VII, გვ. 204-205).

ხოდაშენი 1772 – იხ. ახალშენი

ხოდაშენი 1781 – იხ. ყაზახი

ხოდაშენი 1786 – იხ. ახალდაბა

ხოდაშენი 1790 – ხოდაშენელები სახასო კაცნი ... აწყურელთ უჩიოდნენ
მთაზედ: ამდონი ხანია ამ მთაზედ ლაპარაკი და ცილება არა გვქონიაო
და ახლა ამ შფოთზედ მივიწივნენითო... ხოდაშენელთ სამძღვარი ეს არის:
ბოლოს წამებული შავლით, მაღალგორი თელიანის ჩასავალში საყდარი
დგას, მზის ჩასვლისაკენ ამის შავლით, ნაგომრის თავი ჩასავალი საღან-
ძილისაკენ, ამას ზემოთ ნაშარობი რომ ელიის გორზედ ზედ მივა, ამ მიჯ-
ნებს გარეთ აღმოსავლეთისაკენ ხოდაშენელთ საქმე არა გვაქესო; და ამ
მიჯნებს აქეთ დასავლეთისაკენ აწყურელთ საქმე არა აქვსთო. აწყურელთ
მიჯნები დასახეს ამ რიგათ: ბოლოს მაღალაურის თავი რომ გაივლის და
ბერხევაში ჩავა, ბერხევიდამ გიგაანთ საყდრის ზემოთ გაუვლის და ჭიკარ-
ტიანთ კლდეში ნაშარობში ჩავა, აქედამ საღანძილზედ ავა, თავში მიჯ-
ნა არის, ქვა ყრიანი არის, აქედამ ავა და ელის გორის საყდართან მივა...
ერთი მოწამე წამოაყენეს ხოდაშენელთ მოხუცებული ბოჭორმის ყმა შიო
მჭედელი (ქსძ, V, გვ. 484-486).

ხოდაშენი 1793 – იხ. ქვემო ხოდაშენი

ხოდაშენი 1796 – [ალექსანდრე ბატონიშვილის წერილი დარეჯან დედოფ-
ლისადმი]: ... ამდენი ხანია აქ გახლავართ და ერთი არზა ვერ მოგართვი...
უქადალდობით და თქვენც რომ თელავს ბძანდებოდით, ამ ორის მიზეზი-
სათვის ვერ მოგართვი არზი... აქ ორი ხოდაშენელი კაცნი გახლავან, ერთი
მღვდელი და ერთი ჩანგასშვილი, ახლა გვესმის, რო ესენი დაგირბევიათ,
ამათ საფარში შეგეჩენენ, სხვა წყალობაც უნდა დაემართოსთ, არამც თუ
დაარბიონ, რა წყალობის მაგიერია?... (სს, III, გვ. 223-224).

ხოდაშენი 1796 – იხ. ვარდისუბანი

ხოდაშენი 1797 – იხ. მარტყოფი

ხოდელი. შიდა ქართლი

ხოდელი 1781 – იხ. ბადაანი

ხოვა. კახეთი

ხოვა 1722 – იხ. მარტყოფი

ხოვლე // ხოვლევი. შიდა ქართლი

ხოვლე 1260 – ... ესე დაწერილი დაგიწერეთ და მოგაცხენეთ თქვენ, რკონისა ღმრთისმშობელსა ... მე კახამან და ხათუთამან. შვილი არ გუესუა და ვიყიდეთ სოფელი ხოვლე თქუენთჳს, მემამულეთა აღბუღაფსაგან და მისთა შვილთაგან გასყიდულნი... ჩემის სულისათჳს მიყიდია და არავის საქმე უც ხოვლეს გუერდით: არცა შვილსა და არც ძმასა... და რა გინდა ვალი, ანუ დაჭირება დაემართოს ჩემისა გუარისა კაცსა, ვითა გიშელთა და ფანასკერტელთა მამულსა თანა არაი საქმე უც, ეგრევე ხოვლესთანა არაი საქმე ეფვას... მოგუიკსენებია სოფელი ხოვლე ზურითა, ხოდაბუნითა, ტყითა, ველითა, წყლითა, წისქვილითა... ორი მიწაი მეტეხთა ღმრთისმშობლისა იყო შეწირული: ბეჟეურეთი და გორგაითი. მათ კიდე გაეყიდა და მე ეგრეთცა მეტეხთა ღმრთისმშობელს მოგაცხენე ჩემისა სულისათჳს. მორბედის ძის მიწაი ვარძიის ღმრთისმშობლისა იყო შეწირული და მასვე მოვაცხენე. ხოხალაისძე და აბესაისძე კაცთას შეწირულნი იყუნეს და მასვე შევსწირენ... პატრონისა მწირველსა თხუთმეტი გრივი ხუარბალი ხოდაბუნთაგან მიეცემოდეს, ნახევარი წმიდაი და ნახევარი საეროი; და ვენაჳნი ვითა გამიჩენიან ესტატური და კოხური... ჩემსა მწირველსა ხუთი გრივი ხუარბალი მიეცემოდეს ხოდაბუნთაგანვე... და ვენაჳი გუერაისძისა განაყოფისა, ღომისეული. ხათუთას მწირველსა ჰქონდეს ვენაჳნი შეუვალნი, ხოვლეს... ვითა გარესჯისა საქონებელნი არიან, ეგრე იურეგბოდეს ხოვლური საქმე, წინამძღუარი მეტად ნუ ჰპატრონობს... [ხელრთვები და დამტკიცებები]: ესე, ვითა პატრონსა კახასა და მე დაუწერია და მოუკსენებია ხოვლე რკონისა ღმრთისმშობელსა, მე, ხათუთა ჩემითა ჳელითაცა ამასვე მოგაცხენებ ... თქუენია აუცილებელი: გოგოსი, ბოსელა, ხირიკე, ჭავჭავისი, მერია, გარკალი. ამის მიწასა ვინც ხნედენ თქუენი ყმანი, დალა თქუენია... ჩუენ სამისავსე უდაბნოსა გარესჯისა მწირნი და ყოველნივე ერთსულობით დაუმტკიცებთ... ჩუენცა ... სუეტის-ცხოველის მეექუსე პატრიაჳი და ქრისტეს მიერ ყოვლისა საქართველოს კათალიკოზი ნიკოლოზ ვამტკიცებ... შემწენი და თანამოქმედნი ... ღმერთმან აკურთხნეს და წმინდამან დედაქალაქმან... (ქისკ, I, გვ. 146-157).

ხოვლე XIII ს. II ნახ. – იხ. ბნავისი

ხოვლე 1412-1442 – იხ. რკონი

ხოვლე 1595 – იხ. რკონი

ხოვლე 1609 – იხ. არჯევენაული მამული

ხოვლე 1624 – იხ. თავა

ხოვლე 1636 – ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... ესე წყალობისა წიგნი ... გიბოძეთ თქუენ ... ჯავახიშვილს ... როინს... ნახევარი ხოვლე და აბანო თქუენი ნასყიდი იყო და კიდევ ჩუენგან ასრე გათარხნებული იყო, რომე, ჩუენი სათხოვარი და გამოსაღები აბანოსა და ნახევარს ხოვლეს არა ეთხოვბოდა-რა. და ვითაც რომე სასახლე იყო, ნახევარს ხოვლის თარხნობასაც გუიადგენით და ასრე გითარხნეთ ერთობით ხოვლე და სოფელი აბანო, რომე არაფერისთანა საჩუენო სათხოვარი და გამოსაღები არა ეთხოვბოდეს რა... (ქსის, გვ. 126).

ხოვლე 1643 – იხ. არაგვი

ხოვლე 1675-1682 – იხ. ზესი

ხოვლე 1709 – [სიგელი ვახტანგ VI-ისა ჯავახიშვილებისადმი]: ... თქუენ ხოვლევს ბეგიაშვილის ვენახი მოგუყიდეთ და ეს პირობა გუთხოვე, რომე ამისი მუშაობა საჯავახიანოს არ დაგუდვათო. ჩვენც ეს ... პირობა მოგვიცემია... (სს, II, გვ. 225).

ხოვლე 1717-1719 – ესე წიგნი მოგართვით ჩვენ, ჯავახიშვილმა ნიკოლოზ ... თქვენ, ჩემ რძალს ბატონს ანახანუმს... თორმეტის კვამლის კაცისაგან ... ათი კვამლი კაცი ისევე საერთოთ დაგვიდევით. და ორი კვამლი კაცი ხოვლეს ... და ხანდაკს ... სათავისთაოთ თქვენ დაგიდევით... ამაების თავდებად ... ყარაღაჩის მამასახლისი ბერიაშვილი ბერი მოგვირთმევია... (მსკი, 33, გვ. 115-116).

ხოვლე 1718 – იხ. ზენადრისი

ხოვლე 1721 – ... ჩვენ, ჯავახიშვილმა ფარემუზ ... თქუენ, რატიშვილს ... ზურაბს ... მოგყიდეთ ჩვენი მემკვიდრე ყმა ხოვლეს ხუციშვილი ბერუა ... ყოვლის მისის სამართლიანის სამძღვართა... (სს, II, გვ. 313).

ხოვლე 1721 – იხ. აბანო

ხოვლე 1727 – ... ჩვენ, ჯავახისშვილმა ქაიხოსრომ ... თქვენ, ჩვენს ბიძაშვილს როინს ... მოგყიდეთ ჩვენი მემკვიდრის ყმის ჯაჯიასშვილის ... ვენაჰი ხოვლეს, რასაც შენი ვენაჰი ჩამაიტანს ჳევჳაელამდინ,¹⁰¹ უწყალოთ მოგყიდეთ, შენის წყლით უნდა მორწყვიდე... არის ამის მოწამე ... ახალქალაქელი მამასახლისი ელისბარა... (სს, II, გვ. 339).

ხოვლე 1733 – ... მე, ზესელმა ... ჳაჭიასშვილმა გიორგიმა ... შენ, ჯავახისშვილს ქაიხოსროს ... მოგყიდე ხოვლეს, შენის ზვრის ბოლოს, ჩემი საკუიდრო ვენახი... ერთი გვერდი ბატონმა ჩემა რომ ჩემი ვენახი მოგყიდა, ამისივე ნახევარი, იმის მიდგამი და ბოლო ხევი-ხმელამდი... (სს, II, გვ. 368-369).

ხოვლე 1737 – ... ჩვენ ... ჯავახიშვილმან ... ავთანდილ ... შენ, ჩვენს აზნაურშვილს ბეჳანისვილს ოთარსა ... მოგეცით ... ხოვლეს [და] აბანოს [ყმამაშული]... უწინაც სააზნაურშვილო იყო თადულაშვილის მამული და თარხანი იყო, ჩვენც წყალობა გვიქნია ... არცა რა ... სათხოვარი არა გეთხოვ

¹⁰¹ ხევხელა

ბოდეს რა საჯაოხიანოს, როგორც სხვათ აზნაურშვილებს არა ეთხოვოდეს რა, ისე შენ არა გეთხოვებოდეს რა ... (სს, II, გვ. 391-392).

ხოვლე 1738 – ... მე, ღვთისაერისშვილმა ოტიას შვილმა ივანემა, თქვენ, ჯავახისშვილს მზეჭაბუკს ... მოგყიდეთ ჩვენი ალალი ნასყიდი ხოვლეს მთიულისშვილის მამული. მოურავიანთაგან სააკაძეს ეყიდათ და სააკაძეების ჩვენ ვიყიდეთ. ახლა ეს ჩვენ ეს მამული თქვენ მოგყიდეთ... (სს, II, გვ. 394).

ხოვლე 1765 – იხ. საჯავახიანო

ხოვლე 1782 – დმეტრძან ... ჯელმწიფის ჭირი თეიმურაზ ჯავახიშვილს მოსცეს. ჩვენს სოფელში, ხოვლეს, ოთხის დღის მიწა ციხესთან ახლო, არის თქვენი. ამ მიწილამ ორის დღისა ანახანუმ დედოფალმა ზაალ ჯავახიშვილს მიჰყიდა, ამ მიწისა დარჩა თქვენი ორის დღისა... ამ წყალობას ვითხოვ: ამ ორის დღის მიწის წყალობა დაგვმართოთ და გვიმსახუროთ... (ქსბ, VII, გვ. 570).

ხოვლე 1790 – იხ. ქვენადრისი

ხოვლე 1795 – იხ. ქვახერელი

ხოვლე XVIII ს. – უყურე ამ ... უსჯულოებსა: ხოვლე რაგვარად მტკიცედ შეწირული წურთმევით წმიდის ღმრთისმშობელისათვის! იმას ავიწყებდენ და ვინც კარზედ უსახლობენ, რკონის გლეხები, თავისი სამკვიდრო მონასტრისა, იმათ ატყუებენ და აღარც იმას ანებებენ (ქისკ, I, გვ. 160).

ხოვლესწყალი. შიდა ქართლი

ხოვლესწყალი 1717-1719 – [განჩინება მეფე ბაქარისა]: ჯავახიშვილი ფარემუზ და მისი შვილნი ... ხოვლეს წყალზედ ლაპარაკობდენ... აწ ამისი ასრე გვიბძანებია: რაც ხოვლეს წყლის წილი ფარემუზიშვილებს ნათესავებში ჰქონდეს, იმ თავეთის წილის წყლიდამ ერთი დღე როინ, ორი დღე ავთანდილ და ნაბერალმან ფარემუზის ექვს გლეხს დაანებონ, რომე იმითი მორწყონ... (სს, II, გვ. 308).

ხოვრეთი // ხორითი. იმერეთი

ხოვრეთი 1452 – ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან გიორგი ... მაჭავარიანსა სიქდურიშვილს გოგიას ... დაგიმტკიცეთ თქუენი მკუიდრი და ნასისხლი სოფელი ხოვრეთი და წვეა და ილეში... (ქრონ, II, გვ. 264).

ხოვრეთი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ხოზეთი. ქვემო ქართლი

ხოზეთი 1523 – იხ. მძოვრეთი

ხოზოეთი // ჯოზოთი. შიდა ქართლი

ხოზოეთი XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ხოზოეთი 1774 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ხოზოეთი 1781 – იხ. ისროლისხევი

ხოზოეთი 1781 – იხ. ქსანი (ქსნის საერისთავო)

ხოირი // ჯოირი. ოდიში

ხოირი 1525-1550 — იხ. ბიჭვინტა

ხოირი XVI ს. მიწ. — [ნუსხა ნაჭანეულის საკათალიკოსო გლეხების ბეგრისა]: ... არის ხოირს საკათალიკოზო გლეხნი ოცდარვა კვამდი. მართებს ერთობილათა ჯუმლად: თითო კარგი პურის ჭმევნა ორ-ორის კარგის საკლავითა... არის ნაჭანეულს: საკლავის ჯუმადი ოთხმოცდათვრამეტი... (ქსძ, III, გვ. 386).

ხოირი 1611-1657 — იხ. სუბეში

ხოირი 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ხოირი 1616-1639 — იხ. ხაუშელი

ხოირი 1621 — იხ. ბარი

ხოირი 1661-1680 — იხ. ნაჭანეური

ხოირი 1696-1704 — ნაჭანეური

ხოლასკური. იმერეთი

ხოლასკური 1578 — იხ. ქუთაისი

ხოლასკური 1773 — იხ. ქუთაისი

ხოლევი. შიდა ქართლი

ხოლევი 1723 — იხ. ხანდაკი

ხონი. იმერეთი

ხონი 1525-1555 — იხ. ბიჭვინტა

ხონი 1570 — ... ჩვენ ... მეფეთ-მეფემან პატრონმან გიორგი ... გიბოძეთ თქვენ ... წულუკიძესა დავითს ... ხონს ხოსროსეული სასახლე და გლეხები... ამას გარეთ გოგატაური სასახლე... ამას გარეთ ჩვენი სახასო სანადიროები და სასახუნდროები — წყალტუბოს გაღმა, ბოლო მადლაკის საზღვრამდის, თავი ნასაკირალი, ბოლოს განი გასწორებით, ჩიჩას ფონია კუხამდის და თავი სამზღვარი ღოზგორუა, რომელსაც სერი დაიტანს მათხოჯის სამზღვრამდის; ამას გარეთ კონტოეთი, გლეხები ჩარგაიძები... (იდ, I, გვ. 18-19).

ხონი 1578 — იხ. ქუთაისი

ხონი 1600 — ... არის წმიდის გიორგის ხონის საყდრისა გამოსავალი... მართებს ხუნწს ლიპარიტიანის შემოწირულს... მართებს ჭანგას ბრელიძეს ხადილი; და მიქელაძემ ამოაგდო და პარტახტი მას აქუს, გლეხი დაასახლა... (ქსძ, III, გვ. 367).

ხონი 1616-1621 — იხ. საგენათლო

ხონი XVII ს. — იხ. ჯიმაშტარო

ხონი 1621 — იხ. ბარი

ხონი 1628-1639 — ეპა, შენ ... უძლეველო გიორგი განმშუშნებელო ხონისაო ... ჩვენ ... დადიანმან ლევან ... მას ჟამსა ოდეს ... გაბუნები მივდეს და მრავალი უპატიოება ჰკადრეს პატიოსანთა ხატთა ... განუჩინეთ მათ უღთთა სასჯელი... ექუსი მოსახლე კაცი ხონს დასასახლებელად მოგვსენებია... (დსსს, I, გვ. 51-52).

ხონი 1660 – იხ. ილორი

ხონი 1661-1663 – ... ჩუენ პატრონმან მეფემან არჩილ შემოგწირეთ ორი გლეხი ჩუენდა გასამარჯვებლად და სულისა ჩემისა საოხად **ხონს** კიკანა-ის სუანიძის შვილები გიორგი და ბიჭუკაი ... ამას გარეთ კიდევ შემომიწირავს მეორე გლეხი **კუხს** გოგოვეი ვაჭარაძე ... (ქსძ, III, გვ. 371).

ხონი 1673-1696 – იხ. გელათი

ხონი 1750 – ... ესე ... წიგნი ... შემოგწირეთ შენ, მთავარმოწამეს **ჯონის** წმინდას გიორგის და ეკლესიასა შენსა, ჩვენ ... მროველ მიტროპოლიტმან, არაგეთ ერისთვის ძემ იოსებ... მეფეთ-მეფემ სოლომონ ... ეს სამთავრების-კოპოსო ეკლესია და მამული და ნახევარი ბაჟი მიბოძა ... და ჩემი სახვედრო ბაჟის გამოსავალი რაც იყოს ... წმინდას გიორგის **ხონისას** და შენს ეკლესიას შემოგწირეთ... (წმსი, I, გვ. 95).

ხონი 1754-1768 – [სოლომონ მეფის სიგელი ხონელებისადმი]: მეფე სოლომონ გიბძანებ, სულ ერთობით **ხონელებო!** ... თუ დიდი თათრის ძალი და გარდასახადი არ მომდგეს, წრეულს იქით ჩემთვის საური თითო მარჩილის მეტი არ გარდაგახდევით... (დსსს, II, გვ. 36).

ხონი 1758 – ... ჩვენ ... მეფემან ბატონმან სოლომონ ... შენ, წმინდის გიორგის ყმას ქუთათელაძეს მიქელს, მღვდელს ... გიბოძეთ **ხონის** წმინდის გიორგის დეკანოზობა... (იდ, I, გვ. 101).

ხონი 1760 – ... ესე ... საფიცარი მოგართვი ... მთავარმოწამეს გიორგის, ჩვენ, წულუკიძემ კაციამ... ჭანტურის შვილი ძველათ თქვენი შეწირული ყოფილიყო. მერმეთ ჩვენს სახლისკაცს ყავდა... იმას ხელახლა წამოსლოდა და ისევ თქვენ მოგენდო... ბატონი შვილს ეჭირა მაშინ **ხონი** და ვთხოვე ეს გლეხი ... და ისევ მე ვიშოვე... [ახლა] ორი გლეხი ჭანტურის შვილი ... წმიდის გიორგისათვის შეგვიწირავხარ... (დსსს, II, გვ. 12-13).

ხონი 1760 – ... ესე ... სიგელი მოგართვი შენ მთავარ მოწამეს ილორის წმინდას გიორგის ჩვენ ... მეფეთ მეფემ სოლომონ.. ძველად ჩვენთა მამა-პაპათაგან **ხონს** ჭამჭიანიძენი თქვენი შეწირული იყო, მერმეთ ჟამთა ვითარებისაგან საერისკაცოდ გამხდარიყო. ახლა ... გელახლა შამოგწირეთ ... (სმ, I, 1925, გვ. 164-165).

ხონი 1763-1769 – ... ჩვენ, წმიდისა ამის ეკლესიისა **ხონისა** მოსაყდრემან, მთავარებისკოპოსმან მაქსიმე ... ძეგლის წერით დავამტკიცეთ ... ამის ეკლესიის აწნის კატი. ვინ გინდა ხუცისაგან გამოსვენებოდა, და მისი შესაწირავი და მისართმევი ერთ ხუცეს უნდა ეჭამა და საყდარს ამისი გამოსავალი არაფერი არ ერგებოდა... ახლა ეს საქმე კათალიკოზ ბესარიონს კარგათ გაეშინჯა, გამოერთმია ის ხატი და თავისთვის დაესვენებინა... (დსსს, II, გვ. 37).

ხონი 1763-1769 – ... ესე წყალობის წიგნი გიბოძე ჩვენ, დედოფალმან ბატონმან მარიამ, თქვენ, **ხონის** ეკლესიის ყმას, ყოველთავე... ჩვენ ჟამთა ვითარებისაგან გაგვიჭირდა და **ხონი** კათალიკოზმან დაიჭირა და ჩვენს ხელში რომ პირველთგან ბაჟი იყო, იმაზედ უსამართლო ექნა ... [და] ბაჟი

დაედვა თქვენთვის... ვისმინეთ თქვენი შეხვეწა ... და გადაგიწერეთ სახასო ამ ეკლესიის ყმას მარილის, ხორცის, თევზის და მატყლის ბაჟი არ ეთხოვოდეს... (დსსს, II, გვ. 39).

ხონი 1764 – [შუუვადლობის სიგელი სოლომონ I-ისა]: ... ამოგვიკვეთია საუდიერო საძალოდ სათხოვარი ხონის წმინდის გიორგის ყმისათვის... არა ეთხოვოდეს რა ... არც ღომი და არც ღვინო და არც ხორცი ... (სმ, V, გვ. 11).

ხონი 1769 – [მამუკა ჩხეიძის შეწირულების წიგნი ხონის საყდრისადმი]: ... შემოგწირეთ ბაღანჩივაძე მამისთვალა... [მოწამე] ერთობით ხონის შემავალნი კაცნი... (დსსს, II, გვ. 41).

ხონი 1770 – იხ. ბიჭვინტა

ხონი 1771 – ... ესე სათავედებო წიგნი დაგიწერე და მოგეცი მე, ღოღაბერიძე ბეჟანისშვილმან გოგიტამ, შენ, დეკანოზს ხონისას მიქელს, ასე რომ, გაბრიელა ქუთათელაძე მისის ცოლ-შვილით იესე ჩიქვანის შვილებს ... გამოუქცა და ხატს შემოეხვეწა. მაშინც ძირათ ხატის ყმა ყოფილა, ახლათ ჩიქვანმა გიორგიმ და მისმა ძმებმა ისევ შეგირიბა... აწ მე ამისი თავლები დაგდგომივარ, რომ ამ გაბრიელა ქუთათელაძეს ... აწ აღარაფერი ფიქრი და ზიანი ქონდეს... არის ამისი მოწამე სრულობით ხონის შემავალი კრება სამღვდელო და საერო... (დსსს, II, გვ. 45).

ხონი 1773 – იხ. ქუთაისი

ხონი 1782 – იხ. დიდი ჯიხაიში

ხონი 1782 – იხ. მათხოჯი

ხონი 1787 – იხ. სვერი

ხონი 1790 – ... ესე საუდაო წიგნი მოგართვით თქვენ, ბატონს მთავარეპისკოპოს ჩიჯავაძეს ანტონის, მე, წულუკიძემ ბეჟანმა... ამის მოწამე ... ერთობით ხონის შემავალი აზნაური და გლეხი... (დსსს, II, გვ. 97).

ხონი 1790-1803 – [ხონის წმ. გიორგის გამოსაღები მართებს] ხონს ... ბაკი-სუბანს ... ივანდიდს ... კუხს ... ზედა ხონს ... კონტოეთს ... ბანგას... (დსსს, II, 125-138).

ხონი 1793 – იხ. ივლორი

ხონი 1794 – ... ესე ... წიგნი გიბოძე მე, სრულიად იმერთა მეფემან ... სოლომონ ... შენ, სანაძეს სიმონიკას... პირველითგან ხონის წმიდის გიორგის კაცი ყოფილიყავით... თუ გიმსახურო მე, თორემ წმიდის გიორგის ტაძრის მეტეს, სხვა კაცს თქვენზედ საბატონყმით ხელი არ ქონდეს... (დსსს, II, გვ. 105).

ხონჭიორი // ხონჭორი. რაჭა

ხონჭიორი 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ხონჭიორი 1591 – ... მეფეთმეფემან პატრონმან ლეონ ... თქვენ, ნიკოლწმინდელსა ბაქრაძესა ამბროსეს ... გიბოძეთ ხონჭიორი სრულობით და ჭელიში და ნამარნევეს მჭედლიძენი... კისორეთს ღომთაძენი ... წინათგანცა პაპის ჩუენისგანცა წმინდის გიორგის მთის შეწირული ყოფილიყო, აწ ახლა ჩვენ გიბოძეთ კისორეთს ღომთაძენი ... და ჩხეტიძე ღომინი მისით მამუ-

ლითა... აგრევე რაჭას ესტატეს გარეყანიძის შვილები მისითა მამულითა...
(დსსს, I, გვ. 34-35).

ხოპი. ქვემო ქართლი

ხოპი 1781 – იხ. ერეკლეს ციხე

ხოპიის ჴევი. ქვემო ქართლი

ხოპიის ჴევი 1725 – იხ. ჴალა

ხოპის ტარ.¹⁰² სამეგრელო

ხოპის ტარ 1755 – იხ. გელათი

ხოჟორნა. ქვემო ქართლი

ხოჟორნა 1646 – ... წყალობისა და აზატობის წიგნი გიბოძეთ ჩვენ, ზაქუ-
მისშვილმა ბეჟან ... შენ, ჩვენსა ყმას, ხოჟორნელს მურაჩასშვილებს შაჴნა-
ზარას... გიბოძე, რისაც მქონებელი დღეს ხართ ხოჟორნის ხევზე ან კელი
ან ვენახი ან მიწა ან წყალი... (ქსის, გვ. 193).

ხოჟორნის ხევი. ქვემო ქართლი

ხოჟორნის ხევი 1646 – იხ. ხოჟორნი

ხორაბუკი – იხ. ხორბუკი

ხორაუგი // ხორაუგნი. კახეთი

ხორაუგი 1579 – იხ. მცხეთა

ხორაუგი 1614 – იხ. უჯარმა

ხორაუგი 1722 – იხ. მარტყოფი

ხორაუგი XVIII ს. I ნახ. – იხ. თვალი

ხორბალა. კახეთი

ხორბალა 1701 – იხ. ნაპანკისევი

ხორბალა 1799 – ... მეფის ძის მირიანის ჴირი მოსცეს ... ყოდალაშვილს
მღვდელს მათეს... ხორბალაში ჩემს მამა-პაპათ თქვენგან წყალობა ქონიათ
– სასაფლაო საყდრით გაწყობილნი... ახლა ოქმი გიბოძებიათ თუშთ მოუ-
რავზედ, ხორბალისაკენ ვენახებათ დაუყო. ჩემი ხელმწიფევე, თუ ამაზედ
მიწყრებით, აქ, ფშაველში გახლავართ მე, სამწყსოს გულისათვის, ჩემს
შვილს იმის მეტი რა ბინა აქვს... (ქსი, VIII, გვ. 519).

ხორბუკი. ქვემო ქართლი

ხორბუკი 1713 – იხ. ღოღოვენა

ხორბუკი XVIII ს. I ნახ. – იხ. ბეთანია

ხორგა. სამეგრელო

ხორგა 1611-1657 – იხ. ხობი

ხორგა 1661-1680 – [ფიცის წიგნი დეისმა ჯაიანისა კათალიკოს დავითი-
სადმი]: ... გვიწყრებოდით და მოვედით ხორგას სასახლეშიდ და ... ეს პი-

¹⁰² ხობის ტაძარი?

რობა მრგვისხეობია; დღეს ამას იქით ჩვენგან ამ ხორგას, რომელიც თქვენი ყმა იყოს ... არა წაერთმევოდეს რა, თუ რამე სათხოვარი ... მოვიდეს ან დადიანის, ან დედოფლის, ან ლიპარტიანის, ან სხვა რამე სათემო საქმე მოხდეს ... ამ ხორგის ქვეყანას თქვენს ყმაში ... თქვენის მოხელეს უკითხავად, ან ჩვენის ნებით არა ვისაქმოთ რა... (სს, I, 1920, გვ. 40).

ხორგა 1661-1680 – იხ. ოდიში

ხორგა 1673-1696 – იხ. ოცხანა

ხორგა 1675 – იხ. ხობი

ხორგა 1689-1701 – ... დადიან-გურიელმან პატრონმან მამია ... ვიგულსმოდ-გინე და ვიჯერჩინებეთ, ასრე და ამა პირსა ზედან, რომე: ხორგას ნაპარ-კაო სასახლე ცხრა კუამლის კაცით კათალიკოსს დავით ნემსაძეს წულუ-კიძისაგან ეყიდა და მას გარეთ სხვა ეყიდა, თუ წირვით ეშოვნა, ჩვიდმე-ტად კუამლს კაცად გაეხადა... კიდე ზემო ხობს ბიბია ბორქუაია, ხოსია სიჭინავა. ესენი კათალიკოსს დავითს თქუენთვის შემოეწირა და მასუკან ჟამთა ვითარებისა მიერ გამოეწიროდათ და სადადიანო გამხდარიყო. და რადგან ხონთქარმან დადიანობა და ოდიში ჩვენ გვიბოძა, ჯერიყო ჩემ მი-ერ სამსახური და ქუელის მოქმედება და შემოწირვა, არა ხოლო თუ მოკ-ლებდა... შეიწირე, დედათ ღმრთისაო, ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო... (ქსმ, VI, გვ. 683-685).

ხორგა 1696-1742 – იხ. ხობი

ხორგა 1706 ... ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო, ჩუენ ... აფხაზეთისა კათალი-კოზმან ღორთქიფანიძემან ... გრიგოლ ... შემოეწირეთ მცირე ესე შესაწი-რავი: თავს ხორგას ნაპარკევის სასახლე... ხობს: სამი მოსახლე კაცი სა-დადიანო... ბიას: სიჭინავა ხოსია ხახუ ჩიჩუას საწირავს და ნიშანში ავიყ-ვანეთ. და კიდევ სახარბედიოს სამი გლეხი... ნაფანევეს სოფელი საკათალი-კოზო კიდევ ერთი მოსახლე კაცი ჯღერიას ნაყმევი პაპა ზუცობავა და იმისი ძმა შარვაშიძისგან სადგო კაცი იყო ჩუენი და იმაშედ წამოვიყვანეთ და ხობს დავასახლეთ. არმანია ყვაპსეული კაცი მაგიერშიდ ამოვიყვანეთ და ხიბულას დავასახლეთ... მათხოჯს ბარაბაძე დათვია, ივანე და ნასყი-და... კონტუათს რუხუვაძე გუგუტა და მისი ძმა მეფის ხოტივარი იყო, მეფეს გიორგის ვთხოვეთ და ჩუენ გუბოძა. კიდევ გეგუთს იაშვილს საკანონო საქ-მე დაედვა, დედისაძე დათუნა და მისი ძმა გარდავახედვინეთ და ჩვენ დავი-კავეთ. კიდევ ჩხარს ტენტერა იოანა აბაშიძე ჩუენ ვიყიდეთ... წულუკიძის კაცს მათხოჯს ბარაბაძეს ოთხი დიდი ღორი ემართა... გეგუთს იაშვილის ნაყმევეს კაცს დედისაძეს ღომსა და ღვინოს გარდაის ორი საკლავი ემარ-თა... ოკრიბას სამი მოსახლე ობოლაძე და ერთი კომბლუაშვილი ალექსან-დრე მეფისაგან კათალიკოსს ნემსაძეს ეშოვნა და ბეგარა არ მოეკითხა... ჩხარს [ყმა-გლეხებს] სხვა ბეგარა არა მართებს რა თვინიერ საყდრის სამ-სახური. ამ მესანთლეს კაცებს არც ოდიშს და არც იმერეთს გასამყოფლო არ ვთხოვოდეს არც ბატონისაგან და არც მოურავისაგან... კიდევ საგელა-თოში: საწირეს, ბუეთს, ოხუამირას, სორმონს, რიონს საკათალიკოზო კა-

ცებს თეთრის ბეგარა ემართა. ისიც ცუდად იხარჯებოდა, ხატს არას ემატებოდა. აწე მის მაგიერად სანთელი დაგვცა... (ქსძ, III, გვ. 645-652).

ხორგა 1712 ... ბიჭვინტისა ღუთისმშობელო, ჩვენ ... აფხაზეთისა კათალიკოზმან ლორთქიფანიძემ ... გრიგოლ, გადრეთ და შემოგწირეთ ... კნინი ესე შესაწირავი: თავს ხორგას ნაპარკოს სასახლე ... მისის ყოვლიფერთა... ხობს - გაჯინელი საარია... ხოსია სიჭინავა ბიას ჩიწუას საწირავში და ნიშანში ვიშოვნე... ნაჟანვეს სოფელი აფხაზს აეყარა, სამოცი მოსახლე კაცი ნეფსაძე კათალიკოზს ყვაპუ შარვაშიძისათვის მიებარებინა... შარვაშიძე რუხს მოკვდა, წავედით და ვუწირეთ ... შვიდი მოსახლე კაცი წამოვიყვანე მათის ყოვლისფერთა... კიდევ ელიშახუ ნინაისშვილი ჩარმანია და ხუცობავა პაპა ენგურიდაღმა ... ამოვიყვანე, ზოგი ხიბულას დავასახლე და ზოგი ხობს... მართებს ლოღარიკი სანთელი ... ენგურს გადმართელს ნაჟარეულებს - ღრუბელიას ორი ლაღარიკი... სახარბედიოს მართებს... მათხოჯს წულუკიძის ნაყმევი კაცი ბარაბაძენი გიორგი დადიანს ყყიდა და მან გვიბოძა დათუა, ივანე და ნასხიდა... ბიჭვინტისა ღუთისმშობელს შევსწირეთ. კონტოათს როხვაძე გუგუტა და მისი ძმა მეფის ხოტივარი იყო... გეგუთს ქაიხოსრო იაშვილს საკანონო საქმე დაედვა. ამაში ერთი მოსახლე კაცი დედისაძე მოგუცა... თეკლათს კანდელაკის შვილი სალაყაია კონალე - დადიანმა გიორგიმ. ნაგუაზოვს ხატის ყმა აიყარა, მის მაგიერად საუპატიოთ მოგუცა... ჩხარს ოჟან ტენტერა გიორგი აბაშიძისაგან ვიყიდეთ დიდის ფასით... ლიტრანახევარი საკმეველი დავადვეით და ხატს შევსწირეთ... ოკრიბას ხრესილზედ, ობოლაძენი და კუბლაშვილი ნემსაძე კათალიკოზს ალექსანდრე მეფისაგან ეშოვნა და ბეგარა დარჩენოდათ... ამას გარეთ, ოკრიბაშიდ, საკათალიკოზო კაცებს ზემო საწირეს, ბუეთს, ოხუამირას, სორმონს, რიონს - ყველას თეთრის ბეგარა ემართა... აწ, ჩვენ მის მაგიერად სანთელი დაგვიცა... ეს ოკრიბული ბეგრის სანთელს გელათს კათალიკოზის წინამძღვარს მიუტანდნენ უკლისად. კიდევ მათხოჯს ... სანთელი დაგვცა [თათრის ბეგარის სნაცვლოდ]... ჩვენ რომ კათალიკოზობას მოვესწართ, საკათალიკოზოს მონასტრებზე სულა იმერეთ-ოდიშან-გურიათ თორმეტი ლიტრა სამთელი არ მოვიდოდა. ახლა ჩვენ სხვა ბეგარა მოუკელით შადავათით სანთელი დავადვეით... (ქსძ, III, გვ. 668-675).

ხორგა 1715-1730 - ... ბიჭვინტისა ღუთისმშობელო ... ჩვენ, ბატონისშვილმან ხვარამზემ ... შემოგწირეთ ერთი კვამლი კაცი ხორგას ბერია... (დსსს, I, გვ. 119).

ხორგა 1742-1750 - ... ბატონს კათალიკოზს ბესარიონს, ჩვენ, ჯაიანმა მერაბ ... ქალის გაუყიდლობის პირობა მოგართვით... ახლა თუ იმ ქალს გაყიდვით რამე უშვადეს, ან სააფხაზოთ ან სათათრეთ გახდეს და ხორგას იქით სადმე გვიცეს ... შვიდეულათ მზღველი ჩვენ ვიყოთ... (დსსს, I, გვ. 162-163).

ხორგასთავი. სამეგრელო

ხორგასთავი 1696-1742 - იხ. ხობი

ხორგის ქვეყანა. სამეგრელო

ხორგის ქვეყანა 1661-1680 – იხ. ხორგა

ხორვაი. შიდა ქართლი

ხორვაი 1170 – იხ. სხალტბა

ხორის მიწა. ქვემო ქართლი

ხორს მიწა 1702 – იხ. ხანძორკეტი

ხორითი. იმერეთი

ხორითი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ხორისოფელი // ხორის სოფელი. ქვემო ქართლი

ხორისოფელი 1641 – იხ. აკანათერი

ხორისოფელი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ხორიხები. ქვემო ქართლი

ხორიხები 1543 – იხ. სხალნარი

ხორნაბუჯის ციხე. კახეთი

ხორნაბუჯის ციხე 1656 – [წყალობის წიგნი როსტომ მეფისა როინ ჯავახიშვილისადმი]: ... ჩუენს ძმისწულს მეფეს სუიმონზედა ნამსახურნი იყვენით და იმათის ერდგულობისათვის ბატონს თეიმურაზს დაეტყვევენით და ხორნაბუჯის ციხეში ჩაეგდევით... ამისად სამუქფოდ გიბოძეთ საჯავახიანოში თქუენის ამოვარდნილის ნათესავის საკერძო მამული თქამს გაღმა და გამოღმა... აგრევე ყარაღაჯი, რა რივათაც საჭირნახულოდ დადებული იყოს და ხუხულას ნახევარი ისე დაიდვას... (სს, II, გვ. 73-74).

ხორტევანი. კოლა

ხორტევანი XVI ს. დას. – იხ. ყვიბისი

ხორხელი // ვორჯელი. კახეთი

ხორხელი 1670 – იხ. ალავერდი

ხორხელი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ხორხელი 1734 – იხ. კახეთი

ხორხელი 1736 – ... ენდრონიკაშვილმან ... ამბა ალავერდელმან ... თქვენ, ნაცვლის ბეჟანის შვილებს, ნაცვალს ზაალს ... [გაგიხლეთ და] გიბოძეთ ვოხკელში ... გომურაშვილი მარტია თავისის მამულითა... (სს, III, გვ. 239-240).

ხორხელი 1738 – [წყალობის წიგნი თეიმურაზ II-ისა ბეჟან ნაცვლიშვილისადმი]: ... წინა მინდორში ღუკის ომი გარდავიჴადეთ ... [და] ამ სამსახურების სანუქფოდ გიბოძეთ საჯილდოთ ვორჯელის და ობოლიძის მოურაობა... (სს, III, გვ. 158).

ხორხელი 1760 – ღმერთმან ... ხელმწიფის ჳირი ... ოსეს შვილს იესეს მომცეს. ჩემი ნასყიდი კაცნი არიან კახეთს, არას მემსახურებიან, ზოგი მსახურია, ზოგი მსახლობელი გლეხი. ხორხელში – მახარობელი, ველისციხეს – თამაზაშვილი დათუნა, საგარეჯოს – გიორგი, ტურისციხეს – ადვსიაშვილები, გაგაზს – შალაბარასშვილი თამაზა, გაგაზს – ქიტესა... (ქსმ, VII, გვ. 42).

ხორხელი 1770 – იხ. ოჟიო

ხორხელი 1781 – იხ. ყაზახი

ხორხელი 1792 – [არზა ამილდამბარ ციციშვილისა]: ... ერთი ოქმი მიბოძეთ აქაზ უზბაშზე, რომ ეს კაცი [ყმა] ხორხელში ღვას, აჰყაროს და წინამძღვარს მამბაროს (ქსძ, VIII, გვ. 151).

ხორხელი 1795 – იხ. ოთხთვალე

ხორხელი 1796 – იხ. ვარდისუბანი

ხორხმელი // ხოხმელი. ქვემო ქართლი (?)

ხორხმელი 1619 – Царь Симеон пишет Горийскому жителю Датуашвили, что „... пожаловали тебе [пожалованное персидским шахом] селение Хорхмели, в Сомхетии...“ (ГКГ, გვ. 2)

ხორხმელი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ხოტევი. რაჭა

ხოტევი 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

ხოტევი 1544 – იხ. ნიკორწმინდის მონასტერი

ხოტევი 1591 – იხ. ნიკორწმინდა

ხოფა. შიდა ქართლი

ხოფა 1669 – იხ. წილკანი

ხოფა 1797 – ყოვლისა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ... ანტონი, გიბრძანებ არხიმანდრიტო ხოფისავ, დოსითეოს! მერმე, ეგ ხოფის საარხიმანდრიტო ხომ ჩვენი სამწყსო არის... ახლავ შენ მასალა უნდა იშოვნო და ან რაც ეკკლესიას კურთხევაში ესაჭიროება, ისინიც, და ეგ ხოფის ეკკლესია უნდა განაახლო... (სს, II, გვ. 465).

ხოფი – იხ. ხობი

ხოფისი. ქვემო ქართლი

ხოფისი 1600 – იხ. გუდარეხის მონასტერი

ხოფისი 1612-1659 – ჩვენ, მეფეთმეფე ... თეიმურაზ, მივედით მონასტერს გუდარეხისასა... სააკაძე თამაზ და საგინაშვილები ჩიოდენ ხოფისის სოფელზედა... საგინაშვილებს ხოფისზედ ჯელი არა ქონდა. აბელის მონაჯერი ბოლო იყო. ვითაც რომე ამოვარდნილის უნდილაძის წილი ყოფილიყო, მათ უნდილაძეს ცოტადენი თეთრი დაეხარჯა წმინდის სამებისა; ახლა ჩვენ ასრე გავარიგეთ: არც საგინაშვილს ეკვლეო და არც სააკაძეს თამაზს, ამოვარდნილის კაცის წილი იყო და სამ საკომლოთ გავსინჯეთ... სამივე კომლი კაცი გუდარეხის მღრთისმშობლისათვინ შეგვიწირავს... (სს, I, 1899, გვ. 376-377).

ხოფის წყარო. ქვემო ქართლი

ხოფის წყარო 1612-1659 – იხ. გუდარეხის მონასტერი

ხოშაური მამული. კახეთი

ხოშაური მამული 1649 – იხ. კისისხევი

ხოშახევი 1770 – იხ. ოეიო

ხოშტიბელა // ხოშტიბელი. იმერეთი

ხოშტიბელა 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ხოშტიბელა 1569 – იხ. ჩუნეში

ხოშტიბელა 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი

ხოშტიბელა 1673-1696 – იხ. გელათი

ხოხმელი – იხ. ხორხელი

ხოჯიას წყარო. ქვემო ქართლი

ხოჯიას წყარო 1751 – იხ. ახალშენი

ხრამი. ქვემო ქართლი

ხრამი 1580 – იხ. სამღერეთი

ხრამი 1675-1682 – იხ. ზესი

ხრამი 1684 – ნასყიდობის წიგნი ... მოგეცით ჩვენ ... ფალავანხოსროშვილმა ... ბარათამა ... თქვენ ... ორბელისშვილსა მდივანბგს ვახტანგს... ჩვენ და თქვენ ერთად შევიყარეთ და ხრამელეზიც შევეყარეთ, ჩაჩიკაშვილი გივიც მოვიდა და ფონს გამოღმა წისქვილის არეკალი, ბალასშვილის ვენახი რომ არის, იმას აქათ ოსმანაშვილის სამძღურამდის ... მოგყიდეთ ესე თაფანს... არის ამისი მოწამე ... სრულ ერთობილ თაფნელეზი... (სს, II, გვ. 142).

ხრამი 1781 – იხ. აღგეთი

ხრამი 1793-1795 – იხ. საყაფლანისშვილო

ხრამისთავი. კახეთი

ხრამისთავი 1790-იანი – იხ. დოდოს მონასტერი

ხრამისთავი. ქვემო ქართლი

ხრამისთავი 1788 – იხ. მადანი

ხრამისპირი. შიდა ქართლი

ხრამისპირი 1413-1442 – იხ. ძალისა

ხრამის ხეობა. ქვემო ქართლი

ხრამის ხეობა 1583 – ... მეფეთა-მეფემან სვიმეონ ... თქუენ, ... არეშიშვილთ ... გიბოძეთ ხრამის ხეობაში სოფელი ვარხოვნა მისისა ველითა ... (ქსის, გვ. 17).

ხრამის ხეობა 1728 – იხ. ანდრია

ხრეთი. იმერეთი

ხრეთი 1515-1535 – იხ. კაცხი

ხრეთი 1529 – იხ. გელათი

ხრეთი 1529 – იხ. კაცხი

ხრეთი 1615 – იხ. კაცხი

ხრეთი XVIII ს. II ნახ. – [გაჩინება ჯაფარიძეთა სასისხლო საქმეზე]: ... წამოდგეს ვახტანგ და რვა აზნეურშვილი და ასე უფიცოს „ხრეთის მამუ-

ლი რომ გაეყავით ... არასფრათ ხრეთის სადარ თქვენი არაფერი შემომ-
რჩენოდეს“... ვახტანგ უჩივლა სოფრომს: ღებო მქონდა სახელოთ და შენით
დამეკარგა. სოფრომ აშორო უთხრა... (ქსძ, VI, გვ. 241-243).

ხრეთი XVIII-XIX სს. მიჯნა – იხ. კაცხი

ხრესილი. იმერეთი

ხრესილი 1685 – იხ. ახალდაბა

ხრესილი 1696-1742 – იხ. ბარისთავი

ხრესილი 1712 – იხ. ხორგა

ხრესილი 1778 – იხ. ოხოშირა

ხრუღო. იმერეთი

ხრუღო 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ხვთი – იხ. ხვითი

ხუდაანი. კახეთი

ხუდაანი 1637 – ... მეფეთ-მეფემან ... თეიმურაზ ... სიგელი გიბოძეთ თქვენ
... ჯარდიერისშვილთა... შააბაზ ყეენმა მამათქუნეს დავითს კახეთი მიაბა-
რა... და ჩუენ იმერეთს ვიყუენით ... და ჩამოგვიყვანა ... [და] ქართლი და
კახეთი დავვაჭერინა... და ამ სამსახურის სანუქფოდ და სახლის-უხუცის
სანაცლოდ დანუკს გარსეჴანის საქეჴვაჴო ხუდაანი უბოძეთ... აწე ... თქუ-
ენტვის გეიბოძებია დანუკს ... ხუდაანი... (სს, III, გვ. 188-189).

ხუდაშენი. კახეთი

ხუდაშენი 1428 – იხ. საგარეჯო

ხუირანია. ჯავახეთი

ხუირანია 1609 – იხ. ბებნისი

ხული. ქვემო ქართლი

ხული 1537-1538 – იხ. დმანისის ციხე

ხული XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაურთი

ხული 1707 – იხ. წრაურთი

ხული 1746 – იხ. ქვემო ვარდისუბანი

ხულუტის ციხე. ქვემო ქართლი

ხულუტის ციხე 1793-1795 – იხ. საყაფლანისშვილო

ხუმაღალი. იმერეთი

ხუმაღალი 1550-1570 – იხ. რომანაული პარტახტი

ხუნგალი. ქართლი

ხუნგალი 1666 – ... ესე ნასყიდობის წიგნი ... მოგართვით თქუენ, ბატონს
ანას, ჩუენ, ჩხუტიაშვილმა გრიგოლამა... თქუენის ყმის მამასახლისის ან-
დრიაშვილისაგან მიწა ვიყიდეთ ხუნგალს და ახალშენი ჩავყარეთ.. გასას-
ყიდლად მოვიწოდეთ ... და თქუენ გეიბოძეთ ფასი ღირებული... (სს, II,
გვ. 131-132).

ხუნდის უბანი. შიდა ქართლი

ხუნდის უბანი 1797 – ღმერთმან ბატონის შვილის იულონის ჭირი მოსცეს ფალავანდის შვილს ზურაბს... გლახას უჭირამს ჩემი საწისქვილო და მიწა შაუაშვილისა; კიდევ უჭირამს დონაძის მამული ხუნდის უბანს, კიდევ მუხაურს უჭირამს ჩემი ნასყიდის კაცის ვენახი... (ქსძ, VIII, გვ. 422).

ხუნწი. სამეგრელო

ხუნწი 1600 – იხ. ხონი

ხუნწი 1771 – იხ. ნახარბო

ხურვალეთი // მკურვალეთი. შიდა ქართლი

ხურვალეთი 1772 – იხ. მუხრანი

ხურვალეთი 1790 – ... ქარუმიანთ ხურვალეთზედ ... ვალაპარაკეთ. ხურვალეთსა, წინაგარსა, წუბანსა და ზემო ყაუსს დაობდნენ... ეს ოთხი სოფელი სამს წილად გაყავით [ძმებს შორის]... (ქსძ, V, გვ. 512-513).

ხუტუნაური მამული. შიდა ქართლი (?)

ხუტუნაური მამული 1689 – ... ჩვენ, ონაშვილებმა მამუკამა ... თქვენ, წინამძღური შეილს გიორგის ... მოგყიდეთ ისრევე თქვენი გამონაცვალი ხუტუნაური მამული. თქვენვე მოგყიდეთ ჩემი წილი სათიბის მიწა ... ზედა ჯვარს ახო, ჩემი წილი, კიდევ მთაში ახო, ვაკეში ნახევარი... არის ამის მოწმენი ... დირბელი დათუნა... (სს, II, გვ. 154).

ხუცესა. შიდა ქართლი

ხუცესა 1459 – იხ. ვირშისთავი

ხუცისოფელი // ხუცის სოფელი. ქვემო ქართლი

ხუცისოფელი XVII ს. II ნახ. – იხ. წრაურთი.

ხუცისოფელი XVIII ს. შუაწლ. – იხ. გარეჯვარი

ხუცური. შიდა ქართლი

ხუცური 1505-1525 – იხ. დიღომი

ხუხულა. კახეთი

ხუხულა 1656 – იხ. ხორნაბუჯის ციხე

ხშირი. არაგვის ხეობა

ხშირი 1669 – იხ. წილკანი

ხცისი. შიდა ქართლი

ხცისი 1747-1749 – იხ. ძამის ციხე

ხწვე. შიდა ქართლი

ხწვე 1725 – იხ. წაკულთა

-გ-

კადა - იხ. ხადა

კალდეში. სვანეთი

კალდეში XIV-XV სს. - ... დავწერეთ დაწერილი ესე ჩვენ, ღოთქიფანისძეთა ... და ჩვენ, კალდეშელთა ერთობილთა, მას ჟამსა ოდეს, წერემელთა ხატი გარდმოვასვენეთ ჩვენ ერთობილთა... აწ, რაიცა საქმე მოხდეს, აწ ჩვენ, ღოთქიფანისძეთა და ჩვენთა - კალდეშელთა შორის, არცა ვისი ხატი ჩამოვასვენოთ, არცა ვისად სავედროთ გაეკადროთ კალდეში. თუ ესე პირი გაგიტეხოთ, ოთხისა ვარგისა კალელისა სისხლი მიზეზგავლებლად დავიურვოთ... (სწდ, I, გვ. 219).

კალდეში XV ს. - იხ. კალა

კანდისი. შიდა ქართლი

კანდისი 1643 - ... ჩუენ, მეფეთ-მეფემან ... როსტომ ... გიბოძეთ თქუენ, ... გიორგის მოურავიშვილს ... თქუენი სამკუიდრო მამული კანდისს ყუაეილაძე დემურჩა, ღუედრეთს უკმარაძე მღთისია და ღუწესს თქუენს მამულზედ რომე გოგია სახლობს... (ქსის, გვ. 185).

კანდო - იხ. ხანდო

კარაბელი. შიდა ქართლი

კარაბელი XV ს. I ნახ. - იხ. სამთავისი

კევი - იხ. სვანეთი

კევი - იხ. ხევი

კევის გზა. ხევი

კევის გზა 1769 - [ერეკლე II-ის წერილი ყიზლარის კომენდატს]: სიტყუანი ... მოგეწერნესთ გზების გამორჩევისა, რომ უმჯობესი გზა პოვნილ იქმნას კავკასიის მთაში... ჩვენ და მეფე სოლომონ ქართლში ერთად შევიყარენით ... მაგრამ არა პოვნილ ... იქმნა გზა უმჯობესი კევისა. და ვგონებთ, ამა საქმესა თვთ ეს უფალი პორუჩიკი ახლა მოგახსენებთ, რომლისაცა გა-მორჩევიტა ეს კევის გზა უმჯობესად აღმოჩნდა... და, რომელიც იმ კევის გზის გასაკეთებელი იყოს, ჩუშნგან მსწრაფლობით გამზადებულ იქმნას (მრსუი, III/1, გვ. 382).

კევის ჯვარი. იმერეთი

კევის ჯვარი 1744 - იხ. ვერტყვილა

კეესურეთი - იხ. ხეესურეთი

კევწურილი. შიდა ქართლი (?)

კევწურილი 1453 - ... ჩუენ ... მეფეთა მეფემან გიორგი ... თქუენ, ერემაძესა ფილიპეს მღდელსა ... გიბოძეთ ცხოვრებაშვილის... კევწურილსა უკანით, მანგელელაურის ხეესა წინათ, რაც საკმარი იყოს... (ქსდ, II, გვ. 132).

კევკმელა - იხ. ხევხმელა

პეკემელი. რაჭა
 პეკემელი 1071-1080 — იხ. ზნაკვი
 პელთუბანი — იხ. ხელთუბანი
 პეობა — იხ. სვანეთი
 პეობა — იხ. ხეობა
 პეედურეთი — იხ. ხეედურეთი
 პიდარი. კახეთი
 პიდარი XII — იხ. რაბუინი
 პიდას მიწა. შიდა ქართლი
 პიდას მიწა XVIII ს. — იხ. წვერწვერა
 პიდი — იხ. ხიდი
 პიდისთავი — იხ. ხიდისთავი
 პიდისყური — იხ. ხიდისყური
 პიეში — იხ. ხიეში
 პიზიყი — იხ. ქიზიყი
 პინჩლა. შიდა ქართლი
 პინჩლა 1759 — იხ. თავხელიძის კალო
 პისიყი — იხ. ქიზიყი
 პოირი — იხ. ხოირი
 პორჯელი — იხ. ხორხელი
 პუედურეთი — იხ. ხეედურეთი
 პურთისი. ხევი
 პურთისი 1439 — იხ. გევი

-ჰ-

ჯაბა. ქვემო ქართლი
 ჯაბა 1632-1658 — იხ. ფიტარეთი
 ჯაბა 1646-1658 — იხ. ჭრეში
 ჯაგიანი // ჯაგის მიწა. კახეთი
 ჯაგიანი 1794 — ღმერთიან ... ჭელმწიფის ჭირი მომცეს რუსთაშვილს გიორგის... რამდენიმე თაობა არის, რომ აქ ჩვენ ზემოთ ერთი ცოტა რამ მამული არის ჯაგიანი, ჩვენი იყო და ჩვენ გვეჭირა. ახლა ეს სამი წელიწადი არის, რომ მათიკაშიდმა მღვდელმა და იმისმა ძმამ ივანემ წაგვართო. მთელი ყვარელი მყავს ამისი მოწამე, რომ ჩვენს მამასა და პაპას სჭერია...

[განაჩენი]: ეს ჯაგის მიწა ... ისევ რუსიაშვილებს უნდა დანებდეს (ქსბ, V, გვ. 631-632).

ჯაგა. შიდა ქართლი

ჯაგა 1725 – იხ. წაკ'ულთა

ჯაგარი – იხ. ჯვარი

ჯაგახეთი

ჯაგახეთი 1031-1033 – იხ. მცხეთა

ჯაგახეთი 1453 – იხ. საფარა

ჯაგახეთი XVI ს. დას. – [ერთგულობის წიგნი ვარძიის წინამძღვრისა ქართლის კათალიკოზისადმი]: ... აწ დღეს და დღესისა უკანის ვიყუნეთ თქუენი ერთგულნი ... და მადიდებელნი... არც უმცხეთოდ ჩუენი მღრდელი და დიაკონი იკურთხოვდეს; არცრა ჯაგახეთს და ნიაღის ყურს ვისაქმეთ სამწესობისა პირზედა და ვიყვნეთ თქუენის ბრძანებისა მორჩილნი... (ქსბ, III, გვ. 242).

ჯაგახეთი XVI ს. დას. – იხ. ყვობისი

ჯაგახეთი 1561 ახლო – იხ. ვარძია

ჯაგახეთი 1638 – იხ. მცხეთა

ჯაგახეთი 1654 – [სიგელი როსტომ მეფისა]: ... ან ჯაგახეთით, ან ლორით, ან აღისტვეილამ გლეხი იქ დასასახლებლად მოიყვანოს ქათალიკოზმან, ამასთან არას კაცს კელი ნუ გაქუთ და ნუცა ვინ გაუცრცუთ... (ქრონ, II, გვ. 468).

ჯაგახეთი 1702 – ... ოცდარვა წელიწადი [ხეჩუაშვილები] ჯაგახეთს ვიყავით. თათრის ჭელისაგან და ხარაჯისაგან ძალა დაგვემართა... დაგვეჭირა და მოგვიდეთ [შენ, სოდრუანთ ფასუას] ჩვენი თავი... არიან ამისი მოწამენი ... ქალაქის ტფილისის მელიქი ზურაბ ... [და] ავლაბარში როვანასშვილი ლოინა... (დსხი, I, გვ. 117).

ჯაგახეთი 1712-1714 – [ბრძანება სვიმონ ბატონიშვილისა]: ... ეს მახვილაძე როსტვეან და იმის შვილები ჯაგახეთილამ აგვიყრია, და წასული ისრე მოვიყვანია და ოძისს ჩვენს ნასყიდში დაგვისახლებია. ამასთან კელი ნურვისა აქეს... (სს, II, გვ. 309).

ჯაგახეთი 1770 – ... ერთი ჯაგახი ჯაგახეთს დაიკარგა და ყირიმში გაეყვანათ, იქ ტყვეთ იყო. იქილამ მოვიდა საქართველოში... (ქსბ, VII, გვ. 164).

ჯაგახეთი 1776 – ქალაქის მოურავს ციციშვილს დავით სარდალს ავალიშვილის პეტრესათვის ეჩივლა წრომელ ჩილინგდრის შვილებზე... მოურავი ასე ჩიოდა: ჩემი აზნაურიშვილი მეღვინეთუხუციშვილი ფირან ოთხმოცამდინ ჩემის კაცით პეტრე ავალიშვილთან იყო, ჯაგახეთილამ ერთი სოფელი აწყარესო, სულ პეტრე ავალიშვილმა დაისახლათ და რომელიც ჩემი ყმანი იყვნენ ჩილინგდრის შვილებიო ... არც ესენი დამანებაო. ფირანიც ... ასე ამბობდა: ხეობაში მე რომ ჯარით აველ, პეტრე ავალიშვილი იქ იყო... იმ სოფლილამ კაცები ამოვიდნენო, ჩვენ რომ ჯარით გვნახეს, უმე-

ტესად შემინდნენ და ... აიყარნენო... [განჩინება]: ... ქალაქის მოურავმა იმ ჯარში ნამყოფი სურამის ხეობისა და სააბაშიო კაცი რვა მსახური და გლეხი პეტრე ავალიშვილს შეაგდოს... (ქსძ, V, გვ. 19-20).

ჯავახეთი 1776 – იხ. ახალციხე

ჯავახეთი 1780 – [არზა პაატა ციციშვილისა]: ... ორი ობოლი პატარა ბიჭები ... დაგზარდნენ... უმაძულო, უსახლკარო გამექცა ჯავახეთს... გარდმოვიყვანე (ქსძ, VII, გვ. 475).

ჯავახეთი 1780 – ... ზაზას თარხნისშვილს ... ერთი კაცი ჯავახეთიდან მამივიდა გუდალეთს... (ქსძ, V, გვ. 114-115).

ჯავახეთი 1782 – ღმერთმან ... ჯემწიფის ჭირი მოსცეს ჯავახს ლომიტასშვილს კაციას... მე ჯავახი გახლავარ, იქიდან ავიყარე და რევაზს მელვინეთხუცისშვილს ვეყმე... ისევ ჯავახეთს წაველ. საცხენისის მთაზე ლეკმა დამიჭირა და იმ ლეკმა ქარელი წაახდინა. მოგვეწივნენ ქარელნი და გაგვაყრევინეს. მე ... ჯავახეთს წაველ. რევაზ ... რუისის ღმრთაების კარზე შემირიგა ... და მეც ბატონყმობის წიგნი მივეც... დაიწერა [განჩინება] ცხინვალს (ქსძ, V, გვ. 187-188).

ჯავახეთი 1783 – ღმერთმან ... ჯემწიფის ჭირი მოსცეს ჯავახეთიდან გადმოსულს გიორგისა და ოქრაშვილებს, ბოდბის ჭევში მსახლობელთ. იოვანე ბოდბელმა იქ დაგვასახლა და წმინდა ნინოსაც ვეყმევით... (ქსძ, VII, გვ. 599).

ჯავახეთი 1784 – ნალეკარი ოქრუა ჩიოდა: ჯავახეთიდან ვართ გარდმოსულიო საქართველოშიაო, აქედამ ლეკში დავიკარგეო. ოცი წელიწადი დავკარგული ვიყავ და მოველ ღმრთის მადლით საქართველოშიაო. ელიოზისშვილი იოანე მედავება, ჩემი ყმა ხარო... (ქსძ, V, გვ. 246-247).

ჯავახეთი 1784 – ... მამაჩემი¹⁰³ ჯავახეთიდან გადმოსულიყო და ქართლში ცხოვრებუდიყო... მშობელნი დამეჭოცნენ, პატრონი ... არავინ მყვანდა... მოველ ჩემის ნებით ... ჩემი თავი გაყმე ... [ნათლისმცემლის მონასტერს]... (ქემეის, გვ. 148-149).

ჯავახეთი 1788 – ღმერთმან ... ჯელმწიფის ძის გიორგის ჭირი მოსცეს ოთარაშვილს დათუნას. ჩვენ პირველად ჯავახეთიდან გახლავართ და მე ქალაქს ვარ დაბადებული. სიღარიბემ რომ შემაწუხა, მიველ პატარძელს და ხიზნათ ვდგევარ... ჩემმა ძმამ თავის თავი წმიდის დავითგარეჯის მონასტერს შესწირა. და მეც ჩემი თავი იმ მონასტრისათვის შემეწირავს... (ქსძ, VII, გვ. 755).

ჯავახეთი 1790 – [არზა გვარამაძეების]: ... ერთი ჩემი მემკვიდრე გლეხი ჯავახეთს გარდავარდნილიყო... მასუკან ჯავახეთიდან გადმოსულიყო და შინდისს დავით მირზაშვილს მიკედლებოდა... მამული თქვენგან ბოძებული რუისის მიჭირავს ათი დღის მიწა, თქვენი ოქმიცა გვაქვს ... [გოგია ციციშვილმა] ჩვენ ასე გვითხრა: თუ თავს არ დამიკრავ, დაგიჭერთო და ახალგორს ყარში ჩაგყრიოთ ... (ქსძ, VIII, გვ. 76-77).

¹⁰³ საბუთის დაზიანების გამო შემწირველის ვინაობა გაურკვეველია.

ჯავახეთი 1791 – [არზა გოგია მარდიშვილის ქალებისა]: ... მამაჩვენი რომ ჯავახეთს მოკლეს, ოთხი ობოლი დავრჩით – ორნი ვაჟნი და ორნი ქალნი... ჩვენის ბატონის ხელით გავიყარენით... (ქსძ, VIII, გვ. 90).

ჯავახეთი 1791 – ... ჯავახეთს რომ გადავიდნენ [ლომაურები], კათალიკოსმა პირობით გადმოიყვანაო, რომ გედავანიანთ აღარ მიგცემო. მაგ ლომოურმა კათალიკოსს უღალატა... (ქსძ, V, გვ. 538-540).

ჯავახთა. შიდა ქართლი

ჯავახთა XV ს. I ნახ. – იხ. სამთავისი

ჯავახთა 1781 – იხ. ისროლისხევი

ჯავის ხეობა. შიდა ქართლი

ჯავის ხეობა 1736 – იხ. გუფთა

ჯავის ხეობა 1737 – იხ. სხლელები

ჯავის ხეობა 1766 – იხ. გორი

ჯავშიანთ გვიმბრალი. იმერეთი

ჯავშიანთ გვიმბრალი 1659 – იხ. რველი

ჯალაბადანის ტბა. ჯავახეთი (?)

ჯალაბადანის ტბა XV ს. – მოგვც მე, უღულაშვილმა გოგინამან და ბატა-ტამა შენა, კანდელაკიშვილსა ბასილსა ... ჯალაბადანის ტბასა ყორიანი ყანა ხუთის დღისა, ნასყიდობითა... (ეკვ, გვ. 58-59).

ჯალაბაური. კახეთი

ჯალაბაური 1757 – იხ. კონდოლი

ჯალღამი. ქვემო ქართლი

ჯალღამი 1643 – იხ. ღორისთავი

ჯალღამი 1678 – იხ. ქვეშისხევი

ჯალღამი 1681 – იხ. მაშავერის პირი

ჯალღამი 1700 – ... ჩვენ მეფეთ-მეფემან ... ნახარალი-ხან ... ესე წყალობის წიგნი ... გიბოძეთ თქვენ, ორბელიშვილის მდივანბეგის ვახტანგის ცოლ-ყოფილს ზაალ ერისთვის ქალს, ბატონს თამარს. ესრეთ რომე, ამოწყვეტილის სააკაძის მკვიდრი მამული ჯალღამი და ღორისთავი როსტომ მეფეს ბარათაშვილის თამაზიშვილებისათვის ებოძა და იმათგან მეფის ბრძანებით შენის ნამზითვის სამკაულით გეყიდათ... და შენი ნასყიდი სოფლები – ჯალღამი სრულებით და ღორისთავი, ისრევ წყალობა გიყავით... ზურაბის შვილს რევაზს ამ მამულებისა, ჩვენგან ნაბოძები სიგელი ჰქონდა და ის ამ სიგლით გაგვიცუდებია... (ქრონ, III, გვ. 3).

ჯალღამი 1700 – იხ. ვანეთი

ჯალღამი 1704 – [წყალობის განახლების წიგნი შაყულისხანისა ორბელაშვილ სულხან-ყოფილ საბასადმი]: ... ზაალ ერისთვის ქალს, ბატონს დედათქვენს ... ჯალღამი და ღორისთავი ყვიდა, მერმე ჩვენის ერდგულობისათვის ... ერეკლე მეფეს ... ნასყიდიც წაერთმია. მასუკან ... ახალციხიად

ჯარიაშენი. შიდა ქართლი

ჯარიაშენი 1604 – იხ. იკორთა

ჯარიაშენი 1795 ახლო – იხ. გორი

ჯარიაშენი XVIII ს. მიწ. – იხ. სურამი

ჯალუმანთკარი. არაგვის ხეობა

ჯალუმანთკარი 1781 – იხ. წკერე

ჯაყი. სამცხე

ჯაყი XIII ს. II ნახ. – იხ. ქვემო ტიკანნი

ჯაყოეთი. იმერეთი

ჯაყოეთი 1515-1535 – იხ. კაცხი

ჯაჭვი // ჯაჭვ // ჯაჭვნი. კახეთი

ჯაჭვი 1392 – იხ. ტფილისი

ჯაჭვი 1438 – იხ. მცხეთა

ჯაჭვი 1447 – იხ. მცხეთა

ჯაჭვი 1532 – იხ. მცხეთა

ჯაჭვი 1579 – იხ. მცხეთა

ჯაჭვი 1722 – იხ. მარტყოფი

ჯაჭვი 1751 – ... ჩუენ ... კათალიკოზ-პატრიარქმან ... ანტონიმ ... წყალობის წიგნი ... გიბოდეთ ... გარაყანიძეს ღუარსაბს... შენი განაყოფი გუტინა ამო-ვარდნილიყო და იმისი წილი ყმა და მამული ჩვენთვის სახასოდ დავდე-ვით... და გიბოდეთ შენის განაყოფის გუტინას წილი ყმა და მამული; ჯაჭ-ვსა, ფოსვსა, აზვსა და ბოკოწინს... (ქსძ, III, გვ. 817-818).

ჯგალი. სამეგრელო

ჯგალი 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ჯგალი 1616-1621 – იხ. ცაიში

ჯერველანი. კახეთი

ჯერველანი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ჯერველანი 1722 – იხ. მარტყოფი

ჯეჯელაური. კახეთი

ჯეჯელაური 1793 – იხ. ქვემო ხოდაშენი

ჯეჯიკური. შიდა ქართლი

ჯეჯიკური 1523 – იხ. კასპი

ჯეჯიკური 1658 – იხ. შიომღვიმე

ჯეჯლიკური XVII – იხ. ციხისძირი

ჯვარა. არტაანი

ჯვარა 1392 – იხ. ტფილისი

ჯვარა. კახეთი

ჯვარა 1579 – იხ. მცხეთა

ჯვარა. ქვემო ქართლი

ჯვარა XVII II ნახ.- იხ. წრაუთი

ჯვარა 1746 – იხ. წრაუთი

ჯვარი. კახეთი

ჯვარი 1712 – იხ. ჭანდრისხევი

ჯვარი // ჯუარი // ჯვარის მონასტერი // ჯუარის მონასტერი (მცხეთის).
კახეთი

ჯვარი 1392 – იხ. ტფილისი

ჯვარი 1401-1415 – იხ. ულუმბა

ჯვარი 1433 [შეწირულობის წიგნი ალექსანდრე მეფისა]: ... ჩემისა ეკუტრი-
სა მწირველსა მიხუდებოდეს ჯუარიდაღმა ყოველთა წელიწადთა ასი კოკა
ღვნო... და შემომიწირავს [მცხეთისათვის] ... ჯუარი მისითა შესავლითა და
ოროტითა და კუტალას გლეხითა... ამას აქათ ... მოგეც ფოსუი მისითა შე-
სავლითა... (ქრონ, II, გვ. 240).

ჯვარი 1438 – იხ. მცხეთა

ჯვარი 1442 – იხ. მცხეთა

ჯვარი 1477 – იხ. მცხეთა

ჯვარი 1451 – იხ. ულუმბა

ჯვარი 1454 – ... ესე ... სამამულე წიგნი და სიგელი კულუხი დაკუთვითლო-
ბისა დაგიწერეთ ... კითხვითა და დამოწმებითა მცხეთისა შეილთათა, ჩუენ
... ქართლისა პატრიარქმან კათალიკოზმან დავით, თქუენ ღიდთა და მცი-
რეთა, ჯუარისა მსახლობელთა მეკულუხეთა... (ქსძ, III, გვ. 194).

ჯვარი 1464 – იხ. ფოსვი

ჯვარი 1527-1532 – იხ. გარეჯა

ჯვარი 1529-1530 – იხ. ვეძისი

ჯვარი 1532 – იხ. მცხეთა

ჯვარი 1579 – იხ. მცხეთა

ჯვარი 1719 – იხ. ტფილისი

ჯვარი 1695 – [შეწირულობის წიგნი ერეკლე I-ისა სვეტიცხოვლისადმი]: ...
ოდეს ქართველნი უკუგვიდგნენ და ჩვენ ჯავარს ვიღევით და ქართველნი
თქუენს ტაძარს გარეშემო, ერთმანერთში თოფისა და ზარბაზნის სროლა
იყო... ჩვენმა სიმართლემ კელი მოგვიმართა და საქართველო ისრევ დავიპ-
ყარით და ბიძა ჩვენი ღიასამიძე ... უფალი იოვანე კათალიკოზად დავადგი-
ნეთ... შემოგწირეთ მცირე შესაწირავი კრწანის და ტაბაკმელას შუა შინ-
ღისი, მისის სამართლით და ყოვლის მის სამძღურითა... (ის, IV, გვ. 70-71).

ჯვარიანი მუხა. საზანო

ჯვარიანი მუხა 1797 – იხ. საზანო

ჯვარისა // ჯუარისა. რაჭა

ჯვარისა 1071-1080 – იხ. ზნაკუა

ჯვარისა 1578 – იხ. ქუთაისი

ჯვარისა 1637 – იხ. ჭელიში

ჯვარისა 1660 ახლო – იხ. ნოღა

ჯვარისა 1739 – ... ლიხთ იმერისა და ამერისა მთავრად და მსაჯულად დადგნებულმან მპყრობელმან რაჭისამან: ერისთავმან, ბატონმან გრიგოლ ... შემოგწირეთ ... ხახულისა და გელათისა ღთისმშობელსა მარიამს მცირე ესე შესაწირავი: ჯვარისას ორი გლეხი ბოჭორიშვილები... (დსსს, I, გვ. 149).

ჯვარისა 1773 – იხ. ქუთაისი

ჯვარისა 1776 – იხ. გელათი

ჯვარისა 1795 – [სოლომონ II-ის შეწირულობის წიგნი ქუთაისის ღთის-მშობლის ტაძრისადმი]: ... ჯვარისას თქვენი შეწირულნი გლეხნი და მამულნი გამოეხვათ და ყიფიანთ დაეპყრათ... და ის გლეხნი და მამულნი ყიფიანთ გამოვართვით და თქვენის წმიდის ტაძრისათვის დავსდევით შემდგომად ჟამისა... ის ყიფიანები, რომელიც ჯვარისას მამული გლეხნი ყავსთ, სამართლიანის საზღვრით წმიდასა ტაძარსა შენსა შევსწირეთ... (გუჯრ, 120).

ჯვარის კოდმანი. შიდა ქართლი

ჯვარის კოდმანი XVII-XVIII – იხ. ციხედიდი

ჯიგუტუბანი – იხ. ჯიქუტუბანი

ჯიგრაშენი. თბილისი

ჯიგრაშენი 1784 – იხ. მოლნინი

ჯიგრაშენი. ქვემო ქართლი

ჯიგრაშენი 1635 – იხ. ენაგეთი

ჯიგრაშენი 1792 – იხ. ირაბა

ჯიგრაშენი. შიდა ქართლი

ჯიგრაშენი 1669 – იხ. წილკანი

ჯილაგხანა. თბილისი

ჯილაგხანა 1786 – იხ. მეითრის აბანო

ჯილიზა. ქვემო ქართლი

ჯილიზა 1635 – იხ. სომხითი

ჯილიზა 1722 - იხ. ზიკრუტი

ჯილოვხანა. შურაგელი (?)

ჯილოვხანი 1744 – [ედიშერის არზა თეიმურაზ II-ისადმი]: ძველადგან მამა-პაპით ჯილოვხანის ობაშეჩი ყოფილა, მანამდისინ ოსმალოს დრო იქნებოდა, მაშინაც ორ-სამს წელიწადს ჩემს ჭელში იყო. რადგან ოსმალოებს თათრის მსახურება ქრისტიანის კაცის ცოდვად მიაჩნიათ, ამისთვის მე გამომართვეს და თვითონ დაეპყრნენ... ახლა სამი კომლი იმ სოფლისა ბორჩალოში არიან... გვედრებით, ... ოქმი გვიბოძოთ, რომელ ზემოხსენებული

კაცები აყვაროთ... ჩემს სოფელს ჭანდარს შენობა ჩამოვაგდე, რომ ესენიც თავის მეზობელთან მოვიყვანო (ქსძ, VII, გვ. 21).

ჯილდი. ქვემო ქართლი

ჯილდი 1657 – იხ. ტაშირი

ჯილდის წყალი. ქვემო ქართლი

ჯილდის წყალი 1657 – იხ. ტაშირი

ჯიმაშტარო // ჯიმაშთარო // ჯიმისტარო // ჯამასტარო. იმერეთი

ჯიმაშტარო 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ჯიმაშტარო 1578 – იხ. ქუთაისი

ჯიმაშტარო 1616-1621 – იხ. საგენათლო

ჯიმაშტარო 1621 – იხ. ბარი

ჯიმაშტარო 1673-1696 – იხ. გელათი

ჯიმაშტარო XVII ს. – [უცნობი ეკლესიის გამოსაღების ნუსხა]: ... ჯიმაშთაროს არის ღუინის ჯუმალი ორასი და ოცდაათი, კოკა ორასი... ბაკისნის ჯუმალი ღუინისა ასოცი კოკა ღუინო... მმართვეს საჩხეურის ღუინის ჯუმალი სამოცდა შუიდი ღორა... ჯიქთობნის გამოსაუალი ჯუმალი არის ოთხმოცი კოკა ღუინო... ხონის გამოსაუალი არის ჯუმალი ღუინის... (სს, I, 1920, გვ. 57).

ჯიმაშტაროს წყარო. იმერეთი

ჯიმაშტაროს წყარო 1578 – იხ. ქუთაისი

ჯიმიტი. კახეთი

ჯიმიტი 1392 – იხ. ტფილისი

ჯიმიტი 1428 – იხ. საგარეჯო

ჯიმიტი 1492-1499 – ... დავით აღმაშენებლის მეფეთ-მეფისაგან შემოწირულს მზღუარზედა დაეიფიცეთ ... მე, კათალიკოზმან აბალაკმან, და სრულიად ჩემთა საყდრისა შვილთა. ჯიმიტის სამზღური თავი საღოცავნი, ჩუმლაყის თავსა ჩავიარეთ და მივდევით კუნელამდი, ჩავიარეთ და მივდევით ძამაურაზედა, ჩავიარეთ და მივდევით წურს ჭვეზედა, ჩავიარეთ მივდევით გაწყუტელასა ... წნორაზედა ... ჭიბრის ეკლესიასთან იორამდის [სადაცა] დავით აღმაშენებელსა ეკლესია სამზღურად ჩაუდგამს... (ქრონ, II, გვ. 310).

ჯიმიტი 1569 – [შეწირულების წიგნი ლევან მეფისა]: სოფელი ჯიმიტი ძუელთიგან სუეტისცხოვლისა ყოფილიყო და ჟამთა ვითარებისაგან ჯიმიტი გაცემულიყო. და მისად სანუქვოდ ... შემოგწირეთ ზემო დანუკით თექსმეტი კუამლი კაცი... (ქსძ, II, გვ. 193-194).

ჯიმიტი 1579 – იხ. მცხეთა

ჯიმიტი 1654 – იხ. საგარეჯო

ჯიმიტი 1710 – [წყალობის წიგნი იმამყულიხანისა ავთანდილ ჯანდიერიშვილისადმი]: ... თქვენ და თქვენი სახლისკაცი ზალ გაყრილიყუენით და სა-

მის ძმის წილი მამული იმას გაყოლოდა, და საჯელო ჯიმიტიც იმისთვის მიეცათ, მოკითხული ექენით, უსამართლო ექნათ... გიბოძეთ ჯიმიტი სამოუროდ, რა რიგადაც მოურაობის რიგი და წესი იყო... (სს, III, გვ. 193).

ჯიმიტი 1710-1713 – იხ. ახალშენი

ჯიმიტი 1722 – იხ. მარტყოფი

ჯიმიტი 1722 – იხ. სარუსთველო

ჯიმიტი XVIII ს. I მეოთხ. – იხ. თვალი

ჯიმიტი 1746 – იხ. მარტყოფი

ჯიმიტი 1762 – ღმერთმან ... ჳელმწიფის ჳირი ... მდივანს გორჯასპის მოსცეს... ერთი ჩემი ყმა გარეჯვერელი სოლთანასშვილი ნასყიდა სამიოდ წელიწადია ამეყარა. ჳიმიტის იყო, ჳიმიტიდამ ველისციხეს ჩამოვიდა. იქაურმა კაცმა ცხვარი მიაბარა... ლეკებმა ცხვარში მოკლეს... (ქსმ, VII, გვ. 65).

ჯიმიტი 1764 – იხ. საგარეჯო

ჯიმიტი 1772 – იხ. კახეთი

ჯიმიტი 1775 – იხ. ფხოველი

ჯიმიტი 1790 – ... ენდრონიკაანთ და ჳიმიტელთ მამულზედ ცილობა ჳქონდათ. ჳიმიტელთ მოჳქონდათ გუჯარი მეფის იმანყულისანისა, რომელშიაც სწერს: რაც მეფის ალექსანდრეს გუჯარში სწერია, ის ხომ ვერ მიეცეით ჳიმიტელთ და რამდენიმე მამული იმათს მოდავეთ და ჳიმიტელთ დავანებეთ და სამნები ჩაუსხით... (ქსმ, V, გვ. 508-509).

ჯიმიტი 1791 – იხ. ბეჟანბალი

ჯიმიტი 1798 – იხ. კალაური

ჯიმისტარო – იხ. ჳიმაშტარო

ჯიმშური. ქვემო ქართლი

ჯიმშური 1716 – იხ. ჴემო ბოლნისი

ჯინიხი // ჳინიხის ხეობა

ჯინიხი 1769 – იხ. ახალციხის ქვეყანა

ჯინიხი 1783 – იხ. ბელაქანი

ჯინჯარაული ჴუარი. შიდა ქართლი

ჯინჯარაული ჴუარი XVI ს. მიწ. – იხ. სურამი

ჯინჯველაური ტყე. შიდა ქართლი

ჯინჯველაური ტყე 1759 – იხ. თავხელიძის კალო

ჯინჯილი. ქვემო ქართლი

ჯინჯილი 1787 – იხ. ბანბაკი

ჯისალიური პარტახტი. იმერეთი

ჯისალიური პარტახტი 1259-1293 – იხ. მაღლაკი

ჯისოფელი. ქვემო ქართლი

ჯისოფელი 1746 – იხ. ჴემო ვარდისუბანი

ჯიჯეთი. კახეთი

ჯიჯეთი 1579 – იხ. მცხეთა

ჯიჯეთი XVIII ს. I ნახ. – იხ. თვალი

ჯიქეფონი. იმერეთი

ჯიქეფონი 1260-1267 – ... მე, თამარ დედოფალმან ... მეფეთ-მეფისა დავითის ცოლმან და ემენელასძისა ასულმან, ვიყიდე სოფელი ჯიქეფონი ცოტნე გარაყანისძისაგან, მისგანაც ნასყიდი და ნასისხლი ... და მოვაკსენე ყოვლად წმიდასა ღმრთისმშობელსა ხახულისასა, დიდსა მონასტერსა გელათს, საუკუნოდ... (ქისკ, I, გვ. 163-164).

ჯიქუბანი // ჯიქთობანი // ჯიგთუბანი. იმერეთი

ჯიქუბანი 1525-1550 – იხ. ბიჭვინტა

ჯიქუბანი 1611-1657 – იხ. სუბეში

ჯიქუბანი 1616-1639 – იხ. ხაუშელი

ჯიქუბანი 1621 – იხ. ბარი

ჯიქუბანი 1673-1696 – იხ. გელათი

ჯიქუბანი XVII ს. – იხ. ჯიმაშთარო

ჯიქუბანი 1705 – ... ბიჭვინტისა ღმრთისმშობელო, ჩვენ ... აფხაზეთისა კათალიკოზმან ... გრიგოლ ... შემოგწირეთ ჯიქუბანს კომლი კაცი ოთხი... (ქსძ, III, გვ. 640).

ჯიქუბანი 1776 – იხ. ბარი

ჯიქუბანი 1782 – იხ. დიდი ჯიხაიში

ჯიქუბანი 1796-1742 – ... ესე ... წიგნი მოგართვი თქვენ, კათალიკოზს ბატონს გრიგოლს ჩვენ, ჯაიანმა მერაბ, ასე რომ ჩვენი ქვეყანა თათრის ხელად შეიქნა და ... იქ აღარ გვედგომებოდა და მოვედი, შემოგეხვეწეთ და წყალობა გვიყავით ... და ჯიქუბანს სამი მოსახლე გლეხი გვიბოძეთ... (დსსს, I, გვ. 149-150).

ჯილაური // ჯილაურნი

ჯილაური 1722 – იხ. მარტყოფი

ჯიხაიში. იმერეთი

ჯიხაიში 1770 – იხ. ოდიში

ჯიხაიში 1782 – იხ. დიდი ჯიხაიში

ჯოთენაური. კახეთი

ჯოთენაური 1722 – იხ. მარტყოფი

ჯოთენურისეული ვენაჯი. კახეთი

ჯოთენურისეული ვენაჯი 1584 – იხ. ენისელი

ჯონია. იმერეთი

ჯონია 1545 – იხ. გელათი

ჯონია 1650 ახლო – იხ. მანდიკორი

ჯორიელი.¹⁰⁴ სამეგრელო

ჯორიელი 1616-1621 – იხ. ცაიში

ჯოდლარდუნი. იმერეთი

ჯოდლარდუნი 1659 – იხ. რველი

ჯოყოეთი. იმერეთი

ჯოყოეთი 1727 – [ალექსანდრე იმერთა მეფის შეწირულების წიგნი კაცხი-სადმი]: ... ძველთაგანაც თქვენი ყოფილიყო... და ჟამათა ვითარებისაგან ... მონასტერს გამოკვეთბოდა და საჩვენოდ სახასო იყო, აზნაურიშვილს ჩვენს ყმას ციმაკურიძეთა ქონებოდა. მერმე ციმაკურიძემ გარდასულიყო და რადგან ოკერი და უშენი იყო, ძველთაგანვე თქვენის საყდრის ქონებულობით აბაშიძეთა თქვენი მემკვიდრე ყმა იქ, ჯოყოეთში დაესახლებინა და ბეგარისა და სამსახურსა თქვენს მონასტერსა მიაართიდეს... აწ ჩვენი გამოსაღები ყოველივე გვიპატიებია... (სკ, III, გვ. 61).

ჯრუჭი // ჭრუჭი. იმერეთი

ჯრუჭი 1765 – [შეწირულების წიგნი სოლომონ I-ისა ჯრუჭის მონასტრისადმი]: ... შამოგწირეთ ითხვის ერთი გლეხი ბარჯაძე მამუკასშვილები, ჭილუანს ერთი გლეხი ტყემალაძე... სკინდორს მხალაძე ერთი გლეხი კაჭინა... რაც აწ შამოგეწიროს და ან შენის მონასტრის ჯრუჭისაგან რაც დაიხსნას შენის თეთრით და დესახლოს მონასტრისათვის, იმათ არ ეთხოვებოდეს საური... (სმ, V, გვ. 171).

ჯრუჭი 1786 – [შეუვალობის წიგნი დავით მეფისა]: ... ჯრუჭის მონასტრის არხიმანდრიტს სვიმეონს და ერთობით შენს კრებულს... სადაც ჩვენს საბრძანებელში თქვენი მონასტრის ყმა იყოს ვისგანმე შემოწირული ... ან თქვენი ნაცოდვილევი და ნაყიდი, ან აწ, რაც შეემატოს თქვენს ეკლესიას ყმა, მას ჩვენგან არა ეთხოვოს რა... (სმ, V, გვ. 175).

ჯრუჭი 1791 – იხ. სოლითი

ჯრუჭი 1791 – იხ. შუქრუთი

ჯრუჭი 1794 – [შეწირულების წიგნი სოლომონ II-ისა] ჯრუჭის უდაბნოს წმინდაო გიორგი... მეფე სოლომონს გლეხები შამოეწირა. ბარჯაძის სანაცვლოდ ორი გლეხი შამოეწირა კაპანაძე გიგიტი და ყიფშიძე სეხნია. ის ბარჯაძე საამის შვილის კაცი ყოფილა, ისევე მისთვის ებოძებია. ამას გარდა ჭილუანს ... [და] სკინდორს [შემოეწირა]... ჩვენც ვინებეთ და განვახლებთ და დავამტკიცეთ ესენი... ამ შემოწირულს გლეხებს და ან აწ რომელიც შემოეწიროს და ან თქვენით დაიხსნათ და ჯრუჭის მონასტრისათვის დაასახლოთ [საური] არ ეთხოვებოდეს (სმ, V, გვ. 181).

ჯრუჭულა. იმერეთი

ჯრუჭულა 1401-1415 – იხ. ულუმბა

ჯუარა – იხ. ჯვარა

¹⁰⁴ ჭურია

ჯუარი - იხ. ჯვარი

ჯუარისა - იხ. ჯვარისა

ჯუთობანი. იმერეთი

ჯუთობანი 1616-1621 - იხ. საგენათლო

ჯუმათი. გურია

ჯუმათი 1616-1621 - იხ. საგენათლო

ჯუმათი 1619 - იხ. ცაიში

ჯუმათი 1767 - იხ. გურია

ჯუმათი 1780 - ... წიგნი ... მოგართვით ეკლესიას ... ჯუმათს ჩვენ, ბატონმა გურიელმა ... გიორგი... ჯუმათის ეკლესია უეპისკოპოსოდ იყო და მისი მამული ყველა საერისკაცოდ იყო და ჩვენ გვეჭირა. მერმე ... მათს უწმინდესობას მორჩილ ვექენით და დავადგინეთ მღუდელთმთავარი იოანე... (ქსძ, VI, გვ. 722-723).

ჯუმი. სამეგრელო

ჯუმი 1777-1788 - იხ. ჭვედირი

ჯღირადისკარი. შიდა ქართლი

ჯღირადისკარი 1759 - იხ. თავხელიძის კალო

-ჰ-

ჰაგვი (?). ქართლი

ჰაგვი 1774 - იხ. ცხინვალი

ჰადიში // ჰადიშის ქვეყანა // ჰადიშის სოფელი. სვანეთი

ჰადიში XIV ს. II ნახ. - ... დავიდევით დაწერილი ესე ქუვეყნისა სამაგრე-ბელი ... ჩუვენ ერთობილთა ჰადიშისა მიწაზედა მყოფთა ყოველთა... პირი თაუვად მაცხოვარი ჰადიშისა და მთაუვარმოწამე ჩაინიშისა, მერმე ერთობილი ჰადიშისა ქუვეყანაი იყოს; შიგა მოსაღებისა მესამედი, ვის ჰავი სჭირდეს მისი იყოს, ორი ნაწილი ქუვეყნისა იყოს... (სწძ, I, გვ. 216).

ჰადიში XIV ს. II ნახ. - ... დაუწერეთ ... დაწერილი ესე ... გაუყრელობისა ჩუვენ, ჰადიშისა სოფელმან ... [და] ჩუვენ - ნაუვარელიანთა... მულახისა ჭეუსა აქათ ერთმანერთისა მტერისა მტერი ვიყოთ და მოყურისა მოყუვარე. ერთადა ჰადიშელად გაეგერთე გაღმა გარდასაჯდელს ზედა და შიგა მოსაღებსა ზედა... (სწძ, I, გვ. 217).

ჰადიში XIV ს. II ნახ. - ... დაუწერეთ დაწერილი ესე ჩუვენ, მულახელთა და ჰადიშელთა ერთობილთა ... ქუვეყნისა სამაგრობელი: ვინცა ჰადიშისა გაუტეხოს, ანუ წყალსა და სასუმელსა ... იმისი პატიჟი ორი თქუვას... (სწძ, I, გვ. 218).

ჰადიში XV ს. – იხ. ლალგერი
ჰადიში XV ს. – იხ. ლატალი
ჰავლაბარი იხ. ავლაბარი
ჰავჭალა იხ. ავჭალა
ჰალავარი – იხ. ალაგვარაი
ჰალავრის არხი – იხ. ალაგვრის არხი
ჰალი – იხ. ალი
ჰაიდარბეგი. ქვემო ქართლი
ჰაიდარბეგი 1735 – იხ. ყულარი
ჰარიზის ხეობა. ტაო
ჰარიზის ხეობა XVI ს. დასაწყისი – იხ. ყვიბისი
ჰაცუტი – იხ. აცუტი
ჰახთალა – იხ. ახტალა
ჰაჯი ოღლის იათადი. კახეთი
ჰაჯი ოღლის იათადი 1697 – იხ. ბერთუბანი
ჰერედად. შიდა ქართლი
ჰერედად 1470 – იხ. ლარგვისი
ჰერეთი
ჰერეთი 1031-1033 – იხ. მცხეთა
ჰერნეულის თავი – იხ. თერნეულის თავი
ჰორმესშენი – იხ. ორომაშენი
ჰუსეინბეგლო. ქვემო ქართლი
ჰუსეინბეგლო 1771 – იხ. ალაგვარი

ღამატიება

- აბისი. შიდა ქართლი
აბისი 1451 – იხ. ულუმბა
აგარა. შიდა ქართლი
აგარა XIII ს. – იხ. შიომღვიმე
აველევი. შიდა ქართლი
აველევი 1451 – იხ. ულუმბა
ალი. შიდა ქართლი
ალი 1451 – იხ. ულუმბა
ალის ციხე. შიდა ქართლი
ალის ციხე 1451 – იხ. ულუმბა
ატოცი. შიდა ქართლი
ატოცი 1451 – იხ. ულუმბა
აჭყვისთავი. გურია
აჭყვისთავი 1664-1677 – ჩუენ, კელმწიფემან გურიელმან, პატრონმან გიორ-
გი, შენ, თაუგდირიძესა ბოქაულთუხუცესსა მირზაბეგს ... მოგეცით ... [ყმა-
მამული] აჭყვისთაუს... ჭახათს... ჩაქეს... მარანზედა... აცანას... ქობულეთს
და ჩაქეს რაც რაც მაჭუტაძეს ქონდა სახასო და ან ჟოჟია მელიმონაძის
სოული... (გსიდ, გვ. 156).
ახალდაბა. შიდა ქართლი
ახალდაბა 1451 – იხ. ულუმბა
ახატანი. კახეთი
ახატანი 1477 – იხ. მცხეთა
ბრეძა. შიდა ქართლი
ბრეძა 1451 – იხ. ულუმბა
ბჭითი. ქვემო ქართლი
ბჭითი 1766 – იხ. გორი
გვარნა. იმერეთი
გვარნა 1451 – იხ. ულუმბა
გმსაშუი. იმერეთი
გმსაშუი 1520-იანი – იხ. ყურსები
გომნი. შიდა ქართლი
გომნი 1451 – იხ. ულუმბა
გორი. შიდა ქართლი
გორი 1451 – იხ. ულუმბა
დიდა სათიბე ჭალა. სამცხე (?)
დიდა სათიბე ჭალა XV ს. II ნახ – იხ. საწავე
დუმაცხო. შიდა ქართლი
დუმაცხო 1451 – იხ. ულუმბა

ეკნეთი. შიდა ქართლი
ეკნეთი 1451 – იხ. ულუმბა
ვარიანი. შიდა ქართლი
ვარიანი 1451 – იხ. ულუმბა
ვაყა. შიდა ქართლი
ვაყა 1451 – იხ. ულუმბა
ვერხენალა. ქვემო ქართლი
ვერხენალა 1583 – იხ. სრამის ხეობა
ვეჯინ-გურჯაანი. კახეთი
ვეჯინ-გურჯაანი 1738 – იხ. მელაანი
ზემო ჭევი // ზემო ჭეუი. სვანეთი
ზემო ჭევი XIII-XIV სს. მიჯნა – იხ. სვანეთი
თავჭართალა. კახეთი
თავჭართალა 1775 – იხ. კვეტერა
თამარაშენი. შიდა ქართლი
თამარაშენი 1784 – იხ. ცეროვნისი
თამარ მეფის რუ. კახეთი
თამარ მეფის რუ 1447 – იხ. მცხეთა
თევდორეთი. გურია
თევდორეთი XVIII ს. II ნახ. – იხ. შემოქმედი
თევდორაშვილები. შიდა ქართლი
თევდორაშვილები 1669 – იხ. წილკანი
თიღვა. შიდა ქართლი
თიღვა 1451 – იხ. ულუმბა
თორთომი. ტაო
თორთომი 1532 – იხ. ხახული
კალა. სვანეთი
კალა XV ს. – ... შუამდგომლობითა მთავარმოწამე ჩენისა¹⁰⁵ ... დავდეით
დაწერილი ესე: საერთოდ გავაერთედ ჩენი საქმე ყველა, სამტრო და სა-
მოყვრო, ჩვენ სამთა – კალამ, უშუღლმან და ჭაღდეშმან; ეგრევე იმისდა
შედევას – ამ სამისა მთისა საქმე (სწძ, I, გვ. 222).
კარსანი. შიდა ქართლი
კარსანი 1477 – იხ. მცხეთა
კვერცხობი. შიდა ქართლი
კვერცხობი 1451 – იხ. ულუმბა
კონდთი. იმერეთი
კონდთი 1696-1698 – ... ბიჭვინტისა ღვთისმშობელო ... მეფე გიორგი ... შემო-
გწირეთ კონდთს გლეხი ერთი... (სმ, II, 1925, გვ. 196).

¹⁰⁵ ჩუკუნისა? (სწძ, I, გვ. 222, შენ.).

კრცხილები. შიდა ქართლი

კრცხილები 1800 – იხ. ბრატულთკარი

მალიციური (მიწა). შიდა ქართლი

მალიციური 1670 – იხ. ყარაღაჯული

მარანა. შიდა ქართლი

მარანა 1716-1724 – იხ. ხევთუბანი

მელაანი. კახეთი

მელაანი 1738 – [ოქმი თამარ დედოფლისა]: ... ჩვენი ბძანება არის ეშიკა-
ლასბაშო იასე, მერმე რაც ენდრონიკაშვილის ყმა და მამული მოურავს
ეჭიროს მელაანში თუ შიბლიანში, ფხოველში, ვეჯინ-გურჯაანში ყმა ეჭი-
როს, ყველაზედ ჰელი აუმართე და დემეტრეს მოაბარე... (დსსი, I, გვ. 402).

მინდიაშვილები. შიდა ქართლი

მინდიაშვილები 1772 – იხ. ხეობა

მოქრისი. ქვემო ქართლი

მოქრისი 1635 – იხ. ფიცხისი

მრავალძალი. რაჭა

მრავალძალი 1451 – იხ. ულუმბა

მშაენი. ქვემო ქართლი

მშაენი 1581 – იხ. ქალაქის პირი

მშაენი 1635 – იხ. ფიცხისი

მცხეთა. შიდა ქართლი

მცხეთა 1477 – მე ... მეჯინიბეთა უხუცესმან მამისამან [ზევედგინიძე-ამირე-
ჯიბმა] ... ანდერძისა წიგნი მოგეც შენ, ჩემსა ძმისწულსა ზაქარიას... რაცა
საყდრისა და კათალიკოზთაგან ... მამული მქონდა ... [და] მცხეთას რაცა
სახლი და მამული არის, იგი უკლებლად გქონდეს: კარსანს გლეხნი სამნი
... მათითა მამულითა; ჯუარს ესემბულასშვილი მისითა მამულითა; და ძაგ-
ნაკორნათა შალვიასშვილი ... და სარუე ახატანს ვენაჯი სულიაური და
სოფელი ხატისწობენი მისითა შესავლითა (საქართველოს სიძველენი, ტ.
III, დამატება, თფ., 1926, გვ. 17).

მძივლეთი – იხ. ძვიმლეთი

მჭედლისშვილისა მაზატას წყარო. შიდა ქართლი

მჭედლისშვილისა მაზატას წყარო 1782 – იხ. ჭვიროსი

ნიშა. ხევი

ნიშა 1793 – იხ. სტეფანწმინდა

როსტომ მეფის რუ. შიდა ქართლი

როსტომ მეფის რუ 1716-1724 – იხ. ხევთუბანი

რცხილათი. რაჭა

რცხილათი 1071-1080 – იხ. ზნაკვა

სააფნისო მამული. შიდა ქართლი

სააფნისო მამული 1800 – იხ. ქარელი

შემოკლებათა ახსნა

ბაღვ	ვ. სილოგავა, ბაღვაშთა ფეოდალური სახლის მემორიალური წიგნები და მათი ანდერძ-მოსახსენებლები, ედიცატიო, ისტორიულ-ფილოლოგიური ძეგლანი, თბ., 2001.
ბმ	ს. კაკაბაძე, ბაგრატ მეფე, მე-XV საუკ. რაჭა-არგვეთის მფლობელი, 1913
გბმ	ს. კაკაბაძე, გენეალოგია ბაგრატ VI აფხაზთა და ქართველთა მეფისა, ტფ., 1912.
გდამ	ს. კაკაბაძე, გენეალოგია დიდის ალექსანდრე მეფისა, ტფ., 1913.
გსიდ	ქ. ჩხატარაიშვილი, გურიის სამთავროს ისტორიული დოკუმენტები აკად. ნ. მარის არქივში, მაცნე, ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის სერია, №2, 1975.
გუჯრ დთი	ა. ხახანაშვილი, გუჯრები, ქუთაისი, 1891. დოკუმენტები თბილისის ისტორიისათვის (XVI-XIX სს.), I, შეადგინეს ნ. ბერძენიშვილმა და მ. ბერძენიშვილმა, თბ., 1962.
დსეი	დ. უჩანეიშვილი, დოკუმენტები საქართველოს ეკონომიური ისტორიისათვის (XVII-XIX სს.), თბ., 1967.
დსსი	დოკუმენტები საქართველოს სოციალური ისტორიიდან, ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, I-II, თბ., 1940-1953.
დსსს	ს. კაკაბაძე, დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები, I-II, ტფ., 1921.
დწკსსშ	მ. ბერძენიშვილი, დოკუმენტური წყაროები XVI-XVIII სს. კახეთის სამეფოს საზღვრების შესახებ, საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიის კრებული, VI, 1982.
ვახ. უცნ.	ს. კაკაბაძე, ვახტანგ, უცნობი მე-XV საუკუნის აფხაზ-იმერეთის მეფეთაგანი და მისი მემკვიდრე მეფე გიორგი, თფ., 1912.
იდ	ისტორიული დოკუმენტები იმერეთის სამეფოსა და გურია-ოდის სამთავროებისა (1466-1770 წწ.), I, ტექსტი გამოსცა, წინასიტყვაობა და საძიებლები დაურთო შ. ბურჯანაძემ, თბ., 1958.
იდესშ	ისტორიული დოკუმენტები საქართველოს ებრაელთა შესახებ, ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით, საქართველოს ებრაელთა ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის შრომები, I, თბ., 1940.
ის	ს. კაკაბაძე, ისტორიული საბუთები, II-V, ტფ., 1913.
ისპს	იმერეთის სამეფოს პოლიტიკური საბუთები (1784-1810), ტექსტები შენიშვნებითა და საძიებლებითურთ გამოსაცემად მოამზადა შ. ბურჯანაძემ, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ისტორიული დოკუმენტები და არქივები, II, თბ., 1953.
ისშმმ	თ. ჟორდანია, ისტორიული საბუთები შიო-მღვიმის მონასტრისა და „ძეგლი“ ვაჰხანის ქვაბთა, თბ., 1896.
კს	კორიდეთის საბუთები (X-XIII სს.), გამოსაცემად მოამზადა ვ. სილოგავამ, თბ., 1989.

- p>მრავ მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიულ ძიებანი, „მეცნიერება“, თბილისი
p>მრსუი ვ. მაჭარაძე, მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიიდან, III, 1, თბ., 1988.
p>მსეი მასალები საქართველოს ეკონომიური ისტორიისათვის, I-III, მასალები შეარჩია და გამოსცა ნ. ბერძენიშვილმა, თბ., 1938-1955.
p>მსკი მასალები საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის, თბილისი.
p>მსსეი მასალები საქართველოს სოციალურ-ეკონომიური ისტორიისათვის (მზითვის წიგნები), ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო მ. იაშვილმა, თბ., 1974.
p>მქ მცირე ქრონიკები (კინკლოსების ისტორიული მინაწერები), ტექსტები გამოსცა, შესავალი წერილი და კომენტარები დაურთო ჯ. ოდიშელმა, თბ., 1968.
p>პალ. პირთა ანოტირებული ლექსიკონი, I, IV, თბილისი, 1999-2007.
p>რეფ ს. კაკაბაძე, საეკლესიო რეფორმებისათვის სოლომონ პირველის დროს, ტფ., 1913.
p>სადრ აკ. კლიძიაშვილი, მასალები XV-XVIII სს. ქართლისა და კახეთის სადროშოების ისტორიისათვის, XIV-XVIII სს. რამდენიმე ქართული ისტორიული დოკუმენტი, თბ., 1964.
p>სამდ თ. ენუქიძე, მასალები ქართლის სამეფოს სამდივანბეგო სასამართლოს ისტორიისათვის (1755-1760 წწ.), XIV-XVIII სს. რამდენიმე ქართული ისტორიული დოკუმენტი, თბ., 1964.
p>სბკ ს. კაკაბაძე, სჯულმდებელი ბაგრატ კურაპალატი, ტფ., 1912.
p>სეიდ ივ. ჯავახიშვილი, საქართველოს ეკონომიური ისტორიის ძეგლები, I-II, თბ., 1967-1974.
p>სიმ ქ. შარაშიძე, საქართველოს ისტორიის მასალები (XV-XVIII სს.), მსკი, 30, 1954.
p>სკ საისტორიო კრებული III, 1928, IV, 1929.
p>სმ საისტორიო მოამბე, საქართველოს სსრ ცენტრარქივის გამოცემა, ტფილისი, II, 1924, I-II, 1925, V, 1950.
p>სმკ ს. კაკაბაძე, სიგელი ქართლის მეფე კოსტანტინეს 1488 წლ., ტფ., 1913.
p>სს საქართველოს სიძველენი, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, I-III, ტფ., 1899-1920.
p>სსიმ სამხრეთ საქართველოს ისტორიის მასალები, ტექსტების პუბლიკაცია, გამოკვლევები და საძიებლები ქ. შარაშიძისა, I-II, თბ., 1961, 1962.
p>სსძ, II პ. ინგოროყვა, სვანეთის საისტორიო ძეგლები, II, თბ., 1941.
p>სწძ, I სვანეთის წერილობითი ძეგლები, I, ტექსტები გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და სამეცნიერო-საცნობარი აპარატი დაურთო ვ. სილოგავამ, თბ., 1986.

- ფუმს ნ. ბერძენიშვილი, ფეოდალური ურთიერთობიდან XV საუკუნეში (დოკუმენტები კრიტიკული წერილით), მსკი, 1, 1937.
- ქეწ ქართული ეპისტოლარული წყაროები (XV ს. – 1762 წ.), შეადგინა, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და შენიშვნები დაურთო მ. ბერძენიშვილმა, თბ., 1989.
- ქისკ ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსი, I, შეადგინეს და გამოსაცემად მოამზადეს თ. ენუქიძემ, ვ. სილოგავამ, ნ. შოშიაშვილმა, თბ., 1984.
- ქემეის ქართლ-კახეთის მონასტრების და ეკლესიების ისტორიული საბუთები, შეკრებილი თ. ჟორდანიას მიერ, ფოთი, 1903.
- ქრონ ქრონიკები და სხვა მასალა საქართველოს ისტორიისა და მწერლობისა, შეკრებილი, ქრონოლოგიურად დაწყობილი და ახსნილი თ. ჟორდანიას მიერ, II-III, თბ., 1897-1967.
- ქსის ქართულ-სპარსული ისტორიული საბუთები, ტექსტი დაადგინა, თარგმანი და შენიშვნები დაურთო ვ. ფუთურიძემ, თბ., 1955.
- ქსოის ქართულ-სპარსული (ორენოვანი) ისტორიული საბუთები, ტექსტი დაადგინა, კომენტარი, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ნ. ღუნდუამ, თბ., 1984.
- ქსძ ქართული სამართლის ძეგლები, ტექსტები გამოსცა, შენიშვნები და საძიებლები დაურთო ი. დოლიძემ, II-VIII, თბ., 1965-1985.
- წმსი, I ს. კაკაბაძე, წერილები და მასალები საქართველოს ისტორიისათვის, წ. I, ტფ., 1914.
- წშ ს. კაკაბაძე, წერილი შტუდიები საქართველოს ისტორიის საკითხების შესახებ, ტფ., 1914.
- ყს ე. თაყაიშვილი, ყანჩაეთის ტყავის სახარება და მისი მინაწერები, ძს, I, ტფ., 1909.
- ძს ძველი საქართველო, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების კრებული, ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით, ტფილისი.
- ГКГ Пурцеладзе Д. П., Крестьянские грамоты, крепостные и судебные акты, грамоты и письма грузинских и персидских царственных особ, Тифлис, 1882.
- ГЦГ Пурцеладзе Д. П., Грузинские церковные грамоты, 1881.
- МПТСВГ Межкавказские политические и торговые связи Восточной Грузии. Документы и материалы. Материал подобрал и подготовил к печати В. Н. Гамрекли, I-II, 1980-1991.

208

020/160

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 22 36 09, 8(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

საქართველოს ისტორია ტოპონიმიაში წარმოადგენს XIX და XX საუკუნეებში ქართულ მეცნიერთა მიერ გამოცემულ ისტორიულ დოკუმენტთა კრებულებიდან ამონაწერ ისტორიულ ტოპონიმთა სრულ კორპუსს. ტოპონიმები ამოწერილია შესაბამისი კონტექსტით და დალაგებულია ქრონოლოგიურად, რაც იძლევა ცალკეული გეოგრაფიული პუნქტის (სოფლის, მონასტრის, ციხესიმაგრის და ა.შ.) ისტორიული ევოლუციის სურათს ნაშრომი განკუთვნილია მეცნიერების სხვადასხვა დარგის სპეციალისტებისა და სტუდენტებისათვის.

ISBN 978-9941-17-045-4

9 789941 170454